PETRE ISPIRESCU

OPERE

I

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PETRE ISPIRESCU

O P E R E

I

Ediţie îngrijită, note şi variante,
glosar şi bibliografie de
ARISTIŢA AVRAMESCU

Studiu introductiv de
CORNELIU BĂRBULESCU

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

ACADEMIA
BIBLIOTECA

ACADEMIA
BIBLIOTECA
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INTRODUCERE

Cînd şi-a tipărit întîiul său basm *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte*, în ziarul *Ţăranul român* din 21 ianuarie 1862, Petre Ispirescu nu s-a gîndit cîtuşi de puţin că a păşit în Pantheonul culturii poporului său şi că numele îi va întineri mereu cu fiecare generaţie care i-l va rosti. De altfel multă vreme el şi-a semnat lucrările numai „un culegător tipograf" — nu culegător de basme ci de meserie culegător tipograf[1] — sau numai cu iniţialele numelui. Ispirescu era modest; de o modestie virtuoasă, adînc înrădăcinată într-o mare înţelepciune. Nu era un cărturar. Conştient, o mărturisea cinstit, ceea ce dovedeşte o adîncă seriozitate şi o personalitate puternică. Este revelatoare mărturia pe care o face în două scrisori adresate profesorului ceh Urban Jarnik în anul 1880, deci cînd Ispirescu avea 50 de ani, devenise cunoscut şi era preţuit de mulţi oameni de cultură. Din scrisori se desprinde pe lîngă o mare sinceritate izvorîtă dintr-o nuanţă de legitimă mîndrie pentru modul în care, prin sine însuşi, fără nici un fel de ajutor, s-a realizat ca om, şi o subtilă critică la adresa celor care, folosindu-se de calităţile lui, îl ţineau totuşi în afara societăţii lor. „Mă găsesc dator să-ţi spun un lucru pe care dumneata se vede că nu l-ai ştiut pînă acum. Află, domnul meu, că eu n-am trecut nici patru clase primare. Din nenorocire, pe vremea cînd am învăţat carte, şcoalele naţionale atunci erau în organizare. Ele nu se bucurau în popor de vreo stimă sau respect, fiindcă dascălii greci răspîndise vorba că guvernul voieşte să ne strice religia şi că toţi profesorii de la aceste şcoli sînt eretici.

Tatăl meu n-a voit cu nici un chip să mă facă eretic. Nu m-a dat la şcoala grecească fiindcă ura pe greci. A preferit mai bine să mă dea să învăţ

[1] Ispirescu n-a folosit niciodată cuvîntul culegător în sens folcloristic. Confuzia a fost făcută de comentatori.

carte de la un dascăl de biserică ce ţinea şi el o şcoală mică, dar care era român, să plătească lunar ca să mă înveţe să mă închin... şi cu atîta am rămas...

Acum înţelegi dumneata că cererea de a face analiza şi a aduna material care să servească pentru o istorie a literaturii este ceva peste priceperea mea. N-am văzut pînă acum, nici n-am citit ceva analog care să mă îndrumeze măcar către o aşa lucrare... N-am înainte nici un model, n-am pe nimeni să mă călăuzească, de aceea zic încă o dată că-mi pare rău că sîntem aşa de departe unul de altul. Lîngă un bărbat de atît de mare bună voinţă şi dezinteresare ca dumneata aş putea să învăţ multe de care norocul mi-a fost vitreg la tinereţe. Oamenii noştri sînt cum sînt ei. Mai bine te ia în rîs decît să-ţi arate ceva. Şi ce poţi să faci, nu te lasă; te împiedică sub cuvînt că are să facă ei şi cînd, în cele din urmă, nici ei nu fac; din ce cauză, Dumnezeu ştie..."[1]

Conştiinţa lipsei sale de pregătire intelectuală îl făcea pe Ispirescu să sufere, îl măcina; trăia o tragedie care l-a zbuciumat toată viaţa deoarece fiind nevoit să-şi cîştige existenţa, cu greu mai putea găsi timp să se instruiască. Este de admirat însă cum, trecînd prin numeroase situaţii care adesea i-au pus la încercare sensibilitatea şi ar fi putut să-i altereze caracterul, el şi-a păstrat probitatea, pasiunea pentru muncă, setea de a şti. Cărturarii timpului, în preajma cărora Ispirescu şi-a trăit de fapt viaţa prin natura activităţii sale de tipograf, l-au preţuit şi l-au respectat pentru însuşirile sale, însă din pricina prejudecăţilor societăţii din care făceau parte, relaţiile cu el s-au desfăşurat în cadrul profesional; adeseori cordiale, dar totdeauna de circumstanţă. Aici îşi are o rădăcină şi nepăsarea acestora faţă de strădaniile scriitoriceşti ale celui care nu avea nici o diplomă şi aparţinea altei lumi decît cea în care trăiau ei. Ispirescu a sesizat cu multă ascuţime situaţia încă din tinereţe, însă bunul său simţ — dirijat din fragedă copilărie de mama sa, o ardeleancă de ispravă cu mult tact şi instinct etic — l-a ajutat să se concentreze asupra preocupărilor sale majore. Ispirescu era stăpînit de un permanent neastîmpăr, de o vibrare interioară care l-a făcut să caute mereu o cale de exteriorizare a gîndurilor şi simţămintelor, vibrare rezultată din osmoza dintre calităţile sale personale — inteligenţă, seriozitate, sensibilitate artistică, spirit de observaţie — şi întregul tezaur de noţiuni şi impresii acumulate din tradiţia orală şi din relaţiile complexe ale mediului din care s-a ridicat şi în care s-a format.

Ispirescu a încercat să scrie versuri dar n-a reuşit. El căuta să-şi scuze faţă de el însuşi neputinţa, prin lipsa de cultură — de cunoaştere a legilor prozodiei. De fapt, în perioada de acumulare a cunoştinţelor, el nu a cunoscut poezia şi a fost departe — după cum singur mărturiseşte — şi de prilejurile

[1] Scrisoare datată 28 aprilie 1880. T. Ionescu-Nişcov, *Corespondenţa pintre J. Urban Jarnik şi Petre Ispirescu*, în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, XII, 1963, pp. 651—652.

favorabile ascultării cîntecelor populare cu care nu era cîtuşi de puţin familiarizat. Versuri nu a citit şi fiind o fire retrasă, gînditoare, n-a avut nici prieteni care să-l ducă pe la petreceri cu lăutari, n-a ieşit în afara oraşului să cunoască viaţa sătească şi urechea să i se obişnuiască cu versul cîntat. În timpul adolescenţei şi primei tinereţi, cînd de fapt se adîncesc impresiile asupra mediului respectiv, Ispirescu era preocupat de munca lui, trăia sub directa îndrumare a mamei sale. Deşi avea 19 ani, se deosebea prin comportare de tovarăşii săi de muncă: „Pe la 1849 cînd îmi ziceau că umblu cu perna în piept fiindcă purtam jaboduri la cămaşă şi altele, numai şi numai că nu mă uneam cu dînşii la demoralizaţii[1] [...] Cînd ieşeam mai de timpuriu din lucru, adică seara la şapte ore vara, mă izolam de ceilalţi lucrători care mergeau la plimbări necuviincioase, mă duceam la Gheorghe Lurţ[2] care avea o grădină de speculă. Aici îmi era plimbarea mea şi duminica. Îi ajutam să ude florile, pliveam şi-i dam şi alte mici ajutoruri numai pentru plăcerea de a fi aproape de flori. Iubeam cu deosebire mixandrele albe".[3]

A încercat să scrie proză memorială dar n-a izbutit nici aici. Atît *Jurnalul* său cît şi descrierea celor două călătorii la Roşiorii de Vede, şi alta la Cîmpulung Muscel, sînt lipsite de nerv literar, deşi mărturisesc pe alocuri sensibilitatea estetică a celui ce le-a scris.

Şi totuşi basmele scrise de el sînt de o frumuseţe cuceritoare, care ne dezvăluie un alt Ispirescu decît tipograful modest, chinuit de conştiinţa lipsei sale de cultură şi de faptul că în încercările sale literare nu putea să aştearnă pe hîrtie ceea ce simţea — ni se dezvăluie un povestitor inspirat, stăpîn pe arta îmbinării cuvintelor care se înşiră ca de la sine, fără opintire, mărgăritare pe firul basmului căruia i s-a dăruit cu pasiune, integral, cu care s-a contopit, în lumea căruia a trăit şi s-a regăsit cu frămîntările, cu nedumeririle şi cu explicaţiile pe care i le-a putut da metafora încărcată de înţelesurile purtate peste veacuri, îmbogăţită din înţelepciunea şi experienţa numeroaselor generaţii de strămoşi. Ispirescu trăieşte aievea cu fiecare personaj căruia i-a împrumutat sensibilitatea, judecata şi firea, vorbind el însuşi prin gura eroilor, reflectîndu-se el în comportarea acestora.

Povestitorul Ispirescu înţelegea sensul adînc al basmelor pe care le ascultase de la alţii şi pe care le-a spus mai departe, pentru că fusese crescut în lumea celor care, ca şi el, făceau parte integrantă din procesul de dezvoltare şi transmitere a culturii orale. De aceea basmele lui rămîn mereu vii, pentru că de fiecare dată cînd sînt citite se împrospătează din seva acestei culturi care trăieşte puternic în tradiţiile şi obiceiurile poporului nostru,

[1] *Jurnalul* lui Petre Ispirescu, Acad. R.S.R., ms. nr. 3279, fila 22 v. Acest manuscris a fost folosit pentru întîia oară la alcătuirea unei biografii ample a povestitorului de Dora Littman, *Viaţa lui Petre Ispirescu*, în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, IV, 1955, pp. 513—534.

[2] Secretar de redacţie la ziarul *Vestitorul românesc*.

[3] *Jurnalul*, fol. 26 v.

în comportamentul indivizilor, în colectivitate, în atitudini care ni s-au transmis în cadrul familial şi social, pe care la rîndu-ne le transmitem urmaşilor. Faptul că Ispirescu şi-a *scris* basmele, nu face din el un scriitor — aşa cum este Creangă. El rămîne un povestitor autentic popular care a depăşit însă cadrul restrîns al unui auditoriu limitat, pentru că a folosit un mijloc mai perfecţionat de a se face auzit: condeiul. El a povestit scriind — şi-a povestit lui însuşi — aşa cum ar fi povestit dacă în locul tocului de scris ar fi fost un microfon de magnetofon.

În prima jumătate a secolului trecut, tîrgul Bucureştiului avea cu totul altă înfăţişare decît astăzi. În general atmosfera celor vreo 90 de mahalale era foarte rurală iar modul de viaţă al oamenilor de rînd nu fusese încă schimbat în acea epocă de început a dezvoltării relaţiilor economice capitaliste. Obiceiurile, credinţele, tradiţiile orale formau miezul vieţii lor culturale, determinau dezvoltarea relaţiilor şi caracterul educaţiei obşteşti.

Petre Ispirescu s-a născut în luna ianuarie 1830, într-o casă din mahalaua Pescăria veche, aşezată între hanul Sfîntul Gheorghe vechi şi Colţea. Tatăl său Gheorghe Ispirescu era frizer de meserie. Fiindcă locuinţa devenise strîmtă pentru familia ce începuse să se mărească, părinţii săi s-au mutat în mahalaua Udricani într-o casă mai încăpătoare. Aici Petre Ispirescu şi-a petrecut copilăria împreună cu fraţii săi mai mici, Ştefan, Gheorghe şi Săftica, s-a jucat cu ceilalţi copii din vecini, deprinzînd vorbirea vie din jocurile copilăreşti. Iarna, adeseori cînd se adunau mai mulţi vecini în casă, copiii ascultau la sfada celor mari. Aici a avut prilejul Petre să asculte basme de la tatăl său, de la mama sa ori, poate, chiar cînd se ducea pe la bărbierie, de la vreo calfă sau de pe la clienţi, căci de multe ori bărbieria era loc de adunare a bărbaţilor din mahala care veneau aici să mai schimbe cîte o vorbă, să-şi fumeze ciubucul aşezaţi la rînd pe o laviţă lipită de perete, să mai afle cîte o veste, în timp ce cîte unul, ciuciulit pe un scăunaş scund în mijlocul încăperii era ferchezuit de frizer.[1]

Mama lui Petre, Elena, fiind o minte luminată, a stăruit pe lîngă soţul său să dea copiii la şcoală. Astfel Petre a fost trimis la dascălul Nicolae de la biserica Udricani, apoi pe la 1840 — deci cînd avea zece ani, la dascălul Stan Lupescu de la biserica Olteni, ceva mai depărcior de casă, căci de acolo dacă treceai printr-o uliţă din spatele bisericii, ajungeai în pădure[2]. La această şcoală Petre (apoi Gheorghe, fratele său şi mai tîrziu Safta — sora mai mică decedată la vîrsta de 11 ani) a învăţat să scrie, să citească, să socotească, dar tot aici şi-a îmbogăţit limba vorbită, din joaca cu colegii, din schimbul de păreri şi impresii. Din acest timp Ispirescu are amintirile cele

[1] Cf. desenul lui Charles Doussault „O bărbierie la Bucureşti în 1842", în *Istoria oraşului Bucureşti* (Florian Georgescu, red. resp.), vol. I, Buc. 1965, p. 182.

[2] Mărturia unui memorialist din timpul lui Tudor Vladimirescu, după Ionescu Gion, *Istoria Bucureştilor*, Bucureşti, 1899, p.236.

mai frumoase. În anul 1866 — deci cînd avea 36 de ani — scria: „Mai alaltă-seară eram de gardă la palat. Un amic al copilăriei mele era cu mine de facţiune noaptea în sala tronului [...] Ne-am mai adus aminte de procitaniile ce făceam sîmbăta la Ceaslov, la Psaltire şi la Evanghelie; de grapsimele ce ni le da dascălul Stan de la Olteni ca modele de scris [...] Am rîs de jocul din şcoală cînd ne băteam în Psaltiri sau în Ceasloave[1]". Mult mai tîrziu, în anul 1881 — poate că atunci citise *Amintirile din copilărie* ale lui Creangă — Ispirescu evoca o întîmplare a lui din şcoală: Dascălul îl pusese să spună rugăciunea, dar el băgase de seamă că învăţătorul ţinea în mînă un capac de călimară pe care el îl pierduse cu puţin mai înainte. Şi dascălul era aspru cu asemenea greşeli „dar să mă credeţi, că parcă se sfîrşise sufletul din mine, nu puteam să-mi trag răsuflarea de credeai că mi se strămutase pieptul şi nu mai intra aer într-însul. Cu glasul tremurînd bine, rău, zic eu rugăciunea pînă la sfîrşit; dar nevoiaşul de capac şi răspunsul ce am să dau dascălului cînd o întreba al cui este, mi se învîrtea prin creier şi mă chinuia [...]. Cînd să zic amin şi să întinz mîna dreaptă pînă la pămînt şi să fac mătania, eu zic: al meu.

Toată şcoala a pufnit de rîs, iar eu am intrat în fundul pămîntului de frică. Nu ştiam unde mă mai aflu şi inima în mine zvîcnea de credeai că are să iasă afară.

Eu ştiam obiceiul că dascălul întreba al cui este, adică lucrul găsit în ziua aceea prin şcoală, şi că trebuia să i se răspunză al meu. De aceea inima îmi era cît un purice de teamă, căci nu puteam ghici ce are să-mi zică să mă ruşineze..."[2]

Din toate amintirile lui Ispirescu cele mai puternice sînt din timpul copilăriei, „bogată în bucurii dulci şi inocente", cînd se juca împreună cu tovarăşii săi, cînd mergea în rînd cu toţi elevii de la biserica Olteni unde aveau şcoala pînă la biserica lui Ţîrcă, pe lunca Dîmboviţii, de unde luau ramuri de salcie în ajunul Floriilor.

În anul 1842 Petre nu mai avea ce învăţa de la dascălul Stan, şi încurajat mereu de mama sa care îl îndemna să înveţe, pentru că învăţătura îi va fi de folos, poate determinat şi de îndemnurile unor colegi şi tovarăşi de joacă ceva mai vîrstnici decît el, s-a dus la profesorul de muzică George Voiculescu de la biserica Domniţa Bălaşa să înveţe Psaltichia. După cîtva timp, fiindcă fusese sîrguincios şi cînta binişor, epitropii bisericii l-au ales să cînte în strană în fiecare duminică, împreună cu alţi cinci colegi.

În drumul de acasă pînă la biserica Domniţa Bălaşa, ceata de copii de 12—15 ani, avea prilejul să se hîrjonească prin livada bisericii Sfînta Vineri Herasca, pe uliţa Vergului, pe lîngă biserica Iancu Nou, de unde coborau spre chei şi puteau trece Dîmboviţa ori pe podul cel mare către dealul Mitro-

[1] *Jurnalul*, f. 17 v.

[2] G. Baiculescu, *Amintiri inedite ale lui Petre Ispirescu*, în *Revista Fundaţiilor regale*, Bucureşti, 1947, nr. 1, pp. 178—182; nr. 2, pp. 194—202.

poliei, ori pe puntea care ducea spre Podul Calicilor[1], unde chiar în prundul gîrlei erau ridicate chiliile şi acareturile bisericii. Mergînd pe aici spre şcoală treceau prin faţa hanului lui Manuc unde aveau prilejul să audă zarva chervanelor şi să vada forfota călătorilor, apoi să bea apă din fîntîna cu cumpănă din grădina de la Curtea Veche.

În această perioadă, pînă la adolescenţă, Ispirescu şi-a însuşit direct cele mai preţioase elemente şi impresii de viaţă, care se reflectă destul de clar în modul său de a descrie peisajele şi oamenii în basmele pe care şi le-a amintit din copilărie şi care de fapt sînt cele mai frumoase, reprezentîndu-l cel mai bine ca povestitor.

După ce a început să-şi cîştige singur banii de cheltuială, fiindcă primea zece lei pe lună pentru cîntatul la strană, îndemnat şi de tatăl său, mînat şi de dorinţa nestăvilită de a învăţa, şi-a părăsit prietenii de hîrjoană şi la vîrsta de 14 ani a păşit pe drumul rostuirii vieţii. „Dorinţa de a învăţa m-a dominat. Voiam să citesc, nu ştiu ce cărţi se tipăreau pe atunci. Ştiu că în mînă mi-au căzut *Erotocritul*, *Arghir Crăişorul*, *Halimaua* şi *Alexandria* pe care le devoram. Acestea mi-au excitat curiozitatea să ştiu cum se fac cărţile. Am cercetat încoa şi încolo şi am aflat că ele se tipăreau. Crezînd că acolo unde se tipăresc cărţile, adică la tipografie se poate studia tot, m-am informat despre condiţiile în care intrau băieţii la tipografie şi am aflat tipografia lui Carcaleki, unde am şi intrat. Cu aceasta am mulţumit şi pe tata şi pe mama care mă îndemnau să învăţ un meşteşug, fiindcă, ziceau ei, meşteşugul este brăţara de aur în mîna omului. Mai tîrziu am înţeles sensul acestor vorbe..."[2]

Adolescenţa i-a fost destul de tristă şi a trebuit să îndure mult, să facă experienţe dureroase ca să scrie după aproape treizeci de ani în *Jurnal:* „Cînd mă gîndesc la anii adolescenţei mele, nu ştiu de ce mă cuprinde o temere pentru copiii mei. Aş dori, dacă se poate, ca ei să nu întîmpine în viaţa lor amărăciuni ca cele ce am întîmpinat eu."[3]

Anii au trecut, copilul Petre a crescut ocrotit sufleteşte de mama sa care îi dădea sfaturi şi îl îndruma. În anul 1848 terminase cursul de tipografie în atelierul lui Carcaleki, însă îşi dădea seama că nu învăţase prea mult, deoarece tipografia era lipsită de foarte multe ustensile. În schimb plăcerea de a citi i s-a accentuat: „N-am avut însă pe cine să-mi arate ce să citesc. Tipografia lui Carcaleki tipărea numai *Vestitorul*... de literatură nu se pomenea... Dacă se întîmpla a da peste *Foaie pentru minte, inimă şi literatură* din Braşov, ori *Albina Românească* din Iaşi, era o fericire deosebită pentru mine"[4].

[1] Astăzi Calea Rahovei. Se numea Podul Calicilor pentru că în chiliile de la Domniţa Bălaşa fusese un azil pentru bătrîni săraci.
[2] *Jurnalul*, f. 19 v.
[3] *Ibidem*, f. 21 r.
[4] *Jurnalul*, f. 21 v.

După cum se vede, la această vîrstă, cînd mintea prinde uşor cunoştinţe temeinice, Ispirescu nu şi-a putut îmbogăţi cultura nici prea mult, nici în mod sistematic. Mai citise el şi *Vămile văzduhului* şi *Uşa pocăinţei*, însă fără prea mult folos. „Dacă aş fi avut pe cineva să-mi arate adevărata cale a studiului, poate că aş fi învăţat ceva; aş fi pătruns în sanctuarul luminii. Voinţă am avut, n-a avut cine să mă povăţuiască"[1]. A fost fericit cînd, printre cărţile trimise tipografiei pentru prezentare, găsise aruncate prin biroul lui Carcaleki *Ienicerii* şi *Ierusalimul eliberat* pentru care, ca să le capete de la patron, a muncit suplimentar cîteva nopţi.

În perioada în care orizontul de viaţă începe să se lărgească pentru orice tînăr ieşit din adolescenţă, cînd caracterul şi personalitatea se fixează în procesul de maturizare, cînd se păşeşte pragul vieţii sociale, se creează relaţii, se discută, se aderă la diferite preocupări practice sau intelectuale, Petre Ispirescu era un singuratic, cunoştea prea puţin lumea, trecea pe lîngă frămîntările celor de vîrsta lui cel mult ca spectator întîmplător, fiindu-i destul de departe cele ce se petreceau în juru-i. În anul 1847, în ziua de 23 martie, a izbucnit în Bucureşti un incendiu uriaş care a impresionat prin violenţă şi a înspăimîntat populaţia. În incendiul acela au ars 12 biserici între care şi Udricanii, lîngă care locuia Ispirescu, şi 13 mahalale. Totuşi el nu a fost impresionat de acest fapt, deoarece nu l-a consemnat nicăieri în notele sale. Nici evenimentele de la 1848 n-au intrat în orizontul său de preocupări, deşi împlinise 18 ani şi avea o poziţie socială — era proaspăt ieşit calfă.

Prin natura conţinutului ziarului la care lucra şi care avea oarecum caracter semi-oficial, prin faptul că muncea 12—14 ore pe zi, iar seara frînt de oboseală se ducea de-a dreptul acasă, Ispirescu trăia într-un cerc foarte limitat de cunoştinţe. Fiind harnic şi serios, Carcaleki îi mărise salariul şi-i dăduse să culeagă singur „Vestitorul românesc", ceea ce aţîţase invidia celorlalţi lucrători din tipografie şi mărise mai mult distanţa dintre el şi aceştia. În afară de asta, patronul începuse să-l invite la el acasă, poate chiar cu gîndul de a şi-l apropia mai mult, în interesul tipografiei. „Toată familia lui Carcaleki mă respecta pentru sinceritatea mea. Cîteodată, serile, făceam lectură familiei adunate, şi tratamentele nu lipsea. Dumineca, fiindcă trebuia să lucrez la jurnal, mîncam la masă cu familia. Simpatiile nu-mi lipseau. După lectură ne întindeam la conversaţie şi rămîneam de multe ori cu domnişoara Mariţa fiica patronului, mai tîrziu, fiindcă bătrînii se culcau... Eram mulţumit de mine însumi şi cu cît auzeam că cei ce mă cunoşteau vorbeau bine de mine, cu atît mă sileam şi eu să fiu mai de treabă. Biata mama se îngrăşa cînd auzea şi dînsa."[2] Poate că aceste reuniuni au avut oarecare înrîurire asupra simţămintelor tînărului ajuns la vîrsta frămîntărilor romanţioase, cum reiese chiar din spusele sale.

[1] *Ibidem*.
[2] *Jurnalul*, f. 26 v., 27 r.

În anul 1849, sora lui mai mică Săftica s-a stins în urma unei scarlatine. Mama sa, pe care Petre o iubea cu căldură, era zdrobită de amărăciune. Ca s-o mîngîie, a învăţat să cînte din chitară. Tot atunci a început să scrie şi versuri, care nu l-au mulţumit însă niciodată.

În anul 1853 a făcut o cunoştinţă preţioasă pentru firea şi tinereţea sa, un om serios şi în vîrstă care a căpătat repede ascendent asupra lui. „Cunoştinţa ce făcusem cu domnul Antalfi mi-a făcut mult bine. Acesta era ungur, doctor în medicină, care îşi părăsise cariera, se făcuse neguţător de mobile, devenise avut şi se retrăsese din comerţ. Trăia cultivîndu-şi mica sa grădiniţă. Văzînd aptitudinea mea pentru învăţătură, mă conciliă a lăsa chitara de la care, zicea el, n-o să am folos şi să învăţ o limbă, de pildă cea franceză. L-am ascultat..."[1] Antalfi era mulţumit de străduinţele elevului pe care şi-l apropia prietenește din ce în ce mai mult; păcat însă că nu s-a ocupat mai serios de o îndrumare sistematică a lui pe calea studiului. „Seara, în zilele de lucru, luam lecţii de franţuzește, peste noapte le meditam; cînd însă îmi prisosea timpul, scriam felurite nebunii, sau citeam orice carte îmi cădea în mînă. Nenorocirea că nu mi-au căzut în mînă cărţi de studiu."[2]

În vremea aceea au sosit în Bucureşti două nepoate din Focşani ale lui Carcaleki, care probabil îşi căutau rostuirea, şi care au tulburat oarecum apele liniştite ale obiceiului casei. Cert este că în anul 1854, fiul patronului — poate interesat direct — i-a propus lui Ispirescu să se căsătorească cu cea mai mare din verişoare. Dar Antalfi, precum şi mama sa, l-au sfătuit să nu facă acest pas. „Fără aceste două fiinţe providenţiale, poate că aş fi căzut în cursă."[3] Şi înspre toamna anului 1854, Petre Ispirescu a plecat de la tipografia lui Carcaleki, angajîndu-se la Copainig. Avea aproape 25 de ani, comportarea îi era plină de bun simţ, reţinută, se îmbrăca cu îngrijire. Mama sa îi chivernisea banii, iar Petre nu-şi irosea timpul ducîndu-se cu alţi camarazi pe la localuri de petrecere, sau să joace cărţi şi alte jocuri de noroc. Seara, cînd termina lucrul şi mai ales duminicile le petrecea de cele mai multe ori acasă, cîntînd la chitară ori citind; între altele şi fabulele lui Florian în limba franceză.

Într-o zi ducîndu-se la prietenul său Lurţ, a cunoscut-o pe Anicuţa. Petre s-a îndrăgostit şi a început o idilă plină de poezie în ce-l privea pe el, care, serios şi curat în gînduri, dorea să se căsătorească. Această idilă după un an s-a terminat în mod dureros pentru Ispirescu. Dezamăgit şi dezorientat, el s-a concentrat asupra muncii, asupra studiului limbii franceze, asupra lecturii. În tipografia lui Copainig i-au intrat în mînă traducerile din Swift — *Călătoriile lui Guliver;* Chateaubriand — *Atala;* Bernardin de Saint-Pierre — *Paul şi Virginia;* traduceri din scrierile lui Jean Jacques Rousseau, Victor Hugo, Dumas, Cervantes, pe care le-a cules literă cu literă şi

[1] *Jurnalul*, f. 27 r.
[2] *Ibidem*, f. 25 r.
[3] *Ibidem*, f. 27 v.

indirect şi-a îmbogăţit cunoştinţele, apropiindu-se de preocupările intelectualilor, a început să deslușească unele atitudini şi păreri în mişcarea culturală a vremii.

În anul 1856 Copainig îi plătea 200 de lei pe lună şi a cincea parte din venitul net al tipografiei. Ispirescu lucra ziua şi noaptea ca să poată cîştiga cît mai bine. Îşi strînsese o sumă de bani şi era mulţumit. Copainig, care era bolnav, a murit şi tipografia a rămas să fie condusă mai departe de soţia acestuia, care o vreme a respectat învoiala pe care Petre Ispirescu o avusese cu soţul său. Dar ginerele ei, D. Valentineanu, director la tipografia Mitropoliei[1], care se amesteca şi în treburile soacrei sale, a venit în 1858 şi i-a propus lui Ispirescu să tipărească o carte cu *Corespondenţa secretă a princepelui Vogoride*, fără să mai trimită textul la controlul cenzurei care funcţiona în acea vreme, înţelegîndu-se, chipurile, şi asupra celor ce erau de făcut dacă ar fi avut neplăceri. Această tipărire fusese pusă de fapt la cale de unioniştii care voiau să anuleze primele alegeri pentru Divanul Ad-hoc si vroiau să-l compromită pe prinţul Vogoride, al cărui frate era secretar la ambasada turcească din Londra. Poliţia află despre acest mic complot şi i-a arestat pe toţi colaboratorii la acţiune, între care bineînţeles şi pe Ispirescu, probabil cum prevăzuse şi Valentineanu, care, „flecar, om de nimic cum este, ca să-şi dea aere de patriot spunea la toţi cunoscuţii ceea ce făcea".[2] Poliţia informată i-a urmărit şi a confiscat cărţile, descoperind toată manipulaţia. „Am fost arestat trei săptămîni. Fără să fiu dat judecăţii am fost liberat în ziua deschiderii Divanului Ad-hoc. Eu crez că dacă majoritatea acestei adunări ar fi fost de alte principii, trebuia să fiu osîndit. Am scăpat însă cu atît".[3]

Cînd s-a întors la post, acesta era ocupat de un altul. Proprietara tipografiei şi ginerele său au prins prilejul ca să nu se ţină de înţelegerea veche pe care Ispirescu o avusese cu Copainig, şi bineînţeles nici de aranjamentul pe care-l făcuseră înainte de tipărirea cărţii infamante. „Nu numai că mă lăsa pe drumuri, fără ocupaţie, dară nu voiau a-mi da nici leafa pe o lună, nici ce mi se cuvenea pe profitul pe cinci luni. Pe calea justiţiei însă am fost satisfăcut."[4] Abia după vreo două sau trei luni de lipsă de lucru a fost primit ca lucrător într-un atelier tipografic, al lui Ferdinand Ohm.

În anul 1858 a intervenit o cotitură în viaţa lui Ispirescu. Către sfîrşitul iernii a fost înştiinţat de un cunoscut, Mărgărit Moşoiu, că Vasile Boerescu, care îşi făcuse studiile la Paris şi se întorsese de puţină

[1] Transformată mai tîrziu în tipografia Statului unde Ispirescu a fost director.
[2] *Jurnalul*, f. 58 v.
[3] *Ibidem*, f. 59 r.
[4] *Ibidem*.

vreme în țară, își exprimase dorința să îl întîlnească. „Cine i-a spus de mine, nici pînă azi nu știu. M-am dus. Domnia sa m-a făcut să înțeleg că are de gînd a înființa o tipografie, că pentru acum a cumpărat tipografia domnului Busuioceanu, compusă din un teasc și literă de o coală și jumătate; că voiește să fiu cap al tipografiei d-sale. Am primit cu niște condiții mai mulțumitoare pentru ambe părți".[1] Astfel a luat ființă tipografia jurnalului *Naționalul*, al cărui redactor era Vasile Boerescu. Tipografia era destul de bine dotată cu o presă mecanică — cea dintîi presă franțuzească venită în București, teascul și litere suficiente. „Un buchet de tipografie", în care s-a început lucrul cu tipărirea ziarului *Naționalul*, apoi treptat s-au adăugat și alte lucrări.

Viața lui Petre Ispirescu devenise iarăși oarecum liniștită. Deși se zbuciuma între dorința de a se cultiva și datoria profesională, sufletește se mai înseninase; în manuscrisele lui se găsesc un număr de poezii scrise între anii 1855—1859. Mai mult, preocupările sale depășiseră orizontul mărunt al atelierului. Evenimentele din 1859, spre deosebire de cele din 1848, l-au interesat și l-au făcut să participe activ la sprijinirea opiniei unioniste. În intervalul de zece ani care trecuseră, dobîndise o experiență de viață, citise și învățase foarte mult, personalitatea începuse să i se contureze.

În anul 1860 Boerescu i-a făcut o nouă propunere interesantă. În dorința de a-l încuraja, văzînd că recunoașterea calităților și micile satisfacții pentru munca lui susținută și onestă îl stimulau i-a propus să devină asociat la tipografie. Ispirescu aducea în tovărășie dirijarea și activitatea, iar Boerescu punea capitalul. Înțelegerea era ca după ce se vor scoate toate cheltuielile, profitul să se împartă pe din două. Ispirescu a primit cu recunoștință oferta și comportarea lui a fost de asemenea calitate încît cei care erau sub conducerea lui îl respectau din ce în ce mai profund, iar clienții îl prețuiau în mod deosebit. „Acesta a și fost timpul de fericire al vieții mele, bucuria și satisfacerea bietei mele mame. Eram mulțumit cu poziția mea modestă, lucram în conștiință, mă bucuram de o absolută încredere a d. Boerescu. Mama era satisfăcută. Eu eram fericit. Trăiam cu cumpăt; micile economii ce puteam face din partea ce mi se cuvenea de la tipografie, mă puseră în poziția să adun ca la 250 de galbeni. Nu e mult; dar eram liniștit, împăcat cu conștiința, fiindcă din laborea nouă putusem să fac ce aveam".[2]

Ispirescu avea 31 de ani, situația materială îi era oarecum înfloritoare. A hotărît să se însoare și după sfatul unor cunoscuți, a trimis pețitori la Sevastița, fata lui Dimache Petrescu, starostele cavafilor, care locuia în fosta mahala Pescăria Veche. La început, tatăl fetei n-a dat nici un răspuns clar, probabil nepărîndu-i-se ginerele potrivit pentru rangul său — pretextînd tinerețea copilei — 14 ani — însă în urma bunelor referințe căpătate asupra

[1] *Jurnalul*, f. 59 v.
[2] *Ibidem.*

pretendentului de la cei ce înlesniseră vederea, a consimţit şi i-a dat fetei printre altele, drept zestre şi o grădină cu pomi şi vie aşezată afară din tîrg, ceva mai încolo de cimitirul Şerban Vodă, unde lui Ispirescu îi plăcea să se plimbe din cînd în cînd. Din economiile făcute pînă atunci, tînărul soţ şi-a cumpărat o casă micuţă cu ceardac pe uliţa Sălciilor la numărul 17 în mahalaua Oţetari, unde şi-a întemeiat gospodăria în mijlocul unei grădini cu pomi roditori şi curte împodobită cu nalbe, gherghine, dălii, bujori şi mixandre.

În acest timp de limpezire a rosturilor vieţii sale a început să se manifeste şi personalitatea lui Ispirescu. Hărnicia, modestia şi onestitatea lui deveniseră cunoscute. În redacţia tipografiei veneau foarte mulţi dintre oamenii cu carte ai timpului şi Ispirescu a avut prilejul să-i cunoască mai îndeaproape, căci pînă în 1863, din teascurile pe care le îndrăgea, a scos la iveală gazetele *Nichipercea*, începînd din 1859, *Gazeta Tribunalelor*, din 1860, *Ţăranul român* şi *La Voix de la Roumanie*, din 1861, *Buciumul*, din 1862; de asemenea tot el a tipărit *Pharmacopea română*, *Misterele Bucureştilor*, *Călătorii în Macedonia;* afişele teatrului italian şi francez, precum şi alte mărunţişuri.[1]

De abia acum Ispirescu a făcut cunoştinţă cu reprezentanţi ai culturii româneşti contemporane, a început să cunoască opiniile lui I. Ionescu de la Brad, s-a împrietenit cu Nicolae Filimon, a discutat cu Ion Ghica, cu Dimitrie Bolintineanu, l-a ascultat adeseori pe Cezar Bolliac vorbind despre idealurile naţionale, şi-a lărgit apreciabil orizontul ideologic în sensul concepţiilor progresiste contemporane asupra rostului şi valorii creaţiilor populare, a fost îndrumat şi stimulat. În această perioadă, o dată cu împlinirea vîrstei de 32 de ani, în deplină maturitate, Petre Ispirescu a păşit pe făgaşul adevăratei sale chemări de povestitor popular, făgaş pe care nu l-a mai părăsit şi care l-a consacrat. În anul 1862, îndemnat de I. Ionescu de la Brad şi de Nicolae Filimon, Ispirescu a tipărit în ziarul *Ţăranul român* şase basme pe care le ştia din copilărie[2]. Tot atunci a tipărit şi o broşură intitulată *Basme sau poveşti populare*, care cuprindea primele trei basme tipărite în *Ţăranul român*, broşură care nu se mai găseşte astăzi în nici o bibliotecă, dar pe care Ispirescu o menţionează la fiecare din basmele arătate şi retipărite mai tîrziu, şi pe care o aminteşte şi în prefaţa broşurii pe care a tipărit-o în 1872. Ispirescu voia să scrie mai multe astfel de volumaşe, aşa cum reiese dintr-o notiţă publicată la basmul *Balaurul cel cu şapte capete*, în care spune: „reproducţiunea este oprită, fiindcă aste poveşti au să formeze un tot alcătuit din mai multe broşuri care în curînd au să înceapă a ieşi",

[1] *Jurnalul*, f. 59 r.

[2] *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte* — auzit de la tatăl său; *Prîslea cel voinic şi merele de aur* — tata; *Balaurul cel cu şapte capete* — tata; *Fata de împărat şi pescarul; Făt Frumos cu părul de aur* — tata; *Fata moşului cea cu minte* — mama.

gînd pe care nu şi l-a putut îndeplini decît (după) zece ani mai tîrziu. Totuşi broşurica din 1862 este piatra de temelie a celei mai frumoase colecţii de basme populare româneşti.

Pe lîngă truda de culegător tipograf şi pe lîngă frămîntarea scrisului, Petre Ispirescu a continuat să fie permanent preocupat de progresul meşteşugului tiparului la noi în ţară, şi mai ales de soarta tipografilor. De aceea nu ne mirăm cînd în anul 1858 îl găsim membru în comitetul unei „Case" de prevedere şi de economii a lucrătorilor tipografi din Bucureşti, nu ne mirăm cînd citim în *Jurnalul* său că prin anul 1860 „cînd eram mai mulţi împreună şi provocam o unire între lucrători, să pună toţi ce vor putea şi să formăm o tipografie în asociaţie, sau îi îndemna la alte fapte, ei în derîdere şi pe sub ascuns mă numeau Franklin al României."[1]

În anul 1863 Boerescu şi-a vîndut tipografia lui Cezar Bolliac, deci contractul dintre acesta şi Ispirescu a căzut. După două luni de funcţionare în continuare, locul lui Petre Ispirescu a fost luat de Protopopescu Pache, care însă după puţină vreme a plecat şi el de la direcţia tipografiei, iar după ce a schimbat mai mulţi directori, Bolliac a vîndut tipografia. Petre Ispirescu a rămas fără ocupaţie aproape trei luni de zile. C.A. Rosetti, care îi cunoştea capacitatea, l-a chemat să-i conducă tipografia lui în care se tipărea jurnalul *Românul* şi Ispirescu a funcţionat aici aproape un an. Guvernul însă, care persecuta gazeta din pricina poziţiei sale ideologice, a suprimat-o şi în anul 1864, deoarece tipografia nu mai avea de lucru, Ispirescu s-a despărţit de Rosetti. Perioada liniştită şi fericită a vieţii lui se încheiase. De aci înainte un mare număr de ani el a trăit numai într-un zbucium. Singurătatea sufletească l-a copleşit din ce în ce, şi probabil că nici în căsnicie nu şi-a găsit liniştea căutată şi împlinirea concepţiilor sale despre viaţă, deoarece în *Jurnal* se strecoară în diferite locuri aluzii la grija pe care trebuie să o aibă un tînăr atunci cînd se căsătoreşte — sub pretextul de a lăsa sfaturi pentru copiii săi — la modul în care cineva trebuie să se intereseze înainte de căsătorie de calităţile reale ale soţiei, chiar dacă aceasta este lăudată ori a învăţat şcoală şi chiar dacă poate să rupă cîteva cuvinte în limbi străine. Tot acum s-a stins din viaţă şi mama lui, rupîndu-i oarecum echilibrul modului de viaţă. Totuşi, fiind fără slujbă, trebuia să facă ceva pentru a ieşi din impas. „Mai de mult încă mă turmenta o idee: ideea unei asociaţii între lucrători spre a deschide un stabiliment tipografic care să corespunză numelui. M-am adresat lui Walter şi Göbl. Au primit ideea mea ca mîntuitoare. Ei nu vorbeau de vreun an, fiind certaţi. Cu ocazia aceasta s-au împăcat. Ei n-au primit să luăm pe alţii în asociaţiunea noastră. Am cedat, primind însă ca firma să fie „Tipografia lucrătorilor asociaţi"; am încheiat contractul şi am depus fiecare zece mii de lei vechi."[2] Ispirescu a insistat ca atelierul

[1] *Jurnalul*, f. 22 v.
[2] *Jurnalul*, f. 61 v.

să fie instalat în centrul oraşului, într-una din sălile clădirii în care era şi hotelul Bossel, în pasaj. Asociaţia însă nu a mers aşa cum trebuia. Înţelegerea era ca fiecare din cei trei să primească lunar un salariu fix de şase sute de lei şi la sfîrşitul fiecărui an, după ce se scădeau toate cheltuielile, profitul net să fie împărţit în mod egal. După cîtva timp de funcţionare însă, atît Fr. Göbl cît şi Scarlat Walter, sub pretextul că trebuie să aducă din străinătate utilaje perfecţionate pentru tipografie, au plecat în călătorie pe seama asociaţiei, lăsîndu-l pe Petre Ispirescu singur. Acesta era nemulţumit, totuşi muncea cu sîrg. „Cu elevi atunci luaţi am cules poeziile domnului Bolintineanu. La expoziţia ce s-a urmat ne-a adus o medalie de argint această carte. *Tipograful român*[1], o foaie ce începusem a publica şi de care tot eu mă ocupam, ne-a adus o altă medalie de argint de la expoziţia ce s-a făcut la Iaşi peste un an. De aici, pot zice, datează adevărata artă tipografică în România. De aici imprimatele au rupt-o cu trecutul."[2] În această gazetă în care se realizau unele năzuinţe ale sale, Ispirescu spune — ca director — cu modestie: „Dacă cutezăm a-i lua direcţiunea, nu o facem spre a ne arăta talentele de a scri pe care nu le posedăm, sau cu ambiţiunea de a trece de autor sau Dumnezeu ştie ce... intenţiunea noastră este curată şi simplă: de a face adică să ajungă la cunoştinţa fiecărui lucrător tot ce vom găsi că poate fi de folos spre instruirea junilor ce şi-au ales de carieră arta tipografică"[3]. În paginile ziarului au fost tipărite îndrumări profesionale pentru tinerii care trebuiau să fie instruiţi, pentru ca arta tipografică românească să prospere. Tot în paginile de mai tîrziu ale ziarului au apărut şi articole despre neajunsurile tipografiei române, despre ortografia amestecată a scriitorilor, articole despre Asociaţia tipografilor din România, care în urma activităţii dusă de acest ziar şi-a formulat un nou statut. Tot în Tipografia lucrătorilor asociaţi au fost tipărite şi cartea lui Iorgu Caragiale — *Nu e pentru cine se găteşte ci pentru cine se nimereşte*, *Abecedarul* lui Cezar Bolliac şi *Poeziile populare ale românilor* de V.Alecsandri.

În această perioadă foarte zbuciumată, în care greutăţile familiale au început să fie din ce în ce mai mari, Ispirescu, negăsindu-şi sprijinul sufletesc pierdut o dată cu moartea mamei sale, începe să-şi scrie *Jurnalul* pe care i-l dedică ei, a cărei amintire o evocă cu duioşie, dragoste şi recunoştinţă încă din primele pagini ce poartă data de 22 august 1865. Aceste însemnări scrise pe 117 pagini într-o perioadă de cinci ani, nu au valoare literară. Ele constituie însă un document preţios pentru cunoaşterea omului Ispirescu, pentru înţelegerea circumstanţelor mărunte de viaţă, circumstanţe care

[1] Cea dintîi gazetă muncitorească din Bucureşti şi din ţară — cf. *Istoria oraşului Bucureşti* (Florian Georgescu red. resp.), vol. I, Bucureşti 1965, p. 316.

[2] *Jurnalul*, f. 62 r.

[3] *Tipograful român*, I, 1865, nr. 1, august, p. 1.

trec în general nebăgate în seamă, dar care au contribuit definitoriu la formarea povestitorului. De aceea sînt revelatoare atît pentru cunoaşterea biografiei sale, căci în ele abundă amintirile, cît şi pentru descoperirea personalităţii sale, a modului său de a vedea viaţa, de a o înţelege.

Impresia cu care rămînem la sfîrşitul lecturii acestui *Jurnal* este că Ispirescu a trăit o mare tragedie determinată de neconcordanţa dintre năzuinţă şi realizare, neconcordanţă pe care s-a străduit eroic să o îndepărteze. Împrejurările în care i s-a desfăşurat viaţa — munca neostoită în tipografie — firea sa retrasă, caracterul sobru, o timiditate întreţinută de neobişnuinţa lui de a „discuta" cu interlocutori care să aibă aceleaşi preocupări cu ale sale, o discreţie exagerată de o mare modestie, au făcut ca pentru el singura modalitate la îndemînă de a-şi exterioriza gînduri, frămîntări, sentimente, să fie scrisul. Dar dacă în tot ceea ce Ispirescu a scris cu intenţia „de a scrie" se simte influenţa lecturilor sale cu totul întîmplătoare pînă la o anumită vîrstă, influenţa unor traduceri de calitate dubioasă a unor opere literare romantice contemporane, a lipsei de orientare culturală sistematică, sau influenţa limbajului articolelor de gazetă pe care le culegea în tipografie, dacă din majoritatea încercărilor sale scriitoriceşti în versuri sau în proză — pe care el însuşi le-a considerat nesatisfăcătoare — reieşea o mare lipsă de echilibru între intenţia artistică şi modalitatea literară de a o exprima, în scrierile în care emoţia l-a ajutat să se desprindă „el însuşi" de „cel care ar fi dorit să fie", a realizat pagini de o mare frumuseţe. Şi de fapt aici poate fi găsit Ispirescu cel adevărat, talentat şi sensibil, Ispirescu povestitorul care în mod miraculos se regăseşte în lumea basmelor, natural şi spontan, ca orice alt povestitor stăpîn pe arta lui însuşită prin directă şi repetată ascultare de la maeştrii populari ai cuvîntului. În acest fapt constă autenticitatea lui de povestitor, în această participare a întregii sale fiinţe la faptul povestitului, în transpunerea directă şi spontană în naraţiune a simţămintelor şi a ideologiei sale. Acest lucru se poate demonstra. Dacă în nota care însoţeşte basmul *Fata moşului cea cu minte* (în care putem recunoaşte de fapt intervenţia în stil a lui N. Filimon), scrisă în anul 1862 într-un moment de linişte sufletească, de mulţumire, se reflectă poziţia lui morală, tendinţa lui de a comunica precepte sănătoase celor care citesc basmul, încercare de subliniere a calităţilor necesare potrivit concepţiei sale pentru realizarea fericirii: supunerea şi blîndeţea, bunătatea, modestia şi moderaţia[1], în însemnările din *Jurnal*, făcute doar cu trei ani mai tîrziu, cînd era copleşit de griji, răzbeşte în mod evident tot zbuciumul, toată nedumerirea lui în faţa nepotrivirii dintre realităţile pe care le întîmpinăm şi modul lui de a gîndi despre oameni, de a simţi, de a vedea

[1] Cîteva observaţii interesante în acest sens a făcut Al. Dobre în articolul *Petre Ispirescu — 80 de ani dela moarte*, *Rev. de etnografie şi folclor*, tom 12, nr. 6, 1967, p. 477—490.

lumea înconjurătoare. Se simte aici o vibrare intimă a lui Petre Ispirescu, un mod de gîndire etico-social-estetic pe care îl putem socoti unul din determinantele care l-au făcut să se apropie atîta — să se contopească — de universul basmelor populare.

Așa se explică de ce Ispirescu era mai îndepărtat de preocupările străine meseriei sale, ca și cînd ar fi fost închis într-un fel de carapace de muncă, înregistrînd mai mult în treacăt evenimentele desfășurate în preajma sa. Totuși abdicarea lui A. Ion Cuza la 11 februarie 1866, l-a făcut să însemne în *Jurnal* cu nouă zile mai tîrziu: „Cu toate acestea sîntem datori a spune că unirea principatelor, secularizarea mănăstirilor închinate, împroprietărirea sătenilor, instrucția obligatorie, armarea țării, unificarea și completarea codurilor, Cuza le-a făcut. Politica lui de afară a fost demnă de toată lauda. Atîtea legi bune de ar fi fost aplicate cu sinceritate, ar fi făcut din domnia lui Cuza una din cele mai de dorit."

Păcat că fiind contemporan cu evenimente de maximă importanță istorică pentru poporul nostru, Ispirescu ne-a transmis doar ici și colo cîteva din acele informații care probabil au intrat mai direct în orizontul lui de preocupări și de muncă. Totuși, deși aparent Ispirescu trăia oarecum rupt de cele ce se petreceau în jurul lui, în realitate era un bun cunoscător și harnic cititor a ce se tipărea în românește atît în țară cît și în străinătate, ceea ce explică și bogăția de cunoștințe pe care le avea în domenii foarte diferite. Este grăitor faptul că atunci cînd la 12 mai 1866 autoritățile i-au cerut o notă cu titlul jurnalelor românești, Ispirescu a înfățișat o listă cu titlul a circa 40 de foi politice, literare, comerciale și științifice din România, și de la Viena.

În această perioadă, de la 1862 pînă la 1872 Ispirescu n-a mai publicat nici un basm. A fost prea frămîntat și hărțuit de grijile existenței, însă bănuim că în timpul de răgaz a cules materiale[1] care au fost publicate în broșura din 1872. Probabil că seara după ce se întorcea de la lucru își făcuse obiceiul să mai plece de acasă „să facă mișcare" fiindcă toată ziua sta în tipografie, și cu ocazia aceasta să vorbească cu diferiți oameni.

În timpul acela autoritățile au hotărît înființarea guardei cetățenești în care a fost înrolat și Petre Ispirescu și despre care el se întreba cît ar putea fi de folositoare ca instituție, mai ales după ce a trecut printr-o împrejurare devenită hazlie, fiind privită prin prisma amintirii, împrejurare care ni-l caracterizează încă și mai bine pe *omul* Ispirescu: „Sînt ales caporal în compania șasea, batalionul doi, din legiunea întîi. Într-una din zile primesc invitarea de a anunța pe toți guardiștii din căprăria mea, să iasă a doua zi de guardă. Doi numai au fost următori..." Fără să vrem, gîndul ne zboară la nemuritoarele comedii ale lui Caragiale în care apare ridicolul acestei

[1] Cf. nota la basmul *Cele 12 fete de împărat și palatul cel fermecat* ascultat în 1868 de la un student transilvănean.

instituții. Cînd s-a făcut a doua convocare nu s-a mai prezentat nimeni. În ziua aceea Ispirescu fusese chemat la judecătorul de instrucție să dea relații asupra unui manuscris al lui Anagnoste îndreptat împotriva principelui străin destinat să fie suit pe scaunul domnesc al României. La ora 2, cînd s-a întors la tipografie, a găsit un bilet de la locotenentul de gardă în care se spunea că pentru noaptea care urmează, cade în seama lui garda la biblioteca statului. „Văzînd că nici după ultima invitare nu voia a veni nici unul din guardiști, mi-am luat arma și m-am dus singur. Am făcut singur serviciul pînă a doua zi la zece ore cînd am fost schimbat. În cursul nopții mi s-a adus ca ajutor un om care înlocuia pe patronul său. Acesta, franzelar, trimisese pe slugă care fusese la moară și nu dormise toată noaptea trecută. De milă l-am lăsat să doarmă mai toată noaptea, fiindcă pica de somn[...] Am făcut iară raport și s-a pus și de data asta sub saltea."[1]

Treburile la tipografie nu mergeau prea strălucit. Asociații lui Ispirescu nu erau de bună credință, totuși el persevera în ideea cooperării. În ziua de 6 decembrie 1866 „un bilet la adresa mea îmi fu înmînat de un dorobanț. Deschizîndu-l am fost surprins cînd am aflat că d. Ion Ghica, ministru de interne, mă invită la d-sa acasă."[2] Ispirescu s-a dus la întîlnirea fixată și ministrul l-a întrebat ce părere are despre tipografia statului care era pe punctul de a fi desființată, apoi i-a propus să-l numească director provizoriu. „...din parte-mi i-am mulțumit pentru favoarea ce-mi acorda și i-am spus că pentru provizoriu d. Basidescu este la locul său."[3] Ministrul i-a cerut însă un proiect de organizare al tipografiei statului, pe care Ispirescu l-a lucrat cu meticulozitate și i l-a adus după cîteva zile. „Proiectul meu de organizare fiind dat în examinarea d-lui Rosetti, d-lui l-a aprobat după ce l-a dat de l-au studiat lucrătorii din tipografia d-sale. Aceștia luînd toate ideile mele, au format un articol și l-au publicat în *Românul* ca al lor. N-am răspuns, i-am lăsat să se bucure de furtul lor."[4]

Cînd au aflat asociații lui Ispirescu de propunerea pe care i-a făcut-o ministrul, au început să-l îndemne s-o primească. În special Walter insista, spunîndu-i că el este omul cel mai potrivit pentru acest post, liniștindu-l în privința asociației, că va fi singur în stare să ducă afacerile. Și astfel Ispirescu a primit slujba în primăvara anului 1867. Cît a funcționat ca director la tipografia statului el n-a avut însă nici un fel de satisfacție și chiar în toamna aceluiași an spunea că ar fi bucuros să demisioneze; venalitatea politică a autorităților, favoritismul și nepăsarea lor l-au dezamăgit. Pe de altă parte nici treburile asociației nu mergeau cum ar fi dorit, căci cei doi colaboratori care, între timp, își refăcuseră rostul tipografiei, se

[1] *Jurnalul*, f. 20 r.
[2] *Ibidem*, f. 32 r.
[3] *Ibidem*.
[4] *Ibidem*, f. 33 r.

purtau în așa fel încît să-l determine pe Ispirescu să iasă din tovărășie. De altfel Scarlat Walter a și murit după puțin timp. Tipografia a rămas în grija lui Fr. Göbl și a fiilor săi.

După aproape doi ani de serviciu, Ispirescu a demisionat din postul de la tipografia statului. „A trebuit să trec și eu prin acest purgatoriu al funcționarismului, fără să o caut... Am avut toată bunăvoința să fac ceva. Singură dorința de a face să înflorească tipografia română m-a îndemnat să primesc direcția tipografiei statului."[1] Ispirescu nu se putea înțelege cu forurile superioare „de la putere". La toate rapoartele pe care le făcea spre bunul mers al tipografiei, pentru desăvîrșirea organizării pe care o începuse, răspunsurile veneau ori cu mare întîrziere, ori se trimiteau dispoziții care nu aveau nimic de a face cu cele cerute de el. „Eu spuneam că-mi trebuie conductori de prese, și dumnealor ciracladiseau pe d. Grand (adică îl socoteau om de încredere și îl trimiteau în străinătate, n.n.) ordonîndu-i să aducă machină de vapori (adică o mașină cu abur pentru mișcarea preselor tipografice, n.n.) și ce machină?"[2]

La începutul iernii anului 1868 Ispirescu s-a asociat cu Petru Jorjean, C. Petrescu Conduratu și cu Economescu, înființînd „Noua tipografie a laboratorilor români" pe care au instalat-o într-o fundătură din spatele grădinii casei lui Mazăr Pașa, fundătură care se deschidea în spre strada Academiei de astăzi.

Cei patru asociați s-au așezat cu seriozitate pe lucru. Avînd de la început încrederea deplină a tovarășilor săi, Ispirescu, încet-încet și-a dezvoltat tot talentul său de organizator, dorind să facă din tipografia lor una din cele mai perfecționate. Totuși, ca la orice început, treburile mergeau greu din punct de vedere material și Petre Ispirescu se lupta poate mai mult decît ceilalți cu aceste greutăți, deoarece familia îi devenea din ce în ce mai numeroasă. În luna martie 1870 se afla în situația de a scrie în jurnalul său: „Cînd îmi arunc ochii prin casă, azi după zece ani, și văz aceleași obiecte dar mai vechi cu zece ani, fără să fi putut adăuga ceva, cînd mă gîndesc ce multe s-au mai prăpădit din ale menajului, o mare mîhnire mă cuprinde. Plîng. Peste ceea ce știu din ale tipografiei alt nimic nu mai știu. Aș lucra și noaptea ca să pot cîștiga mai mult pe lună. Mi se rupe inima de întristare cînd mă uit la copilași. Toată garderoba mea acum se mărginește într-un rînd de haine. Acestea sînt și de sărbătoare și de lucrătoare. Îmi înghit suspinele și tac. Dat după lucru ziua, noaptea nefiind liniștit din cauza copiilor, în cealaltă cameră nefiind foc, n-am putut nota pînă azi că la 31 octombrie 1869 am dobîndit al patrulea fiu, George. Nu mă mîhnesc că vin copiii. Grija și neliniștea mea este că nu am să le pot da instrucția și educația ce dorește inima mea. Nu am să pot să-i căpătuiesc. Durere."[3]

[1], [2] *Jurnalul*, f. 52 v.
[3] *Jurnalul*, f. 59 v.

Şi totuşi, cu încetul tipografia şi-a căpătat un nume, iar situaţia lui Ispirescu a început să devină oarecum asemănătoare cu cea creată cu circa zece ani mai înainte în tipografia lui Vasile Boerescu. Acum a avut prilejul să tipărească multe lucrări de seamă ale timpului, să-i cunoască mai îndeaproape pe mulţi din marii noştri cărturari, care-l preţuiau. Acum a făcut cunoştinţă cu Alexandru Odobescu şi cu Grigore Tocilescu, cu doctorul Brândza; l-a cunoscut pe B. P. Hasdeu, care l-a atras în cenaclul său literar şi i-a pus numele printre colaboratorii permanenţi pe coperta *Columnei lui Traian*, a avut prilejul să îl reîntîlnească pe Vasile Alecsandri. Cu toate greutăţile materiale, găsind înţelegere şi stimă la oamenii pe care el îi preţuia în cel mai înalt grad, Ispirescu şi-a regăsit climatul necesar ca să poată lucra, şi-a regăsit încrederea şi mai ales siguranţa că în domeniul pe care el îl stăpînea cu atîta desăvîrşire — al cunoaşterii tradiţiilor — era de puţini întrecut. Începînd din 1872, cînd a tipărit a doua broşură de basme intitulată *Legende şi basmele românilor*, a dus o activitate din ce în ce mai complexă. În anii 1873 şi 1874 a tipărit două broşuri cu *Snoave sau poveşti populare*, în anul 1874 a tipărit partea a doua, fascicola întîi şi în 1876 partea a doua fascicola a doua din *Legende sau basmele românilor*. În 1879 a tipărit a doua ediţie din *Snoave* care i-au dat prilejul lui Mozes Gaster să-i facă recenzii elogioase în *Magasin für die Literatur des Auslandes* din anul 1879 şi în *Literatur Blatt für die Germanische und Rumänische Philologie* din 1880. Tot în această perioadă Ispirescu a tipărit *Isprăvile şi viaţa lui Mihai Viteazul*, a devenit colaborator — în afară de *Columna lui Traian*, la *Revista literară*, *Ghimpele* şi altele. Serile studia cu asiduitate. Cunoscuţii literaţi începuseră să-l ajute, punîndu-i la îndemînă lucrări serioase de specialitate literară. Într-o zi B.P. Hasdeu, ştiind că îl interesează, i-a împrumutat primul număr din revista franceză *Mélusine*, apărută la Paris la 8. II. 1877, în care erau tipărite mai multe basme printre care Petre Ispirescu a găsit trei asemănătoare cu basmele pe care le cunoştea el şi în special „un basm francez sau mai bine celtic" care, după cum constata, se potriveşte aidoma în întregul său cu un basm din Mehedinţi, fapt care l-a determinat să scrie un articol despre *Basme române şi basme franceze*, publicat în revista *Columna lui Traian* din luna mai 1877, în care arată potrivirea dintre basmul francez în prima parte cu basmul bucureştean *Vulpea, lupul şi ursul*, pe care el îl cunoştea foarte bine, iar în partea a doua cu basmul *Balaurul cel cu şapte capete*, pe care îl publicase încă din 1862. Articolul este foarte interesant, în primul rînd pentru că arată în ce măsură Ispirescu stăpînea limba franceză, în al doilea rînd pentru că ne dăm seama că el considera cu multă seriozitate variantele basmelor româneşti pe care le cunoştea — şi cunoştea foarte multe. Începînd articolul cu o snoavă, pusă ca întîmplare pe seama unui personaj, Moş Teacă, ofiţer proaspăt ridicat din grade inferioare în timpul cînd s-a reorganizat armata, într-un ton care îl

anunţă parcă pe „*Unchiaşul sfătos*“ de mai tîrziu, Ispirescu subliniază marea asemănare între basmele franceze şi basmele româneşti citate de el, spunînd şăgalnic că, dacă ne-am conforma modului de a gîndi al căpitanului din snoavă am putea spune ca şi el că francezii au luat şi prelucrat basmele româneşti. În realitate el scoate în evidenţă un adevăr — circulaţia internaţională a unor motive narative populare — făcînd o comparaţie plină de bun simţ a acestora — şi nu o simplă paralelă de texte literare — lucru destul de dificil în raport cu puţinele lui cunoştinţe teoretice istorico-literare. Cert este că Mozes Gaster, care era atunci unul dintre erudiţii timpului în specialitate, scriind un răspuns la articolul tipografului, publicat tot în *Columna lui Traian*, după ce şi-a expus în mod savant părerile despre originea basmelor din străvechi mituri care de-a lungul vremurilor s-au fărîmiţat, înţelesuri noi substituindu-se vechilor înţelesuri, nu spune că acesta greşeşte, ci aduce completări arătînd cum cele patru episoade componente ale basmului îşi au corespondenţe şi în mitologie. Tot în această perioadă povestitorul a făcut o traducere după *Ruinele Palmirei* de Volney[1], traducere de mari proporţii care s-a pierdut însă.

Din toată această activitate care l-a condus pe Ispirescu din ce în ce mai aproape de clarificarea nedumeririlor care l-au zbuciumat în tinereţe, ajutîndu-l să-şi îmbogăţească necontenit cunoştinţele, se reflectă capacitatea sa de înţelegere, de simţire şi de judecată, care dacă i-ar fi fost îndrumată din timp, l-ar fi ajutat să devină unul din oamenii de cultură înaltă ai epocii sale.

În anul 1873 Petre Ispirescu a desfăcut asociaţia cu cei trei tovarăşi, rămînînd singur la conducerea tipografiei căreia i-a şi schimbat numele după puţin timp în *Tipografia Academiei române*. Munca i-a devenit şi mai înverşunată. În acest timp l-a cunoscut pe profesorul ceh J. Urban Jarnik, care tocmai venise în Bucureşti pentru cîtăva vreme să studieze limba română, disciplină în care se specializase. Acesta îl socotea pe Ispirescu alături de Ion Creangă şi de Anton Pann „acele trei astre strălucite de bărbaţi care şi-au căpătat merite nemuritoare pentru cultivarea adevăratei limbi a poporului român“.[2] Jarnik l-a preţuit şi a scris rînduri admirabile despre acest om modest şi înzestrat: „Este interesant să se ştie ce a fost Ispirescu în viaţa lui. Pseudonimul lui favorit erau cuvintele „culegător tipograf“ şi într-adevăr în aceste două cuvinte îşi află expresiune munca lui stăruitoare, neobosită, prin care dintr-un simplu culegător fără avere s-a înălţat la

[1] Traducerea a făcut-o în 1870, a revăzut-o şi a transcris-o începînd din luna octombrie 1874 pînă în luna mai 1876, în douăzeci de caiete, format 8 mic, în total 778 pagini. În lunile aprilie-august 1875, Ispirescu şi-a întrerupt transcrierea; probabil a pregătit broşura a treia din L.b.r., II/2 tipărită în 1876.

[2] J. Urban Jarnik, *Drumul pe care am mers*, în „*Convorbiri literare*“ 43 (1909), p. 303.

rangul unui proprietar de tipografie. Dară ce fel de proprietar? Pînă în cele din urmă zile ale vieţii sale rodnice el nu era decît cel dintîi dintre lucrători, aceasta şi în sens că se înfăţişa la muncă înainte de toţi şi o părăsea cel din urmă; el însuşi era şi corector şi numai după săvîrşirea muncii ostenitoare de toată ziua se odihnea niţel în mijlocul numeroasei sale familii, ca apoi după ce toţi s-au fost culcat, pînă tîrziu noaptea să-şi petreacă cu iubitele lui basme, poveşti, proverbe, snoave şi alte producte ale muzei poporane româneşti."[1]

Tot în anul 1879 Ispirescu îndemnat de Alexandru Odobescu, care i-a scris o prefaţă, şi-a tipărit volumul *Poveştile unchiaşului sfătos*, pe a cărui copertă a apărut pentru întîia oară numele său ca autor de carte.

Ispirescu voia să-şi perfecţioneze atelierul spre a corespunde cerinţelor moderne ale timpului. Ca să se informeze asupra noutăţilor apărute în domeniul tipografiei întreţinea corespondenţă cu redactorul ziarului francez *Imprimerie* şi le cerea prietenilor care se aflau la Paris — atunci, printre alţii, şi Grigore Tocilescu — să-i scrie ce noutăţi au mai apărut în arta tipografică. Era un vechi gînd al lui, căci încă din anul 1873 într-o scrisoare trimisă lui Eustaţiu Aristide care se afla la studiu în capitala Franţei îi spunea: „Dacă poţi să ai ocazie, informează-te despre cele ce se ating de tipografie şi scrie-mi. Corpul tipografic de acolo are mai multe asociaţii: a patronilor, a proţilor, a lucrătorilor. Dacă vei afla să se fi introdus ceva ameliorări spre perfecţionarea măiestriei, spre îmbunătăţirea soartei lucrătorilor, etc. iarăşi să-mi scrii fiind doritor a şti unele ca acestea." În acelaşi timp a terminat de scris *Istoria lui Ştefan cel Mare şi Bun*, care a văzut lumina tiparului mai tîrziu cu 30 de ani, *Viaţa şi faptele lui Vlad Ţepeş* şi *Poveşti despre Vlad Ţepeş*, care s-au tipărit şi mai tîrziu, după aproape 60 de ani.

În anul 1880 Ispirescu şi-a tipărit întîia sa încercare de lucrare literară în versuri *Pilde şi ghicitori*. Tot atunci a hotărît cu profesorul ceh J. Urban Jarnik, care preda limba română la Universitatea din Viena, să tipărească o *Crestomaţie* de texte româneşti. Petre Ispirescu aduna materialele din diferite publicaţii, le copia şi le trimitea lui Jarnik pentru prelucrare şi alcătuirea volumului. Munca era migăloasă şi Ispirescu avea puţin timp, dar nopţile unui an întreg le-a dedicat acestei lucrări. Cu prilejul informării pentru alegerea celor mai bune materiale a cerut sfatul cunoscuţilor săi cărturari, între care şi lui Titu Maiorescu, la care se ducea din cînd în cînd. Lucrarea însă n-a putut fi terminată din pricina modalităţii greoaie de colaborare cu Jarnik şi pentru că Mozes Gaster, care şi el lucra la o operă asemănătoare şi refuzase să colaboreze cu cei doi chiar după ce îl învitase însuşi Titu Maiorescu, de faţă fiind şi Ispirescu[2] a fost mai harnic şi le-a luat-o

[1] *Idem, ibidem.*

[2] Ionescu Nişcov, *op.cit.*, p. 663, scrisoarea din 22 oct. 1880.

înainte. Tot atuncea Ispirescu a făcut cunoştinţa lui Mihai Eminescu care era redactor la *Timpul* şi a lui Ion Slavici, care şi ei la rîndu-le i-au dat unele indicaţii despre materialele cele mai potrivite pentru crestomaţie.[1] Pentru Ispirescu a fost o dezamăgire nereuşita colaborării cu Jarnik pe care-l preţuia din toată inima şi căruia îi era chiar obligat moral şi material pentru că timp de doi ani i-l ţinuse pe feciorul său Constantin în casa lui la Viena, ca să poată învăţa şcoală germană. Din corespondenţa dusă cu Jarnik reiese însă şi faptul că Ispirescu n-a întîmpinat prea multă bunăvoinţă de la unii prieteni influenţi din Bucureşti care ar fi putut să-i ajute să termine această lucrare.

Activitatea trepidantă l-a consumat pe Ispirescu şi l-a îmbătrînit. Încă din anul 1877 „era încărunţit, cu plete lungi, cu barba ca fusul, cu sprîncene stufoase."[2] Totuşi, dorinţa lui de studiu i-a dat puterea să-şi îmbogăţească mereu cultura. Din corespondenţa pe care a dus-o cu Jarnik vedem de data acesta, cînd avea 47 de ani, cît de sistematic a parcurs lucrările reprezentative pentru cultura românească, începînd cu *Pravila* lui Matei Basarab, *Psaltirea* lui Dosoftei, operele cronicarilor, ale poeţilor Văcăreşti, Asachi, Conachi, Cihac. Aflăm că citise *Istoria literaturii române* de Papiu,[3] operele lui Şincai şi Maior. Citise scrierile lui Bălcescu, cunoştea *Povestea vorbei* şi *O şezătoare la ţară* ale lui Anton Pann, i-au trecut prin mînă *toate* lucrările importante ale contemporanilor, cunoştea *Istoria critică a românilor*, a citit basmele lui Creangă şi poeziile lui Eminescu, precum şi multe altele, încît Petre Ispirescu din această epocă se deosebea fundamental ca nivel cultural de Petre Ispirescu, care în 1862 îşi scrisese basmele în mod desăvîrşit fără să cunoască o iotă din capodoperele de atunci ale literaturii româneşti. În anul 1880 Mihai Eminescu i-a împrumutat colecţia de zicători a lui Golescu, pe care Ispirescu s-a grăbit să o copieze[4]. Probabil că a şi discutat cu Eminescu în legătură cu această colecţie, deoarece cîtăva vreme după aceea a scris un articol de 15 pagini asupra zicătorilor, pe care l-a tipărit în *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie* din 1883. Cel dintîi îndemn însă în acest sens îl căpătase poate de la G. Dem. Theodorescu, căruia îi tipărise în tipografia lui încă din anul 1877 lucrarea *Cercetări asupra proverbelor române*, dar pe care totuşi Ispirescu era cam supărat în anul 1883, deoarece după întoarcerea de la Paris acesta îşi schimbase atitudinea faţă de el, purtîndu-se cu oarecare răceală.

Localul în care era tipografia Academiei a fost supus dărîmării în anul 1881 şi atunci Ispirescu şi-a căutat altul, mutîndu-se tot pe strada Academiei la numărul 26, colţ cu bulevardul, în casele lui Cottescu, din spatele bisericii

[1] Idem, *ibidem*, p. 665, scrisoarea din 14/27 martie, 1881.
[2] I. Roşca, *Scriitori şi artişti*, Bucureşti, 1890.
[3] În scrisoarea din 16 iulie, 1880, o recomandă lui J. Urban Jarnik, după indicaţiile lui G. Missail. Tr. Ionescu Nişcov, *op.cit.*, p. 656.
[4] Idem, *ibidem*, p. 663, scrisoarea din 11/23 noiembrie, 1880.

Doamnei. După mutare, Ispirescu a organizat şi o expoziţie tipografică cu cărţile tipărite de el. Cu punerea la punct a treburilor tipografiei a trecut şi primăvara destul de zbuciumată, mai ales că i se scumpise chiria cu o mie de lei faţă de vechiul local.[1] Acum Ispirescu şi-a îngăduit să facă o plimbare de cîteva zile pînă la Roşiorii de Vede, unde era numită învăţătoare fiica sa mai mare Elena. Este prima călătorie pe care a făcut-o în viaţa lui, călătorie pe care a repetat-o în anul următor cu prilejul transferării fiicei sale la o şcoală din Bucureşti. Despre voiajurile lui a scris o relatare ce i s-a publicat ceva mai tîrziu. În anul 1882 a ţinut o conferinţă despre *pomul de crăciun*, la una din reuniunile din casa lui Titu Maiorescu, conferinţă care i-a fost publicată în *Convorbiri literare* şi apoi după cîţiva ani tipărită în broşură.

Încununarea activităţii sale este volumul de *Legende sau basmele românilor*, pe care-l pusese sub tipar încă din octombrie 1881, cînd căpătase făgăduinţa lui Vasile Alecsandri că-i va scrie o prefaţă.[2] Într-o scrisoare trimisă lui Jarnik, Ispirescu îl anunţa că în acest volum a inclus şi basmul pe care i-l comunicase acesta.[3] Este vorba de basmul *Poveste ţărănească*, pe care profesorul ceh îl ascultase la Viena de la un român, Socaciu, venit să-şi desăvîrşească studiile la universitate; i se păruse autentic, îl copiase şi îl trimisese lui Petre Ispirescu. După aproape 30 de ani Jarnik scria în legătură cu acest fapt: „Cum că Ispirescu într-adevăr a schimbat (este vorba de textul lui Socaciu, n.n.) se poate presupune şi dintr-aceea că limba lui Socaciu, ca a unui ardelean, se deosebea foarte mult de a sa."[4]

În luna mai 1882 volumul era tipărit, însă dezamăgirea lui Petre Ispirescu a fost foarte mare. Cu toate că Vasile Alecsandri îi trimisese o scrisoare deosebit de elogioasă pe care o publicase în loc de prefaţă, cu toate că presa timpului i-a făcut recenzii favorabile care au apărut în *Revista de Istorie, arheologie şi filologie*, în *Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful român*, *România liberă*, *Familia*, cartea n-a fost premiată de Academie cum sperase Petre Ispirescu şi cum îi făgăduise Vasile Alecsandri, iar tipograful s-a văzut ameninţat să rămînă cu volumele nevîndute. „Cele cîteva vorbe binevoitoare ce-mi trimit cîţiva oameni de litere, acum văd că sînt numai nişte complimente, fiind că neînsemnatele mele adunări de basme n-au nici o însemnătate. Dovadă despre aceasta am că m-am adresat la Ministerul Cultelor şi pe la mai multe primării din ţară ca să-mi cumpere cîteva cărţi spre împărţire ca premii la copii acum, de examene, şi nicăieri nu mi s-a cerut nici un exemplar măcar. Nu ştiu cum să fac să-mi scot banii ce am cheltuit cu tiparul, căci de vreun folos pentru osteneala de douăzeci de ani de cînd adun la basme nici că mă gîndesc."[5] Probabil că Jarnik i-a cerut lui Ispirescu îngă-

[1] Tr. Ionescu-Nişcov, *op.cit.*, p. 667, scrisoarea din 19 aprilie/1 mai 1881.
[2] Idem, *ibidem*, p. 672, scrisoarea din 15/27 octombrie 1881.
[3] Idem, *ibidem*, p. 673 scrisoarea din 27 ianuarie / 8 februarie 1882.
[4] J. Urban Jarnik, *op.cit.*, *loc.cit.*, p. 408.
[5] Tr. Ionescu Nişcov, *op.cit.*, p. 674, scrisoarea din 14/26 iunie, 1882.

duinţa să-i traducă o parte din basme în limba cehă şi cu ocazia răspunsului acestuia aflăm şi un amănunt interesant din istoria colecţiilor de basme de la noi. „N-am tras în judecată, domnule Jarnik, pe un român de ai noştri care mi-a luat din basmele publicate de mine şi le-a tipărit pe lîngă ale lui, dară încă mi-te pe dumneata care îţi dai osteneala a le traduce în limba dumitale. Ai voie, domnul meu, dacă pofteşti să le traduci măcar şi pe toate."[1] Plin de amărăciune Ispirescu se străduia să-şi vîndă exemplarele basmelor însă peste tot întîmpina indiferenţă. „Despre cartea mea am ajuns să cred că cei ce vorbesc de dînsa în faţă-mi vor să rîdă de mine. Nu mai voi să aud nimic de dînsa. Nu voi mai tipări nimic pe socoteala mea. Ce folos că cei ce, fiind simpli muritori, m-au făcut să cred că scrierile mele ar valora ceva. Cînd au putut să facă ceva în favorul ei, i-au dat cu piciorul ca la un lucru netrebnic... Socoteam şi eu că junii nu vor călca pe urmele bătrînilor în privinţa literaturii populare sau îşi vor schimba drumul şi vor lua o altă cale. M-am înşelat. Eu văd că ei se adapă tot dintr-o apă cu bătrînii. Că făgaşul este prea adînc şi anevoie s-ar putea să iasă dintr-însul — dacă vor ieşi vreodată. Ba încă sînt şi mai egoişti, şi mai materialişti."[2] De fapt supărarea lui Ispirescu era justificată. Pentru el, investirea sumelor de bani în tipărirea basmelor însemna un sacrificiu material care-l punea în situaţia ori de a nu-şi putea plăti la vreme lucrătorii, ori de a-şi lipsi familia de cele necesare, ori de a nu-şi putea achita în termen unele datorii scadente, fapt care îl leza moral, ceea ce însemna pentru el mai mult decît pierderea materială; şi asta cu cît în acelaşi an lucrase pentru Academie pe credit şi avea de încasat 3600 lei pe care însă nu-i putea lua decît peste cîteva luni.

Mai mult, în Consiliul instrucţiunii care (deşi avea căderea), nu-i cumpărase nici un exemplar din carte, erau membri şi B.P. Hasdeu şi Maiorescu, iar Ionescu-Gion care în anii 1879 şi 1880 îi elogiase snoavele şi basmele în presă, fiind director în Ministerul Cultelor, la solicitarea povestitorului — considerat vechi prieten — îi răspunsese cam brusc să-i înainteze o cerere să vadă ce poate face pentru el.

Bineînţeles că pe Ispirescu, care era de o mare discreţie şi sensibilitate sufletească, şi în acelaşi timp avea şi o ţinută în relaţiile sale sociale, toate aceste atitudini l-au impresionat, l-au amărît mai mult poate decît faptul că pierduse premiul făgăduit din a cărui sumă şi-ar fi putut acoperi toată cheltuiala tipăritului, în afară de satisfacţia morală care i-ar fi răsplătit din plin truda de o viaţă întreagă.

Iată însă că librarul Samitca din Craiova i-a scris o scrisoare în care îi propunea să-i alcătuiască un volum cu *Basme, snoave şi glume*, pe care să i-l

---

[1] Ibidem, p. 674. De fapt este vorba de colecţia de basme a lui I.C. Fundescu, tipărită pînă la acea dată în mai multe ediţii: 1865, 1872, 1875.
[2] Tr. Ionescu Nişcov, *op.cit.*, p. 674.

tipărească şi să-l vîndă prin mijlocirea librăriei sale, iar după acoperirea cheltuielilor, beneficiul să-l împartă pe din două. Şi astfel în anul 1883 a ieşit volumul de sub tipar. Faptul l-a mai înviorat pe Ispirescu, şi în *Columna* din iunie 1883 a tipărit articolul *Jucării şi jocuri de copii*. Era însă obosit, foarte obosit. Încă din luna mai îi scria lui Jarnik că de cîtva timp a devenit greoi, în aşa fel încît nu mai poate lucra nopţile. „De cum vin acasă de la tipografie şi mănînc, mă apucă un somn de nu mai pot sta în sus. Trebuie să mă culc; ori că sînt mai bătrîn cu trei ani de cum mă ştiai, sau că m-a ajuns oboseala de atîta veghere noaptea".[1] Erau semne grave pentru starea sănătăţii sale, pentru că după cîteva zile, la 21 iunie a suferit un atac de congestie cerebrală. Şi-a revenit însă destul de repede, reluîndu-şi ocupaţiile obişnuite, pentru că în luna octombrie, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, îi scria tot lui Jarnik că e pe punctul de a începe tipărirea colecţiei de poezii populare pe care acesta o alcătuise împreună cu Bîrseanu[2]. De asemenea îşi dezvăluia gîndul că ar vrea să cumpere şi nişte literă cirilică de la un fabricant din Viena, pentru a-şi îmbogăţi posibilităţile de tipar.

În vara anului 1884 şi-a îngăduit un concediu de trei săptămîni la Cîmpulung Muscel. Este a treia călătorie din viaţa lui — prima viligiatură — care l-a impresionat în mod deosebit, căci descrierea ei o tipăreşte în anul 1885 în cîteva numere din *Revista literară*.

Reîntors la Bucureşti şi-a reluat munca obişnuită. Trebuia să lucreze mereu şi mult în tipografie şi acasă ca să poată face faţă datoriilor şi cheltuielilor zilnice. Ispirescu era un generos şi din profesiune nu-şi făcuse un mijloc de înavuţire ca atîţia alţi tipografi. De multe ori tipărea pe datorie — avea un carnet în care erau însemnate foarte multe nume. Alte ori, dacă i se părea că putea să ajute vreun tînăr talentat care îl solicita, pentru munca tipăritului nu-i pretindea aproape nimic, punîndu-l să plătească doar hîrtia folosită. În acest sens mărturia lui C.A. Sorr este grăitoare[3]. Scrisese un volumaş cu versuri; tînăr, sărac, neavînd cu ce să şi le tipărească s-a dus la Ispirescu să-l întrebe cam cît l-ar costa publicarea lor. Tipograful s-a uitat la el şi l-a întrebat cam cît ar putea plăti pentru tipărire. Sorr a spus o sumă derizorie. Ispirescu s-a gîndit un pic şi i-a răspuns: „Atîta să dai". După o lună, volumul cu poezii a apărut de sub teasc.

Ispirescu era mereu căutat de tineri cărturari care, fie că veneau cu treburi la tipografie, fie că treceau numai să-l vadă, îl înconjurau cu simpatie şi cu veneraţie. Lazăr Şăineanu, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuţă şi alţii îl îndemnau cu deosebită plăcere la taifas, ca să-i asculte graiul neaoş românesc.

---

[1] Tr. Ionescu Nişcov, *op. cit.*, p. 677.

[2] Cf. J. Urban Jarnik şi A. Bîrseanu, *Poezii poporale ale românilor*, ediţie critică, studiu, texte, note, de Adrian Fochi, Bucureşti, Ed. Academiei, 1968, p. 980 ş.u.

[3] A.C. Sorr, *Petre Ispirescu*, în *Familia*, 1888, p. 183.

În anul 1886 Ispirescu şi-a tipărit ultimul său volum intitulat *Poveşti morale*. Interesant de remarcat este că pe copertă adresa tipografiei nu mai este dată în strada Academiei, ci în strada Colţei nr. 42. Probabil că între timp Ispirescu îşi mutase atelierul, sau poate cartea a tipărit-o la o altă tipografie sub firma tipografiei Academiei. Din pricina concurenţei, afacerile tipografiei mergeau din ce în ce mai greu. Ispirescu nu se mai încumeta să-şi tipărească scrierile personale; adunase teancuri de manuscrise. El aprecia că „din tot ce am scris s-ar putea face cîteva volume, de o sută de coale în formatul *Mihai Viteazul* de Bălcescu. Mi-ar trebui 2000—3000 de abonaţi ca să le pot da toate o sută de coale pe preţ de zece lei. Şi fiindcă nu se poate aduna atîţia abonaţi, şi fiindcă nu ştiu dacă vor apuca să fie toate tipărite la un loc, teamă mi-e ca manuscrisele să nu ajungă să încălzească vreo sobă timp de cîteva minute. Ce să-ţi spui? Sînt cu totul descurajat."[1] Totuşi bătrînul tipograf — bătrîn ca înfăţişare numai — a început să scrie o nouă lucrare asupra războiului din 1877 care, cu zece ani mai înainte îl impresionase adînc, din care să reiasă vitejia ostaşilor români care s-au jertfit pentru cucerirea independenţei ţării. Poate spera că prin această carte, care ar fi putut interesa autorităţile şi ar fi putut fi cumpărată spre a fi dată drept premiu şcolarilor, să poată compensa din pierderile materiale pe care le suferise cu celelalte lucrări ale sale mai ales cu *Legende sau basmele românilor* — ediţia din 1882, completă după cum o socotea el — pe care fusese nevoit să o vîndă anticarilor cu toptanul, mai ieftin decît preţul hîrtiei folosite pentru tipar, spre a nu-i putrezi în magazie. De aceea, adunîndu-şi însemnări vechi de zece ani şi răscolindu-şi amintirile, începuse să aştearnă cu sîrguinţă pe hîrtie lucrarea pe care voia s-o intituleze *Războiul nostru pentru neatîrnare*.

În seara zilei de 27 noiembrie 1887, şedinţa literară a grupului de la *Revista Nouă*, la care erau prezenţi G. Ionescu-Gion, Barbu Delavrancea, Al. Vlahuţă, a fost întreruptă, tocmai cînd B.P. Hasdeu se pregătea să citească un articol, de vestea morţii lui Petre Ispirescu. Hasdeu, profund emoţionat, s-a ridicat în picioare şi a încheiat şedinţa, amînînd-o pentru sîmbăta următoare. În aceeaşi dimineaţă Ispirescu suferise o nouă congestie cerebrală în timp ce scria la masa lui de lucru, iar la ora 5 după amiază încetase din viaţă. Delavrancea spunea că, cu trei zile înaintea morţii, Ispirescu îi citise basmul *Sarea în bucate*, singura lui poveste care se termină cu formula „să trăiască şi cine a spus-o".

Pentru săptămîna care urma, din ziua de luni cînd a fost înmormîntat la cimitirul Şerban Vodă din Bucureşti sub crucea de piatră cu inscripţie modestă cum i-a fost şi viaţa, Ispirescu plănuise începerea retipăririi tuturor

[1] Tr. Ionescu Nişcov, *op.cit.*, p. 681. Scrisoarea din 23 octombrie 1886.

scrierilor sale, la care voia să adauge între altele şi douăsprezece basme inedite.

Această dorinţă a povestitorului pe care şi-o mărturisise încă din anul 1882, a fost cuprinsă în propunerile pe care executorii testamentului său[1] le-au făcut Academiei în şedinţa specială din decembrie 1887, dar se împlineşte abia acum, după 87 de ani. Este marele merit al ediţiei de faţă, fiindcă toate reeditările ulterioare au fost selective şi multe din basmele şi povestirile lui Ispirescu n-au mai fost retipărite de la data întîiei lor apariţii.

Moartea neaşteptată, fulgerătoare şi pretimpurie a lui Petre Ispirescu i-a zguduit pe cei care-l cunoscuseră şi preţuiseră. De abia acum s-au spus despre el multe cuvinte bune, i s-au recunoscut în mod public calităţile aşa cum nu se făcuse cînd era în viaţă. În şedinţa Academiei, cel mai înalt for de cultură, Alexandru Odobescu nu s-a sfiit să afirme că ceea ce a făcut Ispirescu pentru cultura românească, fără să-şi asume nici un merit, cu modestie, în Germania au făcut filologi cu renume — fraţii Iacob şi Wilhelm Grimm — considerînd că basmele tipografului român reprezintă pentru limba literară românească — atunci în formare — mai mult decît au însemnat basmele lui Perrault pentru limba franceză în timpul cînd au fost scrise. Tot Odobescu, în aceeaşi cuvîntare, după ce a făcut aluzie la faptul dacă lui Béranger — poetul popular francez din întîia jumătate a secolului al XIX-lea — i-ar fi plăcut sau nu să fie membru al Academiei franceze, comentează: „Cît despre Ispirescu, sînt mai mult decît sigur că ideea de a intra aici, de-a rîndul cu noi, l-ar fi înspăimîntat foarte..." pentru că în sufletul său ar fi avut credinţa că este cu totul nevrednic de asemenea cinste. Comentariul de o fină subtilitate, conţine şi o nuanţă de ironie amară, mai ales cînd completează: „Noi însă apreciem cu o mai largă nepărtinire minunata originalitate şi neobişnuita lui valoare ca scriitor românesc", recunoscînd că în sînul Academiei, unde „ar fi putut să ne dea ajutorul cel mai folositor şi mai îmbelşugat", calităţile lui ar fi fost sugrumate, nimicite „strîmtorîndu-se la formele şi măsurile înguste ale activităţii noastre literare şi ştiinţifice." Este un elogiu sincer pe care Odobescu îl făcea „avînturilor şi dezghinurilor simple, naive şi neînstrunate" ale spiritului şi „ştiinţei speciale" a lui Ispirescu, ştiinţă înrădăcinată în graiul şi modul de a gîndi al poporului, cu care se deprinsese din pruncie.

[1] Patru membri ai Academiei, prieteni apropiaţi: Al. Odobescu, scriitor, profesor de arheologie la Universitatea din Bucureşti, Dr. D. Brândza, marele botanist a cărui soţie i-a comunicat lui Ispirescu un basm pe care îl culesese în împrejurimile Iaşului înainte de anul 1874, pe cînd soţul său era profesor la Universitatea din Iaşi, Petre S. Aurelian, atunci ministru al lucrărilor publice, şi Grigore Tocilescu, profesor de istorie antică la Universitatea din Bucureşti.

Odobescu era doar cu patru ani mai tînăr decît Ispirescu, îl cunoştea de multă vreme, erau prieteni apropiaţi, fiind unul din îndrumătorii tipografului în tărîmul culturii atît de rîvnită de el. Preţuirea, încrederea şi prietenia lui Ispirescu pentru el erau evidente, aşa că s-ar putea obiecta că Odobescu l-a caracterizat prin prizma acestei prietenii. Delavrancea însă, care era cu aproape treizeci de ani mai tînăr decît Ispirescu, făcînd parte deci din altă generaţie, cu un alt mod de a gîndi şi a judeca valorile, impresionat profund de personalitatea povestitorului — deşi îl cunoscuse doar cu cîteva luni înainte de moarte — a reluat elogiul amplificîndu-l în stilul său cald, strălucitor, extinzîndu-l asupra vieţii şi întregei lui opere. Datele sumare biografice le găsise în articolele publicate pentru vestirea morţii tipografului.[1] Aprecieri asupra calităţilor sale omeneşti le ascultase în cuvîntarea pe care Gr. Tocilescu a rostit-o la ceremonia înhumării, iar judecata de valoare asupra operei a făcut-o el însuşi cu aceeaşi putere de pătrundere, vibrare şi cunoaştere a fenomenului de cultură populară cu care a scris şi „*Estetica poeziei populare*", 26 de ani mai tîrziu.

Asupra activităţii prodigioase a lui Ispirescu exista o opinie creată şi întărită de preţuirea pe care i-au dat-o de-a lungul anilor Alecsandri, Ion Ghica, C.A. Rosetti, I. Ionescu de la Brad, Filimon, B.P. Hasdeu şi mulţi alţi oameni de cultură din ţară şi din străinătate[2] fără să mai vorbim de numeroşi tineri învăţaţi dintre care G. Ionescu-Gion, G. Dem. Theodorescu, Lazăr Şăineanu şi alţii, îl înconjurau cu respect şi preţuire. De aceea, raportată la timpul cînd a fost scrisă, aprecierea lui Delavrancea devine dramatică: „lui i se cuveneau multe şi nu i s-a dat nimic. Viaţa şi moartea lui, ca viaţa şi moartea adevăraţilor oameni mari din bunul, nedreptul şi nepăsătorul regat al românilor... Ispirescu, ca şi Bălcescu, ca şi Bolintineanu, ca şi Alexandrescu, ca şi Eminescu a fost o jertfă. Viaţa lui Ispirescu este o glumă rea a soartei şi o vină socială de neiertat."

Ispirescu a scris mult şi bine, afirmă Delavrancea. Scrierile lui au fost însă prea puţin preţuite pentru că acea „ştiinţă specială" a povestitorului — afinitatea lui pentru tot ceea ce aparţinea culturii orale a maselor — era greu de înţeles de mulţi cărturari care rupseseră firele acestei afinităţi. Şi faptul că Ispirescu nu adera la concepţiile de viaţă promovate de clasa dominantă, concepţii pe care el le dezaproba prin discuţii, în scrisori, în însemnările ce şi le făcea, ca şi faptul că nu ştia să fie linguşitor ca să

---

[1] Au publicat necroloage: *Naţiunea*, 6, 1887, nr. 1558; *Românul*, 31, 1887, pp. 1121—1122; *Hoţul*, 1, 1887, pp. 330—331; *Gazeta poporului*, 3, 1887, nr. 48; *Economia naţională*, 11, 1887, p. 1125; *Biserica şi Şcoala* — Arad, 11, 1887, p. 397; *Luminatorul*, 8, 1887, nr. 82; *Familia*, 23, 1887, p. 575; *Gazeta Transilvaniei*, 50, 1887, p. 260; *Şcoala şi familia*, 2, 1887 — 1888, p. 404; *Telegraful român*, 35, 1887, p. 487.

[2] Jules Brun, Emil Picot, Moses Gaster, J. Urban Jarnik, Kr. Nyrov etc.

profite de diferite favoruri — „eu nu știu să fac d-al d-astea, nu pot să afirm de coada nimănui, căci de făceam astăzi aș fi fost departe“[1] — au contribuit ca oficialitatea culturală a timpului să accepte minimalizarea valorii operei sale, iar școala literară burgheză să treacă cu discreție pe lîngă numele lui, atestîndu-l ca simplu culegător de povești și plasîndu-l doar în manualele școlare, cu unele basme și snoave socotite a fi literatură pentru copii. S-a creat astfel un curent de opinie și de-a lungul timpului reeditările făcute din opera lui Ispirescu au fost conduse de criteriile stabilite de programele analitice din învățămînt, iar studiile asupra vieții și activității sale s-au limitat în majoritatea cazurilor la cerințele didactice. Totuși, opera lui este deosebit de însemnată pentru epoca în care a fost realizată, cînd chiar după spusele lui Ispirescu, poporul era „îndopat cu politică“ de către clasele dominante și „credea că în politică se mărginește toată literatura“, cînd în mase circulau cu intensitate „cîteva traduceri de romanțe triviale“ răspîndite de speculanți, „care au stricat cu totul gustul lecturii în gloatele noastre“.[2]

Ispirescu a murit scriind despre *Războiul nostru pentru neatîrnare*. El nu încetase însă pînă în ultimele clipe să-și pună pe hîrtie basmele și snoavele pentru care avea o adevărată pasiune. Ultima povestire scrisă de el este „*Ariciul și vulpea*“, publicată postum, ca și „*Sarea în bucate*“.

Opera lui Petre Ispirescu depășește normele analizei literare pentru că nu este o creație poetică individuală. Ispirescu este elementul înzestrat, cristalizat dintr-o societate dată, care a concentrat în el tot ceea ce i-a oferit viața citadină a acelei societăți — deprinderi, credințe, tradiții, limbaj, mentalitate, sensibilitate artistică, etică — este „furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre; artistul care a croit și modelat fericitele calapoade în care s-au închegat formele acestor legende“.[3] Opera lui Ispirescu poate fi înțeleasă numai prin raportarea permanentă la viața lui, cu complexitatea, cu limpezimile și contradicțiile ei. Ispirescu nu este exponentul său însuși, al invenției dramatice personale, al imaginii poetice create de el. Este transmițătorul unor motive narative moștenite din tradiție, este povestitorul unor întîmplări auzite sau trăite de el, motive și fapte cărora le-a dat însă în povestirea sa o strălucire nouă datorită deosebitului său talent: „el n-a avut decît să-și lase pana să alerge pe hîrtie în voia unicei științe literare ce mintea sa ageră și amintirile sale pururea deștepte își căpătase din graiul cu care de copil se deprinsese. În mijlocul lumii noastre de acum, Ispirescu trăia viața de scriitor numai cu acele cunoștințe ce el însuși agonisise mai bine decît oricare altul din vorbirea și din gîndirea poporului român de acum cîteva zecimi de ani mai înapoi“.[4]

[1] Scrisoarea către fiica sa Elena, datată 21 mai 1882.
[2] *Ibidem*.
[3] Delavrancea, *P. Ispirescu*, în *Românul*, 31, 1887, p. 1121—1122.
[4] Odobescu, *loc.cit.*

Ispirescu rămîne povestitor popular chiar atunci cînd a abordat alte specii literare decît basmul, snoava şi povestirea, pentru că „ieşit din rîndurile poporului şi crescînd în mijlocul său, el se identificase cu vederile şi simţirile lui, cu instinctul şi gustul poporal."[1] Desigur, aceeaşi afirmaţie se poate face şi despre Creangă, sau despre I. Pop-Reteganul, Al. Vasiliu, C. Rădulescu-Codin şi alţii, însă între toţi aceştia există mari deosebiri de esenţă literară deşi unele din acestea pot fi foarte subtile. Dacă s-ar aşeza *toţi alcătuitorii de colecţii de basme populare —nu şi prelucrătorii* sau mistificatorii — pe o scară, pe treapta cea mai apropiată de povestitorul autentic popular ar sta Ispirescu, apoi ar urma culegătorii, iar Creangă s-ar aşeza pe cea mai apropiată de creaţia măiestrită scriitoricească.

Cînd a început Ispirescu să îşi scrie basmele, nu a făcut-o ca urmare a unei convingeri personale ideologice — culturale (biografia lui ne-o demonstrează) ci pentru că în anul 1862 trăia într-un climat favorabil vieţii sale spirituale în tipografia *Naţionalului*, „timpul de fericire al vieţii mele", cum scria mai tîrziu. Din punct de vedere profesional era mulţumit, iar discuţiile purtate în biroul redacţiei cu Cezar Bolliac, Ion Ghica, D. Bolintineanu, Aristide Pascal, N.T. Orăşanu, Ulisse Marsilliac şi alţi colaboratori ai gazetelor ce se tipăreau în aceeaşi tipografie, îi lărgiseră simţitor orizontul social. Vasile Boerescu, militant patriot, intelectual de calitate, avînd aceeaşi vîrstă, pe lîngă că îi era asociat la direcţia tipografiei, îi era şi prieten (cîţiva ani mai tîrziu, cu prilejul căsătoriei acestuia Ispirescu i-a scris o urare în versuri). El i-a lămurit multe nedumeriri în legătură cu viaţa politică şi culturală a societăţii timpului. Nicolae Filimon, publicist cu experienţă, îndrăgostit de creaţia populară şi mai ales Ion Ionescu de la Brad, exponent de seamă al doctrinelor paşoptiste, dîndu-şi seama de marele talent de povestitor al tipografului, l-au încurajat, l-au îndemnat să pună pe hîrtie poveştile, i-au explicat ce însemnătate au ele pentru cultura românească, potrivit modului lor de a privi. În prefaţa la ediţia de basme din 1872, Ispirescu scria: „Încă din 1862 parte din aceste legende sau basme s-au dat la lumină prin foaia *Ţăranul român*. S-au cules atunci din gura poporului şi s-au scris prin îndemnul d. I. Ionescu, redactorul şi proprietarul acelei foi". Este interesant că cu o săptămînă înaintea tipăririi întîiului său basm, tot în *Ţăranul român*, N. Filimon a tipărit basmul *Român năzdrăvan*, a cărui lectură l-a încurajat pe Ispirescu să scrie şi el basme. Mărturisirea făcută lui Delavrancea ne-o dovedeşte: „Cînd am citit cel dintîi basm tipărit într-un ziar, m-am mirat că şi basmele noastre să fie de ceva. Şi mi-am zis: aşa e basmul, bun e cum e, dar nu vine tocmai aşa. Şi a fost destul să scriu cel dintîi basm că n-am mai scăpat: şi mie-mi plăcea, că eu nu mă puteam stăpîni şi unii scriitori mari şi învăţaţi de ai noştri nu-mi mai dădeau pace".

[1] Lazăr Şăineanu, *Basmele române...*, Buc., 1895, p. 195.

Ciudat este că Filimon n-a mai scris în continuare imediată alte basme, ci abia după o vreme a mai publicat încă două, dintre care *Omul de piatră*, pe care Ispirescu îl republică în colecţia lui de basme cu notiţa: „scris de N. Filimon", s-ar putea să-i fi fost povestit tot de Ispirescu şi astfel povestitorul să se fi simţit îndreptăţit să-l includă între basmele lui, cu menţiunea arătată. În orice caz, presupunem că tipărirea primului basm românesc în Muntenia este urmarea unei înţelegeri între Ion Ionescu de la Brad şi N. Filimon, pentru a-l determina pe Petre Ispirescu să îşi publice comorile pe care li le dezvăluise. Este clar deci că Ispirescu nu poate fi considerat un exponent al poporanismului, cum au afirmat unii comentatori. Nu poate fi socotit nici folclorist în ceea ce priveşte basmele, pentru că el nu le culegea, reproducîndu-le aşa cum le-a ascultat. Este curioasă afirmaţia pe care o face în prefaţa amintită mai sus că basmele tipărite în anul 1862 „s-au cules atunci din gura poporului", iar în notiţele care însoţesc aceleaşi basme retipărite în ediţia din 1882 se spune despre patru din ele că au fost auzite de la tatăl povestitorului între anii 1834—1844, deci cu circa douăzeci de ani înainte de data întîiei lor publicări, despre unul din basme nu se dă nici o indicaţie asupra informatorului — deci putea să fie recent ascultat — iar unul din basme este notat ca auzit de la mama sa care, se ştie, a murit în anul 1864; fără să fie pusă o dată anumită, aşa cum este însemnat la basmele povestite tot de ea, *Porcul cel fermecat*, publicat întîia oară în *Columna lui Traian*, în 1870, dar notat în ediţia din 1882 ca fiind povestit între anii 1838—1847, ori *Sarea în bucate* cu menţiunea că l-a auzit în 1840 şi l-a scris tocmai în 1884.

Adevărul afirmaţiilor lui Ispirescu nu poate fi pus la îndoială. Probitatea îi era cunoscută şi indiscutabilă. Atunci însemnează că aceste basme sînt basmele lui, pe care le-a ascultat în copilărie, reamintindu-şi-le în clipa în care le-a scris şi le-a dat la cules pentru tipar, constituind repertoriul personal împreună cu celelalte basme care mai tîrziu au fost publicate fără nici o indicaţie de unde şi cînd le-a auzit întîia oară, precum şi cu basmele *Ionică hoţul*, *Zgabercea* şi *Logodnica celor trei fraţi*[1], pe care le menţionează în articolul *Basme române şi basme franceze*, drept cunoscute din copilărie, dar pe care nu le-a publicat. Despre celelalte zece basme inedite ale lui Ispirescu, pe care intenţiona să le adauge colecţiei sale plănuite să fie tipărită în anul 1887, nu putem spune nimic deoarece manuscrisele s-au rătăcit — ca de altfel toate manuscrisele lui Ispirescu, în afară de *Jurnal* şi de cîteva carneţele cu încercări de versificaţie şi cu nişte însemnări — iar tot ce ştim despre ele este subiectul cîtorva, rezumate în lucrarea lui Lazăr Şăineanu. De altfel chiar basmele care poartă indicaţia provenienţei îi aparţin de fapt

[1] După titlu credem că este acelaşi basm cu *Fata cu trei peţitori*, notat în: St. Thompson, *The Types, of the Folktale* Helsinki 1964 F.F.C. Nr. 184, la Tip 653 A. Referirea prescurtată la această tipologie internaţională este: Tip ATh 653 sau Tip ATh 300, etc. cf mai departe.

tot lui Ispirescu, el fiind re-creatorul lor în clipa în care le-a povestit, asemenea fiecărui povestitor popular care re-creează basmul pe care-l transmite ascultătorilor. Procesul aparţine incontestabil creaţiei literare ca fenomen artistic, însă trebuie făcută deosebirea dintre creaţia individuală scriitoricească, deliberată, condusă de nişte norme prestabilite şi creaţia orală — rezultatul unei contribuţii colective prin transmiterea din generaţie în generaţie de la povestitor la ascultător a unor scheme narative îmbogăţite de fiecare dată cu elemente noi. Povestitorul popular care preia aceste scheme prin ascultarea basmelor, le retranspune artistic în momentul povestirii, spontan, pe măsura talentului, simţului său estetic şi a capacităţii personale de reflectare a mentalităţii, preocupărilor şi eticii grupului social în care a crescut şi cu care s-a identificat, în limba vorbită de cei care-l înconjoară. Deosebirile nu sînt de esenţă literară ci de procedeu, dar necunoaşterea sau desconsiderarea lor înlesneşte continuarea confuziilor şi elaborarea unor opinii formale, nediferenţiate, asupra naraţiunilor populare şi a povestitorilor, în dauna cunoaşterii fenomenului de cultură.

Şăineanu afirma că Ispirescu îşi compunea basmele după ce *compara*[1] „diferitele redacţiuni ale aceluiaşi basm povestit de diferite persoane, alegea şi cernea părţile ce-i păreau astfel mai potrivite şi reconstituia întregul".[2] De bună seamă *procedeul a fost folosit de unii alcătuitori de colecţii de basme*[3], dar Şăineanu, în mod nejustificat şi cam grăbit, i-l atribuie lui Ispirescu, poate şi derutat de metafora lui Delavrancea care a simţit altfel decît el procesul de creaţie artistică populară, datorită în primul rînd împrejurărilor în care fiul cărăuşului Ştefan Tudorică Albu din Bariera Vergului, asemenea fiului lui Gh. Ispirescu din mahalaua Udricani şi-a acumulat cunoştinţele aperceptive pentru însuşirea tezaurului de cultură populară, tradiţională orală. Este importantă însă mărturia lui J. Urban Jarnik, care l-a cunoscut mai adînc pe povestitor: (Ispirescu, n.n.) „punea pe *una şi aceiaşi persoană*[4] să-i povestească nu numai o dată ci de două, trei ori acelaşi basm, îşi întipărea bine în minte, cîteodată şi însemna pe hîrtie mersul acţiunii, după aceea se aşeza la masă şi ţesătura asta o îmbrăca după cum era deprins *în limba sa*[5] împestriţată cu multe locuţiuni curat populare, cu multe expresiuni metaforice ş.a. [...] Metodul acesta a lui Ispirescu îi era iertat să îl întrebuinţeze pentru aceea că era *un perfect cunoscător al limbii poporului*[6]. Trebuie amintit că n-a avut altă cultură şcolară decît cea din şcoala primară şi dacă mai tîrziu îşi însuşi şi alte cunoştinţe, mai cu seamă limbile străine din care traducea, aceasta o datora numai hărniciei sale private — altfel a rămas om din popor pînă la moarte [...] Atîta însă ştim că limba pe care o

[1] Sublinierea noastră.
[2] Lazăr Şăineanu, *op.cit.* pag. 195.
[3] Spre ex. Ath. M. Marienescu.
[4], [5], [6] — sublinierea noastră.

vorbea el *aici*[1] este curat cea poporană, că activitatea ce o întrebuinţează el ar fi putut întrebuinţa şi un alt om din popor..."[2] Observaţia este preţioasă pentru determinarea autenticităţii populare a poveştilor lui Ispirescu. El condensa de fapt unul din procedeele orale de transmitere a naraţiunilor, ascultarea repetată a aceluiaşi basm în diferite prilejuri. Însăşi atitudinea manifestată de Ispirescu faţă de basmul lui Filimon corespunde realităţilor folclorice, cînd spunea „Aşa e basmul, bun e cum e, dar nu vine tocmai aşa". Este acelaşi fapt asemănător participării ascultătorilor care şi ei cunosc la fel de bine repertoriul local de basme, la creaţia povestitorului pe care adeseori îl corectează cînd omite ceva sau nu redă povestea întocmai tradiţiei cunoscute. Bineînţeles că mulţi scriitori care au dat literaturii noastre basme literare de o mare frumuseţe, înainte de a le scrie şi-au făcut scheme ale desfăşurării lor dramatice. Este cunoscut manuscrisul lui Eminescu[3] în care este fixată schema unui basm de tipul „Sora care fuge de fratele său ce voia să se căsătorească cu ea" (Tip ATh. 313 E*), pe care probabil poetul avea de gînd să-l scrie. La fel, basmul „*Făt Frumos fiul iepei*" (Tip ATh. 301 B) al lui Creangă îl considerăm de fapt tot o schemă dezvoltată, ajunsă într-o fază înaintată de perfecţionare literară, dar nedesăvîrşită. Asta însă nu înseamnă că, socotind alcătuirea schemei drept acţiune de început în procesul creaţiei scriitoriceşti, Ispirescu s-ar fi comportat ca un scriitor, sau că poate fi socotit scriitor. Aceeaşi tehnică este folosită şi în oralitate, deoarece transmiterea naraţiunilor se face prin reţinerea şi memorarea schemei pe care fiecare povestitor o dezvoltă în stilul său, conform legilor dezvoltării fenomenului de cultură orală. Scriitorul însă „lucrează" schema stabilită, o apreciază cu ponderea culturii sale în care se manifestă simultan şi comparaţia cu alte opere literare cunoscute anterior şi simţul artistic cultivat, şi concepţiile personale etico-filozofice; el urmăreşte în mod deliberat efectul estetic literar, îşi şlefuieşte limbajul metaforic pornind de la normele de compoziţie literară stabilite, verificate şi codificate în ştiinţa literaturii, revenind asupra textului, schimbînd cuvinte şi fraze de la o redacţie la alta, în căutarea formei corespunzătoare emoţiei sale creatoare.

Ispirescu transpunea direct naraţiunea datorită acelei „ştiinţe speciale" a lui şi nu revenea asupra textului. Deosebirile între diferitele reeditări ale unora din basmele sale sînt de mică importanţă[4], şi nu afectează stilul oral al povestirii. Poate chiar în momentul cînd culegea în tipografie textele, era furat de înşirarea literelor şi nu mai respecta întocmai manuscrisul, fiindcă Ispirescu *ştia* basmele pe care le culegea din caşte, şi de fiecare dată,

[1] Sublinierea noastră.

[2] J. Urban Jarnik, *Drumul pe care am mers*, în *Convorbiri literare*, 1909, p. 430—431.

[3] Biblioteca Academiei R.S.R., Ms. r. nr. 2250, 180.

[4] Este vorba de textele retipărite de el însuşi cît a fost în viaţă, pentru că în reeditările ulterioare schimbările cad în sarcina îngrijitorilor de ediţii.

culegîndu-le și le repovestea. De fapt și acest aspect își are corespondență în manifestarea faptului viu folcloric. Un povestitor popular, oricît ar fi de dotat, nu spune de două ori în mod identic același basm. În repovestire apar de tot atîtea ori schimbări, mai ales în vocabular, uneori în amplificarea sau comprimarea unor episoade, fie că repovestirea aceluiași basm se face imediat sau la un interval mare de timp. Pentru transpunerea spontană în scris a basmelor de către Ispirescu, mărturisește și faptul că în narațiunile lui s-au strecurat și cuvinte sau expresii care nu și-ar fi găsit locul într-o scriere literară. Dacă Ispirescu ar fi avut cîtuși de puțin aspirații de scriitor, aceste „distonanțe" literare ar fi fost îndepărtate la revizuirea textelor. Limba în care și-a tipărit basmele este limba pe care o vorbea el și care se vorbea atunci în mediul său de viață și îi îmbrăca fidel modul său de a gîndi, concepțiile, etica; este naoșă, este limba populară vie a unei categorii sociale bucureștene, lipsită de vulgarități, deși vocabularul cuprinde și formulări specifice vorbirii mediului de mahala în care a trăit povestitorul. Nu trebuie nici o clipă uitat timpul în care a scris Ispirescu, precum nici aspectul relațional cu mediul în care a trăit, iar opera lui trebuie să fie mereu raportată la contemporaneitate. Încercarea de a face o judecată de valoare a basmelor lui prin prizma unor norme „standard", fie pornind de la principiile teoriei literare, fie bazate pe observarea directă a fenomenului povestitului contemporan nouă, doar în cîteva zone folclorice sătești, poate duce la concluzii greșite. „Mahalaua" orășenească din secolul trecut a putut foarte bine genera maeștri ai creației folclorice de esență autentică, chiar dacă uneori limba în care este realizată ar părea hibridă, amestec de termeni populari și livrești, chiar dacă stilul său nu seamănă cu un anumit „stil folcloric" preconizat de unii comentatori, în parte conformiști sau cu tendințe puriste. Variabilitatea nelimitată a creației narative românești îi ridică acesteia valoarea artistică, îi demonstrează viabilitatea și puterea de adaptare a caracterelor sale permanente în medii folclorice diferențiate. De aceea orice considerație impresionistă sau insuficient adîncită și nuanțată, făcută în afara legilor de dezvoltare a categoriilor narative folclorice în complexul de cultură populară, rămîne neconcludentă. Barbu Delavrancea care, în anul 1887 cînd a scris articolul despre Ispirescu era consacrat ca scriitor — publicase *Sultănica*, *Hagi Tudose*, *Trubadurul* și alte 14 schițe și nuvele de o înaltă ținută artistică, printre care găsim și basmele *Palatul de cleștar* și *Fata moșului* — deci cuvîntul său avea greutate — prețuindu-i măiestria de povestitor fiindcă el însuși trăise cîndva viața autentică a tradiției povestitului, a sesizat sensibilitatea plină de nuanțe a acestuia: „Dar întreg volumul de basme al lui Ispirescu e plin de farmece și bogății; pe fiece pagină simți că geniul poporului era fatal înfipt în acest bătrîn blînd și modest... La el epitetele și imaginile sînt potrivite și artistice, sînt vii și concrete, încît îți transmite emoția fără să prinzi de veste. Dar limba! Ce laude ar fi care nu i s-ar

cuveni? *Basmele românilor* este cea mai strașnică palmă pentru acei săraci cu duhul care strigă la fiece cuvînt că este luat dintr-un cronicar pe care desigur că nu l-a citit. Limba poporului e vie, limba lui Ispirescu este imaginea desăvîrșită a acestei limbi uitate, sărăcite, schilodite de către mulțimea scriitorilor ignoranți și lipsiți de talent. Fără îndoială însă că claviatura nemărginită a limbii lui Ispirescu nu va rămînea fără efect, dar nu va produce nici un ecou puternic în acele capete în care coardele limbii românești s-au rupt..."[1]

Nu se poate spune că Delavrancea s-a lăsat furat de condei, de frumusețea imaginilor poetice folosite și nici că a fost condus doar de o efuziune lirică momentană. El a subliniat cu o rară intuiție calitățile esențiale ale povestitorului și ale operei sale, trăsături pe care comentatorii de mai tîrziu le-au reluat în discuție numai în parte. În orice caz, asupra limbii, stilului și valorii literare a scrierilor lui Ispirescu, în special a basmelor sale, s-au făcut comentarii printre care s-au adus și prețioase completări[2] la contribuțiile lui V. Alecsandri, B.P. Hasdeu, Al. Odobescu și B. Delavrancea. Totuși comentariile asupra operei marelui povestitor au pornit toate de la premisa *Ispirescu scriitor* — omițîndu-se tocmai *caracterul folcloric* al celei mai însemnate părți a operei sale, ceea ce a înlesnit și exprimarea unor opinii necorespunzătoare asupra valorii basmelor lui.

Petre Ispirescu a scris 70 de basme propriu-zise, din care 11 au rămas în manuscris. Din cele 59 tipărite între anii 1862—1887, 37 se găsesc în volumul imprimat în anul 1882 care a constituit baza edițiilor următoare și despre care tot Delavrancea scria: „Acest volum va naște desigur multe volume de studii privitoare la geniul poporului românesc, căci atît de adînc fusese Ispirescu cuprins de acest geniu, încît la el ce n-ar fi fost popular în fond și în formă, nu i-ar fi spus nimic."[3]

Ceea ce este de prețuit în basmele lui Petre Ispirescu, este o mare unitate de atmosferă și de stil, deși, am mai spus-o, între anii 1862 și 1887 cînd și-a scris întîiul și ultimul său basm, Petre Ispirescu prin munca perseverentă și setea de a învăța, dintr-un om lipsit de cultură devenise tot atît de instruit ca mulți dintre cărturarii timpului care se bucuraseră la timp de avantajul frecventării regulate a cursurilor școlare medii și superioare.

Totuși, atît în structura cît și în stilul basmelor scrise în decursul anilor, deși povestitorul căpăta din ce în ce mai multe noțiuni de literatură, iar vocabularul i se îmbogățea din vorbirea zilnică în cadrul preocupă-

---

[1] B. Delavrancea, *loc.cit.*

[2] N. Cartojan în prefața la: P. Ispirescu, *Legendele sau basmele românilor*, Craiova, 1932; P.I. Papadopol în prefața la P. Ispirescu, *Bucăți alese*, Buc., f.a.; Acad. Iorgu Iordan în prefața la P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, Buc., 1937—38; N. Mihăescu în prefața la *Legende sau basmele românilor*, Buc., 1943.

[3] B. Delavrancea, *loc.cit.*

rilor profesionale şi prin lecturi, nu se poate observa altă diferenţă decît ceva mai multă cursivitate în cele scrise către ultimii ani ai existenţei sale — cursivitate provenită din perfecţionarea măiestriei de povestitor popular şi nu a celei de scriitor, cum o poate dovedi compararea cu diversele sale încercări literare care ne-au putut sta la îndemînă. Este interesant că, dacă în cazul lui Creangă aceste două noţiuni, de povestitor popular şi de scriitor, se contopesc, în cazul lui Ispirescu rămîn alături una de alta, nefiind identice în conţinut. Nesesizarea acestei subtile deosebiri de esenţă literară înlesneşte continuarea unor confuzii care s-au transmis peste ani în legătură cu opera povestitorului muntean. Faptul însă ne dovedeşte că Ispirescu, în anul 1862, deci cînd ajunsese la deplina maturitate de vîrstă, stăpînea deplin arta povestitului oral, era deţinătorul unui tezaur de formule narative, de imagini stereotipe, de tradiţii orale, credinţe populare, şi cunoştea perfect procedeele exprimării artistice specifice oralităţii. De aceea nu sîntem surprinşi că în diferite basme ale sale putem citi repetate fraze asemănătoare, sau putem găsi imagini aidoma şi chiar exprimări identice, chiar dacă aceste basme au fost scrise la interval de cîţiva ani. Este un aspect caracteristic folclorului. În opera lui Creangă, oricît am căuta astfel de repetiri, nu le vom găsi pentru că basmele lui sînt „scrise" pentru a fi „citite" şi încă de către pretenţioşii membri ai cercului „Junimea" din Iaşi, cărora basmele lui Ispirescu li se păruseră fără nici o valoare. Petre Ispirescu a „povestit" în scris pentru ca basmele lui să fie „ascultate" de cei mulţi, de... „miile de cititori modeşti care, copleşiţi de greutăţile vieţii nu pot cunoaşte pe cale orală lumea aceea fantastică dar cu atît mai atrăgătoare, au totuşi absolută nevoie de un balsam tămăduitor măcar pentru o clipă al suferinţelor morale. Căci este clar că Ispirescu pentru astfel de oameni a scris, nu pentru spiritele preocupate numai de elementul artistic."[1]

Caracterul de autenticitate populară al basmelor povestitorului Ispirescu se confirmă şi prin faptul că multe din ele au reintrat îndată în procesul folcloric pentru că s-au potrivit cu basmele din circulaţia orală, au corespuns mentalităţii, gustului şi năzuinţelor maselor populare, dînd naştere la variante noi, pe care le găsim astăzi ici, colo, răsărite ca nişte vlăstare mărturisitoare peste timp despre înţelepciunea şi arta strămoşească. Unele din basmele lui Creangă au pătruns pe alocuri în folclor, în special prin intermediul şcolarilor de la sate, însă în variantele orale derivate, textul original a suferit transformări atît în ce priveşte structura naraţiunii cît şi în privinţa limbajului metaforic, a caracterului personajelor şi al limbii. O variantă orală a basmului *Harap Alb*, a basmului *Povestea porcului* sau a celui despre *Fata babei şi fata moşneagului* seamănă mai mult în ce priveşte caracteristicele narative cu textele basmelor corespunzătoare din colecţia Ispirescu

[1] Acad. Iorgu Iordan, *op.cit.*, p. 15.

decît cu textele lui Creangă din care se presupune că au derivat, chiar dacă schema variantei orale rămîne fidelă modelului său scris.

Pentru cunoaşterea culturii populare româneşti, basmele lui Ispirescu au o însemnătate deosebită, asemenea întregului patrimoniu naţional de naraţiuni populare, şi o analiză folclorică oricît de sumară[1] poate aduce contribuţii interesante la cunoaşterea unor valori spirituale încă necercetate.

Între toate poveştile scrise de Ispirescu (deocamdată nu luăm în discuţie şi snoavele), unsprezece tipuri de basm sînt reprezentate prin perechi de variante, un tip este reprezentat de trei versiuni, iar restul de 45 de tipuri este fiecare ilustrat de cîte o singură variantă; deci în total Ispirescu ne comunică 57 de tipuri diferite de basme, ceea ce reprezintă un material folcloric foarte bogat.

Prîslea cel voinic şi merele de aur, pe care Ispirescu l-a ascultat de la tatăl său în copilărie, este cea mai veche variantă cunoscută pînă acum în folclorul românesc a tipului de basm foarte răspîndit pe plan internaţional sub titlul general de „*Cele trei prinţese răpite*" (*tip Ath. 301*), care este ilustrat în diferite locuri de pe glob de şase versiuni deosebite prin variaţia unor motive, în cadrul aceleiaşi scheme structurale. În folclorul românesc se cunosc pînă acum patru versiuni, reprezentate la un loc prin peste 60 de variante, tipărite în diferite colecţii. Basmul despre *Prîslea cel voinic*, care a fost publicat pentru prima dată în anul 1862 este paralel cu basmul *Dunăre voinicul*, publicat de Ispirescu după 23 de ani, care face parte însă din altă versiune (notată tip Ath. 301 B). Varianta *Prîslea cel voinic şi merele de aur* este contaminată la început cu motivul iniţial al basmelor de tipul „Prinderea hoţului care fură fructele preţioase" (Tip. Ath. 630) cum ar fi *Cenuşotcă* de Gr. Sima[2], tot *Cenuşotcă* de I.T. Mera[3], amîndouă culese în Transilvania, sau al unor variante ale basmului despre *Pasărea măiastră* (Tip Ath. 550) care şi ea fură merele din grădina împăratului fiind rănită de feciorul acestuia cel mai mic. În varianta lui Ispirescu apar cîteva motive interesante. În primul rînd existenţa „tărîmului celuilalt" undeva sub pămînt, la care se ajunge prin coborîrea într-un puţ, într-o prăpastie sau într-o groapă foarte adîncă, despre care deşi se spune că totul era alcătuit altfel, din descriere reiese că totuşi viaţa în această a *doua lume* este foarte asemănătoare cu viaţa de pe pămînt, imagine existentă în multe alte basme populare româneşti şi care se deosebeşte fundamental de imaginea Infernului sau Tărîmului morţii pe care o întîlnim în mitologia mediteraneană. Aicea se simte rezonanţa unei tradiţii din mitologia celtică şi anume a călă-

[1] Un studiu critic amplu asupra basmelor lui Ispirescu avem în curs de redactare.

[2] *Familia*, 1889, p. 433.

[3] *Tribuna*, Sibiu, II, 1885, nr. 296—297.

toriei lui Brendan[1], călătorie de loc asemănătoare cu călătoriile lui Bachus, Tezeu, Heracle, Ulise şi alţii care au ajuns pînă în „locaşul" celor duşi de pe lume. În basmele româneşti, în acest „celălalt tărîm", după cum reiese din majoritatea basmelor care conţin episodul, locuitorii sînt asemănători oamenilor, trăiesc asemenea celor care locuiesc pe faţa pămîntului sau în „lumea albă", numai că laolaltă conviețuiesc şi fiinţe miraculoase — printre care şi hoţul merelor de aur — pe care eroul le caută să se lupte cu ele şi să le pedepsească pentru faptele lor rele, sau care îl ajută pe erou să învingă piedici de netrecut pentru un muritor obişnuit.

Un alt motiv narativ interesant, specific basmelor româneşti şi de o deosebită frumuseţe este cel al luptei lui Prîslea cu zmeul, în care, din pricina ardoarei încăierării, cei doi combatanţi s-au prefăcut în flăcări de foc, precum şi intervenţia corbului care răcorindu-l pe Prîslea cu puţin seu adus în gheare, *a determinat* victoria acestuia împotriva înfricoşătorului său inamic. Motivul are un corespondent tot aşa de frumos în *Istoria Romană* a lui Titus Livius[2], în care se povesteşte cum în anul 360 înaintea erei noastre, Marcu Valeriu, tribun al armatei romane, primind provocarea unui gal uriaş, a ieşit în mijlocul cîmpului de luptă, pentru a se înfrunta numai ei doi şi a nu mai omorî atîţia oşteni. Pe cînd romanul se pregătea de atac, un corb a venit în zbor, s-a aşezat pe coiful său şi cînd s-a apropiat de inamic a sărit în faţa aceluia zgîriindu-l cu ghearele, orbindu-l cu aripile, pînă cînd Valeriu l-a răpus; fapt care i-a adus şi porecla de Corvus.

Această tradiţie care în literatura latină este cu totul izolată seamănă foarte bine cu episodul epopeii din Ulsterul irlandez în care zeiţa Morigu — zeiţă care determina soarta bătăliilor — fiind îndrăgostită de Cuchulain, l-a atacat pe acesta transformată în chip de corb pentru că îi dispreţuise sentimentele. În tradiţiile celtice „corbul nu este un animal de circumstanţă, este animalul reprezentativ al bătăliei, al zeiţelor şi zeilor acestuia"[3]; este greu să nu ne vină în minte imaginea coifului de război celtic, făcut din fier forjat, care are deasupra fixat un chip de pasăre cu aripile desfăcute, pregătită de atac, turnată în bronz — corb după părerea noastră — coif găsit într-unul din mormintele celtice din Transilvania în anul 1961 şi datat la sfîrşitul secolului al IV-lea î.e.n.; deci oarecum contemporan cu întîmplarea legendară a lui Marcu Valeriu Corvus.

În basmele româneşti motivul apare în special în cele de tipul în care eroul se luptă cu zmeii la cele trei poduri (tip Ath. 300 A), ca *Petrea* al lui

[1] Jean de Vries, *La religion des Celtes*, Paris, 1963, p. 34.

[2] Traducere de Nicolae Barbu, N.D. Locusteanu şi I.S. Petrescu, Buc. 1901, tom II, Cartea VII, p. 27, capitolul 26.

[3] H. Hubert, *Les Celtes depuis l'époque de la Thène*... Paris 1950, p. 38.

I. Pop Reteganul[1], *Caractz Viteazul* al lui Arsenie[2], *Spaima zmeilor* al lui Fundescu[3] şi altele.

Merită să fie reţinut şi motivul întoarcerii lui Prîslea de pe tărîmul celălalt cu ajutorul pajurei, motiv care apare în peste 50 de variante româneşti ale basmului şi pe care îl putem găsi şi într-o relatare latinească scrisă în timpul împăratului Augustus de mitograful Konon care spunea că un păstor fiind părăsit într-un puţ în care fusese coborît cu o frînghie de tovarăşii săi ca să scoată la iveală o comoară, după ce le-a trimis sus cele găsite, a fost adus la lumină de nişte vulturi.[4]

În sfîrşit motivul de încheiere cu judecata prin aruncarea săgeţilor în sus — în alte variante suliţe, paloşe, buzdugane, pietre — pentru a cădea în capul vinovaţilor, este transpunerea unei străvechi practici juridice populare — Ordalia, sau aşa zisa judecată divină — care s-a practicat mult în vechime sub felurite forme, bucurîndu-se de un mare prestigiu în tradiţiile orale ale strămoşilor noştri care ni le-au transmis întreţesîndu-le în înfloritura poetică a basmelor.

Existenţa tuturor acestor motive care au paralele atestate istoric atît de îndepărtate de timpurile noastre, demonstrează clar vechimea basmului, iar frecvenţa lor în numeroase variante culese din locuri diferite în ţara noastră, arată cît sînt de răspîndite precum şi faptul că trăiesc în folclorul românesc. Prin asociere, reiese astfel vechimea basmului pe care l-a povestit Ispirescu în tradiţia orală românească.

Dunăre Voinicul, după cum am spus, aparţine aceluiaşi tip de basm cu *Prîslea cel voinic*, însă într-o altă versiune (Ath. 301 B), deşi începutul ar putea să facă pe oricine să creadă că este un basm cu totul deosebit. De fapt motivul iniţial cu pustnicul care a scos din apa unui rîu un coş în care se găsea chipul unui copil *cioplit în lemn* este asemănător cu motivul din basmul *Făt-Frumos cu părul de aur* (Motiv R 131.11.1), dar ne sugerează şi o străveche tradiţie a Scaloianului, în a cărui desfăşurare, uneori, păpuşa aşezată într-un sicriaş, era aruncată într-o apă curgătoare, cu credinţa că astfel s-ar putea curma seceta. De asemenea, motivul este asemănător cu cel din basmele *Tei legănat* al lui Gr. Sima[5], *Voinic de tei* al aceluiaşi[6], ori *Ion năzdrăvanul de lut* al lui George Brătean[7], în ce priveşte însufleţirea păpuşii şi transformarea ei într-un copil adevărat care devine eroul basmului. Interesant este episodul întîlnirii lui Dunăre Voinicul cu Strîmbă Lemne

---

[1] *Tribuna*, V. 1888, p. 7—47.
[2] *Noua colecţiune de basme...* Buc. 1872, I p. 117.
[3] *Basme, poezii, păcăliturî şi ghicitori*, Buc, 1867, p. 7.
[4] J. Bolte şi G. Polivka, *Anmerkungen zu den Kinder — und Hausmärchen der Brüder Grimm*, Leipzig, 1913—1931, II, p. 316.
[5] *Tribuna*, II, 1885, nr. 6, 7, 8, 9, 10.
[6] *Familia*, XIX, 1883, nr. 2.
[7] *Gazeta poporului*, IV, 1888, nr. 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33.

și cu Freacă Pietre, episod care poate prilejui o comparație sugestivă cu același episod din basmul lui Creangă *Făt-Frumos fiul iepei*, apropiere din care se pot stabili diferențe între modul de a povesti al lui Ispirescu și cel al scriitorului humulestean.

Făt-Frumos cu părul de aur face parte tot din repertoriul de copilărie al povestitorului. Basmul paralel pe care Ispirescu l-a tipărit tocmai în anul 1882 este *Făt-Frumos cel rătăcit*, despre care însă povestitorul are grijă a spune că i-a fost comunicat în 1868 de un craiovean. Probabil, după ce s-a tipărit prima variantă în *Țăranul român*, unul din cititori i-a comunicat varianta cunoscută de el, a doua. Tipul de basm (Ath. 314) căruia îi aparțin ambele variante este cunoscut în special la popoarele din Europa, însă variante s-au înregistrat și în India, în Africa și în America[1]; probabil ajunse acolo odată cu diverși călători. Subliniem că personajul principal care în basmele românești se mai numește și Cheleș, fiindcă purta pe cap o bășică de bou sub care își ascundea părul de aur, poartă ca nume corespondent — cu același înțeles — în limba franceză Le Teigneux, în limba germană — Grindkopf. În folclorul românesc s-au înregistrat pînă acum 14 variante directe și 6 variante ale tipului combinat cu un alt basm, în care eroul poartă numele „Nu știu" (tip Ath. 532) și în care majoritatea din motive aparțin primului tip. Dacă povestea lui Ispirescu este cea dintîi variantă atestată în folclorul nostru, pe plan internațional s-ar părea că tipul nu circulă de foarte multă vreme. Pînă acum cea mai îndepărtată atestare scrisă cunoscută este varianta publicată de frații Grimm.[2] Totuși basmul a circulat în mod cert mai înainte în oralitate, chiar dacă nu este consemnat în nici o lucrare. În varianta lui Ispirescu se găsesc cîteva motive care pot fi socotite foarte vechi. Astfel chiar de la început întîlnim motivul amintit mai sus derivat din străvechea povestire despre Moise așezat într-un coșuleț și lăsat în voia valurilor Nilului, pe apele căruia l-a găsit fiica faraonului care l-a luat și l-a crescut (Motiv R. 131. 11.1), în cazul de față un pustnic (Motiv R. 131. 10). De altfel motive cu părăsire de copii sugari mai găsim în narațiunile populare — chiar în basmele românești despre *Copiii cu părul de aur* (Tip Ath. 707), sau în cel despre *Ursită* (Tip Ath. 930). În mitologia greacă, Amfion și Zete, părăsiți de mama lor Antiope pe muntele Citeron, au fost găsiți de un păstor. Paris care a fost lăsat de Hecuba pe muntele Ida, a fost alăptat de o ursoaică și găsit de un cioban. În mitologia latină Romulus și Remus, copiii zeului Marte care a iubit-o pe vestala Rea Silvia, abandonați pe apele Tibrului, au fost crescuți de niște păstori care i-au găsit pe malul fluviului, tocmai cînd îi alăpta o lupoaică. În mitologia persană se povestește că Cirus, regele perșilor, care fusese părăsit pe un munte și găsit de un cioban care l-a crescut, fusese alăptat de o cățea.

[1] St. Thompson, *The Folktale*, New York, 1947, p. 59.
[2] Cf. J. Bolte, G. Polivka, *op.cit.*, III, p. 94.

Motivul alegerii soţului prin aruncarea unui măr de aur, mărturiseşte un străvechi obicei, mărul fiind şi un simbol al dragostei. În ce priveşte episodul cu angajarea tînărului ca grădinar travestit cu o băşică de animal pe cap ca să-i ascundă părul şi descoperirea deghizamentului de către prinţesă, el se mai găseşte şi într-un text tipărit la începutul secolului al XVIII-lea în colecţia de poveşti *1001 de zile*.

Varianta *Făt-Frumos cel rătăcit* se deosebeşte de cea precedentă numai la început: Făt-Frumos s-a născut în urma faptului că mama sa mîncase un măr vrăjit, iar calul năzdrăvan era rodul cojilor aceluiaşi măr, pe care le mîncase iapa din curte. Este o evidentă contaminare cu basmul celor doi fraţi gemeni (Tip ATh. 303) care are de asemenea o mare circulaţie în folclorul românesc. Amîndouă variantele se combină la sfîrşit cu basmul despre tinerii care caută un leac fermecat pentru împăratul care orbise (Tip ATh. 551 A*). Pentru cine vrea să facă o comparaţie între stilul povestitorului dintr-unul din primele lui basme şi altul tipărit peste douăzeci de ani, cele două variante discutate aici sînt foarte potrivite pentru că sînt asemănătoare ca schemă narativă şi ca număr de motive. Citite paralel, textele ne arată clar că Ispirescu şi-a păstrat de-a lungul anilor acelaşi stil, acelaşi vocabular, şi aceeaşi participare afectivă la întîmplările povestite, încît dacă nu ar fi datarea certă diferită, s-ar putea crede că au fost scrise în acelaşi timp. Bineînţeles că sînt deosebiri între cele două variante, însă fără să întunece cîtuşi de puţin extraordinara corespondenţă a imaginilor şi a exprimărilor aproape stereotipe.

Spre exemplu, după ce tînărul a fost dus de cal la casa zînelor se spune:

În varianta din 1862:

„Zînele deocamdată nu prea vroia să-l ia în slujbă; dară se înduplecară la rugăciunile lui şi îl primiră."

În varianta din 1882:

„Cele trei zîne — căci trei erau ele, se cam codeau să-l primească; iară dacă stărui, se rugă şi le făgădui că o să fie harnic şi credincios, ele îl primiră."

În altă parte citim cum calul îl povăţuia pe stăpînul său:

„... îi zise să bage bine de seamă cum că în una din case zînele aveau o baie; că acea baie, la cîţiva ani, într-o zi hotărîtă, curge aur şi cine se scaldă întîi aceluia i se face părul de aur."

„... spuse băiatului să fie cu mare băgare de seamă că în baia zînelor, într-un timp hotărît, are să curgă aur şi atunci să apuce el înaintea zînelor să se scalde."

Mai departe parcă-l vedem pe Ispirescu în grădina lui Lurţ:

„... îl puse să lucreze la pămînt, să care apă, să ude florile, îl învaţă să cureţe pomii de omizi şi brazdele de buruieni."

„Grădinarul îl învăţă cum să facă brazde, să semene flori, să-l răsădească şi să-l îngrijească."

După ce împăratul şi toţi curtenii plecară de la palat cu un prilej oarecare, aflăm:

„Numai fiica împăratului cea mai mică rămase acasă. Făt-Frumos, argatul din grădină, văzînd că şi grădinarul se dusese cu alaiul, chemă calul, încălecă, se îmbrăcă cu un rînd de haine din cele luate de la zîne, pe care era cîmpul cu florile şi, după ce îşi lăsă părul său de aur pe spate, începu a alerga prin grădină în toate părţile, fără să fi băgat de seamă că fiica împăratului îl vede de pe fereastră, căci odaia ei da în grădină."

„Numai fata cea mică rămase acasă. Argatul, văzîndu-se singur, descinse frîul de pe lîngă sine, scoase dintr-o nucă nişte haine de aramă, din cele luate de la zîne, se găti bine, intră în grădină, sună frîul şi veni calul lui înşelat, dar neînfrînat şi, puindu-i frîul în cap, argatul încălecă şi prinse a-şi încura calul prin grădină. Fereastra fetei de împărat celei mici da în grădină şi ea văzu tot ce se petrecu."

Astfel se poate demonstra folosirea aceloraşi procedee narative populare orale de către talentatul tipograf. Procedeul reluării aproape stereotipe a unor episoade narative în basme diferite, de către un acelaşi povestitor, este mai evident dacă apropiem începutul aceluiaşi basm *Făt-Frumos cu părul de aur* cu începutul altui basm, publicat în anul 1882, însă comunicat probabil în anul 1868 împreună cu alte basme de fratele povestitorului, Gh. Ispirescu, care l-a auzit de la o calfă de pantofar pe la anul 1856, *Făt-Frumos cu carîta de sticlă*, din tipul basmelor despre fuga eroului din casa vrăjitoarei (Tip ATh. 313).

Făt-F. cu părul de aur

„A fost odată într-o pustie un pustnic, şi petrecea singur singurel. Vecinii săi erau fiarele pădurilor. Şi aşa era de bun la Dumnezeu, încît toate dobitoacele i se închinau, cînd se întîlneau cu dînsul. Într-una din zile se duse pustnicul pe marginea gîrlei care curgea pe aproape de coliba lui şi iată văzu că vine pe apă un sicriaş smolit şi încleit bine, şi auzi un orăcăit de copil ieşind dintr-însul. Stătu puţin de cugetă şi, după ce făcu rugăciune, intră în apă şi trase cu o prăjină sicriaşul la margine. Cînd deschise, ce să vadă în el! Un copilaş ca de vro două luni; îl scoase din sicriu

Făt-F. cu carîta de sticlă

„A fost odată un om căruia i se urîse cu deşertăciunile cetăţilor şi se făcuse sihastru...

... Acolo el avu vecini fiarele pădurilor şi aşa de bun era el la Dumnezeu, încît toate dobitoacele i se închinau şi îi lingeau picioarele cînd se întîlneau cu dînsul. Într-una din zile, ducîndu-se el la marginea rîului ce curgea prin pădurea aceea, ca să se spele, văzu un sicriaş încheiat şi smolit bine, că vine pe apă şi se apropie de marginea unde sta el, şi îndată auzi că orăcăieşte ceva ca un copilaş. Stătu puţin şi cugetă el ca ce să fie asta. După ce se rugă puţin, ca să depărteze

şi cum îl luă în braţe, tăcu. Acest copil avea un baier atîrnat la gît. Şi dacă îl luă văzu într-însul o scrisoare; o citi şi află că copilul de faţă este lepădat de o fată mare de împărat care alunecase şi ea în valurile lumii şi, care de frica părinţilor, lepădă copilul, îl puse în sicriaş şi-i dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în ştirea lui Dumnezeu. Pustnicul voia din toată inima să crească pruncul ce-i trimisese Dumnezeu, dară cînd se gîndi că n-are cu ce să-l hrănească, îl podidi un plîns de nu se mai putea sfîrşi. Căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu, şi, o! minune! deodată răsări, măre, dintr-un colţ al chiliei sale o viţă, şi numaidecît crescu şi se înălţă pînă la streaşina casei. Pustnicul cătă la dînsa şi văzu strugurii, unii copţi, alţii pîrguiţi, alţii aguridă şi alţii tocmai în floare; îndată luă şi dete copilului."

de el ispita Satanei, dacă ispită ar fi, şi după ce văzu că orăcăitul se înteţeşte, necum să piară dinaintea lui, prinse a scoate sicriaşul la margine. Şi deschizîndu-l găsi într-însul un copil mic ca de două săptămîni. Cum îl luă în braţe, copilul tăcu. Atunci sihastrul mulţumi lui Dumnezeu că i-a trimis suflet de om cu care să-şi mai petreacă urîtul în bungetul ăla de codru. De gîtul copilului găsi un baier în care citi pustnicul că acel copil este fiu al unei fete de împărat. De crescut, ar fi voit pustnicul să-l crească, dară nevoia era cu ce să-l hrănească. Atunci plecîndu-şi genunchii se rugă Domnului cu căldură şi îndată răsări ca din pămînt din iarbă verde un smochin mare, cu roadele, unele în mugur, altele în floare, altele în pîrg, iară altele coapte şi numai bune de mîncat. Dete copilului zeamă stoarsă din o smochină, şi mîncă copilaşul, de se minună şi sihastrul."

Basmele *Zîna munţilor* şi *Găinăreasa* aparţin amîndouă aceluiaşi tip, cunoscut în toată lumea sub numele de *Cenuşăreasa* (Tip ATh. 510), avînd însă începuturi diferite, care fac ca primul basm să capete un aspect aparte. Basmele au fost tipărite la interval de zece ani unul de celălalt, respectiv anii 1872 şi 1832, însă pe cînd povestea *Zîna munţilor* a fost ascultată de Ispirescu în copilăria sa de la o calfă de bărbier în Bucureşti, povestea *Găinăreasa* i-a fost comunicată de un farmacist din garnizoana Iaşi în anul 1874: deci intervalul dintre datele de consemnare al celor două variante este mai mare. Cel mai vechi corespondent al variantei *Găinăreasa*, consemnat în folclorul românesc este basmul cules de fraţii Schott, *Die Kaiserstochter im Schweinestall*[1]. Ion Cazan a cules în satul Drăguş-Făgăraş în anul 1937 o variantă a basmului *Zîna munţilor*, al cărui rezumat l-a publicat în anul 1941.

[1] *Fata împăratului în cocina porcului.*

Tipul acesta este reprezentat în folclorul nostru prin treizeci și șase de variante, dintre care cele mai multe sînt culese destul de recent. În afară de început, care, cum am mai spus, la *Zîna munților* este deosebit de cel obișnuit la tipul respectiv, fiind contaminat cu începutul basmului în care feciorul de împărat pleacă la vînătoare și întîlnește o ființă miraculoasă ce luase chip de animal (Tip ATh. 401), restul poveștii este tot atît de apropiat în ambele variante, ca și basmul despre *Făt-Frumos cu părul de aur* de corespondentul său.

Pasărea măiastră și *Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos* fac de asemenea parte din același tip de basm, despre căutarea păsării de aur (Tip ATh. 560), foarte cunoscut în toată lumea. În folclorul românesc se cunosc pînă acum 38 de variante tipărite, dintre care doar cinci au începutul asemănător cu povestea *Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos*, cea mai veche variantă fiind tipărită în colecția fraților Schott. Celelalte variante se apropie mai mult de basmul *Pasărea măiastră*. Începutul variantei *Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos* este foarte asemănător cu începutul basmului *Prîslea cel voinic și merele de aur* (Tip ATh. 301), fiind vorba de aceleași împrejurări ce pretextează acțiunea — paza pomului cu fructe de aur și prinderea hoțului — menite să scoată în evidență calitățile eroului care trebuie să desăvîrșească faptele vitejești din cursul narațiunii. Basmul *Pasărea măiastră* are o formă ceva mai curioasă, pentru că povestirea se desfășoară după enunțarea împlinirii scopului pentru care cei trei feciori ai împăratului au plecat de acasă: aducerea păsării măiestre pe care să o țină la turnul mănăstirii construită de împărat, ca să nu se mai surpe.[1] Chiar desfășurarea dramatică este mai amplă fiindcă e completată cu introducerea motivului fraților invidioși care atentează la viața lui Prîslea, deoarece s-a dovedit mai isteț decît ei și le era teamă să nu-i facă de ocară. Încheierea — ordalia — este organic legată de acest episod, asemenea ca în basmul despre *Prîslea cel voinic și merele de aur*. În varianta cu lupul cel năzdrăvan, găsim în schimb un fragment de narațiune — descrierea chipului zînei crăiese — pe care îl apropiem de descrierea pe care Ispirescu a făcut-o în *Jurnalul* său Anicuței — idealul său de frumusețe din tinerețe.

Basmul *Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei* face pereche cu basmul *Greuceanu* doar în partea de început unde este vorba de lupta cu zmeii la cele trei poduri (Tip ATh. 300 A) pentru ca după ce se epuizează firul dramatic al acestui tip, să se combine cu basmul despre isprăvile celor șase tovarăși care străbat lumea (Tip ATh. 513) tip pe care îl găsim și în componența basmului *Harap Alb* (Tip ATh. 531 + Tip ATh. 513) ca și în cîteva variante ale tipului cunoscut sub numele de *Omul sălbatic* (Tip ATh. 502) în care se încadrează și basmul scris de Filimon *Omul de flori cu barba de mătase*.

[1] Este interesantă compararea cu motivul zidirii pe care-l găsim în legenda mănăstirii Argeș.

Presupunem că basmul *Ţugulea*, pe care Ispirescu l-a publicat în anul 1876, să-i fi amintit de basmul *Greuceanu* lui Mihalache Constantin care i l-a povestit lui Ispirescu în anul 1878, pentru ca acesta să-l scrie patru ani mai tîrziu. Este vorba de acelaşi povestitor oltean stabilit, după cum se vede, în Bucureşti în mahalaua Delea Veche (mahala vecină cu cea în care s-a născut şi şi-a petrecut copilăria Delavrancea) povestitor care în anul 1876, cît era încă soldat, i-a povestit lui Ispirescu încă şase basme printre care şi *George cel viteaz*.

Între cele două basme putem stabili paralelisme strînse în episoadele în care şi Greuceanu şi Ţugulea întîmpină situaţii asemănătoare: transformarea în insecte ca să ajungă în camera zmeoaicelor şi să le afle planurile, atmosfera de luptă cu zmeii etc. Menţionăm că în *Greuceanu* regăsim motivul cu corbul care-l ajută pe erou în lupta cu zmeul ca în basmul *Prislea cel voinic*. Continuarea basmului *Ţugulea* cu întîmplările celor şase tovarăşi care au plecat la Împăratul stririlor să-i ceară fata în peţit, ne prilejuieşte comentarea în paralel a modului în care au ştiut Creangă şi Ispirescu să-i folosească şi să-i înfăţişeze în poveste pe uriaşii Flămînzilă, Setilă, Ochilă şi pe ceilalţi. Basmul lui Ispirescu este mai bogat în întîmplări, deoarece datorită afinităţii, povestitorul a introdus şi episodul cu animalele recunoscătoare — un vultur şi un urs — care l-au readus la viaţă pe Ţugulea după ce fraţii săi perfizi au încercat să-l omoare şi i-au luat-o pe fata Împăratului stririlor şi calul ca să se laude ei cu faptele vitejeşti[1]. Motivul cu ursul recunoscător căruia Ţugulea i-a scos o ţeapă din labă, ne sugerează o povestire cu caracter de întîmplare adevărată care se mai povesteşte şi astăzi la noi în ţară prin unele locuri din preajma pădurilor: În coliba unui muncitor la pădure a intrat un urs care mormăind a întins către el o labă sîngerîndă. Omul, înspăimîntat, a văzut despre ce este vorba, îi intrase o ţeapă între gheare; a scos ţeapa şi animalul a plecat scîncind, fără să-i facă nici un rău. După o vreme, omul s-a pomenit că ursul i-a adus la uşa colibei un stup plin cu miere— mulţumire pentru binele ce-i făcuse.

În poveste se reflectă şi modul de a gîndi al lui Petre Ispirescu în legătură cu comportarea claselor conducătoare ale ţării, cînd pe boierii împăratului îi înfăţişează de pizmaşi şi intriganţi şi cînd la judecata dreaptă a împăratului, Ţugulea îi răspunde: „Cînd o împărăţie are parte de un stăpînitor atît de drept şi nepărtinitor, ferice de noroadele din împărăţia aceea." Această reflecţie ne evocă un comentariu pe care în anul 1865 povestitorul îl face în *Jurnalul* său, în legătură cu unii din curtenii lui Al. Ion Cuza. În încheiere, comportarea calului lui Ţugulea este asemănătoare cu a calului lui Harap Alb şi oarecum şi a calului lui Alexandru Macedon: a sărit asupra aceluia ce i-a oropsit stăpînul şi l-a omorît.

---

[1] Episodul este asemănător în toate basmele în care este vorba de purtarea condamnabilă a fraţilor perfizi (cf. Tip Ath. 550).

Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte se apropie doar în parte de corespondentul său povestea lui *Ioviță Făt-Frumos*, în măsura în care amîndouă urmează schema tipului fraților gemeni (Tip ATh. 303) unul din tipurile cele mai răspîndite în întreaga lume[1], și pe care în folclorul românesc îl găsim reprezentat prin 39 de variante publicate pînă acum (în afară de numeroasele variante aflate în combinații și contaminări în alte tipuri de basme). Basmul are o mare vechime și specialiștii cred că s-ar fi format în nordul Franței de unde s-a răspîndit apoi în toată Europa pe două căi: prin Italia și prin Germania, argumentînd că cu cît se depărtează de Franța, variantele sînt mai puțin asemănătoare schemei tip.[2] În ce privește folclorul nostru, socotim totuși că specialiștii străini au cunoscut doar foarte puține variante românești, deoarece tocmai la noi basmul are o desfășurare mai asemănătoare, decît în alte locuri, cu cele mai izbutite variante franceze. În orice caz, motivele din basmul lui Ispirescu au o mare vechime, și varianta *Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte* este foarte clară și conformă tipului folcloric.

Basmul *Ioviță Făt-Frumos* i-a fost povestit lui Ispirescu de un școlar din clasele primare. Așa se explică de ce schema basmului este mai puțin clară, cu contaminări din basmele despre dreptate și nedreptate (Tip ATh. 613) — episodul cu ascultarea sfadei zmeilor — ori din basmul despre puterea sau inima zmeului ascunsă într-o turturică, iepure, ogar etc. (Tip ATh. 302).

Poveștile *Broasca țestoasă cea fermecată* și *Zîna zînelor*, amîndouă aparținînd aceluiași tip de basm care dezvoltă motivul soției zînă fermecată în chip de animal (Tip ATh. 402), au fost tipărite în același volum în anul 1882. Amîndouă variantele sînt foarte asemănătoare ca schemă, însă în timp ce prima variantă se păstrează în limitele tipului, cea de a doua depășește schema și se combină cu basmul în care soțul nefericit de pierderea soției sale a plecat s-o caute și, cîștigînd prin vicleșug de la trei draci care se certau o căciulă care-l făcea nevăzut pe cel ce o purta, un bici și o pereche de opinci fermecate, a izbutit să o regăsească (Tip ATh. 518, Motiv D 832). Dacă pentru prima variantă putem considera că cea mai veche consemnare pe plan internațional este basmul scris de Madame d'Aulnoi în secolul al XVII-lea[3] (în folclorul românesc povestea lui Ispirescu este cea mai veche din 11 variante cunoscute), motivul din basmul cu obiectele fermecate (Tip ATh. 518) care intră în combinație în *Zîna zînelor* este consemnat într-o colecție budistă chineză din secolul al VI-lea, în secolul al XI-lea în colecția de basme indiene *Oceanul de basme*, și în colecția *1001 de nopți*. În folclo-

[1] Un studiu amplu, deosebit de important, asupra acestui tip de basm, cf. Kurt Ranke, *Die zwei Brüder*, Helsinki, F.F.C. nr. 79.

[2] Cf. St. Thompson, *op.cit.*, p. 58.

[3] *La chatte blanche*, în *Contes nouveaux ou les fées à la mode*, Paris, 1893, Tome II, p. 83.

[4] Thompson, *The Folktale*, p. 76.

rul românesc motivul se găsește în diverse combinații în peste 35 de basme de diferite tipuri, în special în cele care vorbesc despre tînărul care a furat hainele unei zîne pe cînd aceasta se scălda și nu i le-a dat decît după ce a primit să se căsătorească cu el (Tip 413). Cea mai veche variantă românească este cea tipărită de frații Schott în 1845.[1]

Dintr-un grup de 57 de variante românești cunoscute pînă acum, în care se vorbește despre mama care a avut o purtare dușmănoasă față de fiul ei (Tip ATh. 590), fac parte și basmele lui Ispirescu *Tatăl, mama și puiul de leu* și *Voinicul cel fără de tată*. Cea mai veche variantă cunoscută în folclorul nostru din acest tip este basmul *Florian*, culeș de frații Schott, care se prezintă însă într-o variantă alterată. În schimb basmul *Frunză verde*, culeș de Frantz Obert înainte de 1857, se desfășoară foarte apropiat schemei tipului. Variantele lui Petre Ispirescu prilejuiesc interpretări și discuții. *Voinicul cel fără de tată*, povestit de Leonida Tănăsescu din București la anul 1873, se desfășoară mai aproape de schema cunoscută avînd cîteva intercalări de motive din alte tipuri de basm, datorite unor stereotipii imagistice care au permis introducerea lor spontană de către povestitor în locul respectiv al narațiunii. Astfel cînd voinicul pusese mîna pe unul din purceii sălbatici, scroafa simțindu-l, a pornit în urmărirea lui și urmăritul ca să poată scăpa a zvîrlit în urmă un săpun care s-a transformat în noroi, apoi un pieptene care s-a prefăcut într-un zid înalt și o perie care s-a transformat într-o pădure deasă, asemenea episodului din tipul care vorbește despre fuga din casa zmeoaicei (Tip ATh. 313). În altă parte, cînd voinicul se întorcea pe drum spre casă, s-a întîlnit cu trei oameni cărora le-a spus bună ziua. Povestitorul a prins prilejul și spontan, în narațiune a lipit povestea cu Vîntul, Căldura și Gerul care l-au întrebat pe trecător de ce îl salută numai pe Vînt, iar acesta a răspuns că dacă bate vîntul nu-i e frică de căldură și dacă nu bate vîntul nu-i este frică de ger (Tip ATh. 298). Începutul basmului demonstrează că Ispirescu cunoștea un număr de formule narative tip, deoarece seamănă foarte mult cu începutul altui basm, *Fata de împărat și fiul văduvei* (Tip ATh. 675). Basmul *Voinicul cel fără de tată* este însă publicat abia după nouă ani, adică în 1882 pentru prima dată și bănuim că Ispirescu l-a scris în jurul acestei date din amintire. Varianta *Tatăl, mama și puiul de leu* este mai curioasă și mai susceptibilă discuțiilor. A fost publicată prima dată în anul 1876 în *Columna lui Traian* din luna august. În același an, tot în *Columna lui Traian*, Ispirescu a publicat încă șase basme, care se desfășoară însă în stilul narativ obișnuit al povestitorului. Basmul *Tatăl, mama și puiul de leu* este mult mai puțin reușit, deoarece povestitorul a încercat să-l scrie în mod literar; nu știm dacă i l-a povestit cineva în preajma publicării, ori și-l aducea aminte din copilărie,

[1] *Der verstossene Sohn* (Copilul alungat).

pentru că nu are nici un fel de indicație în acest sens. În orice caz, celălalt basm paralel îl cunoștea — după propria mărturisire — din 1873 și nu găsim încă o justificare a preferinței în publicarea mai timpurie a celei de a doua variante. Bănuim totuși că este vorba de o traducere adaptată. Începutul poveștii este destul de neobișnuit pentru folclorul românesc; este vorba de un împărat care își omora copiii îndată după naștere. Motivul cu îndepărtarea copiilor de către tată este în orice caz de proveniență străină, și îl întîlnim în special în variantele orientale ale aceluiași tip.[1] Acolo însă justificarea acestei purtări este explicată prin teama tatălui ca nu cumva vreunul din copii să-l răstoarne din scaunul împărăției. Și puiul de leu care se atașează de erou și îl slujește credincios ca un cîine este tot un element exotic pe care nu îl întîlnim în basmele noastre. De altfel întreaga fabulă este destul de confuză. În ceea ce privește stilul, este cu totul deosebit de stilul obișnuit oral, clar, direct și colorat, popular, al basmelor lui Ispirescu. Nu putem spune că este de fapt influența unor lecturi literare, însă se simte că este străin de modul lui de a povesti. Voind să redea atmosfera de naivitate a copilului pe care mama l-a crescut departe de oameni și de eventuala cruzime a tatălui său, Ispirescu scrie: „Fiul împărătesei, care nu ieșise în viața lui din peștera în care crescuse, căsca gura la toate alea și mereu întreba pe mă-sa despre tot ce vedea: Ce este aceea, mamă, ce aud eu fîșîind așa? — Ce să fie mamă? Iaca un vîntișor care abia adie. El este zburdatec și zboară pe deasupra ierbei. Vezi cum se clatină vîrful floricelelor? În treacătul lui la toate le fură cîte un sărut. De aci apoi trece la pomi și se strecoară printre toate frunzulițele, le mîngîie și fuge. Ele oftează după dînsul și asta este fîșîitul ce auzi tu.

— Ce frumoase sînt floricelele alea, mamă! Mă duc să le pup și eu ca vîntișorul ăla ce zici dumneata.

— Du-te, mămușoară, și dacă vrei, rupe cîteva, fă-le mănunchi.

— Aoleu, mamă, da ce frumos miroasă! zise fiul împăratului, după ce sărută mai multe flori. Și să-ți spun drept că mi-e milă să le rup, săracele."

Puțin mai departe citim iarăși:

„Apoi cînd văzu un pîrîiaș ce curgea lîngă marginea pădurii, iarăși întrebă pe mă-sa:

— De ce, mamă, copăceii care sînt pe marginea apei acesteia sînt plecați spre dînsa și de ce păsărelele sînt mai multe aici decît aiurea?

— Auzi tu, dragul mamei, cum murmură apșoara aceasta în mersul ei? Ea șoptește vorbe frumoase și dulci în limba ei; păsărelele vin s-o asculte și-i răspund iarăși vorbe frumoase și de dor pe limba lor cea păsărească; iară

[1] Cf. basmul berber *Fiica sultanului care a făcut să fie tăiate o sută de capete fără unul*, în *Furt de cămile noaptea*, *Basme africane* II, București 1966 B.P.T. nr. 372, p. 155.

pomişorii, de mult ce le plac vorbele acestea, ci se apleacă să-şi moaie rămurelele cele fragede în apă, semn că nici ei nu sînt nesimţitori.

Cu d-alde aste întrebări şi răspunsuri trecu ziua şi începu a se întuneca de seară..."

Tonul romanţios şi dulceag al fragmentului citat este aşa de surprinzător — încît bănuim că în viaţa lui Petre Ispirescu a intervenit un element ieşit din comun care să-i fi răscolit unele veleităţi de scriitor, nemanifestate în celelalte basme scrise de el.[1] Un ton asemănător, pe care-l putem controla, este circumscris şi în cîteva pagini din *Jurnalul* său, scrise exact cu nouă ani mai înainte, în care, copleşit de amintiri, şi-a făcut nişte însemnări izvorîte din evocarea primei sale dragoste, a plimbărilor pe care le făcea în afara Bucureştiului spre Cotroceni împreună cu prietenul său George Lurţ, cu soţia acestuia şi cu Anicuţa — cea mai frumoasă fată din mahalaua Izvor; „Acestea au fost cele mai plăcute petreceri. Florile cîmpului erau jertfa nesăţioasei noastre dorinţi de a culege fiecare mai multe. Rîdeam de fluturii debili ce nu puteau zbura dimineaţa din cauză că aripile lor erau udate de rouă. Priveam cu satisfacţie la păsărele cum se jucau şi cînd vedeam vreun cuib îl respectam cu religiozitate. Apoi ne coboram la fîntîna Brîncoveanului, priveam apa şi admiram limpiditatea ei; ascultam cu un sentiment misterios murmura ce făcea ciuruitura necontenită a apei, observam cum mergeau şiroaiele din ţeavă a întîlni în hazan partea ei ieşită de mai înainte şi cărarea şerpuită ce-şi făcuse prin iarba înflorită..." Stilul căutat, sărac, nenatural, atmosfera, tonalitatea sînt aceleaşi. Aceeaşi lipsă se poate observa de altfel în toate scrierile lui în care se îndepărtează de caracterul folcloric al naraţiunii. Totuşi, spiritul oralităţii şi procedeele compoziţionale specifice acesteia îl stăpîneau atît de puternic, încît cele cîteva fragmente din basme, apreciate de unii comentatori ca încercări neizbutite de realizare „literară", descriind fie peisaje, fie chipul — frumuseţea eroinei — devin formule narative stereotipe, pe care Ispirescu le foloseşte în mai multe basme cînd se iveşte momentul potrivit.

Un amănunt ne face să credem că la data cînd a scris basmul *Voinicul cel fără de tată*, Ispirescu citise mitologia greacă, deoarece în el găsim sîmburele povestirii *Labirintul şi firul Ariadnei*, pe care a publicat-o printre celelalte legende în 1879, în *Poveştile unchiaşului sfătos:* cînd mama voinicului fără tată îi dă acestuia capătul firului dintr-un ghem, pe care să îl tragă după el cînd se duce spre palatul din pădure, spre a nu se rătăci la întoarcere. O situaţie asemănătoare găsim şi în basmul *George cel viteaz* pe care Ispirescu l-a publicat tot în *Columna lui Traian* îndată după *Voinicul cel fără de tată:* este vorba de legenda Gorgonei.

În numărul următor al *Columnei lui Traian* Ispirescu a tipărit basmul *George cel viteaz* (pag. 425—432) povestit de Mihalache Constantinescu, din

[1] În această perioadă de timp încheiase traducerea după Volney.

mahalaua Delea Veche, aceeași persoană cu Mihai Constantin, soldat din comuna Bălăciţa, judeţul Mehedinţi, care i-a povestit lui Ispirescu trei basme în anul 1876, trei basme nedatate, şi un basm în 1878, din care doar *George cel viteaz* a fost publicat imediat, celelalte şase fiind tipărite unul în 1881 *(Greuceanu)* şi cinci în colecţia din 1882. Prin ciudăţenia subiectului său, basmul a dat naştere la o discuţie folcloristică, care numai aparent a adus lumină în cunoaşterea eventualei origini a basmului, în schimb a alimentat un curent de opinie nefavorabil recunoaşterii calităţilor de povestitor ale lui Petre Ispirescu. Pe scurt, Lazăr Şăineanu, în lucrarea sa despre *Basmele românilor*, la pagina 819, însereazâ basmul *George cel viteaz* drept basm tip al primei clase din tipul de basme *Orion*, socotindu-l foarte interesant şi apropiindu-l de legendele mitologice despre Perseu şi Heracle. În revista *Şezătoarea* din 1889, p. 183—186, Nicu L. Kostake a publicat un studiu în care emite ipoteza marii vechimi a basmului, subliniind elementele tradiţionale, şi influenţa legendelor germane asupra literaturii populare a românilor, făcînd referinţă la cîntecul Nibelungilor, ridicînd şi întrebarea pe ce cale ar fi putut ajunge povestea în folclorul românesc. În urma sesizării lui Tudor Pamfile care a găsit o broşură tipărită în Bucureşti „de un negustor de cărţi proaste", *cărcia îi lipsea prima pagină cu titlul, numele tipografiei şi anul tipăririi*[1], dar pe care era scris înaintea primului episod *Aventurile lui Lideric*, Artur Gorovei a scris un articol pe care l-a publicat în *Omagiu profesorului Petru Poni*, în anul 1906, în care făcea o comparaţie între textul basmului *George cel viteaz* şi textul din broşura amintită, arătînd paralelismul desfăşurării acţiunii şi a unor identităţi de situaţii. În concluzie Artur Gorovei socoteşte că Ispirescu a fost victima unei înşelăciuni, fiind păcălit de informatorul său, al cărui basm l-a rescris dîndu-i culoarea autohtonă a basmelor sale. De fapt în folclorul internaţional există un număr de variante populare care dezvoltă acelaşi subiect ca în basmul scris de Ispirescu (Tip ATh. 650—650 C.) Printre numeroasele motive care constituie tipul „pornirea lui în lume (a eroului; n.n.CB) în special aventurile sale la fierar, sînt o reminiscenţă, apropiată de legenda lui Siegfried."[2] Tipul este reprezentat şi în folclorul românesc, iar în catalogul basmelor maghiare al lui Berze Nagy, în care sînt consemnate 20 de variante, şase sînt culese de la maghiarii din Transilvania. Credem că basmul a fost scris de Ispirescu imediat după basmul *Tatăl, mama şi puiul de leu*, deoarece stilul mai păstrează ceva din caracterul oarecum căutat scriitoricesc pe care îl găsim în acesta, însă revenirea către modul său de povestire orală este simţitoare. O discuţie mai amplă nu putem face aici, dar socotim că e foarte posibil ca Mihai Constantin să fi ascultat la rîndul său basmul de la vreunul din camarazii săi de armată şi să-l fi repovestit lui Ispirescu care l-a scris în maniera

[1] Sublinierea noastră — CB.
[2] St. Thompson, *The Folktale*, p. 86.

sa. În orice caz studiul mai adîncit și comparația cu variantele cunoscute ale tipului, în special cu acelea în care este vorba de scăldarea eroului în sîngele inamicului ucis (Motiv D 1846.4) ar putea să ne dezvăluie un aspect al circulației bunurilor culturale între literatura scrisă și cea orală, datorită circulației în literatura orală a unor motive tradiționale, care prin asemănare să facă legătura cu motivele narative literare, multe provenite tot din folclor.

Basmele *Băiatul cel bubos și ghigorțul* și *Fata de împărat și fiul văduvei* fac parte din același tip (Tip ATh. 675), cunoscut în întreaga Europă foarte bine. În folclorul românesc sînt atestate pînă acum 20 de variante din care cea mai veche este *Băiatul cel bubos și ghigorțul*, care i-a fost comunicat lui Petre Ispirescu în 1877 de un elev al școlii militare din Iași, născut însă în București. Varianta aceasta este mai puțin apropiată tipului decît varianta *Fata de împărat și fiul văduvei*, pe care Ispirescu a ascultat-o de la un muncitor din tipografie în 1882, fiind contaminată cu basmul despre *Pasărea care crește copii în cuibul său* (Tip ATh. 554 B*) atestat în Suedia.

Tipul acesta de basm (Tip ATh. 675) este bănuit de cercetători a se fi format în sudul Europei, fiind bine cunoscut de mult timp. El se găsește în *Nopțile plăcute* scris de Straparola în secolul al XVI-lea în Italia și în *Pentamerone* al lui Basile, scris cu o sută de ani mai tîrziu. În variantele românești ale lui Ispirescu, acesta folosește formule narative pe care le-a mai întrebuințat și altă dată în *Voinicul cel fără de tată;* în același basm este și o parafrazare a imaginii nunții din Miorița: „Față la nuntă au fost fiarele pădurii, copacii cei măreți, floricelele cele frumoase, păsările văzduhului și stelele cerului împreună cu sfînta Lună". Uneori situațiile comune din cele două variante sînt povestite în mod asemănător.

Fata moșului cea cu minte este cel dintîi basm publicat de Ispirescu din cele trei basme pe care le-a ascultat de la mama sa. Această variantă este cea mai veche cunoscută în folclorul nostru și a circulat foarte mult, deoarece observăm influența ei în alte variante publicate mai tîrziu. Tipul acestui basm (Tip ATh. 480) este foarte răspîndit și cunoscut în folclorul internațional, din Japonia pînă în Irlanda, în Africa și în cele două Americi. Motivele variantelor străine cunoscute, sînt în general cam aceleași, ceea ce demonstrează o mare vechime a basmului. În folclorul românesc sînt cunoscute pînă acum 13 variante publicate, dintre care, oarecum contemporană cu varianta lui Petre Ispirescu este varianta *Draga mamei și fata tatii* publicată de I.G. Sbiera în *Povești poporale românești* în anul 1886, dar culeasă cu peste două decenii mai înainte. Varianta lui Ion Creangă *Fata babei și fata moșneagului*, care a fost publicată întîia oară în *Convorbiri literare* în 1877, deși seamănă mai mult cu varianta moldovenească a lui Sbiera, pare a nu fi străină de varianta lui Ispirescu tipărită în anul 1862. De altfel sîntem convinși că Ion Creangă cunoștea multe din basmele lui Ispirescu, deoarece dintr-o scrisoare pe care Iacob Negruzzi i-a trimis-o lui Titu Maio-

rescu la 7/19 decembrie 1877 se înțelege că basmele lui Petre Ispirescu ar fi fost citite în cadrul Junimei din Iași și nu au plăcut, „chiar pot zice că a făcut fiasco"[1]. În orice caz variantele Creangă și Ispirescu ale acestui tip de basm pot fi folosite foarte bine în studierea comparativă a stilului narativ al celor doi.

Petre Ispirescu a mai scris o poveste paralelă despre *Fata moșului și fata babei*, care a rămas netipărită, dar din rezumatul făcut de Șăineanu constatăm că face parte din același tip cu *Fata moșului cea cu minte* însă dezvoltă alte motive care se găsesc în schema tipului internațional în variante culese la alte popoare din Europa, dar în general nu se găsesc în variantele românești care au o desfășurare cu mai puține elemente fantastice, mai apropiată de aspectele reale din viața de toate zilele.

Alte două basme paralele scrise de Ispirescu sînt intitulate *Un basm mitologic*, publicat în anul 1882 în *Columna lui Traian* și *Sîn' Petru* rămas nepublicat, dar rezumat în lucrarea lui Șăineanu. Confruntînd rezumatul cu textul publicat, credem că este vorba de același basm, căruia i s-a schimbat numai numele în redacția revistei cînd a fost tipărit. În folclorul nostru am stabilit 24 de variante tipărite pînă acum în diferite publicații, care fac parte din același tip notat în catalogul internațional cu titlul *Fiul vacii* sau *Finul lui Dumnezeu* (Tip ATh. 532*). Tipul n-a mai fost atestat în folclorul nici unui alt popor și pare a fi specific românesc. Nici unul din motivele componente nu este înregistrat în catalogul internațional de motive[2], în afară de un motiv lateral (B 202.4.1) *Boul sălbatic ară în folosul omului*, cules din mitologia irlandeză (celtică). Variante românești mai vechi decît basmul lui Ispirescu sînt tipărite de frații Schott — *Vaca năzdrăvană*[3], Frantz Obert — *Cum a devenit ginere de împărat fiul unui om sărac*[4], Dionisiu Miron — *Vaca lui Dumnezeu*[5], și I.G. Sbiera — *Finul lui Dumnezeu și boul năzdrăvan*[6]. Toate variantele sînt deosebit de unitare și foarte clare, pe tot teritoriul românesc, ceea ce arată o circulație îndelungată care a dus la o cristalizare a basmului. Bineînțeles că unele variante au deosebiri, însă nu esențiale ci provenite din contaminări cu alte tipuri de basm. Treisprezece din variante au la sfîrșit adăugat un episod în plus față de basmul lui Ispirescu.

Un basm mitologic este povestit în stilul caracteristic lui Ispirescu, simplu, direct, oral, familiar. În povestire se reflectă cîteva tradiții și obi-

[1] A.Z. N. Pop, *op.cit.* loc cit.

[2] St. Thompson, *Motif-Index of Folk Literature*, Copenhaga, 1955-58, 6 vol.

[3] *Valachisches Märchen...* p. 160, *Die wunderbare Kuh.*

[4] *Rumänische Märchen und Sagen*, p. 40. *Wie der Sohn eines armen Mannes eines Kaisers Eidam wurde.*

[5] *Columna lui Traian*, II, 1870, nr. 81, p. 3.

[6] *Povești poporale românești*, p. 123. Culeasă cu cca două decenii mai înaintea publicării.

ceiuri populare pe care povestitorul le cunoştea din chiar trăirea în mediul lor, cum ar fi: schimbarea noroculuí copilului prin căutarea unui naş de botez străin de familie şi chiar de sat, numirea finului cu numele naşului, darul naşului pentru copil — o vacă cu lapte, căutatul în cap în semn de dezmierdare, numirea bovinelor domestice după culoarea părului — Galben, Bălaia, Plăvan.

Motivul central este de natură agrară — aratul — şi relaţia boi, plug, ogor capătă multă forţă dramatică prin metafora ogor de plumb, de aramă, plug de fier, care, izolată, se poate cristaliza înnoindu-şi conţinutul pînă în ghicitoare: bou de fier, plug de oţel, ogor de aramă; sau: bou cu cornul de oţel, scurmă un ogor de fier — strungul.

Basmul *Porcul cel fermecat*, ascultat de povestitor în copilărie de la mama sa şi publicat în *Columna lui Traian* în anul 1876, cu cîteva săptămîni mai înainte de a-şi publica Ion Creangă *Povestea porcului* în revista *Convorbiri literare*, face parte dintr-un ciclu de basme cu o mare răspîndire la popoarele europene, fiind semnalat şi la alte cîteva popoare în Orientul Apropiat, India, în Canada, La Zuni în Noul Mexic sau în Jamaica. Vechimea basmului pare să fie foarte mare, deoarece o variantă literară a lui se găseşte inclusă în lucrarea lui Apuleius *Măgarul de aur*, scrisă în secolul al II-lea al erei noastre[1]. Specialiştii i-au acordat o atenţie mai deosebită, din pricina asemănării sale cu legenda lui Cupidon şi Psyche, făcînd studii întinse asupra a peste o mie de variante culese din folclorul a 62 de popoare din toată lumea.[2] În folclorul românesc sînt cunoscute pînă acum 52 de variante tipărite şi 10 variante culese pe bandă de magnetofon în ultimii 15 ani[3]. Acestea fac parte din mai multe versiuni ale tipului cunoscut sub titlul *Căutarea soţului pierdut* (Tip ATh. 425) şi anume: *Soţul cu chip monstruos* (Tip 425 A), *Frumoasa şi fiara* (Tip 425 C), şi *Lacătul de pe pieptul soţului fermecat* (Tip 425 L). Povestea porcului a lui Ispirescu face parte din versiunea a doua (Tip 425 A) şi este cea mai veche variantă atestată la noi dintr-un grup de 18 variante, în care soţul fermecat poartă chip de porc. Faţă de celelalte variante, povestea lui Petre Ispirescu se deosebeşte numai prin început unde este vorba de trei fete de împărat care în lipsa tatălui lor de acasă au intrat într-o cameră unde au găsit „cartea sorţii" în care şi-a citit fiecare ursita. Petre Ispirescu a mai scris încă două variante ale aceluiaşi tip, una aparţinînd ultimei versiuni mai puţin cunoscute la noi (Tip ATh. 425 L). Faptul ne dovedeşte că Petre Ispirescu ştia mai multe basme decît a publicat.

Tinereţe fără bătrineţe şi viaţă fără de moarte este cel dintîi basm publicat de Ispirescu în 1862; fusese ascultat de el în copilărie de la tatăl său între

[1] Traducere românească de I. Teodorescu, E.P.L., Biblioteca pentru toţi, Bucureşti, 1968, la p. 104—163.

[2] Ultima lucrare apărută: J.O. Swahn, *The Tale of Cupid and Psyche* Lund, 1966, 404 pagini.

[3] Arhiva Institutului de etnografie şi folclor, Bucureşti.

anii 1838—1844. Basmul este foarte curios şi după cîte ştim, nu se mai găseşte în folclorul altor popoare *într-o schemă asemănătoare* cu a basmului românesc, ceea ce ne-a determinat să-l clasificăm aparte (Tip 470 C*). Motive separate se pot întîlni însă în variantele altor tipuri,[1] atît în folclorul altor popoare cît şi în folclorul nostru. Astfel motivul de început: copilul care plînge în pîntecele mamei şi nu se naşte decît după ce i-a fost făgăduită tinereţea fără bătrîneţe şi viaţa fără moarte — însă cu o deosebire: făgăduiala părinţilor se referă la o nevastă supranaturală — serveşte ca pretext în basmul lui P. Frîncu — *Ileana Costînţeana*[2], al lui I.C. Fundescu[3] — *Fata din dafin,* sau în basmul lui N.D. Popescu cu acelaşi nume[4], în basmul lui D. Stăncescu[5] — *Floarea şi Florea*, basmul lui T. Pamfile[6] — *Tudorel*, şi în *Floarea florilor* sau *Fata din dafin* al lui N.I. Dumitraşcu[7]. Acest motiv din a doua redacţiune este consemnat în catalogul internaţional[8] la Tip ATh. 409 B* cu specificaţia că a fost găsit în catalogul basmelor maghiare al lui Berze Nagy[9] avînd opt variante (din care două sînt culese în Transilvania înainte de 1918). Motivul cu întoarcerea eroului în ţara lui după o perioadă de vreme pe care el o credea scurtă, precum şi mirarea că n-a mai găsit pe locul unde ştia că este casa părintească decît ruine şi uitare, fiindcă de fapt de cînd plecase trecuse vreme îndelungată, evocă episodul din basmul celtic *Bătrîneţea lui Osian* în care, cînd bătrînul erou al Irlandei s-a întors în şesurile Erinului „a găsit în locul mîndrei cetăţi de odinioară un şanţ pe care crescuseră spini şi bălării, şi nimeni nu-şi mai aducea aminte de numele şi de faînicele isprăvi ale eroilor din trecut".[10] Motivul dorului de casă poate fi întîlnit şi în povestea bretonă *Château de cristal*[11] în care eroul, întorcîndu-se acasă, în locul căminului părintesc a găsit doar o cîmpie pe care crescuseră cîţiva copaci foarte groşi. Întrebînd un om unde locuieşte acum tatăl său — şi i-a *rostit numele — acela, mirat i-a răspuns că nu cunoaşte în regiune* nici o persoană care să se numească astfel; însă un bătrîn a intervenit amintindu-şi că bunicul său rostea acest nume ca fiind al unui neam de oameni care s-a stins de multă vreme.

Analiza amănunţită a basmului lui Ispirescu deschide perspective interesante cercetării. Este unul din cele mai frumoase basme româneşti,

---

[1] Cf. ST. Thompson *The Types of the Folktale*, *Tip* 470* *The Hero visits the Land of the Immortals.*

[2] *Tribuna*, 1866.

[3] *Basme, poezii, păcălituri şi ghicitori*, Buc. 1867.

[4] *Calendarul basmelor şi al legendelor populare* pe anul 1883, p. 11—29.

[5] *Alte basme culese din gura poporului*, Buc. 1893.

[6] *Un tăciune şi un cărbune*, Buc.

[7] *Poveşti oltene*, Buc.

[8] St. Thompson, *The Types of the Folktale*, Helsinki 1964, F.F.C. nr. 184.

[9] *Magyar Nepmesetypusok*, Pecs, 1967.

[10] L. Şăineanu, *Basmele române*... p. 364.

[11] F. Luzel, *Légendes chrétiennes de la Basse Bretagne*, Paris 1881, p. 64.

iar pentru cunoașterea calității de povestitor popular a lui Ispirescu și a artei sale narative devine un document valoros, pentru că făcînd comparația între modul de structurare al basmului, între calitatea narativă și stilul acestui întîi basm scris de el în anul 1862, și aceleași aspecte ale altor basme luate dintre cele scrise în anii următori, pînă la ultimul său basm *Sarea în bucate*, putem deosebi modul în care Ispirescu s-a păstrat pe linia creației autentic-populare în toate basmele lui, chiar dacă stilul apare din ce în ce mai îmbunătățit.

Balaurul cel cu șapte capete pe care Ispirescu l-a ascultat tot de la tatăl său, este al treilea basm care împreună cu *Tinerețe...* și *Prislea cel voinic...* au fost retipărite în anul 1862 — după ce apăruseră în ziarul *Țăranul român* — într-o broșurică cu titlul *Basme sau povești populare*, pe care Ispirescu a numit-o ediția a doua, așa cum arată în broșura *Legende și basmele românilor*, tipărită în 1872 pe care o socotește ediția a treia.

Basmul este o combinație de două tipuri diferite, dar care avînd unele motive asemănătoare, s-au putut apropia datorită afinității. Începutul este specific tipului de basm numit *Omorîtorul balaurului* (Tip Ath. 300). Episodul următor în care este vorba despre felul în care eroul i-a întîlnit pe Miază Noapte, pe Mezilă și pe Zorilă și i-a legat de cîte un copac ca să oprească timpul în loc și să nu treacă noaptea prea repede, pentru a avea răgaz să se întoarcă la locul de popas, cu jăratec, și să aprindă focul stins din pricina luptei cu fiara, înainte de deșteptarea fraților săi (Tip Ath. 723*), oferă posibilitatea unei noi combinări cu basmul despre uriașul orbit de erou, de care scapă strecurîndu-i-se pe sub mînă agățat sub burta unui berbec din turmă (Tip Ath. 1137), pentru a reveni la episodul cu impostorul care s-a dat drept omorîtor al balaurului (Tip Ath. 300).

Episodul cu uriașul orbit ne evocă legenda pătrunsă în literatură de peste două mii de ani, a lui Ulise care, ajuns în țara ciclopilor, l-a orbit pe Polifem și a scăpat împreună cu tovarășii săi trecînd pe lîngă el agățați sub burțile berbecilor. Acest tip de basm se găsește și el în folclorul românesc, de sine stătător, cunoscut în 14 variante, ceea ce demonstrează atît vechimea cît și larga lui circulație în creația noastră orală.

În alte variante populare ale tipului de basm despre omorîtorul balaurului se întîlnesc și alte combinații de motive, spre exemplu cu motive luate din basmele cu frații gemeni (Tip ATh. 303), din basmul despre tînărul care nu știe ce este frica (Tip ATh. 327), din basmul despre fratele și sora care au fost părăsiți în pădure (Tip ATh. 315 și Tip ATh. 450), sau basmul lui Chipăruș Viteazul (Tip ATh. 327 B*, de asemenea arătat în catalogul internațional ca specific românesc) și din alte basme, fără ca în întregul lui acesta să sufere schimbări de structură. Varianta povestită de Petre Ispirescu este cea mai veche atestare a tipului reprezentat de peste 80 de variante folclorice românești consemnate pînă acum.

Fata de împărat și pescarul, poveste publicată pentru întîia oară în ziarul *Țăranul român* în anul 1862, o regăsim după cinci ani, în colecția lui I.C. Fundescu, într-o formă surprinzător de asemănătoare cu textul lui Ispirescu. Fundescu nu a dat nici un fel de indicație asupra originei basmului său, ori a datei culegerii. Lazăr Șăineanu presupune că atît Ispirescu cît și Fundescu ar fi cunoscut povestea de la Nicolae Filimon[1]. În orice caz povestea lui Ispirescu este cea mai veche variantă atestată în folclorul nostru din acest tip (901 C*), care în catalogul internațional este consemnat numai pe seama folclorului românesc. În afară de cele două variante despre care am vorbit mai sus, care au fost retipărite în cursul anilor de cîteva ori, mai există și variante culese din circulația orală în care unele motive sînt amplificate. În basmul lui Ispirescu este interesant de remarcat motivul care reflectă un străvechi obicei popular legat de ceremonialul nunții: tinerilor căsătoriți li se dă să soarbă amîndoi dintr-un ou.

Titlul basmului *Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei* (*Tip ATh. 850*) se trage din jocul de cuvinte dintr-unul din episoadele de început ale poveștii, cînd fiii de boieri care mergeau să o pețească pe fata împăratului, ca să-și bată joc de ciobanul ce li se alăturase pe drum cu aceeași intenție, i-au aruncat în foc *bleanda* (pălărie ponosită dar și sperietoare de păsări) iar ciobanul drept ripostă le-a aruncat în foc armele care au ars și n-au mai rămas decît fiarele — ca niște oase — *țurloaie ale blendei* (în sensul de picioarele sperietoarei de păsări). Întîmplarea vrea să demonstreze de la început istețimea deosebită a eroului față de ceilalți pretendenți la mîna domniței. Basmul a fost ascultat de Ispirescu tot de la tatăl său, însă nu se spune dacă în copilărie sau mai tîrziu. Este cea mai veche variantă atestată pînă acum în folclorul nostru, din cele 12 variante care se cunosc, printre care una de la aromânii din Epir. Motivul semnelor din naștere ale domniței (H 51.1) este ecoul unei străvechi credințe populare că dacă mama înainte de nașterea copilului rîvnește la un obiect oarecare, semnul acelui obiect se va imprima pe trupul copilului acolo unde mama se va atinge întîi cu mîna cînd a rîvnit. Așa se explică în popor existența a diferite semne sau pete de pe corp care au aspect de măslină, cireașă, floare etc. În basme, prin hiperbolizare, semnele eroilor sînt în general mai deosebite: soare pe piept, luna pe spate, doi luceferei pe doi umerei, semne care să corespundă calităților deosebite ale Ilenei Cosînzenei sau ale lui Făt-Frumos. Basmul este cunoscut în folclorul european, avînd înregistrate cele mai multe variante în Finlanda, pentru că acolo s-au făcut culegeri

[1] *Op.cit.*, p. 188. Afirmația este infirmată de notele lui Ispirescu la basmele *F.F. cu părul de aur, Balaurul cu 12 capete*, pe care Șăineanu le socotea de aceeași categorie. Cf. și scrisoarea lui Ispirescu trimisă lui J. Urban Jarnik, în care-i spunea despre însușirea basmelor lui de către „un român de-ai noștri".

mai organizate. În folclorul românesc basmul este foarte bine închegat și forma lui este aproape cristalizată — cu variabilitate mică între variante — ceea ce dovedește că varianta Ispirescu, care este și cea mai frumoasă, a circulat, slujind drept sprijin permanent celorlalte variante.

Ileana Simziana este varianta cea mai veche cunoscută la noi a basmului de tipul *Fata travestită în bărbat* (Tip ATh. 514). Pe plan internațional a fost culeș în puține țări de la povestitori orali.[1] În folclorul românesc el este atestat prin 20 variante din care 14 au fost tipărite în colecții, iar restul au fost culese direct de pe teren în ultimii ani. Acest fapt dovedește că basmul trăiește în folclorul nostru și că circulă pe întreg teritoriul țării. Deși Ispirescu l-a publicat în anul 1872, credem că i-a fost comunicat de P. Niculescu din Craiova în același timp cu celălalt basm — *Făt-Frumos cel rătăcit* — în anul 1862, deși pe acesta din urmă l-a tipărit cu zece ani mai tîrziu decît basmul cu *Ileana Simziana*. Este unul din cele mai frumoase basme ale lui Ispirescu. Deosebit de interesant de semnalat faptul că în folclorul nostru circulă o baladă intitulată *Mizil crai* sau *Mizilca* în care se povestește același subiect cu al basmului, pînă la episodul în care fata împăratului, după ce a trecut de toate ispitele întinse de zmeul pe care îl scăpase de la moarte, a plecat mai departe spre ținta călătoriei începute.

Basmul despre *Cele trei rodii aurite* (Tip ATh. 403) i-a fost comunicat lui Ispirescu de soția sa care la rîndul său îl auzise de la o servitoare venită dintr-un sat din județul Ilfov, cam prin anul 1858 în copilăria ei. Cea mai veche variantă cunoscută din cele trei românești și una aromânească, publicate pînă acum, este varianta tipărită în volumul fraților Schott.[2] Cea mai veche variantă cunoscută pe plan internațional a fost publicată în anul 1636 de Giambattista Basile în *Pentamerone*[3]. Desfășurarea basmului lui Ispirescu este de fapt contaminată la început cu basmul *Fata moșului cea cu minte* în sensul că tînărul care trebuie să ia cele trei rodii de aur, trecînd pe lîngă un balaur i-a spus bună ziua frate, a curățat o fîntînă, niște porți împăienjenite și i-a dat ajutor unei femei care curăța un cuptor — deci a avut o purtare cuviincioasă asemănătoare cu a fetei moșului — și implicit a fost răsplătit. În cea de a doua parte a basmului, zîna persecutată s-a metamorfozat în pasăre măiastră, apoi din sîngele păsării sacrificate care a picurat în grădina împăratului, a crescut un brad fermecat — la fel ca în motivul cu brazii care au crescut din cei doi copii îngropați, din basmul *Înșir-te mărgăritari*. Vraja prin care zîna fusese prefăcută în pasăre, apoi în brad, a fost ruptă prin găsirea și smulgerea acului pe care slujitoarea

[1] St. Thompson, *The Folktale*, p. 56.
[2] *Walachische Märchen*... p. 248.
[3] Traducerea românească de Aurel Covaci, prefață de Petru Creția. Buc. ELU, 1967; ultimul basm, intitulat *Cele trei chitre*, p. 490.

perfidă îl vîrîse în părul domniței, ac rămas înfipt într-o aşchie de lemn, sărită din brad, asemenea episodului cu readucerea la viață a *Albei ca zăpada*.

Basmele *Voinicul cel cu cartea în mînă născut* (Tip 400 B*) şi *Făt-Frumos cu carîta de sticlă* (Tip ATh. 313) i-au fost povestite lui Ispirescu de fratele său George la date probabil diferite. Drept reper ne-a folosit basmul *Pasărea măiastră* (Tip ATh. 550), comunicat povestitorului tot de George Ispirescu, şi auzit de acesta în satul Bulbucata-Vlaşca în anul 1863, în acelaşi loc cu basmele *Ţugulea* şi *Voinicul cel cu cartea...*, pe cînd basmul *Făt-Frumos cu carîta de sticlă* poartă indicaţia că a fost ascultat de la o calfă de pantofar care lucra pe Podul Beilicului din Bucureşti pe la anul 1856. Data publicării basmelor este diferită şi ea, căci basmul ascultat în 1856 şi *Voinicul cel cu cartea în mînă născut* au fost publicate pentru întîia oară în 1882, iar *Pasărea măiastră* şi *Ţugulea*, respectiv în anii 1872 şi 1876. Considerînd această diferenţă de date, putem presupune — aşa cum de altfel şi Jarnik Urban a spus-o cînd a vorbit despre modul în care îşi scria Ispirescu basmele — că povestitorul uneori îşi fixa pe hîrtie schema amănunţită a basmelor ascultate şi revenea asupra însemnărilor scriind povestea în întregime cînd avea timp. Totodată, ţinînd seama că un număr de basme poartă indicaţia *comunicate de...* (10), altele sînt însemnate ca *povestite de...* (33), şi altele nu au nici un fel de indicaţie, putem fi îndreptăţiţi să credem că basmele *comunicate* i-au fost înmînate lui Ispirescu *în scris* de informatori ca Panait Nicolaescu din Craiova, I. Econo mescu care a auzit basmul la o mahalagioaică din Bucureşti, J. Urban Jarnik din Praga despre care ştim precis că i-a trimis lui Ispirescu basmul *scris* de el după cum l-a auzit de la un ardelean în Viena, un farmacist din garnizoana Iaşi, etc., pe cînd cele *povestite* au fost *ascultate de el* direct, între datele însemnate. Poveştile care nu poartă nici o indicaţie putem presupune că *şi le-a amintit* din repertoriul de copilărie. Problema datării basmelor este plină de interes, deoarece ne fixează data primei consemnări a variantelor unui tip dat, în folclorul nostru, fapt care înlesneşte studiile comparative cu folclorul altor popoare.

Basmul *Voinicul cu cartea în mînă...* face parte dintr-un grup de basme în care este vorba despre eroismul unui tînăr care a rezistat în trei rînduri la nişte încercări foarte grele şi a salvat o prinţesă din puterea unui farmec (Tip ATh. 401) contaminat adeseori cu alt basm asemănător despre tînărul soţ care, călcînd o interdicţie, şi-a pierdut soţia pe care a trebuit să o caute înfruntînd multe greutăţi (Tip ATh. 400). În folclorul internaţional aceste basme sînt foarte cunoscute şi răspîndite — amestecate între ele, combinate cu alte tipuri din pricina afinităţii unor motive. În folclorul românesc am întîlnit pînă acum 20 de variante din întregul grup, între care cinci variante sînt foarte asemănătoare cu basmul povestit de Petre Ispirescu (Tip 401 B*) dintre acestea cea mai veche variantă fiind culeasă de F. Obert

înainte de 1856. Motivul de început amintește o străveche credință populară, că după nașterea unui copil se adună ursitoarele care îi prezic viitorul. Același motiv îl găsim și în basmul despre *Frumoasa din pădurea adormită* (Tip ATh. 410), în basmele despre *Copilul abandonat* de un negustor care ascultase ursitoarele prezicîndu-i pruncului că-i va moșteni averea (Tip ATh. 930) și în general în majoritatea basmelor despre soartă. O frumoasă realizare literară a motivului o găsim în legenda grecească a lui Meleagru care a fost ursit să trăiască atîta timp cît nu se va mistui un tăciune din vatră.

Începutul basmului *Făt-Frumos cu carîta de sticlă* (Tip ATh. 313) după cum am arătat este aproape identic cu începutul basmului *Făt-Frumos cu părul de aur* (Tip ATh. 314), deși intervalul de timp în care au fost publicate este de douăzeci de ani. Explicația acestei asemănări o găsim în faptul că basmul *Făt-Frumos cu carîta de sticlă*, ascultat de George Ispirescu pe la 1866 ar fi putut să fie contaminat de acesta cu basmul *Făt-Frumos cu părul de aur*, povestit de tatăl lui între anii 1834—1840, pe care l-a ascultat în același timp cu fratele său mai mare, Petre.

Basmul despre *Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat* ridică o discuție interesantă. Petre Ispirescu îl însoțește în notă cu informația că i l-a povestit „un june transilvănean, student în București, în anul 1868". Paul Delarue,[1] marele specialist în cercetarea basmelor franceze, cînd vorbește de tipul respectiv de basm (Tip 306) afirmă că Petre Ispirescu a transpus povestea lui în românește dîndu-i caracter autohton, aproape cuvînt cu cuvînt după un basm al lui Charles Deulin, publicat[2] la Paris în anul 1874 cu titlul *Les douze princesses dansantes*. Paul Delarue a luat cunoștință de basmul lui Ispirescu din culegerea de basme românești *Sept contes roumains*, traduse în limba franceză de Jules Brun cu o introducere și comentariu folcloristic de Léo Bachelin, tipărită în 1894 la Paris și în care nu este consemnată nota lui Ispirescu. Probabil că cercetătorul francez a fost impresionat atît de marea asemănare a titlului cît și de suprapunerea motivelor din variantele franceze cu basmul românesc. O astfel de asemănare însă fusese observată pentru alt basm de Petre Ispirescu încă din anul 1873 cînd și-a publicat articolul său despre basmele franceze și basmele române. Adevărul este că Petre Ispirescu n-ar fi putut să citească în anul 1868 un basm franțuzesc, publicat cu șase ani mai tîrziu la Paris, pentru că nota lui Ispirescu nu o punem cîtuși de puțin la îndoială. Basmul lui Deulin este compus de acesta din combinarea variantei publicată de frații Grimm, cu motivul

[1] În lucrarea *Le conte populaire francais*, Paris, 1957, I p. 171.
[2] În volumul *Contes du roi Cambrinus*.

plantei fermecate care se găsește în basmul *Cenușereasa* din *Pentamerone*[1]. Realitatea este că în folclorul românesc schema structurii tipului este foarte clară și variantele (11 din care cea mai veche este a lui Ispirescu) seamănă foarte bine între ele, deși unele contaminează cu alte tipuri de basm (ATh. 570, 307, 829). Ne întrebăm însă de ce Petre Ispirescu nu a citat și acest basm în articolul său despre basmele franceze și române și explicăm numai prin faptul că nu era de același *tip* cu basmele comentate.

Basmul *Împăratul șerpilor* (Tip ATh. 563), care a fost publicat întîia oară în broșura din 1872, se bucură de o mare popularitate în folclorul românesc și pînă astăzi au fost consemnate 27 de variante. Cea mai veche variantă cunoscută este varianta lui Petre Ispirescu. Mihai Eminescu a cules și el o variantă — *Borta vîntului* — în care doar începutul diferă de basmul lui Petre Ispirescu, variantă care a fost găsită într-un manuscris al său din Viena[2], datat circa 1871—1872. Aceeași popularitate o are basmul și în folclorul celorlalte popoare europene, multe variante fiind consemnate și la alte neamuri din Asia, Africa și America. Motivele cu obiectele fermecate sînt foarte vechi în cultura orală a popoarelor din întreaga lume. Cea mai veche consemnare literară a tipului de basm în discuție o găsim într-o lucrare chinezească din secolul al VI-lea al erei noastre, *Tripitaka*[3]. Începutul basmului lui Petre Ispirescu seamănă foarte bine cu începutul basmelor despre soțul cu chip de monstru (Tip ATh. 425 A) în care eroul este un șarpe *în loc de porc, ceea ce dovedește că* Ispirescu ascultase și astfel de variante. De asemenea începutul basmului ne amintește și de basmele în care animalul recunoscător pentru îngrijirea primită îi dăruiește omului generos obiecte fermecate — cutie, oglindă, pietricică de sub limbă etc. — care să îi împlinească orice dorință și să-l facă fericit (Tip ATh. 537).

Unul din basmele pe care Petre Ispirescu le-a tipărit o singură dată în broșura din 1872, și nu l-a retipărit, este *Mogîrzea și fiul său*, care de fapt combină trei tipuri de basme și anume: tipul despre tînărul care vindecă orbirea unor bătrîni prin dobîndirea ochilor de la zînele care le luaseră și pe care le-a prins cu mîna în crăpătura unui copac, pretextînd că vrea să-și facă un fluier nou din acel lemn, în locul celui vechi pe care îl spărsese (Tip ATh. 321), basmul despre tînărul care a silit o zînă să-i fie soție după ce i-a furat hainele în timp ce ea se scălda (Tip ATh. 413) și basmul despre tînărul care i-a păcălit pe cei trei draci care se certau pentru trei

[1] Basile, *op.cit.*, pag. 80; curmal, sapă, găleată de aur, ștergar de mătase. Se prea poate ca studentul transilvănean să fi cunoscut o variantă orală românească, care să fi anticipat consemnarea variantei franceze atestată de Deulin.

[2] Ms.nr. 2284, 44—45, în M. Eminescu, *Literatura populară*, ed. critică, Perpessicius, Buc., 1963, p. 621.

[3] Ed. Chavannes, *500 contes et apologues extraits du Tripitaka chinois* Paris, 1910, Vol. III, p. 266, nr. 468.

obiecte fermecate, le-a obținut prin viclenie și cu ajutorul lor a pornit în căutarea soției care îl părăsise (Tip ATh. 518).

În folclorul românesc cele trei tipuri de basm circulă legate între ele, fie cîte două, fie împreună toate trei, în peste 60 de variante, iar tipul 518 poate fi găsit ca episod și în alte basme în care este vorba de căutarea soției pierdute (Tip ATh. 400, sau 412). Cea mai veche variantă din acest grup este varianta publicată de frații Schott.[1]

În folclorul internațional, acest ultim tip de basm (Tip ATh. 518) se dezvoltă în strînsă legătură cu tipurile de basm despre obiectele fermecate despre care am vorbit mai înainte. Cea mai veche atestare scrisă a lui se găsește atît în *Tripitaka*, cît și în *1001 de nopți*.

Basmul *Măzărel împărat* este și el compus din două tipuri bine deosebite: povestea despre omul care a găsit pe drum cîteva boabe de mazăre și a început să-și facă planuri cît o să se îmbogățească după ce le va sădi în pămînt și va culege recolta, fapt care l-a determinat să se ducă la împărat să-i ceară vase ca să-și strîngă mazărea (Tip 545 D*) și tipul despre contractul cu diavolul prin care omul, ca să scape de impasul în care intrase, îi făgăduise acestuia să-i răspundă la niște întrebări, ori să i se dăruiască (Tip ATh. 812*). Basmul *Măzărel împărat* este cunoscut în folclorul românesc în patru variante, dintre care cea mai veche atestată este a lui Petre Ispirescu. În ce privește partea a doua a basmului (adică cea corespunzătoare Tip ATh. 812*) de sine stătătoare, este și foarte veche și foarte răspîndită în folclorul internațional. În folclorul românesc se cunosc 12 variante culese din toate provinciile țării.

Un basm foarte curios pe care B.P. Hasdeu l-a folosit în argumentarea teoriei sale despre originea basmelor în vise, a fost tipărit de Ispirescu în 1872 cu titlul *Sufletul* (Tip 834 B*). Motivul central, descoperirea unei comori datorită visului (motiv M 631) este foarte răspîndit în folclorul internațional, însă în contextul cu pasărea care iese din craniul celui adormit și zboară peste un cîmp pînă la o căpățînă de cal mort, apoi povestirea visului despre palatul de porțelan (marmură), nu l-am găsit consemnat în catalogul internațional de motive. Basmul lui Petre Ispirescu capătă caracter de povestire adevărată datorită stilului.

Aceste patru basme discutate în urmă și publicate toate în broșura *Legende sau basmele românilor* în 1872, nu poartă nici un fel de indicație de la cine și cînd ar fi fost ascultate.

Piciul ciobănașul și pomul cel fără căpătîi (tip ATh. 468) i-a fost povestit lui Ispirescu de o cusătoreasă din București — care probabil lucra din cînd în cînd în casă pentru nevoile familiei — și publicat în broșura din 1874. În folclorul românesc se cunosc 17 variante dintre care trei au fost culese de Franz Obert înainte de 1856 în Transilvania. În folclorul

[1] *Op.cit.* p. 85.

internațional, catalogul tipurilor de basm al lui Thompson înregistrează doar 19 variante maghiare ale tipului (pe care verificîndu-le, am găsit 7 din ele culese pe teritoriul Transilvaniei) și 6 variante germane.

Tăleruș este numele basmului pe care i l-a povestit lui Ispirescu un locuitor „mărginaș de la Obor" și pe care l-a publicat în 1874. Și basmul acesta este tot compus, din basmul despre boul năzdrăvan care și-a protejat stăpînul împotriva mamei sale vitrege dîndu-i mîncare dintr-un corn (Tip ATh. 511 A) și povestea cu zmeul care după un timp a venit să-l pedepsească pe tînărul care nu-și respectase înțelegerea făcută cu el, dar n-a putut face nimic din pricina unei pîini care i-a ieșit în cale și a început să-i povestească povestea vieții ei pînă cînd, la sfîrșit, zmeul a pleznit (Tip ATh. 1199 A). Varianta publicată de Ispirescu este cea mai veche atestare din 40 de variante românești ale basmului, dintre care 15 variante cu aceeași desfășurare, fiind combinate din ambele tipuri arătate. În povestea lui Ispirescu începutul este foarte asemănător ca formulă narativă cu începutul basmului despre *Fata moșului cea cu minte* (Tip ATh. 480) numai că aici este vorba despre un băiat. De asemenea în ce privește primul tip component (Tip ATh. 511 A), acesta se încorporează într-un grup mai mare de basme care vorbesc despre o fată persecutată, cunoscut în general sub denumirea de ciclul de basme despre *Cenușereasa* (Tip ATh. 510, 510 A, 511). În folclorul altor popoare, varianta de tip 511 A este mai puțin cunoscută, fiind inclusă în general în celelalte trei tipuri ale grupului.

Basmul despre *Cei trei frați împărați* este de fapt o combinație autohtonă foarte reușită de motive din basmele despre cele trei obiecte fermecate și fructele miraculoase (Tip ATh. 566-Fortunatus) și grupul de basme despre o pasăre fermecată a cărei inimă, ficat și pipotă dădeau puteri magice cui le-ar fi mîncat (Tip ATh. 567 și 567 A). Versiunea românească a tipului, din care se cunosc 29 de variante atestate — cea mai veche fiind publicată de Franz Obert — este bine închegată și se deosebește de versiunile din folclorul altor popoare prin omiterea unor motive care ar fi putut să îngreuneze desfășurarea clară a narațiunii. Interesant de menționat este că pe aceeași schemă narativă, Mihai Eminescu a scris, pe cînd era la Viena, cam în 1872, basmul intitulat *Frumoasa lumii*[1], pe care l-a și versificat în parte în 1875—1876. Basmul lui Eminescu a rămas într-o fază de început a prelucrării literare și din lectura textului se poate vedea ușor că a fost ascultat de la vreun ardelean, ce se afla probabil în Viena în același timp cu poetul. Basmul lui Petre Ispirescu este scris cu puternice accente realiste, și chiar intervenția elementelor fantastice nu schimbă atmosfera, integrîndu-se perfect în narațiune ca niște fapte sau lucruri obișnuite. Din analiza variantelor românești reiese că schema românească a basmului a rezultat din suprapunerea unor motive din Tip ATh. 567

[1] Perpessicius, *op.cit.*, pag. 617 și 338.

pe o schemă de Tip ATh. 566 datorită unor asemănări de structură care au determinat afinitatea. De aceea tipul românesc l-am clasificat separat, la numărul 567 B*. Unele motive din ambele tipuri menţionate sînt foarte vechi şi circulă în folclorul multor popoare, de multe secole. Consemnarea lor scrisă o găsim în *Gesta Romanorum*, sec. al XIII-lea, iar în sec. al XV-lea în romanul popular german *Fortunatus* care a cunoscut o mare răspîndire. Alte motive se află consemnate în colecţia de basme persane *Tutti Nameh*. Specialiştii sînt de părere că tipul de basm ATh. 566 s-ar fi format în special în zonele de cultură celtică din apusul Europei, iar tipul ATh. 567 în Orientul Apropiat. Marea frecvenţă a basmului în folclorul românesc dovedeşte o circulaţie vie şi îndelungată în tradiţia orală a poporului nostru.

Grupul acesta de basme se pretează foarte bine la studiul circulaţiei motivelor narative de la un popor la altul, în special în condiţia de bilingvism; în *Catalogul basmelor maghiare*, la tipul înrudit de aproape cu versiunea românească (Tip ATh. 566 Fortunatus), din cele opt variante consemnate, şapte au fost culese de pe teritoriul Transilvaniei între anii 1880—1906.

Hoţu împărat (Tip ATh. 950) este unul din puţinele basme pe care le găsim consemnate literar în antichitate. Este vorba de povestea despre comoara lui Rampsinitus întemeietorul dinastiei a XX-a egipteană, în jurul anului 1200 î.e.n.[1] Basmul este foarte răspîndit în întreaga lume datorită în mare parte includerii lui în istoriile lui Herodot în sec. al V-lea î.e.n. Herodot însuşi l-a auzit însă din sursă orală cum mărturiseşte: „să dea crezămînt spuselor egiptenilor cel care le socoteşte vrednice de crezare. Cît despre mine, în toată povestirea mea, nu fac decît să scriu cum am auzit spusele unuia şi ale altuia."[2] În folclorul românesc am consemnat pînă acuma 14 variante dintre care cea mai veche atestată o socotim povestea despre *Împăratul cu doi feciori* publicată de Ion Franţi în *Siezetoarea* din Budapesta în anul 1875, deşi Ispirescu la varianta publicată de el în 1882 face menţiunea că i-a fost comunicată în 1874 de un farmacist militar bucureştean din garnizoana Iaşi. În basmul lui Ispirescu subliniem un motiv deosebit de interesant care-i dă o culoare mai aparte. Este vorba de motivul în care feciorul de împărat, după ce învăţase toate meşteşugurile din lume, şi-a construit din „scînduri, stinghii, drugi, otgoane şi pînze" un fel de foişor în care s-a suit şi „învîrtind nişte şuruburi şi nişte vîrtejuri la nişte meşteşuguri ce avea acest foişor, începu a pluti în vînt..." (Motiv F 772.2.6). Este curios că o astfel de maşinărie este descrisă de Petre Ispirescu la o dată cînd tehnica mondială nu realizase încă un astfel de aparat cu „vîrtejuri", iar Jules Verne încă nu îşi tipărise cunoscutul roman *Robur*

[1] Probabil Ramses al treilea.

[2] Herodot, *Istorii*, Bucureşti, 1961, Vol. I, Cartea II traducere Adelina Piatkowski, Cap. 121, pp. 183—186.

cuceritorul în care este vorba tocmai despre o astfel de maşinărie. Un număr de motive sînt evident contaminate cu motive din snoave despre tînărul isteţ, *Hoţul cel meşter* (Tip ATh. 1525) despre care a scris şi Ispirescu un basm, *Ionică hoţul*, care a rămas însă netipărit.

Aleodor împărat, a fost ascultat de povestitor în anul 1875 şi publicat în volumul de basme din 1882. În folclorul nostru am consemnat pînă acuma cinci variante dintre care trei sînt tipărite, şi două culese de pe teren în ultimii ani.[1] Cea mai veche variantă tipărită este *Prinţesa şi porcarul* din colecţia fraţilor Schott. Basmul este foarte răspîndit în toată lumea, dar s-au culeş destul de puţine variante care să fi fost consemnate în scris. Specialiştii cred însă că el are încă o intensă circulaţie orală. De altfel în Irlanda au fost culese 137 de variante. În basmul lui Ispirescu, chiar de la început apare un personaj pe care îl putem aşeza oarecum alături de Statu Palmă Barbă Cot — *Jumătate de om călare pe jumătate de iepure şchiop* — pe care noi îl socotim de fapt o metaforă creată de Ispirescu pentru a-l înfăţişa pe vecinul lui Aleodor în toată urîţenia lui, deoarece un personaj cu aspect asemănător n-am mai găsit pînă acum nici în *Indicele* internaţional de motive, nici în vreo altă colecţie de basme străină.[2] Incontestabil, personaje numai pe jumătate om, cu un ochi, o mînă, un picior sau jumătate om-jumătate cal (centaurul) ori jumătate om-jumătate taur (minotaur), ori jumătate om-jumătate urs, jumătate om-jumătate peşte (sirenă) etc., se întîlnesc în legendele, miturile şi basmele diferitelor popoare, dar aici în imaginea creată de Ispirescu este cu totul alta relaţia între chipul de om şi cel de animal. În orice caz imaginea unei jumătăţi de om, care să aibe numai un ochi, o mînă şi un picior, este consemnată în *Motif-Index* pe seama mitologiei celtice.

În jurul anului 1876, Mihai Constantin, soldat din Comuna Bălăciţa, plasa Dumbrava, judeţul Mehedinţi — deci un om tînăr, la vîrsta cînd făcea serviciul militar — i-a povestit lui Ispirescu la rînd şase basme din care acesta a tipărit abia în 1882 patru, şi două în 1883. Basmul *Copiii văduvului şi iepurele, vulpea, lupul şi ursul* era în orice caz scris în rezumat în 1879, fiindcă însuşi Ispirescu îl foloseşte ca exemplu în articolul *Basme române şi basme franceze*. În folclorul românesc au fost atestate pînă acum în variante care în cea mai mare parte urmează schema basmului lui Ispirescu, adică o combinaţie din povestea copiilor rătăciţi în pădure — frate şi soră — la cererea mamei vitrege (Tip ATh. 327) cu basmul despre sora trădătoare (Tip ATh. 315) contaminat puternic în ceea ce priveşte găsirea castelului zmeului cu basmul despre mama trădătoare (Tip ATh. 590),

[1] Arhiva Institutului de etnografie şi folclor din Bucureşti.

[2] Personajul a intrat în circulaţia orală fiind amintit într-un basm culeş de D. Mihalache în Goleştii-Badii, *Busuiocul cel frumos*, în *Calendarul Ion Creangă*, IV, 1914, p. 122.

cu basmul despre omorîtorul balaurului (Tip ATh. 300), încheindu-se cu motivul celor patru cîini credincioşi care îşi readuc stăpînul la viaţă (Motiv B 515), combinat cu motivul păcălelii unei coţofane care le spusese celor patru animale că numai picînd peste mort trei picături de sînge al unei păsări ca ea, l-ar putea însufleţi (Motiv N 452). Este interesant că în basm apare un moşneag în rolul de erou cultural, care îl învaţă pe tînărul rătăcit cum să confecţioneze cu ajutorul unei viţe de păr, luată din cozile fetei, laţuri de prins păsări, arc, şi cum să le întrebuinţeze la vînătoare. Sub influenţa creştinismului, în toate variantele în care apare, acest bătrîn este numit Dumnezeu sau Sf. Petru, însă de fapt este vorba de un personaj existent din străvechime, în tradiţia orală a popoarelor şi care, în timp, şi-a schimbat doar numele. În acest basm găsim şi fragmente de ritmie în naraţiune, atît de obişnuită la povestitorii populari talentaţi.

Al doilea basm povestit de acelaşi soldat ridică probleme deosebit de interesante. Este vorba de *Înşir-te mărgăritari* (Tip 707 C*) care nu se află consemnat în catalogul internaţional unde este trecut un tip asemănător de basm (Tip ATh. 707) în care este vorba tot de nişte copii cu părul de aur; tip care şi el există în circulaţie orală în România şi din care am identificat 18 variante, pe cînd din tipul 707 C* am stabilit 44 de variante deosebit de unitare. Cea mai veche variantă a celui de al doilea tip este consemnată în 1845 de fraţii Schott, iar cele mai noi sînt 17 variante culese pe bandă de magnetofon în ultimii ani de către cercetătorii Institutului de etnografie şi folclor din Bucureşti.

Din structura acestui tip de basm, din considerarea relaţiilor dintre motive care sînt de două categorii — unele de circulaţie largă aparţinînd unui fond comun cultural uman şi altele care reflectă particularităţi de cunoaştere, preocupări şi mentalitate specifică unui grup social în care circulă — izvorăşte un interesant caracter de funcţionalitate pe care celălalt tip paralel nu-l are.[1] Chiar din lectura unei singure variante — basmul *Înşir-te mărgăritari* al lui Petre Ispirescu — ne dăm seama de marea capacitate dramatică a tipului, care ilustrează în primul rînd o poziţie etică a colectivităţii faţă de un fapt infamant ce contravine la legile moralei populare, acela de a îndepărta din gelozie o femeie de lîngă bărbatul dorit şi a-i lua chiar locul prin crimă. Ideia este dezbătută şi în alte basme în care mireasa sau soţia au fost substituite (Tip ATh. 403, 425, 425 G, 707, 780) însă în acest basm românesc este deosebit de realizată artistic. În basmul lui Ispirescu, ca de altfel în toate variantele acestui tip subliniem o atmosferă poetică emoţionantă, o mare profunzime psihologică, care se dezvoltă din relaţia elementelor de structură a tipului şi anume înfiriparea procesului de conştiinţă a impostoarei vinovate şi reacţia ei

[1] Cf. studiul *Cîteva observaţii la basmul „Înşir-te mărgăritari" (tip. 707 C*)* în Rev. de etnografie şi folclor, 13, 1968, nr. 4, pp. 293—298.

cînd prezența celor doi copii uciși revine în mod persuasiv în toate metamorfozele prin care au trecut — copaci, scînduri de pat, scîntei de foc, flori, animal, copii. Remarcăm de asemenea o metaforă foarte reușită care aparține însăși structurii dramatice tradiționale a tipului, pentru că o găsim deopotrivă în numeroase variante din Muntenia, Moldova și Transilvania. Este vorba de *Soare* care zărindu-i pe cei doi prunci jucîndu-se pe prundul gîrlei, fiind fermecat de frumusețea lor s-a oprit din drum și a ținut ziua mai lungă decît de obicei; de aceea mama lui l-a certat că s-a oprit în cumpăna cerului și nu s-a gîndit la oamenii care muncesc în ogorul altuia, făcîndu-i să obosească peste măsură. În varianta lui Ispirescu această imagine este înlocuită cu un episod mai strîns legat de funcționalitatea basmului, și anume, vederea celor doi copii apăruți pe prundul gîrlei de însăși mama lor oropsită și apoi de impostoare, care, din ce în ce mai crispată, își întrezărește împlinirea osîndei pentru nelegiuirea făptuită. De fapt, în acest episod se reflectă admirabil participarea directă a povestitorului la desfășurarea firului dramatic, potrivit modului său de a judeca astfel de încălcări ale bunei cuviințe.

În basmul *Înșir-te mărgăritari* recunoaștem același procedeu narativ pe care Ispirescu l-a folosit și în povestea *Pasărea măiastră* tipărită cu zece ani mai înainte, adică o revenire în povestirea întîmplărilor din a doua parte a basmului cu amănunte care să-i completeze partea întîia.

Tot Mihai Constantin a povestit și *Cotoșman năzdrăvanu*, (Tip ATh. 545 B) foarte cunoscut în literatura populară universală mai ales după ce a fost publicată varianta lui Perrault. Versiuni scrise mai vechi ale basmului se găsesc în *Nopțile plăcute* ale lui Straparola[1] și în *Pentameronc* al lui Basile[2]. În catalogul internațional tipul de basm este atestat în toate țările europene, în Asia și în Africa, ceea ce dovedește o mare circulație orală. În folclorul nostru sînt cunoscute pînă azi 20 de variante din care cea mai veche a fost publicată de N.D. Popescu cu numele de *Peneș împărat*. În același an a apărut și varianta lui Ispirescu, care este una din cele mai frumoase povești cunoscute în folclorul românesc atît pentru stilul în care e povestită cît și pentru gingășia și sensibilitatea imaginilor. Începutul basmului seamănă cu introducerea poveștii despre împăratul șerpilor, publicat cu zece ani mai înainte. Vorbind despre pisoiul pe care bătrînii l-au găsit și l-au adus acasă, simțim că Ispirescu și-a amintit de pisoiul pe care l-a îndrăgit în copilărie în casa părintească și despre care a scris în cele cîteva pagini de amintiri. Descrierea jocului miței cu ghemul din care stăpîna casei împletea la ciorapi este tot atît de sensibilă, fără să aibă însă strălucirea literară a imaginei asemănătoare creată de Creangă. Ispirescu găsește și prilejul să introducă în narațiune un fragment de cona-

[1] Povestea întîi, noaptea XI-a, *Pisica lui Constantin norocosul*.
[2] *Cagliuso*, Ziua II-a, Zăbava a patra, *Ed.cit.* p. 157.

cărie, obicei străvechi practicat la nunți, transformat în episod al basmului: „Și așa luminate boierule, cum îți spuneam, stăpînul meu nu băga în seamă poșidicul de vînat ce-i tot ieșea înainte [...] cînd deodată pe piscul unui munticel ce se ridica semeț din rariștea pădurii, zări o căprioară sprintenă, cu ochii blajini. Fu de ajuns o uitătură căci îi răpi inima. Stăpînul meu, Mătăhuz împărat se ia după dînsa, căprioara fugi, el după dînsa. Dară ea mai iute de picior îl lăsă pe urmă și veni de se ascunse în culcușul ăsta. Iară pe mine mă trimise să-i caut inima și să-i dau în mînă pe hoțomana de căprioară. Pentru aceasta am venit la dumneata și te rog să-mi dai ajutor ca să mă întorc cu isprava bună...

— [...] Dară, împăratul vînătorul tău să vie să-și caute căprioara".

Basmul despre *Cei trei frați dornici*, deși în întregul său face parte din tipul de basme despre tovarășul credincios (Tip ATh. 516), este compus din fragmente din diferite basme. Începutul este asemănător cu al basmului despre *Broasca țestoasă cea fermecată* (Tip ATh. 402 A). Pornind de la pretextul căutării ursitei fratelui celui mai mic, deoarece sulița lui căzuse pe marginea unui lac—ceea ce fusese tălmăcit de o vrăjitoare că feciorul trebuie să se însoare cu fata împăratului din scursul apelor în coadele mărilor — fratele cel mare a pornit împreună cu prîslea ca să-l ajute să-și dobîndească mireasa. Fragmentul care urmează este dintr-un tip de basm foarte rar întîlnit la noi[1], despre o tînără fată care a fost închisă de tatăl său într-un castel sau într-un turn foarte bine păzit, ca să nu se poată întîlni cu ursitul (Tip ATh. 310). Cu acest prilej, pentru a o putea scoate pe tînăra de sub supravegherea unui străjer neadormit — pasărea Dale — cei doi frați au trebuit să se ducă să caute o cutie în care era închisă o prepeliță cu trei gîndăcei în inimă — puterea pasării Dale — ca în basmul despre zmeul a cărui inimă era închisă în oul de prepeliță, din iepurele, din porcul de la lacul de lapte dulce (Tip ATh. 302). După omorîrea păsării Dale în basm se intercalează un motiv narativ pe care în basmele românești nu l-am mai întîlnit în context asemănător. Fratele cel mare a pleznit dintr-un bici de foc și casele în care erau împreună cu fata, s-au ridicat în aer și au început să zboare[2] cu totul spre țara celor doi tineri[3]. De aici înainte basmul se desfășoară potrivit schemei poveștii despre tovarășul credincios (Tip ATh. 516), tip din care face parte și basmul scris de N. Filimon, *Omul de piatră*.

---

[1] Cf. și basmul *Pipăruș Pătru și Mistiță hoțul*, în Gh. Cătană, *Poveștile Banatului*, I, p. 99.

[2] A nu se confunda cu motivul covorului zburător sau al căruții zburătoare.

[3] Motivul nu se găsește consemnat în *Motif Index-ul* internațional; l-am întîlnit însă fiind vorba de o tobă în loc de bici — într-un basm kabil, cf. *Basme africane*, București, E.P.L. 1966, BPT nr. 371, p.p. 3—42.

Basmul *Cei trei fraţi săraci* a fost publicat în anul 1883 în volumul *Basme, snoave şi glume*. Este vorba de împlinirea dorinţelor a trei fraţi şi a modului în care s-au purtat faţă de ceilalţi oameni după ce s-au văzut înstăriţi. (Tip ATh. 750 D) Basmul face parte din grupa basmelor moralizatoare, în care apar şi personaje religioase. Cea mai veche variantă din cele 21 cunoscute pînă acum în folclorul nostru este culeasă de Obert[1], urmată de varianta lui I. Pop Reteganul[2] şi apoi de basmul lui Ispirescu.

Basmul *Fata cu pieze rele* (Tip 940*) este destul de curios şi în folclorul românesc am găsit nouă variante pînă acuma, pe cînd catalogul internaţional nu-l menţionează la nici un alt popor. De fapt basmul face parte dintr-un grup mai mare în care este vorba despre noroc şi nenoroc. Este interesant motivul în care norocul fetei este personificat printr-un bărbat tînăr, gras, care trîndăvea pe un pat jucîndu-se cu două gheme de mătase, iar norocul arăpoaicei bogate care o adăpostise pe tînăra izgonită de acasă, este personificat într-un moşneag slab şi prăpădit care nu mai avea astîmpăr şi umbla cu treburi în toate părţile; motivul îl găsim în acelaşi context în foarte multe basme din folclorul nostru. Imaginea de la sfîrşitul basmului, în care împăratul exasperat că nu poate echilibra balanţa pe talerele căreia fuseseră puşi într-o parte ghemul de mătase al fetei şi în altă parte cîţiva saci de aur, s-a suit el însuşi deasupra sacilor şi abia atunci cîntarul a arătat egalitate, ne aminteşte de gestul pe care l-a făcut Brennus, comandantul galilor care i-a bătut pe romani în anul 390 î.e.n., cînd şi-a aruncat spada în balanţa cu care se cîntărea aurul plătit de învinşi drept răscumpărare.

Fata săracului cea isteaţă (Tip ATh. 875) face parte din grupul mai multor basme care vorbesc despre isteţime. Basmul este foarte răspîndit în folclorul nostru, se cunosc 30 de variante, iar în folclorul internaţional are o mare popularitate. În basmul lui Ispirescu sînt prinse momentele cheie ale tipului: întrebările puse ţăranului şi răspunsurile isteţe ale fetei, venirea fetei la casa boierului aşa cum îi ceruse acesta — nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici pe drum, nici pe lîngă drum, nici călare, nici pe jos, judecata făcută ţăranului care spunea că roata căruţei a fătat un mînz şi transportarea boierului, soţul fetei înţelepte, în bordeiul tatălui său, ca pe cel mai scump lucru pe care îl avea. Astfel varianta lui Ispirescu, cea dintîi tipărită din acest tip, deşi are şi Sbierea o variantă culeasă cam cu 30 de ani mai înainte, rămîne un model al tipului respectiv.

Poveste ţărănească, pe care Urban Jarnik a cules-o de la un român, Socaciu, ce se afla la Viena în anul 1880-81, i-a fost trimisă în scrisoare lui Petre Ispirescu care a repovestit-o în stilul său. Urban Jarnik o scrisese foarte exact în graiul ardelenesc în care îi fusese povestită. Este o mare pierdere că nu mai avem notele, schemele şi textele comunicate lui Ispi-

[1] *Cristos şi vierul.*
[2] *Azima umblătoare*, *Familia*, 19, 1885, p. 97.

rescu de diverşii lui informatori, pentru a ne putea da seama de modul în care povestitorul îşi însuşea basmele aflate, de modul în care el însuşi se realiza în forma variantelor care au ajuns pînă la noi. Basmul este compus din mai multe fragmente diferite. Începutul aparţine tipului de basm care povesteşte despre un vînător iscusit (Tip ATh. 304), contaminează cu episodul impostorului din tipul *despre omorîtorul balaurului*, (Tip ATh. 300) şi se desfăşoară mai departe potrivit basmului cu împărăteasa răpită de zmeul a cărui inimă şi putere se află în porcul sălbatic (Tip ATh. 302).

Basmul despre *Fiul vînătorului* (Tip ATh. 513 C) este singura variantă de acest tip cunoscută în folclorul nostru; nu putem şti dacă basmul i-a fost povestit lui Ispirescu de cineva sau dacă şi l-a amintit din copilărie[1], pentru că fiind publicat în *Columna lui Traian*, — ca de altfel mai toate basmele publicate în periodice — nu are nici o indicaţie lămuritoare. După stilul în care este povestit însă, după cursivitatea şi după modul în care se înlănţuie motivele, credem că basmul a fost scris cu puţin înainte de a fi publicat. Şi în acest basm, ca de altfel în toate celelalte ale lui Ispirescu se poate vedea cît de direct participă el la actul povestirii, punînd adeseori în gura eroilor gînduri şi frămîntări de ale lui pe care în parte le putem controla în paginile *Jurnalului*, scris într-o perioadă de răscruce a vieţii şi activităţii sale. Astfel discuţia pe care fiul vînătorului o duce cu moaşa lui are nuanţă autobiografică: „[...] lucrez din zi pînă în noapte; pentru aceasta şi lumea mă omeneşte văzîndu-mi hărnicia; dar eu nu pot să leg două într-un tei. M-am luat de gînduri. Muncesc cît zece însă norocul se ţine după mine ca pulberea după cîini". Sfaturile moaşei seamănă cu îndemnurile pe care le primea de la mama sa: „Nu te desnădăjdui, dragul moaşei [...] lucrează ca şi pînă acum [...] stăruieşte întru a fi om cinstit şi harnic şi odată, odată trebuie să-şi spargă dracul opincile". Răspunsul vînătorului exprimă cu o mare claritate *gîndurile povestitorului*: „Bine zici dumneata, moşică, şi nici eu n-am cugetat altfel vreodată, dar mi-e ciudă cînd văz atîţia trîntori ajunşi şi trăind în largul lor". Mai departe aluziile la contemporaneitate (1876) şi la camarila de la Curtea domnească sînt foarte străvezii: „Călătorind el, nu se putea domiri cum merge treaba de se lasă împăraţii să fie purtaţi de nas de către un nemernic de boier [...] Ca să fie cineva împărat trebuie să fie om frumos la minte, frumos la chip, cu înţelepciune şi cu dreaptă judecată; aşa spune şi moşica; aşa zice şi toată lumea. De ce dar se ia el după muşte? Nu ştie el că lingăii o să-l ducă pe calea pieirii? Dar n-o fi aşa! Împăratul nostru e bun. Nu trebuie lăsat pe mîini rele". În alt loc tot pe seama vînătorului evocă amintiri

[1] Cert este că acelaşi basm a fost cules de Ignatz Kunos în insula Ada-Kaleh, publicat în *Turkish Fairy Tales*, translation from the Hungarian version by R.N. Bain, London 1896. Colecţia lui Kunos cuprinde patru basme scrise şi de Ispirescu şi publicate în ed. 1882.

din tinereţe cînd tatăl său îi arăta cerul noaptea explicîndu-i constelaţiile şi povestindu-i despre vechi credinţe, despre stele[1]. „Îi plăcea iarăşi să se uite noaptea la stele şi ar fi voit să ştie care este steaua împăratului cutare, sau a cutărui boier; îi părea rău cînd vedea cîte vreo stea că cade, fiindcă ştia că atunci trebuie să fi murit acela a cărui stea cădea".

Basmul lui *Coman vînătorul* tipărit în *Columna lui Traian* spre sfîrşitul anului 1882, este cea mai veche variantă românească cunoscută a tipului de basm consemnat în catalogul internaţional cu titlul de *Ciinele ţarului* (Tip ATh. 449). Varianta lui Ispirescu, povestită de un puitor de hîrtie lucrător în tipografie, are drept introducere un alt basm prin care se explică cum a ajuns la Coman vînătorul biciul fermecat cu care putea să transforme un om în orice chip de animal ar fi dorit. Din toate cele 28 de variante româneşti cunoscute ale acestui tip numai două variante mai au o structură asemănătoare, adică justificarea obţinerii obiectului cu puteri magice să fie făcută printr-o introducere amplă — un adevărat basm închegat, de sine stătător — şi anume varianta întitulată tot *Coman vînătorul* publicată în *Şezătoarea* după 20 de ani şi basmul *Zmeoaica care fură soldaţii dintr-o cazarmă*, culeş oarecum recent[2]. Restul variantelor încep cu o introducere simplă pentru a se trece direct la desfăşurarea tipului narativ, cu episodul transformării soţului în chip de cîine de către soţia trădătoare. Pentru studiul schimbărilor pe care le suferă un basm care circulă un timp în aceeaşi zonă, este foarte important să avem trei variante cu aceeaşi notă deosebitoare, atestate în scris — deci devenite documente — care să acopere intervale de timp de 20 şi respectiv de 80 de ani.

Povestea despre *Împăratul cel fără-de-lege* este cea mai veche variantă cunoscută din 21 de variante atestate pînă acum din tipul de basm despre fata nedreptăţită căreia i s-au tăiat mîinile (Tip ATh. 706). Cunoscut pe întreg teritoriu al ţării, tipul are trei versiuni, din care versiunea ce înglobează şi varianta lui Petre Ispirescu este cea mai frecventă, însumînd 12 variante distribuite: 5 în Transilvania, 4 în Moldova şi 3 în Muntenia. Interesant este faptul că Petre Ispirescu a povestit varianta lui după ce a ascultat-o de la un ţăran venit din satul Grid-Hunedoara. Povestea începe cu un episod care se găseşte şi într-una din versiunile ciclului basmului *Cenuşereasa*, fata care fuge de la casa părintească pentru că taică-său voia s-o ia de nevastă (Tip ATh. 510 B). După ce se desfăşoară pe deplin, basmul se continuă ca o altă poveste mai scurtă în care fiind vorba de pedepsirea împăratului care tăiase mîinile fiicei sale şi-i dorise moartea, apare motivul transformării acestuia în urs, motiv care ne aminteşte motivul de încheiere din basmul bucureştean, *George cel viteaz*. Este important acest fapt pentru că prin povestitorul ardelean din satul Grid, ni se atestă folcloric într-o

[1] În descrierea călătoriei *De la Bucureşti la Roşiorii-de-Vede*.
[2] Arh. Institutului de etnografie şi folclor, în anul 1956.

zonă românească depărtată de București și izolată, un motiv narativ popular care a fost socotit de comentatori ca neautentic.

Basmul are o tradiție orală puternică, veche și continuă în folclorul românesc. Pe plan internațional cea mai veche atestare este din secolul al XIII-lea, într-o poemă germană *Mai und Beaflor* al cărui sîmbure însă se pare că stă într-o prelucrare literară mai veche a temei orale de bază, scrisă în sudul Angliei în jurul anului 1200[1]. Deși este cunoscut din U.R.S.S. pînă în Irlanda, în Orientul Apropiat, în Africa, în cele două Americi, deși a pătruns în *1001 de nopți* și a ajuns pînă la tătarii din Tobolsk, pentru cultura populară românească acest tip de basm este foarte important fiindcă prin studierea variantelor lui populare în paralel cu versiunile scrise se poate ajunge la stabilirea vechimii și continuității motivelor sale componente în folclorul patriei noastre[2].

Din tipul de basm *Dreptate și Nedreptate* (Tip ATh. 613) în folclorul românesc s-au atestat pînă acum 52 de variante printre care, a cincea în ordine cronologică este și povestea lui Ispirescu *Cei trei frați neguțători*, publicată în anul 1885. Basmul este unul din cele mai populare în folclorul multor neamuri de pe toate continentele și are — după cum au stabilit specialiștii — o vechime de peste o mie cinci sute de ani, fiind atestat în literatura budistă chineză, în culegerile ebraice anterioare secolului al IX-lea din era noastră, în *1001 de nopți* și în *Pentamerone*[3]. În varianta lui Ispirescu — care este scrisă deosebit de curgător — subliniem măiestria analizei comportării celor doi frați mai mari invidioși pe cel mai mic, care căutau o justificare a planului lor mîrșav de a se scăpa de prîslea. Este un proces psihologic pe care povestitorul îl rezolvă în foarte puține cuvinte, simplu, conform cu firea obișnuită omenească. Acest episod care justifică motivul orbirii unuia dintre eroii basmului, îl găsim ulterior repetat în numeroase alte variante, în care arbitru în disputa pentru confirmarea dreptății sau justificarea nedreptății făcute, este dracul care ia chip de judecător — probabil o reflectare metaforizată a modului în care se făcea justiția cîndva.

Sarea în bucate (Tip ATh. 923) este ultimul basm pe care Ispirescu l-a ascultat de la mama sa, dar pe care l-a scris în luna aprilie 1884. Basmul a fost predat spre publicare și citit în redacție la *Revista Nouă* cu trei zile înainte de moartea povestitorului și s-a tipărit postum în numărul din 15 decembrie 1887. Varianta povestită de Ispirescu este cea mai veche cunoscută din cele șapte variante românești atestate în Muntenia, Moldova și Transilvania. Pe plan internațional, deși nu este foarte răspîndit, tipul

[1] St. Thompson, *The Folktale*, p. 121; G. d'Aronco, *Indice delle fiabe Toscane*, Firenze 1961, Tip. 706.

[2] Cf. studiul „*Analiza istorică a basmului românesc Fata cu mîinile tăiate*" (Tip. 706) în *Rev. Etnografie și Folclor*, 11, 1966, nr. 1, p. 27—40.

[3] Thompson, *op.cit.*, p. 80.

apare în scris pentru prima dată în secolul al XIII-lea în *Gesta Romanorum*, totuşi circulaţia lui orală anterioară nu poate fi contestată. Motivul cheie al basmului a fost folosit de Shakespeare în *Regele Lear*.

Repertoriul de povestitor al lui Ispirescu este foarte bogat, cuprinzînd aproape toate categoriile narative populare. El însă nu face o diferenţiere clară între acestea. Faptul se observă din titlurile pe care le-a dat colecţiilor sale de naraţiuni. Dacă în anul 1862 în titlul broşurii *Basme sau poveşti populare* exprima o sinonimie pe care el o cunoştea din vorbirea curentă şi din practica povestitului în mediul în care s-a format, în anul 1872, care de fapt marchează în viaţa sa o etapă deosebită ca profil social-cultural de cea cristalizată cu 10 ani mai înainte, el şi-a intitulat cea dintîi broşură din noua colecţie tipărită *Legende şi basmele românilor*, subliniind deosebirea de conţinut a celor două categorii narative. În titlul broşurilor pe care le-a tipărit în anii 1873, 1874 şi 1876 — deci după ce a avut prilejul să discute cu un număr de cărturari şi intelectuali pe care îi cunoştea atunci despre lucrarea din 1872 — Ispirescu a creat alte sinonimii: snoavă-poveste[1] şi legendă-basm[2], ceea ce reflectă de fapt confuziile care s-au continuat în general multă vreme de atunci pînă nu de mult între mit, legendă, basm, poveste, snoavă, anecdotă, povestire, glumă, naraţiune populară, mitologie etc. Astăzi terminologia de specialitate este stabilită cu preciziune şi nu se mai întîlnesc alterări de conţinut a noţiunilor specifice decît în discuţiile celor care în mod diletantist se avîntă a face consideraţii pe marginea fenomenelor de cultură populară.

De aceea nu ni se pare o scădere a valorii operii lui Ispirescu faptul că sub titlul de basme inserează cîteva snoave[3], că o snoavă[4] şi o poveste despre dracul cel prost[5] le intitulează legende populare, sau că printre snoave publică poveşti cu animale, naraţiuni cu caracter realist sau poveşti moralizatoare, deşi unii comentatori au produs confuzii prin analizarea nediferenţiată a naraţiunilor de categorii deosebite.

Incontestabil, în întreaga operă a lui Ispirescu, cele mai valoroase sînt poveştile propriu-zise care prin complexitatea, prin valoarea emoţională şi funcţională au meritat aprecierea de *cea mai frumoasă colecţie de basme populare româneşti*. Totuşi, şi printre snoavele publicate, sînt foarte reuşite acelea pe care Ispirescu le-a ascultat în desfăşurarea naturală a diferitelor prilejuri de povestit şi pe care le-a redat cu toată spontaneitatea narativă populară, păstrîndu-le nealterat caracterul folcloric. În general snoavele pe care i le-au comunicat unii cunoscuţi cărturari ca Dr. Moses Gaster, prof. D. Mirescu, prof. D. Manliu, prof. I. Caragiani din Iaşi, şi

[1] Snoave *sau* poveşti populare.
[2] Legende *sau* basmele românilor.
[3] *Baba cea înţeleaptă*, *Întîmplările lui Păcală*.
[4] *Moş-Lăcustă*.
[5] *Bogdan viteazul*.

alţii, sînt elaborate, făcîndu-se simţită atît contribuţia livrescă a intermediarului, cît şi faptul că nemaiavînd caracter folcloric, Ispirescu n-a mai putut să le dea savoarea autenticităţii creaţiilor populare. Este încă un argument ce se poate adăuga în favoarea demonstrării autenticităţii orale populare a celorlalte snoave şi basme ale povestitorului.

Bineînţeles că asemenea poveştilor propriu-zise, nici snoavele povestite de Ispirescu nu aparţin numai folclorului românesc. Multe din ele circulă de secole şi în folclorul altor popoare, călătorind cu multă iuţeală dintr-o parte într-alta a lumii pe cale orală, deoarece snoava se pretează mai uşor la comunicare datorită simplităţii sale compoziţionale, — unul sau două motive narative, — scurtimii expunerii intrigii, stilului direct, — nemetaforizat, — umorului condensat şi puterii de actualizare în contemporaneitatea povestitorului a unor motive foarte vechi sau venite şi adaptate din altă parte, care prin transmiterea de la o generaţie la alta au căpătat valoare de tipizare în raport cu configuraţia social-economică a mediului respectiv.

Snoava despre *Moş-Lăcustă* este cunoscută în Europa încă din Evul Mediu[1] şi s-a răspîndit în folclorul multor popoare, purtînd în general titlul *Doctorul ştie tot* (Tip ATh. 1641). O atestare mai îndepărtată în timp se găseşte însă în vechile colecţii literare de basme din India[2]. În folclorul nostru snoava este cunoscută prin 29 de variante foarte unitare, din care şase sînt culese pe bandă de magnetofon în ultimii 10 ani din diferite zone folclorice ale ţării.

În snoavă se vorbeşte despre un isteţ care răspîndise zvonul prin sate că este mare ghicitor, fiindcă pentru o plată oarecare, se uita într-o carte şi spunea celor cărora li se furaseră diferite lucruri şi veneau la el să-i ceară sfatul, unde le pot regăsi; de fapt el fiind cel care le dosise.

Într-o zi împăratul a trimis şi l-a chemat cerîndu-i să-i ghicească în termen de trei zile pe acela care îi furase o nestemată. Închis într-o cameră, mîncinosul înspăimîntat de soarta ce-l aştepta, număra cu glas tare slujitorii care-i aduceau de mîncare. Aceştia însă erau hoţii, şi cînd s-au auzit număraţi, speriaţi i-au mărturisit furtul şi l-au rugat să-i scape de belea. Isteţul i-a învăţat să pună nestemata într-un anumit loc şi în ziua hotărîtă răspunsului la întrebare, împăratul uimit şi-a recăpătat odorul. Neîncrezător încă în ştiinţa ghicitorului, împăratul, pe neaşteptate, pe cînd se plimbau prin grădină, l-a întrebat ce-a ascuns în palmă, sau într-un sac, ori într-un loc anumit şi ghicitorul surprins a răspuns cu glas tare că acum a păţit-o, pronunţîndu-şi numele (rac, lăcustă, cărăbuş, vulpe, etc.) care se potrivea însă şi lucrului tăinuit. Astfel împăratul a fost convins că ghicitorul este un mare învăţat şi l-a răsplătit. Dar acesta, fiindcă scăpase de

[1] Johannes Pauli, *Schimpf und Ernst*, ed. Bolte, Berlin 1925, nr. 818.
[2] St. Thompson, *The Folktale*, p. 145.

sărăcie și nu mai voia să-și rîsteze capul, a făcut în așa fel încît să se afle de toată lumea că i s-a nimicit într-o împrejurare nefericită cartea în care citea și că în viitor nu va mai putea ghici.

Varianta lui P. Ispirescu, cea mai veche cunoscută la noi, este scrisă cu sfătoșenia modului său obișnuit de a vorbi, sfătoșenie nepotrivită însă cu stilul narativ al snoavelor propriu-zise — mai concis, precipitat spre a nu lăsa să lîncezească succedarea întîmplărilor sau dialogurilor — să nu li se destrame ascultătorilor atenția, concentrată în așteptarea dezlegării exploziv-comice a intrigii.

De fapt, basmul și snoava aparțin unor categorii narative diferite, fiecare cu specificul său de realizare artistică și este foarte greu să se găsească povestitori populari care să practice cu aceeași măiestrie amîndouă modurile de a nara. Cei care spun frumos snoave, în general schematizează basmul, iar băsmuitorii amplifică snoava cu *comentarii personale*, ceea ce îi schimbă acesteia caracterul, din combativ în demonstrativ.

Ispirescu prin natura temperamentului său nu putea fi un tot atît de bun snovos pe cît a fost băsmaș. Biografia lui ne-o demonstrează, deoarece caracterul, talentul, temperamentul, mentalitatea unui ins se cristalizează și se realizează în raport de circumstanțele sociale, istorice, economice ale societății în care acesta trăiește. Ispirescu avea un temperament grav, serios. Împrejurările de viață îl împiedicaseră să participe mai des la prilejuri vesele de comunicare cu cei din jur. Muncind fără preget, de dimineața pînă noaptea tîrziu, de cele mai multe ori și în zilele de sărbătoare, devenise un singular, cu înclinații contemplative în puținele ore de răgaz de peste zi. Pe Ispirescu nu ni-l putem închipui strecurînd sprinten într-o conversație una sau mai multe snoave, spuse „din picioare". El, cînd povestea, împlinea un adevărat ceremonial cum de altfel se întîmplă și astăzi cu unii din bunii băsmuitori sătești pe care îi întîlnim în culegerile la teren.

În folclorul românesc, snoavele cu Păcală sînt extrem de numeroase. Pînă acum se cunosc peste 300 de variante și versiuni în care se combină foarte divers motive narative de tipuri deosebite, dintre care unele nu făceau parte inițial din categoria snoavelor, dar au fost transformate în procesul de circulație orală și adaptate speciei.

Întîmplările lui Păcală, așa cum ni le înfățișează Ispirescu, produc o confuzie în semantica epitetului Păcală prin substituirea sensului de *om glumeț, poznaș*, cu înțelesul de om nătărău. Din desfășurarea narațiunii, în locul personajului tradițional isteț care în toate împrejurările se comportă în mod inteligent, în așa fel încît fără să i se poată face vreun reproș sau să i se pună la îndoială buna credință, păcălește și pedepsește prin păgubire materială pe cei ce încalcă normele eticii populare, pretinsul Păcală din această snoavă este lipsit de orice grăunte de inteligență și stîrnește rîsul doar prin comportarea în diverse împrejurări: pune la păstrare un ac

în carul cu fîn, la riposta nevestii că trebuia să-l înfigă în gulerul hainei, a doua zi își sfîșie îmbrăcămintea cu un fier de plug pe care a vrut să-l agațe de cămașă, a treia zi a adus în spinare un cîine așa cum trebuia să aducă fierul de plug, apoi a cărat trăgînd prin praf cu o sfoară o halcă de carne cumpărată din tîrg, așa cum trebuia să lege cîinele etc. Snoava este o înlănțuire de motive narative care biciuiesc prostia, cunoscute în mare parte în folclorul multor popoare[1], stîrnind rîsul prin ricoșarea în absurd a unui fapt logic.

Snoava lui Ispirescu este combinată din două tipuri diferite de narațiune, un tip în care personajul întreabă „ce trebuie să fac?" (Tip ATh. 1696) și aplică fără discernămînt sfaturile primite, al doilea în care personajul, cu multă inițiativă dar total lipsit de logica relației dintre obiecte, persoane și acțiuni, săvîrșește niște boroboațe care stîrnesc rîsul prin ridicolul care-l acoperă (tip. ATh. 1681 B). Cea dintîi din cele două snoave din combinație este atestată prima oară într-o scriere veche budistă chineză și apare în cîteva colecții europene de snoave din timpul Renașterii, avînd însă și o circulație orală, mai intensă în folclorul popoarelor din nordul Europei.[2] Cea de-a doua snoavă din combinație este cunoscută din povestirile lui Nastratin Hogea care au circulat multe secole într-o zonă destul de întinsă în sud-estul european și în Asia mediteraneană[3], unele din ele pătrunzînd și în folclorul românesc. Este interesant de menționat că specialiștii[4] au ajuns la concluzia că poznașul Hoge a trăit într-adevăr în secolul al XIII-lea al erei noastre, murind în anul 1284-85 în localitatea Hibrisisan din Anatolia, a avut o fiică Fatima, decedată în anul 1326-27 și un strănepot decedat în anul 1486, ajuns mare demnitar la Istambul cu numele de Sinan Pașa.

Din snoavele spuse pe seama lui Nastratin, P. Ispirescu a cunoscut cîteva și le-a repovestit în stilul său. În snoava *Cum neamțul n-are parte*

---

[1] În *Motif Index of Folk Literature* by Stith Thompson, Copenhaga, 1955-58, 6 vol., între cotele J 1700—J 2799, *Fools* (and other unwise persons) se găsesc cca. 1800 de motive — principale și laterale — despre prostie și despre comportarea celor ce o reprezintă, care circulă în folclorul tuturor popoarelor. Bineînțeles însă că în realitate aceste motive narative sînt mult mai numeroase dar nu au fost consemnate din cauza lipsei de atestare scrisă, ori a faptului că autorul *Indexului* nu a putut avea la dispoziție bibliografia exhaustivă a problemei.

[2] Cf. St. Thompson, *The Folktale*, p. 156.

[3] Două colecții pot fi considerate de bază pînă acum: J.A. Decourdemanche, *Sotticier de Nasr-eddin-Hodgea*, Bruxelles, 1878 și A. Wesselski, *Der Hodja Nasreddin*, Weimar, 1911, 2 vol.

[4] Cf. Pertilev Naili Boratav, *A propos de quelques tentatives d'identification de Nasreddin Hodja*, în *Internationaler Kongress der Volkserzählungsforscher in Kiel und Kopenhagen*, 19, 8—29, 8. 1959. *Vorträge und Referate*, W. de Gruyter, Berlin 1961, p. 21—25.

de cuvînt, se spune că un neamţ înduioşat de soarta unui măgar împovărat cu sedile[1] de brînză şi pe care mai călărea şi ciobanul, îl sfătuieşte pe acesta să-şi mai uşureze animalul luînd el pe umeri cobiliţa cu desagii cu brînză (tip. ATh. 1242 A.). Snoava este cunoscută în folclorul românesc în şapte variante, cea mai veche fiind a lui Ispirescu. În snoava *Neajunsurile socotelii cu bobii* se povesteşte cum un preot care nu ştia rînduiala calendarului a greşit data venirii Paştelui pentru că peste cele 48 de boabe de porumb păstrate în buzunar — care reprezentau zilele postului — şi din care preotul arunca zilnic cîte una — preoteasa mai adăugase un pumn de boabe crezînd că soţului său îi place să le ronţăie (ATh. 1848 B). În folclorul românesc circulă 12 variante atestate pînă acum din care cea mai veche este a lui Ispirescu. După cum bine se vede săgeata este îndreptată spre cei ce se grăbesc să dea sfaturi fără să judece şi spre ignoranţii care nu corespund locului pe care îl au în societate. Celelalte două snoave care urmează, dimpotrivă, subliniază isteţimea a două personaje respectiv de aceeaşi categorie cu primele, adică vorbesc despre un impostor ignorant care scapă dintr-o situaţie critică datorită inteligenţii — popa care nu ştia carte (Motiv J 1263.1.3) şi-a întrebat credincioşii dacă ei ştiu ce scrie în Evanghelia pe care o avea deschisă în faţă şi la răspunsul lor că nu ştiu, el a zis că nici nu trebuie să ştie; iar în duminica următoare cînd mirenii i-au răspuns că ştiu, le-a întors vorba că în cazul acesta nu mai este nevoie să le citească el. Celălalt personaj cu o judecată ascuţită, surprins că un prieten al său pe care l-a invitat la masă a venit însoţit de încă 11 persoane pe care le-a recomandat: prietenul meu, prietenul prietenului meu, prietenul prietenului prietenului etc., a poruncit la bucătărie să se aducă pe rînd la masă 12 castroane cu papară pe care le-a anunţat succesiv, papara, papara paparei, papara paparei paparei etc.

Şi aceste două snoave care sînt puse tot în seama lui Nastratin, Ispirescu le-a ascultat de la alţii, fiindcă ele circulau în oralitate. Atestări mai vechi scrise pe motive narative asemănătoare găsim pentru cea dintîi în colecţia lui Pauli iar pentru cea de-a doua în colecţia lui Decourdemanche. În folclorul românesc sînt cunoscute respectiv şapte şi 15 variante.

Nu putem afirma că Ispirescu a urmărit simetria dintre cele două perechi de snoave, deşi ar fi posibil s-o fi făcut, ţinînd seama de spiritul său metodic şi de înclinaţia sa discretă demonstrativ-didactică — la el trăsătură caracterologică reflectată atît în „ţinuta" lui în societate cît şi în personajele care trăiesc prin el în basmele şi povestirile sale. Totuşi este interesant de constatat că, poate în mod intuitiv, fiind înzestrat cu o mare sensibilitate, snoavele sale nu le-a tipărit la întîmplare aşa cum le-a auzit ci le-a selecţionat după criterii personale pe care le putem sesiza numai în relaţia: viaţa-opera povestitorului.

[1] Saci de pînză cu ţesătură rară, în care se pune brînza la scurs.

Poate că, dacă s-ar fi păstrat manuscrisele lui Ispirescu, s-ar fi găsit atestarea încă a multor tipuri de snoave care circulau în acel timp şi pe care nu le-a putut face cunoscute din pricina împrejurărilor. Poate că, în acest caz, s-ar fi adus o confirmare mai certă a tendinţei lui Ispirescu de a selecţiona snoavele potrivit unei convingeri teoretice ideologice personale care, deşi nu prea clară, era mai înaintată totuşi faţă de teoriile ştiinţei literaturii contemporane lui în considerarea funcţională a categoriilor naraţiunilor populare, convingere fundamentată pe observaţia directă şi mai ales pe trăirea participativă a fenomenului povestitului oral. În sensul arătat de noi, snoavele *Ţiganul iertat de Dumnezeu de la robie*, *Bolnavul şi doctorul*, *Avocatul gonit din rai* şi *Ispravnicul pocăit*, corespund admirabil părerilor pe care Ispirescu le avea despre unii reprezentanţi ai diferitelor straturi din societatea timpului, păreri exprimate de altfel şi în *Jurnalul* său, uneori destul de vehement. Deşi stilul acestor snoave este foarte puţin oral şi popular — de aici şi de la alte scrieri de aceeaşi categorie ale lui Ispirescu au *pornit multe opinii nefavorabile asupra valorii întregii sale* opere — totuşi ele se încadrează perfect în funcţionalitatea şi în sfera fenomenului de creaţie folclorică în care se reflectă şi oraşul cu toate particularităţile sale (relaţii, ocupaţii, mentalitate, limbaj, stil, simţ estetic etc.).

Cea dintîi din aceste snoave subliniază nepăsarea şi ticăloşia unui boier care a tot amînat dezrobirea făgăduită unui rob ţigan bătrîn pînă cînd acesta a murit. În cea de-a doua, un doctor este denunţat ca şarlatan. A treia snoavă demonstrează reaua credinţă a unui avocat, iar cea de a patra comentează ingratitudinea unui copil nerecunoscător faţă de mama sa care s-a sacrificat să-l înveţe carte şi să ajungă ceva de capul lui. Naraţiunile sînt de altfel presărate cu comentarii personale ale lui Ispirescu — aspect frecvent întîlnit în *basmele* populare — din care reiese şi o intenţie pedagogică-caracterologică. Mai ales ultima snoavă, după ce se încheie cu morala: ruşinarea ispravnicului, fiu nerecunoscător, în faţa domnitorului său, continuă cu comentariul: ...„dară astăzi, cîţi nemernici nu s-or fi găsind care..." Este interesant de amintit că în *Jurnalul* său Ispirescu relatează nişte întîmplări reale asemănătoare, de purtare ingrată faţă de părinţi a unor persoane cunoscute în mediul contemporan intelectual bucureştean.

Alte şase snoave[1] sînt preluate de povestitor din scrierile lui Anton Pann; snoava *Pasărea cu coada lungă* este o variantă a snoavei *Vulpea bearcă*, de Odobescu[2].

Snoava *Muierea vindecată de iubit* (Motiv J 2342,3) face parte dintr-un ciclu de naraţiuni cu o circulaţie orală foarte întinsă, fiind consemnată şi

---

[1] *Bobîrnacul neamţului*, *Crivăţul şi petecul de cojoc*, *Vorbele bătrîneşti sînt pietre nestemate*, *Ieftin şi scump*, *Bucatele afumate*, *Cum poate să-şi calce ţiganul jurămîntul*.

[2] În *Pseudokinegheticos*, Buc., 1874.

în folclorul italian[1], iar *Bărbatul cu iabaşaua* a fost identificată de Mozes Gaster ca fiind de origine veche orientală[2], dar este atestată şi într-un „fabliaux" din secolul al XIII-lea, ca şi în cartea lui Straparola[3].

Snoavele *Păcăliciul păcălit* (Tip ATh. 1562 A) — atestată în 25 de variante româneşti — *Minunea resteului* (Tip ATh. 1548), *Motanul nedus la biserică* (Tip ATh. 1321), *Lipitura casei* (Tip ATh. 1358 C) şi multe altele, sînt de o autenticitate neîndoielnică, deşi pe unele din ele, cel care le-a consemnat pentru întîia oară în folclorul nostru a fost Ispirescu.

Din cele 74 aşa numite „snoave" ale povestitorului, *Ciinele leneş* (Tip ATh. 81*), *Ţapul şi şarpele* (Tip ATh. 155), *Multe meşteşuguri nu folosesc întotdeauna* (Tip ATh. 105 B*), *Vulpea firoscoasă* (Tip ATh. 93), *Copilul cel isteţ* (Tip ATh. 155 B*), *Ariciul şi vulpea* (Tip ATh. 35 C*), *Lupul pîrcălab, Judecata vulpii, Mierloiul şi scatiul, Copilul şi şarpele*, sînt de fapt poveşti cu animale, iar *Facerea muierii* (Motiv A 1224.3) este legendă etiologică.

Deşi comicul pe care îl degajă este foarte pronunţat, naraţiunea *Astronomul, doctorul şi ţăranul* (Tip ATh. 921 C*) şi *Cîtea-n varză* (Tip 903 C*) sînt poveşti nuvelistice, *Bogăţia şi veselia* (Tip ATh. 754) şi *Planul Sfintului Petre* (Tip ATh. 804 B) fac parte din categoria poveştilor religioase-morale, iar *Tararaua nemţească* (Tip ATh. 1032 A) este dintre poveştile despre *Dracul cel prost*.

De natură folclorică sînt şi *Jocurile de copii* pe care Ispirescu le-a publicat mai întîi în diferite reviste, apoi în broşură, *ghicitorile* şi *proverbele*, răspîndite de asemenea prin paginile multor periodice ale timpului.

Cunoaşterea profundă a culturii orale, a tradiţiilor, credinţelor şi obiceiurilor româneşti, i-au înlesnit lui Ispirescu manifestarea unor aptitudini care, dacă ar fi fost cultivate, i-ar fi asigurat un loc de cinste printre învăţaţii care s-au ocupat cu folcloristica noastră. Articolele sale despre *Basmele române şi cele franceze*, despre *Pomul de Crăciun* şi cel despre *Zicători populare*, deşi degajă o pronunţată atmosferă de diletantism, sînt oneste, denotă o informaţie serioasă, o muncă stăruitoare şi pasionată, un orizont de gîndire larg şi mai ales o intuiţie deosebit de ascuţită. Putem presupune că, dacă ar mai fi trăit, cu maturitatea de gîndire la care ajunsese şi cu cultura pe care şi-o însuşise după anul 1879, ar fi dat la iveală studii valoroase. De altfel în necrologul lui Ispirescu[4] se anunţă că — pe lîngă lucrările cunoscute — a rămas de la el un foarte preţios manuscris, o adevărată comoară, 20.000 de proverbe adunate zi cu zi şi aranjate de el în ordine alfabetică. Ne cuprinde o adevărată emoţie dacă facem legătura

[1] D.P. Rotunda, *Motif-Index of the Italian Novella*, Bloomington, Indiana, 1942.
[2] *Literatura poporană română*, Bucureşti, 1883, p. 172.
[3] *Tredici piacevolli noti*, Veneţia, 1550.
[4] *Familia*, XXIII, 1887, p. 575.

și cu un fragment din o scrisoare inedită pînă acum trimisă de Șăineanu lui B.P. Hasdeu în decembrie 1887: „Am fost dureros impresionat de știrea morții domnului Ispirescu. El a fost pentru mine cel mai bogat izvor de informațiune pentru tot ce privește limba populară. Cu cea mai mare bunăvoință se punea totdeauna la dispoziținea mea ori de cîte ori era vorba de a limpezi un cuvînt, o zicală, o datină a poporului. În timpul din urmă îi propusesem un nou plan mai științific în privința distribuirii materialului mitologic ce poseda; îl rugasem să ilustreze fiecare zicătoare cu toate explicațiunile ce îi procura bogata sa memorie [...] îmi afirmase că cea mai mare parte a materialelor este deja gata conform noului plan și îi făgăduisem un studiu sintetic asupra importanței prețioasei sale colecții. Ar fi păcat să se piardă roadele unei munci atît de conștiincioase".[1]

Reiese dar că este vorba de un monument de înțelepciune românească populară care, cu toată modestia celui ce l-a lucrat cu osîrdie, ne-ar fi deschis încă o fereastră spre inima și cultura poporului nostru, alături de *Etymologicum magnum Romaniae* a lui B.P. Hasdeu și de *Proverbele românilor* ale lui I.A. Zanne.

Totuși opera cu caracter oral a lui Ispirescu pe care am discutat-o pînă acum, socotită prestigioasă de contemporanii săi — unii, oameni de înaltă cultură — pusă alături de celelalte scrieri ale lui, ne dovedește că atunci cînd povestitorul a vrut să scrie literatură, rupîndu-se de izvorul folcloric — după cum am mai spus — nu a izbutit să depășească un nivel artistic destul de scăzut. În ciclul *Poveștile unchiașului sfătos*, atît în repovestirea legendelor din mitologia greacă și romană cît și în încercările de relatare memorialistică *De la București la Roșiorii de Vede și înapoi* și *Schiță de călătorie*,[2] sau în povestirile istorice *Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și Bun*, *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, povești despre *Vlad Țepeș* și *Războiul pentru Independență 1877-78*[3], deși stilul narativ în general este același — caracteristic lui Ispirescu — limbajul în care sînt scrise se deosebește fundamental de acela al basmelor, fiind mult mai sărac, lipsit de metafore. De fapt el se poate contura încă din lectura acelor snoave pe care povestitorul le-a cunoscut de la contemporanii săi cărturari și care pot fi situate oarecum între cele două moduri de realizare ale personalității artistice a lui Ispirescu, unul determinat de cunoașterea profundă, complexă și de însușirea organică a culturii populare orale care au dinamizat cristalizarea povestitorului popular autentic, și celălalt, năzuința lui Ispirescu de a se realiza potrivit mediului cărturăresc pe care l-a slujit toată viața, fără să fi avut însă o temeinică pregătire intelectuală, fără să-și fi putut

[1] Arhivele centrale de stat, București, fond Hasdeu, pachet CCCLXXXIV, Scrisoarea nr. 1283. (Comunicată de M. Sefer).

[2] La Cîmpulung Muscel, 10—30 iulie 1885.

[3] Lucrare inedită ce se publică în această ediție pentru întîia oară.

însuși la timp noțiunile elementare de cultură, de istorie și teorie literară, fără să fi cunoscut — decît foarte tîrziu, la maturitate — cîteva opere literare de valoare.

Deși Al. Odobescu în *Precuvîntarea* la volumul *Poveștile unchiașului sfătos* face un elogiu stilului „viu, simplu și popular în care plinul de merite autor al acestor foițe va ști mai bine decît oricine a le îmbrăca" (este vorba de legendele mitologice), deși în „Memoriile" sale de călătorie povestitorul izbutește pe alocuri să strecoare cîte o vibrație poetică — în special acolo unde are prilejul să vorbească despre vreo legendă sau tradiție populară — deși în povestirile istorice împrumută tonalitatea din cronicile și letopisețele pe care le citise la data aceea și ceva din stilul cronicăresc, totuși valoarea literară a acestor scrieri rămîne sub nivelul acelui „șirag de pietre scumpe din averea națională" cum îi categorisește Alecsandri basmele.

Petre Ispirescu a avut o existență dramatică, agitată de năzuința permanentă de a evada dintr-o stare de inferioritate în care era ținut în orînduirea social-economică a timpului. Fără să fi avut convingeri politice clare, el a urmărit cu perseverență realizarea unui țel pe care l-a preluat prin moștenire tradițională de la predecesorii săi care ca și el din generație în generație, fie că erau pălmași cu tălpile goale afundate în glia pe care o munceau, fie că erau mici meseriași care măiestreau cu migală, necunoscuți, *bunuri materiale, ori slujitori care trudeau tot felul de munci* grele și îndeajuns de neplătite, s-a integrat colectivității populare, și-a însușit cultura orală, mentalitatea ei, întreaga comoară de cunoștințe și deprinderi, etica, sensibilitatea estetică, a devenit unul din exponenții unei categorii sociale pe care n-a trădat-o pînă la moarte. „El îți apare ca un focar mare în care s-au adunat, s-au frînt și răsfrînt toate razele luminoase ale românității simple, sărmane și muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru"[1].

De fapt această integrare totală în mentalitatea populară, a modestului tipograf, a dat basmelor sale puterea să rămînă vii peste o sută de ani, le-a dat puterea să pătrundă înapoi în viața cotidiană a generațiilor următoare celor care le-au povestit. Ispirescu a fost citit și ascultat cu interes fiindcă limba în care și-a scris basmele, era limba vie pe care o vorbeau cei din categoria sa, locuitori ai diferitelor mahalale bucureștene sau provinciali veniți în metropolă, a căror viață, preocupări și mentalitate nu se deosebeau prea mult de a mediului sătesc, limba înțeleasă atunci și care poate fi înțeleasă și astăzi de toți cei care vorbesc românește.

În anul 1895, în lucrarea sa despre *Basmele române*, Lazăr Șăineanu a făcut o afirmație care a generat ulterior multe confuzii în comentariile

[1] Delavrancea, *Prefața* la: P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, București, 1915.

asupra scrierilor lui Ispirescu. Fără să considere diferențiat categoriile narative din întreaga operă a acestuia, referindu-se la basme în mod generic, spune: „Cu toate astea, oarecare cultură literară și natura-i de artist se oglindesc întrucîtva și în basmele publicate de dînsul..."[1] Deși evazivă, afirmația a fost preluată drept certă de către comentatorii de mai tîrziu ai operei povestitorului. Și astăzi încă, atunci cînd se discută asupra stilului scrierilor lui Ispirescu, drept exemplu al influenței literaturii scrise asupra operei sale se dau descrierile de peisaje, de interioare de palate, de stări sufletești ale personajelor etc.

Dar Ispirescu avea o „natură de artist". El își îmbogățea narațiunea asemenea povestitorilor populari buni și autentici ale căror basme sînt întotdeauna mai înflorite, mai ample, mai colorate ca stil decît basmele spuse de cei de la care le-au ascultat. De asemenea se știe că pînă în anul 1874, cînd Ispirescu tipărise cîteva din cele mai frumoase basme ale sale, care pot fi un fel de etalon, nu se poate spune că acesta ar fi avut măcar „oarecare cultură literară". De fapt, descrierile de peisaje, de interioare, de case, de grădini, etc. sînt evocări ale unor amintiri trăite. Deși pînă în anul 1881 el nu părăsise Bucureștii niciodată, totuși admirase lunca Dîmboviței la biserica lui Țîrcă, cutreierase pajiștile la Cotroceni, făcuse de gardă în încăperile cu tapete aurii ale palatului domnesc, cunoscuse sala de bal cu oglinzi și candelabre de la Bossel[2], văzuse alaiuri cu oameni îmbrăcați în haine înfirate, privise gravuri contemporane în atelierul tipografiei, lucruri pe care dacă le-ar fi cunoscut ori le-ar fi văzut cel mai autentic povestitor sătesc, le-ar fi descris în basmele povestite de el întocmai cum a făcut și Ispirescu.

Descrierile din basmele culegătorului tipograf reflectă însă și nevoia lui sufletească de a comenta, de a participa la frămîntările personajelor pe care de fapt el le-a înviat în basmele sale, personaje care îi înlocuiau lipsa unor relații obișnuite de societate, a posibilității de conversație, căci Ispirescu a fost — prin forța împrejurărilor — un singuratec, un meditativ, un timid.

Confuzia a fost mărită și de afirmația — tot a lui Șăineanu — că „Poporul nu vorbește nici așa de frumos, nici așa de bine"[3], a cărei anulare însă e prilejuită chiar de autor în aceeași frază cînd spune că „basmele lui Ispirescu au un stil și un mare merit literar, iar fondul, formulele și locuțiunile stereotipe aparțin graiului poporului". Experiența noastră de teren și numeroasele înregistrări de povestitori populari pe bandă de magnetofon, pot demonstra oricînd că poporul vorbește prin gura povestitorilor

[1] L. Șăineanu, *op.cit.*, p. 195.
[2] cf. Jurnalul.
[3] *op. cit., loc.cit.*

talentați și frumos și bine, o limbă vie îmbogățită mereu cu noțiuni noi, cu mai multă măiestrie decît unii minuitori profesioniști ai condeiului.

Considerată în ansamblu, din viața și opera lui Petre Ispirescu se desprinde o mare generozitate cu care acesta și-a dăruit ideii de progres puterea sa de muncă, inteligența, talentul, sănătatea, bucuria de a trăi. În modestia și onestitatea sa, el nici măcar nu s-a gîndit la valoarea pe care ar fi putut s-o aibă opera pentru care Alecsandri i-a scris: „Recunoștința noastră îți este dar cîștigată pentru totdeauna".

Ispirescu și-a făcut datoria. Și-a scris basmele ca „să nu se piardă" și „spre a se putea servi cu ele cei competinți și eruditii, ca să scoată dintr-însele orice lumină va putea găsi întru completarea istoriei națiunii noastre"[1]. Acest gînd al băsmuitorului însă nu s-a împlinit încă, nu s-a împlinit nici credința lui Delavrancea că basmele acestuia vor naște „desigur multe volume de studii privitoare la geniul poporului românesc"[2]. În schimb, din anul 1862 de cînd a apărut basmul *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*, și pînă astăzi, poveștile lui Ispirescu au fost citite de milioane de români tineri și vîrstnici, de copii care după ce au crescut le-au transmis copiilor lor. Limba tipărită de Ispirescu, aceeași atunci, aceeași acum, a pătruns în vorbirea celor care l-au citit, a fost dată drept model în manuale școlare, a fost folosită ca argument în studiile specialiștilor.

Alături de operele altor clasici ai literaturii noastre, basmele lui Ispirescu au intrat în plămădeala limbii literare românești. Omagiul pe care Alecsandri, Odobescu, Hasdeu, Delavrancea și numeroși savanți români și străini l-au adus modestului tipograf român pentru opera lui care pe plan universal stă cu cinste alături de colecțiile lui Perrault, frații Grimm, Vuk, Afanasiev, poate fi împlinit numai atunci cînd numele îi va fi înscris printre cele ale ctitorilor culturii poporului nostru.

CORNELIU BĂRBULESCU

octombrie 1968

[1] Prefață la colecția tipărită în 1872, p. 5.
[2] Delavrancea, *op.cit.*, loc.cit.

LISTA BASMELOR LUI P. ISPIRESCU

pe grupe de informatori, încadrarea tipologică Aarne Thompson (coloana întîi), data întîi publicări (coloana a doua) şi data atestării (coloana a treia).

A CADRUL FAMILIAL

I *Tatăl*

1 Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte	470 C*	1862	1838—1844
2 Prîslea cel voinic şi merele de aur	301	1862	1838—1842
3 Balaurul cel cu 7 capete	300 + 723*	1862	1838—1842
4 Fata de împărat şi pescarul	901 C*	1862	—
5 Făt-Frumos cu părul de aur	314+551	1862	1834—1840
6 Ciobănaşul cel isteţ sau ţurloaiele blendei	850	1876	1838—1842

II *Mama*

7 Fata moşului cea cu minte	480	1862	1838
8 Porcul cel fermecat	425 A	1876	1838—1847
9 Sarea în bucate	923	1887	1840

III *Fratele George*

10 Pasărea măiastră	550 B*	1872	1868
11 Ţugulea, fiul unchiaşului şi al mătuşii	300A+513A	1876	1860
12 Făt-Frumos cu carîta de sticlă	313	1882	1856

13 Voinicul cel cu cartea în mînă născut	401 B*	1882	1862
IV *Soţia*			
14 Cele trei rodii aurite	408	1882	1858
V *Gheorghe Ispirescu-fiul*			
15 Cîtea-n varză	903 C*	1882	
B ALŢI INFORMATORI			
VI *O calfă de bărbier*			
16 Zîna munţilor	401+510 B	1872	1838—1844
VII *P. Nicolescu din Craiova*			
17 Ileana Simziana	514	1872	1862
18 Făt-Frumos cel rătăcit	314+551	1882	1862
VIII *O cusătoreasă din Bucureşti*			
19 Piciul ciobănaşul şi pomul cel fără căpătîi	468+313	1874	—
IX *Un mărginaş de la Obor* (Bucureşti)			
20 Tăleruş	511A+1199A	1874	—
X *I. Economescu — auzit de la o bătrînă mahalagioaică* (Bucureşti)			
21 Cei trei fraţi împăraţi	567 B*	1874	—
XI *Leonida Tănăsescu — mahalaua Dudescu* (Bucureşti)			
22 Luceafărul de ziuă şi luceafărul de noapte	303	1876	1874
23 Voinicul cel fără de tată	590	1882	1873
XII *Mihalache Constantinescu* (Mihai Constantin)			
24 George cel viteaz	650 C	1876	—
25 Greuceanu	300A+328 A* +302 B	1881	1878
26 Copiii văduvului şi iepurele, vulpea, lupul şi ursul	327+315+300	1882	1876
27 Înşir-te mărgăritari	707 C*	1882	1876
28 Cotoşman năzdrăvanu	545 B	1882	—
29 Cei trei fraţi dornici	516	1882	—
30 Cei trei fraţi săraci	750 D	1883	1876
XIII *Un ţăran din satul Colentina — muncitor la presa mecanică*			
31 Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă	947 D*	1880	—

XIV	*June transilvănean student în Bucureşti*			
32	Cele douăsprezece fete de împărat şi palatul cel fermecat	306	1882	1868
XV	*Un farmacist din garnizoana Iaşi*			
33	Găinăreasa	510	1882	1874
34	Hoţu împărat	950	1882	1874
XVI	*Un şcolar din mahalaua Duşumea* (Bucureşti)			
35	Aleodor împărat	329	1882	1875
36	Ioviţă Făt-Frumos	303	1883	—
XVII	*A.B. născut în Bucureşti, elev Şc. militară Iaşi, an II*			
37	Băiatul cel bubos şi ghigorţul	675	1882	1887
XVIII	*Dr. J. Urban Jarnik*			
38	Poveste ţărănească	304+302	1882	1881
XIX	*Un oborean din Bucureşti, muncitor la presa mecanică*			
39	Un basm mitologic	532*	1882	—
40	Fata de împărat şi fiul văduvei	675	1882	—
XX	*Mencicof — lucrător la presă* (Bucureşti)			
41	Lupul cel năzdrăvan şi Făt-Frumos	550	1882	—
42	Zîna zînelor	402+413	1882	—
43	Coman vînătorul	449	1882	—
XXI	*O actriţă în vîrstă din Bucureşti*			
44	Fata cu pieze rele	863*	1882	—
XXII	*Ana Brândza* (soţia academicianului)			
45	Fata săracului cea isteaţă	875	1882	—
XXIII	*D-na Jeorjean — Bucureşti*			
46	Broasca ţestoasă cea fermecată	402 A	1882	1887
XXIV	*Petru Jeorjean locuitor în Bucureşti*			
47	Un diavol ca nealţii	819 B*	1883	
XXV	*Unchiaş din satul Grid*			
48	Împăratul cel fără-de-lege	706	1883	

XXVI *Petre Rădulescu — Micşuneşti Greci, Ilfov*

49	Cei trei fraţi neguţători	613	1885	1883

XXVII *I. Caragiani prof. universitar, Iaşi*

50	Bogăţia şi veselia	754	1886	—

C FĂRĂ INFORMATOR

51	Bărbatul cel harnic	901 B*	1872
52	Glasul morţii	337 B	1872
53	Bogdan viteazul	1045+1046+ +1115	1872
54	Împăratul şerpilor	563	1872
55	Mogîrzea şi fiul său	321+413+518	1872
56	Măzărel împărat	545 D+812	1872
57	Sufletul	834 B*	1872
58	Planul Sf. Petru	804 B	1879
59	Tararaua nemţească	1082 A	1879
60	Fiul vînătorului	513 C	1882
61	Tatăl, mama şi puiul de leu	590	1882
62	Dunăre voinicul	301 B	1885
63	Astronomul, doctorul şi ţăranul	921 C*	1886

D NETIPĂRITE

64	Lucer şi Aman cătcăunul	328
65	Sîn' Petru	532*
66	Voinicul cu trei daruri	302 D*+318
67	Dovleacul cel năzdrăvan	425 A
68	Făt-Frumos şi fata neguţătorului	425 L
69	Fata cu trei peţitori	653 A
70	Fata unchiaşului şi fata babei	480
71	Muma cu nasul muşcat de fiul său	838
72	Nan din găvan	700
73	Săvuică	2022

Basme paralele şi anul lor de publicare (în paranteze nr. crt. din tabelul anterior)

(2)	Prîslea cel voinic şi merele de aur	1862
(62)	Dunăre voinicul	1885
(5)	Făt-Frumos cu părul de aur	1862
(18)	Făt-Frumos cel rătăcit	1882

(16) Zîna munţilor	1872
(33) Găinăreasa	1882
(10) Pasărea măiastră	1872
(41) Lupul cel năzdrăvan şi Făt-Frumos	1882
(11) Ţugulea, fiul unchiaşului şi al mătuşii	1876
(25) Greuceanu	1881
(22) Luceafărul de ziuă şi luceafărul de noapte	1876
(36) Ioviţă Făt-Frumos	1883
(46) Broasca ţestoasă cea fermecată	1882
(42) Zîna zînelor	1882
(23) Voinicul cel fără de tată	1882
(61) Tatăl, mama şi puiul de leu	1882
(37) Băiatul cel bubos şi ghigorţul	1882
(40) Fata de împărat şi fiul văduvei	1882
(7) Fata moşului cea cu minte	1862
(70) Fata moşului şi fata babei	netipărit
(8) Porcul cel fermecat	1876
(67) Dovleacul cel năzdrăvan	netipărit
(68) Făt-Frumos şi fata neguţătorului	netipărit
(39) Un basm mitologic	1882
(65) Sîn' Petru	netipărit

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Am încercat în aceste două volume de *Opere* să prezentăm cît mai complet activitatea lui Petre Ispirescu, cel care este „de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeț, epic, trist, bogat, ca întregul nostru popor" după cum spunea B.Șt. Delavrancea. De-a lungul vremii scrierile lui s-au bucurat de o mare răspîndire, fiind tipărite în numeroase ediții. Cele mai multe însă au avut un caracter de popularizare, mai ales a basmelor sale, excepție făcînd edițiile îngrijite de N. Cartojan, Paul P. Papadopol și Iorgu Iordan.

Ediția de față, tinzînd să cuprindă aproape în totalitate creația literară a lui Ispirescu, a inclus în afară de basme și snoave unele lucrări mai puțin cunoscute ca: povestiri istorice, însemnări de călătorie, basme păgînești, pagini inedite din manuscrise etc.

Scrierile au fost orînduite în cele 2 volume în capitolele: *Legende sau basmele românilor*, *Snoave sau povești populare*, *Povestiri istorice*, *Varia* și *Din manuscrise și corespondență*.

S-au luat ca bază următoarele ediții:

— *Snoave sau povești populare adunate din gura poporului*, ed. a II-a cu multe adaose, București, 1879, Noua tipografie a laboratorilor români.

— *Legende sau basmele românilor adunate din gura poporului*, ed. a II-a, București, 1882, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români).

— *Basme, snoave și glume adunate din gura poporului*, Craiova, 1883, Samitca.

— *Povești morale adunate din gura poporului*, București, 1886, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români).

Primul volum se deschide cu *Legende sau basmele românilor*, cuprinzînd scrieri publicate în volumul cu același titlu din 1882, urmate de cele publi-

cate în 1872—1874 în *Legende sau basmele românilor, ghicitori și proverbi* și care n-au fost cuprinse în ediția de bază specificată precum și cele din *Basme, snoave și glume*, 1883. S-a avut în vedere ordinea stabilită de autor cu prilejul alcătuirii respectivelor ediții. Volumul I se încheie cu basme publicate numai în periodice, respectîndu-se cronologia apariției lor. Dintre acestea au mai fost publicate după moartea lui P. Ispirescu în volume: *Fiul vînătorului, Cei trei frați dornici, Dunăre Voinicul* și *Sarea în bucate*, apărute pentru prima dată în *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu o introducere de d-nul Barbu Șt. Delavrancea, București, 1907, Minerva (Biblioteca scriitorilor români). Celelalte apar pentru prima oară în ediția de față: *Tatăl, mama și puiul de leu, Un basm mitologic, Coman vînătorul* și *Cei trei frați neguțători*.

Volumul cuprinde și o *Anexă* în care am reprodus rezumatele unor basme inedite de P. Ispirescu publicate de L. Șăineanu în: *Basmele românilor în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, București, 1895 și care credem că s-au pierdut.

Volumul al II-lea începe cu bucățile incluse în volumul *Snoave sau povești populare* din 1879, continuînd cu cele din *Basme, snoave și glume*, 1883 și cele din *Povești morale*, 1886. Deoarece unele din snoave figurează în două sau trei din edițiile amintite am găsit de cuviință să le reproducem în cadrul textelor cuprinse în ultimul volum apărut (de exemplu: *Copilul cel isteț*, figurează în volumele din 1883 și din 1886; l-am reprodus alături de textele volumului 1886). Capitolul se încheie cu snoave și povești populare care n-au fost publicate de P. Ispirescu în volume și pe care noi le-am grupat sub titlul: *Din periodice*, în ordinea cronologică a apariției lor. Unele snoave și povești populare apar pentru prima oară în volum în cadrul ediției de față: *Neguțătorul și chirigiul, Ban la ban trage, Tifla sub giubea, Cum cugetă sasul, Finul popii, Mierloiul și scatiul, Mumă cu d-a sila* și *Copilul și șarpele*.

Capitolul *Povestiri istorice* cuprinde în subcapitolul *Din volume: Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul* (1885) și apoi în subcapitolul *Din periodice și postume: Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun* și alte povestiri istorice publicate în reviste, printre care și scrierea publicată postum: *Viața și faptele lui Vlad Vodă Țepeș*.

Capitolul *Varia* începe cu subcapitolul *Din volume* care cuprinde *Poveștile unchiașului sfătos*, 1879, *Pilde și ghicitori*, 1880, *Jucării și jocuri de copii*, 1885, *Despre pomul Crăciunului*, 1886. În subcapitolul *Din periodice* am inclus însemnări de călătorie: *De la București la Roșiorii-de-Vede și-napoi*, *Schiță de călătorie* și *Zicători populare* etc.

În capitolul *Din manuscrise si corespondență* am reprodus din amintirile din școală ale scriitorului, pagini din jurnal, corespondența sa purtată cu

Urban Jarnik, Eustațiu Aristide și alții, fragmente din povestirea *Războiul pentru neatîrnare* (titlu sub care apare menționată de Al. Odobescu și B. Șt. Delavrancea), [*Snoavă*], *Cîteva nevinovate băgări de seamă*, pagini dintr-un calendar poporan etc.; cea mai mare parte a acestor lucrări reproduse după manuscrisele aflate la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România apar pentru prima oară în ediția de față.

Trebuie să specificăm că pentru a se respecta modul de grupare în volume folosit de Petre Ispirescu, în primul volum se găsesc și unele snoave (vezi *Întîmplările lui Păcală)*, iar în al doilea volum se găsesc cîteva povești grupate sub titlul de *Snoave sau povești populare* (vezi *Planul Sfîntului Petru, Tararaua nemțească)*. De altfel în studiul introductiv se face o clasificare riguroasă a acestor scrieri

Un aparat de note și comentarii, concentrînd explicații de ordin bibliografic, lexical etc. a fost anexat la sfîrșitul fiecărui volum. În aceste note am inclus date privind locul de unde e reprodusă bucata respectivă precum și indicația „povestit de" și a primei apariții atunci cînd acestea au fost indicate în ediția de bază de către scriitor (reproduse între ghilimele) sau au fost depistate de noi.

În cadrul *Notelor* am dat, cînd a fost cazul, și unele variante. Variantele le-am alcătuit făcînd comparație între ediția de bază și prima apariție (în volum sau revistă). Am înregistrat numai modificările de cuvinte, nu și variantele fonetice sau de punctuație.

Glosarul explică arhaisme, particularități dialectale și cuvinte ieșite din uz.

Volumele sînt însoțite de o bibliografie a scrierilor lui P. Ispirescu, întocmită de noi.

Textele au fost transcrise întotdeauna după ultima ediție antumă.

Limba scrierilor lui P. Ispirescu are în structura ei particularități dialectale și arhaice pe care le-am păstrat întocmai.

Textele au fost transpuse în ortografia modernă, corectîndu-se tacit greșelile evidente de tipar.

Grafiile etimologice (ca de exemplu: *remîne, se ceară, sea*) au fost înlocuite, ținîndu-se seama de pronunțarea reală a cuvintelor respective *(rămîne, să ceară, sa)*.

U final fiind o manieră ortografică a fost eliminat.

Variantele rezultate prin constrîngerea unor cuvinte compuse au fost ortografiate după modelul corespondenților lor din limba literară: *dodată, dopotrivă, vrun, vro, totdauna.*

Au fost respectate toate formele de fonetism regional, amintite mai sus, precum și numeroase altele *(genuche, copaci, împregiur, încongiur)*. De asemenea au fost păstrate formele duble: *după* și *dupe, tuturor* și *tutulor;* am menținut formele pluralului pronumelui relativ interogativ *care-cari.*

Am intervenit în punctuație, atunci cînd aceasta a fost necesar pentru clarificarea textului.

ARISTIȚA AVRAMESCU

DIN VOLUME

LEGENDE
SAU
BASMELE
ROMÂNILOR
(1882)

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de cînd făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de cînd se băteau urșii în coade; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;

De cînd se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare și o împărătească, amîndoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; a îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească daca or să facă copii; dar în zadar. În sfîrșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luînd cu dînșii vro cîțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întîmpine și totdodată le-a zis:

— Bine ați venit sănătoși; dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, daca ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse, unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el. Luînd împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors ve-

seli la palat și peste cîteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întîmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfîrșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

Atunci, copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în timpine și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămînă întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învăța într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gînduri. Iar cînd fuse într-o zi, tocmai cînd copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și zise:

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis:

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Daca tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea pînă voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci toți boierii și împăratul deteră în genuchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția; fiindcă, ziceau boierii:

— Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, și o să te ridicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărătească de sub soare de soție.

Dar n-a fost putință să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămîind statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă

văzu și văzu, îi dete voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărătești unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul; dar, cum punea mîna și apuca pe cîte unul de coadă, îi trîntea, și astfel toți caii căzură. În sfîrșit, tocmai cînd era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un colț un cal răpciugos și bubos și slab, se duse și la dînsul; iar cînd puse mîna pe coada lui, el își întoarse capul și zise:

— Ce poruncești stăpîne? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Și înțepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumînarea. Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gînd să facă și calul îi zise:

— Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tatătău paloșul, sulița, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el cînd era flăcău; iar pe mine să mă îngrijești cu însuți mîna ta șase săptămîni și orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pre vătaful curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi în sfîrșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătîne-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mîna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-Frumos că hainele și armele sunt bine curățate și pregătite, odată se scuturâ și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dînsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi; văzîndu-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăiești, stăpîne; sunt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mînă, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, carii, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călă-

toria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dînd pinteni calului, ieşi pe poartă ca vîntul, şi după dînsul carăle cu merinde, cu bani şi vreo două sute de ostaşi, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoţească.

După ce trecu afară de împărăţia tatălui său şi ajunse în pustietate, Făt-Frumos îşi împărţi toată avuţia pe la ostaşi şi, luîndu-şi ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-şi pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Şi apucînd calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile şi trei nopţi, pînă ce ajunse la o cîmpie întinsă, unde era o mulţime de oase de oameni.

Stînd să se odihnească, îi zise calul:

— Să ştii, stăpîne, că aici suntem pe moşia unei Gheonoaie, care e atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moşia ei, fără să fie omorît. A fost şi ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinţilor pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie Gheonoaie; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mîine, în pădurea ce o vezi, o s-o întîlnim venind să te prăpădească; e grozavă de mare: dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloşul şi sulita să le ţii la îndemînă, ca să te slujeşti cu dînsele cînd va fi de trebuinţă.

Se deteră spre odihnă; dar pîndea cînd unul cînd altul.

A doua zi, cînd se revărsa ziorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înşelă şi înfrînă calul, şi chinga o strînse mai mult decît altă dată, şi porni; cînd, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci calul îi zise:

— Ţine-te stăpîne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.

Şi cînd venea ea, nene, dobora copacii: aşa de iute mergea; iar calul se urcă ca vîntul pînă cam dasupra ei şi Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata şi, cînd era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea:

— Stăi, Făt-Frumos, că nu-ţi fac nimic!

Şi văzînd că nu o crede, îi dete înscris cu sîngele său.

— Să-ţi trăiască calul, Făt-Frumos, îi mai zise ea, ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mîncam fript; acum însă m-ai mîncat tu pe mine; să ştii că pînă azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele pînă aicea; cîţiva nebuni carii s-au încumes a o face d-abia au ajuns pînă în cîmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dînsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos şi-l omeni ca p-un călător. Dar pe cînd se aflau la masă şi se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deo-

dată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rîndul și rugă pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zîne; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta; atunci ea îi zise:

— Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-Frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă; dară cînd fu de trecu peste hotarele Gheonoaiei, dete de o cîmpie frumoasă, pe de o parte cu iarba înflorită, iară pe de altă parte pîrlită. Atunci el întrebă pe cal:

— De ce este iarba pîrlită?

Și calul îi răspunse:

— Aici suntem pe moșia unei Scorpii, soră cu Gheonoaia; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinților le-a ajuns, și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pămînt; cînd Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărîmul ei, a pîrlit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decît soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpîne, și mîine dis-de-dimineață să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și cînd ajunsese la Gheonoaie, și porniră. Cînd, auziră un urlet și o vîjietură, cum nu mai auziseră ei pînă atunci!

— Fii gata, stăpîne, că iată se apropie zgripsoroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt și vărsînd flacări, se apropia ca vîntul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata pînă cam dasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap; cînd era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrămi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dete înscris cu sîngele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos și mai și decît Gheonoaia; iară el îi dete și dînsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi îndată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecînd și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră și iară se mai duseră, pînă ce ajunseră la un cîmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mîndră și cu un miros dulce, de te îmbăta; trăgea

un vîntișor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise:

— Trecurăm cum trecurăm pînă aci, stăpîne; mai avem un hop: avem să dăm peste o primejdie mare; și, daca ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dînsa, apoi suntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuiește *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.* Această casă este încongiurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzesc cu neadormire și sunt multe foarte; cu dînsele nu este chip de a te bate; și ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăși; atunci calul, ținîndu-și răsuflarea, zise:

— Stăpîne, strînge chinga cît poți de mult, și, încălecînd, să te ții bine și în scări, și de coama mea; picioarele să le ții lipite pe lîngă supțioara mea, ca să nu mă zăticnești în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, și într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpîne, mai zise calul, acum e timpul cînd se dă de mîncare fiarălor pădurei și sunt adunate toate în curte; să trecem.

— Să trecem, răspunse Făt-Frumos, și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe dasupra pădurii și, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrful unui copaci și dodată toată pădurea se puse în mișcare; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos; și de nu era doamna palatului afară, dînd demîncare puilor ei (căci așa numea ea lighionile din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi și le trimise la locul lor. Stăpîna era o zînă naltă, supțirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise:

— Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți pe aici?

— Căutăm, zise el, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

— Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul; pe urmă îi făcură cunoscuți tutulor lighioanelor, de puteau îmbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsele, căci ziceau că li se urîse, șezînd tot singurele; iară el nu aștepta să-i mai zică o dată, ci priimi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți pînă să ajungă la dînsele, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpînele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el; și-i și spuseră că acea vale se numea *Valea Plîngerii*.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tînăr, ca și cînd venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vînătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nemeri; dară nefericitul, în învălmășeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurile, se întorcea acasă; cînd, ce să vezi d-ta? deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre; dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; și acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămîi cu noi; căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

— Daca nu vrei să mă asculți, stăpîne, orice ți se va întîmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă, și daca vei priimi tocmeala mea, te duc înapoi.

— Primesc, zise el cu toată mulțumirea, spune-o!

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămîi măcar un ceas.

— Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeiele și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsîndule suspinînd și cu lăcrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei; acolo găsiră orașe; pădurile se schimbaseră în cîmpii; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos, mai alaltăieri am trecut pe aici; și spunea tot ce știa.

Locuitorii rîdea de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungînd la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el: cum de în cîteva zile s-au schimbat astfel locurile? Și iarăși supărat, plecă cu barba albă pînă la brîu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătîne-său. Aici alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în cari se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mîna și îi zise:

— Rămîi sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Daca poftești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem!

— Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dînsele, ofta și, cu lacrămi în ochi, căta să-și aducă aminte

cît era odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniță, gîliciul căreia se astupase de dărîmăturile căzute.

Căutînd într-o parte și în alta, cu barba albă pînă la genuchi, ridicîndu-și pleopele ochilor cu mîinele și abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise:

— Bine ai venit, că de mai întîrziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscase de se făcuse cîrlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărînă.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

ILEANA SIMZIANA

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de prinpregiurul lui și-i supusese, încît își întinsese hotarele împărăției sale pe unde a înțărcat dracul copiii, și toți împărații cei bătuți era îndatorați a-i da cîte un fiu d-ai săi ca să-i slujească cîte zece ani.

La marginea împărăției lui mai era un alt împărat carele, cît a fost tînăr, nu se lăsase să-l bată; cînd cădea cîte un pîrjol asupra țării sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie; iară după ce-ajunse la bătrînețe, se supusese și el împăratului celui mare și tare, fiindcă n-avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat de a-i trimite pe unul din fiii săi, ca să-i slujească: fiindcă n-avea băieți, ci numai trei fete. Dintr-aceasta el sta pe gînduri. Grija lui cea mare era ca să nu crează acel împărat că el este zăcaș și se îndărătnicește a-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărăția, iară el cu fetele lui să moară în ticăloșie, în sărăcie și cu rușine.

Văzînd fetele pe tată-său tot supărat, se luaseră și ele de gînduri, și nu știau ce voie să-i facă ca să-l mai înveselească. Dacă văzură și văzură că nimic nu-i este pe plac, fata cea mai mare, își luă inima în dinți și-l întrebă într-o zi la masă, că de ce este supărat:

— Au purtarea noastră nu-ți place? îi zise ea. Au supușii măriei tale sunt răi și arțăgoși de-ți pricinuiesc atîta mîh-

nire? Spune și nouă, tată, cine este vipera aceea care nu-ți dă pace și-ți otrăvește bătrînețele, și ne făgăduim chiar a ne jertfi dacă aceasta va putea să-ți aline oarecum mîhnirile: căci numai tu, tată, ești mîngîierea noastră, după cum prea bine știi; iară noi niciodată n-am ieșit din cuvîntul tău.

— De asta, așa este; n-am a mă plînge de nimic. Nu-mi-ați călcat porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sunteți fete, și numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.

— Eu nu înțeleg, zise fata cea mare, de ce ascunzi de noi izvorul mîhnirilor tale, tată; spune, că eu, iată, sunt gata a-mi da viața pentru tine.

— Ce să știți voi face, dragele mele! De cînd sunteți pe lumea asta albă, voi ați îmblat cu furca, cu acul, cu războiul: știți toarce, coase, țese. Numai un viteaz mă poate mîntui, care să știe să răsucească buzduganul, să mînuiască sabia cu vîrtute și să călărească ca un zmeu-paraleu.

— Oricum, tată, spune-ne și nouă, că doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom ști și noi ce lucru te amărăște.

Dacă văzu împăratul că-l înteţesc fetele cu rugăciunile, zise:

— Iată, copilele mele, de ce sunt tot trist. Voi știți că *nimeni* nu s-a putut atinge de împărăția mea, cît am fost tînăr, fără să-și capete alageaua și fără să se ducă rușinat de unde a venit. Acum pîrdalnicele de bătrînețe mi-au secat toată vîrtutea; brațul meu e slăbănogit, nu mai poate să învîrtească paloșul de să se cutremure vrăjmașul. Șoimuleanul meu, pentru care p-aci-p-aci era să-mi pierz viața pînă l-am dobîndit, a îmbătrînit și el: este un răpciugos, abia își tîrîie și el viața de azi pe mîine. Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pîrleo! îi sfîrîia călcîiele dinaintea feții mele; dară azi, ce să vă mai spui? voi știți că m-am supus celui mai mare și mai tare împărat de pe fața pămîntului. Însă la dînsul este obiceiul ca toți supușii împărăției să-i trămită cîte un fiu, să-i slujească zece ani, și eu vă am numai pe voi.

— Mă duc eu, tată, zise fata cea mare, și mă voi sili din toate puterile mele să te mulțumesc.

— Mă tem să nu te întorci fără nici o ispravă. Cine știe ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i mai dea nimeni de căpătîi, cît hău!

— Tot ce știu, tată, și mă făgăduiesc, este că nu te-oi da de rușine.

— Dacă este așa, pregătește-te și te du.

Cînd auzi fata că tată-său îi dă voie să meargă, nu mai putea de bucurie. Punea la cale tot pentru drum; și se întorcea numai într-un călcîi, cînd poruncea și așeza lucrurile de călătorie. Își alese calul cel mai de frunte din grajdurile împărătești, hainele cele mai mîndre și mai bogate și merinde ca să-i ajungă un an de zile.

După ce tată-său o văzu gata de plecare, îi dete povețele părintești de cum să se poarte, cum să facă ca să nu se descopere că e fată. O învățâ tot ce trebuia să știe un viteaz care merge la o așa slujbă înaltă, și cum să se ferească de bîrfeli și clevete, ca să nu fie urîtă și nebăgată în seamă de ceilalți fii de împărat. Apoi îi zise:

— Pasă cu Dumnezeu, fiica mea, și adu-ți aminte de învățăturile mele.

Fata ieși din curte ca fulgerul; n-o mai ținea pămîntul de bucurie; într-o clipă nu se mai văzu. Și daca n-ar fi stat mai încolo să-și aștepte boierii și carăle cu merinde, acestea s-ar fi pierdut, fiindcă nu puteau să se țină după dînsa.

Împăratul îi ieși pe de altă parte înainte, mai la marginea împărăției, fără să știe ea; așează îndată un pod de aramă, se făcu un lup și se ascunse sub pod. Cînd era să treacă fiică-sa, deodată ieși de subt acel pod, cu dinții rînjiți și clănțănind de te lua groaza; se uita drept la dînsa cu niște ochi cari străluceau ca două făclii, și se repezi la ea ca să o sfîșie. Fata, care înghețase sîngele în ea de frică, își pierduse cumpătul și, dacă calul nu făcea o săritură la o parte, lupul înfigea ghearele într-însa; ea o luă la sănătoasa înapoi. Tată-său, care se întorsese înaintea ei, ieși să o întîmpine,și-i zise:

— Nu-ți spuneam eu, fata mea, că nu toate muștele fac miere?

— Așa este, tată, dară eu n-am știut că, ducîndu-mă să slujesc unui împărat, am să mă lupt și cu fiare sălbatice și turbate.

— Daca este așa, zise împăratul, șezi acasă de-ți vezi de fuse și mosoare, și Dumnezeu să aibă milă de mine, ca să nu mă lase a muri rușinat.

Nu trecu mult și se ceru și fata cea mijlocie să se ducă și dînsa; și se lega că ea își va pune toate puterile cum să-și sfîrșească cu bine slujba ce lua asupră-și.

După multe rugăciuni şi făgăduieli, se înduplecă tată-său şi o lăsă şi pe dînsa să se ducă; dară păţi şi ea ca soru-sa cea mare, şi întîmpinînd-o tată-său, cînd se întorcea, îi zise:

— Ei, fata mea, nu ţi-am spus eu că nu se mănîncă tot ceea ce zboară?

— Adevărat este, tată, aşa mi-ai zis; dară prea era grozav acel lup. Unde deschisese o gură de să mă îmbuce dintr-o dată, şi unde se uita cu nişte ochi din cari parcă ieşeau nişte săgeţi de mă săgetau la inimă!

— Şezi acasă dară, îi răspunse împăratul, de vezi de coada măturei şi de zarzavaturile de la bucătărie.

Mai trecu ce mai trecu, şi iată că şi fata cea mică zise tatălui său, într-o zi, cînd şedeau la masă:

— Tată, lasă-mă şi pe mine să fac o cercare: lasă-mă, rogu-te, să mă duc şi eu să-mi încerc norocul.

— Deoarece surorile tale cele mai mari n-au putut-o scoate la căpătîi, mă mir cum îţi mai vine să vorbeşti de tine, care nu ştii nici cum se mănîncă mămăliga.

Şi se cerca în tot felul să-i taie pofta de plecare, dară în zadar.

— Pentru dragostea ta, tată, mai zise ea, voi face pe dracul în patru, numai să izbutesc; însă dacă Dumnezeu îmi va sta împotrivă, mă voi întoarce iarăşi la tine, şi fără să mă ruşinez.

Se mai împotrivi tată-său, se mai codi; dară fiie-sa îl birui cu rugăciunile. La urmă de tot, zise împăratul:

— Dacă este aşa, iată îţi dau şi ţie voie, să vedem ce procopseală a să-mi faci. Ce-aş mai rîde să te văz întorcîndu-te cu nasul în jos!

— Vei rîde, tată, cum ai rîs şi de surorile mele, fără cu toate astea să le scază cinstea.

Fata împăratului, dacă văzu că tată-său îi dete voie, se gîndi mai întîi pe care din boierii cei bătrîni să ia de povăţuitor. Şi pînă una-alta, ea îşi aduse aminte de vitejiile tatălui său din tinereţe şi de calul său. Se duse deci la grajd ca să-şi aleagă şi ea un cal. Se uită la unul, se uită la altul, se uită la toţi caii din grajduri, şi de nici unul nu i se prindeau ochii, deşi erau armăsarii şi caii cei mai buni din toată împărăţia. În cele mai de pe urmă dete şi peste calul tatălui său din tinereţe, răpciugos, bubos şi zăcînd pe coaste. Cum îl văzu, se uita la el cu milă şi parcă nu se îndura să se depărteze de dînsul.

Calul, dacă văzu așa, îi zise:

— Se vede că pentru iubirea ce ai către împăratul, stăpînă, te uiți așa de galeș la mine. Ce pui de voinic era în tinerețele lui! Multe izbînzi am mai făcut noi amîndoi! Dară de cînd a îmbătrînit, nici pe mine n-a mai încălecat altul. Și daca mă vezi așa de jigărit, este că n-are cine să mă hrănească ca el. Astăzi, uite, de m-ar îngriji cineva cum să-mi priiască mie, în zece zile m-aș face de nu m-aș da pe zece ca d-alde ăștia.

Atunci, fata zise:

— Și cum trebuie să te îngrijească?

— Să mă spele în toate zilele cu apă neîncepută, să-mi dea orzul fiert în lapte dulce ca să-l pot roade, și pe fiecare zi o baniță de jaratec.

— Cînd aș ști că-mi vei fi de ajutor să sfîrșesc ce am pus de gînd, mai-mai că aș face așa precum zici tu!

— Stăpînă, zise calul, fă cercarea asta și nu te vei căi.

Calul era năzdrăvan.

Fata împăratului îngriji de cal tocmai precum îi zise el.

La a zecea zi, unde se scutură odată calul, și se făcu frumos, gras ca un pepene și sprinten ca o căprioară. Apoi, uitîndu-se vesel la fata împăratului, zise:

— Să-ți dea Dumnezeu noroc și izbîndă, stăpîna mea, că m-ai îngrijit și m-ai făcut să mai fiu odată pe lume cum doream. Spune-mi tu care este păsul tău, și poruncește-mi ce trebuie să fac.

— Eu voi să merg la împăratul cel mare și tare, vecinul nostru, ca să-i slujesc, și-mi trebuie pe cineva care să mă povățuiască. Spune-mi pe care din boieri să aleg?

— Daca vei merge cu mine, îi zise calul, habar să n-ai; nu-ți trebuie pe nimeni. Te voi sluji, cum am slujit și pe tată-tău. Numai să m-asculți.

— Dacă este așa, de azi în trei zile plecăm.

— Și chiar acum daca poruncești, îi răspunse calul.

Fata împăratului, cum auzi aceasta, puse toate alea la cale pentru drum. Își luă niște haine curate, dară fără podoabe, nițele merinde și ceva bani de cheltuială, încălecă calul și, venind înaintea tatălui său, îi zise:

— Rămîi cu Dumnezeu, tată, și să te găsesc sănătos!

— Cale bună, fata mea, îi zise tată-său. Toate ca toate, numai povețele ce ți-am dat să nu le uiți niciodată. Și la orice nevoie mintea ta să fie pironită la Dumnezeu, de unde ne vine tot binele și tot ajutorul.

După ce se făgădui că așa va face, fata porni.

Ca și la celelalte fete, tată-său dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză iarăși podul de aramă și o aștepta acolo.

Pe drum, calul spuse fetei cu ce tertipuri îmblă tată-său să-i încerce bărbăția, și o povățui ce să facă ca să scape cu față curată. Ajungînd la pod, unde se năpusti asupra ei un lup cu niște ochi turburați și zgîiți de băga fiori în oase, cu o gură mare și cu o limbă ca de dihanie turbată, cu colții rînjiți și clănțănind de pare că nu mîncase de o lună de zile; și cînd să înfigă ghiarele sale cele sfîșiitoare, fata dete călcîie calului, și unde se răpezi asupra lupului cu paloșul în mînă de să-l facă mici fărîmi și, daca nu se da în laturi lupul, în două îl făcea cu paloșul; căci ea nu glumea, fiindcă-și pusese credința în Dumnezeu, și dorea ca vrînd-nevrînd să împlinească slujba ce și-o luase asupră.

Ea trecu podul mîndră ca un voinic. Tată-său se miră de vitejia ei și, dînd pe de altă parte, ieși mult înaintea ei, așeză un pod de argint, se făcu un leu și acolo o aștepta.

Calul spuse fetei peste ce o să dea și o învață cum să facă să scape și de astă ispită. Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieși leul înainte cu gura căscată, de să o îmbuce cu cal cu tot, cu niște colți ca cei de fildeș și cu niște ghiare ca secerile și răcnea de se cutremurau codrii, și cîmpiele vuiau de-ți lua auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cît banița și la coama aia ce sta rădicată în sus și zbîrlită, ar fi înghețat de frică. Dară fata împăratului, îmbărbătată de cal, se năpusti odată într-însul cu sabia goală în mînă, încît daca nu fugea leul sub pod, în patru îl făcea. Atunci trecu podul, mulțumind lui Dumnezeu și neștiind ce o mai aștepta.

Fata împăratului, care nu ieșise din casă de cînd o făcuse mă-sa, se mira și sta în loc uimită, văzînd frumusețile cîmpului. Aci îi venea să descalece ca să adune cîte un mănuchi de flori din mulțimea aia ce acoperea văile și dealurile, flori de cari nu mai văzuse ea; aci îi venea să se dea la umbră sub cîte un copaci nalt și stufos, în care miile de paseri cîntau fel de fel de cîntece, așa de duioase, de erau în stare să te adoarmă; și aci în urmă să se ducă la cîte un șipot de apă limpede ca lacrima ce izvora din cîte un colț de piatră din coastele dealurilor; susurul acestor izvoare o făcea să se uite galeș la ele și-i plăcea să le vază curgerea lor cea șerpuită ce aluneca pe pămînt, încungiurate de mulțime de floricele și verdeață de primăvară. Dară la toate astea calul o îmbărbăta și-i da ghes să meargă înainte și să-și cate

de drum. El îi spunea că voinicii nu se uită la d-alde astea, decît după ce duc trebile la capăt bun. Îi mai spuse că are să mai dea de o cursă pe care i-o întindea tată-său, și o și învăță cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare.

Fata asculta cu toate urechile și făcu precum o învăță calul, fiindcă văzu ea că toate învățăturile lui îi iese înde bine, și din cuvîntul lui nu se abătea.

Tată-său, ca și de la rînd, dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză un pod de aur, se făcu un balaur mare cu douăsprezece capete și se ascunse sub acel pod.

Cînd fu ca să treacă fata pe acolo, unde îi ieși înainte balaurul plesnind din coadă și încolăcindu-se; din gurile lui ieșea văpaie de foc, și limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare; cum îl văzu fata că este așa de grozav, niște răcori o apucară și i se făcu părul măciucă de frică. Calul, daca simți că fata se pierde cu firea, o îmbărbătă iarăși și-i aduse aminte ce o învățase să facă; iară fata împăratului, după ce mai prinse nițică inimă, strînse frîul calului cu mîna stîngă, îi dede călcîie și, cu paloșul în dreapta, se repezi asupra acelui balaur.

Un ceas ținu lupta. Calul o potrivea cum să vină tot cam la o parte ca să-i reteze vreun cap; dară vrăjmașul se păzea și el destul de bine. În cele mai de pe urmă, izbuti fata să rănească pe balaur. Atunci, dîndu-se el de trei ori peste cap, se făcu om.

Fetei nu-i venea să crează ochilor cînd văzu pe tată-său înaintea ei; iară el, luînd-o în brațe și sărutînd-o pe frunte, îi zise:

— Văz că tu ești voinică, fata mea, și bine ai făcut de ți-ai luat calul ăsta, căci fără dînsul te-ai fi întors și tu ca și surorile tele. Am bună nădejde să isprăvești cu bine slujba cu care te-ai însărcinat de bunăvoie. Numai adu-ți aminte de poveștele mele și să nu ieși din cuvîntul calului ce ți-ai ales. Să ne vedem sănătoși!

— Să te audă Dumnezeu, tată, îi răspunse fata, și să te găsesc sănătos.

Apoi, sărutînd mîna tatălui său, se despărțiră.

După ce merse cale lungă, depărtată, ajunse la niște munți mari și înalți. Între munți întîlni doi zmei ce se luptau de nouă ani și nu puteau să se dovedească unul pe altul. Lupta era pe moarte ori pe viață. Cum o văzură ei, crezînd că este un voinic, unul îi zise:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, vino de taie pe ăst duşman al meu, că ţi-oi cădea şi eu vreodată bun la ceva.

Iar cellalt zise şi el:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, vino de mă scapă pe mine de idolul ăsta de vrăjmaş, şi-ţi voi da un telegar fără splină, care se numeşte Galben-de-soare.

Fata întrebă pe cal, pe care din amîndoi să scape; iară calul îi zise să scape pe cel ce-i făgăduise să-i dea pe Galben-de-soare, că este un cal mai harnic decît dînsul, fiindu-i frate mai tînăr. Atunci unde se repezi fata la zmeul cellalt cu paloşul, şi dintr-o lovitură îl făcu în două bucăţi!

Zmeul, daca se văzu scăpat, îmbrăţişă pe mîntuitorul său şi-i mulţumi, apoi merseră acasă la dînsul ca să dea lui Făt-Frumos pe Galben-de-soare, după cum se făgăduise. Muma zmeului nu mai putea de bucurie cînd văzu pe fiu-său teafăr şi nu mai ştia ce să facă ca să mulţumească lui Făt-Frumos că-i scăpase copilul de la moarte.

Fata împăratului arătă dorinţa ce are de a se odihni de osteneala drumului ce făcuse. Îi dară o cămară şi o lăsară singură. Ea, prefăcîndu-se că voieşte să îngrijească de cal, îl întrebă daca are să i se întîmple ceva; şi calul îi spuse ce are să facă.

Muma zmeului precepu că aci la mijloc se joacă vreo drăcie. Ea spuse fiului său că voinicul ce-l scăpase de primejdie trebuie să fie fată şi că o asemenea fată vitează ar fi numai bună să o ia el de soţie. Fiul său zicea că o dată cu capul nu putea el crede una ca asta, fiindcă nu se putea ca o mînă femeiască să răsucească paloşul aşa de bine cum făcea Făt-Frumos. Atunci muma zmeului zise că are să facă cercare. Pentru aceasta puse seara la capul fiecăruia din ei cîte un mănuchi de flori: la care se vor veşteji florile, acela este bărbat, şi la care va rămînea verzi, este femeie.

Fata împăratului, după povaţa calului, s-a sculat peste noapte cam despre ziuă, cînd somnul este mai dulce, şi, pîş, pîş, în vîrful degetelor, intră în cămara zmeului, îi puse mănuchiul său de flori, luă pe al lui şi, punîndu-l la capul patului său, se culcă şi dormi dusă.

Dimineaţa, cum se sculă zmeoaica, se duse într-un suflet la fiul său şi văzu florile vestede. După ce se sculă şi fata împăratului, merse şi la dînsa şi, văzînd că şi ale ei se vestejise, tot nu crezu că este voinic. Ea zicea fiului său că nu se putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era aşa de gingaş, încît îţi venea să o bei într-o băr-

dăcuță de apă, perișorul supțire și stufos îi cădea pe umeri în unde, fața-i are pe vino-ncoace; ochii ăia marii, frumoși și vioi de te bagă în boale, mănușița aia micuță și piciorușul ca de zînă, și în sfîrșit totul nu putea să fie decît de fată, mă-
330 car că se ascundea sub țoalele cele voinicești. Apoi hotărîră să mai facă o încercare.

După ce-și dară bună dimineața, după obicei, zmeul luă pe fată și merseră în grădină. Aci, zmeul îi arătă toate felurile de flori ce avea, și o îmbia și pe dînsa să le miroase. Fata
335 împăratului își aduse aminte de povețele calului și, cunoscînd vicleniа, zise cam răstit că de ce l-a adus în grădină de dimineață ca pe o femeie să-i laude florile cu niște vorbe seci, pe cînd ar fi trebuit să meargă mai întîi la grajduri să vază cum se îngrijește p-acolo de cai.

340 Auzind acestea, zmeul spuse mă-sei, dară ea nici acum, nu putea să crează că este băiat. În cele mai de pe urmă, zmeoaica se vorbi cu fiul său să mai facă încă o-ncercare; zise fiului său să ducă pe Făt-Frumos în cămara cu armele, să-l îmbie să-și aleagă ceva de acolo și, de va alege vreo armă din
345 cele împodobite cu nestimate, să știe de bunăseamă că ea este fată.

După prînz, zmeul duse pe Făt-Frumos în cămara cu armele. Aci erau rînduite cu meșteșug tot felul de arme: unele împodobite cu nestimate, altele numai așa, fără podoabe.
350 Fata împăratului, după ce se uită și cercetă mai toate armele, își alese o sabie cam ruginită, dară cu fierul ce se încovoia de se făcea covrig. Apoi spuse zmeului și mumei sale că a doua zi vrea să plece.

Cînd auzi muma zmeului ce fel de armă își alese, se da de
355 ceasul morții că nu putea descoperi adevărul. Ea spuse fiului său că, deși pare că este băiat după apucăturile lui, dară este fată, și încă de cele mai prefăcute.

Dacă văzu că n-are încotro, merseră la grajd și-i dederă pe Galben-de-soare. Și după ce-și luă rămas bun, fata împă-
360 ratului își căță de drum.

Încă pe cale fiind și silind să ajungă, calul zise fetei:

— Stăpînă, pînă acum m-ai ascultat la orice ți-am zis, și toate ți-au mers bine. Ascultă-mă și de astă dată și nu vei greși. Eu sunt bătrîn de aci înainte; și mi-e să nu poticnesc.
365 Ia pe frate-meu Galben-de-soare și fă călătoria mai departe cu el. Încrede-te lui cum te-ai încrezut în mine și nu te vei căi. El este mult mai tînăr decît mine și mai sprinten, și te va învăța ca și mine ce să faci la vreme de nevoie.

— Este adevărat că am izbutit ori de cîte ori te-am ascultat. Și daca n-aș ști cît ai fost de credincios tatălui meu, de astă dată nu te-aș asculta. Mă voi încrede însă fratelui tău ca și ție, după ce-mi va dovedi că-mi vrea binele.

— Încrede-te, stăpînă, zise Galben-de-soare, căci voi fi mîndru să încalece pe mine o viteză ca tine, și apoi mă voi sili ca să nu simți lipsa fratelui meu, fiindcă voi să-l scutesc și pe dînsul, sărmanul, că e bătrîn, de necazurile și primejdiile călătoriei ce vei să faci, pentru că, trebuie să știi, peste multe nevoi a să dai și multe primejdii ai să întîlnești. Dară cu vrerea lui Dumnezeu și de mă vei asculta, pe toate ai să le biruiești și să le scoți la capăt bun.

Fata împăratului încălecă apoi pe Galben-de-soare și se despărți de calul ei, lăcrimînd. Merseră, merseră, cale lungă, depărtată, cînd fata împăratului zări o cosiță de aur. Opri calul și-l întrebă dacă este bine să o ia, ori s-o lase locului. Calul îi răspunse:

— De o vei lua, te vei căi; de nu o vei lua, iarăși te vei căi; dară mai bine este să o iei.

Fata o luă, o băgă în sîn și plecă înainte.

Trecură dealuri, trecură munți și văi, lăsară în urmă păduri dese și verzi, cîmpii cu flori de cari nu mai văzuse fata, izvoare cu ape limpezi și reci, și ajunseră la curtea împăratului celui mare și tare.

Ceilalți fii de împărați cari slujeau acolo îi ieșiră înainte și o întîmpinară. Ei nu se puteau dezlipi de dînsa, căci și vorba-i și fața îi erau cu lipici.

A doua zi se înfățișă la împăratul și spuse pentru ce a venit. Împăratul nu mai putea de bucurie că-i sosise așa voinic chipeș și drăgălaș. Îi plăceau prea mult răspunsurile ce primea la întrebările lui, se vedea cît de colo că vorbea cu înțelepciune și supunere. Văzînd împăratul un tînăr așa de cu minte, prinse dragoste de el și-l luă pe lîngă dînsul.

Fata de împărat nu se putu împrieteni cu toți ceilalți fii de împărați, fiindcă cei mai mulți erau năzuroși, tembeli și deșucheați; iară ei prinseseră pizmă pe dînsa pentru aceasta; și, pentru că văzuse că împăratul o lua în nume de bine, îi purtau sîmbetele.

Într-una din zile ea își găti bucate singură și ședea la masă, cînd doi din ceilalți fii de împărați veniră să o vază. Șezură deci cu toții și mîncară. Atît de mult plăcură acestor fii de împărați bucatele, încît își lingeau și degetele cînd

mîncau. O lăudară pentru meşteşugul de a face bucatele şi ziseră că de cînd sunt ei, nu mai mîncaseră aşa bucate bune.

Cum se întîlniră aceştia cu ceilalţi fii de împăraţi, le spuseră că au fost la masă la fiul de împărat venit de curînd, că au mîncat cum nici împăratul nu mănîncă şi că bucatele au fost gătite de dînsul.

Atunci toţi fiii de împăraţi se alegară de dînsa să le gătească într-o zi ea bucatele. Şi iată că tocmai în ziua aceea bucătarii curţii se îmbătaseră, sau nu ştiu ce făcuseră, că nici focul nu era făcut pe vatră. Şi aşa, rugată fiind cu stăruinţă, se apucă şi ea de găti nişte bucate înfricoşate. Cînd le aduse pe masă la împăratul, acesta nu se putea sătura mîncînd. Iară dacă chemă pe bucătar şi-i dede poruncă că tot astfel de bucate să-i gătească, el spuse cine a gătit în ziua aceea. Împăratul rămase pe gînduri.

Apoi veniră şi ceilalţi fii de împăraţi şi spuse împăratului că fiul împăratului de curînd venit s-ar fi lăudat la un chef ce au făcut cu toţii, că ştie unde este *Ileana Simziana, cosiţă de aur, cîmpul înverzeşte, florile-nfloreşte*, şi că are o cosiţă din cosiţa ei. Cum auzi împăratul aceasta, porunci să-l cheme şi îndată îi zise:

— Tu ai ştiut de Ileana Simziana şi mie nu mi-ai spus nimic, măcar că ţi-am arătat dragoste şi te-am cinstit mai mult decît pe ceilalţi.

După ce ceru şi văzu cosiţa de păr, îi zise:

— Poruncă împărătească să ştii că ai să-mi aduci pe stăpîna acestei cosiţe; căci de nu, unde-ţi stau talpele îţi va sta şi capul.

Biata fată de împărat se cercă să zică şi ea ceva, dară împăratul îi tăiă cuvîntul. Apoi se duse de spuse calului cele ce se întîmplară. Calul îi zise:

— Nu te speria, stăpînă. Astă-noapte chiar frate-meu mi-a adus răspuns că pe stăpîna cosiţei a furat-o un zmeu; că ea nu voieşte nici în ruptul capului să-l iubească pînă nu-i va aduce herghelia ei de iepe; şi că zmeul îşi bate capul cum să-i împlinească dorinţa. Ea este acum în smîrcurile mărilor. Du-te la împăratul şi cere să-ţi dea douăzeci de corăbii, şi ia marfă de cea mai frumoasă de pune într-însele.

Fata de împărat nu aşteptă să-i zică de două ori, şi se duse drept la împăratul:

— Să trăieşti, luminate împărate, şi să-ţi fie faţa cinstită. Am venit să-ţi spun că slujba cu care m-ai însărcinat o voi împlini-o, daca-mi vei da douăzeci de corăbii şi bani ca

să cumpăr marfa cea mai frumoasă și mai scumpă ca să pun
455 într-însele.

— Să se facă așa precum zici tu, numai să-mi aduci pe Ileana Simziana, îi răspunse împăratul.

Cum se gătiră corăbiile, le încărcară cu marfă și fata de împărat împreună cu Galben-de-soare intră în cea mai fru-
460 moasă și plecară. Nici vînturi, nici valurile mării nu putură să le stea împotrivă și, după o călătorie de cîteva săptămîni, ajunseră la smîrcurile mărilor. Acolo stătură. Fata împăratului și cu Galben-de-soare ieșiră la uscat și îmblau pe țărmuri; însă cînd ieșiră, luară din corabie o pereche de conduri
465 cusuți numai cu fir și împodobiți cu pietre nestimate. Tot îmblînd pe aci, zăriră niște palaturi cari se învîrteau după soare, și o luară într-acolo. În cale se întîlniră cu trei roabe de ale zmeului, cari păzeau pe Ileana Simziana. Cum văzură ele condurii, li se scurgeau ochii după dînșii; iară fata împă-
470 ratului le spuse că este un negustător care a rătăcit drumul pe mare.

Întorcîndu-se roabele, spuse doamnei lor cele ce văzură; iară ea zărise de pe fereastră pe negustătorul; de cum îl ochi, începu să-i tîcîie inima, fără să știe de ce; și era bună bucu-
475 roasă de a putea să scape de zmeu, mai cu seamă că nu era atunci acolo, fiindcă-l trămisese ca să-i aducă herghelia ei cu iepele.

După ce ascultă cele ce-i spuse roabele, se duse la negustător, care aștepta la poartă, ca să vază și ea condurii;
480 dară după ce auzi de la negustător că are în corabie marfă și mai scumpă și mai frumoasă, se înduplecă de rugăciunile negustătorului și pofti să meargă să-i vază marfa; ajungînd la corabie și tot alegînd la marfă, nu băgase de seamă că lopătarii depărtaseră corabia de la uscat, și dînd Dumnezeu un
485 vînt bun, corăbiile mergeau ca săgeata; cînd se pomeni în mijlocul mării, Ileana Simziana se prefăcu că-i pare rău și prinse a certa pe negustător că o înșelase, iară-n sufletul ei ruga pe Dumnezeu să-i ajute a scăpa de iazma de zmeu.

Ajunseră cu norocire la țărm, cînd, ce să vezi! drăcoaica
490 de muma zmeului, cum auzi de la roabe că pe Ileana Simziana o furase un negustător și fugea cu dînsa cu corăbiile, se luă după ei; și ajungînd la țărm, o văzură venind după dînșii ca o leoaică, cu o falcă în cer și una în pămînt și aruncînd văpaie din gura ei ca dintr-un cuptor.

Cum o văzu Ileana Simziana, înțelese că e zgripțuroaica de mumă a zmeului, spuse neguțătorului, cu care era călare pe Galben-de-soare, și începu a plînge cu foc.

Fata împăratului întrebă pe Galben-de-soare ce să facă, că o dogorește văpaia ce iese din gura zmeoaicei, iară Galben-de-soare îi răspunse:

— Bagă mîna în urechea mea cea stîngă, de scoate gresia ce este acolo, și o aruncă înapoi.

Așa făcu fata împăratului. Apoi o luară iute la picior, pe cînd în urma lor se nălță deodată un munte de piatră care atingea cerul.

Muma zmeului făcu ce făcu și trecu muntele, cățărîndu-se din colț în colț, și, să te ții după dînșii! Văzînd Ileana Simziana că iară era să-i ajungă, spuse neguțătorului; iară acesta, după ce se înțelese cu calul, scoase din urechea lui cea dreaptă o perie și o aruncă înapoi. Îndată se făcu o pădure mare și deasă, de nu putea să treacă prin ea nici pui de fiară.

Muma zmeului roase din copaci, se agăță de ramure, sări din vîrf în vîrf, se strecură, și tot după dînșii, alergînd ca un vîrtej! Dacă văzură că și de astă dată îmblă să-i ajungă, fata împăratului întrebă iară pe cal ce să facă, și acesta îi zise să ia inelul de logodnă ce se află în degetul Ileanei Simzianei și să-l arunce înapoi. Cum aruncă inelul, se făcu un zid de cremene pînă la cer.

Muma zmeului, daca văzu că nu se poate urca pe dînsul și să treacă dincolo, nici să roază din acest zid, nu mai putea de ciudă, și cum era de cătrănită și amărîtă, se urcă și ajunse cu gura la gaura ce lăsase inelul să rămînă, și suflă văpaie din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri ca să-i ajungă și să-i pîrjolească, dară ei se așezară jos la rădăcina zidului și nu le păsa nimic de focul zmeoaicei.

Zmeoaica suflă ce suflă și, daca văzu că nu poate să-i prăpădească, nici să pună mîna pe dînșii, plesni fierea într-însa de necaz, căzu și crăpă ca necuratul; iară ei așteptară pînă să moară bine, apoi neguțătorul bagă degetul în gaura inelului, după cum îl învățase Galben-de-soare, și zidul pieri ca și cum n-ar fi mai fost și-i rămase inelul în deget. După ce se uitară la stîrvul zmeoaicei și făcură haz de dînsul, îl lăsară corbilor și porniră mai departe și merseră și merseră, pînă ce ajunse la curtea împărătească.

Ajungînd, se înfățișară la împăratul; acesta priimi cu multă cinste pe Ileana Simziana. El nu mai putea de bucurie, și se îndrăgosti de dînsa de cum o văzu. Iară Ileana Simziana

se căina și se întrista în sufletul ei că n-avea triște. Cum se poate, zicea ea, să ajungă pe mîinile unora și altora, pe cari nu putea să-i vază de urîți ce-i erau. Inima și ochii ei era tot la Fătul-Frumos care o scăpase din mîna zmeului.

Cînd însă o sili împăratul ca să se cunune cu el, ea îi zise:

— Luminate împărate, să-ți stăpînești împărăția cu norocire; dară eu nu mă pot mărita pînă nu mi s-o aduce herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot.

Auzind astfel împăratul, chemă îndată pe fata de împărat și-i zise:

— Să te duci să-mi aduci herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot, a iubitei mele; căci de nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul!

— Preamărite împărate! m-ai însărcinat cu o slujbă care abia am săvîrșit-o, fiindu-mi capul în joc. Ai la curtea măriei-tale atîți viteji fii de împărați; și fiindcă toți te țin de om drept și cu frica lui Dumnezeu, eu socotesc că ar fi cu dreptul ca să dai la altul această slujbă. Ce mă știu eu face, și de unde să-ți aduc eu herghelia ce-mi poruncești?

— Nu știu eu. Din pămînt, din iarbă verde, să te duci să-mi aduci herghelia, și să nu îndrăznești a mai zice nici o vorbă măcar.

Atunci fata împăratului se închină și ieși. Ea se duse de spuse lui Galben-de-soare ceea ce i se poruncise. Iară calul îi răspunse:

— Du-te de caută nouă piei de bivol, să le cătrănești și să le așezi bine pe mine. Nu te teme, că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei scoate-o la căpătîi bun și slujba cu care te-a împovărat împăratul. Dară trebuie să știi că cu amar are să-i vină și lui, la urma urmelor, pentru faptele sale.

Fata împăratului făcu precum îi zisese calul și porniră amîndoi. După o cale lungă și grea, ajunseră pe tărîmul unde păștea iepele. Acolo se întîlni cu zmeul care furase pe Ileana Simziana, rătăcind ca un dezmetic și neștiind cum să facă ca să aducă herghelia. Îi spuse că Ileana nu mai este a lui și că mă-sa crăpase de necaz, pentru că nu putuse să-i scape de la răpitor pe iubita lui.

Auzind zmeul aceasta, se făcu foc și pară de mînie, se turbură de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor. Apoi, după ce înțelese că are a face tocmai cu răpitorul iubitei sale, își pierdu cumpătul de supărare și amărăciune; și răcnind ca un leu, se luă la luptă cu fata împăratului, care își ținea

firea și pe care o îmbărbăta calul. Pe fata împăratului o ferea calul de loviturile zmeului; căci, cînd vedea că rădică sabia să dea, odată se rădica mai sus decît zmeul, și el da în vînt; iară cînd aducea fata paloșul, calul se lăsa răpede asupra calului zmeului și ea da în carne vie. După ce se luptară de credeai că a să se scufunde pămîntul subt ei, nu știu cum îi veni bine fetei împăratului, aduse paloșul cam pieziș și-i reteză capul. Apoi, lăsîndu-i stîrvul ciorilor și coțofenilor, se duseră pînă ajunseră la locul unde se afla herghelia.

Aci, calul zise fetei de împărat să se urce ea într-un pom ce era acolo, și să privească la lupta lor. După ce se urcă fata în pom, necheză Galben-de-soare de trei ori și toată herghelia de iepe se adună împrejurul lui. Apoi dodată se arătă și armăsarul iepelor, plin de spume și sforăind de mînie. Și văzînd pe Galben-de-soare în mijlocul iepelor, se răpezi la dînsul cu turbare și se încinse o luptă de să te ferească Dumnezeu! Cînd se da armăsarul la Galben-de-soare, mușca din pieile de bivol; iară cînd se da acesta la armăsar, mușca din carne vie, și se bătură, și se bătură pînă ce armăsarul, sfîșiat, hărtănit de sus pînă jos și plin de sînge, fu răzbit și biruit; iară Galben-de-soare scăpase teafăr, fiindcă se hărtănise pieile de bivol. Atunci se dete fata jos din pom, încălecă și luară herghelia, mînînd-o de dinapoi; iară armăsarul abia se tîra după dînsa.

După ce băgă herghelia în curtea împăratului, se duse de-l înștiință. Atunci ieși Ileana Simziana și le chemă pe nume. Armăsarul, cum îi auzi glasul, îndată se scutură și se făcu ca întîi, fără să se cunoască semn de rane pe el.

Ileana Simziana zise împăratului să pună pe cineva să-i mulgă iepele, ca să se îmbăieze amîndoi. Dară cine putea să se apropie de ele? că azvîrleau din copite de zvînta unde loveau. Daca nimeni nu putu, împăratul porunci iarăși fetei de împărat să le mulgă.

Fata împăratului, cu inima zdrobită de mîhnire și obidă că tot pe dînsa o punea la lucrurile cele mai grele, și fiind curată în cugetul ei, se rugă lui Dumnezeu cu credință ca să o ajute să sfîrșească cu bine și slujba aceasta. Și unde începu o ploaie d-alea de părea că toarnă cu găleata, și îndată ajunse apa pînă la genuchile iepelor, apoi dete un îngheț de nu se mai puteau mișca din loc. Văzînd minunea aceasta, fata împăratului mai întîi mulțumi lui Dumnezeu pentru ajutorul ce-i dete, apoi se puse de mulse iepele.

Împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Simziana și se uita la dînsa ca la un cireș copt; dară ea nici nu-l băga în seamă, ci tot da, zi după zi, cu fel de fel de vorbe, a se cununa. În cele de pe urmă, îi zise:

— Văz, luminate împărate, că tot ce am cerut mi s-a împlinit. Un lucru ne mai trebuie, și apoi să știi că ne vom cununa.

— Porumbița mea, îi răspunse împăratul, împărăția mea și eu sîntem supuși ascultători ai poruncilor tele. Cere ce mai ai de cerut cu un ceas mai curînd, că iată mă sfîrșesc de dragoste pentru tine. Am ajuns ca un năuc, visez deștept, nu mai știu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi cei frumoși și tînjitori.

— Daca este așa, mai zise Ileana Simziana, să-mi aduci vasul cu botez care se păstrează într-o bisericuță de peste apa Iordanului, și atunci ne vom cununa.

Cum auzi împăratul aceasta, chemă iarăși pe fata împăratului și-i porunci să facă ce o face și cum va ști ea, să-i aducă ceea ce poruncise Ileana Simziana.

Fata de împărat cum auzi, se duse de spuse lui Galben-de-soare, și el îi răspunse:

— Aceasta este cea din urmă și mai grea slujbă ce mai ai să faci. Aibi însă nădejde în Dumnezeu, stăpînă, căci și împăratului i s-a împlinit.

Se gătiră și plecară.

Calul știa de toate astea, căci nu era el năzdrăvan de florile mărului.

El spuse fetei împăratului zicînd:

— Acel vas cu botez se află pe o masă în mijlocul unei bisericuțe și-l păzesc niște călugărițe. Ele nu dorm nici zi, nici noapte. Din cînd în cînd însă un pustnic vine pe la ele de le povățuiește cele sfinte pentru Domnul. Cînd sunt la ascultare de le învață pustnicul, rămîne numai una de pîndă. De am putea nemeri la vremea aceea, tocmai bine ar fi; de nu, cine știe cît avem a zăbovi, căci altfel nu e chip.

Se duseră deci, trecură apa Iordanului și ajunseră la acea bisericuță. Noroc că tocmai atunci sosise pustnicul și chemase pe toate călugărițele la ascultare. Numai una rămăsese de pază; și aceasta, obosită fiind de șederea îndelungată, o prinse somnul. Ca să nu se întîmple însă cine știe ce, ea se culcă pe pragul ușei, cu gînd că n-o să poată nimeni intra fără să simță ea.

Galben-de-soare povățui pe fata de împărat cum să facă ca să pună mîna pe vasul cu botez. Fata se duse binișor, se strecură pe lîngă zid și, pîș-pîș, în vîrful degetelor, pînă la ușă. Aci odată sări ca o pisică de ușure peste prag, de nici nu atinse pe călugărița pe care o furase somnul; și, punînd mîna pe vas, ieși cum a intrat, încălecă pe cal și pe ici ți-e drumul!

Călugărița simți, sări odată în sus și, văzînd că lipsește vasul, începu a se boci de ți se rupea rărunchii de milă. Îndată se adunară călugărițele și se văicăreau de focul ce le ajunsese. Pustnicul, dacă văzu că s-a spălat pe mîini de vasul cu botez, căută către fata de împărat cum zbura cu Galben-de-soare și, rădicînd mîinile în sus și îngenuchind, o blestemă zicînd:

— Doamne, Doamne sfinte! fă ca nelegiuitul care a cutezat să pună mîna lui pîngărită pe sîntul vas cu botez să se facă muiere, de va fi bărbat; iară de va fi muiere, să se facă bărbat!

Și îndată rugăciunea pustnicului se ascultă. Fata împăratului se făcu un flăcău de-ți era dragă lumea să te uiți la el. Cum ajunse la împăratul, se miră și nu știa ce să crează ochilor săi, băgînd de seamă că se schimbase; lui i se părea că nu mai este cum era la plecare, ci că acum e mai chipos și mai semeț. Cum dete vasul, zise:

— Mărite împărate, ți-am făcut slujbele cu cari m-ai însărcinat. Socotesc că acum am sfîrșit. Fii fericit și domnește cu pace cît mila Domnului va voi!

— Sunt mulțumit de slujbele tale, zise împăratul; să știi că după moartea mea tu ai să te urci pe scaunul împărăției mele, fiindcă eu n-am moștenitor pînă acum. Iară daca Dumnezeu îmi va da un fiiu, tu vei fi mîna lui cea dreaptă.

Toți sfetnicii și fiii de împărați erau de față cînd a zis împăratul vorbele acestea.

Ileana Simziana, dacă văzu că i se împlini și astă voință, se hotărî să-și răzbune asupra împăratului, pentru că trămise tot pe Fătul ei Frumos la toate slujbele cele grele, cari puteau să-l răpună; căci ea credea că însuși împăratul se va duce să-i aducă vasul cu botez, fiindcă el putea mai lesne s-o facă, de vreme ce toți se supuneau la porunca lui.

Ea porunci să încălzească baia și împreună cu împăratul să se îmbăieze în laptele iepelor ei. După ce intră în baie, porunci să-i aducă armăsarul ca să sufle aer răcoros. Și daca veni, armăsarul suflă cu o nară înspre dînsa răcoare, iară cu

altă nară înspre împăratul aer înfocat, încît fierse și mațele dintr-însul, și rămase mort pe loc.

Mare vîlvă se făcu în împărăție cînd se auzi de moartea împăratului celui mare și tare; toți din toate părțile se adunară și-i făcură o înmormîntare d-ale împărățeștile.

După acestea, zise Ileana Simziana Fătului-Frumos:

— Tu m-ai adus aici, tu mi-ai adus herghelia, tu ai omorît pe zmeul care mă furase, tu mi-ai adus vasul cu botez, tu să-mi fii bărbat. Aidem să ne îmbăiem și să ne cununăm.

— Eu te voi lua, dacă tu mă alegi, răspunse Făt-Frumos; dară să știi că în casa noastră voi ca să cînte cocoșul, iară nu găina.

Se învoiră și intrară în baie. Ileana chemă armăsarul ei ca să încropească laptele în care se vor îmbăia. Chemă și împăratul cel nou pe Galben-de-soare. Și astfel amîndoi caii se întreceau care de care să facă baia mai potrivită de caldă stăpînului său, și mai nimerit de încropită.

După ce s-au îmbăiat, a doua zi s-au și cununat. Apoi s-au urcat în scaunul împărăției. Trei săptămîni ținură veseliile, și toată lumea se bucura că le-a dat Dumnezeu un împărat așa de viteaz, care făcuse atîtea isprăvi.

Iară el domni cu dreptate și cu frica lui Dumnezeu, ocrotind pe săraci și neasuprind pe nimeni, și domnesc și în ziua de astăzi de n-or fi murit.

Eram și eu p-acolo și căscam gura pe dinafară, pe la toate sărbările, căci nici pomeneală nu era să fiu și eu poftit, și apoi se știe că nepoftitul scaun n-are.

Încălecai p-o șea și v-o spusei d-voastră așa.

BROASCA ŢESTOASĂ CEA FERMECATĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat, şi el avea trei feciori. Cînd le-a venit şi lor vremea de însurătoare, le-a zis împăratul:

— Dragii mei copii, v-aţi făcut mari; mergeţi de vă căutaţi ursitele, ca să intraţi şi voi în rîndul oamenilor.

— Vorbele tale, tată, sunt pentru noi ca o icoană la care ne închinăm, răspunseră copiii şi, după ce îi sărutară mîna, se gătiră, care mai de care, să plece mai curînd.

Fiul cel mare se îmbrăcă cu hainele ce le avea el mai bune, luă oaste cu dînsul şi bănet de ajuns.

Mergînd spre răsărit, ajunse la curtea unui împărat care avea o fată, singură la părinţi. O peţi de la tatăl ei, împăratul, şi învoiala se şi făcu.

Asemenea şi cel mijlociu, după ce se dichisi şi el cum ştiu mai bine, plecă şi el înspre apus. Ajunse şi el la curtea unui alt împărat, carele asemenea avea o fată. Făcură vorba, şi iute, iute, se logodi şi el cu dînsa.

Pe fiul cel mai mic, însă, nu-l trăgea inima a pleca în peţit. Dară n-avu ce-şi face capului, căci tată-său îl trimetea într-una să caute a se căpătui şi el. Luă şi dînsul nişte haine, numai să nu zică nescine că nu s-a gătit, şi de cheltuială ce pe apă nu curge, şi plecă şi el, ştii, cam în dorul lelii.

Dară unde să se ducă? Nici el, iacă, nu ştia. Mişca şi el picioarele a lene, unul după altul înaintea lui, numai să zică că umblă, apucă pe o cărare ce întîlni în cale, şi merse pe ea, fără să-şi dea seama unde se duce. Cînd, ce să vezi d-ta? Poteca pe care apucase, îl scoase drept la un eleşteu mare.

În cale văzu o nuia lungă de alun pe care o luă, așa de florile mărului, fără să știe ce are să facă cu dînsa.

Ajungînd pe marginea eleșteului, se așeză și el acolo jos, și, privind cu nedomirire, ia așa numai ca să zică și el că face ceva, bălăcea cu nuiaua prin apă, și făcea haz cum sare stropii de apă, cînd o lovea. Apoi începu a cugeta. El vedea că fiecare strop de apă, cînd pică înapoi la matcă, se face cîte un armean (cerc) împregiurul lui, și de ce merge se mărește, pînă ce intră iarăși în sînul matcei de unde a ieșit, fără mai pe urmă să se cunoască nici locul unde a picat stropul, nici întinderea armeanului din giurul lui, ci totul rămînea ca mai-nainte, adică fața apei lucie ca o oglindă.

El era dus cu gîndurile. Se uita și nu mai vedea, tot da cu nuiaua în apă, și nu știa ce făcea. Nu mai simțea dacă este, ori nu mai este. Cînd, iată că o broască țestoasă ieșise pe luciul apei, și se uita galeș la dînsul. Unde lovea el cu nuiaua, și unde se deschidea talazurile care înconjura vîrful nuielei, acolo, țîșt! și dînsa, și ochii de la dînsul nu și-i mai lua.

Se uita la dînsul parcă să-l soarbă cu privirea. Dară el nu vedea, nu auzea. Atîta era de dus cu mințile.

În cele din urmă, cum, cum, băgă de seamă că o broască țestoasă se ține după vîrful nuielei lui. Se uită și el la dînsa, și parcă îi zicea inima ceva, dară nu pricepu nimic.

Cînd se trezi bine din cugetările lui, văzu că soarele dă în asfințit. Se sculă binișor, fără să-i pese de ceva, și se duse acasă.

A doua zi iarăși așa făcu, fără să-i plesnească prin cap ceva, și fără să-și mai aducă aminte că plecase în pețit.

A treia zi, cum se sculă, plecă iarăși la marginea eleșteului. Pasămite îl trăgea ața la ursita lui.

Și cum sta el acolo și se juca cu nuiaua în apă, iară broasca țestoasă îi tot sărea pe dinainte și se uita la dînsul cu dor, își aduse aminte, la urma urmelor, că el era plecat în pețit, și că frații lui erau a se întoarce a doua zi cu logodnicele lor.

Tocmai cînd voi să se scoale și să plece spre a merge să-și încerce și el norocul, iată că broasca mai țîșni o dată, iară el își aruncă ochii la dînsa mai cu băgare de seamă. Se uită drept în ochii broaștei, și simți un nu știu ce, colea la inimioară, pare că îl săgetase ceva. Șezu iarăși jos. Ar fi voit să plece, dară parcă îl piroînise cineva locului. Mai voi el

să facă ceva cumva, așa ca să se depărteze, dară în deșert. Picioarele nu se mai mișcară, ca și cînd ar fi fost butucite. Se miră de astă lîncezeală. Și, mai aruncîndu-și căutătura la broască, văzu ochii ei, pare că străluceau de un foc ce simțea că îl atinge. Atunci își luă inima în dinți și strigă:

— Asta să fie logodnica mea.

— Îți foarte mulțumesc, dragul meu iubit, îi răspunse atunci broasca. Cuvîntul tău a sfărîmat toate farmecele ce mă țineau înlănțuită. Tu ești ursitul inimei mele. Pe tine te voi urma pînă voi avea viață în mine.

Se sperie oarecum, fiul de împărat, cînd auzi pe broască vorbind.

Ar fi rupt-o d-a fuga, dară graiul ei cel dulce și viersul cu lipici ce avea, îl făcu să-i rămîie tălpile lipite de locul unde sta.

Broasca se dete de trei ori peste cap și se făcu o zînă gingașe, și plăpîndă, și frumoasă, cum nu se mai afla sub soare. Îi venea flăcăului, de drag, să o soarbă într-o lingură de apă. Dară se opri, și nu făcu nici o mișcare, ca să nu supere ori să îndărătnicească pe zîna a veni după el, căci simți că, de aci înainte, fără dînsa nu va putea trăi.

Se puseră la vorbă, și nici ei nu știau ce vorbesc. Aci începeau una, aci lăsau alta, pînă ce se pomeniră că amurgise. Și fiindcă a doua zi era să vie frații cu logodnicele lor, spuse zînei că se duce să înștiințeze și el pe tătîne-său că a să-și aducă și el logodnica.

Broasca intră iarăși în elești, iară dînsul plecă la curtea împărătească. Mergea el, dară parcă-l tot oprea cineva în cale. I se părea că-l trage cineva de la spate de haine. El se tot întorcea de se uita înapoi. Nu vedea nimic, însă el își tot întorcea capul și se uita. Noroc că i se scurtase calea și ajunse acasă, căci, de ținea drumul mai lung, te miră de nu rămînea cu gîtul strîmb, de atîta uitat înapoi.

Daca ajunse și găsi pe toți ai lor adunați la tatăl său, începu să le povestească șiritenia celor ce i se întîmplase. Cînd ajunse să le spuie că a zis broaștei: „Tu să fii logodnica mea“, toți se umflară de rîs deodată și începu a-l cam lua peste picior cu vorbe în doi peri și cu glume nesărate. Vru el să le spuie cine a fost broasca, dară nu-i deteră răgaz, căci îi luau vorba din gură, și-l cam dedeau în tărbăceală cu graiuri care mai de care păcălitoare.

Daca văzu, tăcu din gură și înghiți rușinea ce-i făcură frații înaintea tatălui său. Se gîndi el: „Acum o mie de vorbe

un ban nu face. Lasă, își zise el, să vedem că cine rîde mai la urmă, rîde mai cu folos".

A doua zi fiecare flăcău zbură la logodnica sa. Iară împăratul puse de împodobi palatul și cetatea cît se putu mai frumos, ca să-și priimească nurorile. Oamenii umblau cete, cete prin cetate, ca în zi de sărbătoare, ostașii se gătiră ca de alai, pînă și copiii se veseleau de veselia împăratului.

Veniră unul după altul feciorii cei mai mari ai împăratului cu logodnicele lor. Ce e drept, și ele erau frumoase, hainele pare că le erau turnate pe dînsele. Fiecare își adusese zestre însemnată: robi, cai, căruțe ferecate; și le priimise împăratul cum se cuvine împăraților și fiilor de împărați.

Ei, daca se adunară la un loc, aduseră vorba iarăși despre broasca fratelui lor celui mai mic, și începură, împreună cu logodnicele lor, a grăi despre dînsul cam în dodii.

Îi ținură de rău tatăl lor, căci de, orice s-ar zice, fiu îi era și ăl mic, și îl durea la inimă cînd îl luau în rîs, dară toate fură în deșert, căci, deși nu mai vorbea de rău aievea în fața împăratului, pe din dos, însă, își băteau mendrele, cum voiau, își dedeau coate de rîdeau, și chiar se vorbiră, amîndoi frații cu logodnicele lor, să facă pe fratele lor cel mic de rîs și de ocară, cînd va veni cu broasca țestoasă înaintea împăratului.

Fiul cel mic al împăratului daca se duse și el să-și aducă logodnica, broasca cea țestoasă ieși din eleșteu la dînsul, se dete de trei ori peste cap și se făcu om ca toți oamenii. Vorbiră ce vorbiră, apoi fiul împăratului îi zise să se gătească să meargă. Atunci ea îi răspunse:

— Dragul meu logodnic, trebuie să știi că și eu sunt fată de împărat, și încă fată de împărat mare, și avut, și puternic. Dară blestematele de farmece ne-a acoperit palaturile cu apa aceasta murdară, împărăția ne-a fost răpit-o dușmanii, și pe mine m-a făcut precum m-ai văzut.

Vorbele ei mieroase, viersul ei plăcut, de pare că te ungea la inimă, nu altceva, zăpăcise oarecum pe bietul fecior de împărat, dară, țindu-și firea și nepierzîndu-și cumpătul, el îi mai zise:

— Lasă astea acum. Odată dacă te-am ales, tu ești a mea, floncănească lumea ce va vrea. Gătește-te, îți zic, și aidem, că ne așteaptă tatăl, cu frații și cu cumnatele mele.

— La noi este obiceiul, adăogă zîna, ca înainte de a merge la cununie, să ne îmbăiem.

— Ne vom îmbăia la palaturile tatălui meu, răspunse el.

— De ce să mai facem p-acolo tevatură? Să ne îmbăiem aci.

Şi făcînd un semn cu mîna, apa eleşteului se trase într-o parte şi într-alta, şi în locul lui se văzură nişte palaturi, strălucite de podoabe, încît la soare te puteai uita, dară la dînsele ba. Aurul cu care erau poleiţi stîlpii şi ciubucele de pe lîngă streaşină licărea de-ţi lua ochii.

Zîna luă de mînă pe fiul împăratului şi intră în palat. Vezi că el rămăsese cu ochii bleojdiţi, ca unul ce nici dînsul, deşi era fecior de împărat, nu mai văzuse asemenea scumpeturi.

Şi fiind băile gata şi apa încropită numai ca laptele cînd îl mulge de la oaie, intrară fiecare în cîte o baie şi se îmbăiară.

Fiul împăratului nu cuteza să calce pe pardoseala băii şi pe velinţele cele de mare preţ ce erau aşternute prin palat, de milă să nu le strice frumuseţea.

Baia era pardosită cu tot felul de marmură lustruită şi adusă din meşteşug aşa, încît închipuia fel de fel de flori, de păsări şi cîte nagode toate. Apa ciuruia din ţeve aurite şi o lua cu năstrape şi cu căuşe de aur. Ştergarele erau de mătase şi în ţesătură cu fir de cel bun şi cu mărgăritare.

După ce ieşiră din baie şi se îmbrăcară, trecură prin grădină, unde mirosul florilor îi îmbăta.

Zîna porunci şi trase la scară o căruţă ferecată în aur, cu patru telegari de mîncau foc. Căruţa era împodobită cu pietre nestemate de sclipeau în faţa soarelui ca cine ştie ce lucru mare. Ei se urcară. Cum se puse el lîngă dînsa, un luceafăr se aşeză pe fruntea ei, şi aşa strălucea de orbea pe cei ce se uitau asupra dînşilor.

Amîndoi erau îmbrăcaţi cu nişte haine scumpe şi foarte frumoase. Caii porniră. Dară zburau de parcă n-atingeau pămîntul, iară nu că mergeau. Într-o clipă ajunseră la împăratul, tatăl băiatului, carele îi aştepta şi se ciudea de atîta întîrziere.

Cînd îi văzură, toţi înţeleseră că aceasta era femeie de pe alte tărîmuri, şi lăuda pe fiul de împărat pentru o aşa nimerită şi neaşteptată alegere. Fraţii cei mai mari o mîlciră, văzînd atîta frumuseţe şi atîta bogăţie. Mai mare strălucire şi gingăşie ca aceasta nu se mai văzuse sub soare şi pe la dînşii pînă atunci. Începură a-şi da coate, a-şi veni în cunoştinţă şi a se căi de rîsul ce făcuseră de fratele lor.

Împăratul nu mai putu de bucurie, cînd văzu că fiul său cel mai mic îi aduce în casă minunea minunilor. Zîna se purtă cu mare bunăcuviință, și vorbi astfel încît robi toate inimile. Oaspeții nu-și mai luau ochii de la dînsa și urechile lor nu mai ascultau alte vorbe, decît vorbele ei, că mult erau cu lipici.

Fiii cei mari ai împăratului povățuiră pe logodnicele lor ca să facă și ele tot ce va vedea pe zîna că face, și la cununie și la masă.

Împăratul își împlini pofta inimei lui. El dorise, vezi, să-și cunune toți copiii într-o zi, și așa și făcu.

Era vesel împăratul pentru aceasta, cît un lucru mare.

După ce se cununară fiii împăratului cu logodnicele ce-și aleseseră fiecare, se prinseră în horă și jucară, ca la nunta unui împărat. Ceilalți jucau, nu jucau, dară zîna cînd juca, părea că n-atinge pămîntul. Lumea privea și i se umplea inima de mîndrie, căci fiul cel mic al împăratului lor adusese o așa zînă să o domnească. Oamenii se luau la prinsoare că nici în cer nu se găsea o mai mare frumusețe ca ceea ce aveau ei dinaintea ochilor lor.

Între acestea veni seara, și se puse o masă d-alea împărătești. Împrejurul mesei împărătești, o mulțime de alte mese erau puse pentru boierime, pentru negustorime și pentru prostime. Se puseră la masă.

Nurorile cele mari ale împăratului țineau ochii țintă la zînă să vază ce face ea ca să facă și ele, după povața soților lor.

Zîna, din fiecare fel de bucate ce se aducea la masă, lua cîte nițele și băga în sîn. Asemenea făcură și cumnatele ei. Mîncară și se veseliră cît le ceru inima.

Cînd se sculară de la masă, zîna se duse la împăratul socru, îi sărută mîna, îi mulțumi, și, scoțînd din sîn, de unde băgase bucatele, un mănunchi de flori bine-mirositoare, i-l dete ca semn de iubire fiască.

Odată se umplu locul de un miros așa de frumos și strein, cum nu mai mirosise oamenii locului aceluia. Atunci toți într-o glăsuire strigară: „Să ne trăiască doamna și împărăteasa noastră“, iară ea, fără a se mîndri, se trase din naintea împăratului cu totul smerită și se așeză lîngă soțiorul ei.

În calea ei, începu a curge de printre încrețiturile hainei sale mărgăritare, de umplu locul; iară mesenii, cu buni, cu proști, se plecară și le adunară.

Ducîndu-se și nurorile cele mai mari ale împăratului să-i mulțumească, îi sărutară și ele mîna. Cînd voiră însă a scoate și ele din sîn ce puseseră în timpul mesei, băgară de seamă că hainele lor sunt murdare și terfelite de bucate, încît nu mai semăna a haine puse pe om, ci a alte dihanii, și se făcu un rîs de mila lor în toată nunta, încît plecară umilite în cămările lor ca să se schimbe, fiindcă nu mai era chip a mai sta așa îngălate la nuntă.

Atunci mulțimea, cu mic, cu mare, și împăratul împreună cu dînsa, strigară într-un grai, că acești soți să-i domnească de aci înainte. Împăratul se coborî din scaun, și se urcă fiul cel mic cu soția sa.

Această împărătească cu rostul ei cel blajin, cu purtarea cea cumpătată, se făcu de o iubiră pînă și cumnatele ei. Iară fiul împăratului, cu agerimea minții lui, cu înțelepciunea cea firească și cu povețele împărătesei, soția lui, domni în pace, în liniște și în veselie toată viața lui.

Eram și eu p-acolo. Și fiindcă am dobîndit și eu un os de ros, mi-am pus în gînd să vă povestesc, boieri d-voastră, lucruri care, de s-ar crede, m-ar da de minciună ; și încălecai p-o șea etc.

ALEODOR ÎMPĂRAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. El ajunsese la căruntețe, și nu se învrednicise a avea și el măcar un copil. Se topea d-a-n picioarele, bietul împărat, să aibă și el, ca toți oamenii, măcar o stîrpitură de fecior, dară în deșert.

Cînd, tocmai, la vreme de bătrînețe, iată că se îndură norocul și cu dînsul și dobîndi un drag de copilaș, de să-l vezi și să nu-l mai uiți. Împăratul îi puse numele Aleodor. Cînd fu a-l boteza, împăratul adună Răsărit și Apus, Miazăzi și Miazănoapte, ca să se veselească de veselia lui. Trei zile și trei nopți ținură petrecerile și se chefuiră și se bucurară, de o ținură minte cît trăiră.

Băiatul de ce creștea, d-aia se făcea mai isteț și mai iscusit. Nu mai trecu mult și iată că împăratul ajunse la marginea groapei. Cînd fu la ceasul morții, el luă copilul pe genuchi și-i zise:

— Dragul tatei, iată că Dumnezeu mă cheamă. Sunt în clipa de a-mi da obștescul sfîrșit. Eu văz că tu ai să ajungi om mare. Și chiar mort, oasele mele se vor bucura în mormînt de isprăvile tale. Asupra cîrmuirei împărăției n-am nimic să-ți zic, fiindcă tu, cu iscusința ta, știu că ai s-o duci bine. Un lucru numai am să-ți spui: Vezi tu muntele cela de colo, să nu te ducă păcatele să vînezi p-acolo, că este nevoie de cap. Acel munte este moșia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop: și cine calcă pe moșia lui, nu scapă nepedepsit.

Acestea zicînd, căscă gura de trei ori şi-şi dete sufletul. Se duse şi el ca toată suflarea de pe pămînt, de pare că n-a fost de cînd lumea şi pămîntul.

Îl jeliră ai săi, îl jeliră boierii, îl jeliră şi poporul; în cele de pe urmă trebuiră să-l îngroape.

Aleodor, după ce se urcă în scaunul tătîne-său, deşi copilandru, puse ţara la cale ca şi un om matur. Toată lumea era mulţumită de domnirea sa, şi oamenii se făleau că le-a fost dat de sus ca să trăiască în zilele lui.

Adesea ieşea Aleodor la vînătoare ca să-şi petreacă ceasurile ce-i prisosea de la trebile împărăţiei. El ţinea minte ce-i spusese tătîne-său şi se silea să-i păzească cuvintele cu sînţenie.

Într-o zi, nu ştiu cum făcu, dus fiind pe gînduri, şi alunecă de călcă pe pămîntul pocitului de om. N-apucă să facă zece, douăzeci de paşi, şi iată că se pomeni cu dînsul dinaintea lui.

Acum nu-i era lui pentru că trecuse pe pămîntul omului celui slut şi scîrbos, ci îi era ciudă cum de să calce vorba tatălui său ce-i spusese cu grai de moarte.

Pocitania pămîntului îi zise:

— Toţi nelegiuiţii ce-mi calcă hotarul cad în robia mea.

— Mai întîi trebuie să ştii, îi răspunse Aleodor, că din nebăgare de seamă şi fără de voia mea am călcat pe coprinsul tău, şi n-am nici un gînd rău asupră-ţi.

— Eu te socoteam mai altfel; dară văz că ai de gînd să-ţi cei iertăciune de la mine ca toţi fricoşii.

— Ba să mă ferească Dumnezeu! Eu ţi-am spus curatul adevăr, şi daca vei luptă, alege-ţi: în săbii să ne tăiem, în buzdugane să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

— Nici una, nici alta. Ci, ca să scapi de pedeapsă alt chip nu e, decît să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeş împărat.

Aleodor voi să se codească oarecum, ba că trebile împărăţiei nu-l iartă să facă o călătorie aşa de lungă, ba că n-are călăuz, ba că una, ba că alta; dară aşi! unde vrea să ştie pocitul de toate astea! El o ţinea una, să-i aducă pe fata lui Verdeş împărat, daca vrea să scape de ponosul de tîlhar, de călcător de drepturile altuia, şi să rămîie cu sufletul în oase.

Aleodor se ştia vinovat. Deşi fără voia lui, dară ştia că a făcut un păcat de a călcat pe moşia slutului. Mai ştia iară că de omul dracului, să dai şi să scapi. Să n-ai nici în

clin, nici în mînecă cu dînsul. Făgădui în cele din urmă să-i facă slujba cu care-l însărcina.

Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop ştia că, deoarece Aleodor i-a făgăduit, apoi are să-şi ţie cuvîntul, ca unul ce era om de omenie, şi-i zise:

— Pasă cu Dumnezeu, şi să-ţi ajute să vii cu izbîndă bună.

Aleodor plecă. Şi cum mergea el gîndindu-se şi răzgîndindu-se cum să-şi împlinească sarcina mai bine, căci îşi dăduse cuvîntul, se pomeni pe marginea unui eleşteu şi o ştiucă se zbătea de moarte pe uscat.

Cum o văzu, el se duse să o ia să-şi aline foamea cu dînsa.

Ştiuca îi zise:

— Nu mă omorî, Făt-Frumos; ci mai bine dă-mi drumul în apă, că mult bine ţi-oi prinde cînd cu gîndul n-ăi gîndi.

Aleodor o ascultă şi o dete în apă. Atunci ştiuca îi mai zise:

— Ţine acest solzişor, şi cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Flăcăul plecă mai înainte şi se tot mira de o astfel de întîmplare.

Cînd, iacă se întîlneşte cu un corb ce avea o aripă ruptă. Şi voind să vîneze corbul, el îi zise:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, decît să-ţi încarci sufletul cu mine, mai bine ai face să-mi legi aripa, că mult bine ţi-oi prinde.

Aleodor îl ascultă, căci era băiat viteaz şi de treabă, şi îi legă aripa. Cînd era să plece, corbul îi zise:

— Ţine penița asta, voinicule, şi cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Luă penița Aleodor, şi-şi căută de drum. Dară nu făcu ca la o sută de paşi şi iată că dete peste un tăune. Cînd se gătea a-l strivi cu piciorul, tăunele zise:

— Cruță-mi viața, Aleodor împărat, şi eu te voi mîntui pe tine de la moarte. Ţine acest pufuleț din aripioara mea, şi cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Auzind Aleodor unele ca acestea, şi că îi zise şi pre nume, odată ridică piciorul şi lăsă pe tăune să se ducă în voia lui.

Şi mergînd înainte, cale de nu ştiu cîte zile, dete de palaturile lui Verdeş împărat. Cum ajunse aci, se puse la poartă şi aşteptă ca doar de va veni cineva să-l întrebe ce caută.

Stete o zi, stete două; și ca să vie cineva să-l întrebe ce voiește, ba. Cînd fu în ziua d-a treia, Verdeș împărat chemă slujitorii și le dete o gură de or pomeni-o.

— Cum se poate, le zise el, să stea omul trei zile la poarta mea și să nu meargă nimeni să-l cerceteze? Pentru asta vă plătesc eu simbrie? Pentru asta vă am eu la mine pe procopseală?

Slujitorii dedeau din colț în colț și nu știau ce să răspunză. În cele de pe urmă, chemă pe Aleodor și-l duse înaintea împăratului.

— Ce vrei, flăcăule, îi zise împăratul, și ce aștepți la poarta curților mele?

— Ce să voi, mărite împărate, îi răspunse el, iată sunt trimis să-ți cer fata.

— Bine, băiete. Dară mai întîi trebuie să facem legătură, căci așa este obiceiul la curtea mea. Ai voie să te ascunzi unde vei voi, în trei zile d-a rîndul. Dacă fie-mea te va găsi, capul ți se va tăia și se va pune în parul ce a mai rămas, din o sută, fără cap. Iară dacă nu te va găsi, atunci cu cinste împărătească o vei lua de la mine.

— Am nădejde la Dumnezeu, mărite împărate, că nu mă va lăsa să piei. Parului îi vom putea da și alteeva, nu tot cap de om. Să facem legătura.

— Așa?

— Așa.

Se puseră și făcură legătura; scriseră carte și o întăriră.

Viind fata de față, se învoiră ca a doua zi el să se ascunză cum va ști mai bine. Iară daca se învoiră, el rămase într-un neastîmpăr ce-l chinuia mai cumplit decît moartea. El se gîndea și se răzgîndea cum să se ascunză mai bine. Vezi că era vorba de capul lui, iară nu de altceva. Și tot mergînd pe gînduri și tot plănuind, iată că-și aduse aminte de știucă. Scoase solzul, se uita și gîndi la stăpîna lui; cînd, iată, măre, că știuca și venise și-i zise:

— Ce poftești de la mine, Făt-Frumos?

— Ce să poftesc? Iacă, iacă, ce mi s-a întîmplat. Nu știi tu ceva să mă înveți ce să fac?

— Ia nu te mai îngrija. Lasă pe mine.

Și îndată, lovind din coadă, făcu pe Aleodor un[1] cosăcel și îl ascunse pe fundul mării, printre ceilalți cosăcei.

[1] În textul de bază: *unui*.

Cînd se sculă fata, își luă ocheanul și se uită cu el în toate părțile. Nu-l văzu. De unde ceilalți cari venise să o ceară în căsătorie se ascundeau prin pivniți, pre după case, pre după cîte o șiră de paie, sau prin vreo culă părăsită, Aleodor se ascunse astfel, încît fata intră la grije că a să fie biruită. Ce-i veni ei, se uită cu ocheanul și în mare, și îl zări pe fundul mării, printre cosăcei. Pasămite, ocheanul ei era năzdrăvan.

— Ieși d-acolo, hoțomanule, îi zise ea rîzînd. Ce mi te-ai posmăgit așa? Din coșcogeamite omul te-ai făcut un cosac și mi te-ai ascuns în fundul mării.

N-avu încotro și trebui să iasă.

Ea zise și împăratului:

— Mi se pare, tată, că *flăcăul* ăsta mi-a venit de hac. Și mult e nurliu și drăgălaș. Chiar de l-oi afla pînă la a treia oară, să-l ierți, tată, că nu e prost ca ceilalți. Boiul lui îl arată a fi ceva mai deosebit.

— Vom vedea, îi răspunse împăratul.

A doua zi, ce-i veni lui, se gîndi la corb. Acesta fu numaidecît dinaintea lui, și-i zise:

— Ce mă vrei, stăpîne?

— Ia uită-te, neiculiță, ce mi s-a întîmplat; nu știi tu ceva să mă înveți?

— Să cercăm.

Și lovindu-l cu aripa, îl făcu un pui de corb și îl vîrî într-un stol de corbi ce se urcase pînă la vîntul turbat.

Cum se sculă fata, își luă ocheanul și iarăși îl cătă prin toate locurile. Nu e. Caută-l pe pămînt, nu e. Caută-l prin ape și prin mări, nu e. Se luă de gînduri fata. Cînd, către nămiezi, ce-i veni ei, se uită și în sus. Și zărindu-l în slava cerului printre stolul de corbi, începu a-i face cu degetul, și-i zise:

— Ghidi, ghidi, tîlharule ce ești! Dă-te jos d-acolo, omule, ce mi te-ai făcut așa pitcoace de pasăre? Nici în rai nu scapi de mine!

Se dete jos, că n-avea ce face. Împăratul începu a se minuna și el de istețimea lui Aleodor și-și plecă urechea la rugăciunea fiei sale.

Însă, fiindcă legătura era ca să se ascunză pînă de trei ori, împăratul zise:

— D-a minune, ia să vedem unde are să se mai ascunză?!

A treia zi, dis-de-dimineaţă, se gîndi la tăune. Acesta veni într-un suflet. După ce îi spuse ce voieşte, tăunele zise:

— Lasă pe mine, şi de te-o găsi, eu aici sunt.

Îl făcu o lindină şi-l ascunse chiar în coada fetei, fără să simţă ea.

Sculîndu-se fata şi luînd ocheanul, îl căută toată ziua, şi, ca să dea de dînsul, nici cît. Ea se da de ceasul morţii, căci îl simţea, i se arăta ei a fi p-aci prin preajmă, dară de văzut nu-l vedea. Cătă cu ocheanul prin mare, pre pămînt, prin văzduh, dară nu-l văzu nicăiri. Către seară, obosită de atîta căutare, strigă:

— Ci ia arată-te odată. Te simţ că eşti p-aci p-aproape, dară nu te văz. Tu m-ai biruit, a ta să fiu.

Daca auzi el că este biruită, se dete binişor jos din coada ei şi se arătă. Împăratul n-avu nici el ce mai zice, şi îi dete fata. Cînd plecară, îi petrecu cu mare cinste şi alai, pînă afară din împărăţia lui.

Pe drum, ei stătură să facă popas. Şi după ce îmbucară cîte ceva, el puse capul în poala ei şi adormi. Fata de împărat, tot uitîndu-se la el, i se scurgea ochii după frumuseţea şi după boiul lui. Inima îi dete brînci şi ea nu se putu opri, ci îl sărută. Aleodor, cum se deşteptă, îi trase o palmă de auzi cîinii în Giurgiu. Ea plînse şi îi zise:

— I! Aleodor dragă, dară grea palmă mai ai!

— Te-am pălmuit pentru fapta ce ai făcut; căci eu nu te-am luat pentru mine, ci pentru cela ce m-a trămis pe mine.

— Apoi bine, frăţioare, de ce nu mi-ai spus aşa de acasă; căci atunci ştiam şi eu ce să fac; dară lasă, nici acum nu e timpul trecut.

Pornind şi de aici, ajunseră cu sănătate la Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop.

— Iată, m-am închinat cu slujba, zise Aleodor, şi voi să plece.

Fata, cînd văzu pe acea iazmă, se cutremură de scîrbă şi nu voia să rămîie la dînsul o dată cu capul.

Slutul se dete pe lîngă fată şi începu s-o linguşească cu vorbe mierloitoare şi să se ia cu binele pe lîngă dînsa.

Dară fata îi zise:

— Piei de dinaintea mea, satano, că te trimit la mumă-ta, Iadul, care te-a vărsat pe faţa pămîntului.

Slutenia de neom se topea de dragostea fetei, se lungea cu burta pe pămînt și umbla cu șoșele, cu momele să înduplece pre fată a-l lua de bărbat.

Dară, ași! feritu-l-a sîntuleț să se apropie de dînsa! căci îl ținea țintuit în loc cu ochii cît de colo. Din satană, din iazmă și din spurcăciune nu-l mai scotea.

— Piei, necuratule, de pe fața pămîntului, să scape lumea de o ciumă și de o holeră ca tine.

Mai stărui ce mai stărui, și daca se văzu înfruntat pînă într-atît, iazma plesni de necaz, cum de să fie el ocărît atît de mult de o cutră de muiere.

Atunci Aleodor întinse coprinsul său și peste moșia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, luă de soție pe fata lui Verdeș împărat și se întoarse la împărăția lui.

Cînd îl văzură alde gloatele venind teafăr, alături cu o soțioară de-i rîdea și stelele de frumoasă, îl priimiră cu mare bucurie; și urcîndu-se din nou în scaunul împărăției, domni și trăi în fericire, pînă se istoviră.

Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumneavoastră așa.

PORCUL CEL FERMECAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și avea trei fete. Și fiind a merge la bătălie, își chemă fetele și le zise:

— Iacă, dragele mele, sunt silit să merg la război. Vrăjmașul s-a sculat cu oaste mare asupra noastră. Cu mare durere mă despart de voi. În lipsa mea băgați de seamă să fiți cu minte, să vă purtați bine și să îngrijiți de trebile casei. Aveți voie să vă preîmblați prin grădină, să intrați prin toate cămările casei: numai în cămara din fund, din colțul din dreapta, să nu intrați, că nu va fi bine de voi.

— Fii pe pace, tată, răspunseră ele. Niciodată n-am ieșit din cuvîntul dumitale. Du-te fără grije, și Dumnezeu să-ți dea o izbîndă strălucită.

Toate fiind gata de pornire, împăratul le dete cheile de la toate cămările, mai aducîndu-le aminte încă o dată poveţele ce le deduse, și-și luă ziua bună de la ele.

Fetele împăratului, cu lacrămile în ochi, îi sărutară mîna, îi poftiră biruință; iar cea mai mare din ele priimi cheile dim mîna împăratului.

Nu se știa ce să se facă, de mîhnire și de urît, fetele, cînd se văzură singure. Apoi, ca să le treacă de urît, hotărîră ca o parte din zi să lucreze, o parte să citească și o parte să se plimbe prin grădină. Așa făcură și le mergea bine.

Vicleanul pizmuia pacea fetelor și-și vîrî coada.

— Surioarele mele, zise fata cea mai mare, cîtu-i ziulica de mare toarcem, coasem, citim. Sunt cîteva zile de cînd ne aflăm singure, n-a mai rămas nici un colț de grădină pe unde să nu ne fi plimbat. Am intrat prin toate cămările palatului tatălui nostru, și am văzut cît sunt de frumos și bogat împodobite; de ce să nu intrăm și în cămara ceea, în care ne-a oprit tatăl nostru de a intra?

— Vai de mine, leliță, zise cea mai mică, mă mir cum ți-a dat în gînd una ca aceasta, ca să ne îndemni dumneata să călcăm porunca tatălui nostru. Cînd tata a zis să nu intrăm acolo, trebuie să fi știut el ce a zis și pentru ce a zis să facem așa.

— Că doară nu s-o face gaură în cer d-om intra, zise cea mijlocie. Că doară n-or fi niscaiva zmei să ne mănînce, ori alte lighioane. Ș-apoi de unde o să știe tata daca noi am intrat au ba?

Toț vorbind și îndemnîndu-se, ajunseră tocmai pe dinaintea acelei cămări; cea mai mare din surori, care era păstrătoarea cheilor, băgă cheia în broasca ușei și, întorcînd-o nițel, scîrț! ușa se deschise.

Fetele intrară.

Cînd colo, ce să vază? Casa n-avea nici o podoabă; dară în mijloc era o masă mare cu un covor scump pe dînsa, și dasupra o carte mare deschisă.

Fetele, nerăbdătoare, voiră a ști ce zicea în cartea aceea. Și cea mare înaintă și iată ce ceti:

„Pe fata cea mare a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la răsărit.“

Merse și cea mijlocie și, întorcînd foaia, ceti și ea:

„Pe fata cea mijlocie a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la apus.“

Riseră fetele și se veseliră, hihotind și glumind între ele. Fata cea mai mică însă nu voia să se ducă.

Cele mai mari nu o lăsară în pace, ci, cu voie, fără voie, o aduse și pe dînsa lîngă masă, și cam cu îndoială întoarse și ea foaia și ceti:

„Pe fata cea mică a acestui împărat are s-o ia de soție un porc.“

Trăsnetul din cer de ar fi căzut, nu i-ar fi făcut mai mult rău ca ceea ce i-a făcut citirea acestor vorbe. P-aci p-aci era să moară de mîhnire. Și daca n-o țineau surorile, își și spărgea capul căzînd.

După ce se dezmetici din leşinul ce-i venise de inimă rea, începură s-o mîngîie surorile.

— Ce! îi ziseră, mai crezi şi tu la toate alea! Unde ai mai pomenit tu ca o fată de împărat să se mărite după un porc?

— Ce copilă eşti! îi zise cealaltă, dară tata n-are destulă oştire să te scape, chiar cînd s-ar întîmpla să vie să te ceară un dobitoc aşa de scîrbos?

Fata cea mică a împăratului ar fi voit să se înduplece a crede cele ce îi spuneau surorile; dară n-o lăsa inima. Gîndul ei era mereu la cartea care spuse că norocul celorlalte surori era să fie aşa de frumos şi numai ei îi spusese că o să i se întîmple ceea ce nu se mai auzise pînă atunci pe lume. Şi apoi o rodea la ficaţi călcarea poruncii tatălui lor.

Ea începu a lîncezi. Şi numai în cîteva zile aşa se schimbase, încît nu o mai cunoşteai; din rumenă şi veselă ce era, ajunsese de se ofilise şi nu-i mai intra nimeni în voie. Se ferea de a se mai juca cu surorile prin grădină, d-a culege flori ca să le puie la cap şi d-a cînta cu toatele cînd erau la furcă, ori la cusătură.

Între acestea, tatăl fetelor, împăratul, făcuse o izbîndă cum nu se aştepta, biruind şi gonind pe vrăjmaş. Şi fiindcă gîndul îi era la fiicele sale, făcu ce făcu şi se întoarse mai curînd acasă. Lumea după lume ieşise întru întîmpinarea lui, cu bucium, cu tobe şi cu surle, înveselindu-se că împăratul se întorcea biruitor.

Cum ajunse, pînă a nu merge acasă, împăratul dete laudă Domnului că-i ajutase asupra protivnicilor carii se sculase asupra lui, de-i înfrînse. Apoi, mergînd acasă, fiicele lui îi ieşiră înainte. Bucuria lui crescu cînd văzu că fetele îi erau sănătoase. Fata cea mică se feri cît putu a nu se arăta tristă.

Cu toate astea, nu după mult timp, împăratul băgă de seamă că fie-sa cea mică din ce în ce slăbea şi se posomora. Îndată îi trecu un fier ars prin inimă, gîndindu-se că poate i-au călcat porunca. Şi de unde să nu fie aşa?!

Ca să se încredinţeze, îşi chemă fetele, le întrebă, poruncindu-le să-i spuie drept.

Ele mărturisiră. Se feriră însă d-a spune care din ele fuse îndemnătoarea.

Cum auzi împăratul una ca aceasta, se tînguia în sine cu amar, şi cît p-aci era să-l biruie mîhnirea. Îşi ţinu însă firea şi căuta a-şi mîngîia fata care vedea că se pierde. Ce

s-a făcut, s-a făcut; văzu el că o mie de vorbe un ban nu face.

Începuse a se cam uita întîmplarea aceasta, cînd, într-o zi, se înfățișe la împăratul fiul unui împărat de la răsărit și-i ceru de soție pe fata cea mai mare. Împăratul i-o dete cu mulțumire. Făcură nuntă înfricoșată și peste trei zile o petrecu cu cinste mare pînă la otar. Peste puțin, așa făcu și cu fata cea mijlocie, pe care o ceruse un fiu de împărat de la apus.

Cu cît vedea că se împlinesc întocmai cele scrise în cartea ce citise, cu atît fata împăratului se întrista și mai mult. Ea nu mai voia să mănînce, nu se mai gătea, nu mai ieșea la plimbare; voia să se lase să moară mai bine, decît să ajungă de batjocura lumii. Dară împăratul nu-i da răgaz să puie în lucrare o faptă așa de nelegiuită, ci o mîngîia cu fel de fel de povețe.

Mai trecu ce mai trecu și iată, măre, că într-o zi împăratul se pomenește cu un porc mare că intră în palatul lui și-i zice:

— Sănătate ție, împărate; să fii rumen și voios ca răsăritul soarelui într-o zi senină!

— Bine ai venit sănătos, prietene. Dar ce vînt te aduce pe la noi?

— Am venit în petit, răspunse porcul.

Se miră împăratul cînd auzi de la porc așa vorbe frumoase și îndată își dete cu părerea că aci nu putea să fie lucru curat. Ar fi voit s-o cîrmească împăratul spre a nu-i da fata de soție; dară după ce auzi că curtea și ulițile geme de porci, care venise cu petitorul, n-avu încotro și-i făgădui. Porcul nu se lăsă numai pe făgăduială, ci intră în vorbă și se hotărî ca nunta să se facă peste o săptămînă. Numai după ce priimi cuvînt bun de la împăratul, porcul plecă.

Pînă una alta, împăratul își povățui fata să se supuie ursitei, daca așa a voit Dumnezeu. Apoi îi zise:

— Fata mea, cuvintele și purtarea cea înțeleaptă a acestui porc nu este de dobitoc; o dată cu capul nu crez eu ca el să se fi născut porc. Trebuie să fie vreo fermecătorie sau vreo altă drăcie aci. Însă tu să fii ascultătoare, să nu ieși din cuvîntul lui; căci Dumnezeu nu te va lăsa să te chinuiești mult timp.

— Dacă dumneata, tată, găsești cu cale așa, răspunse fata, te ascult și-mi pui nădejdea în Dumnezeu. Ce o vrea el cu mine! Așa mi-a fost tristea; văz eu că n-am încotro.

Între acestea sosi și ziua nunții. Cununia se făcu cam pe sub ascuns. Apoi, puindu-se porcul cu soția sa într-o căruță împărătească, porni la dînsul acasă.

Pe drum trebuia să treacă pe lîngă un noroi mare; porcul porunci să stea căruța; se dete jos și se tăvăli în noroi, pînă se făcu una cu tina, apoi, suindu-se, zise miresei să-l sărute. Biata fată, ce să facă? Scoase batista, îl șterse nițel la bot și-l sărută, gîndindu-se să asculte povețile tatălui său.

Cînd ajunseră acasă la porc, care era într-o pădure mare, se și înseră. Șezură nițel de se odihniră de drum, cinară împreună și se culcară. Peste noapte, fata împăratului simți că lîngă dînsa era un om, iară nu un porc. Se miră. Însă își aduse aminte de cuvintele tătînă-său și începu a mai însufleți, plină de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu.

Porcul seara se dezbrăca de pielea de porc, fără să simță fata, și dimineața, pînă a nu se deștepta ea, el iară se îmbrăca cu dînsa.

Trecu o noapte, trecură două, trecură mai multe nopți și fata nu se putea domiri cum se face de bărbatu-său ziua este porc și noaptea om. Pasămite el era fermecat, vrăjit să fie așa.

Mai tîrziu începu a prinde dragoste de dînsul, cînd simți rodurile căsătoriei; atît numai se mîhnea că nu știa ce o să dea lumii peste cîteva luni. Cînd, într-o zi, văzu trecînd pe acolo o babă cloanță vrăjitoare.

Ea, care nu văzuse oameni de atîta mare de timp, era jinduită, și o chemă să mai vorbească cu dînsa cîte ceva. Vrăjitoarea îi spuse că știe să ghicească, să dea leacuri și cîte nagode toate.

— Așa să trăiești, bătrînico, ia spune-mi, d-a minune, ce are bărbatu-meu de este ziua porc și noaptea, cînd doarme lîngă mine, îl simț că este om?

— Ceea ce-mi spui, puica mamii, eram să ți-o spui eu mai înainte, căci nu de surda sunt ghicitoare. Să-ți dea mămulica leacuri cari să-i taie farmecele.

— Dă-mi, zău, mămușoară, și ți-oi plăti cît mi-i cere, că mi s-a urît cu el așa.

— Ține icea, puișorul mamei, ața aceasta. Să nu știe el de dînsa, că n-are leac. Să te scoli cînd doarme el, biniișor, și să i-o legi de piciorul stîng, cît se poate de strîns, și să vezi, draga babii, că dimineața rămîne om. Parale nu-mi trebuie. Eu voi fi destul de plătită cînd voi afla că o să

scapi de așa urgie. Mi se rupe, uite, băierile inimii de milă pentru dumneata, bobocelul mamei, și mă căiesc, mă căiesc, cum de să nu aflu mai dinainte, ca să-ți viu întru ajutor.

După ce plecă zgripțoroaica de vrăjitoare, fata de împărat ascunse cu îngrijire ața; iară peste noapte se sculă binișor, încît să n-o simță nici măiastrele, și, cu inima tîcîindă, legă ața de piciorul bărbatului său. Cînd să strîngă nodul, pîc! se rupse ața, căci era putredă.

Deșteptîndu-se, bărbatul speriat îi zise:

— Ce-ai făcut, nenorocito! Mai aveam trei zile, și scăpam de spurcatele astea de vrăji; acum cine știe cît voi mai avea să port această scîrboasă piele de dobitoc. Și numai atunci vei da cu mîna de mine, cînd vei rupe trei perechi de opinci de fier și cînd vei toci un toiag de oțel, căutîndu-mă, căci eu mă duc.

Zise și se făcu nevăzut.

Sărmană fată de împărat, cînd se văzu singură cuc, unde începu a plînge și a se boci, de ți se rupea inima. Blestema cu foc și cu pară pe afurisita de ghicitoare. Dară toate în zadar. Daca văzu că n-o scoate la căpătîi cu tînguirea, se sculă și plecă încotro va duce-o mila Domnului și dorul bărbatului.

Ajungînd într-o cetate, porunci de-i făcu trei perechi de opinci de fier și un toiag de oțel, se găti de drum și se porni în călătorie, spre a-și găsi bărbatul.

Se duse, se duse, peste nouă mări, peste nouă țări, trecu prin niște păduri mari cu bușteni ca butia, se poticnea lovindu-se de copacii cei răsturnați și, de cîte ori cădea, de atîtea ori se și scula; ramurile copacilor o izbeau peste față, cringurile îi zgîriase mîinile, și ea tot înainta, mergea, și îndărăt nu se uita. Cînd, obosită de drum și de sarcină, abătută de mîhnire și cu nădejdea în inimă, ajunse la o căsuță.

Pasămite acolo ședea sînta Lună.

Bătu la portiță, se rugă să o lase înăuntru să se odihnească nițel, mai cu seamă că îi și abătuse să facă.

Muma sîntei Lune avu milă de dînsa și de suferințele sale; o priimi dară înăuntru și o îngriji. Apoi o întrebă:

— Cum se poate ca om de pe alte tărîmuri să răzbească pînă aci?

Biata fată de împărat își povesti atunci toate întîmplările și sfîrși zicînd:

— Mulțumesc mai întîi lui Dumnezeu că mi-a îndreptat pașii către acest loc, și al doilea dumitale, că nu m-ai lăsat să pier la ceasul nașterii. Acum te mai rog să-mi spui, nu care cumva sînta Lună, fiica dumitale, știe pe unde s-ar afla bărbatul meu?

— Nu poate să știe, draga mea, îi răspunse muma sîntei Lune, dar du-te încolo, spre răsărit, pînă vei ajunge la sîntul Soare; poate el să știe ceva.

Îi dete să mănînce o găină friptă și îi zise să bage de seamă să nu piarză nici un oscior, că-i va fi de mare trebuință.

După ce mai mulțumi încă o dată de buna găzduire și de povețele cele folositoare și după ce lepădă o pereche de opinci care se spărsese, încălță altele, puse oscioarele găinei într-o legătură, luă în brațe copilașul și toiagul în mînă și o porni iarăși la drum.

Merse, merse, prin niște cîmpii numai de nisip; așa de greu era drumul, încît făcea doi pași înainte și unul înapoi; se luptă, se luptă și scăpă de astă cîmpie, apoi trecu prin niște munți nalți, colțoroși și scorboroși; sărea din bolovan în bolovan și din colț în colț. Cînd ajungea pe cîte un piept de munte șes, i se părea că apucă pe Dumnezeu de un picior; și după ce se odihnea cîte nițel, iar o lua la drum, și tot înainte mergea. Glodurile, colții de munte, care erau tot de cremene, atît îi zgîriase picioarele, genuchii și coatele, încît erau numai sînge; căci trebuie să vă spun că munții erau nalți, încît întreceau norii, și pe unde nu erau prăpăstii peste care trebuia să sară, nu putea merge altfel decît suindu-se pe brînci și ajutîndu-se cu toiagul.

În cele mai de pe urmă, stătută de osteneală, ajunse la niște palaturi.

Acolo ședea Soarele.

Bătu la poartă și se rugă să o priimească. Muma Soarelui o priimi și se miră cînd văzu om de pe alte tărîmuri pe acolo și plînse de mila ei, cînd îi povesti întîmplările. Apoi, după ce-i făgădui că va întreba pe fiu-său despre bărbatul ei o ascunse în pivniță, ca să n-o simță Soarele cînd o veni acasă, căci seara se întoarce totdauna supărat.

A doua zi află fata de împărat că era s-o pață, fiindcă Soarele cam mirosise a om de pe altă lume. Dar mumă-sa îl liniști cu vorbe bune, zicîndu-i că sunt păreri.

Fiica de împărat prinse curagi cînd văzu cu cîtă bunătate este priimită și întrebă:

— Bine, frate dragă, cum se poate ca Soarele să fie supărat, el care este atît de frumos și face atîta bine muritorilor?

— Iacă pentru ce, răspunse muma Soarelui: el dimineața stă în poarta raiului, și atunci este vesel, vesel și rîde la toată lumea. Peste zi este plin de scîrbă, fiindcă vede toate necurățiile oamenilor și d-aia își lasă arșița așa de cu zăpușeală; iară seara este mîhnit și supărat, fiindcă stă în poarta iadului; acesta este drumul lui obicinuit, de unde apoi vine acasă.

Îi mai spuse că l-a întrebat despre bărbatul ei și fiu-său îi răspunse că nu știe de seama lui nimic, fiindcă, de va ședea în vro pădure deasă și mare, vederea lui nu poate străbate prin toate colțurile și afundăturile, ci că altă nădejde nu e, decît să meargă la Vînt.

Îi dete și acolo o găină să mănînce și îi zise să păstreze oscioarele cu îngrijire.

După ce lepădă și a doua pereche de opinci, care se spărsese și acelea, luă legătura cu oscioarele, copilul în brațe și *toiagul în mînă și porni spre Vînt.*

În calea aceasta întîlni niște greutăți și mai mari, căci dete, una după alta, peste munți de cremene din care țîșnea flacări de foc, peste păduri nemaiumblate și peste cîmpii de gheață cu nămeți de zăpadă. P-aci, p-aci era să se prăpădească, biată femeie; însă, cu stăruința ei și cu ajutorul lui Dumnezeu, birui și aceste greutăți mari, și ajunse la o văgăună care era într-un colț de munte, mare de putea să intre șapte cetăți într-însa.

Acolo ședea Vîntul.

Gardul care o înconjura avea o portiță. Bătu și se rugă să o priimească. Muma Vîntului avu milă de dînsa și o priimi să se odihnească. Ca și la Soare, fu ascunsă, ca să nu o simță Vîntul.

A doua zi îi spuse că bărbatul său locuia într-o pădure mare și deasă, pe unde nu ajunsese toporul încă; că acolo și-a făcut un fel de casă, grămădind bușteni unul peste altul și împletindu-i cu nuiele, unde trăia singur-singurel, de teama oamenilor răi.

După ce îi dete și aci o găină de mîncă și îi zise să păstreze oscioarele, muma Vîntului o povățui să se ia după drumul robilor, care se vede noaptea pe cer, și să meargă, să meargă pînă va ajunge.

Așa și făcu. După ce mulțumi cu lacrămi de bucurie pentru buna găzduire și pentru vestea cea bună, porni la drum.

Biata femeie nopțile le făcea zi. Nu i se mai alegea nici de mîncare, nici de odihnă, atîta dor și foc avea să-și găsească bărbatul pe care ursita i-l dedese.

Merse, merse pînă ce i se sparse și opincile aceste. Le lepădă și începu a merge cu picioarele goale. Nu căuta gloduri, nu băga seamă la ghimpii ce-i intra în picioare, nici la loviturile ce suferea cînd se împiedica de vreo piatră.

În cele mai de pe urmă ajunse la o poiană verde și frumoasă pe marginea unei păduri. Acum se mai înveseli și sufletul ei, cînd văzu floricelele și iarba cea moale. Stătu și se odihni nițel. Apoi, văzînd păsărelele cîte două-două pe rămurelele copăceilor, se încinse focul într-însa de dorul bărbatului său, începu a plînge cu amar și, cu copilul în brațe și cu legătura cu oscioarele pe umăr, porni iarăși.

Intră în pădure. Nu se uita nici la iarbă cea verde și frumoasă ce-i mîngîia picioarele, nu voia să asculte nici la păsărelele ce ciripeau de te asurzea, nu căuta nici la floricelele ce se ascundeau prin desișurile crîngurilor, ci mergea dibuind prin pădure. Ea băgase de seamă că aceasta trebuie să fie pădurea în care locuia bărbatul său, după semnele ce-i spusese muma Vîntului.

Trei zile și trei nopți orbăcăi prin pădure și nu putu afla nimic. Atît de mult era ruptă de osteneală, încît căzu și rămase acolo o zi ș-o noapte fără să se miște, fără să bea și să mănînce ceva.

În cele mai de pe urmă, își puse toate puterile, se sculă, și așa, șovăind, cercă să umble sprijinindu-se în toiagul său, dară îi fu cu neputință, căci și acesta se tocise, încît nu mai era de nici o trebuință. Însă de mila copilului, care nu mai găsea lapte la pieptul ei, de dorul bărbatului, pe care îl căuta cu credință la Dumnezeu, porni așa cum putu. Nu mai făcu zece pași și zări către un desiș un fel de casă precum îi spusese muma Vîntului. Porni într-acolo și abia, abia ajunse. Acea casă n-avea nici ferestre, nici ușă. Pasămite ușa era pe dasupra. Îi dete ocol. Scară nu era.

Ce să facă? Voia să intre.

Se gîndi, se răzgîndi; se cercă să se suie — în zadar. Sta, sta s-o doboare cu totul întristarea: cum se poate să se lase ea să se înece tocmai la mal. Cînd, își aduse aminte de oscioarele de găină ce le purtase atîta cale și-și zise: nu se poate să

mi se fi zis de florile mărului să păstrez aceste oscioare, ci că îmi va fi de mare ajutor la nevoie.

Atunci scoase oscioarele din legătura ce o avea, se socoti niţel, mai cugetă şi, luînd două din aceste oscioare, le puse vîrf în vîrf şi văzu că se lipi ca printr-o minune. Mai puse unul, apoi unul, şi văzu că se lipiră şi acelea.

Făcu deci, din oscioare, doi drugi cît casa de înalţi. Îi rezemă de casă la o depărtare de o palmă domnească unul de altul. După aceea puse iarăşi căpătîi la căpătîi celelalte oscioare şi făcu nişte druguleţi mici, fiecare puindu-i d-a curmezişul pe drugii cei mari, închipui treptele unei scări; cum punea aceste trepte, se lipeau şi ele. Şi astfel unul cîte unul puse pînă sus. Cum punea o treaptă, se urca pe ea. Apoi alta, apoi alta, pînă unde îi ajunse. Cînd, tocmai sus în vîrful scării, nu-i ajungea să mai facă o treaptă.

Ce să facă? Fără astă treaptă nu se putea. Pasămite ea pierduse un oscior. Să stea acolo, era peste poate. Să nu intre înăuntru îi era ciudă. Se apucă şi-şi tăie degetul cel mic, şi cum îl puse acolo se lipi. Luă copilul în braţe, se urcă din nou şi intră în casă.

Aci se miră ea de buna rînduială ce găsi. Se apucă şi ea şi mai deretică oleacă. Apoi mai răsuflă niţel, puse copilul într-o albie ce găsi şi o aşeză în pat.

Cînd veni bărbatu-său, se sperie de ceea ce văzu. Parcă nu-i venea să crează ochilor săi, tot uitîndu-se la scara de oscioare şi la degetul din vîrful scării. Frica lui era să nu fie iară niscaiva farmece, şi cît p-aci era să-şi părăsească casa, dară Dumnezeu îi dete în gînd să intre.

Atunci, făcîndu-se un porumbel, ca să nu se lipească farmecele de el, zbură pe dasupra fără să se atingă de scară şi intră înăuntru în zbor. Acolo văzu o femeie îngrijind de un copil.

El îşi aduse aminte atunci că femeia sa era însărcinată cînd plecase de la ea, şi unde îl coprinse un dor de dînsa şi o milă, gîndindu-se la cîte trebuia să :fi păţit ea pînă să dea cu mîna de dînsul, încît se făcu numaidecît om.

Cît p-aci era să n-o cunoască; atît de mult se schimbase din pricina suferinţelor şi a necazurilor.

Fata de împărat cum îl văzu, se sculă în sus şi îi tîcîia inima de frică, fiindcă ea nu-l cunoştea.

După ce el i se făcu cunoscut, ea nu se căi, ba şi uită tot ce suferise. El era un bărbat ca un brad de frumos.

Se puse deci la vorbă. Ea îi povesti toate întîmplările, iară el plînse de mila ei. Apoi începu şi el a spune:

— Eu, zise el, sunt fiu de împărat. La un război ce avu tatămeu cu nişte zmei, vecini ai lui, care erau foarte răi şi-i tot călcau moşia, am omorît pe cel mai mic.

Pasămite, ursita te făgăduise lui. Atunci mă-sa, care era o vrăjitoare de închega şi apele cu farmecele ei, mă blestemă să port pielea acelui scîrbos dobitoc, cu gînd ca să nu ajung să mi te iau eu.

Dumnezeu i-a stat împotrivă, şi eu te-am luat. Baba care ţi-a dat aţa să mi-o legi de picior era ea. Şi de unde mai aveam trei zile să scap de blestem, am fost silit să port încă trei ani stîrvul porcului.

Acum, fiindcă tu ai suferit pentru mine şi eu pentru tine, să dăm laudă Domnului şi să ne întoarcem la părinţii noştri. Fără tine eram hotărît să trăiesc ca un pustnic, d-aia şi mi-am ales acest loc pustiu şi mi-am făcut casa asta aşa, ca pui de om să nu mai poată război la mine.

Apoi se îmbrăţişară de bucurie şi se făgăduiră ca amîndoi să uite necazurile trecute.

A doua zi de dimineaţă se sculară şi porniră amîndoi mai întîi la împăratul, tatăl lui. Cînd se auzi de venirea lui şi a soţiei sale, toată lumea plîngea de bucurie că îi vedea. Iară tatăl şi muma lui îi îmbrăţişe strîns, şi ţinură veseliile trei zile şi trei nopţi.

Apoi merse şi la împăratul, tatăl femeii lui. El cît p-aci era să-şi iasă din minţi de bucurie, cînd îi văzu. Ascultă povestindu-i-se întîmplările lor. Apoi zise fie-sei:

— Ţi-am spus eu că nu credeam să se fi născut porc acel dobitoc ce te-a cerut de soţie? Şi bine ai făcut, fata mea, de m-ai ascultat.

Şi fiindcă era şi bătrîn, şi moştenitori n-avea, se coborî din scaunul împărăţiei sale şi îi puse pe dînşii. Iară ei domniră cum se domneşte cînd împăraţii trec prin fel de fel de ispite, necazuri şi nevoi.

Şi de n-or fi murit, trăiesc şi astăzi, domnind în pace.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

ÎNŞIR-TE MĂRGĂRITARI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un fecior de boier mare, şi după ce cutreierase ţările, răzbătînd prin toate unghiurile, se întorcea la moşia sa. Şi trecînd printr-o cînepişte, văzu trei fete ce munceau la cînepă. El îşi căuta de drum în treaba lui, fără să ia aminte la cele ce tot spuneau fetele. Cînd ajunse la urechile lui nişte vorbe ce-l trezi, căci era dus pe gînduri. Se întoarse la fete şi le întrebă:

— Ce aţi zis, fetelor?

— De m-ar lua pe mine feciorul ăla de boier ce trece p-aci, eu i-aş îmbrăca curtea cu un fus, zisese fata cea mai mare.

— De m-ar lua pe mine feciorul ăla de boier ce trece p-aci, eu i-aş sătura curtea cu o pită, zisese fata cea mijlocie.

— De m-ar lua pe mine feciorul ăla de boier ce trece p-aci, eu i-aş face doi feţi-logofeţi cu totul şi cu totul de aur, zisese fata cea mică.

După ce îi spuseră fetele ce ziseseră, el stătu de se socoti gîndindu-se: mă, ca ce să fie asta? Apoi după ce se mai răzgîndi, zise fetei celei mici:

— Fetico, mie îmi plăcu vorbele tale mai mult decît ale surorilor tale. Dacă vrei să mergi cu mine, eu te iau de soţie, numai să-ţi ţii cuvîntul.

Şi cum să nu fi voit fata; căci era un brad de flăcău, chipeş şi drăgălaş, nu glumă.

Fata se roşi la faţă ca un bujor; apoi, după ce mai stătu niţel la chibzuri, întinse mîna şi îi zise:

— Ai, să fie de bine. Dacă tu vei fi orîndul meu, nu scap eu de tine, nici tu de mine, măcar de s-ar pune nu ştiu cine şi cruciş şi curmeziş.

Feciorul de boier luă fata şi se duse cu dînsa la moşiile lui. Acolo avea el nişte palaturi cum nu mai văzuse ea. Se cununară, făcînd o nuntă de se dusese vestea în şapte ţări, şi făcură tot ce trebuia pentru rostul căsătoriei lor.

Nu trecu mult şi fata rămase grea şi ea ca toată lumea. Cînd auzi feciorul de boier una ca asta, nu mai putu de bucurie, şi porunci numaidecît să-i facă un leagăn numai de mătase, în care să-şi puie copiii.

Feciorul de boier, cînd îşi aduse acasă nevasta, îi dete, pentru trebuinţele ei, o fată a unei bahniţe de ţigancă ce-şi ţinea zilele prin curtea boierului cu ce se îndurau stăpînii. Procleta de cioară cum văzu fata, îi puse gînd rău.

Cînd sosi ceasul naşterei, fiul de boier nu era acasă, ci dus într-ale sale. Doamna casei trimise pe ţigancă să aducă o moaşă. Ea aduse pe mumă-sa. Aceasta, cum veni, îi zise:

— Milostiva noastră doamnă, mîncaţi-aşi ochişorii, la noi p-aci este obicei ca doamnele cînd are să nască, să se suie în pod şi moaşa să stea cu ciurul la uşa podului şi aşa să facă.

Doamna îi răspunse:

— Bine, bunico; dacă aşa vă este obiceiul p-aci, aşa să facem.

Ea, biet, nevinovată cum era, nici prin gînd nu-i plesnea că întru aceasta era o vicleníe din cele mai spurcate. Ea se ştia curată la inimă. Făcuse tutulor bine. Nu se aştepta, deci, ca cineva să aibă nici măcar o umbră de cugete pîngărite pentru dînsa.

Ea crezu. Şi suindu-se în pod, făcu, cum zisese, doi feţi-logofeţi cu totului totului de aur, în ciurul pe care îl ţinea ţiganca la gura podului. Cum văzu copilaşii aşa de frumoşi, gaşperiţa de cioară, ce să facă ca să ponosească pe doamna sa? Se duse numaidecît şi îngropă copilaşii în băligarul de la grajd, şi luînd doi căţei de la o căţea ce fătase de curînd, îi arătă doamnei sale, zicîndu-i:

— Iată, stăpînă, ce făcuşi dumneata.

— Cum se poate una ca asta? îi răspunse doamna.

Şi pîngara de cioară începu a se ciorovoi cu doamna sa. Ba, c-o fi; ba, că n-o fi.

Între acestea iată că sosi și fiul de boier. Țiganca îi ieși înainte, și arătîndu-i ciurul cu cățeii, îi zise:

— Iată ce pricopseală îți făcu nevasta ce ți-ai ales. Bine că ți-a dat Dumnezeu în gînd să-i aduci o credincioasă ca mine, care să fie pe lîngă dînsa, căci altminteri, cine știe cum era să te îmbrobodească și să-și rîză de dumneata.

Se mînie fiul de boier cînd văzu o astfel de batjocură, și, ca să o pedepsească, luă de soție pe țigancă, iară pe fosta lui nevastă o făcu slujnică.

Biata femeie văzu bine nedreptatea ce i se făcu; dară neavînd încotro, tăcu și răbdă cu nădejdea în Dumnezeu că-și va revărsa mila lui asupra ei, și va da odată, odată, la iveală nevinovăția sa.

Și mai trecînd cîtăva vreme, iată, măre, că răsări din băligarul unde fuseseră îngropați copiii, doi meri. Coaja acestor meri era suflată cu aur, de lucea ca ziua, cînd noaptea era întuneric beznă. Ei creșteau într-o zi ca într-un an, și după puțin se făcură mari.

Țiganca, care știa blestemăția ce făcuse se temu, văzînd frumusețea merilor, și zise bărbatului ei, tatăl copiilor răpuși de dînsa:

— Mă, mie mi-a venit așa să te îndemn a tăia merii ăia ce cresc lîngă grajd, și din ei să faci, din doi, două scînduri la pat, că tot ne lipsesc cîteva scînduri.

— Bine, fa, răspunse fiul de boier, cum să tăiem noi a mîndrețe de meri? Nu vezi, tu, că sunt de poveste? Cine mai are asemenea meri?

— Fie, mie mi-a venit așa, ca să-i tai; că tu de nu-i vei tăia, eu nu mai mănînc pîine și sare cu tine pe un taler.

Și neputîndu-se cotorosi de dînsa, fiul de boier puse de tăie merii și făcu dintr-înșii scînduri, le puse la pat și se culcară pe dînsele.

Peste noapte țiganca auzi cum vorbea scîndurile.

— Dado, zicea una, căci copiii erau un băiat și o fată, dado, zise băiatul, greu ți-e ție?

— Greu, răspunse fata, căci este păgîna pe mine. Dară ție, greu îți este?

— Mie nu-mi este greu, zise băiatul, că este tata pe mine.

Cum pricepu țiganca că vorbele scîndurilor o vor duce la pierzare, de le va auzi fiul de boier, nu mai dete nici pic de somn în genele ei pînă dimineață.

— Bărbate, îi zise blestemata de cioropină, cum se lumină de ziuă, să tai scîndurile alea de le-am pus ieri la pat; căci am visat niște vise urîte astă noapte.

— Bine fa, îi răspunse el, cum să tăiem ale scînduri așa de frumoase?

— Eu nu știu; tu dacă nu le vei tăia, eu mă duc și mă dau de rîpă.

Ca să scape de cîra ei, fiul de boier puse de tăie scîndurile, făcîndu-le țăndări mărunte. Iară spurcata astupă toate găurelele casei și puse scîndurile pe foc de arseră. Totuși două scînteioare se strecură pe coș și picară în grădină. În locul unde căzură aceste scîntei, răsări îndată două steble de busuioc. Boierul avea un mielușel ce creștea și el prin curtea lui; acesta scăpînd în grădină, mîncă busuiocul, și îndată i se auri lîna. Și așa de frumos se făcu mielul, încît nu se mai găsea pe lume un altul așa de frumos ca acesta.

Crăpa fierea într-însa de necaz cînd văzu mielul; căci țiganca pricepu că aceasta nu era lucru curat pentru dînsa. Și după ce mai trecu cîtinică vreme, zise bărbatului ei, cînd îl văzu cam cu voie bună:

— Cum aș mai mînca carne din mielul ăla al nostru!

— Nici să te gîndești la una ca asta, că mie mi-este drag, îi răspunse fiul de boier.

Văzu țiganca că de astă dată nu i se prinde vorba, o întoarse la viclenie.

Se făcu bolnavă. O săptămînă încheiată își chinui bărbatul cu gemetele ei. Într-o noapte se făcu că răsare din somn; și dacă o întrebă bărbatu-său, că ce i s-a întîmplat, ea îi răspunse:

— Am visat că unde venise o descîntătorească și unde îmi zicea că dacă voi să mă fac sănătoasă, să cer de la tine să tai mielul ăla al nostru și să-i mănînc drobul.

— Fugi d-acolo, nevastă, îi răspunse el, ce stai tu de vorbești? Unde s-a mai văzut pe lume un miel așa de frumos? Cum să-l tăiem? Mai bine să aducem pe toți vracii să-ți dea leacuri care să te facă sănătoasă.

— Leacul meu ăsta este, îi mai zise ea. Daca nu vei să tai mielul, înțeleg că tu vei să mor eu.

Și, neavînd încotro, fiul de boier puse de tăie mielul și-l dete la bucătărie să-l gătească.

Gașperița se duse îndată în bucătărie și puse la cale ce să se facă cu mielul, ca să nu mai rămîie nimic din el. Trimise mațele la pîrîu, cu o credincioasă d-ale ei, ca să le

spele, după ce numără pînă şi cel mai mic mătişor, şi-i spuse că va plăti cu capul ei de va pierde vrun crîmpei din ele. Credincioasa bahniţei, spălîndu-le la pîrîu, nu ştiu cum făcu şi rupse un căpătîi. De frică, îl dete pe gîrlă.

După aceea se întoarse acasă, aduse toate maţele şi le dete iarăşi în număr.

A doua zi ducîndu-se fosta soţie a boierului la pîrîu cu coşa să aducă apă, se uită la vale pe rîu şi văzu acolo pe un dîmb doi copilaşi, jucîndu-se cu două mere de aur, de lucea pămîntul, şi rămase acolo pînă seara uitîndu-se cu jind la dînşii, căci ei îi da în gînd că poate să fie copiii dînsei.

Întorcîndu-se acasă, o luă spurcata de cioroaică la bătăi.

Dară ea zise:

— Nu mă mai bate, stăpînă, că ce-mi văzură ochii, o săptămînă să te tot uiţi, şi tot nu te îndestulezi.

Daca auzi aşa, se duse şi cioroaica, şi în adevăr că şi ea se uitase acolo privind la copilaşi. Şi cum şi-ar aduce aminte oare a se depărta, cînd vedea aşa frumuseţe nemaiauzită? Se jucau copiii şi se zbeguiau, de-ţi era dragă lumea să priveşti la dînşii.

Înţepenise împeliţata, zgîindu-se cu ochii acolo. Şi venind mama copiilor şi trezind-o din buimăceala în care căzuse:

— Vezi, stăpînă, nu-ţi spuneam eu că nu te poţi îndestula de o aşa frumuseţe, de te-ai uita nu ştiu cît?

Procleta le puse gînd rău, şi tot plănuia, cum ar face ca să-i răpuie.

Într-acestea venea lume după lume de se uita la dînşii. Din toţi privitorii o babă bătrînă, mai pricepută, dorind şi ea să-i aibă de feţi ai ei, ducîndu-se acasă, aduse cu dînsa o furcă mică şi un toiegel. Cu acestea se duse în marginea rîului şi, arătîndu-le aceste unelte, îi strigă cu un grai duios.

Cum văzură copiii aceste lucruri, odată se repeziră la dînsele; şi fata puse mîna pe furcă, iară băiatul pe toiag.

Luîndu-i baba cu sine, îi îmbrăcă cu nişte zdrenţe şi îi duse acasă la dînsa.

Nu trecu mult după aceasta, şi boierul făcu clacă, adunînd pe toţi copiii şi fetele din sat ca să înşire mărgăritare. Se duse şi baba cu copiii ei.

Acolo, la şezătoare, unde se strînseră toţi de vorbea la verzi şi uscate, spuind la glume şi la ghicitori, sta şi feciorul de boier.

El se întîmplase în acea zi să fie cu voie bună, şi zise:

— Ştiţi ce? copii! Decît să flecăriţi la glume şi la cîte nagode toate, mai bine spuneţi-vă fiecare basmul său.

Toţi într-o glăsuire priimiră de bună cugetarea boierului. Şi spuseră unii, una; alţii, alta; pînă ce veni şi rîndul copiilor babei, ca să-şi spuie şi ei basmul lor. Dară ei sfiicioşi cum îi lăsase pe ei Dumnezeu, răspunseră:

— Apoi, de, boierule, noi ce să spunem? că nu ştim nici un basm.

— De! nu vă mai fandosiţi acum. Spuneţi şi voi, ia, ce v-ăţi pricepe.

Atunci băiatul începu:

— „A fost odată trei fete cari munceau în cînepişte, în şir-te mărgăritari; şi trecînd p-acolo un fecior de boier mare, înşir-te mărgăritari.

Fata cea mai mare zise: «De m-ar lua pe mine de soţie, feciorul ăla de boier, eu i-aş îmbrăca curtea cu un fus.» Înşir-te mărgăritari».

Fata cea mijlocie zise: «De m-ar lua pe mine de soţie feciorul ăla de boier ce trece p-aci, eu i-aş sătura curtea cu o pită.» Înşir-te mărgăritari.

Fata cea mai mică zise şi ea: «De m-ar lua pe mine de soţie feciorul ăla de boier, eu i-aş face doi feţi-logofeţi cu totul şi cu totul de aur.» Înşir-te mărgăritari.

Feciorul de boier luă de soţie pe fata cea mai mică, şi daca o duse acasă, îi dete spre slujbă pe fata unei ţigance."

Afurisita de ţigancă cum auzi începutul unei astfel de basm, prinse a zice:

Un tăciune,
Ş-un cărbune,
Taci, băiete, nu mai spune.

Iară boierul zise şi el:

Un cărbune,
Ş-un tăciune,
Spune, băiete, spune.

Băiatul iarăşi începu:

— „Mai trecu ce mai trecu şi soţia boierului rămase grea. Cînd fu la ceasul naşterii, boierul nu era acasă. Soţia lui trimise pe ţigancă să-i aducă o moaşă; şi ea aduse pe mă-sa. Înşir-te mărgăritari.

Bahniţa de mă-sa daca veni zise că pe la dînşii p-acolea este obiceiul ca doamnele cînd nasc să se suie în pod şi

moaşa să stea la uşa podului cu ciurul. Doamna crezu. Se urcă în pod şi născu doi feţi-logofeţi cu totului, totului de aur. Înşir-te mărgăritari.

Cioroaica cum văzu minunea asta, se duse de îngropă copilaşii în băligarul de la grajd, şi puse în ciur doi căţei fătaţi de curînd, pe care îi arătă boierului, spuindu-i că astfel de odrasle i-a născut soţia. Înşir-te mărgăritari.

Boierul se mînie pe soţia sa, şi o pedepsi, făcînd-o slujnica ţigancei, iară pe ţigancă o luă de soţie. Din băligar crescu doi meri cu coaja de aur. Ţiganca, cum îi văzu, se ţinu de cîra boierului ca să-i taie şi să-i facă scînduri de pat. Peste noapte cînd se culcară, scîndura de sub boier zise: «Dado, greu ţi-e ţie?» «Greu, că este păgîna pe mine, dară ţie greu ţi-e?» «Mie nu-mi este greu, că este tata pe mine.» Înşir-te mărgăritari."

Ţiganca iară sări cu vorba:

Un tăciune,
Ş-un cărbune,
Taci, băiete, nu mai spune.

Dară şi boierul sări, şi zise şi el:

Un tăciune,
Ş-un cărbune,
Spune, băiete, spune.

Băiatul începu:

— „Atunci bahniţa, care auzise ce vorbise scîndurile, stărui cu dinadinsul la bărbatu-său, pînă ce tăie scîndurile. Ea le făcu ţăndări şi le puse pe foc. Două scînteioare săriră pe coş şi căzură în grădină. Din aceste scînteioare, răsăriră două steble de busuioc. Boierul avea un mieluşel; el scăpă în grădină şi mîncă din acest busuioc. Îndată i se auri lîna. Înşir-te mărgăritari.

Cum văzu cioropina şi această minune, se prefăcu că e bolnavă şi ceru de la bărbatu-său să-i taie mielul, că se va însănătoşi de va mînca din el. Acesta se împotrivi. Ea stărui. Şi ca să scape de gîra-mîra, că nu-i mai tăcea fleoanca, puse de-l tăie. Înşir-te mărgăritari.

Ţiganca trimise pe o credincioasă a ei cu maţele mielului să le spele la rîu; şi ca să nu lipsească nici un măţişor, i le dete pe număr. Credincioasa spălîndu-le, se rupse un crîmpeiaş şi-l dete pe rîu. El se opri pe un prund, şi noi ieşirăm de acolo. Înşir-te mărgăritari."

Şi, o minune! Mărgăritarul se înşira de la sine, fără ca copiii să fi pus mîna pe dînsul.

Afurisita de ţigancă tot mereu le zicea, căci vedea ea unde are să ajungă treaba:

Un tăciune
Ş-un cărbune,
Taci, băiete, nu mai spune.

Boierul însă, căruia parcă i se răcorea inima cînd auzea spusele băiatului, îi da ghies, zicîndu-i:

Un cărbune,
Ş-un tăciune,
Spune, băiete, spune.

— „De acolo ne luă o babă şi ne duse la casa ei, unde ne creşte ca pe copiii ei. Boierul, stăpînul acestei moşii, făcu o şezătoare, şi venirăm şi noi, şi iacătă-ne, teaferi cum ne-a născut muica. Înşir-te mărgăritari."

Toţi cei de faţă rămăseseră cu ochii bleojdiţi la copilul care-şi spunea basmul, şi parcă nu le venea a crede celor ce le auzea urechile.

Atunci băiatul îşi sfîrşi basmul zicînd:

— Şi daca nu credeţi, uitaţi-vă şi vă încredinţaţi.

Şi dodată se dezbrăcară de zdrenţele cele murdare, şi rămaseră strălucind de nu putea nimenea să ţie ochii la ei. Tatăl lor însă numaidecît se repezi, şi luîndu-i în braţe văzu că se lipesc de inima lui, şi atunci îi cunoscu că sunt fii ai săi. Şi viind şi muma lor, care plînsese de dînşii cu lacrămile cît pumnul, îi îmbrăţişă şi dînsa. Şi plînseră de bucurie că îi mai adună Dumnezeu la un loc pre toţi şi se veseliră veselie îngerească.

Atunci boierul, amărît de amăgirea şi înşelăciunea ţigancei, porunci şi aduse din herghelie doi armăsari neînvăţaţi. Apoi legă pe ţigancă de coadele cailor, împreună cu un sac de nuci, şi le dete drumul să se ducă în lume, şi unde cădea nuca, cădea şi bucăţica, pînă ce nu se mai alese nici praful de dînsa.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

LUPUL CEL NĂZDRĂVAN ŞI FĂT-FRUMOS

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat şi o împărăteasă. Ei aveau trei copii. Mai aveau pe lîngă palaturile lor o grădină foarte frumoasă. Şi atît de drag îi era florile acestui împărat, încît însuşi cu multă tragere de inimă le plivea şi îngrijea de grădină. În fundul acestei grădini crescuse un măr cu totul şi cu totul de aur. Împăratul nu mai putea de bucurie că în grădina sa se află un aşa pom cum nu se găsea în toată lumea. Se tot întorcea pe lîngă dînsul şi se tot uita pe de toate părţile la el, de i se scurgeau ochii. Cînd, într-o zi, văzu că pomul înmugureşte, înfloreşte, se scutură florile şi roadele se arată; apoi spre seară dă în pîrguială. Îi zimbea mustaţa împăratului şi îi lăsa gura apă, cînd se gîndea că a doua zi o să aibă la masa sa mere de aur, lucru ce nu se auzise pînă atunci.

A doua zi nu se luminase bine de ziuă, şi împăratul era în grădină ca să vază merele cele aurite şi să-şi împace nesaţiul ce avea de a se uita la dînsele. Dară rămase ca ieşit din minte, cînd, în loc de mere coapte aurii, văzu că pomul înmugurise din nou, iară merele nicăiri. Încă fiind acolo, văzu cum înfloreşte pomul, cum îi cade florile şi cum roadele se arată iarăşi.

Atunci îi mai veni inima la loc şi se mulţumi a aştepta pînă a doua zi. În ziua următoare, ia merele de unde nu e. S-a supărat împăratul, nevoie mare, şi porunci ca paznici să se puie să prindă pe hoţi. Dară aşi! unde e pomana aia!

Pomul înflorea în fiecare zi, se scuturau florile, rodul creştea şi seara da în pîrg. Noaptea se cocea. Oarecine venea atunci şi le lua, fără să prinză de veste oamenii împăratului. Pare că era un lucru făcut: acel cineva care lua merele îşi bătea joc şi de împăratul şi de toţi paznicii lui. Acest împărat acum nu-i mai era că nu poate avea mere aurite la masa lui, ciuda cea mai mare era că nici pîrga acestui pom nu o văzuse măcar. Aceasta îl întristă pînă într-atîta încît p-aci p-aci era să se scoboare din scaunul împărăţiei şi să-l dea celui ce se va lega a prinde pe hoţ.

Fiii acestui împărat, pasămite că-i simţiră gîndul, căci veniră înaintea lui şi-l rugară să-i lase a pîndi şi ei. Mare fu bucuria împăratului cînd auzi din gura fiului său celui mai mare legătura ce făcea de a pune mîna pe hoţ. Le dete, deci, voie, şi ei se puseră pe lucru. Pîndi în ziua dintîi fiul cel mare; dară păţi ruşinea ce păţise şi ceilalţi pîndari din naintea lui.

A doua zi pîndi şi cel mijlociu; dară nici el nu fu mai breaz, ci se întoarse la tatăl său cu nasul în jos.

Ei spuseră că pînă la miezul nopţii o duc cum o duc, dară că după aceea nu se pot ţine pe picioare de piroteala ce-i apucă şi cad într-un somn adînc, şi nu mai ştiu nimic.

Fiul cel mai mic asculta şi tăcea. Apoi, după ce sfîrşi de spus fraţii cei mai mari ce li se întîmplase, se ceru şi el de la tată-său ca să-l lase să pîndească şi el. Cît de trist era tată-său pentru că nu se găsea nici un voinic care să-i prinză pe hoţii merelor rîse cînd îl auzi. Iară după multe rugăciuni se înduplecă. Atunci fiul cel mai mic se pregăti de pîndă.

Cum veni seara, îşi luă tolba cu săgeţile, arcul şi paloşul, şi se duse în grădină. Îşi alese un loc singuratic şi depărtat de orice pom şi de ziduri, astfel ca să n-aibă de ce se rezema. Se hotărî a sta în picioare pe un trunchi de pom tăiat, astfel încît cînd i-ar veni somn şi ar moţăi, să cază jos şi să se deştepte. Aşa făcu, şi după ce căzu de vro două ori, i se sperie somnul şi rămase treaz şi nebîntuit de piroteală.

Cînd, colea despre ziuă, cînd somnul e mai dulce, auzi un fîlfîit ca de un stol de paseri că se apropie.

Trase cu urechea şi simţi că cineva jumuleşte pomul de mere. Scoase o săgeată din tolbă, o aşeză la arc şi, trac! trase o săgeată şi nu se făcu nici o mişcare. Trac! mai trase una şi iarăşi nimic. Cînd trase cu a treia, fîlfîitul se auzi din nou şi el pricepu că stolul de păsări trebuie să fi zburat. Se apropiă de mărul de aur şi văzu că hoţul n-avusese timp

a lua toate merele. Luase ce luase, dară tot mai rămăsese. Stînd el acolo, i se păru că vede lucind ceva pe jos. Se plecă și ridică acel ceva ce lucea. Cînd, ce să vezi d-ta? două pene cu totul și cu totul de aur.

Cum se făcu ziuă, culese cîteva mere, le puse pe o tipsie de aur, și cu penele la căciulă se duse de le înfățișă tatălui său.

Împăratul, văzînd merele, mai-mai era să-și iasă din minți, de bucurie; dară își ținu firea. Puse de strigă prin toată cetatea că fiul său cel mic a izbutit să aducă mere și să și afle că hoțul este o pasăre.

Făt-Frumos zise tatălui său să-i dea voie acum să caute și pe hoț. Tatăl său nu mai voia să știe de hoț, deoarece i-a ajutat Dumnezeu să vază merele cele atît de mult dorite.

Dară fiul cel mic al împăratului nu se lăsă numai pe aceea, ci stărui pînă ce împăratul îi dete voie să meargă a căuta și pe hoț. Se gătì de drum; iară cînd fu a pleca, își scoase penele cele de aur de la căciulă și le dete împărătesei muma lui, ca să le poarte ea pînă s-o întoarce el.

Luă haine de primeneală și bani de cheltuială, își atîrnă tolba cu săgețile la spate, paloșul la coapsa stîngă și, cu arcul într-o mînă și cu alta de gîtul credinciosului său, porni la drum. Și aide, și aide, merse cale lungă depărtată, pînă ce ajunse în pustietate. Aci făcu popas și sfătuindu-se cu robul său cel credincios, găsi cu cale să apuce spre răsărit. Mai călătorind ei o bucată bună, ajunse la o pădure deasă și stufoasă. Prin bungetul ăsta de pădure mergînd ei pe dibuitele, căci altfel era peste poate, zăriră în depărtare un lup groaznic de mare și cu fruntea de aramă. Îndată se și gătiră de apărare. Cînd fură aproape de lup de o bătaie de săgeată puse Făt-Frumos arcul la ochi.

Văzînd lupul una ca aceasta, strigă:

— Stăi, Făt-Frumos, nu mă săgeta, că mult bine ți-oi prinde vreodată.

Făt-Frumos îl ascultă și lăsă arcul în jos. Apropiindu-se lupul și întrebîndu-l unde merge și ce caută prin astfel de păduri nestrăbătute de picior de om, Făt-Frumos îi spuse toată întîmplarea cu merele din grădina tatălui său, și că acum merge să caute pe hoț.

Lupul îi spuse că hoțul era împăratul pasărilor.Că el cînd venea a fura merele, aduna pasările cele mai agere la zbor și cu ele în stol venea de le culegea. Că acea pasăre se află la împărăția de la marginea acestei păduri. Îi mai

spuse că toată megiesia se vaietă de furturile ce face ea poamelor de prin grădini, și le arătă drumul cel mai apropiat și mai lesnicios. Apoi, dîndu-i un merișor frumos la vedere, îi mai zise:

— Ține, Făt-Frumos, acest merișor. Cînd vei avea trebuință de mine vreodată, să te uiți la el, să gîndești la mine și eu îndată voi fi acolo.

Făt-Frumos priimi merișorul și-l băgă în sîn, apoi, luîndu-și rămas bun, porni cu credinciosul său și, străbătînd desișurile pădurei, ajunse la cetatea în care se afla acea pasăre.

Cercetă prin cetate și i se spuse că împăratul locului aceluia o ține într-o colivie de aur în grădina sa.

Aceasta îi fu de ajuns a ști.

Dete cîteva tîrcoale curții împărătești și luă aminte la toate amănunturile ce încongiura curtea. Cum se făcu seară, veni cu credinciosul său și se pitulă la un colț, așteptînd acolo pînă se liniștiră toți cei din curte. Apoi credinciosul lui puindu-se piuă, Făt-Frumos se urcă pe dînsul; d-aci pe coama zidului, și sări în grădină. Cînd puse mîna pe colivie, o dată țipă pasărea și, cît ai zice mei, se văzu încongiurat de o mulțime de paseri, cari mai mici, cari mai mari, țipînd pre limba lor. Și atîta larmă făcură, încît se deșteptară toți slujitorii împărătești. Și viind în grădină, găsiră pe Făt-Frumos cu colivia în mînă și pasările dîndu-se la el să-l sfîșie, iară el apărîndu-se.

Puseră slujitorii mîna pe el și-l duseră la împăratul, carele și dînsul se sculase să vază ce se întîmplase.

Cum îl văzu împăratul, îl și cunoscu; apoi prinse a-i zice:

— Îmi pare rău, Făt-Frumos, de această întîmplare. De ai fi venit cu binele, sau cu rugăciuni, să-mi ceri pasărea, poate m-aș fi înduplecat să ți-o dau de bunăvoia mea; dară acum, prins cu mîna în sac, cum se zice, după datinele noastre cu moarte trebuie să mori. Și numele îți va rămînea pîngărit cu ponosul de tîlhar.

— Această pasăre, luminate împărate, răspunse Făt-Frumos, ne-a jefuit de mai multe ori merele de aur din pomul ce are tătîne-meu în grădina sa, și de aceea am venit să pui mîna pe hoț.

— Poate să fie adevărat ceea ce spui tu, Făt-Frumos, dară la noi, împotriva datinelor noastre eu n-am nici o putere.

Numai o slujbă însemnată făcută împărăţiei noastre te poate scăpa şi de ponos şi de moarte.

— Spune ce slujbă să-ţi fac, şi mă voi încumete.

— De vei izbuti să-mi aduci iapa cea sireapă ce este la curtea împăratului meu vecin, vei scăpa cu faţă curată, şi-ţi voi da pasărea cu colivia.

Făt-Frumos priimi. Şi chiar în acea zi şi plecă cu credinciosul său rob.

Ajungînd la curtea împăratului vecin, luă cunoştinţă de iapă şi de împrejmuirea curţii. Apoi, cum veni seara, se aşeză cu credinciosul lui la un colţ de curte, unde i se păru a fi un loc de pîrleaz.

El văzuse iapa cum o plimba doi slujitori, şi se minună de frumuseţea ei. Ea era albă, avea căpăstrul aurit şi împodobit cu pietre nestemate, de lumina ca soarele.

Pe la miez de noapte, cînd somnul este mai dulce, Făt-Frumos zise credinciosului său de se puse piuă, iară el se urcă pe dînsul, apoi pe zid şi sări în curtea împăratului. Merse pe dibuitele şi în vîrful degetelor, pînă ce ajunse la grajd; şi, deschizînd uşa, puse mîna pe căpăstru şi trăgea iapa după dînsul. Cum ajunse iapa la uşa grajdului, unde nincheză o dată de haui văzduhul şi urlă toată curtea şi palaturile. Îndată săriră toţi cu totul, puseră mîna pe Făt-Frumos şi-l duseră la împăratul, carele şi el se sculase. Acesta, cum văzu pe Făt-Frumos, îl şi cunoscu.

Îl înfruntă pentru fapta cea mişeleasc ce era să săvîrşească, şi-i spuse că datinele ţărei sale dă morţii pe furi, şi că împotriva acelor datine el n-are nici o putere.

Făt-Frumos îi spuse drept toată şiritenia cu merele, cu pasărea şi cu cele ce îi zisese să facă împăratul, vecinul său.

Atunci împăratul îi zise:

— De vei putea, Făt-Frumos, să-mi aduci pe Zîna Crăiasa, poate că voi izbuti să scapi de moarte şi să-ţi rămîie numele nepătat.

Făt-Frumos se încumese şi, luînd pe credinciosul său cu sine, plecă. Pe drum îşi aduse aminte de merişor. Îl scoase din sîn, se uită la dînsul şi se gîndi la lup. Şi cît te-ai şterge la ochi, lupul fu aci.

— Ce pofteşti, Făt-Frumos? îi zise.

— Ce să poftesc, îi răspunse el. Iaca, iaca, iacă ce mi s-a întîmplat. Cum să fac eu acum să mă întorc cu ispravă bună?

— De asta îţi este? Las' pe mine, că treaba este ca şi sfîrşită.

Şi porniră cîteşitrei spre Zîna Crăiasa.

Cînd fură aproape de Zîna Crăiasă, făcură popas într-o pădure de unde se vedea palaturile cele strălucite ale zînei. Se învoiră ca Făt-Frumos şi cu credinciosul său să aştepte la tulpina unui copaci bătrîn, pînă s-o întoarce lupul.

Şi mîndre palaturi mai avea zîna, măre. Însuşi lupul se miră de frumuseţea şi de rînduiala cea bună ce era p-acolo. Cum ajunse, făcu ce făcu şi se furişă în grădină.

Ce să vezi d-ta? Nici un pom nu mai era verde. Le căzuse frunza, şi crăcile, şi rămurelele, de erau ca despuiaţi. Pe jos, frunzele căzute erau făcute scrum de uscăciune. Numai un stuf de trandafiri mai era înfrunzit şi plin de boboci, unii în floare şi alţii deschişi. Ca să ajungă pînă la dînsul, lupul trebui să meargă în vîrful degetelor ca să nu fîşie frunzetul cel uscat, şi se ascunse în acel crînguleţ înflorit. Stînd el acolo şi pîndind, iată că iese Zîna Crăiasă din palaturi, însoţită de douăzeci şi patru de roabe, ca să se plimbe prin grădină.

Cînd o văzu lupul, p-aci, p-aci era să uite pentru ce venise şi să se dea de gol; dară se stăpîni. Căci era aşa de frumoasă, cît nu s-a mai văzut şi nu se va mai vedea pe faţa pămîntului. Avea un păr, nene, cu totul şi cu totul de aur. Cosiţele ei lungi şi stufoase, de-i bătea pulpele. Cînd se uita la cineva cu ochii ei ceia marii şi negri ca murele, îl băga în boale; avea nişte sprîncene bine arcuite, de pare că erau scrise, şi o pieliţă mai albă ca spuma laptelui.

După ce dete cîteva tîrcoale prin grădină cu roabele după dînsa, veni şi la stufui de trandafir să rupă cîteva flori. Cînd lupul, care era ascuns în crîng, odată se repezi, o luă în braţe şi pe ici ţi-a fost drumul. Iară roabele, de spaimă, se împrăştiară ca puii de potîrniche. Într-un suflet alergă lupul şi o dete leşinată în braţele lui Făt-Frumos. Acesta, cum o văzu, se pierdu cu firea; dară lupul îi aduse aminte că e voinic, şi-şi veni în sine. Mulţi împăraţi voise să o fure dară se răpuseră.

Făt-Frumos prinsese milă de ea, şi nu-i mai venea a o da altuia.

Zîna Crăiasă, după ce se deşteptă din leşin şi se văzu în braţele lui Făt-Frumos, prinse a-i zice:

— Daca tu eşti lupul care m-a furat, a ta să fiu.

Făt-Frumos îi răspunse:

— A mea să fii, nedespărţită pînă la moarte.

Apoi se înțeleseră la cuvinte, și spuse fiecare șiritenia istoriei sale.

Văzînd lupul dragostea ce se încinsese între ei zise:

— Lăsați pe mine, că toate le întocmesc eu după vrerea voastră.

Și plecară a se întoarce de unde veniseră.

Pe drum, lupul se dete de trei ori peste cap, și se făcu întocmai ca Zîna Crăiasă. Pasămite lupul era năzdrăvan.

Se vorbiră ei, ca credinciosul lui Făt-Frumos să stea cu Zîna Crăiasă la tulpina unui copaci mare în pădure, pînă se va întoarce Făt-Frumos cu iapa sireapă.

Ajungînd la împăratul cel cu iapa, Făt-Frumos îi dete pre prefăcuta Zîna Crăiasă. Cum o văzu împăratul, i se muiă inima și prinse un dor de dînsa, de nu se poate povesti.

Împăratul îi zise:

— Vrednicia ta, Făt-Frumos, te-a scăpat și de ocară și de moarte. Acum te și răsplătesc pentru aceasta, dîndu-ți în dar iapa.

Cum puse mîna pe iapă și pe căpăstrul cel minunat, Făt-Frumos o luă la sănătoasa și, puind pe Zîna Crăiasă călare pe iapă, porni cu dînsa și trecu hotarele acelei împărății.

Împăratul adună numaidecît pe sfetnicii săi și purcese la biserică ca să se cunune cu Zîna Crăiasă. Cînd fu la ușa bisericei, prefăcuta Zînă se dete de trei ori peste cap și se făcu iarăși lup, carele, clănțănind din colți, își arătă dinții rînjind către curtenii împăratului. Aceștia, cum văzură, deodată înghețară de frică. Apoi, după ce se mai dezmeticiră, se luară după dînsul cu chiote și cu uideo. Dară lupul, să te ții, pîrleo! lungi pasul lupește, se duse, duluță, de nu mai dete cu mîna de dînsul. Și ajungînd pe Făt-Frumos și pe ai săi, merse cu dînșii. Cînd fu aproape de curtea împăratului cel cu pasărea, făcură ca și la cellalt împărat. Lupul, schimbat în iapă sireapă, fu dus la împăratul, carele, văzînd iapa, nu se mai știa de bucurie.

După ce priimi cu multă omenie pe Făt-Frumos, împăratul acesta îi zise:

— Ai scăpat, Făt-Frumos, și de ponos și de moarte. Iară eu îmi voi ține cuvîntul împărătesc, și mulțumirea mea va fi pururea cu tine.

Porunci, și numaidecît i se dete pasărea, cu colivia ei cu tot. Și priimind-o Făt-Frumos, își luă ziua bună și plecă. Ajungînd în pădure unde lăsase pe Zîna Crăiasă, iapa și

pe credinciosul lui, porniră împreună către împărăția tatălui său.

Împăratul cel ce priimise iapa porunci să iasă toată oastea lui și mai-marii împărăției sale la cîmp, unde voia să li se arate călare pe iapa cea atît de vestită.

Cînd îl văzură ostașii, toți cu toții strigară:

— Să trăiești, împărate, că ai dobîndit un astfel de odor! Să-ți trăiască și iapa, care te face să te arăți așa de măreț!

Și în adevăr, venea, nene, iapa cu împăratul pe dînsa, de nu-i da picioarele de pămînt, ci parc-ar fi zburat.

Se luară la întrecere. Dară nici pomeneală nu era ca să se apropie cineva de această iapă, căci pe toți îi lăsa în urmă.

Cînd fu la o depărtare bună, odată stătu iapa, trînti pe împărat, se dete de trei ori peste cap și se făcu iarăși lup, și o rupse d-a fuga, și fugi, și fugi, pînă ajunse pe Făt-Frumos.

Cînd fură a se despărți, lupul zise lui Făt-Frumos:

— Iată, de astă dată ți s-a împlinit toate poftele. Păzește-te în viața ta a nu mai pofti lucruri peste puterea ta, căci nu vei păți bine.

Apoi se despărțiră, ducîndu-se fiecare într-ale sale.

Ajungînd la împărăția tatălui său și auzind că vine fiul său cel mic, îi ieși înainte cu mare, cu mic, ca să-l priimească, după cum i se cuvenea.

Mare fu bucuria obștească cînd îl văzură cu soțioară cum nu se mai găsea pe fața pămîntului, și cu odoare cum nu s-a mai pomenit.

Cum ajunse, porunci Făt-Frumos și făcu un grajd măiestrit pentru iapă; iară colivia cu pasărea o puse în pălimarul despre grădină.

Apoi tată-său puse de se făcu pregătirile de nuntă. Și după cîteva zile se cunună Făt-Frumos cu Zîna Crăiasă, întinse masă mare pentru bun și pentru rău, și ținură veseliile trei zile și trei nopți încheiate.

După care trăiră în fericire, fiindcă Făt-Frumos nu mai avea ce pofti. Și or fi trăind și astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR

A fost odată ca niciodată etc.

Era odată un împărat puternic şi mare şi avea pe lîngă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori şi meşteşugită nevoie mare! Aşa grădină nu se mai văzuse pînă atunci, p-acolo. În fundul grădinei avea şi un măr care făcea mere de aur şi, de cînd îl avea el, nu putuse să mănînce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescînd şi pîrguindu-se, venea oarecine noaptea şi le fura, tocmai cînd erau să se coacă. Toţi paznicii din toată împărăţia şi cei mai aleşi ostaşi, pe care îi pusese împăratul ca să pîndească, n-au putut să prindă pe hoţi. În cele mai de pe urmă, veni fiul cel mai mare al împăratului şi-i zise:

— Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atîtea ori şi am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopţile astea să păzesc însumi, şi mă prinz că voi pune mîna pe acel tîlhar care ne jefuieşte.

— Dragul meu, zise tată-său, atîţia oameni voinici au păzit şi n-au făcut nici o ispravă. Doresc prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom care m-a ţinut atîta sumă de bani şi de aceea, iată, mă înduplec şi te las ca să pîndeşti, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbuteşti.

Atunci fiul împăratului se puse la pîndă o săptămînă întreagă: noaptea pîndea şi ziua se odihnea; iară cînd fu într-o dimineaţă, se întoarse trist la tată-său şi-i spuse cum

priveghease pînă la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ținea pe picioare, cum, mai tîrziu, somnul îl copleși și căzu ca un mort, fără să se poată deștepta decît tocmai cînd soarele era rădicat de două sulițe, și atuncea văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mîhnirea tatălui său, cînd auzi spuindu-i-se astă întîmplare.

De silă de milă, fu nevoit a mai aștepta încă un an, ca să facă și voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruință de la tată-său ca să-l lase și pe dînsul să pîndească, și se lega că el va prinde pe hoții care îi făcea atîta întristare.

Timpul veni, merele începură a se pîrgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi și el; dară păți ca și frate-său cel mare.

Tată-său, deznădăjduit, pusese în gînd să-l taie; dar fiul său cel mai mic, Prâslea, veni cu rugăciune către tată-său, și-i zise:

— Tată, atîția ani l-ai ținut, ai suferit atîtea necazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, și anul acesta, să-mi încerc și eu norocul.

— Fugi d-aci, nesocotitule, zise împăratul. Frații tăi cei mai mari, atîți și atîți oameni voinici și deprinși cu nevoile n-au putut face nimic, și tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbutească? N-auzi tu ce prăpăstii spun frații tăi? Aici trebuie să fie ceva vrăji.

— Eu nu mă încumăt, zise Prâslea, a prinde pe hoți, ci zic că o încercare de voi face și eu, nu poate să-ți aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă și mai lăsă pomul netăiat încă un an.

Sosi primăvara: pomul înflori mai frumos și legă mai mult decît altădată. Împăratul se veseli de frumusețea florilor și de mulțimea roadelor sale, dară cînd se gîndea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.

Prâslea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărului și tot plănuia. În sfîrșit, merele începură a se pîrgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise:

— Tată, iată a sosit timpul; mă duc să pîndesc și eu.

— Du-te, zise împăratul; dară negreșit că și tu ai să te întorci rușinat ca frații tăi cei mai mari.

— Pentru mine n-are să fie așa mare rușine, zise el; fiindcă eu nu numai că sunt mai mic, dară nici nu mă leg ca să prinz pe tîlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veni seara, se duse, își luă cărți de cetit, două țepușe, arcul și tolba cu săgețile. Își alese un loc de pîndă într-un colț pe lîngă pom, bătu țepușele în pămînt și se puse între ele, așa cum să-i vină unul dinainte și altul la spate ca, daca îi va veni somn și ar moțăi, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui și daca ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel de dinapoi.

Astfel pîndi pînă cînd, într-una din nopți, cam după miezul nopții, simți că-l atinge încetișor boarea ziorilor care îl îmbăta cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleșitoare se alegă de ochii lui; dară loviturile ce suferi vrînd să moțăiască îl deșteptară, și rămase priveghind pînă cînd, pe la revărsat de ziori, un ușor fîșîit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata; fîșîitul se auzi mai tare și un oarecine se apropie de pom și se apucă de ramurile lui; atunci el dete o săgeată, dete două și, cînd dete cu a treia, un geamăt ieși de lîngă pom și apoi o tăcere de moarte se făcu; iară el, cum se lumină puțin, culese cîteva mere din pom, le puse pe o tipsie de aur și le duse la tatăl său.

Niciodată n-a simțit împăratul mai mare bucurie decît cînd a văzut la masa sa merele de aur din care nu gustase niciodată.

— Acum, zise Prâslea, să căutăm și pe hoț.

Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci, arătînd împăratului dîra de sînge ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.

Frații săi prinseseră pizmă pe el pentru că fusese mai vrednic decît dînșii și căutau prilej ca să-l piarză; de aceea și voiră bucuros să meargă. Ei se pregătiră și porniră.

Se luară, deci, după dîra sîngelui și merse, merse, pînă ce ieșiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă pînă ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dîra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dîra de sînge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră numaidecît vîrteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare.

— Dară, zise el, cînd voi scutura frînghia, să mă scoateţi afară.

Aşa şi făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu şi făcu şi el ca cel dîntîi, atîta numai că se lăsă ceva mai în jos.

— Acum e rîndul meu să mă las în prăpastie, zise Prâslea, văzînd că fraţii cei mari se codesc; cînd voi mişca frînghia, voi mai mult să mă lăsaţi în jos; şi după ce veţi vedea că frînghia nu se mai duce la vale, să puneţi paznici să păzească şi, cînd va vedea că frînghia se mişcă de loveşte marginile groapei, să o trageţi afară.

Se lăsă şi cel mai mic din fraţi şi, de ce mişca frînghia d-aia îl lăsa mai jos, şi-l lăsară, şi-l lăsară, pînă ce văzură că frînghia nu mai sta întinsă, cum este cînd are ceva atîrnat de capătul ei.

Atunci fraţii ţinură sfat şi ziseră:

— Să aşteptăm pînă ce vom vedea daca face vreo izbîndă, şi atunci, ori bine ori rău de va face, să-l pierdem, ca să ne curăţim de unul ca dînsul care ne face de ruşine.

Prâslea ajunse pe tărîmul cellalt, se uită cu sfială în toate părţile, şi cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate; pămîntul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătîndu-se, apucă pe un drum şi merse pînă dete de nişte palaturi cu totul şi cu totul de aramă.

Nevăzînd nici pui de om pe care să-l întrebe cîte ceva, intră în palat, ca să vază cine locuia acolo. În pragul uşei îl întîmpină o fată frumuşică, care zise:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că ajunsei să mai văz om de pe tărîmul nostru. Cum ai ajuns aice, frate, îl întrebă ea; aici este moşia a trei fraţi zmei, care ne-a răpit de la părinţii noştri, şi suntem trei surori şi fete de împărat de pe tărîmul de unde eşti tu.

Atunci el povesti în scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoţ şi cum a venit după dîra sîngelui pînă la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, şi o întrebă ce fel de oameni sunt zmeii aceia şi daca sunt voinici.

Ea îi spuse apoi că fiecare din zmei şi-a ales cîte una din ele şi le tot sileşte să-i ia de bărbaţi, iară ele se tot împotrivesc cu fel de fel de vorbe, cerîndu-le cîte în lună şi în soare, şi ei se fac luntre şi punte de le împlinesc toate voile.

— Ei sunt în adevăr voinici, adăogă ea, însă cu vrerea lui Dumnezeu poate îi vei birui. Dară pînă una alta ascun-

de-te, vai de mine! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios și se face leu-paraleu. Acum e timpul cînd are să vină la prînz, și are obicei de aruncă buzduganul cale de un conac și lovește în ușă, în masă și se pune în cui.

N-apucă să isprăvească vorba, și se auzi ceva că șuieră, că lovește în ușă, în masă, și buzduganul se arătă și se așeză în cui. Dară Prâslea luă buzduganul, îl azvîrli înapoi mai departe decît îl azvîrlise zmeul; și, cînd era prin dreptul lui, îl atinse pe umere.

Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă și se întoarse acasă. Cînd era la poartă, începu să strige:

— Hîm! hîm! aici miroase a carne de om de pe tărîmul cellalt; și, văzînd pe fiul de împărat ce-i ieșise înainte, îi zise: Ce vînt te-a adus pe aici, omule, ca să-ți rămîie oasele pe alt tărîm?

— Am venit ca să prinz pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

— Noi suntem, îi zise zmeul; cum vrei să ne bătem? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă, răspunse Prâslea.

Atunci se apucară la trîntă, și se luptară și se luptară, pînă cînd zmeul bägă pe Prâslea în pămînt pînă la glezne; iar Prâslea se opinti odată, aduse pe zmeu și, trîntindu-l, îl bägă în pămînt pînă în genuchi și-i și tăie capul.

Fata, cu ochii plini de lacrămi, îi mulțumi că a scăpat-o de zmeu, și-l rugă să-i fie milă și de surorile ei.

După ce se odihni vreo două zile, porni, după povața fetei, la soră-sa cea mijlocie care avea palaturile de argint.

Acolo, ca și la cea mare, fu priimit cu bucurie; fata îl rugă să se ascunză; iar el nu voi; ci, cînd veni buzduganul să se așeze în cui, pe care îl aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl aruncă mult mai îndărăt, izbind și pe zmeu în cap; iară zmeul veni turburat, se luptă cu Prâslea ca și frate-său cel mare, și rămase și el mort.

Fata, după ce îi mulțumi, îl povățui cum să facă ca să scape din robie și pe sora lor cea mai mică.

— Deși e mai puternic, zise fata, decît frații lui pe care i-ai omorît, dar cu ajutorul lui Dumnezeu și mai ales că e și cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu săgeata cînd a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămînă întreagă se desfătară împreună cu amîndouă fetele, şi Prâslea, odihnindu-se de ostenelile ce încercase, porni şi către zmeul de al treilea.

Văzînd palaturile de aur în care locuia zmeul cel mic, rămase cam pe gînduri, dară, luîndu-şi inima în dinţi, intră înăuntru.

Cum îl văzu, fata îl rugă ca pe Dumnezeu să o scape de zmeu, care, zicea ea, e otărît ca, îndată ce se va face sănătos bine, să o silească oricum să se însoţească cu dînsul.

Abia isprăvise vorba şi buzduganul, izbind în uşă şi în masă, se puse în cui. Prâslea întrebă ce putere are zmeul şi îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace; atunci el îl aruncă şi mai departe, lovindu-l în piept.

Zmeul, turburat de mînie, se întoarse numaidecît acasă.

— Cine este acela care-a cutezat să calce hotarele mele şi să intre în casa mea?

— Eu sunt, zise Prâslea.

— Dacă eşti tu, îi răspunse zmeul, am să te pedepsesc amar pentru nesocotinţa ta. Cum ai vrut, venit-ai; dară nu te vei mai duce cum vei voi.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, îi răspunse Prâslea, am eu ac şi de cojocul tău.

Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă,

şi se luptară
şi se luptară,
zi de vară
pînă seara;

iară cînd fu pe la nămiez, se făcură amîndoi două focuri şi aşa se băteau; un corb însă le tot da ocol, croncănind.

Văzîndu-l, zmeul îi zise:

— Corbule, corbule! ia seu în unghiile tale şi pune peste mine, că-ţi voi da stîrvul ăsta ţie.

— Corbule, corbule! îi zise şi Prâslea, daca vei pune peste mine seu, eu îţi voi da trei stîrvuri.

— Unde dă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă peste mine! Mi-aş sătura sălaşul întreg.

— Adevăr grăieşte gura mea, îi răspunse Prâslea.

Corbul, fără a mai întîrzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prâslea, şi prinse mai multă putere.

Către seară zise zmeul către fata de împărat, care privea la dînşii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni:

— Frumușica mea, dă-mi niţică apă să mă răcoresc, şi-ţi făgăduiesc să ne cununăm chiar mîine.

— Frumușica mea, îi zise şi Prâslea, dă-mi mie apă, şi-ţi făgăduiesc să te duc pe tărîmul nostru şi acolo să ne cununăm.

— Să-ţi audă Dumnezeu vorba, voinice, şi să-ţi împlinească gîndul! îi răspunse ea.

Fata de împărat dete apă lui Prâslea de bău şi prinse mai multă putere; atunci strînse pe zmeu în braţe, îl ridică în sus şi, cînd îl lăsă jos, îl băgă pînă în genuchi în pămînt; se opinti şi zmeul, ridică şi el în sus pe Prâslea şi, lăsîndu-l jos, îl băgă pînă în brîu; puindu-şi toate puterile, Prâslea mai strînse o dată pe zmeu de-i pîrîi oasele şi, aducîndu-l, îl trînti aşa de grozav, de îl băgă pînă în gît în pămînt şi-i şi tăie capul; iară fetele, de bucurie, se adunară împregiurul lui, îl luau în braţe, îl sărutau şi îi ziseră:

— De azi înainte frate să ne fii.

Îi spuseră apoi că fiecare din palaturile zmeilor are cîte un bici, cu care loveşte în cele patru colţuri ale lor şi se fac nişte mere. Aşa făcură, şi fiecare din fete avură cîte un măr. Se pregătiră, deci, să se întoarcă pe tărîmul nostru.

Ajungînd la groapă, cletenă frînghia de se lovi de toate mărginile groapei. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frînghia. Se puseră la vîrtejuri şi scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunse sus, arătă un răvăşel ce-i dase Prâslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.

Bucuria fetei fu nespusă cînd se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frînghia şi scoase şi pe fata cea mijlocie, cu mărul ei cel de argint şi cu o altă scrisoare, în care o hotăra Prâslea de soţie fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frînghia şi scoase şi pe fata cea mică: aceasta era logodnica lui Prâslea; însă mărul ei cel de aur nu-l dete, ci îl ţinu la sine.

El simţise de mai-nainte că fraţii săi îi poartă sîmbetele şi, cînd se mai lăsă frînghia ca să-l ridice şi pe el, dînsul legă o piatră şi puse căciula dasupra ei, ca să-i cerce; iară fraţii dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vîrtejile şi dete drumul frînghiei, care se lăsă în jos cu mare iuţeală, ceea ce făcu pe fraţi să crează că Prâslea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împăratul, îi spuseră cu prefăcută mîhnire că fratele lor s-a prăpădit, și se cununară cu fetele, după cum rînduise Prâslea. Iară cea mai mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul.

Prâslea, care ședea doparte, văzu piatra care căzuse cu zgomot, mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele și se gîndea ce să facă ca să iasă afară. Pre cînd se gîndea și se plîngea dînsul, auzi un țipăt și o văietare care îi împlu inima de jale; se uită împregiur și văzu un balaur care se încolăcise pe un copaci și se urca să mănînce niște pui de zgripsor. Scoase paloșul Prâslea, se repezi la balaur și numaidecît îl făcu în bucățele.

Puii, cum văzură, îi mulțumiră și-i ziseră:

— Vino încoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că, de te va vedea mama noastră, te înghite de bucurie.

Traseră o pană de la unul din pui și-l ascunseră în ea.

Cînd veni zgripsoroaica și văzu grămada aia mare de bucățele de balaur, întrebă pe pui, cine le-a făcut ăst bine?

— Mamă, ziseră ei, este un om de pe tărîmul celălalt și a apucat încoa spre răsărit.

— Mă duc, le zise ea, să-i mulțumesc.

Ea porni ca vîntul înspre partea încotro îi spusese puii că a apucat omul. După cîteva minute, se întoarse:

— Spuneți-mi drept, le zise, încotro s-a dus.

— Spre apus, mamă.

Și într-o bucată de vreme, ca de cînd începui să vă povestesc, străbătu cele patru părți ale tărîmului de jos și se întoarse cu deșert. Ea ceru ca numaidecît să-i spuie. În cele mai de pe urmă, îi ziseră puii:

— Dacă ți l-om arăta, mamă, ne făgăduiești că nu-i vei face nimic?

— Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atúnci ei îl scoaseră din pană și îl arătară; iară ea, de bucurie, îl strînse în brațe și cît p-aci era să-l înghită, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

— Ce bine vei să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte?

— Să mă scoți pe tărîmul celălalt, răspunse Prâslea.

— Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripsoroaica; dară pentru că ție îți sunt datoare mîntuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregătește 100 oca de carne făcută bucățele de cîte o oca una, și 100 de pîini.

Făcu ce făcu Prâslea, gătì pîinile şi carnea şi le aduse la gura groapei. Zgripsoroaica zise:

— Pune-te dasupra mea cu merinde cu tot şi, de cîte ori oi întoarce capul, să-mi dai cîte o pîine şi cîte o bucată de carne.

Se aşezară şi porniră, dîndu-i, de cîte ori cerea, pîine şi carne. Cînd era aproape, aproape să iasă dasupra, pasărea uriaşă mai întoarse capul să-i mai dea demîncare; dară carnea se sfîrşise. Atunci Prâslea, fără să-şi piardă cumpătul, trase paloşul şi-şi tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus şi o dete zgripsoroaicei.

După ce ajunseră dasupra şi văzu că Prâslea nu putea să îmble, îi zise zgripsoroaica:

— Daca nu era binele ce mi-ai făcut şi rugăciunea puilor mei, mai că te mîncam. Eu am simţit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decît cea de mai înainte, şi n-am înghiţit-o; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de al său, şi se lipi. Atunci se îmbrăţişară, îşi mulţumiră unul alteia, şi se despărţiră; ea se duse în prăpastia de unde ieşiseră şi Prâslea plecă către împărăţia tatălui său.

Plecînd către oraşul în care locuia părinţii şi fraţii lui, îmbrăcat fiind în haine proaste ţărăneşti, întîlni nişte drumeţi şi află de la dînşii că fraţii lui au luat de soţii pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărîse însuşi, că părinţii lui erau foarte mîhniţi de pieirea fiului lor celui mai mic, că fata cea mică e îmbrăcată în negru şi-l jeleşte şi că nu voieşte a se mărita nici în ruptul capului, măcar că a peţit-o mai mulţi fii de împărat; că acum, în cele din urmă, fraţii lui i-a adus un ginere prea frumos şi că o silesc cu toţii să-l ia şi că nu se ştie de va putea scăpa.

Prâslea, auzind de toate acestea, nu puţin s-a întristat în sufletul lui şi, cu inima înfrîntă, a intrat în oraş. Mai cercetînd în sus şi în jos, află că fata a zis împăratului că, dacă voieşte să o mărite cu tînărul care i-l aduseră, să poruncească a-i face şi a-i aduce la odoare o furcă cu caierul şi fusul cu totul de aur şi să toarcă singură, fiindcă aşa îi făcuse şi zmeul şi asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari şi-i poruncise zicîndu-i: „Iată, de azi în trei săptămîni să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică; că de unde nu, unde-ţi stau picioa-

rele, îţi va sta şi capul"; şi bietul argintar se întoarse acasă trist şi plîngînd.

Atunci Prâslea se duse de se băgă ucenic la argintar. Prâslea, tot văzînd pe stăpînu-său văitîndu-se fiindcă nu izbutise a face furca după porunceală, îi zise:

— Stăpîne, te văz trist că nu poţi să faci furca ce ţi-a poruncit împăratul, iată, mai sunt trei zile pînă să se împlinească sorocul ce ţi-a dat; lasă-mă pe mine să o fac.

Argintarul îl goni, zicîndu-i:

— Atîţi meşteri mari n-au putut să o facă, şi tocmai un trenţeros ca tine să o facă?

— Dacă nu-ţi voi da furca de azi în trei zile, răspunse Prâslea, să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prâslea singur, şi pe fiecare noapte să-i dea cîte o trăistuţă de alune şi cîte un pahar de vin bun.

Argintarul îi ducea grija, fiindcă, ascultînd pe la uşe, n-auzea alt decît cum spărgea la alune pe nicovală! Iară cînd fu a treia zi, el ieşi dis-de-dimineaţă din odaie cu furca pe tavă, pe care o scosese din mărul zmeului, ce era la dînsul, şi o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, şi-i făcu un rînd de haine; iar pe la nămiez, cînd venise slujitorii împăratului ca să-l cheme la palat, el se duse şi îi dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumuseţea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă; ea cunoscu furca şi pricepu că Prâslea cel viteaz trebuie să fi ieşit dasupra pămîntului. Atunci zise împăratului:

— Tată, cine a făcut furca poate să-mi facă încă un lucru pe care mi l-a adus la odoare zmeul.

Iară împăratul chemă îndată pe argintar şi-i porunci să-i facă o cloşcă cu pui cu totul şi cu totul de aur, şi-i dete soroc de trei săptămîni, şi, daca nu i-o face-o, unde îi stă picioarele îi va sta şi capul.

Argintarul, ca şi de-lalt rînd, se întoarse acasă trist; despreţui ca şi întîia oară pe Prâslea, care îl întrebase şi de astă dată; iară dacă se înţeleseră la cuvinte, se învoiră şi lucrul se şi săvîrşi cu bine.

Cînd văzu argintarul cloşca cloncănind şi puii piuind, cu totul şi cu totul de aur şi ciugulind mei tot de aur, înţelese că trebuie să fie lucru măiestru.

Argintarul luă cloşca, o duse la împăratul, iară împăratul, după ce se minună îndestul de frumuseţea şi gingăşia lor, o duse fetei şi-i zise:

— Iată, ţi s-au împlinit toate voile; acum, fata mea, să te găteşti de nuntă.

— Tată, îi mai zise fata, cine a făcut aste două lucruri trebuie să aibă şi mărul de aur al zmeului; porunceşte, rogu-te, argintarului să aducă pe meşterul care le-a făcut.

Priimind porunca asta, argintarul se înfăţişă împăratului rugîndu-se să-l ierte şi zicîndu-i:

— Cum o să aduc înaintea măriei tale pe meşter, fiindcă este un om prost şi trenţeros şi nu este vrednic să vază luminata faţă a măriei tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi.

Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prâslea şi-l curăţi, îl îmbrăcă în nişte haine noi şi-l duse la împăratul; iară împăratul îl înfăţişă fetei.

Cum îl văzu fata, îl şi cunoscu. Ea nu putu să-şi ţie lacrămile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, şi zise împăratului:

— Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat din mîna zmeilor.

Şi, dînd în genuche, îi săruta mîinele şi pe faţă şi pe dos.

Luîndu-i seama bine împăratul, îl cunoscu şi dînsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrăţişă şi-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele mai din urmă, inima lui înduioşită de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale şi ale fetei care rămăsese în genuche rugîndu-l, mărturisi că în adevăr el este fiul lor cel mai mic.

Prâslea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse şi cum a ieşit dasupra pămîntului şi le arătă şi mărul de aur al zmeului.

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei, cum văzură pe Prâslea, o sfecliră. Iară împăratul întrebă pe Prâslea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise:

— Tată, eu îi iert şi pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieşi la scara palatului şi vom arunca fiecare cîte o săgeată în sus şi Dumnezeu, daca vom fi cineva greşiţi, ne va pedepsi.

Aşa făcură. Ieşiră cîte trei fraţii în curte, dinaintea palatului, aruncară săgeţile în sus şi, cînd căzură, ale fraţilor

celor mai mari le căzură drept în creștetul capului și-i omorîră, dar a celui mai mic îi căzu dinainte.

Iară dacă îngropară pe frații cei mai mari, făcură nuntă mare și Prâslea luă pe fata cea mică. Toată împărăția s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mai mic al împăratului și se mîndrea, fălindu-se, de vitejiile ce făcuse el; iară după moartea tătîne-său se sui el în scaunul împărăției, și împărăți în pace de atunci și pînă în ziua de astăzi, de or fi trăind.

Trecui și eu pe acolo și stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai

O bucată de batoc,
Ș-un picior de iepure schiop,

și încălecai p-o șea, și v-o spusei dumneavoastră așa.

VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MÎNĂ NĂSCUT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o babă și un unchiaș. Ei pînă la vreme de bătrînețe nu avură nici un copil. Ce nu făcură? Ce nu dreseră? Și ca să aibă și ei măcar o miarță de copil, nici cît. Ba merseră pe la descîntătorese, ba pe la meșteri vrăjitori, ba pe la cititori de stele și ca să rămîie baba grea, nici gînd n-avea.

Ajunși la vreme de bătrînețe, începură a se îngrijura.

— Ce ne facem noi babo, zise într-o zi unchiașul, de vom ajunge niscaiva zile de neputință ori de nevoie? Tu știi că am făcut tot ce mi-a stat prin putință, și ca să ne dea Dumnezeu și nouă un copilaș, care să fie toiagul bătrînețelor noastre, nu s-a îndurat.

— De! unchiaș, cine e de vină? Tu știi că am umblat și cruciș și curmeziș pe la meșterese, pe la vraci, am făcut tot ce m-au învățat unii și alții, și ca să avem și noi o mîngîiere pentru pîrdalnicele de bătrînețe, că grele mai sunt! a fost peste poate.

— Ia, să apucăm noi doi în două părți, să ne ducem unde ne-o lumina Dumnezeu, căci tot degeaba stăm noi la un loc amîndoi, două nevoi.

— Să ne despărțim, unchiaș, daca tu așa găsești de cuviință. Dară bine, cine să ne închiză ochii în ceasul cel de pe urmă?

— Că bine zici tu, babo; stăi dară; ia să iei tu basmaua mea care am avut-o în ziua de cununie și eu stergarul cel

vărgăţel ce mi-ai adus de zestre. În toate zilele să ne uităm la dînsele; şi cînd vom vedea pe ele cîte trei picături de sînge, să ne întoarcem acasă. Acesta să fie semnul că moartea s-a apropiat de unul din noi.

— Aşa să facem, unchiaş.

Cum ziseră şi făcură. Se gătiră de drum, îşi luară fiecare desăguţa d-a umeri, în care baba puse pe fund basmaua bărbatului ei, iară unchiaşul ştergarul cel vărgăţel al neveste-sei, şi apucară unul spre răsărit, iară altul spre apus.

Nouă zile şi nouă nopţi se duseră, se duseră, şi iară se duseră. Întrebară şi pe bun şi pe rău, pe mare şi pe mic ce ar face ei ca să poată avea un copil. Ceea ce le spuseră să facă ei răspunseră că au tot făcut, dară în deşert. Ei căutau să le spuie cineva altceva, ce nu ştiau ei, dară nu-şi găsiseră omul.

A zecea zi sculîndu-se unchiaşul, ieşi afară să se spele, ca să pornească la drum mai departe. Cînd luă ştergarul să se şteargă pe ochi, ce să vază? Trei picături de sînge pe dînsul.

El îşi zise: „Trebuie să mă întorc acasă, căci Dumnezeu ştie ce va fi pătit baba mea.“

Întinse unchiaşul la drum. Nu mai căuta nici de mîncare, nici de odihnă, şi se întoarse acasă cum plecase.

— Ce ţi s-a întîmplat, babo? zise el, cum îşi văzu jumătatea.

— Ce să mi se întîmple, unchiaş? Iacă eu îmi căutam de cale şi întrebam în dreapta şi în stînga, rugîndu-mă de toţi să mă înveţe ceva ca să putem avea un copil. Dară întrebările şi rugăciunile mele le făceam în sec, căci îmi răceam gura de surda.

Şi tot mergînd înainte, am ajuns într-o pădure mare, mare, fără seamăn, şi m-am rătăcit prin bungetul acelei păduri, de nu mai ştiam pe unde să ies la oameni.

Cînd, odată văz înaintea mea un moş, fleoş de bătrîn, uitat de moarte şi de Dumnezeu. Eu îi spui după ce umblu şi cum m-am rătăcit. Moşul, încărcat de zile cum era, se pune jos, stă de vorbă cu mine şi, cu un grai blajin, îmi arătă drumul pe unde să ies acasă, şi îmi zice să mă întorc, căci rîvna noastră a ascultat-o Dumnezeu.

— Şi ăsta a fost semnul de pe stergarul meu?

— Se vede că asta.

Atunci și ei se hotărîră ca să nu se mai despartă și să rămîie să-și mănînce amarul împreună.

Nu trecu mult după asta, și baba spuse unchiașului că se simte îngreoată.

Aoleo! Unde era Dumnezeu să vază bucuria unchiașului cînd auzi d-o asemenea veste bună!

Umbla de colo pînă colo de bucurie și nu mai știa pe ce să puie mîna și ce să facă.

Și așa trecură zilele una după alta pînă la nouă luni, cînd baba, cu ajutorul Maicii Domnului, născu un dolofan de copil, de drăguleț, și cu o carte în mînă.

A treia seară cînd veniră ursitoarele, se întîmplă ca unchiașul să fie deștept. Pe dînsul, vezi, nu-l mai prindea somnul de bucurie, și de trei zile nu-i mai dase ochii în gene, tot umblînd pe lîngă babă ca s-o îngrijească și s-o caute la boală. D-aia și cînd veniră ursitoarele, el nu dormea, ci sta stîrcit într-un colț, ca și cînd ar fi fost Matracuca, sora doamnei.

Cînd începură ursitoarele să ursească, el se făcu numai urechi și auzi tot.

Cea mai mare din ursitoare zise:

— Acest copil are să fie un Făt-Frumos, și are să ajungă bogat.

Cea mijlocie zise:

— Pe acest copil, cînd va fi el de doisprezece ani, are să-l răpească duhurile rele.

Cea mică zise:

— Daca va scăpa de duhurile rele, acest copil are să ajungă împărat.

Atîta îi trebui unchiașului să auză, ca să-i dea un cuțit ascuțit prin inimă. El, vezi, nu se împăca cu ceea ce zisese ursitoarea d-a doua. O grije mare îl coprinse, și de pe acum chiar, începu a plănui cum să facă să-și scape copilașul de un asemenea rău.

Pînă una, alta, copilul creștea, asculta pe părinți și cartea cu care se născuse din mîini n-o lăsa. Cetea, cetea mereu pe dînsa și învăța, de se mira toată lumea de silința și învățătura dînsului.

Cînd se făcu ca de nouă ani, știa cîte în lună și în soare. El însuși ajunsese să fie o carte, și toți megiașii veneau la dînsul și-l întrebau despre păsurile lor.

Unchiașul se bucura, nu se bucura de fiul său, dară baba știu că nu mai putea de bucurie, văzîndu-l și frumos,

și cu atîta procopseală într-însul. Unchiașul, vezi, era cu cuiul la inimă; știa el ce știa, dară la nimeni nu spunea. Băiatul de ce creștea, d-aia se făcea mai frumos și mai învățat. Tot satul îl cinstea și îl asculta ca pe cine știe cine; iară unchiașul, de ce trecea timpul, d-aia se întrista.

Cînd era aproape de a împlini băiatul doisprezece ani, nu mai putu unchiașul să ție, trebui să răsufle. El găsi de cuviință să spuie și alor săi ceea ce era să se întîmple fiului lor. Și astfel, într-o seară, cînd stau cu toții la foc și povesteau și verzi și uscate, ca să le treacă timpul, unchiașul se apucă de spuse tot ce auzise de la ursitoare.

P-aci, p-aci era să moară baba, muma băiatului, de întristare, cînd auzi unele ca acele; săriră însă unchiașul și fiul său, o stropiră cu apă, și d-abia, d-abia o mai înviorară. Iară băiatul se puse pe gînduri.

Și mai plănui el ce mai plănui, pînă ce, după cîteva zile, spuse tatălui său ceea ce izvodise el să facă. Tată-său, carele asculta la gura lui ca la o carte, se duse numaidecît prin sat și dete gură la toți megiașii că în seara cutare și cutare, adecă cînd era să împlinească fiu-său doisprezece ani, ei să se adune toți cu totul la biserică, ca să facă rugăciune pentru fiul său, spre a-l scăpa de duhurile cele rele. Vorbi și cu moș popa și toți cu totul se făgăduiră că va împlini cererea unchiașului. Și așa și făcură.

În seara aceea, cînd era băiatul unchiașului să împlinească doisprezece ani, toți oamenii din sat, bărbați, femei și copii, împreună cu moș popa, se adunară la biserică pentru rugăciune. Și viind moșul cu baba și cu fiul lor, tot cu cartea în mînă, megiașii îi băgară la mijloc, și rugăciunile începură. Se rugară ce se rugară, cînd deodată se pomeniră că se umple biserica de o ceață groasă. Atunci căzură cu toții în genuche și scoaseră niște rugăciuni fierbinți, de ar fi muiat inima nu știu cărui duh rău. Ceața se risipi și ei rămaseră teferi.

A doua seară, cînd erau la rugăciune, tot pe acea vreme, unde se pomeniră că se umple biserica de șoareci, de lilieci și de bufnițe, și începură a chiței, de colo pînă colo prin biserică, a se sui pe oameni și a-i ciupi de pe unde apuca.

Toți se speriară, pînă și chiar moș popa. Atunci băiatul unchiașului, cu cartea în mînă, căzu în genuchi și începu a se ruga cu foc. Așa făcură și unchiașul și moș popa, și toți megiașii cari se aflau în biserică. Șoarecii și toate lighioanele acelea pieriră.

A treia seară dacă se adunară și se puseră la rugă, se rugară, se rugară, pînă ce către miezul nopții o dată începu a se cutremura biserica și se auziră niște pocnete și tunete, bubuituri și duduituri îngrozitoare, ca de tunet. Căzură și de astă dată în genuchi, se rugară și de astă dată cu toată credința în Dumnezeu. Însă, ce să vedeți d-voastră? tocmai în toiul rugăciunei, unde se coborî un călugăr din turnul bisericii, apucă pe băiatul unchiașului de subțiori, îl răpește din mijlocul lor și se înalță cu dînsul în sus. N-apucară oamenii să bage bine de seamă, și pieriră din ochii lor ca o nălucă. Ba că o fi rămas prin turn, ba că o fi pe după biserică, ba că o fi pe colo, ba pe dincolo. Așa! El s-a dus cu călugărul ce-l răpise, și dus a fost.

Toți rămaseră ca căzuți *din cer* de spaimă, dar unchiașul și baba, mai cu asupra. După ce se mai astîmpărară din spaimă, și după ce biserica se liniști, oamenii ieșiră și se duse fiecare într-ale sale.

Fiul unchiașului, deși răpit de călugăr, dară cartea din mînă n-o lăsa. Citea mereu și în gura mare; iară cînd fu de ajunse pe la mijlocul cărții, călugărul nu-l mai putea ține. Vru să-i smucească cartea din mînă; dară băiatul o ținea vîrtos. Luptîndu-se cu băiatul prin văzduh ca să-i ia cartea, călugărul îl scăpă, și fiul unchiașului căzu într-o prăpastie adîncă.

Dumnezeu știe cît a rămas el acolo, pînă s-a dezmeticit din amețeala ce-i veni căzînd. Cînd se pomeni, el era tot cu cartea în mînă. Mulțumi Domnului că l-a scos din mîna duhurilor rele și că este viu; dară alt necaz acum! nu știa unde se află. Se scoală el d-acolo, și o pornește la drum. Și aide, și aide pînă ce d-abia ieși din prăpastie. Apoi o luă într-acolo unde mila Domnului l-o duce. Și apucînd spre soare-scapătă, se duse, se duse, zi de vară pînă-n seară, fără să dea de vrun sat și fără să vază pui de om; și mai mergînd ce mai merse, dete de un copaci și mase acolo. Nemîncat și nebăut nu putea să doarmă. Și luptîndu-se cu foamea, cu setea și cu nesomnul, se socotea unde s-ar duce, ca să iasă la lume. A doua zi o apucă iarăși spre soare-scapătă, după cum plănuia el, pînă ce dete peste niște grămezi de căpățîni și oase de oameni.

Și apucîndu-l niște răcori reci de frică, începu a citi pe cărticica lui, și înlătură oarecum groaza ce sta gata să-l coprinză. Își luă deci inima în dinți și porni înainte; de ce mergea mai-nainte, d-aceea grămezile de oase de om

se înmulţeau. El se făcu că nu le bagă de seamă, şi tot înainte mergea, pînă ce ajunse la un oraş mare, din care numai dărîmături rămăsese. Prea puţine ziduri mai erau în picioare. Şi mai merse ce mai merse, şi dete de nişte palaturi foarte frumoase.

Acolo daca ajunse, bătu în poartă. El cugeta să ceară ceva demîncare, că nu mîncase nu ştiu de cîte zile, şi să-l lase să mîie acolo, că era vreme de cînd nu se odihnise ca lumea. Dară nu-i răspunse nimeni.

Mai bătu o dată. Dar ca să răspunză cineva, ba.

În sfîrşit, bătu şi a treia oară; dară nitel mai tăricel. De astă dată se auzi un glas piţigăiat dinlăuntru că-l întreabă:

— Cine este?

El răspunse că este om ca toţi oamenii, şi cere să-l găzduiască.

Daca îi deschise portiţa, ce credeţi că mi-ţi văzu? O umbră de om, un bătrîn cu barba pînă la genuchi, slab şi pipirnicit şi cocoşat de parcă mînca numai vinerea. El se cruci cînd văzu pe Făt-Frumos, şi-i spuse că n-a văzut om de cînd era copilandru. Acest bătrîn era portarul curţii, şi lăsat acolo să păzească palatul pînă s-o găsi cineva care să desfacă făcutul locului aceluia.

Dacă intră Făt-Frumos înăuntru, bătrînul îi puse o masă curată, şi pe masă nişte pîine albă ca zăpada şi nişte legumă bună de mîncare, însă gătită fără multe meşteşuguri.

Băiatul îmbuca lupeşte, căci nici el nu mai ştia de cînd nu mîncase. După ce mîncă şi se sătură, se puse la vorbă cu unchiaşul.

— Bine tătuţule, ca ce să fie asta, de n-am întîlnit eu, cale de atîtea zile de cînd viu, nici un sufleţel de om p-aici pe la voi, fără numai grămezi, grămezi de oase de oameni, risipite colea şi colea? Ş-apoi şi aici la palaturile acestea, numai pe tine te găsesc cu sufletul în oase, încolo parcă ar fi în împărăţia morţii?

— Ei, tătişorule, povestea împărăţiei acesteia este mare. Eu ţi-oi spune o cîtinică din ea. Să vezi dumneata, nepoţelu moşului, această împărăţie a fost şi ea odată mare şi puternică. Împăratul şi împărăteasa locului n-aveau copii. Ei, în loc să se roage lui Dumnezeu ca să le dea un moştenitor, se apucară să umble cu farmece. Umblară ei ce umblară, şi dete peste un fermecător meşter.

Acesta nu ştiu ce făcu, nu ştiu ce drese, că numai iată că împărăteasa rămîne grea, şi după nouă luni născu o fată mai frumoasă decît nu ştiu care zînă din cer. Ea trăieşte şi acum. Este atît de frumoasă, încît s-o vezi şi să n-o uiţi în toată viaţa ta.

La trei zile cînd veniră ursitoarele, o ursiră ca ea să nu se poată mărita pînă ce nu se va găsi cineva care să petreacă o noapte în cămara ei şi să scape teafăr. Pasămite Dumnezeu pedepsea pe copil pentru păcatul părinţilor. Nu numai atît, dară ursitoarele întinse pedeapsa aceasta şi asupra împărăţiei. Ele zise că din ziua cînd va veni cel dintîi peţitor şi nu va izbuti să scape, toate oraşele şi toate satele să se dărîme precum le-ai văzut şi tu, şi toţi oamenii să putrezească, să le rămîie numai oasele. Aceasta ca să îngrozească pe juni, ca să nu vie în peţit. Vezi d-ta, şi fermecătorul acela care a făcut pe împărăteasă să nască, fu pedepsit, căci umbra lui este care vine noaptea de munceşte şi chinuieşte pe bieţii tineri carii se încumet a rămînea în cămara domniţei.

Mulţi tineri s-au încumes pînă acum a face cercare, şi toţi au pierit.

Auzind unele ca acestea Făt-Frumos, zise portarului că ar dori să vază şi el pe fata de împărat.

— Fugi d-acolo, tătişorule, nu-ţi mai băga sufletul în păcat. Fă-ţi cruce şi te depărtează de locurile acestea, ca să nu-ţi pierzi viaţa. Păcat de tinereţile tale.

„Fie! îşi zise băiatul, gîndindu-se la cele ce păţise pînă acum, tot n-am eu la ce mai trăi singur prin pustiităţile acestea", şi stărui ca să-l ducă în cămara domniţei.

Portarul, daca văzu că nu este chip să-l oprească de a merge, îl duse la fata împăratului. Ei, cum se văzură, se şi plăcură. Se vede că ei erau făcuţi unul pentru altul. Şi de unde să nu fie aşa!

Biată fata împăratului ar fi dorit să rămîie în noaptea aceea băiatul în cămara ei; dară îi era milă de tinereţele lui, cum de să se prăpădească o aşa bunătate de june.

Şi împreună cu portarul mai cercară încă o dată să-l facă a nu rămînea. Dară fu peste poate; căci Făt-Frumos era de aceia cari, cînd îşi pune în gînd să facă ceva, nici dracul nu i-o scoate din cap.

Şi aşa, cum veni seara, el se duse cu cărticica lui în mînă şi stătu în priveghere. Ce făcu el, ce nu făcu, că văzu albul zilei. A doua zi îl găsiră tot cu cartea în mînă şi

searbăd, și galben ca turta de ceară, de pare că muncise cine știe la ce lucruri grele, și cine știe cîte nopți, nemîncat și nebăut.

Se deșteptă și fata de unde dormea ea, și cum îl văzu în carne și în oase îi zise:

— Tu să fii soțul meu.

Atunci o dată, ca din senin, începură a învia oamenii de prin orașe și de prin sate, slugile de prin curte, și toate cîte erau cu suflet, în ziua cînd veni cel întîi petitor, începu să miște și să se scoale ca dintr-un somn adînc. Oamenii începură la lucrul lor, oștirea a da în tîmpine și în surle, și a veni la curtea împărătească să se închine cu slujba. De unde pînă aci era tăcere, moarte, acum te asurzeau strigătele și zgomotul ce făcea mulțimea de oameni și de argați mergînd fiecare la lucrul său. Portarul se buimăcise la cele ce vedea. Nu știa încotro să-și întoarcă privirea și la ce să se uite mai întîi.

Făt-Frumos și cu domnița ieșiră și se arătară la lume. Mulțimea striga de bucurie de se auzea în cer strigătul lor, și din fiecare gură ieșea vorbele: „Să ne trăiască împăratul și împărăteasa noastră!“

Făt-Frumos, daca se cunună cu fata, se așeză în scaunul împărăției și-și tocmi oștile, boierimea și prostimea cum știa el în legea lui. Toți rămaseră mulțumiți de tocmelele lui.

Și petrecură ce petrecură cu fericire în căsătoria lor; cînd, într-una din zile, își aduse aminte de tatăl său și de mumă-sa, și se întristă că nu știa nimic de căpătîiul lor.

Împărăteasa băgă de seamă întristarea lui și, ca unul ce-i era drag foarte, nu voia, vezi, să-l vadă nici o clipă de ochi măcar fără chef. Prinse a-l întreba. Iară daca îi spuse, ea îl îndemnă să se ducă să-și aducă părinții, și să trăiască cu toții la un loc ca în sînul mă-sii.

Făt-Frumos asta și voia. Și totuși nu se îndura să-și lase soția singură. Știa el, biet, ce va să zică singurătatea. Dară întețindu-l și încingîndu-l dorul de părinți, hotărî să se ducă.

Înainte însă de a pleca, împărăteasa, soția lui, îi dete un inel, ce zicea că îl are de la moși, de la strămoși, și îi spuse că are puterea, cînd îl scoate din deget, se uită la dînsul și dorește, să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă. Îi dete și pe vizitiul curții, om vechi, credincios și iute la slujbă, care să nu se dezlipească de stăpînul său, nici cît ai da în amnar.

Așa căpuit și pregătit de drum, plecă către satul unde trăiau părinții lui, după ce-și luă ziua bună de la împărăteasa, de la boieri și de la ostași. Drumul îi era să treacă pe la împărăția lui Sefer împărat, pe la țara zînelor și Dumnezeu mai știe pe unde.

Trei ani și trei luni și trei zile ținu călătoria pînă să ajungă la satul părinților lui. Și trecînd pe la împărăția lui Sefer împărat, l-a întîmpinat dregătorii curții și l-a petrecut cu dragoste. Și trecînd și pe la țara zînelor, acestea se întreceau care de care să-i arate mai multă cinste și să-l petreacă.

Daca ajunse la satul părinților săi, trase butca dinaintea bordeiului. Tată-său și mă-sa nu-l cunoscură. El daca văzu așa, ceru să-l găzduiască. Bătrînii priimiră, și-și cerură iertăciune că nu pot să-i dea mai mult decît ceea ce au, adică bordeiul lor. El se învoi și mase acolo. Peste noapte se scoală, iese afară binișor și, uitîndu-se la inel, îi arătă că dorește să se facă un palat înfricoșat în locul bordeiului aceluia.

N-apucă să isprăvească bine de gîndit, și mi se ridică, neiculiță, niște palaturi mărețe, împodobite cu de toate frumusețile, cu grădini falnice, cu izvoare limpezi, de să te tot fi uitat la dînsele și să nu te saturi. Dară încămite pe dinăuntru? Aci e aci. Cămările, lăvițile, așternuturile, numai scumpeturi.

Cînd se deșteptară a doua zi unchiașul și cu baba și se văzură muiați numai în aur se speriară. Se frecau la ochi și se uitau în toate părțile, și nu le veneau a crede ochilor lor. Li se păreau că visează.

Atunci intră Făt-Frumos la dînșii, îi scoase din uimirea în care căzuseră și se descoperi, spuindu-le că el este fiul lor cel răpit, și că a ajuns împărat.

Cînd auziră de unele ca acestea, unchiașul și baba muriră și înviară de bucurie. Apoi îl luară și îl pupară și pe o parte și pe alta: iară el le sărută mîinile.

Îndată se făcu zvon în sat că unchiașul și baba se procopsiră fără știrea lui Dumnezeu, și alerga lumea după lume ca să vază cu ochii lor minunea.

Ajungînd și la urechile stăpînului moșiei acest zvon, se duse și el de văzu palaturile și rămase cu ochii zgîiți. Acest om era pizmătareț și zăcaș la inimă. Nu voia, vezi, nici în ruptul capului, să-l întreacă alții, nici în bogăție, nici în procopseală.

Se duse, deci, acolo, să se încredințeze prin sine însuși de această minune, și daca văzu pe Făt-Frumos, ar fi poftit dumnealui să-l ginerească, fiindcă avea trei fete.

Pofti pe Făt-Frumos, ca să vie și el pe la dînsul p-acasă, ca să lege prietenie. Făt-Frumos, cu inima curată și fără nici o vinovăție într-însul, se duse, de! de datorie. Acolo, daca îl văzură, stăpînul moșiei aduse vorba de căsătorie și-i spuse că ar fi bun bucuros să-i dea pe oricare va voi el să ia din fetele lui.

Făt-Frumos le spuse curat că el este însurat, și că are de gînd să se întoarcă la nevastă peste puțin. Ba încă le spuse și cu ce putere făcuse palaturile alea frumoasele, daca îl întrebară.

Pizmătarețul de stăpîn al moșiei plănui atunci cu fetele sale, cum să facă să fure inelul din degetul lui Făt-Frumos. Pentru aceasta, nu trecu multe zile, și poftiră pe Făt-Frumos la masă la dînșii ca să se chefuiască și să petreacă împreună, căci, ziceau ei, mai avea-vor zile să se mai vază au ba?

Făt-Frumos, fără să-i plesnească prin cap ce plănuiseră ei, se duse. După ce se chefuiră mîncînd și bînd cît le cerură inima, cînd fură să se scoale de la masă, zăcașul de proprietar ceru să le mai dea cîte un pahar să bea, la botu calului, cum se zice. În paharul ce dete lui Făt-Frumos, amestecă, fără să știe el, niște buruieni adormitoare.

Cum bău, îl și fură Aghiuță. Căzu într-o amorțeală soră cu moartea. Capul îi bănănăia într-o parte și într-alta, de parcă își rupsese junghetura. Îl luară, deci, binișor, îl puseră într-un pat, și acolo rămase pînă a doua zi. Pe cînd dormea el dus, îi scoaseră inelul din deget și îl ascunseră.

A doua zi daca se deșteptă Făt-Frumos, îi fu rușine de ceea ce făcuse. El se căia și se căina cum de să facă el fapte de care nu mai făcuse în viața lui, să-și bea adecă și simțirile. El socotea, vezi, că a băut ca un nemernic, și d-aia se îmbătase așa.

Cum se deșteptă se și duse acasă fără să bage de seamă că îi lipsește inelul din deget. Acasă daca ajunse, ia palatul de unde nu e. Pierise ca și cînd n-ar fi mai fost, iar în locul lui găsi iarăși bordeiul părinților lui. Se mai căi el o toană de neghiobia ce făcuse, dar acuma prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia.

Se hotărî dară să se întoarcă la împărăţia lui, să nu se mai întîlnească cu nişte asemenea oameni răi la suflet. El zise şi părinţilor lui să meargă cu dînsul, să trăiască ca în rai. Dară ei se mulţumiră a le rămînea oasele în sătuceanul în care se născuseră, şi poftiră fiului lor o viaţă lină şi fără de supărări diavoleşti.

Bietul Făt-Frumos, trist că-şi pierduse inelul, trist că părinţii săi nu voiesc a merge să trăiască cu dînsul, sta cu capul rezemat pe mînă şi se gîndea cum să facă ca toate să-i iasă înde bine. Cînd, deodată, se înfăţişează înainte-i vizitiul ce-i dase împărăteasa.

— Ce ai, stăpîne, de eşti aşa trist, fără să te mîngîi? Au doară priimit-ai niscaiva ştiri rele de la împărăţie?

— Ba ştiri rele de la împărăţie n-am priimit, dragul meu. Dară iacă, iacă, iacă ce mi s-a întîmplat.

Şi-i spuse tot, din fir pînă-n aţă.

— Ia lasă, stăpîne, nu te mai mîhni aşa pentru atîta lucru de nimic.

— Ce stai tu de vorbeşti, omule? Apoi de nimic lucru iei tu că am pierdut inelul, aşa sculă rară? Şi de puţin lucru socoteşti tu că este a mă despărţi de părinţi fără să mai nădăjduiesc a-i vedea?

— Ba nu, stăpîne; dară ia să ne înţelegem la cuvinte. Părinţii împărăţiei tale, daca nu vor să vie să trăiască pe lîngă d-ta, poţi să-i faci să trăiască bine şi aci, lăsîndu-le o sumuliţă bunicică de bani, de care ai, mulţumită Domnului, destui. Cît pentru inel, apoi împărăteasa, doamna noastră, a avut de grije şi pentru aceasta. La plecare, ea mi-a dat acest inel, cu poruncă straşnică ca să ţi-l dau numai atunci cînd voi vedea că mîhnirea umblă să te biruie. Şi tocmai acum mi se pare că e timpul. Poftim!

Şi îndată scoţînd din sîn un inel, ca şi celălalt de frumos, i-l dete, mai adăogînd a zice că inelul acesta are darul, ca, uitîndu-te la el şi dorind, îndată se va înfăţişa înaintea dumitale doi arapi, cari vor face orice le vei porunci.

Tocmai atunci trecea p-acolo şi stăpînul moşiei, cel cu pricina, într-o căruţă cu patru telegari, mergînd în treaba lui.

Făt-Frumos, cum luă inelul în mînă, se uită la el, şi pofti să iasă cei doi arapi. Îndată se pomeni cu doi arapi negri ca fundul ceaunului, că stau dinaintea lui, ageri şi sprinteni ca nişte pardoşi.

— Ce poruncesti, stăpîne? ziseră ei.

— Să-mi luați pe chir ăla care trece în căruță și să nu-l slăbiți pînă nu va scoate inelul ce mi-a tras din deget mișeleste.

Vezi că el pricepuse că beția aia d-atuncea nu fusese lucru curat; dară n-avusese ce-și face capului, d-aia și tăcuse din gură.

Unde mi se repeziră, neiculene, ăi arapi, ca niște zmei și ca niște lei paralei, de nu-i puteai ajunge cu praștia! Într-o clipă fură acolo, și unul apucă caii de dîrlogi și mi ți-i opri ca pe ei, și altul apucă pe pizmătarețul de stăpîn al moșiei de piept, și cît te-ai șterge la ochi, fu și dat jos; și unde mi ți-l începură a-l răsuci și a-l buchisi înfundat, de-ți era mai mare mila de dînsul.

Dacă îi cerură arapii inelul, el tăgăduia ca un nemernic. Se pusese diavolul călare pe inima lui și nu-l lăsa nicidecum să scoată inelul la iveală. Dară ce credeți că arapii mi-l lăsară numai așa, cu una, două? Nici să vă gîndiți. Îl luară din nou la tărbăceală. Umbla prin mîinile lor, de la unul la altul, ca o minge. Îl mai făţuiră, îl mai trudiră, îl luară din nou la rapanghele, și-l mai dară căţeaua, de credeai că se pierde prin mîinile lor, și, ca să spuie, nici cît.

Dacă văzură arapii așa, că se încîinase și nu vrea să dea inelul, îl puseră jos, unul îl ținea și altul scoase un cuțit de la brîu, îl dete pe masat, și se făcea că vrea să-l jupoaie de viu.

Văzu ăla că nu e glumă, că-i sta viața numai într-un fir de ață, și ca să scape de moarte, spuse că la el este inelul, și-l scoase de-l dete arapilor.

Ar fi voit oamenii lui, vizitiul și argatul, să sară să-și scape stăpînul din mîna arapilor. Dar cine se putea apropia de dînșii? Numai cîte un brînci le da aceștia, și se duceau peste cap, de se sculau schilozi.

Făt-Frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire, cînd vedea că freacă ridichea becisnicului de zăcaș, după cum i se cuvenea.

Priimindu-și inelul Făt-Frumos, îl băgă în deget lîngă cellalt, și se hotărî a se întoarce înapoi la împărăția sa. Dete părinților lui vro două, trei pungi de galbeni, fiindcă nu voiră a merge cu dînsul, se gătiră de drum, se urcă în butcă și porni.

Dară cînd se despărțiră? Plîngea și lemnele și pietrele de jalea unchiașului și a babei. Vezi că pricepură ei că

n-are să se mai vază. Poate că în cer, dar aci pe pămînt, de leac!

Şi se duse, şi se duse Făt-Frumos cale lungă depărtată, care de aci înainte se gătește, basmu mai frumos grăiește, se duse pînă ajunse la o poiană frumoasă, de marginea căreia curgea un rîuleț. Aci își căută el loc de popas. Fie, că-l şi găsise, căci era o frumusețe de nu te îndurai să te depărtezi de dînsa.

Licheaua de stăpîn al moșiei, nici una nici alta, voia cu dinadinsul să aibă pentru dînsul inelul lui Făt-Frumos şi mai multe nu. Se luă după dînsul, şi cugeta că, mai cu marghiolii, mai cu șoalda, mai cu prefăcătorii, să înșele pe Făt-Frumos şi să-i dea pui de giol la inel.

Daca văzu pe Făt-Frumos că vrea să poposească, se opri şi el mai cît colea, după un mărăciniș, şi așteptă pînă să adoarmă.

Făt-Frumos, nici că se gîndea la niște astfel de mișelii, el întinse pe pajiște niște scoarțe scumpe ce le avea, se așează pe dînsele, mîncă şi se culcă. Vizitiul lui cel credincios stătu de pază o bună bucată de timp, şi daca văzu că nici apele nu se mai mișcă, şi fiind şi ajuns de osteneala drumului, puse şi el capul jos şi-l fură somnul.

Cînd văzu că amîndoi dorm duşi, ăla ieşi din crîng binișor, şi pîș, pîș, ca o mîță cînd pîndește la șoareci, se apropie încetișor de Făt-Frumos, îi trage inelele din deget şi p-aici ți-e drumul.

Iară daca se sculă Făt-Frumos şi văzu că-i lipsesc inelele, crezu că vizitiul i le-o fi luat, ca să le puie bine, de teamă ca să nu le piarză dormind, şi-l întrebă. Vizitiul răspunse că Doamne ferește! nu i le-a luat el. Acum înțelese că vreun fur i le-a șters şi se întristă, nevoie mare.

Așa supărat, porunci de înhămă caii la butcă şi porni. El nu ştia ca cine să i le fi luat, şi n-avea pe cine apuca de ele. Şi mergînd el așa şi ciudindu-se şi frămîntîndu-se de mîhnire, se gîndea ca ce să răspunză el împărătesei, cînd l-o întreba de inele. Nu-i venea lui, vezi, o dată cu capul, să-l crează neştine că este neharnic, mototol şi adormit.

Tocmai pe cînd părerea de rău îl ajunsese şi mai şi decît pînă aci, erau trecînd printr-o pădure mare şi deasă. Dodată auzi niște balauri de lăutari trăgînd din viori, de gîndeai că mănîncă foc, şi din ce în ce se apropriau.

Nu trecu mult și iată că lăutarii trecură pe lîngă butca lui Făt-Frumos, tot cîntînd, și-i deteră bună-ziua.

Făt-Frumos le mulțumi și prinse a-i întreba:

— Dară de unde veniți, bre, oameni buni, și unde vă duceți?

Lăutarii răspunseră:

— Ne ducem să cîntăm la nunta împărătesei tale.

— Cum să cîntați la nunta împărătesei mele? întrebă Făt-Frumos, căruia îi sări inima de frică.

— Apoi, să vezi dumneata. Un împărat din vecinătate, văzînd că este atîta diastimă de vreme de cînd ai plecat și nu te-ai mai întors, s-a sculat cu oaste asupra împărăției tale, ca să silească pe împărăteasa a lua de soț pe fiul său. Împărăteasa s-a împotrivit foarte, și de două ori s-au lovit oștile și de două ori acel împărat a fost biruitor. În cele din urmă, nici împărăteasa nu mai trăgea nădejde c-o să te întorci. Și de milă, ca să nu se mai prăpădească orașele și satele și atîta sumedenie de oaste, s-a înduplecat a asculta cererea împăratului, și mîine le este nunta.

— Cum se poate una ca asta?

— Iaca, se poate și se prea poate. Dară fiindcă te întorci, și daca voiești să ajungi înaintea nunții, lasă-ți butca să vie pe urmă, și tu aideți cu noi.

Făt-Frumos n-așteptă să-i mai zică încă o dată. Se dete binișor jos din butcă, și porni cu lăutarii la drum. Unul din lăutari îl luă în circă, și cînd își făcu vînt, se aruncă drept în slava cerului, și mergea ca vîrtejul. Ar fi voit el să meargă ca gîndul, dară îi fu teamă să nu plesnească fierea în Făt-Frumos.

Odată începu Făt-Frumos să strige:

— Stăi, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap.

— Ce stai dumneata de vorbești? Las-o încolo, la nevoile, căciula, că ea acum o fi cale de șase luni de departe, să mergi cu piciorul pînă acolo, unde a căzut ea.

Și mai merse ce mai merse și se coborîră la scara palatului împărăției sale.

Aci daca ajunse, împărăteasa și toți boierii și toată oastea ieșiră întru întîmpinarea lui. După ce-și dară bun-găsit și bun-venit, îi povestiră cum împăratul vecin s-a sculat cu război asupra lor, cum oastea lui a spart oastea împărăției lui de două ori, și cum se gătesc pentru a treia lovire.

Apoi împărăteasa îi spuse că ea a făcut acele meşteşuguri cu lăutarii, ca să-l aducă mai curînd, că ştie cum a pierdut inelele şi ce-a păţit.

Pe cînd vorbeau încă, iacă un curier că se înfăţişează înaintea lor şi dă împărătesei inelele cu pricina şi împăratului căciula ce-i căzuse din cap.

Ea îi spuse că doi din acei lăutari ce a văzut el în pădure a avut porunca: unul să-l aducă pe dînsul, şi altul inelele.

Împăratul se veseli o toană; dară era supărat foarte cum de să îndrăznească vecinul lor împărat să se scoale cu război asupra împărătesei sale.

Şi auzind gloatele de venirea lui Făt-Frumos veneau droaie să se scrie la oaste. Se sculară, deci, cu mic cu mare, şi făcu oaste ca frunza şi ca iarba. Făt-Frumos le tocmi şi le învăţă cum să meargă la război. Şi-l ascultau gloatele, că-l iubeau nevoie mare. D-apoi boierii? Nu se lăsau nici ei mai prejos. Vezi că şi el era drept, îndurător şi viteaz.

Pornind la război cu o silă aşa de mare şi de grozavă sparse împărăţia vecinului lor cutezător. Prinse în război şi pe acel împărat vrăjmaş, împreună cu fiul său, şi îi aduse de-i tăiară dinaintea împărătesei.

Apoi întinzînd coprinsul său şi asupra acelei împărăţii şi mai puind la cale toate cum să ajungă supuşii săi să fie fericiţi, se puse pe trai, şi trăiră veac de om nesupăraţi de nimeni.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

VOINICUL CEL FĂRĂ DE TATĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat ș-o împărăteasă. Ei aveau numai o fată și o păzea ca lumina ochilor lor. Ea n-avea voie să iasă nici pînă în grădină fără dădaca ei. Aceasta o ținea de aproape și n-o scăpa din vedere nici cît ai da în cremene. Fata, tot șezînd la fereastră, vedea pe un june fluieră-vînt umblînd de colo pînă colo. Într-o zi uitîndu-se la el, o văzu și el și, țintind ochii în ochii ei, ea simți un fior, apoi ca o scînteie de foc o arse ceva la inimă. Se trase fata de la fereastră și spuse dădacă-sei ce i se întîmplă. Atunci dădaca ei îi zise:

— Ci ca fugi și d-ta de la fereastră! Ce tot te zgîiești și te uiți la toți d-alde taie cîinilor frunză.

Nu trecu mult și fata începu a nu se simți bine. Pasămite luase în pîntece, fără știrea lui Dumnezeu. Spuse dădacă-sei. Aceasta se da de ceasul morții de ciudă, cum de să se întîmple una ca asta, fără să știe fata de bărbat. Frica ce le coprinsese pe amîndouă era de nepovestit.

— Ca ce o să zică tată-tău acum cînd va afla, se văieta dădaca, ce o să-i răspunz eu, cînd mă va întreba?

— Cum o să mă înfățișez eu acum înaintea tată-meu cu borțul la gură, zise și fata, cînd numai unul Dumnezeu știe cît sunt de nevinovată?

Și în adevăr că tată-său era un om aspru. Nu le-ar fi iertat o dată cu capul.

Se duseră, deci, și povesti împărătesei toată întîmplarea, și se rugară de dînsa, ca să intre ea la împăratul cu mijlocire de iertare.

Cînd auzi împărăteasa de cele ce se întîmplase, se luă cu mîinile de păr. Ea zicea că este peste poate ca să rămîie cineva însărcinată din vedere. Vezi că ea știa cum merg lucrurile în lume. Și la o minune ca aceasta nici că se aștepta.

Lucrurile nu puteau rămînea mult timp acoperite. Împărăteasa, de silă, de milă, fu nevoită a spune împăratului toată șiritenia.

Cînd auzi împăratul de astă năpaste, se făcu foc de mînie. Răcnea ca un leu:

— Cine să fie acel neomenit carele mi-a necinstit perii cei albi ai bătrînețelor mele? Cu moarte să se omoare. În furci să-l atîrne. Praf și pulbere să se aleagă de capul lui!

Împărăteasa îl luă cu binișorul și-l mai domoli olecuță. Vezi că el nu punea crezămînt pe spusele fiicii sale și ale dădacei. El știa că astfel de întîmplare nu se mai auzise. După ce dojeni cu dojană împărătească pe dădacă, oropsi pe fie-sa cu urgie. Porunci de făcu o corăbioară, puse pe fată într-însa, și lîngă ea cinci pîini și un urcioraș cu apă, și îi dete drumul pe gîrlă spre a se duce unde mila Domnului o va scoate.

Mergînd corăbioara pe apă, ea se ruga lui Dumnezeu cu zdrobire de rărunchi ca să o scoață la liman bun, ca unul ce cunoaște nevinovăția ei, și ca pe una ce nu se știa la sufletul ei cu nici o prihană.

Cîteva zile se bălăbăni ea așa cu valurile apelor. În ziua a treia îi veni ceasul nașterii, și făcu un dolofan de copil ca un îngeraș. Biata femeie! căci n-avu ea nici un ajutor omenesc în ziua necazului, decît suferințele ei, și alinător pe Dumnezeu! se mîngîia oarecum în sufletul ei că se știa nepîngărită.

Și vrînd Dumnezeu cu dînsa, corăbioara, într-una din nopți, se opri. Ea simți că corabia nu mai merge; sta pe loc. Pînă la ziuă, îi tîcîi inima de frică, neștiind pe ce țărmuri se va fi oprit. Cînd se lumină, văzu că corăbioara poposise de marginea unei păduri. Ieșind la uscat cu copilașul în brațe, rătăci încoa și-ncolo prin pădure. Apoi se așeză în scorbura unui copaci mare și gros ca butia. Acolo stete ea mai mulți ani, hrănindu-se cu ierburi și rădăcini, ori cu roadele unor copaci. Ea își creștea copilașul cu drag.

Ea făcu din ramurile unui copaci un leagăn în care își punea copilul ziua; iară noaptea nu-l depărta de la sînul ei, și, pentru scăldătoare, se ducea la vadul de la albia unui pîrîiaș ce curgea p-aproape d-acolo. Acoperămînt le era cerul cu stelele; tovarăș de jucării copilului îi era florile cîmpului, paserile cerului, flutureii și gîngăniile.

După ce se făcu mai măricel, mă-sa îl învăță la vînat și-i spunea cu lacrămile în ochi cum a fost ea crescută și cum este nevoită să-l crească pe dînsul. Iară el asculta și băga la cap toate cele ce îi spunea mă-sa.

Mai mărindu-se el oleacă, începu a căta vînat mai pe departe de locuința lor. Iară într-una din zile zări un palat în depărtare. El își aduse aminte de cele ce îi spusese măsa despre palaturile tată-său și i se păru că se cam aseamănă. Dete fuga și spune mă-sii ceea ce descoperise. A doua zi plecă cu mă-sa de mînă și, ajungînd la aceste palaturi, mumă-sa îi spuse că acelea nu sînt ale tatălui ei; dară că tot cam așa sunt și ale împăraților din lume.

Mai trecu ce mai trecu și mai mărindu-se și dînsul, într-una din zile, ducîndu-se iarăși la vînat, cum, cum, el se pomeni iarăși dinaintea acelui palat; cu toroipanul la spinare, el își luă inima în dinți și intră în curte. Pasămite palatul acela era al unor zmei. Flăcăiandrul nostru cel viteaz, carele nu știa ce este frica, intră și în palat. P-aci, p-aci era să-și iasă din minți de mirare și să-și piarză cumpătul dînd de atîtea lucruri, ce nu mai văzuse el în viața lui. Cînd, ce să vezi d-ta? odată îi ieși înainte trei zmei. Aceștia erau stăpînii palatului. Și unde se repeziră la dînsul de pare că să-l ia în unghii, și cu grai răstit, dojenindu-l, îi ziseră:

— Cum de ai cutezat, spurcatule, să ne calci casa?

Voinicul nu zise nici cîrc! ci, aducînd toroipanul, mai iute decît fulgerul, păli pe unul la dreapta, pe altul la stînga, de nu știură de unde le veni trăsnetul, și îi culcă la pămînt. Și nici că se mai mișcară din loc, fiindcă îi lovise cu nădejde.

Al treilea zmeu, văzînd cum merge treaba, pieri dinaintea lui ca o nălucă, și se duse de se ascunse în pivniță. Văzu el că nu poate da piept cu un asemenea viteaz, și se hotărî a-i purta sîmbetele.

Voinicul de românaș, în dîrdora luptei nu băgă de seamă ce se făcu al treilea zmeu. Așteptă ce așteptă și daca

văzu că nu mai vine nimeni, el se întoarse, luă pe mumă-sa, o duse în acele palaturi și se așeză acolo.

Umblînd din cămară în cămară, dete peste armele zmeilor și se minună. Mă-sa îi spuse că văzuse în casa tatălui său asemenea arme, și îi arătă cum se întrebuințează. Îi prinse bine, căci văzu că îi merge mai lesne la vînat. Acum începu a săgeta la căprioare și la ciute, căci pînă acum vîna numai păsările cu lațul, și îi era cu greu.

Ajunsese ca el să fie tare și mare în pădure. Nu era cine să-i stea împotrivă. De multe ori nu venea cu zilele p-acasă.

Într-una din zile, zmeul ieși din pivniță și veni milogindu-se la muma voinicului ca să-și facă pomană cu el să-l priimească la curtea ei, căci zicea el că pribegește nu știu de cît timp orbăcăind prin acel bunget de pădure. Spuse că este un nenorocit carele se rătăcise, umblînd după vînat, și da laudă Domnului că l-a învrednicit a mai da peste ființe de oameni.

Ea, biet, care știa ce este necazul și lipsa, își plecă urechea la rugăciunile cele viclene ale zmeului și, făcîndu-i-se milă de nenorocirile lui, îi făgădui că va vorbi fiului ei de dînsul.

Cum veni fiul său de unde era dus, ea îi spuse toată șiretenia nenorocirei omului ce năzuia la mila lor, și îl rugă să aibă milă de ticăloșia lui, căci, zicea ea, nu știm cum ne va mai aduce și pe noi Dumnezeu.

Voinicului îi păru bine de astă întîmplare, mai cu seamă, gîndea el, că va fi barim o slugă în curte care să ție de urît mă-sii, în lipsa lui, și să-i și dea ajutor în trebile casei.

Nu-l cunoscu că este zmeu, cînd îl văzu, atît de bine știu procletul a se schimba. Îi spuse ce are de făcut și îl primi să șeadă la curtea lui.

Multele lipsuri, multele necazuri, multa mîhnire ce suferise muma viteazului și dorul cel mare de țara ei, iară mai cu seamă suferințele ei cînd se gîndea la rușinea ce rămăsese asupra numelui său în casa părinților ei, ea fiind nevinovată, o făcu de lîncezea și se topea d-a-n picioarele.

Văzînd-o zmeul așa searbădă și tot fără voie-bună, se încumese într-una din zile, pe cînd voinicul era la vînătoare, și o întrebă, dară se prefăcu că vorbește cu sfială:

— Cum bag de seamă, stăpînă, nu prea ți-e bine?

— Nu mi-e bine, mă băiete, căci mi-e dor d-alde tata și d-alde mama, și de țara mea. Vezi că eu sunt fată de împărat, și pentru o năpaste ce a căzut pe capul meu pribegesc de sunt atîți mari de ani.

— Eu știu un leac pentru boala dumitale, stăpînă; dară n-are cine se duce să-l aducă.

Și îi spuse o sumedenie de minuni ce făcuse leacul ce zicea că ar fi bun pentru ea.

Cînd se întoarse de la vînătoare fiul ei, ea îi spuse că auzise de la sluga lor, cum că de va mînca mere din mărul roșu se va face sănătoasă.

El fu bun bucuros că auzise un leac care să facă pe mă-sa sănătoasă, și se hotărî a se duce tocmai acolo să-i aducă leacul. Își luă ziua bună și plecă.

Dar încotro s-apuce? căci nici nu mai auzise pînă atunci de așa ceva. Apucă și el într-un noroc spre răsărit și, mergînd prin desișurile pădurii, zări un palat mai frumos decît acela în care ședeau ei. Se duse drept acolo. Aci locuia o zînă măiastră. Cum o văzu el, îi căzu cu drag. Dară măiastra, ieșindu-i înainte, îl priimi după cum i se cuvenea, îl bagă în palat și îl omeni ca pe un oaspe.

Din una, din alta, se înțeleseră la cuvinte. Vezi că, măre, aceasta era scrisa lui. El nu mai văzuse pînă atunci alt chip de muiere, decît p-al mă-sii. Ș-apoi era atît de frumoasă și de gingașe, ca o floare!

Ea încă avea la ce se uita la el; căci era un brad de românaș.

El se uitase acolo la dînsa. Cînd își aduse aminte că el plecase să aducă mume-sei mere de la mărul roșu, voi să o zbughească. Dară zîna măiastră îl opri și-l întrebă unde se duce.

Voinicul îi spuse din fir pînă în ață toată șiretenia. Zîna pricepu viclenia zmeului și tăcu. Apoi îl îndreptă ea spre locul acela cu mărul roșu, și-l și învățâ cum să facă ca să ia merele.

După ce-și luă ziua-bună și de la măiastră și-i făgădui că se va întoarce pe la dînsa, porni; și aide, aide, merse cale lungă și mai lungă, pînă ce, trecînd țări și mări, ajunse la o grădină ocolită numai de trandafiri. Intră înăuntru și dete peste mărul roșu, carele era sădit în mijlocul grădinei. El cercă a se alătura de pom, dar pomul îi zise:

— Nu te apropia de mine, voinice, că îți vei pierde viața și e păcat de dînsa.

Flăcăiașul, ce nu știa de frică, îi răspunse cum îl învățase zîna:

— Nu te teme, pom oropsit, că te voi curăța de omizi și de uscături.

Și după ce-i tăie uscăturile și îi luă omizile, culese trei merișoare ca cele din rai și se întoarse înapoi. Ajungînd în pădure, dete pe la zîna. Aceasta cum îl văzu, îl priimi cu bucurie, îl puse într-o cămară să se odihnească nițel, și pînă una, alta, îi schimbă merele și îi puse altele în locul lor. Cînd se sculă voinicul, se grăbi a se întoarce la mă-sa cu slujba făcută. Luă deci merele și porni.

În vremea aceasta, procletul de zmeu se lingușea pe lîngă muma băiatului și, cu ispite și cu marghiolii, umbla să o dea în cap să se planisească lui. Ea, biet, nu știa unde bate diavolul de zmeu. Nu cunoștea la sufletul ei ce sunt ispitele și cursele dragostei, și prin urmare nu da nas spurcatului să se întinză. Ea știa una și bună: se topea de dor după fiul său, după părinții ei și după țara în care se născuse. Cînd o căutai, era cu ochii scăldați în lacrămi.

Cum văzu pe fiu-său, săltă de bucurie. I se păru a învioara olecuță. Mîncă din merișoarele ce-i aduse, și i se păru bune.

După ce mai trecu, ea căzu iarăși în piroteala de mainainte.

Voinicul, văzînd că sănătatea mă-sei tînjaște, nu știa ce să-i mai facă spre a o mai înveseli. Iară dracul de zmeu atît de harnic se arăta în ale slujbei, încît n-apuca să iasă bine vorba din gura voinicului, și el o ghicea; apoi se făcea luntre și punte, ca să-i îndeplinească voile. Voinicul băgă și el de seamă tragerea de inimă ce avea sluga spre a-i sluji cu credință, și nu se căia de loc că l-a priimit la curtea sa, ba încă începuse a-l privi cu ochi buni.

Într-una din zile, pe cînd voinicul era cu voie-bună, zmeul se apropie de el și, cu grai milogit, îi zise:

— Stăpîne, cunosc iubirea ce ai pentru mămulița d-tale. Lîncezeala de care pătimește, mie nu-mi prea place. De vei vrea să mă asculți, nu vrei greși.

— Știi tu ceva leacuri? spune, că te ascult.

— În țara de unde sunt eu, oamenii pătimași de asemenea boală fac tot ce se poate de aduc apă vie și apă moartă de la munții ce se bat în capete. Această apă este leacul cel mai bun. Te văz că ești un mare viteaz și am cre-

dință în sufletul meu că d-tale îți va fi mai ușor decît altora a o aduce.

N-apucă să isprăvească vorba și viteazul se duse la mă-sa. Fiind acolo, el îi zise:

— Mamă, te văz tot galeșă, și te pierzi d-a-n picioarele. Mă duc, mamă, să-ți aduc leacuri. La munții ce se bat în capete este apă vie și apă moartă. Tocmai acolo mă voi duce, să-ți aduc apă de aceea.

— Nu te duce, dragul mamei; mila Domnului este cu noi; de va vrea el să fiu bolnavă, măcar orice fel de apă îmi vei aduce, în deșert va fi. Nu mă mai lăsa singură. Destul mi-a ros rărunchii singurătatea. Mîngîierea mea acum tu ești, fătul meu, de voi mai fi lipsită și de dînsa, voi pieri.

— Fii bărbată, mamă, ține-ți firea pînă mă voi întoarce, și ai să fii veselă și sănătoasă ca piatra, după ce vei bea apă vie.

Nu fu cu putință a-l ține. Se gătì și plecă. În cale dete și pe la zîna măiastră. Din una, din alta, veni vorba că se duce în călătorie, și-i și spuse unde se duce.

Zîmbi zîna cînd auzi și văzu urcioarele ce-i dase zmeul. Nu zise însă nimic care să-i dea vro bănuială, ci îi dete două borcane, cu care să ia apă mai în grabă, și îl învăță cum să facă. Îi zise că tocmai la amiazi, cînd va fi soarele în cruci, să înalțe o prăjină și în vîrful ei să puie o mahramă roșie. Munții or căta la ea cu ochii bleojdiți; iară el, pînă s-or deștepta ei din buimăceală, să se repează iute a lua apă cu borcanele din ambele fîntîne. Îi păru mult bine voinicului pentru învățătura ce-i dete. Apoi luîndu-și ziua-bună, plecă. Merse, merse, merse, pînă ce, după o călătorie silită, ajunse la locul cu pricina.

Făcu precum îl învățase zîna; iară el, d-a-n călarele, se repezi printre munți și umplu borcanele. Cînd fu a se întoarce, munții prinsese de veste că oarecine a luat apă din fîntînă, și începu a se bate iarăși în capete. Tocmai atunci și voinicul se întorcea. Și daca nu se grăbea a ieși mai iute, acolo îl prăpădea. Scăpă însă cu față curată. Numai coada calului o apucă și acolo rămase de jumătate. De atunci, vezi, este calul cu coada jumătate de carne și jumătate de păr.

Cînd se întoarse acasă, dete iarăși pe la zîna. Ea, ca și de la rînd, îl rugă să se dea nițel odihnei; și în acel timp îi schimbă apa, puindu-i alta în locul celei ce adusese el.

Sculîndu-se după somn, luă borcanele cu apă și veni acasă.

Atîta îi fuse mă-sii, ca să-l vază. Nu știa ce mai făcea de bucurie. Îl săruta și p-o parte și pe alta. Apoi după ce bău din apa ce-i aduse, ei îi păru că mai prinse nițel suflet. Vorbă să fie! Ea nu băga de seamă, vezi, că bucuria pentru vederea fiului său o face să fie oarecum mai sprintenă.

Zmeul se da de ceasul morții cînd îl văzu că s-a întors cu isprava făcută. El bătuse capul mult și bine să dea în cap pe fata împăratului, în lipsa fiului său, dară toate mrejele lui rămăseseră de rîs; căci ea nu dete în clapca în care o împingea spurcatul. Ea nu-și putea da seamă de ce tot umblă el pe lîngă dînsa cu șoșele, cu momele. Nici că visa despre ce avea de gînd procletul de zmeu.

Pasămite zmeului îi era frică să se ia la luptă pe față cu voinicul. Ci voia să-l piarză prin viclenie, și apoi să-și bată joc și de mă-sa, ca să-și izbîndească pentru moartea fraților săi.

Dară nu-i ajută Dumnezeu.

Voinicul din cînd în cînd mergea la vînătoare, și da și cîte o raită pe la zîna. Nu trecu mult și el băgă de seamă că mă-sa nu se îndreptează, ci găinează și se topește de pe picioare. Se întrista în inima lui cînd vedea că nu-i dă înde bine și că nu-i poate da nici un ajutor.

Pacostea de zmeu băgă de seamă că voinicul se frămîntă cu firea pentru sănătatea mă-sii, se apropie de dînsul într-o zi și-i mai zise într-o doară; căci se temea spurcatul a-l mai îndemna. Teama lui era să nu se deștepte voinicul și să-i ghicească cugetele lui cele viclene.

— Am auzit și eu, stăpîne, pe cînd eram copil, că oamenii mari cînd sunt pătimași de lîngezeală și copiii cînd bolesc de boală cîinească se tămăduiesc de va mînca un purcel de la scroafa de sub pămînt. Mi se rupe inima din mine cînd văz pe buna mea stăpînă cum i se stinge viața din sine. Dară nici pe d-ta nu te îndemn a te duce, căci mare primejdie va cădea pe capul aceluia ce se va cerca a fura purcelul, de nu va izbuti.

— Nu sporovoi mai mult, îi răspunse voinicul, eu nu știu ce este primejdie și frică.

Numaidecît și puse la cale cele de trebuință pentru o călătorie mai lungă. Mă-sii îi spuse că se duce la vînătoare. Plecă și dete și pe la zînă, căreia îi spuse ce avea de gînd să facă. El știa, vezi, că sfaturile ei îi prinsese mult bine.

Zîna, după ce îl învăţă cum să facă să izbutească, îi dete un săpun, un pieptene şi o perie, ca să-i fie de slujbă. El plecă şi merse, merse, pînă ce ajunse la o pădure deasă şi întunecoasă, de abia putea să răzbească. Bîjbîi el p-acolo pînă ce dete de ghizuina scroafei. Cum să se apropie el? Căci ghizuina era încongiurată de buşteni şi de rascote, de nu se putea atinge nici pasăre măiastră.

Voinicul făcu precum îl învăţase zîna. Săpă un şanţ adînc pînă ce ajunse sub culcuşul scroafei. Intră acolo şi aşteptă pînă ce veni scroafa să se culce. Purceii erau toţi în păr la ugerul scroafei şi sugeau. Mai-nainte de a răsări luceafărul porcilor, cînd toţi porcii se deşteaptă, adormiţi fiind purceii cu ţîţa în gură, voinicul băgă mîna binişor şi apucă un purcel, dar aşa de binişor îl apucă şi aşa de uşor îl trase, încît scăpă ţîţa din gură fără să simtă. Îl apucă numaidecît de bot ca să nu guiţe, şi p-aici ţi-e drumul.

Dracul de scroafă băgă de seamă că o ţîţă i se răceşte. Se deşteptă şi văzu că un purcel îi lipseşte. Se luă după voinic. Şi cu toate că telegarul voinicului era un zmeu de cal, scroafa îl ajunse. Cînd văzu că are să-l înhaţe cu colţii ei, voinicul aruncă săpunul. Atunci unde se făcu un noroi cleios şi puturos, de ţi se scutura carnea de pe tine. Calul fugea de da cu burta de pămînt.

Scroafa făcu ce făcu, se zvîrcoli prin ăl noroi şi se tărbăci de nu o mai cunoşteai, scroafă e, ori ce dracu e. Scăpă din nomol şi se luă după voinic. Într-o clipă îl ajunse. Cînd văzu zorul, voinicul aruncă pieptenele. Şi unde se făcu un zid nalt, nalt, d-a curmezişul drumului ei, de nu fu cu putinţă să-l sară. Atunci scroafa se puse cu colţii săi şi sparse zidul, făcînd o gaură numai cît putea ea să treacă. Şi să te te ţii după dînsul.

Daca văzu voinicul că scroafa iară s-a apropiat, aruncă şi peria. Deodată se făcu o pădure naltă şi deasă, de nu se putea strecura nici pui de pasăre. Cum văzu una ca asta, scroafa se puse şi roase, şi roase la copaci, pînă ce-şi făcu drum, şi după dînsul! pînă ce, cînd fu a-l ajunge, voinicul intrase în curte la zîna. Aceasta ieşi numaidecît, întinse mîna, şi strigă:

— Înapoi, scroafă ruşinoasă, şi teme-te de urgia tatălui meu!

Cînd îi auzi glasul, scroafa rămase încremenită şi plină de ruşine se întoarse. Mergea şi se tot uita îndărăt; pare că tot nu-i venea a crede ceea ce văzuse şi auzise.

Se culcă și de astă dată nițel voinicul, ca să se odihnească, iară zîna îi schimbă purcelul, puindu-i altul în locul lui. După ce se deșteptă, se întorcea la mă-sa cu voie-bună, de isprava ce făcuse.

Venea, nene, cu căciula într-o parte, cu purcelul în brațe și cîntînd din frunză.

Cînd iată că se întîlnește cu trei inși. Pasămite era Vîntul, Căldura și Gerul. El își luă căciula din cap, și cu multă plecăciune îi zise:

— Noroc bun să dea Dumnezeu, nea Vîntule.

— Cale bună, dragul meu, îi răspunse Vîntul.

— Da ce, mă, numai Vîntului te ploconești? îi zise Căldura. Nu știi tu oare că eu pot să las o zăpușeală și o arșiță, de să fiarbă mațele din tine?

— Nu-mi pasă de nimic, răspunse voinicul, numai Vîntul să-mi bată.

— N-ai auzit tu oare de mine, mă, îi zise și Gerul, că eu am putere să dau un frig și o geruială peste tine, de să înghețe mațele în tine.

— Haber n-am, răspunde și el, numai Vîntul să nu-mi bată.

Și încet, încet, ajunse acasă. Cînd îl văzu alde mă-sa și auzi peste cîte prăpăstii a dat, muri și învie de bucurie că-l mai văzu o dată în carne și în oase.

Îi dete de mîncă purcelul; dară ea mărturisi că nu vede nici o ușurare.

Să înnebunească zmeul de ciudă! Văzu el că nu poate altfel să răpuie pe voinic, decît prin viclenie. Căta deci vreme cu prilej ca să-și puie în lucrare cugetul său cel nelegiuit.

Într-o zi cînd voinicul se întorsese de la vînat și era ostenit peste măsură, se culcă în grădină la umbra unor trandafiri. Zmeul dete peste dînsul și-l făcu bucăți, bucăți, cu paloșul pe care îl purta totdauna ascuns la dînsul. Și ca să nu bage de seamă mă-sa, puse toate bucățelele în dăsagi, le așeză pe cal și, dînd cîteva bice calului, îl dete pe poartă afară.

Calul fusese al zînei. Ea îl dedese în dar voinicului cînd fu a se duce la mărul roșu. El acum, daca se văzu gonit, alergă drept la stăpînă-sa. Ea, cum îl văzu viind fără stăpînu-său, pricepu că trebuie să fie vro drăcie la mijloc. Se dete jos, și ce văzu se spăimîntă. Luă deci desagii, îi aduse în casă la ea și luă bucățică cu bucățică, os cu os, și le

așează una lîngă alta, fiecare la locșorul lor. După aceea turnă apă moartă peste dînsele. Ele se închegă, lipindu-se una de alta; pielea se făcu ca piftia, întrupîndu-se. Îl stropi și cu apă vie și se însufleți; dară mut și surd. Atunci îi dete să mănînce un măr de care adusese el și îi veni grai. Luă și purcelul scroafei de pe sub pămînt și îl făcu să-i guițe la urechi și îi veni auz. Atunci zise:

— Dară greu somn dormii, soru-mea.

— Greu, frățioare; și ai fi dormit cît lumea și pămîntul, de nu erau măiestritele lucruri ce tu ai adus pentru mă-ta; iară eu le-am oprit și ți-am pus altele în locul lor.

Atunci îi spuse cine era dușmanul care voise să-l răpuie. Și ca să se încredințeze de adevărul celor spuse de dînsa, îi dete putere să se facă porumbel și să se ducă să vază cum zmeul chinuiește și pe mă-sa. Voinicul se făcu porumbel și ajunse într-un suflet la casele unde ședea mumă-sa.

Cînd, acolo, ce să vază? Se frecă la ochi ca să se încredințeze de sunt aievea cele ce i se înfățișa, sau năluciri.

Zmeul, carele cu șoșele, cu momele nu putuse da în cap pe muma voinicului și a se planisi lui, acum o pusese la chinuri. O legase cu o frînghie de mătase roșie, o ținea nemîncată și cu ochii în soare. El voia să o omoare tocmai cînd voinicul ajunse în chip de porumbel. Se dete de trei ori peste cap, cum îl învățase zîna, și se făcu om cu sabia goală în mînă. Și cît ai zice mei, făcu mici fărîme pe necuratul de zmeu, bala dracului. Scăpă pe mumă-sa de la chinuri, și, viind zîna, îi dete de bău nițică apă vie. Cum bău, văzu că se însufletește și se simte voioasă ca un om plin de sănătate.

Apoi voinicul se însoți cu zîna, și trăiră cîte trei un trai plin de fericire și de îngăduință pînă la adînci bătrînețe.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

GEORGE CEL VITEAZ

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un împărat și o împărătească. Zece ani au vieţuit ei în căsătorie și nu putură face și ei măcar o stîrpitură de copil. În cele de pe urmă, împăratul porunci împărătesei soţiei lui, că dacă într-un an de zile de aci nainte nu-i va face un copil, să știe că pîine și sare pe un taler cu dînsul nu va mai mînca.

Dacă auzi așa împărăteasa, mult se mîhni în sufletul ei, căci trăiau bine. Se puse și ea dară a cere sfaturi de la vraci și vrăjitori, de la moașe și descîntătorese.Luă tot felul de leacuri. Cînd, într-o noapte, ce văzu se spăimîntă. Se făcea că umblă pe o cîmpie verde și frumoasă. Pe acolo toate firicelele de iarbă erau însoţite, și două cîte două se încovoiau una către alta și părea că se sărută. Pînă și flutureii umblau tot doi cîte doi.Visa și totuși credea că este aievea ceea ce vedea. Nu se bucură mult de priveliștea cea frumoasă, și iată că un balaur, bala dracului, venea, mĕre, spre dînsa ca un vîrtej. Pasămite, el gonea o porumbiţă; aceasta, tremurînd ca varga, fugi în sus, fugi în jos și, văzînd că n-are scăpare de vrăjmașa fiară sălbatecă, se repezi și se ascunse în sînul împărătesei. Balaurul, văzînd una ca aceasta, se repezi și el asupra împărătesei. Dar împărăteasa dete un ţipet și se deșteptă. Îi sărise inima de frică și-i tremurau toate cărnurile. P-aci, p-aci era să și leșine. Spuse împăratului pocitania de vis, și rămase și el înmărmurit de groază. A doua zi se simţi îngreunată și

peste nouă luni de zile născu o bunătate de copilaș de drăguleț.

Bucuria ce fu la curtea împăratului nu se poate spune. Se hotărîră să boteze pruncul.

Pe atunci se botezau copiii într-o fîntînă sub un munte. Și fiindcă de cîtva timp se ivise niște tîlhari pe acel munte, cari pîndeau pe cei ce veneau să-și boteze copiii și-i omora, strașnică poruncă dete împăratul ca să puie oaste împrejurul fîntînei, să păzească și să apere pruncul, cînd va fi să se ivească tălharii.

Nu se mulțumi cu atît, ci mai porunci împăratul de scrise pe niște pietre scumpe cîte o slovă; după aceea înșiră pietrele și alcătui numele copilului. Acest șir de pietre nestemate îl legă de gîtul copilului.

Astfel pregătiți, plecă împăratul cu împărăteasa să-și boteze copilul, luînd cu dînșii și mai mulți ostași călăreți și înarmați.

Ajungînd la poalele muntelui, le ieșiră înainte tîlharii, și nici una, nici alta, începură a da vîrtos. Împăratul trimise pe împărăteasa să boteze pruncul, căci el va sta să dea piept cu tălharii, pînă se va întoarce ea. Împărăteasa se supuse poruncei și plecă. Cînd să se întoarcă de la botez, veni pînă la un loc; aci, stînd și nemaiauzind zăngănitul armelor și zgomotul luptei, îi dete un fier ars prin inimă. Atunci, nemaicutezînd să meargă înainte, se întoarse înapoi și ascunse copilul după fîntînă, într-un stuf de flori. Pasămite tîlharii răzbise oastea împărătească și o răpusese pe dînsa.

Împărăteasa plecă singură la împăratul. Pe drum, cînd ajunse la locul de luptă, văzu un băltău de sînge și alături o groapă mare unde erau îngropați oamenii împărătești. Închise ochii să nu vază acea groază și porni înainte, cînd deodată se pomenește cu doi tîlhari că pun mîna pe dînsa.

După ce le spuse cine este, tîlharii o duse la căpitanul lor. Acesta, cum o auzi cine este, fără judecată, fără nimic, porunci să o bage într-o peșteră părăsită și să i se dea cîte un sfert de pîine și cîte o cană de apă pe zi, pînă ce s-o prăpădi acolo.

Copilul rămăsese în stuful de flori. Dumnezeu, purtîndu-i de grije, nu lăsa nimic rău să se apropie de dînsul, care putea să-l vatame.

Prin preajma locului aceluia trăia un pustnic într-o văgăună de munte. Acel pustnic avea o capră și el, după

sufletul lui. Ea venea totdauna, spre a se adăpa, la apele cele limpezi ale fîntînei. Într-una din zile, păscînd pe ici pe colea, se apropie de stufuł cu flori. Cum dete de copil, se puse lîngă dînsul, începu să-l lingă și să-și apropie ugerul de gurița copilașului. Acesta, cum simți, începu să sugă și supse pînă ce se sătură bine, și așa dor prinse capra de copil, încît o lună de zile nu se depărtă de lîngă dînsul.

Călugărul, văzînd că nu-i mai vine capra, începu s-o caute, și caut-o în sus, caut-o în jos, capra nicăiri. Își luase nădejdea de la dînsa, cînd într-o zi se pomenește cu ea. Pustnicul o văzu, începu s-o mîngîie;

— Capra-tatii! capra-tatii! voind să puie mîna pe dînsa. Dar așa! unde e pomana aia?

Capra, țîșt! în dreapta, țîșt! în stînga, se depărta mereu. Călugărul după dînsa. Dacă văzu că nu poate pune mîna pe ea, se întoarse în chilioara lui, făcu o strachină cu tărîțe și începu a se lua pe lîngă dînsa cu binele, tot strigînd-o și mîngîind-o:

— Capra-tatii! capra-tatii!

Dar nici așa nu izbîndi; căci capra nici că voia să se uite la strachina lui cu tărîțe, ci tot înainte trăgea să se ducă. Pustnicul se luă după dînsa, d-a minune, să vază unde se duce. Capra, nici una nici alta, merse drept, ca pe cirîpie, la stufuł cu flori, unde era copilul, și se puse lîngă dînsul, dîndu-i să sugă.

Călugărul intră după dînsa și, cînd o văzu, stătu locului, temîndu-se să nu fie vreo năluca. Se închină, făcu rugăciunea ca să-l apere Dumnezeu de rele și să piară năluca dinaintea lui. Ași! unde? ce năluca să piară? Căci ceea ce vedea el era aievea un copil frumos ca un îngeraș. După ce se încredință că nu era ceva necurat, ba încă un copil botezat, de milă către omenire îl luă, îl duse la chilioara lui și-l puse în pătuceanul său. Capra sări și ea și se așeză lîngă copilaș. Văzînd astă minune, călugărul o lăsă de-i dete țîță pînă ce se sătură, apoi luă copilul, îl desfășă, îl spălă și-l primeni cu niște rupturi de haine de ale sale. El citi mărgelele de la gîtul copilului și află că se numește George și că este fecior de împărat.

După ce se mai mări, călugărul îl învață să citească și să scrie. Plînse George și călugărul, cînd muri capra, de nu li se zvîntă lacrimile de la ochi multă vreme. O îngropară ca pe oameni. George se tîngui mai cu foc de pierde-

rea ei. El știa bine că nu-l făcuse capra, dar o cinstea ca pe o mamă, ca pre una ce-l hrănise și-l crescuse.

Nu trecu multă vreme, și iată că muri și călugărul. Îl îngropă George și pe acesta, cu toată evlavia. Apoi, după ce mai plînse și se mai tîngui o toană, se hotărî să iasă la lume; căci nu-i mai plăceau locurile acelea, unde murise mă-sa și părintele său cel duhovnicesc.

Apucă și el pe cărarea ce o văzu mai aproape și se lăsă pe dînsa a-l scoate oriunde va voi ea, după ce-și închelbără un rînd de haine ca de urs, alcătuite din niște piei de vulpe ce găsi în podul chilioarei, unde șezuse el cu pustnicul.

Merse ce merse pe acea potecă, pînă ce văzu că copacii încep a se rări, apoi se coborî în niște cîmpii cu fel de fel de burieni. Mai merse o bucată de loc și intră într-o cetate.

Se ameți și se fîstîci cînd se văzu încongiurat de o mulțime de lume, și-l asurzise zgomotul ce se făcea în acel oraș. Mergea, și nici el nu știa unde se duce. După ce-și veni în simțiri din amețeală, își ținu firea și, luîndu-și inima în dinți, începu a umbla, uitîndu-se prin toate prăvăliile și mirîndu-se de toate celea ce vedea. Se ținea lumea după dînsul ca după urs. Pasămite unde era îmbrăcat ca neoamenii. Dacă colindă o mare parte din oraș, ajunse la o fierărie, și acolo, văzînd săbii și buzdugane, intră și ceru să-i dea și lui o sabie și un buzdugan.

— Alege-ți de care poftești, îi răspunse negustorul.

După ce alese un săbioi ce de-abia oamenii ceilalți îl ținea în mînă și un buzdugan năprasnic, voi să plece.

— Plătește întîi, băiețaș, și apoi să pleci.

— Ce va să zică aceea să plătesc? întrebă dînsul.

— Iaca să ne tocmim, și să-mi dai bani cu cît ne-om învoi.

— Ce este aceea bani? mai întrebă el.

Negustorul, văzînd că are a face cu ursul din pădure, îi deschise capul și-l făcu să priceapă cum merg lucrurile prin orașe.

Se miră George deocamdată de toate nagodele ce-i tot povestea negustorul; apoi, daca văzu că n-are încotro, ceru să slujească fierarului pentru sabie și buzdugan.

Se învoiră, deci, ca pentru aceste lucruri să slujească un an, și așa se băgă ucenic.

Iscusința lui George ajunsese de poveste: unde alții nu puteau face unele lucrări de fierărie nici în trei ani, el într-o jumătate de an lucra ca o calfă veche. Barosul cel

mare pe carele nici trei oameni nu-l puteau ridica, el se juca cu dînsul. Şi toţi se temeau de el.

Daca îşi împlini anul, se mai băgă pe un an, ca să-i dea fier şi cărbuni să-şi făureze el o sabie şi un buzdugan, după pofta inimii sale. Împlinindu-se şi acest an, stăpînul porunci să-i dea fier şi cărbuni. Calfa cea mai mare, temîndu-se să nu-i ia locul, îi pusese gînd rău şi căuta cum să facă să-l prăpădească.

Îi spuse, deci, că fier este destul, dară că nu sunt cărbuni de ajuns, ci să se ducă la pădurea neagră să-şi facă, căci de acolo aduc şi ei. Aceasta nu era adevărat. Acolo, la pădurea neagră, se iscodise o scorpie care omora pe oricine mergea în acea pădure, şi de aceea îl trimitea pre dînsul acolo, ca să se prăpădească.

George nu ştia de unele ca acestea. El era cu inima curată şi fără făţărnicie. Îşi alese din prăvălia stăpînului său o sabie rămasă de la Novaci, pe care o păstra în prăvălie ca pe un odor din vechime, luă nişte burduşe mari pentru cărbuni, făcute din două piei de bivol şi plecă să-şi facă cărbuni în pădurea neagră. Merse ce merse şi, ajungînd la un sat, întrebă că încotro se află pădurea neagră. Cum auziră sătenii, începură să-şi facă cruce şi să-şi scuipe în sîn de frică. Apoi îi spuseră toată şiretenia cu scorpia.

George le tăie cuvîntul şi le zise:

— Dacă nu voiţi a-mi spune, încetaţi cu astfel de parascovenii ce n-au seamăn.

Oamenii, dacă îl văzură atît de înţestat, îi arătară drumul şi-l lăsară să se ducă unde îl va duce orînda lui.

Ajungînd la pădure, tăie cu sabia o mare mulţime de copaci, din cari făcu o grămadă de nu-i putea da nimeni de seamă şi îi puse foc.

Stînd pe lîngă foc, simţi că un oarecare lucru, un fel de sorbitură îl trăgea şi îl tot mişca din loc; se întoarse; cînd, ce să vezi? unde venea, măre, vericule, asupra lui năbădăioasa de scorpie, şi tot sugea văzduhul, ca să tragă într-însa şi pe bietul George. Acesta, cum văzu ce plăcintă i se pregăteşte, înfipse sabia în pămînt, se propti într-însa şi rămase neclintit. Astfel aştepta el şi priveghea să vază ce are să i se întîmple. Scorpia, cum veni, dete cu coada şi risipi focul, apoi se repezi asupra lui George ca să-l soarbă pre el. Voinicuţul de George unde smuci odată sabia din pămînt şi, mai iute decît ai gîndi, o aduse şi tăie în două scorpia.

Apoi se luă după dînsa, care fugea către scorbura unde vieţuia, şi, ajungînd-o, îi tăie capul. Atîta sînge mohorît curse din spurcăciunea de scorpie, încît se alcătui o baltă.

Cînd era să se întoarcă într-ale sale, deodată auzi un grai dulce care îi vorbea şi-i zicea pre nume.

Cînd se uită, ce să vază? o păsărică drăgulică şi frumuşică sta pre o ramură şi-i zicea:

— Georgiţă cel viteaz, spre mulţumire că mi-ai scăpat pe ai mei de la pieirea acestei scorpii necurate, care în toţi anii îmi sorbea puii, te sfătuiesc să te scalzi în sîngele acestei fiară blestemate şi nici un rău nu se va mai atinge de tine în toată viaţa ta, şi să nu mai ai frică de nimeni, afară de Dumnezeu.

Voinicul de George făcu precum îl învăţă păsărica; cînd ieşi din scăldătoare, păsărica văzu pe spinarea lui George lipită o frunză de copaci şi-i zise:

— George, ţi-a mai rămas un locşor pe trupul tău supus la metehne; dară, dacă te vei păzi bine, habar să n-aibi.

Apoi voinicul, punînd capul scorpiei într-un burduf, şi în celalt cărbunii ce făcuse, se întoarse la prăvălia stăpînului său, îşi luă fierul pentru care muncise un an şi se puse a-şi făuri o sabie şi un buzdugan. După ce le isprăvi, îşi încercă sabia, dînd cu dînsa într-un drug de fier, şi se rupse în două; o lepădă şi, luînd buzduganul, îl aruncă în slava cerului, şi cînd căzu jos se turti; îl lepădă şi pe acesta.

Acum ce să facă? Sta în loc şi fluiera a pagubă. Tot gîndindu-se, îşi aduse aminte a fi văzut, în codrul unde a crescut el, un fier gros înfipt în pămînt. Se duse tocmai acolo. Cînd se apucă să-l scoată, ce să vezi? fierul nu era înfipt, ci era o vînă din munţi. Se apucă de el, îl trase, îl smuci, îl răsuci, pînă ce, rupînd vîna, o smulse şi o luă la spinare ca un voinic ce era, se întoarse la prăvălie şi izbuti a-şi face o sabie şi un buzdugan cari să-i fie tovarăşi nedespărţiţi.

După aceea se duse cu tovarăşii săi la fîntîna botezului şi le boteză, punînd săbiei numele de *Balmut ajutătorul meu*, şi buzduganului *Omorîtorul vrăjmaşilor mei;* apoi se întoarse iarăşi la prăvălie ca să-şi ia ziua-bună, fiindcă voia să plece să-şi caute părinţii.

Cînd se întoarse la prăvălie, găsi pe toţi morţi buşteni. Pasămite ei, în lipsa lui, căutară în burduful său, şi dete peste capul scorpiei. Cîţi o văzură, toţi muriră. Daca văzu aşa, îi păru rău; dară n-avu ce face.

Ieşi pe poartă afară şi plecă. Pe drum se întîlni cu un ucenic carele nu fusese acolo cînd umblase călfile în burduful lui George. Acesta, cum îl văzu, se duse la dînsul să-şi ia ziua-bună.

— Da unde te duci, nene George?

— Iaca, unde oi vedea cu ochii şi mă va lumina Dumnezeu.

— Ia-mă şi pe mine cu d-ta, nea George, se rugă ucenicul.

— Lasă-mă în pace, că n-am eu singur unde să-mi plec capul, darămite să-mi iau şi licheaua după mine!

Plecînd George şi mergînd singur, singurel, se abătu într-un colnic să facă un popas, cînd iată şi băiatul cu care ucenicise că vine şi se aşează lîngă dînsul. Pasămite, se luase după el şi, cît colea, îl urmări pînă îl ajunse.

— Dară asta, mă? îi zise George.

— Iată-mă şi eu, răspunse ucenicul. Ce? daca n-ai vrut să mă iei, socoteşti că eu n-am putut să mă ţiu de dumneata?

După ce rîse nitel George şi, făcîndu-i-se milă de dragostea ce-i arăta băiatul, se înduplecă să-l ia, zicîndu-i:

— Daca este aşa, tovarăş să-mi fii.

Apoi lungi pasul la drum, şi aide, aide, trei zile şi trei nopţi merseră pînă ajunse la o pădure mare. Acolo stătură să se mai odihnească şi să şi îmbuce cîte ceva. Pe cînd stau ei acolo, auziră o guiţătură de porc şi totdodată şi văzură un porc mistreţ mare, fugind, şi un vînător alergînd după dînsul călare, iară după vînător se luase un alt porc şi mai năprasnic. Vînătorul întinse arcul şi, cînd zbură săgeata, prăvăli fiara sălbatecă din gura căreia gîlgiia sîngele ca dintr-o saca.

Atunci şi fiara de la urmă, unde se repezi odată şi dintr-o săritură fu lîngă calul de vînător, căruia îi şi vărsă mateie, sfîşiindu-i burta cu colţii lui cei grozavi. Vînătorul căzu morman de pe cal şi, pe cînd porcul cel mistreţ umbla să-l facă mici bucăţi, George cel voinic sări de acolo de unde era şi, mai iute decît gîndul, fu lîngă vînătorul cel nenorocit, cu sabia goală în mînă. Dintr-o lovitură făcu în două spurcata fiară.

În mai puţin de o clipă de ochi, veniră şi ceilalţi tovarăşi ai vînătorului, cari rămaseră înmărmuriţi de groază pentru cele ce era să se întîmple.

Aceşti oameni erau din împărăţia tătîne-său. Ei cu toţii mulţumiră lui George pentru izbăvirea domnului lor. Apoi se puseră la masă şi traseră un chef, de să se ducă pomina, de bucurie. Şi fiindcă era cald, se dezbrăcară de hainele de pe dasupra, rămîind mai uşori. Atunci, unul din meseni zări mărgelele de la gîtul lui George. Se dete pe lîngă dînsul binişor, îi citi numele şi-l cunoscu.

Spuind şi celorlalţi minunea dumnezeiască, cum se descoperi împăratul lor, vînătorul cel cu pricina veni lîngă dînsul şi-i zise:

— Mulţi ani să trăieşti, doamne şi al nostru stăpînitor! Şi să ştii că împăratul locului acestuia a răposat în Domnul şi eu, sluga nevrednică a domnului meu, îi ţin locul, pînă se va găsi moştenitorul său cel pierdut de la botez. Adunarea bătrînilor m-a însărcinat cu aceasta. Acum mulţumesc Domnului pentru cele ce mi s-au întîmplat, că mi te trimise Dumnezeu de mă scăpaşi de la moarte, căci cunoscui în tine pe fiul acelui bun împărat care ne-a cîrmuit omeneşte atîta mare de ani.

George, care căscase gura şi bleojdise ochii la cele ce spunea vînătorul, zise:

— Dară de unde ştiţi voi, oameni buni, că eu sunt fiul împăratului despre care îmi vorbiţi?

— Mărgelele de la gîtul tău ne-au spus. Să fie lăudat numele Domnului că am dat peste tine, şi de azi înainte tu să ne cîrmuieşti.

Toţi mesenii se sculară şi i se închinară ca la un împărat.

George plecă cu dînşii şi cu băietul cu care ucenicise el, şi se duse la palaturile împărăţiei.

Şfară se dete în ţară de această fericită întîmplare. Şi alerga poporimea din toate părţile, cu mic cu mare, să vază pe acela carele mort a fost şi a înviat, pierdut şi s-a aflat, lăudînd numele Domnului.

Iară daca s-a aşezat George în scaunul tătîne-său, începu a pune lucrurile la cale, cum să meargă bine trebile.

Băietul cu care ucenicise George ajunse să fie mîna dreaptă a împăratului, atît se ciopli şi se supţie în puţină vreme.

Cercetînd noul împărat în dreapta şi în stînga, de cum s-a întîmplat pierderea lui, află şiretenia pricinei din fir pînă în aţă, cum adică s-a bătut tată-său cu tîlharii, cum aceştia i-au înfrînt oastea şi cum împăratul cu ai săi, dînd dosul, n-a mai ştiut nimic nici despre dînsul, nici despre

mama sa, și cum împăratul a fost coprins de mîhnire și de obidă pînă la moartea sa, și cum a murit nemîngîiat, nemaiaflînd nimica despre dînșii.

Atunci el alcătui o ceată de oameni tot unul și unul și porni la fîntîna botezului, ca să stîrpească codrul de acei tîlhari. Dară pînă una, alta, ca să nu i se întîmple ceva rău mă-sei, socoti mai nemerit să poftească pe căpitanul tîlharilor printr-o carte scrisă ca să dea drumul împărătesei.

Și scrise carte. Iară daca văzu că oștenii lui se cam codesc, primi cererea băietului cu care ucenicise el, și-l trimise pe dînsul.

Acesta dacă plecă, ajungînd în codrul unde era fîntîna botezului, se pomeni înconjurat de doisprezece haiduci, cari și puseră mîna pe dînsul. Aceștia chibzuiau cu ce moarte să-l omoare; dară după ce auziră că merge cu carte la căpitanul lor, îl duseră la dînsul și așteptară să vază ce le poruncește el.

Căpitanul rîse, după ce citi scrisoarea. Și scrise și el carte în care zicea împăratului că daca îi e voia să mai fie cu viață, să stea locului, iară daca i s-a urît a mai trăi, să vie să se bată cu el, că-l așteaptă; și mă-sei nu-i va da drumul pînă nu se va istovi de tot în închisoarea unde este băgată. Această osîndă zicea el că i se cuvine pentru înfruntarea ce i-a făcut oarecînd în tinerețe, neprimindu-l a-i fi soț, cînd a cerut-o de la părinții ei, lucru pentru care s-a și făcut el haiduc.

Pînă să vie cu răspunsul, căpitanul de haiduci puse de tăie un curcan, îl fripse și-l trimise împărătesei, zicîndu-i să mănînce cea mai de pe urmă mîncare bună, căci el are să se lupte cu fiul ei, împăratul, pe care fără doar și poate are să-l omoare. Aceasta este, zicea el, pomana ce face fiului ei, căci după ce va pieri, nu va mai avea cine să-i facă pomană.

Împărăteasa, cum auzi că trăiește fiul ei și că este împărat la împărăția tătîne-său, nici că se atinse de curcan, ci trimise răspuns căpitanului de tîlhari că ea, cum a trăit douăzeci și patru de ani numai cu pîine și apă, va trăi și de aci nainte, pînă ce Dumnezeu, care cunoaște toate ascunsurile inimei și știe nevinovăția ei, o va mîntui de aceste munci de cari nu este vrednică.

George se cătrăni de mînie cînd văzu necuviincioasa purtare a haiducului și poftirea cea vrednică de rîs ce-i făcea.

Atunci porni cu ceata lui cea aleasă și se otărîră ca nici în ruptul capului să nu se întoarcă acasă fără mă-sa, pentru care se bucura, auzind că încă trăiește.

Tot atunci, căpitanul de tîlhari își adună ceata într-o culă sub niște dărămături de ziduri ce se aflau în muntele acela și unde era locuința lor, și se puse a cina. Pe cînd ei beau și se veseleau, vorbind verzi și uscate și bătîndu-și joc de scrisele împăratului și de răspunsul împărătesei, odată se despică zidul și se ivi o umbră, care puse pe masă două lumînări aprinse de piatră, o carte și o cheie. Apoi umbra se făcu nevăzută. Tîlharii rămaseră ca scrișî pe părete și tăcură mîlcă. Se putea auzi musca zbîrnîind, atîta liniște și tăcere se făcu.

Căpitanul luă cartea, îi rupse pecetea, o deschise și citi:

„Firul nelegiuirilor tale s-a sfîrșit. Glasul nenorociților pe care fără milă i-ai jertfit s-a auzit la cer. Sîngele cel nevinovat ce atîta mare de timp ai vărsat cere răsplătire. Ești blestemat. În ascunzătoarea ce este în colț la dreapta, și pe care tu n-ai știut-o, este o ușcioară pe care o vei descoperi căutînd-o cu una din aceste lumînări. Ia cheia ce ți s-a pus pe masă și o deschide. În această ascunzătoare vei găsi niște haine și podoabe de împărătească, pe cari le vei da nenorocitei împărătese, muma lui George, să se îmbrace cu ele. Ea te va ierta pentru trudele și chinurile ce i-ai pricinuit de sunt acum douăzeci și patru de ani. În celălalt sipețel vei găsi o piele de urs și un lanț, cu care piele te vei îmbrăca tu, căci urs ai să rămîi pînă îți vei ispăși păcatele. Împărăteasa te va duce de lanț și te va da în mîna împăratului. Și să nu cutezi a face în alt chip, căci mînia cerului va cădea preste tine și mai îngrozitoare."

La citirea acestei scrisori, căpitanul rămase ca lovit de trăsnet. Și neavînd încotro, scoase toate avuțiile ce adunase de cînd tîlhărea și le făcu douăsprezece părți, deopotrivă, pe cari le împărți la cei doisprezece tovarăși ai săi. Aceștia, după ce-și luară ziua-bună de la căpitanul lor, se împrăștiară ca puii de potîrniche, careși pre unde.

Iară el, căpitanul, deschise sipețelele și află toate celea, întocmai precum îi zicea cartea. Luă hainele și podoabele de împărătească și le dete mumei lui George, ca să se îm-

brace cu ele. Aceasta primi bucuros, căci hainele de pe dînsa se hărtăniseră, se muceziseră și se putreziseră, rămîind mai goală. Apoi își ceru iertăciune pentru relele ce-i făcuse el, pe care iertăciune o și dobîndi, fiindcă împărăteasa avea o inimă foarte bună.

După ce căpitanul de tîlhari se îmbrăcă în pielea de urs, care se lipi de trupul său ca și cînd ar fi fost de acolo, împărăteasa îl luă de lanț și se îndreptă către scaunul fiului său.

Pe drum se întîlni cu George, care venea, măre, ca un leu, și călare pe un șoimulean sireap de mînca foc. George era cu sabia lui, ce o ținea goală în mînă. Mumă-sa, cum îl văzu, îl cunoscu, căci era leit tată-său, și se închină lui ca unui împărat.

George se dete jos de pe cal și îmbrățișe pe împărăteasa ca pre muma lui, după ce află cine este.

Mumă-sa îi spuse cum Dumnezeu, cunoscîndu-i nevinovăția, a *izbîndit-o, prefăcînd în urs pe prigonitorul ei.*

Apoi dete pe urs de lanț în mîna împăratului. Acesta se înduioși de osînda lui și-i dete drumul, zicîndu-i:

— Destul îți este ție urgia dumnezeiască. Du-te și cată de-ți[1] ispășește păcatele.

Ursul într-o clipă de ochi se făcu nevăzut, intrînd în codru.

Iară împăratul, cu mumă-sa, cu credinciosul și cu ostașii săi se întoarseră la scaunul împărăției, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate arătările lui.

Și domniră în pace și în liniște pînă ce, vrînd Dumnezeu, i-a mutat din lumea aceasta.

Iară întîmplările lor au rămas de poveste și vor rămînea în veacul veacului.

Încălecai p-o șea etc.

---

[1] În textul de bază: *de-ți îi.*

FĂT-FRUMOS CU PĂRUL DE AUR

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată într-o pustie mare un pustnic, și petrecea singur singurel. Vecinii săi erau fiarele pădurilor. Și așa era de bun la Dumnezeu, încît toate dobitoacele i se închinau, cînd se întîlneau cu dînsul.

Într-una din zile se duse pustnicul pe marginea gîrlei, care curgea p-aproape de coliba lui, și iată văzu că vine pe apă un sicriaș smolit și încleit bine, și auzi un orăcăit de copil ieșind dintr-însul.

Stătu puțin de cugetă și, după ce făcu rugăciune, intră în apă și trase cu o prăjină sicriașul la margine. Cînd deschise, ce să vază în el? Un copilaș ca de vro două luni; îl scoase din sicriu și cum îl luă în brațe tăcu.

Acest copil avea un baier atîrnat de gît. Și, dacă îl luă, văzu că într-însul era o scrisoare, o ceti și află că copilul de față este lepădat de o fată mare de împărat, care alunecase și ea în valurile lumei și, care, de frica părinților, lepădă copilul, îl puse în sicriaș și-i dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în știrea lui Dumnezeu.

Pustnicul voia din toată inima să crească pruncul ce-i trimisese Dumnezeu, dară cînd se gîndi că n-are cu ce să-l hrănească îl podidi un plîns de nu se mai putea sfîrși. Căzu în genuche și se rugă lui Dumnezeu, și o! minune! dodată răsări, măre, dintr-un colț al chiliei sale o viță, și numaidecît crescu și se înălță pînă la streașina casei.

Pustnicul căută la dînsa şi văzu struguri, unii copţi, alţii pîrguiţi, alţii aguridă şi alţii tocmai în floare; îndată luă şi dete copilului, şi văzînd că-i mănîncă, se bucură din tot sufletul lui şi mulţumi lui Dumnezeu. Cu struguri crescu copilul pînă ce începu să mănînce şi cîte altceva.

Iară dacă se mai mări copilul, pustnicul se apucă şi-l învăţă să citească, să adune rădăcini ca să se hrănească şi să umble la vînat.

Dar într-o zi chemă pustnicul pe copil şi-i zise:

— Fătul meu, simţ că slăbesc din ce în ce; sunt bătrîn, precum mă vezi, află dară că de azi în trei zile mă duc pe lumea ceealaltă. Eu nu sunt tatăl tău cel adevărat, ci te-am prins pe gîrlă, unde erai dat şi pus într-un sicriaş de mumă-ta, ca să nu se dovedească fapta sa cea de ruşine, fiindcă era fată de împărat.

Dacă voi adormi somnul cel de veci, care o să-l cunoşti cînd vei vedea că tot trupul meu are să fie rece ca ghiaţa, amorţit şi ţeapăn, să bagi de seamă că o să vină un leu. Să nu te sperii, dragul tatei, leul îmi va face groapa, şi tu vei trage pămînt peste mine; de moştenire n-am ce să-ţi las decît un frîu de cal. După ce vei rămînea singur, să te sui în pod, să iei frîul, să-l scuturi, şi îndată va veni un cal şi te va învăţa ce să faci.

După cum zisese bătrînul aşa se şi întîmplă.

A treia zi pustnicul, luîndu-şi rămas bun de la fiul său cel de suflet, se culcă şi adormi somnul cel lung.

Apoi îndată veni un leu groaznic, nevoie mare! şi veni răcnind, cum văzu pe bătrîn mort, îi săpă groapa cu ghiarele, iară fiul îl îngropă şi rămase acolo trei zile şi trei nopţi plîngînd la mormînt.

Apoi foamea îi dete în ştire că el viază încă; se sculă de pre mormînt cu inima zdrobită de durere şi de întristare, se duse la viţă, şi cu mare mîhnire văzu că se uscase; atunci îşi aduse aminte de vorbele bătrînului şi se sui în pod, unde găsi frîul; îl scutură şi iată că veni un şoimulean aripat şi, stînd înainte-i, zise:

— Ce poruncşti, stăpîne?

Copilul spuse calului din cuvînt în cuvînt toată şiritenia cu moartea bătrînului şi adăogă:

— Iată-mă aicea singur. Dumnezeu mi-a luat pe tatăl ce-mi dedese, rămîi tu cu mine, dară să mergem într-altă parte, unde să ne facem o colibă: aici, lîngă acest mormînt, nu ştiu de ce, dar îmi tot vine să plîng.

— Nu așa, stăpîne, îi răspunse calul, noi o să ne ducem să locuim unde sunt mulți oameni ca dumneata.

— Cum? întrebă băiatul, sunt mulți oameni ca mine și ca tata? Și o să trăim cu dînșii?

— Negreșit, îi răspunse calul.

— Atunci, daca e așa, mai întrebă copilul, de ce nu vin ei pe la noi?

— Ei nu vin, îi mai zise calul, fiindcă n-au ce căuta p-aci, trebuie să mergem noi la dînșii.

— Să mergem, răspunse copilul cu bucurie.

Iar daca îi spuse că trebuie să fie îmbrăcat, fiindcă ceilalți oameni nu îmblă așa goli, băiatul rămase cam pe gînduri; și calul îi zise să bage mîna în urechia lui cea stîngă și după ce bägă mîna scoase niște haine pe care le îmbrăcă, ciudindu-se că nu știa cum să le întrebuințeze; calul îl învăță, și apoi copilul încălecă pe dînsul și porni.

După ce ajunse în orașul cel mai de aproape și se văzu întru mulțimea aia de oameni, furnicînd în sus și în jos, se cam spăimîntă copilul de atîta zgomot, și îmbla tot cu frică, mirîndu-se de frumusețea caselor și de tot ce vedea; bägă însă de seamă că fiecare lucru-și are rînduiala sa. Dară calul, îmbărbătîndu-l, îi zise:

— Vezi, stăpîne, aici toate sunt cu șartul lor; de aceea trebuie să știi să-ți faci și tu un căpătîi.

Și, după ce șezu acolo cîteva zile, mai dedîndu-se cu lumea și mai obișnuindu-se a trăi în huietul ce înăbușește orașele, plecă luîndu-și calul cu sine și se duse, și se duse, pînă ce ajunse pe tărîmul unor zîne.

Ajungînd la zîne, cari erau în număr de trei, căută să se bage argat la dînsele; așa îl sfătui calul să facă.

Zînele deocamdată nu prea voiau să-l ia în slujbă, dară se înduplecară la rugăciunile lui și-l priimiră.

Calul adesea venea pe la domnul său, și într-o zi îi zise să bage bine de seamă, cum că în una din case zînele aveau o baie, că acea baie, la cîțiva ani, într-o zi hotărîtă, curge aur, și cine se scaldă întîi aceluia i se face părul de aur.

Îi mai spuse să vază că într-unul din tronurile casei zînele aveau o legătură cu trei rînduri de haine, pe care le păstrau cu îngrijire.

Băiatul bägă la cap toate zisele calului și, de cîte ori avea cîte ceva greu de făcut, chema calul și-i da ajutor.

Zînele îi dase voie să îmble prin toate casele, să deretece, să scuture, să mături, dar numai în cămara cu baie să nu

intre. Însă el cînd lipseau ele d-acasă intra și lua aminte la toate cîte îi zicea calul. Ochi și legătura cu hainele puse cu îngrijire într-un tron.

Într-o zi zînele plecară la o sărbătoare, la alte zîne și avură grije să poruncească argatului, ca în minutu ce va auzi ceva zgomot în cămăruța cu baia, să rupă o șindrilă din streașina casei, ca să le dea de știre și să se întoarcă de degrab, fiindcă ele știau că e aproape să înceapă a curge această apă de aur.

Fiul pustnicului pîndea și cînd văzu minunea asta chemă numaidecît pe cal. Calul îi zise să se scalde; și el așa făcu.

Ieșind din baie, el luă legătura cu hainele, și o porni la sănătoasa călare pe calul lui cel cu aripi, cu care zbura ca vîntul și se ducea ca gîndul. Cum călcă peste pragul porții, începu casele, curtea și grădina a se cutremura și a urla așa de groaznic, încît se auzi pînă la zîne și zînele îndată se întoarseră acasă.

Daca văzură că argatul lipsește și hainele nu sunt la locul lor, se luară după dînsul; și-l urmăriră din loc în loc pînă ce, cînd era să puie mîna pe dînsul, el trecu hotarele lor, și apoi stătu.

Cum îl văzură zînele scăpat, se cătrăniră de necaz, că nu putură să-l prinză. Atunci ele îi ziseră:

— Ah! fecior de lele ce mi-ai fost, cum de ne amăgișî? Arată-ne, măcar, să-ți vedem părul.

Și răsfirîndu-și părul pe spinare, ele se uitau cu jind la dînsul, și li se scurgeau ochii. Apoi ziseră:

— Așa păr frumos nici noi n-am mai văzut! Fii sănătos, dară încai fă bunătate de ne dă hainele!

El însă nu voi, ci le opri și le luă în locul simbriei ce avea să ia de la zîne.

De aci se duse într-un oraș, își puse o bășică de cirviș în cap, și merse de se rugă de grădinarul împăratului ca să-l priimească argat la grădina împărătească. Grădinarul nu prea voia să-l asculte, dară după multă rugăciune îl priimi, îl puse să lucreze la pămînt, să care apă, să ude florile, îl învățâ să curețe pomii de omizi și brazdele de buruieni. Făt-Frumos lua în cap tot ce-l învăța grădinarul, stăpînul său.

Împăratul avea trei fete: și așa multă grije îi dase trebile împărăției, încît uitase de fete că trebuie să le mărite.

Într-una din zile, fata cea mai mare se vorbi cu surorile ei ca să ducă fiecare cîte un pepene ales de dînsa la masa împăratului.

După ce împăratul se puse la masă, veniră și fetele și aduse fiecare cîte un pepene pe tipsii de aur și îi puseră dinaintea împăratului.

Împăratul se miră de această faptă și chemă sfatul împărăției să-i ghicească ce pildă să fie asta.

Adunîndu-se sfatul, tăiară pepenii, și după ce văzură că unul se cam trecuse, al doilea era tocmai bun de mîncat și al treilea dase în copt, zise:

— Împărate, să trăiești mulți ani; pilda asta însemnează vîrsta fetelor măriei tale, și că a sosit timpul ca să le dai la casa lor.

Atunci împăratul hotărî să le mărite. Dete, deci, sfară în țară de această hotărîre și chiar de a doua zi începură a veni peținători de la cutare și de la cutare fecior de împărat.

Iară după ce fata cea mai mare își alese mire pre un fiu de împărat, care-i păru mai frumos, se făcu mare nuntă împărătească. Și după ce se sfîrși veseliile, plecară împăratul cu toată curtea ca să petreacă pre fiică-sa pînă la hotarele împărăției sale. Numai fiica împăratului cea mai mică rămase acasă.

Făt-Frumos, argatul de la grădină, văzînd că și grădinarul se dusese cu alaiul, chemă calul, încălecă, se îmbrăcă cu un rînd de haine din cele luate de la zîne, pe care era cîmpul cu florile și, după ce-și lăsă părul său de aur pe spate, începu a alerga prin grădină în toate părțile, fără să fi băgat de seamă că fiica împăratului îl vede de pe fereastră, căci odaia ei da în grădină.

Calul cu Făt-Frumos strică toată grădina și, cînd văzu că veselia lui făcuse pagubă, descălică, se îmbrăcă cu hainele sale de argat și începu a drege ceea ce se stricase.

Cînd veni acasă grădinarul și văzu stricăciunea ce se făcuse, se luă de gînduri; începu a certa pe argat de ce n-a îngrijit de grădină, și era atît de supărat, cît p-aci era să-l și bată.

Dară fiica împăratului, care privea de la fereastră toate aceste, ceru grădinarului să-i trimiță niște flori.

Grădinarul făcu ce făcu și adună de prin colțuri cîteva floricele, le legă și le trimise împărătesei celei mici. Ea, daca priimi florile, îi dete un pumn de bani și-i trimise răspuns să ierte pe bietul argat, că nu este el de vină.

Atunci grădinarul, vesel de un dar așa de frumos, își puse toate silințele, și în trei săptămîni făcu grădina la loc, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic într-însa.

Nu mult după aceasta, fata împăratului cea mijlocie își alese și ea un fecior de împărat, și-l luă de bărbat. Veseliile ținură ca și la soră-sa cea mare; iară la sfîrșitul veseliilor o petrecu și pe dînsa împăratul pînă la hotarele împărăției sale. Fata cea mică a împăratului nu se duse, ci rămase acasă, prefăcîndu-se de astă dată că este bolnavă.

Argatul grădinei, cum se văzu iară singur, vru să se veselească și el ca toți slujitorii curței; însă, fiindcă el nu se putea veseli decît cu bidibiul său, își chemă calul, se îmbrăcă cu alte haine: cerul cu stelele, își lăsă părul pe spate, și călcă toată grădina.

Cînd băgă de seamă că iară fărîmase totul, se îmbrăcă cu hainele sale cele proaste, și bocindu-se începu să dreagă ceea ce stricase.

Ca și de lalt rînd, grădinarul voind să-l cîrpească, fu oprit de fata cea mai mică a împăratului, care ceruse flori, trimițîndu-i și doi pumni de bani, și vorbă să nu se atingă de argat, nefiind el vinovat. Grădinarul se puse iară pe muncă și dădu grădina gata în patru săptămîni.

Împăratul făcuse o vînătoare mare și, fiindcă scăpase de o mare primejdie, ridică un chioșc în pădurea aceea, și chemase, ca să serbeze mîntuirea sa, pre toți boierii și slujitorii curței la o masă înfricoșată ce pregătise acolo. Toți curtenii se duseră la chemarea împăratului, numai fiica sa rămase.

Făt-Frumos, văzîndu-se iară singur, chemă calul și voind să se veselească și dînsul, îmbrăcă hainele: cu soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în umeri, își lăsă părul de aur pe spate, încălecă calul și-l încurcă prin grădină.

Atît se stricase acum grădina, încît nu mai era chip de a o drege. Iar daca văzu aceasta el, începu a se tîngui, se îmbrăcă iute cu hainele lui cele de argat, și nu știa de unde să înceapă meremetul.

Mînia grădinarului trecu orice hotare, cînd veni și văzu acea mare prăpădenie. Dară cînd voi să-i dea pe foi pentru că nu îngrijise de grădină, fiica împăratului îi ceru flori, de la fereastră.

Grădinarul da din colț în colț și nu știa ce să facă; în cele mai de pe urmă, cătă și mai găsi vreo două floricele care abia scăpase de copitele calului cu aripi, i le trimise, și

fata de împărat îi porunci să ierte pe bietul argat, pentru care îi și dădu trei pumni de galbeni.

Se apucă de croi din nou, și în șase săptămîni abia putu face ceva care să mai semene a grădină, iar argatului îi făgădui o sîntă de bătaie, sor'cu moartea, de s-o mai întîmpla una ca asta, și să fie și gonit.

Împăratul se luase de gînduri văzînd pe fiică-sa tot tristă. Ea acum nu mai voia să iasă afară nici din casă. Hotărî dară să o mărite și începu a-i spune de cutare și cutare fiu de împărat. Ea nu voia să audă de nici unul.

Iar daca văzu așa împăratul, adună iară sfatul și boierii și îi întrebă ce să facă? Unul din boieri îi zise să facă un foișor cu poarta pe dedesubt, pe unde să treacă toți fiii de împărat și de boieri, și pe care-l va alege fata, să-l lovească cu un măr de aur ce-l va ține în mînă, și după acela s-o dea împăratul.

Așa se și făcu. Se dete sfară în țară că este hotărîrea împăratului să se adune mic și mare și să treacă pe sub poartă.

Toți trecură, dară nu lovi nici pe unul. Mulți credea că fata n-are voie să se mărite. Însă un boier bătrîn, trecut și prin ciur și prin dîrmon, d-ăia care auzise, văzuse și pățise multe, zise să treacă și oamenii curții; trecu și grădinarul, și bucătarul cel mare și vătaful, și slugile, și vizitiii, și toți rîndașii, dar geaba, fata nu lovi nici pe unul.

Se făcu întrebare daca n-a mai rămas cineva netrecut, și se află că a mai rămas un prăpădit de argat de la grădinărie, cheleș și dosădit de n-are seamăn pe lume.

— Să treacă și acesta, zise împăratul.

Atunci chemă și pe argatul cel cheleș și-i zise să treacă și dînsul, dar el nu cuteza; apoi cam cu cîrîială, cam cu sila, fu nevoit să treacă și, daca trecu, fata îl lovi cu mărul.

Argatul începu a țipa și a fugi, ținîndu-se cu mîinile de cap zicînd că i-a spart capul.

Împăratul, cum văzu cele întîmplate, zise:

— Asta nu se poate! este o greșeală! fata mea nu e de crezut să fi ales tocmai pe cheleșul ăsta.

Nu putea, vezi, să se învoiască împăratul a da pe fie-sa după argat, deși îl lovise fata cu mărul.

Atunci puse de a doua oară să treacă lumea și de a doua oară fiică-sa lovi cu mărul în cap tot pe cheleș, care iarăși fugi ținîndu-se cu mîinile de cap și țipînd.

Împăratul, plin de mîhnire, iară își luă vorba înapoi, și puse de a treia oară să treacă toată lumea.

Daca văzu și văzu împăratul că și d-a treia oară tot pe cheleș îl lovi fata, s-a plecat la sfatul împărăției, și i-a dat lui pe fiică-sa.

Nunta se făcu cam pe sub ascuns, și împăratul apoi îi oropsi pe amîndoi, și nu mai voi să știe și să auză de dînșii; atîta numai că de silă, de milă, îi priimi să locuiască în curtea palatului.

Un bordei într-un colț al curții li se dete spre locuință, iar argatul se făcu sacagiul curții.

Toate slugile împăratului rîdeau de dînsul și toate murdăriile le arunca pe bordeiul lui. Înăuntru însă calul cel cu aripi le adusese frumusețile lumii: nu era în palaturile împăratului ceea ce era în bordeiul lui.

Fiii de împărat, carii veniseră în pețit la fiica cea mică, se îmbufnară de rușinea ce pățise, pentru că fiica împăratului alesese pe cheleș și se învoiră între dînșii ca să pornească oaste mare împotriva lui.

Împăratul simți mare durere cînd auzi hotărîrea vecinilor săi, însă, ce să facă? se pregăti de război, și nicică avea încotro.

Amîndoi ginerii împăratului se sculară cu oaste și veniră în ajutorul socrului lor. Făt-Frumos trimise și el pe soția sa ca să roage pe împăratul a-i da voie să meargă și el la bătaie.

— Du-te dinaintea mea, nesocotito; fiindcă iată, din pricina ta mi se turbură liniștea; nu mai voi să vă văz în ochii mei, nemernicilor ce sunteți.

Dară, după mai multe rugăciuni, se înduplecă, și porunci să-l lase să care și el măcar apă pentru oștire.

Se pregătiră și porniră.

Făt-Frumos, cu hainele lui proaste și călare pe o mărțoagă șchioapă, plecă înainte. Oștirea îl ajunse într-o mlaștină unde i se nomolise iapa și unde se muncea ca să o scoață, trăgînd-o cînd de coadă, cînd de cap, cînd de picioare.

Rîseră oștirea și împăratul cu ginerii cei mai mari ai săi și trecură înainte.

După ce însă nu se mai văzură dînșii, Făt-Frumos, scoase iapa din noroi, își chemă calul său, se îmbrăcă cu hainele cîmpul cu florile și porni la cîmpul bătăliei, ajunse și se sui într-un munte apropiat, ca să vază care parte este mai tare.

Oștile daca ajunse, se loviră, iar Făt-Frumos, văzînd că oastea vrăjmașă este mai mare la număr și mai tare, se răpezi din vîrful muntelui asupra ei și ca un vîrtej se învîrteja prin mijlocul ei cu paloșul în mînă, și tăia în dreapta și în stînga, pe oricine întîlnea.

Așa spaimă dete iuțeala, strălucirea hainelor și zborul calului său, încît oastea și toți cu totul o rupseră d-a fuga apucînd drumul fiecare încotro vedea cu ochii, împrăștiindu-se ca puii de potîrniche.

Iar împăratul după ce văzu minunea, mulțumi lui Dumnezeu că i-a trimis pe îngerul său de l-a scăpat din mîna vrăjmașului, și se întoarse vesel acasă.

Pe drum întîlni iarăși pe Făt-Frumos, prefăcut în argat, muncind să-și scoată iapa din noroi; și cum era cu voie bună, împăratul zise la cîțiva:

— Duceți-vă de scoateți și pe nevoiașul acela din noroi.

N-apucară să se așeze bine, și veni veste la împăratul că vrăjmașii lui cu oștire și mai mare s-au ridicat asupra lui.

Se găti dară și el de război și plecă s-o întîlnească. Făt-Frumos iară se rugă să-l lase și pe dînsul să meargă, și iară fu huiduit.

Dară daca dobîndi voie, porni iară cu iapa lui. Fu și de astă dată de rîs și de bătaie de joc, cînd l-a văzut oștirea că iară se înomolise și nu putea să-și scoată iapa din noroi de fel, de fel.

Îl lăsară înapoi dară el ajunse și acum mai nainte la locul de luptă, prefăcut în Făt-Frumos, călare pe calul cu aripi, și îmbrăcat în hainele lui cele cu cerul cu stelele.

Oștile deteră în tîmpene și în surle și se loviră, iar Făt-Frumos, daca văzu că vrăjmașii sunt mai puternici, se repezi din munte și-i puse pe goană.

Împăratul se întoarse iară vesel, mulțumind lui Dumnezeu de ajutorul ce i-a dat, și iară porunci ostașilor să scoată din noroi pe nevoiașul de sacagiu. Iar el era împăcat cu cugetul său și se bucura în ascunsul sufletului său de izbîndele sale.

Împăratul se mîhni pînă în fundul inimei sale cînd auzi că vrăjmașii se ridică de a treia oară cu oaste și mai mare și că a ajuns la hotarele împărăției sale cîtă frunză și iarbă; un plîns îl năpădi, de să ferească Dumnezeu! și plînse, și plînse, pînă ce simți că-i slăbesc vederile. Apoi își strînse

și dînsul toată oastea și porni la bătălie cu nădejde în Dumnezeu.

Făt-Frumos porni și el tot pe oțopina lui.

Iar după ce trecu toată oastea făcînd haz de dînsul cum se muncea ca să-și scoață iapa din noroi, se îmbrăcă cu hainele cele cu soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în umeri, își lăsă părul de aur pe spate, încălecă calul și într-un minut fu iarăși pe munte, unde aștepta să vază ce s-o întîmpla.

Se întîlniră oștile, se loviră din mai multe părți și se tăiau unii pre alții fără de cruțare, atîta erau de înverșunați ostașii. Iar cînd fu către seară, cînd văzu că oștirea vrăjmașe era să ia în goană pre a împăratului, unde se repezi odată Făt-Frumos din munte ca un fulger; și unde trăsni în mijlocul lor, încît se îngroziră de nu mai știau ce fac. Strălucirea hainelor lui Făt-Frumos pînă într-atîta orbise și zăpăcise pe vrăjmaș de nu mai știau oștile unde se află. Făt-Frumos lovea cu pala de zvînta, în toate părțile. Groaza intrase în inimile protivnicilor și îi tulburase de își uitaseră de bătălie, ci căutau cum să se mîntuiască cu viață. O luară la sănătoasa cari încotro vedea cu ochii dînd năvală unii preste alții de-și rupeau gîturile. Făt-Frumos însă îi gonea și-i secera cu pala ca pe buruienele cele rele.

Împăratul îl văzu sîngerat la mînă, la care se crestase însuși, și îi dete năframa sa ca să se lege. Apoi se întoarse acasă izbăviți de primejdie.

Cînd veniră, găsiră iară pe Făt-Frumos în noroi cu iapa, și iarăși porunci de îl scoase.

Și sosind acasă împăratul căzu la boală de ochi și orbi. Toți vracii și toți filosofii carii citeau pe stele fură aduși, și nimeni nu putură să-i dea nici un ajutor. Într-una din zile, sculîndu-se din somn împăratul, spuse că a văzut în vis un bătrîn care i-a zis că daca se va spăla la ochi și daca va bea lapte de capră roșie sălbatică va dobîndi vederile.

Auzind astfel ginerii săi, porniră cu toții, cei doi mai mari singuri, fără să ia și pe cel mai mic, și fără a voi să-l lase măcar a merge împreună cu dînșii. Iară Făt-Frumos chemă calul și merse cu dînsul prin smîrcuri, găsi capre roșii sălbatice, le mulse și cînd se întorcea, se îmbrăcă în haine de cioban și ieși înaintea cumnaților săi cu o doniță plină cu lapte de oi. Ei îl întrebară ce lapte are acolo, iară el le răspunse, prefăcîndu-se că nu-i cunoaște, că duce lapte de capră roșie la împăratul care visase că-i va veni vedere

daca va da cu acel lapte pe la ochi. Atunci ei se încercară a-i cumpăra laptele; dar ciobanul le răspunse că laptele nu-l dă pe bani ci că, daca voiesc să aibă lapte de capră roşie, să se zică că sunt robii lui, şi să rabde ca să le pună pecetea lui pe spinarea lor, măcar că ei au să se ducă şi să nu mai dea pe la dînsul.

Cei doi gineri se socotiră că ei pentru că sunt împăraţi şi gineri de împărat n-o să le pese nimic, se lăsară, deci, de le puse pecetea lui în spinare, şi apoi luară laptele şi-l aduseră vorbind între dînşii pe drum: „De se va încerca, nerodul, să ne zică ceva, îl facem nebun, şi tot noi vom fi mai crezuţi decît dînsul".

Se întoarseră la împăratul, îi deteră laptele, se unse la ochi şi bău, dară nu-i ajută nimic. După aceea veni şi fiica cea mică la împăratul şi-i zise:

— Tată, iată ia şi acest lapte, pe care îl aduse bărbatul meu, unge-te şi cu dînsul, aşa te rog.

— Ce lucru bun a făcut nătărăul de bărbatul tău, răspunse împăratul, ca să facă şi acum ceva de ispravă? N-a putut face nimic ginerii mei ceilalţi, carii m-au ajutat aşa de mult în războaie, şi tocmai el, nătîngul, o să-mi poată ajuta? Şi apoi nu v-am zis că n-aveţi voie a vă mai arăta înaintea feţei mele? Cum ai cutezat să calci porunca mea?

— Mă supui la orice pedeapsă vei binevoi să-mi dai, tată, numai unge-te, aşa te rog, şi cu acest lapte ce ţi-l aduce umilitul tău rob.

Împăratul daca văzu că atît de mult se roagă fiica-sa se înduplecă şi luă laptele ce-i adusese, şi apoi se unse cu dînsul la ochi o zi, se unse şi a doua zi, şi cu marea sa mirare simţi că pare că începuse a zări ca prin sită; şi daca se mai unse şi a treia zi, văzu cum vede toţi oamenii cu ochii luminaţi şi limpezi.

După ce se însănătoşi, dete o masă mare la toţi boierii şi sfetnicii împărăţiei, şi după rugăciunea lor priimi şi pe Făt-Frumos să şeazâ în coada mesei.

Pe cînd se veseleau mesenii şi se chefuiau, se sculă Făt-Frumos şi, rugîndu-se de iertare, întrebă:

— Mărite împărate, robii pot şedea cu stăpînii lor la masă?

— Nu, nicidecum, răspunse împăratul.

— Apoi daca este aşa, şi fiindcă lumea te ştie de om drept, fă-mi şi mie dreptate, şi scoală pe cei doi oaspeţi carii şed d-a dreapta şi d-a stînga măriei tale, căci ei sunt

robii mei; şi ca să mă crezi, pune să-i caute şi vei vedea că sunt însemnaţi cu pecetea mea în spinare.

Cum auziră ginerii împăratului, o băgară pe mînecă şi mărturisiră că aşa este; îndată fură nevoiţi a se scula de la masă şi a sta în picioare.

Iară către sfîrşitul mesei, Făt-Frumos scoase năframa care i-a fost dat-o împăratul la bătălie.

— Cum ajunse năframa mea în mîinile tale, întrebă împăratul? Eu am dat-o îngerului Domnului care ne-a ajutat la război.

— Ba nu, mărite împărate, mie mi-ai dat-o.

— Apoi daca este aşa, tu eşti acela care ne-ai ajutat?

— Eu, mărite împărate.

— Nu se poate, adaose iute împăratul, şi daca vei să te crez, arată-te aşa cum era atunci acela căruia am dat năframa.

Atunci el se sculă de la masă, se duse de se îmbrăcă cu hainele cele cu soarele în piept, luna în spate şi doi luceferi în umeri, îşi lăsă părul pe spate şi se înfăţişă împăratului şi la toată adunarea.

Cum îl văzură mesenii, îndată se rădicară şi se minunară; Făt-Frumos era atîta de mîndru şi strălucitor, încît la soare te puteai uita, dar la el ba.

Împăratul, după ce lăudă pe fiică-sa pentru alegerea sa cea bună, se dete jos din scaunul împărăţiei şi ridică în el pre ginerele său, Făt-Frumos; iară el, cea dintîi treabă ce făcu, fu de a da drumul din robie cumnaţilor săi, şi în toată împărăţia se făcu bucurie mare. Eram şi eu p-acolo, şi la masa împărătească:

Căram mereu la vatră, lemne cu frigarea,
Duceam eu la masă, glume cu căldarea;

Pentru care căpătai:

Un năpăstroc de ciorbă
Şi-o sîntă de cociorbă
Pentru cei ce-s lungă vorbă,

Şi încălecai p-o şea şi v-o spusei d-voastră aşa.

Şi mai încălecai p-o lingură scurtă, s-o dai pe la nasul cui n-ascultă.

FĂT-FRUMOS CEL RĂTĂCIT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o pereche de oameni, muncitori, de! cum dă Dumnezeu. Toată nădejdea lor era într-o iapă cu care se hrăneau. Şi ar fi voit şi ei să aibă un copilaş, dar fu peste poate. Cercetară în dreapta şi în stînga, ca să afle niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stărpiciunei lor, dară, aşi! parcă întîlnea tot surzi şi muţi. Nimeni nu ştia să-i înveţe ceva.

Mai umblară ei ce umblară şi, la urma urmelor, aflară despre un vrăjitor meşter carele închega şi apele. Creştinul se duse şi la dînsul, îi spuse păsul lui şi îi ceru leacuri. Vrăjitorul n-aşteptă multă rugă şi, după ce se învoiră, îi dete un măr.

— Din acest măr, zise el, să mănînce numai soţia dumitale. Dară bagă de seamă să n-apuce din el nici o făptură cu viaţă de pe lumea asta.

— Cît despre aia, n-ai grije, răspunse omul. Lasă pe mine; nu mi-ai dat mie în mînă mărul? Acum să fii cdihnit.

Luînd mărul, omul nu se mai gîndea dară decît la bucuria ce o să simţă el şi nevasta cînd s-or vedea împresuraţi de copii. Şi cu gîndurile astea ajunse acasă şi dete mărul neveste-sei, ca să-l mănînce, fără să-i mai spuie altceva.

Ea priimi mărul cu bucurie. Şi după ce plecă bărbatul în trebile sale, se aşeză pe pragul uşei, curăţi mărul şi-l mîncă. Iepşoara ieşise şi ea din grajd, şi veni la stăpînă-sa,

că era învățată la traista cu grăunțe. Negăsind nimic de ronțăit, luă și ea cojile de măr, pe care le lepădase stăpînă-sa și le mîncă cu multă poftă, ca pe niște trufandale.

Nu trecu mult și atît stăpîna, cît și iepșuna se simțiră a fi luat în pîntece. Și după nouă luni femeia născu un copilaș de drăguleț; iar iepșuna un mînzuleț gingaș.

Îndoită fu bucuria omului cînd se văzu și cu copil, și cu mînz. Și fiindcă acesta se născuse odată cu fiul său, hotărî ca nimeni să nu încalece pe dînsul, fără numai fiu-său, cînd s-o face mare.

Botezară copilul și îngrijiră de dînsul, mă rog, ca unul la părinți. Copilul crescu și se făcu mare. Cînd era d-un an, parcă era de cinci; iară cînd fu de cinci, parcă era de cinci-sprezece, și de ce creștea, d-aia se făcea mai frumos și mai drăgălaș.

Darămite de învățat? Învăța ca nealții pe lumea asta albă. N-apuca să auză de la dascăl ceva, că el învăța mai din adînc decît dascălul. Și astfel ajunsese de poveste. Unii zicea că știa carte pînă în glezne, alții zicea că pînă în genuchi, iară alții, pînă în brîu. De m-ar fi întrebat pe mine, eu le-aș fi spus că știa carte pînă în gît. Dară fiindcă nimeni nu m-a întrebat, iacă tac și eu din gură ca un pește, și nu mai zic nimănui nici pis!

Astfel fiind, într-una din zile ce-i vine drăcosului de copilaș, că numai încălecă pe mînzul lui, și mi ți-i dete călcîie; iară mînzul, carele și dînsul crescuse de se făcuse un cîrlănaș zburdalnic de n-avea astîmpăr, o rupse d-a fuga cu băiat cu tot, și duși au fost pînă în ziua de astăzi.

Cînd prinseră de veste părinții că băiatul nu e, caută-l în sus, caută-l în jos, nu e; ba mai în dreapta, ba mai în stînga, de loc! Mai cercetară pe ici, mai cercetară pe dincoaci, băiatul, ași! nici pomeneală nu era de el! Tocmai tîrziu, hei! aflară de la niște drumeți că au văzut un băiețandru călare pe deșclate pe un călușel, carele se ducea ca vîntul. Ei ziceau că n-apucară să se uite după dînsul,ca de cînd se apucase să le spuie, și pieri din ochii lor ca o nălucă, ca și cînd n-ar mai fi fost.

Îl plînseră părinții pînă cînd se istoviră și dînșii, și ochii din lacrămi nu și-i mai uscară; dară în deșert, că fiul lor nu se mai întoarse.

Pasămite ei, daca s-au lăsat zburdălniciei lor și s-au văzut la cîmp, nu s-au mai gîndit în urmă, ci au întins la

drum zbeguindu-se și încurîndu-se, pînă ce, cînd băgară de seamă, ajunsese pe niște tărîmuri necunoscute.

Aci stătură să se mai odihnească. Și, voind să se întoarcă, ei se rătăciseră. Nu mai știau nici pe unde veniseră, nici pe unde să se întoarcă. Atunci băiatul începu să plîngă și să dorească de părinți.

Mai cu seamă cînd s-a văzut singur, singurel, el care nu era ieșit din casa părinților, începu să-l ia niște răcori de nu știa ce va să zică asta.

Calul, daca văzu așa, începu să-l îmbuneze, ba că o să facă cutare lucru, ba că ceealaltă. Pînă una alta, își căutară un culcuș unde să mîie peste noapte. Se odihniră și dormiră sub acoperămîntul cerului.

A doua zi, nici tu masă, nici tu casă, băiatul începu iarăși să plîngă și să voiască să se întoarcă la părinți. Căutară să-și găsească urmele pe unde veniseră; dar nu găsiră nici piculeț de urmă. Daca văzu și văzu, calul zise:

— Stăpîne, am făcut o greșeală care nu se mai poate întoarce. Dă-mi voie să mă duc să caut vrun mijloc ca să ne căpătuim.

— Asta nu se poate, odată cu capul, răspunse băiatul. După ce am ajuns pe aste tărîmuri neumblate, prin pustietăți fără locuitori, să mă lași și tu? Singur nu pot sta, uite, nici olecuță.

— Încinge-te cu frîul meu, și, cînd vei vedea vro nevoie, scutură-l și într-o clipă sunt la tine. Eu mă duc să caut pe unde să ieșim la lume, și cum să ne chivernisim.

Calul, vedeți d-voastră, era năzdrăvan.

Cu mare anevoință se dezlipi calul de stăpînul său. Umblă ce umblă și se întoarse numaidecît. El vînturase văzduhul și cutreierase pămîntul pînă nu apucase să i se urască băiatului; și întorcîndu-se spuse băiatului că i-a găsit un loc unde să se bage argat. Îl și învață ce să facă și cum să dreagă ca să argățească cu folos.

Încălecă băiatul calul, cînd auzi că are să-și găsească unde să se căpătuiască, și porni ca vîntul, precum și venise.

Ajungînd la niște zîne, făcu precum îl învățase calul. Cele trei zîne, căci trei erau ele, se cam codeau să-l priimească; iară daca stărui, se rugă și se făgădui că o să fie harnic și credincios, ele îl priimiră.

Așezîndu-se el acolo la zîne, băiatul se puse cu toată inima pe muncă și, cînd era ceva de făcut mai greu sau mai anevoios, își chema calul și îi da ajutor.

Calul, carele nu știu de unde aflase tainele zînelor, vezi că nu era el de florile mărului năzdrăvan, spuse băiatului să fie cu mare băgare de seamă că în baia zînelor, într-un timp hotărît, are să curgă aur, și atunci să apuce el înaintea zînelor să se scalde. Îi mai spuse să ochească prin polițile cu haine ale zînelor, cînd îl va pune să deretece, niște nuci pe care le avea zînele și le îngrijea ca pe ochii lor din cap.

Băiatul făcu întocmai precum îl învățase calul.

Într-o zi cînd zînele se dusese la vînătoare, fără grije, băiatul auzi în baia zînelor un susur de apă mai răsunător decît altă dată. Temîndu-se, el chemă calul, care veni într-o clipeală de ochi. El, cum văzu cele ce se petrec în baie, puse pe băiat de se dezbrăcă îndată și îl împinse în baie de se îmbăie. Cînd ieși d-acolo, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri? Părul i se făcuse cu totul de aur, și-i crescuse de bătea pulpele, încît nu te îndurai să-ți iei ochii de la el.

Și luînd și nucile, pe cari le ochise el, încălecă, și pe ici ți-e drumul!

Cum pîși pragul porții începu casele a țipa de ar fi deșteptat și pe morți din groapă. Auzind zînele țipătul se întoarseră acasă numai cît ai zice mei. Ele văzură că lipsește argatul de acasă, spălăcitura ce mai rămăsese în baia unde se îmbăiase argatul și nucile ce lipseau; nu mai zăboviră, ci se luară după dînsul. Cît p-aci să puie zînele mîna pe ei. Și fugi, zînele după dînșii; ei fugi! zînele după dînșii. Daca văzu și văzu calul primejdia, întinse pasul la drum și începu a zbura ca gîndul, pînă ce, tocmai cînd era zînele să-i prinză, ei trecură de pe tărîmul lor și se opriră.

Puterea zînelor pînă aci era. Iară daca văzură ele că le trecu otarele, începură cu binele a se ruga de el ca să-și taie părul să li-l dea lor; dară băiatul le făcea cu bîz! Ele se rugară ca barim nucile cu haine să le dea. Băiatul le arătă coltucul. Atunci zînele se rugară ca încailea să le arăte părul, să se bucure și ele de vederea lui. Atunci băiatul își răsfiră părul, încălecă și zbură cu bidiviul lui.

Zînele se uitară cu jind la dînsul și, nemaiavînd ce face, se întoarseră acasă și vorbiră între ele ca să nu mai bage argat strein la curtea lor, cît or trăi ele.

După ce ajunse pe moșia unui împărat mare, calul învață pe băiat ce să facă. El ascultă și se duse de se băgă argat la grădinarul împăratului. Pînă a nu se învoi cu grădinarul,

el își puse o băsică de vacă în cap, în care își ascunse părul cel de aur.

Grădinarul îl învață cum să facă brazde, să semene flori, să le răsădească și să le îngrijească. Și îl luase la ochi, căci era spirt, știi, colea, cum trebuie omului, mînă dreaptă, nu altceva. Totuși slugile din curtea împărătească îl numiră cheleș. Și, cheleș în sus, cheleș în jos, pînă ce îi rămaseră numele Cheleș.

Grădinarul împărătesc îmbătrînise la curtea împăratului. El era om destoinic, cu frica lui Dumnezeu și cinstit. Slujba lui de căpetenie era să ducă în toată dimineața cîte un mănuchi de flori la cele trei fete care le avea împăratul.

Îmbolnăvindu-se grădinarul într-una din zile, chemă pe argatul său și îi spuse să aleagă din florile cele mai frumoase atîtea cîte să-i ajungă a face trei legături de flori și să le ducă fetelor împăratului.

Cheleșul se duse de culese flori și făcu trei legături, una mai mare, alta mijlocie și alta mai mică. Pe cea mai mare, care era alcătuită din flori ce începuse a se trece și abia mai mirosinde, o dete fetei împăratului cea mai mare. Legătura mijlocie cu flori ce erau tocmai în floare o dete fetei celei mijlocii; iară legătura cea mai mică ce avea flori numai boboace, cari acum se deschideau, o dete fetei celei mici. Cum dete florile, o tuli d-a fuga, și se apucă de lucru prin grădină.

Fetele se mirară de aceasta, și cu toatele se duseră la împăratul și-i arătară florile. Împăratul chemă pe grădinar să-i spuie ce noimă să aibă florile ce trimisese fetelor sale.

Grădinarul se sperie cînd auzi că așa bolnav este chemat la împăratul.

Iară daca se duse, cu inima tremurîndă, și auzi de la împăratul șiritenia cu florile, el se dezvinovăți și spuse că, bolnav fiind în acea zi, trimisese pe argat să ducă florile.

Chemînd și pe Cheleș, el, daca veni, se apropie cu sfială și răspunse:

— Să trăiți, luminate împărate, întru mulți ani! Cînd am cules florile și am făcut acele mănunchiuri, n-am avut nici un gînd rău, martor mi-e Dumnezeu! ci am dat fiecăria din domnițe flori ce le arată care cum este.

— Și cum ai cutezat, tu, un cheleș ca tine, să faci una ca asta?

— Atîta m-a tăiat capul și m-a dus mintea, luminate împărate, atîta am făcut. Măria ta judecă și fă ce e cu dreptul.

Împăratul rămase pe gînduri. El, deși s-a întristat, dară mai mult s-a bucurat că îi aduse aminte ceea ce trebuia să facă el ca un părinte.

Apoi trimise o pungă cu bani argatului. Acesta se duse și-i dete grădinarului, sub cuvînt că el nu știe ce să facă cu ei, ca unul ce are de toate de la stăpînu-său.

Nu trecu mult și, viind o sărbătoare, împăratul cu toți curtenii și bătrînii împărăției merse la biserică. Între bătrînii și credincerii curții era și grădinarul. Numai fata cea mică rămase acasă.

Argatul, văzîndu-se singur, descinse frîul de pe lîngă sine, scoase dintr-o nucă niște haine de aramă, din cele luate de la zîne, se găti bine, intră în grădină, sună frîul și veni calul lui înșelat, dar neînfrînat și, puindu-i frîul în cap, argatul încălecă și prinse a-și încura calul prin grădină. Fereastra fetei de împărat celei mici da în grădină și ea văzu tot ce se petrecu.

După ce strică grădina, argatul se duse ca fulgerul la biserică, dete calul în mîna unui om ce sta afară, ca să i-l ție, și el intră în biserică. Aci merse înfipt la mir, se ploconi în dreapta, se ploconi în stînga și ieși afară.

Toți cei din biserică se mirară de dînsul. Pînă și împăratul zicea că nici el nu mai văzuse așa voinic frumos.

Argatul de la grădinărie, cum ieși din biserică, încălecă și într-un suflet ajunse la grădina împărătească și descălecă și porunci calului să facă la loc tot ceea ce stricase. Calul se puse și numaidecît îndreptă grădina și o făcu și mai frumoasă de cum fusese.

Fata împăratului cea mică vedea de la fereastră și tăcea. Cînd se întoarse de la biserică, surorile cele mai mari zise celei mai mici:

— Ce rău ai făcut de n-ai venit și tu la biserică, că a venit un tînăr îmbrăcat așa și așa, a făcut așa și așa, și numaidecît a plecat, de au rămas toți cu ochii după el.

Fata cea mică asculta și tăcea.

Dară grădinarul, cînd intră în grădină, stătu în loc și se miră. Apoi își închipui el că poate d-aia i se pare grădina mai frumoasă, unde nu intrase de mult într-însa.

Peste cîtva timp veni iarăși o sărbătoare și împăratul se duse la biserică iarăși cu toată curtea lui. De astă dată

fata cea mică se făcu bolnavă într-adins, rămase acasă și se puse la fereastră.

Argatul de la grădinărie scoase de astă dată niște haine de argint, scutură frîul și încălecă pe cal, carele venise numai cît ai clipi. Și iarăși încurîndu-l prin grădină o strică și mai rău decît întîia oară și iarăși merse la biserică, făcu ca și de-lalt rînd și se întoarse acasă, porunci calului să dreagă grădina, carele o făcu încă o dată mai frumoasă decît era.

Fata împăratului cea mică privea de la fereastră și tăcea. Îi spuseră surorile, îi spuse mumă-sa, îi spuse tată-său de tînărul cel mîndru ce venise la biserică și despre care nimeni nu știa de unde era.

Ea asculta și tăcea.

Mai trecu ce trecu și iarăși, într-o sărbătoare mare, împăratul merse la biserică cu toți sfetnicii săi și cu toți curtenii tineri și bătrîni. Și de astă dată fata cea mică a împăratului se prefăcu că este bolnavă și rămase acasă. Între curtenii împăratului cari merseră la biserică era și grădinarul, fiind bătrîn, credincios și vechi slujbaș al împăratului.

Argatul cel cheleș, daca se văzu singur, scutură frîul și-și chemă calul. De astă dată scoase din găoacea de nucă rîndul de haine cel de aur, se găti frumos, înfrînă calul ce venise numai înșelat, își lăsă părul de aur pe spate, încălecă, își încură calul prin grădină, pe care o strică de tot, și apoi se duse ca și de-lalt rînd la biserică, merse la mir, se ploconi în dreapta și în stînga și ieși.

Întorcîndu-se acasă, porunci calului de făcu grădina de trei ori mai frumoasă decît era.

Fata împăratului îl văzu și cînd ieși, și cînd se întoarse, și ceea ce făcu, dară tăcea.

Cînd se întoarseră de la biserică, împăratul și toți cu totul spuseră fetei celei mici a împăratului minunea ce văzuseră.

— Daca n-ai fost și tu la biserică, îi ziseră, să fi văzut cum a venit acel Făt-Frumos strein, cu părul de aur, ce mîndru era cînd s-a aplecat în dreapta și în stînga la toți cei din biserică și cum a ieșit apoi, fără să bage pe nimeni în seamă.

Fata cea mică a împăratului se făcea că ascultă, dară tăcea într-însa și rîdea înfundat. Vezi că știa ea ce știa.

Grădinarul, daca se întoarse de la biserică și văzu frumusețea aia de grădină ce făcuse calul argatului, se tot freca

la ochi și nu-i venea de loc să crează. Asta să fie grădina, ori ba? și credea că a rătăcit prin altă grădină. Nu o mai cunoștea. Și, văzînd pe argat, îl întrebă despre acea schimbare; iar argatul își cerea iertăciune, spuind că el a făcut ceea ce învățase de la stăpînu-său.

Darămite cînd văzu împăratul? Scoase și dete o pungă de bani grădinarului, pentru că-i făcuse o grădină, de nu se mai găsea ca asta la nici un împărat.

Și mai trecînd ce mai trecu, împăratul își aduse aminte de cele trei mănuchiuri de flori. Atunci se vorbi cu împărăteasa cum să facă să-și dea fetele la casele lor.

Cum se află de această hotărîre împărătească, începu a veni peținori de pe la fel de fel de împărați. Fetele, adecă cea mare și cea mijlocie, își aleseră cîte un fecior de împărat și se duseră după bărbații lor.

Fata însă cea mică nu voia să se mărite cu nici un chip. Ba să-i dea pe feciorul cutărui împărat, ba pe al cutărui; așa! ea zicea că nu-i place nici unul. Ce să facă bietul împărat? Se sfătui cu boierii și găsiră cu cale să stea fata într-un pridvor, cu un măr de aur în mînă, să treacă toți fiii de împărați și de boieri pe dinaintea ei, și, pe care îl va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Așa și făcură.

Trecură fiii de împărați carii veniseră în peținut, dară ca să lovească pe vreunul, ba.

Trecură și fiii de boieri mari ai împărăției, dară ca să lovească pe vreunul, nici gînd n-avu.

În cele mai de pe urmă trecură toți tinerii buni și răi din împărăție, și din boiernași, și din prostime, și nici nu se uită la dînșii fata ce sta cu mărul în mînă. Trecînd și argatul de la grădinărie, din întîmplare, pe acolo, fata îl lovi cu mărul drept în cap.

Fiii de împărați și de boieri rămaseră ca bătuți de Dumnezeu, cînd văzură una ca aceasta.

Împăratul zise că trebuie să fie o greșeală, și pofti pe fiii de împărați și de boieri să mai treacă o dată.

Trecură toți cu totul, și nu lovi pe nimeni; zise și chelului să treacă, și de astă dată tot pe el îl lovi.

Împăratul nu se putea învoi ca să ia fie-sa de bărbat un așa om prost și pofti pe toată adunarea să mai treacă o dată, căci, negreșit, trebuie să fie vro greșeală a fetei.

Trecură și a treia oară, și tot pe argatul cel chel îl lovi cu mărul fata împăratului.

Atunci împăratul, neavînd încotro, dete de bărbat fie-sei pe argat, dară îi și oropsi, gonindu-i de la casa lui.

Ei se duseră de la fața împăratului, care îi oropsise, cu lacrămile în ochi și cu inima smerită, și-și aleseră loc de trai un bordei în care ținuse împăratul niște bivoli. Apoi aducîndu-și aminte fata împăratului de ceea ce făcuse în grădină, îl îndemnă să-și cheme calul.

Argatul, ginerele împăratului, făcu precum îi zisese soția, chemă calul și-i porunci să-i facă niște palaturi sub pămînt, fără seamăn pe lume. Calul nu întîrzie și le făcu niște palaturi înfricoșate. Nu se găsea la împăratul în casă ce se găsea în palaturile lor. Și bogății, și scumpeturi, și tot ce ai fi poftit se găsea la dînșii.

Și mai trecînd cîtînică vreme la mijloc, se pomeni împăratul cu veste de la un alt împărat să iasă la război. Împăratul chemă în ajutor pe ginerii săi, feciorii de împărați, carii și veniră și se lăudau cu isprăvile ce au să facă.

Cînd veni vremea a merge la război, iată că se înfățișe la împăratul și argatul, ginere al său, și ceru să-l ia și pe dînsul la război, că poate va tăia și el vrun vrăjmaș.

Împăratul și ginerii cei mari îl înfruntară, zicînd să-i lase în pace, să nu-i mai poarte și lui grija p-acolo. El stărui și împăratul se înduplecă și porunci să-i dea și lui o mîrțoagă de cal și o rugină de paloș.

Argatul încălecă voios și porni înaintea oștilor. Cînd ajunse la o lăcoviște pe unde trebuia să treacă, el înnomoli calul și începu să-l bată ca să iasă de acolo, dară în deșert. Ajungîndu-l împăratul cu ginerii cei mari și cu toată oastea, trecu pe lîngă dînsul clătinînd din cap, iară ostașii își dedeau coate și rîdeau.

După ce trecură și se depărtară de nu se mai văzură, argatul scutură frîul, și iată că îndată și-i sosi calul. Îi spuse ce avea de gînd să facă și ceru povață. Calul îl învață ce să facă, cînd va fi dinaintea vrăjmașului. După ce luă în cap tot ce-l învață calul, încălecă și porni și el.

Ajungînd la război și văzînd pe ai săi încăierați cu vrăjmașii, tocmai cînd aceștia erau să dovedească pe socru-său și pe cumnații săi, unde mi se ridică de trei stînjeni pe dasupra oștilor și zbură drept la împăratul socru-său, îi tăie degetul cu inelul și-l luă cu sine. Apoi se lăsă asupra vrăjmașului și tăia în carne vie cu nemilostivire, întocmai ca un muncitor vrednic cînd trage cu coasa nemiluit.

Iar cînd îl întețea vrăjmașul, calul se urca ca fulgerul în sus și se ținea bine de coama lui. Apoi cînd se lăsa în jos, tăia cum știa el în legea lui să taie. Așa, vezi, îl învățase calul.

De trei ori se urcase în sus, cînd năvălise vrăjmașul asupra lui, și de trei ori se lăsase ca un vîrtej asupra oastei vrăjmășești. La fiecare dată cădeau d-a stînga și d-a dreapta lui cu grămada și făcea uliți, uliți pe unde mergea. În mai puțin ca de cînd mă apucai să vă povestesc, mormane de morți se vedea pe unde trecuse el.

Așa spaimă grozavă băgă el în inimile vrăjmașului, încît prinse a fugi, iară el a-i goni și a-i tăia ca pe niște vite.

Împăratul socru rămase înmărmurit cînd văzu atîta vrednicie. După fuga vrăjmașului, el stătu locului și mulțumi lui Dumnezeu că le-a trimes pe îngerul său de i-a scăpat din mîna dușmanului, care vrea să-i piarză, și mai multe nu.

Argatul, ginerele împăratului, după ce-l mîntui, se întoarse înaintea lui, dete drumul calului său, încălecă iară pe mîrțoaga ce-i dase împăratul și se chinuia a ieși din nomol.

Împăratul se întorcea cu voie bună de la oaste și dînd peste dînsul înnomolit încă în noroi, porunci la vro doi ostași de-l scoase d-acolo.

Și ajungînd acasă, ginerele împăratului cel chel spuse neveste-sei ce făcu. Ea se bucura din toată inima.

Toată oastea vorbea de îngerul Domnului care le dăduse atîta ajutor și-l semuia cu străinul care venise la biserică. Însuși împăratul bănuia aceasta, și ar fi dorit ca să-l mai întîlnească o dată, să-i mulțumească. Dară ia-l de unde nu e.

Mai trecînd ce mai trecu, împăratul ajunse de orbi. Toți vracii se adunară și-i dădură leacuri, dară nici unele din buruienele lor nu-i dară înde bine. Vrăjitoarele puseră apă la stele și-i aduseră și-i descîntară, tot însă ce punea la ochi mai rău îi făcea, dară mai bine de loc. În cele din urmă un cititor de stele și vraci mare fu adus cu multă cheltuială din țări streine, și acesta spuse că pînă cînd împăratul nu va avea lapte de pasăre de peste apa Iordanului cu care să se ungă la ochi, nu-i va veni văzul.

Atunci puse împăratul oameni să strige prin toată împărăția că cine se va găsi să aducă lapte de pasăre de preste apa Iordanului, acela să știe cu bună încredințare că va dobîndi

cal împărătesc și jumătate împărăția. Dară strigară de surda, căci nu se găsi nimeni carele să se însărcineze cu această slujbă.

Ginerii împăratului cei mari, daca văzură așa, se legară că ei vor aduce laptele trebuincios și încălecară pe cai buni împărătești, luară cu dînșii slujitori și bani. Umblară ei, cătară și nu putură afla ceea ce căutau. În cele din urmă dete peste un înșelător, carele le dete lapte ca tot laptele și le luară o mulțime de bani. Ei se întoarse cu bucurie la casa socrului lor.

În aceeași vreme și ginerele împăratului, argatul, plecă după lapte de pasere. El scutură frîul și îndată și veni bidiviul lui. Îi spuse ceea ce voia, și calul îi răspunse:

— Ce e mai lesne, stăpîne; căci acolo locuiesc și eu.

Încălecă și porni. După ce ajunse, luă lapte de pasere de preste rîul Iordanului și în cîteva zile se întoarse acasă, cam tot odată cu cumnații săi.

Aceștia merseră la împăratul, îi aduseră lapte de al lor, cu care dete pe la ochi împăratul și rămase ca întîi, orb ca toți orbii. Nu-i folosi nimic. Merse și argatul și-i aduse și el lapte, dară adevărat lapte de pasere de preste rîul Iordanului. Împăratul nu prea voia să dea pe la ochi. După stăruința împărătesei și a sfetnicilor, se înduplecă și se unse. Cum puse la ochi lapte de acesta, băgă de seamă că vede ca prin sită. Mai dete o dată, văzu ca prin ciur; cînd se unse și a treia oară, văzu luminat ca toți oamenii.

Împăratul iertă pe argat de fapta lui de mai-nainte. Ginerele său cel mic, daca văzu așa, rugă și el pe împăratul să vie să le vază locuința. Împăratul se înduplecă și merse. Cînd ajunse acolo, ce să-i vază ochii? Ce nu era în palaturile lui era în locuința ginerelui său cel mic.

Văzînd mirarea de care era coprins împăratul, ginerele său cel mic se încumetă și zise:

— Eu sunt, mărite împărate, cel ce am venit de trei ori în biserică.

Împăratul aruncă țintă ochii la el.

— Eu sunt cel ce ți-am făcut grădina cea frumoasă.

Împăratul parcă nu-i venea să crează spuselor lui.

— Eu sunt, mai zise, cel ce v-am scăpat în război din mîna nelegiuiților ce se sculaseră să te răpuie.

Împăratul rămase stîlpit de mirare. Apoi, mai viindu-și în fire, îi zise:

— Cum poți dovedi zisele tale?

Atunci ginerele său cel mic ieşi afară, scuturâ frîul, scoase hainele de aur din găoacea de nucă unde le păstra, se gătì frumos, îşi lăsă părul pe spate, încălecă pe cal şi, arătînd împăratului degetul cu inelul, zise:

— Iată, mărite împărate, dovezile ziselor mele.

Şi începu a încura calul prin curtea împăratului. Părul său cel de aur şi hainele cu care era îmbrăcat strălucea ca soarele.

Împăratul, uitîndu-se la dînsul, tot punea mîna la ochi, *făcîndu-şi umbră. Vezi că se temea* să nu orbească încă o dată.

El lăudă pe fie-sa pentru că-şi alesese un asemenea bărbat.

— Şi ai fi putut oare crede d-ta, tată, răspunse fata cea mică, că aş fi putut să-mi aleg de bărbat pe unul care să facă tatălui meu, împărat, ruşine în lume?

Atunci împăratul, şi bătrîn fiind, se coborî din scaunul împărăţiei, pe care se urcă ginerele său cel mic. Şi împărăţîră în pace şi în linişte pînă ce trăiră.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

FATA SĂRACULUI CEA ISTEAŢĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om şi o femeie. Ei erau atît de săraci, încît n-aveau după ce bea apă. Nici tu casă, nici tu masă, nimic, nimic, dară nimic n-aveau după sufletul lor. Muncea bietul om de dimineaţa pînă seara tîrziu, alături cu muierea, de-i treceau năduşelele, şi ca să dea şi ei în spor, ba.

Se ţinea, vezi, norocul după dînşii ca pulberea după cîini, cum se zice.

Umblau cu tărăbuţele de colo pînă colo, şi ca să se statornicească şi ei la un loc, nu găseau. Căci cine era să-i priimească pe ei, doi calici, cu leaota de copii după dînşii?!

Adică uitasem să vă spui. Aveau aceşti oameni o spuză de copii. Din aceşti copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieţii erau mărunţei şi stau pe lîngă dînşii ca ulceluşele.

Să nu vă fi dus Dumnezeu vrodată să fiţi faţă cînd venea omul de la muncă, că v-aţi fi luat cîmpii. Ieşeau toţi afară înaintea lui, jigăriţi şi hărtăniţi, ca nişte netoţi, subţiratici şi piţigăiaţi, mă rog, leşinaţi de foame, şi tăbărau pe bietul om cu gura: tată, mi-e foame, tată, mor de foame.

Tatăl lor se zăpăcea şi nu ştia către care să se întoarcă mai întîi şi le da toată agoniseala lui dintr-o zi. Dară de unde să le ajungă ce brumă le aducea el? Abia puneau p-o măsea.

Bietul tat' său şi biată mă-sa de multe ori se culcau nemîncaţi. Li se rupea inima de milă, dară n-aveau încotro. Şi ca să-şi liniştească copiii, el le făgăduia că a doua zi

are să le aducă mai mult. Astfel, mai cu şoşele, mai cu momele, adormeau şi bieţii copii, cu nădejde că a doua zi are să fie mai bine.

Dintre toţi copiii, fata cea mai mare era mai tăcută şi mai cu judecată. Ea rămînea cu surorile şi fraţii cei mai mici cînd se duceau părinţii la muncă, vedea de dînşii, îi mustruluia şi îi povăţuia să fie mai cu răbdare, mai îngăduitori, ca să nu se amărască pînă într-atît părinţii. Dară, bate toba la urechea surdului. Adecă, de! Ce să zici? Ar fi fost şi ei, poate, mai îngăduitori, şi mai cu răbdare, dară burta le da ghies şi îi făcea de multe ori să fie neînţelegători.

Într-acestea, boierului pe moşia căruia se afla aceşti oameni, ca şi urgisiţi de Dumnezeu, i se făcu milă de ei şi, într-o zi, cînd veni omul să se roage pentru sălaş, el îi zise:

— Omule, te văz harnic, muncești de te spetești, şi două în tei te văz că nu poţi lega. Iată, eu mă îndur şi-ţi dau un petec de loc, să fie de veci al tău. Du-te de-ţi alege petecul ce-ţi va plăcea şi apucă-te numaidecît să-ţi faci un bordei.

— Bogdaproste cucoane, şi Dumnezeu să priimească. De unde dai să izvorască, răspunse bietul om.

Se duse de-şi alese un petec de loc şi pînă în seară groapa pentru bordei o şi dete gata.

Nepartea lui. Cum se brodi ca locul ce-şi alesese să fie alături cu al unui ţăran bogat şi mîndru de nu-i ajungea cineva cu prăjina la nas.

Peste noapte, nu ştiu cum se făcu, nu ştiu cum se drese, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă şi muri.

A doua zi de dimineaţă bogatul, văzîndu-şi vita moartă, *sări cu gura mare asupra săracului, îl luă de piept şi cu el* tîrîş se duse la curtea boierului, să le facă judecată.

Boierul se miră cînd îl văzu şi-i întrebă ce caută?

Ţăranul cel bogat zise:

— Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el! după ce ţi-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lîngă mine şi-a ales să-şi facă bordei! Una la mînă. Bagă de seamă că, după ce e sărac, apoi e şi cu nasul pe sus. Al doilea, groapa ce şi-a făcut pentru bordei, după ce că e mare foarte, apoi n-a avut grije să o acopere peste noapte cu ceva, numai ca să-mi facă mie pagubă, şi mi-a căzut o vită într-însa de şi-a rupt junghietura. Judecă d-ta acum, nu e dator să mi-o plătească? El zice că n-are cu ce. Şi ce-mi pasă mie de asta?

— Boierule, răspunse și săracul umilit și cu lacrămile în ochi cît pumnul. Boierule, n-am ce zice, omoară-mă, spînzură-mă, n-am ce face daca a dat păcatul peste mine. Așa este cum zice bogătașul meu vecin. Și fiindcă lui Dumnezeu îi place dreptul, drept să-ți spui ce e drept: am săpat groapă, și o groapă mare, ca să încapă bordeiul pe toți ai mei, dară nici că m-am gîndit ca să-i aduc pagubă. Și nici n-a fost la sufletul meu cugetul de mîndrie, căci n-aveam pe ce mă mîndri, cînd mi-am ales loc lîngă d-lui. Acum luminеze-vă Dumnezeu, boierule, și judecați după dreptate.

Boierul sta în cumpănă. Nu știa cui să dea dreptate. Vedea el că săracul a căzut în păcate, dară fără voie. După ce se gîndi el nițel, zise:

— Bre, oameni buni! Eu am să vă fac trei întrebări; cine le va dezlega mai bine, a aceluia să fie dreptatea. Vă dau răgaz de trei zile, gîndiți-vă. După trei zile să veniți și să-mi ghiciți întrebările. Țineți minte bine. Întîia întrebare sună așa:

Ce este mai gras în lume?

A doua:

Ce este mai bun?

Și a treia:

Ce aleargă mai iute?

Aide, duceți-vă acum. Dară să mai știți una: daca nici unul din voi nu va ghici vreuna din întrebările mele, să știți că unde vă stau picioarele o să vă stea și capetele.

Amîndoi împricinații se întoarseră la casele lor. Bogătașul, lăudîndu-se că el are să ghicească, fiindcă ce lucru poate fi mai ușor decît a spune că porcul său din ogradă este mai gras, deoarece stă slănina pe dînsul de o palmă; iară săracul plîngea de potopea pămîntul, gîndindu-se ca ce o să spuie el.

Daca ajunseră fiecare la ai săi, bogătașul era vesel că are să-și cîștige pricina, iară săracul se puse pe gînduri și tot ofta. Copiii se adunară pe lîngă dînsul, se uita, dară nu cutezau să-l întrebe ceva. Începură și ei a plînge; și se făcu acolo la dînșii o plîngere și o jelanie de te luau fiori de milă.

Numai fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă ce are de este așa de trist?

— Ce să am, fata mea? Iacă păcate de la Dumnezeu. Boierul ne-a îndatorat să-i ghicim niște întrebări pe cari nici oamenii cei procopsiți nu i le-ar putea spune, necum un sărman prost ca mine.

— Ci spune-ne și nouă, ca doară d-om putea să-ți dăm vrun ajutor.

— Ca ce ajutor ați putea voi să-mi dați, voi care nu știți încă nici cum să mănîncă mămăliga.

— Te miră, tată, la ce am putea fi bune și noi. Și apoi ce strică daca ne vei spune și nouă?

Atunci săracul zise: iacă, iacă, iacă ce ne-a zis boierul să ghicim; căci de unde nu, ne va sta capul unde ne stau tălpile.

Fata cea mare se puse pe gînduri și, după ce mai cugetă ea ce mai cugetă, se apropie de tată-său și îi zise:

— Ia lasă, tată, nu mai fi așa mîhnit. Nu ne lasă Dumnezeu pe noi să pierim. Cînd te vei duce la boierul să-i dai răspuns, ți-oi spune și eu ceva. Și poate că va da Dumnezeu să scapi cu față curată dinaintea lui.

Săracul păru a se mîngîia oarecum; dară numai inima lui știa. Nu voia, vezi, să-și mai mîhnească și copiii.

În dimineața cînd fu a se înfățișa la boierul ca să-i ghicească întrebările, fie-sa îi spuse ca ce să răspunză. Săracul se arăta a fi mulțumit, dară se îndoia.

Se înfățișară înaintea boierului. Bogătașul, mîndru și cu pieptul deschis; săracul, umilit și strîns la piept de sta să-i crape sucmanul cel zdrențuit de pe dînsul.

Boierul întrebă pe bogătaș:

— Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta?

Bogătașul răspunse cu coraj:

— Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decît porcul meu din ogradă, care are grăsimea pe el de o palmă de groasă.

— Minciuni spui, răspunse boierul.

Și întrebînd și pe săracul, el răspunse cu sfială:

— Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pămîntul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătățile pe cari le avem.

— Așa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătașului iară:

— Ce aleargă mai iute pe lumea asta?

— Armăsarul meu, cucoane, răspunse bogătașul, că aleargă peste văi și dealuri, cînd îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

— Apoi de, cocoane, capul meu nu mă duce așa departe, fără decît dau cu socoteală că nimic nu aleargă așa de iute ca gîndul, răspunse și săracul.

— Tu ai dreptate. Cela aiurează.

În cele din urmă, mai întrebă o dată pe bogătaș:

— Ce este mai bun pe lumea asta?

— Nimic nu este mai bun pe lumea asta, milostive stăpîne, răspunse el, ca judecata cea dreaptă a măriei tale.

— Eu, boierule, cu prostia mea mă duce gîndul să crez că nimic nu e mai bun pe lumea asta ca Dumnezeu, care ne sufere pe lume cu toate răutățile noastre.

— Adevărat, așa este, zise boierul.

Și, întorcîndu-se către bogătaș, adăogă:

— Ieși afară, țăran viclean și mojic ce ești, sau pui acum de-ți trage la tălpi atîta cît nu poți duce.

Bogătașul ieși cu coada între picioare.

Și chemînd mai aproape pe sărac, îl întrebă cu un grai blajin:

— Spune-mi, bre, omule, cine te-a învățat pe tine să răspunzi așa de potrivit, căci din capul tău ăla secu nu crez să fi ieșit așa cuvinte înțelepte.

Bietul sărac se cam codea. Nu-i venea să spuie drept, de teamă să nu pățească ceva. Dară daca se văzu încolțit, spuse tot adevărul precum era.

Atunci boierul, mirîndu-se în sine de iscusința fetei săracului, îi porunci ca a doua zi să vie cu fata la curtea boierească. Ea să fie nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici călare, nici pe jos, nici pe drum, nici pe lîngă drum.

Cum auzi săracul unele ca acestea, începu a se boci și a se văicăra, de nu-ți venea să-l mai auzi, și se întoarse la ai săi.

Fata cea mare, cînd auzi cele ce îi spuse:

— Nu te teme, tătucă, îi zise ea, că-i viu eu lui de hac! Numai să-mi cauți două mîțe.

Cum se făcu dimineață, fata aruncă pe dînsa un volog (plasă), luă mîțele la subțiori, încălecă pe un țap și plecă la curtea boierească.

Mergînd astfel pe drum, ea nu era nici călare, nici pe jos, căci îi da de pămînt cînd un picior, cînd altul, țapul fiind pitic; umbla ni pe drum, ni pe lîngă drum, căci țapul nu ținea drumul drept. Aci trecea pe lîngă cîte un gard să apuce cîte vrun lăstar de la vrun pomișor; aci trecea de cealaltă parte. Nu era nici îmbrăcată, nici dezbrăcată cu vologul aruncat pe dînsa.

Și așa, cu chiu, cu vai, ajunse la curtea boierească. Cînd o văzură boierul și oamenii curții, venind așa, încremeniră. Boierul, vezi, nu voia să se dea rămas, și porunci

să dea drumul la doi zăvoi ce-i ţinea la curte în lanţ. Aceştia, cum văzură alaiul cu care venea fata săracului, se repeziră la dînsa, dară ea dete drumul îndată mîţelor şi zăvoii se luară după dînsele, iară fata săracului ajunse la scara boierească aşa precum îi poruncise boierul.

Văzînd şi această iscusinţă a fetei, boierul n-avu încotro şi fu nevoit s-o priimească. Atunci porunci să o fereduiască (să o îmbăieze), o îmbrăcă cu nişte haine ca de mireasă şi hotărî să o dea după un fecior ce-l avea boierul pe lîngă dînsul, care îl slujea cu credinţă.

După ce o văzu boierul curăţită şi ferchezuită ca o mireasă, şi cum avea ea şi pe vino-încoace, i se păru mai frumoasă de cum era atunci; ce-i abătu lui, că poftì să o aibă el de nevastă, mai cu seamă că era burlac, şi se cunună cu dînsa. Mai-nainte de a se cununa, boierul zise dînsei:

— Eu te iau de soţie; dară să ştii că tu n-ai voie să judeci niciodată fără de mine.

Ea priimi.

După ce trecu cît trecu de la cununia lor, boierul se duse o dată în treaba lui pe moşie. În lipsa lui veniră doi ţărani cu o prigonire la curte. Aflînd că boierul nu este acasă, şi văzînd pe cuconiţa într-un ceardac, ei începură să se jeluiască la dînsa. Ea asculta şi tăcea.

Unul zise:

— Aveam să mă duc pînă în cutare loc, însă o roată de la căruţă mi se stricase. Nu-mi puteam înhăma iapa la căruţa cu trei roate, mai cu seamă că era a fătat. Atunci m-am rugat de vecinul meu, ăsta care e de faţă, să-mi împrumute el o roată. El, ce e drept, aseară mi-a împrumutat roata ce i-am cerut, cu gînd ca azi pînă în ziuă să mă duc la treaba mea. Cînd, ce să vedeţi, cinstiţi boieri? Astă noapte mi-a fătat iapa un mînz.

Ţăranul cel cu roata îi tăie cuvîntul şi zise şi el:

— Nu-l credeţi, cucoană, să vă ţie Dumnezeu! Roata mea a fătat mînzul.

Cucoana asculta din ceardac şi tăcea.

Ţăranii aşteptară ce mai aşteptară şi, daca văzură că cucoana nu le face nici o judecată, întrebară:

— Da' unde-i dus boierul, cucoană?

— Ia, s-a dus, răspunse ea, să vază un lac de mălai ce-l avem pe marginea unui iaz, că în toate nopţile ies broaştele dintr-însul şi mănîncă mălaiul.

Țăranii se uitară lung și plecară. Ajungînd la poarta ogrăzii boierești, ei începură a se întreba unul pe altul:

— Ca ce fel de vorbă fu aia a cucoanei, mă, nea ăsta? Cum se poate broaștele să mănînce mălaiul?

Ce se sfătuiră ei, ce vorbiră, că numai se întoarseră să întrebe pe cucoană ce vorbă fu aia.

Daca veniră dinaintea cerdacului iară, prinseră a întreba:

— Da' bine, cucoană, ca ce să fie vorba ce ne-ai spus-o? Poate-se ca broaștele să mănînce mălaiul?

— Nu știu daca broaștele poate să mănînce mălai, au ba, răspunse cucoana; dară știu că roata nu poate să fete mînji.

Tocmai atuncea își veniră și țăranii de acasă. Acum înțeleseră șiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta înțelepciune și se împăcară cum știură ei mai bine.

Viind și boierul acasă, întrebă:

— Cine a mai fost p-aici în lipsa mea? Ce s-a mai petrecut?

— Ce să fie? răspunse ea. Iaca, iaca cine a venit și iacă ce s-a întîmplat cu ei, și ce le-am zis eu.

Boierul, cum auzi, îi zise:

— Fiindcă ai călcat făgăduiala și ai judecat fără mine, nu mai putem trăi amîndoi. Ia-ți ce poftești de la mine și ce-ți este mai drag în casa mea, și să te duci la tată-tău acasă.

Cucoana zise:

— Vorbele tale, bărbate, sunt sfinte pentru mine, pentru că de aceea bărbatul este bărbat. Nu sunt vinovată întru nimic, căci n-am judecat pe acei jeluitori, ci le-am spus numai unde este stăpînul lor. Dar daca d-ta găsești cu cale să mă gonești, eu mă supun fără să cîrtesc și-ți mulțumesc încă din adîncul sufletului pentru bunătatea ce ai de a mă lăsa să-mi aleg ce mi-e mai drag din casa dumitale. Un lucru te mai rog: fiindcă mă gonești, lasă-mă să mă mai veselesc o dată și eu în casa domnului meu și bărbat. Dă o masă și cheamă pe prietenii noștri și cunoscuți să petrecem împreună și să ne chefuim pentru cea din urmă oară.

Boierul se înduplecă și porunci de făcu o masă d-alea înfricoșatele, unde chemă prietenii și pe cei mai de aproape ai lor. Șezură, se înveseliră și se chefuiră cît le cerură inima. Cucoana însă tot îndesa paharele boierului și el le tot bea. Și[-i] mai dete unul, și încă unul, pînă îl făcu cuc. Se îmbătă boierul de se coclise turtă. Atunci și cucoana îl ia frumușel

la spinare, fără să mai simță boierul ceva și-l duse la tat-său acasă, unde îl puse pe cuptor de dormi pînă se trezi.

A doua zi, cînd se deșteptă, boierul, văzîndu-se în astfel de hal, întrebă unde se află.

Cucoana îi răspunse:

— La tata acasă. Cînd m-ai gonit de la d-ta, mi-ai dat voie să iau din casa dumitale ce mi-o fi mai drag. Aceea am și făcut. Nimic nu mi-a fost mai drag decît bărbatul. Nu crez să mă ții de rău pentru că mi l-am luat.

Cînd auzi boierul asemenea vorbe cu noimă, se gîndi ce se gîndi, apoi răspunse:

— Aidem, nevastă, acasă, și să trăim ca în sîn de rai; acum pricep eu ce odor de femeie am dobîndit.

Și m-am suit pe o șea
Și am spus-o așa.
M-am suit pe o roată
Și am spus-o toată.

ZÎNA MUNŢILOR

A fost odată etc.

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărăţiile de prinprejurul împărăţiei sale îi cerea sfaturi: atîta era de drept şi înţelept. Cînd se isca sfadă *între dînşii*, la acest împărat mergeau mai întîi la judecată şi, cum zicea el, aşa se şi făcea, fiindcă era judecător drept şi iubitor de pace. Cînd fu aproape de bătrîneţe îi dărui Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune cîtă bucurie simţi împăratul cînd a văzut că dobîndi un moştenitor. Toţi împăraţii vecini i-a trimis daruri. Ei nu mai puţin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile şi poveţele lui cele de mult folos, a dobîndit fecior.

După ce se mări, îl puse de învăţă carte. El era aşa de silitor, încît se mirau dascălii de dînsul cum de învaţă aşa repede. Ceea ce învăţa ceilalţi copii într-un an, el învăţa numai într-o săptămînă. Ajunsese să nu mai aibă dascălii ce să-i dea să înveţe. Iară tată-său scrise carte împărătească la *nişte filosofi vestiţi* ca să vie să ispitească cu învăţăturile lor pe fiul său.

La curtea acelui împărat se afla pe atunci un vînător *vestit*; şi, pînă să vie filosofii cei vestiţi, împăratul dete pe fiu-său acestui vînător ca să-l înveţe meşteşugul său.

După ce veniră filosofii, învaţă şi de la *dînşii* cîte în lună şi în soare. Bucuria tatălui său era aşa de mare unde vedea că fiu-său are să fie procopsit ca nici unul din fiii de *împăraţi*, încît se uita la dînsul ca la soare. Iară el de ce se

mărea d-aia se făcea mai cu minte şi mai frumos. În toată împărăţia lui şi a vecinilor lui împăraţi, altă vorbă nu era decît de înţelepciunea şi de frumuseţea acestui fiu de împărat.

N-ajunsese să-şi răsucească mustăcioara şi foile de zestre curgeau de la fel de fel de împăraţi, care voiau să-şi dea fetele după dînsul, dară el nu voia să se însoare aşa de tînăr.

Într-una din zile mergînd la vînătoare, văzu o turturică, care tot sărea înaintea lui; lui îi fu milă să o vîneze; el căuta vînaturi mari, fiindcă nu se temea de primejdii: era vînător meşter şi viteaz. În cele din urmă, daca văzu şi văzu că tot îi sărea în cale, întinse arcul şi dete cu o săgeată. El se miră prea mult cum de nu o putu omorî el, care era aşa de bun vînător, ci o răni puţin în aripă, care, aşa rănită, se duse de nu o mai văzu. Cum se duse turturica, simţi, nu ştiu cum, nu ştiu de ce, că îi tîcîia inima.

După ce se întoarse acasă, era tot cam galeş. Împăratul văzînd că tînjeşte fiu-său cu sănătatea, îl întrebă ce are, iară el răspunse că n-are nimic.

Turturica aceea era Zîna Munţilor care se îndrăgostise de frumuseţea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, şi d-aia se făcuse turturică şi îi tot sărea în cale. Nu ştia însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

Peste cîteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vînătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică, şi fiindcă tocmai era trebuinţă de o găinăreasă, o primi.

Curăţenia şi buna îngrijire ce da găinilor şi tutulor paserilor de la cotecele împărăteşti ajunsese de poveste. Împărăteasa era aşa de mulţumită, încît în toate zilele spunea împăratului cîte o vorbă bună pentru bărbăţia acestei femei tinere, dară săracă. Ea şi începuse a se gîndi la norocirea bietei femei. Fiul împăratului auzind atîtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vază şi el. Într-o zi, cînd împărăteasa se duse să cerceteze găinile şi să vază de cotece, merse şi fiul său cu dînsa.

Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, îşi aruncă ochii asupră-i cu o căutătură aşa de mîngîioasă şi aşa de plină de dragoste, dară cu smerenie, încît feciorul de împărat se fîstîci oarecum, dară îşi ţinu firea. Simţi că obrajii îi arde, o sudoare rece îl trecu, şi inima începu să-i tîcîiască, de părea că o să-i spargă pieptul. El însuşi nu-şi putea da

seama ca ce poate să fie istoria asta. Plecă ochii în jos, nu zise nici cîrc, şi se întoarse acasă.

Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia şi curăţenia ei. Ea se purta cu toate slugile cu bunăcuviinţă, şi nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.

Într-acestea un fiu al unui împărat vecin, însurîndu-se, a fost poftit la nuntă şi pe acest împărat cu toată curtea lui. Împăratul plin de bucurie merse la acea nuntă şi luă cu dînsul şi pe împărăteasă şi pe fiul său.

În ziua aceea, cînd era cununia fiului de împărat, la nunta căruia merse acest împărat cu feciorul său, găinăreasa se ceru şi ea de la vătaf să o lase şi pe dînsa să se ducă la preumblare. Vătaful, cam rîzînd, îi zise: „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar". Apoi o lăsă. Iară ea, înghiţind înfruntarea, nu zise nimic şi plecă.

Împăratul era vesel peste măsură văzînd că din atîţi feciori de împăraţi şi domni al său se deosebea prin isteţimea, boiul şi înţelepciunea lui. Toate fetele de împărat ar fi voit să joace lîngă el în horă. Cînd, deodată, vine la nuntă o fată îmbrăcată în nişte haine cum niciuna din fetele de împărat nu avea.

Cosiţele ei împletite cu meşteşug şi date pe spate îi atingeau pulpele şi ea era aşa de bine făcută, încît ochii tutulor rămase la dînsa. Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lîngă feciorul de împărat şi numai lîngă dînsul juca pînă către seară.

Vorbiră, rîseră, îşi povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mînă, fiindcă-i era ruşine feciorului de împărat să rîză şi să vorbească aşa înaintea tătîne-său şi apoi toţi fiii de împăraţi îşi dau coate, căci băgaseră de seamă că necunoscuta tot lîngă el juca.

Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuşi de schimbarea ce simţea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănui. El îşi pusese în gînd ca, la hora din urmă ce va juca, să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată, şi se gîndea că de n-ar avea bărbat să o ceară de nevastă. Cînd, pieri ca o nălucă.

Feciorul de împărat rămase ca un zăpăcit. Se întoarse acasă, dară cu gîndul era tot la dînsa. Tată-său, văzîndu-l tot pe gînduri şi trist, nu ştia ce să-i mai facă să-l înveselească oarecum. Cînd iată că-l poftesc la altă nuntă de împărat, unde se şi duse cu împărăteasa şi cu fiul său.

Ca și la cealaltă nuntă feciorul de împărat jucă cu fata cea necunoscută și frumoasă, care venise și la această nuntă și se prinsese în horă lîngă dînsul. După multe întrebări, află de la dînsa că ședea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăția tatălui său, doară căci nu-i zisese că șade chiar la dînsul. Atunci fiul de împărat îi făgădui să o ducă acasă, daca era singură, și ea priimi. Însă tocmai cînd era să se spargă nunta, ea pieri de lîngă dînsul din horă.

Se întoarseră deci acasă împăratul și cu ai lui, însă fiul lor se topea d-a-n-picioarele și nimeni nu știa din ce pricină. Deși se făcuse vîlvă că feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zînă, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu știe la sufletul său nimic. Toți vracii și cititorii de stele se aduseră și nimeni nu știu să-i ghicească răul de care suferă. Unul dintr-înșii zise că e teamă să nu dobîndească lipici.

Într-aceasta împăratul fu poftit la o altă nuntă de împărat, unde nu voi să se ducă, fiindcă inima lui nu era de veselii, ci se îngrija mai mult de fiul său. Dară daca văzu că fiul său atîta stăruiește, îi făcu voia. Acesta porunci la niște credincioși ai săi ca să aibă pregătit la îndemînă cîteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua nunții și cînd va fi înde seară să aștearnă pe drum smoală. După ce puse la cale toate astea, se duse la nuntă.

De cum începu hora, fata cea frumoasă și necunoscută veni ca din senin, și iară se prinse lîngă dînsul.

De astă dată era gătită și mai frumos, avea niște haine de la soare te puteai uita, dar la dînsa, ba. Juca feciorul de împărat și se uita la dînsa ca la un cireș copt. Și de astă dată o întrebă și ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui și acum că se va lăsa să o ducă acasă.

Cînd fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lîngă dînsul.

Nu se poate spune cît de mult se mîhni el; căzu la pat și zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu știu cît aceluia ce ar fi putut să-i tămăduiască copilul. Cînd iată credincioșii lui veniră cu un condur. Măiastra, daca se nomoli în smoală, mai bine lăsă condurul acolo decît să întîrzie.

Atunci [feciorul] împăratul[ui] trimise pe credincioșii lui să umble din casă în casă, și să puie pe toate femeile să se încalțe cu acel condur, și la care s-o potrivi, aceea să fie soția lui. Tată-său se învoi și el la această otărîre. Se

duseră deci, credincioșii lui, ocoliră toată împărăția, cercară toate femeile condurul, și la nici una nu se potrivi.

Auzind feciorul de împărat una ca aceasta se îmbolnăvi și mai rău. Apoi porunci ca să încerce și femeile din curtea împărătească. La nici una nu se potrivi. Nu mai rămase decît găinăreasa, pe care o uitaseră; dară împărăteasa, aducîndu-și aminte de dînsa, îi porunci să se încalțe și ea cu condurul. Cînd îl trase la călcîi, pare că fu de acolo. Era turnat pe piciorul ei. Ea începu a se văicăra și a tăgădui că nu era condurul ei. Feciorul de împărat cum auzi, porunci să i-o aducă, și cum o văzu strigă:

— Asta este, mamă.

Ea, deși tăgăduia, dară întețită de rugăciunile împăratului, ale împărătesei și ale fiului lor, în cele din urmă mărturisi că ea este stăpîna condurului.

După ce îi povesti că este zînă măiastră, că îl îndrăgostise de cînd îl văzuse la vînat, că el rănise o turturică, și că acea turturică era ea, și daca nu s-a arătat lui așa cum este a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pămînt, toată puterea ei piere. Mai spuse că, spre a-l putea vedea mai adesea, intrase găinăreasă la dînșii și că tot ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui.

După aceea ieși la scară, bătu de trei ori în palme, și iată o cărucioară, fără să fie trasă de cai, veni; ea își luă zestrea numai de scumpeturi dintr-însa, apoi, curgîndu-i șiroaie de lacrămi din ochi se întoarse și zise feciorului de împărat:

— Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc și eu.

Dete drumul cărucioarei și rămase lîngă fiul împăratului, carele în scurt timp se făcu sănătos. Apoi făcu o nuntă d-alea împărătești și după moartea tatălui său, rămaseră ei în scaunul împărăției, și domnesc și astăzi daca nu vor fi murit.

Încălecai p-o șea etc.

FĂT-FRUMOS CU CARÎTA DE STICLĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om, căruia i se urîse cu deşertăciunile cetăţilor şi se făcuse sihastru. Vezi că văzuse el că tot nu e nimic de lumea asta oarbă şi d-aia se dusese în sihăstrie. Acolo el avu vecini fiarele pădurilor, şi, aşa de bun era el la Dumnezeu, încît toate dobitoacele i se închinau şi îi lingeau picioarele cînd se întîlneau cu dînsul.

Într-una din zile, ducîndu-se el la marginea rîului, ce curgea prin pădurea aceea, ca să se spele, văzu un sicrinel, încheiat şi smolit bine, că vine pe apă şi se opreşte de marginea unde sta el, şi îndată auzi că orăcăieşte ceva ca un copilaş.

Stătu puţin şi cugetă el, ca ce să fie asta? Dară după ce se rugă puţin, ca să se depărteze de el ispita satanei, daca ispită ar fi, şi după ce văzu că orăcăitul se înteţeşte, necum să piară dinaintea lui, prinse a scoate sicriaşul la margine. Şi, deschizîndu-l, găsi într-însul un copil mic ca de două săptămîni. Cum îl luă în braţe, copilul tăcu.

Atunci sihastrul mulţumi lui Dumnezeu că i-a trimis suflet de om cu care să-şi mai petreacă urîtul în bungetul ăla de codru.

De gîtul copilului găsi un baier în care citi pustnicul că acel copil este fiu al unei fete de împărat.

De crescut, ar fi voit pustnicul să-l crească, dară nevoia era cu ce să-l hrănească. Atunci plecîndu-şi genuchii se rugă Domnului cu căldură, şi îndată răsări ca din pămînt din

iarbă verde un smochin mare, cu roadele, unele în mugur, altele în floare, altele în pîrg, iară altele coapte și numai bune de mîncat. Dete copilului zeamă stoarsă din o smochină, și mîncă copilașul, de se minună și sihastrul.

Așa îl crescu el acolo, pînă ce se făcu măricel, începu a umbla și a mînca și cîte altceva ce-i da sihastrul.

După ce se mai mări, învăță pustnicul pe fiul său de suflet să citească, și să-și adune rădăcini și alte verdețuri pentru hrană. Și așa petreceau ei acolo în tihnă, fără să-i supere cineva, bătrînul învățînd pe copil tot ceea ce știa el despre lume și ale lumii, copilul ascultînd și băgînd la cap tot ce-l învăța tată-său cel dat lui de sus.

Trecu așa cîțiva ani. Cînd, într-una din zile bătrînul spuse fiului său că o să se ducă la Dumnezeu.

— Să nu te sperii, dragul meu, că are să vie un leu groaznic să-mi sape groapa, și tu să mă bagi într-însa și să mă acoperi cu pămînt. Apoi să te sui în podul colibei mele și să iei d-acolo frîul ce vei găsi și să-l scuturi.

Încă vorbind, pustnicul se culcă și adormi somnul cel de veci. Băiatul plînse cu foc, văzîndu-se singur. Apoi iată, nene, că leul cel groaznic venea răcnind. I se făcu băiatului părul măciucă în cap de frică, dară, aducîndu-și aminte de vorbele bătrînului, se liniști și privi cum săpă groapa, în care el puse pe tată-său, și îl acoperi cu pămînt. După ce băiatul făcu precum îi zisese bătrînul, leul se duse în treaba lui și nu se mai întoarse pe acolo.

Băiatul rămîind singur, rătăcindu-se prin desișurile pădurei, plîngea și se tînguia de ți se rupea rărunchii de mila lui. Și, aducîndu-și aminte de cuvintele bătrînului, tatălui său, se sui în podul colibei, găsi frîul, îl luă și se dete jos cu el.

Am uitat să vă spui. După moartea bătrînului, smochinul se uscă de tot, nemairămîind decît un buștean pîrlit, stînd înfipt în pămînt.

Daca se dete jos cu frîul, băiatul îl scutură și, iată că, se arătă un armăsar cu șase aripi și zice:

— Ce poruncești, stăpîne?

— Ce să poruncesc? răspunse băiatul, ia să stai cu mine, aici, că mi-e urît singur.

— Ba nu, stăpîne, d-ta să mergi la lume, să faci ce ți-oi zice eu, că va fi mult bine de d-ta.

Se miră băiatul de spusele calului. Vezi că el nu știa nimic de ale lumii. Se mai miră o toană cînd îi spuse că trebuie să fie îmbrăcat. Și, după povața calului, bägă mîna

în urechia lui cea stîngă și scoase niște haine, cu care se îmbrăcă.

Și încălecînd, îl duse calul la un oraș și trase la un han. Se miră el de tot ce vedea și lua aminte la tot ce făcea cei-lalți oameni.

Iară după ce trecu cîteva zile, în care băiatul se mai deprinse cu lumea, calul îi zise că trebuie să-și facă și dînsul un căpătîi. Pentru aceasta îi zise să se lege la ochi și încălecînd zburâ cu dînsul, ca vîntul, ducîndu-se într-un dîmb și se opri acolo. Apoi îi zise:

— Stăpîne, descalecă, și cu frîul în mînă, apleacă-te și ia de pe jos ce ți-o da de mînă și umple-ți sînurile.

— Așa orbește, ce naiba o să apuc? Mai bine ar fi să mă dezleg la ochi, răspunse băiatul.

— Să nu faci una ca asta, vai de mine! că în clipa ce vei deschide ochii, cu moarte vei muri, îi zise calul.

Băiatul ascultă. Descălecă, dară frîul din mînă nu-l lăsă. Se plecă jos și cu cealaltă mînă lua pe nepipăite, tot ce putu apuca, își umplu sînurile, încălecă și porni înapoi.

Acasă daca ajunse și se dezlegă la ochi, ce credeți că mi-ți văzu, boieri dumneavoastră? numai pietre nestemate, una mai frumoasă decît alta, una mai mare decît alta. El nu știa ce sunt alea, se juca cu dînsele ca copiii cu pietricelele. Calul însă îl învață ce să facă cu ele.

Luă numai cîteva și se duse pe la negutători de le schimbă pe bani. Plăti la han, își cumpără cele ce îi era de trebuință și-i mai și rămase.

Acum calul îl învață ce să mai facă. Îl învață să aleagă vro cîteva pietre din cele mai mari și mai frumoase și să le ducă în dar la împăratul locului aceluia.

Și el făcu așa.

Iară daca se duse la împăratul cu darul și văzu că îl priimește împăratul cu mare cinste și atît îi prețuiește darul, el spuse că mai are încă multe.

Se sperie și împăratul de atîta bogăție ce văzu la băiat și-l luă în nume de bine.

Nu era țirmonie la curte, unde să nu fie și el chemat. Nu era paradie ori vrun alai sau serbare, ca să nu fie și el acolo.

Azi așa, mîine așa, el făcu cunoștință cu toți fiii de domni și de boieri și învață de la dînșii, ia numai așa auzind și văzînd, toate obiceiurile: cum să mănuiască sabia ori paloșul, cum să răsucească buzduganul, cum să întinză arcul

și să ochească, ba încă îi și întrecu, că era deștept băiatul, iscusit și numai spirt, ca un român verde ca bradul și mîndru ca stejarul.

Toate bune. Numai de un lucru nu-și putea da el seamă. Că de ce adecă împăratul era tot trist și tînjea firea într-însul. Într-una din zile nu știu cum îi veni lui bine și prinse a-l întreba:

— Împărate, zise el, toate bunătățile de pe lume ai, toți ți se închină ca la un mare împărat,ce ai la sufletul tău de ești tot fără chef și mîhnit?

— Ei, dragul meu, ce să am? Ia niște păcate de la Dumnezeu am avut să trag pe lumea asta și acum m-au ajuns. Aveam o fată și doi băieți și parte de ei n-am avut. Un spurcat de zmeu mi-a furat fata și nu pot da cu mîna de urma ei, de loc, de loc. Două oștiri am trimis, împreună cu fiii mei și toți cu totul s-au prăpădit. Nevasta mea, împărăteasa, s-a sfîrșit de dorul copiilor și eu nu e departe pînă să mă duc să mă împreun cu dînsa, că uite, simț că slăbesc din zi în zi, și nu-mi mai dă inima să mă veselesc.

Băiatul tăcu și-i păru rău că aduse vorba despre lucruri atît de mîhnitoare sufletului împărătesc.

Dacă se întoarse acasă la dînsul, spuse calului cele ce află și-l întrebă, că nu e chip a scoate pe fată din mîna zmeilor?

Calul îi răspunse:

— Ce nu se poate pe lumea asta? Însă ca să scapi pe fată din mîna zmeului, cam greu lucru este din pricina zgripsoroaicii de mă-sa, că este și vrăjitoare de înghiață apele.

Atîta fu destul băiatului să afle. El nu voi să știe greu negreu, și se duse drept la împăratul.

Mai aduse vorba încă o dată despre copiii lui cei pierduți, cercetă mai cu d-amănuntul despre dînșii, apoi zise:

— Mă voi duce să ți-i aduc eu, mărite împărate.

— Fugi d-acolo, voinice, îi răspunse împăratul. Nu-ți mai pierde tinerețele în deșert. N-a putut face nimic novacul meu, n-a putut face nimic arapul meu, dară încămite tu, un copil necercat în ale războiului. Novacul avea darul de culca la pămînt o oaste întreagă, de se făcea o movilă înaltă cît era ea de mare, cînd aducea o dată mîna de o da la spate și apoi el se punea de ședea d-asupra movilei. Arapul meu avea darul de a înghiți o oștire cît de mare, cînd sorbea o dată, și apoi o da afară ca și mistuită. Și totuși ei s-au răpus ducîndu-se cu fiii mei la război.

— Voi cerca și eu, mărite împărate, dacă-mi vei da voie.

— Du-te băiete, daca te trage aţa la moarte.

Şi luîndu-şi ziua bună de la împăratul, voinicul se duse la calul său şi-i spuse tot ce auzise de la împăratul, şi tot ceea ce hotărîse el să facă.

— Să mergem, răspunse calul, însă cu cugetul tot la Dumnezeu, şi el nu ne va lăsa să pierim.

Vezi că nu ştiu de ce, dară voinicul simţi că parcă fata împăratului să fie scrisa lui, şi parcă nu mai avea odihnă în oase.

Se pregăti şi porni. Şi merse, şi merse, şi merse, zi de vară pînă-n seară, ca cuvîntul din poveste, care d-aci încolo mai frumos este, pînă ce au ajuns la o poiană verde şi dezmierdătoare. Aci daca stătură în popas, prinse a se sfătui cu calul, ce şi cum să facă, iară calul, ca un năzdrăvan ce era el, îi spuse cum să apuce lucrurile ca să meargă la izbîndă, la dor de copilă blîndă.

Şi mai merse ce mai merse şi ajunse la palaturile zmeoaicei. Aceste palaturi erau cu totul şi cu totul de sticlă, şi strălucea de la soare te puteai uita, dară la dînsele ba.

Pînă a nu intra în curţile palatului stătură şi spionară, ca să ştie cum stau lucrurile în această curte. Trei zile şi trei nopţi umblară prin preajma palaturilor şi mai ispitind, aflară că zmeoaica cu zmeul nu erau acasă.

Atunci Făt-Frumos călare intră în palaturi şi se opri drept la scară. Fata, cum îl văzu, ieşi afară. Vorbi cu Făt-Frumos d-a-n-călarele şi se înţeleseră la cuvinte. Fata, văzînd că are a face cu un viteaz, intră în cămară, luă cu dînsa o gresie, o basma cu chenar pe margine şi o perie, ieşi repede din casă, se puse pe calul lui Făt-Frumos şi o luară la sănătoasa.

Cum păşiră pragul porţii, începură curţile şi palaturile a hăui, de să ferească Dumnezeu! Şi auzind zmeoaica de unde era dusă, într-o clipă se întoarse acasă. Aci daca sosi şi văzu că fata este răpită, se luă după dînşii şi goneşte-i, şi goneşte-i, pînă ce, cînd era să puie mîna pe ei, fata aruncă peria înaintea zmeoaicei şi îndată se făcu o pădure mare şi deasă, de nu putea pui de pasăre să răzbată printr-însa.

Zmeoaica făcu ce făcu, roase la copaci, căţărîndu-se din cracă în cracă şi strecurîndu-se prin desişi, pînă ce trecu dincolo şi să te ţii după dînşii!

Calul zbura ca vîntul, dară zmeoaica venea după dînşii ca gîndul. Cînd să puie mîna pe dînşii, fata aruncă în urma

ei basmaua. Odată se făcu o apă mare, mare de d-abia i se vedea marginea și de jur împrejur înconjurată cu foc. Zmeoaica se făcu luntre și punte și trecu. Dete prin foc și prin apă, și după dînșii! tot după dînșii, și din goană nu-i slăbea!

N-apucase calul să se depărteze o bucată de loc mai de Doamne-ajută și iată că zmeoaica iară îi ajunse.

Atunci fata aruncă d-a-n-fuga și gresia. Odată se făcu între dînșii și zmeoaică un munte, numai și numai de piatră.

Zmeoaica crăpa de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor de cătrănită ce era. Începu a se sui pe munte, dară ași! unde era pomana aia, ca să se poată urca? Muntele era drept și piatra lustruită, mă rog, ca o gresie ce era ea. N-avea unde pune piciorul, ca să se sprijinească. Cînd se atingea de cîte un colț de piatră, cărnurile îi sîngera, căci era așa de ascuțit de tăia ca briciul.

În cele de pe urmă, mai cățărîndu-se din stei în stei, mai d-a bușele, ca o lipitoare făcu pe dracul în patru și se urcă d-asupra muntelui. Făt-Frumos sta în poale cu arcul în mînă. Zmeoaica cum se văzu în vîrful muntelui, răsuflă o toană și, învîrtejindu-se la vale, se lăsa ca o furtună.

Făt-Frumos, cum văzu una ca asta, înstrună iute arcul, puse săgeata și o luă la cătare. Cînd îi veni bine, dete drumul arcului și o săgetă drept în ochi. Zmeoaica odată dete un țipăt de se cutremură muntele și numai iacă venea d-a rostogolul, gemînd. Cînd ajunse jos, se făcu mototol de durere. Făt-Frumos, cu buzduganul în mînă, se apropie de dînsa, îi mai dete vro cîteva lovituri d-alea îndesatele că nu murise încă.

Atîta mai apucă să zică zmeoaica:

— M-ai mîncat friptă! fecior de lele ce mi-ai fost.

Căscă gura de trei ori și cînd îi ieși sufletul din oase, se răspîndi o duhoare de nu putea nimeni să stea lîngă dînsa. Atît de spurcată ce era, dihania!

Făt-Frumos și fata de împărat nu mai puteau de bucurie. Ei voiră să se întoarcă acasă la împăratul, carele îi aștepta cu mare nerăbdare.

Dară calul le răspunse:

— O! o! cine se pripește, se pîrlește. Trebuie întîi să omorîm pe zmeu, fiul zmeoaicei, căci pînă va fi acesta d-asu-

pra pămîntului, pace de el nu veți avea. Apoi să sculăm din mormînt pe fiii de împărat și oastea ce i-a prăpădit zmeoaica cu farmecele sale, și așa, cu tot avutul zmeilor, să ne întoarcem acasă.

Făt-Frumos prinse voios a se lupta cu zmeul, și porni din nou la palaturile zmeoaicei.

Zmeul aștepta înarmat să vază ce izbîndă făcuse mă-sa. Cînd însă văzu pe Făt-Frumos viind ca un voinic cu fata lîngă dînsul pe cal, i se tăie mîinile și picioarele. P-aci, p-aci era să se piarză zmeul de părere de rău, că se răpusese mumă-sa. Dară îmbărbătîndu-se, stătu locului, ca să se ia la luptă cu Făt-Frumos.

Acesta atîta și aștepta. Vezi că îl învățase calul cum să meargă la luptă și cum să facă.

Se apucară deci la trîntă. Și lupte-se, și lupte-se, zi de vară pînă-n seară, și ca să se dovedească unul pe altul, nici că se pomenea.

Văzînd Făt-Frumos că îi apucă noaptea, odată se opinti din toate puterile, ridică în sus pe zmeu și, aducîndu-l, îl bägă în pămînt pînă în gît și, ținîndu-l acolo sub picior și cu sabia goală în mînă ridicată d-asupra lui, îl întrebă despre frații fetei și despre oștile trimise.

Zmeul, crezînd că o să-l ierte de la moarte daca i-o spune, răspunse:

— Movilele de pămînt ce ai întîlnit pînă aici sunt frații fetei împăratului și oștile lui. Hrisoavele legăturei lor sunt puse într-o cutie de argint și păstrată pe polița de după sobă din cămara mamei; cine le va lua și le va citi d-asupra acelor movile, ca să desfacă făcutul lor, legătura vrajelor se va dezlega și toți vor învia ca și cum n-ar fi fost legați de cînd pămîntul.

Atîta trebuia lui Făt-Frumos să știe. Îi reteză capul și îl lăsă acolo corbilor să-l mănînce.

Și, intrînd în palaturile zmeoaicei, fata, care ochise cutia cu pricina, se duse drept ca pe ciripie, puse mîna și o luă. Cînd colo ce să vază? cîte movile era atîtea și hrisoave.

Acum altă nevoie. Cum să ghicească hrisoavele movilelor. Se hotărîră să meargă la cîte una din ele și să citească toate hrisoavele de legătură, pînă va da peste acela al movilei aceleia.

Tocmai acum își veni și Făt-Frumos de acasă. El băgase de seamă că aceste movilițe de pămînt grămădit se cutremurau cînd trecea pe lîngă dînsele, dar nu-și putea da seamă ca ce să fie.

Și, întorcîndu-se, stete la cea întîi moviliță ce întîlni, ceti un hrisov, ceti altul, nimic! mai citi încă unul și încă unul, pasămite acesta era hrisovul prin care se legase vrajele moviliței de față că, numai, măre, unde începu movila să se cutremure și apoi să se legene, de părea că vrea să se dezgrădineze de pămînt și în cele din urmă pieri, și în locu-i rămase un tînăr fecior de împărat, viu nevătămat.

Acesta, cum deschise ochii, se uită împrejur, și zise:

— Oh! soru-mea, dară greu somn dormii!

— Greu, fratele meu, și ai mai fi dormit tu mult și bine de nu venea omul acesta, trimis de la Dumnezeu, să ne scape de la robie.

Atunci, întorcîndu-se către Făt-Frumos, îi zise:

— Oricine vei fi, frate să ne fii.

— Frate pînă la moarte, răspunse Făt-Frumos.

Și, îmbrățișîndu-se, porniră și pe la celelalte movile și la toate tot așa făcură. Învie pe celălalt frate, pe novac, pe arap cu toate oștile lor.

Și se făcu o bucurie mare între dînșii de nu se poate spune. Bietul Făt-Frumos umbla din mînă în mînă, căci toți voiau să-l îmbrățișeze de mulțumire.

Și, întorcîndu-se din nou la palaturile zmeoaicei, plesni de patru părți ale curților cu un bici, ce era după ușă în cui, care se făcu un măr de aur; Făt-Frumos îl luă și îl băgă în sîn. Apoi el, împreună cu fata, se puseră în carîta zmeoaicei care era numai și numai de sticlă, cu cai cu tot de sticlă, și se întoarse la împăratul cu alai mare.

Cînd veniră olăcarii și spuseră împăratului că i se întorc toți fiii lui înapoi cu oști cu tot, p-aci, p-aci era să se piarză de bucurie. Își ținu însă firea și le ieși înainte, cale d-o zi.

Darămite cînd se văzură! Nu știa bietul împărat pe care să îmbrățișeze mai întîi. Și cînd îmbrățișa pe cîte vrunul, parcă nu-i mai venea să se dezlipească de dînsul.

Intrînd în orașul împărătesc, alaiul se orîndui astfel: întîi venea pedestrimea, apoi calul lui Făt-Frumos, după care era Făt-Frumos cu fata împăratului în carîta zmeoaicei cea de sticlă, de o parte și de alta fiii împăratului călări și apoi călărimea, în cap cu novacul și cu arapul.

Gloatele se îmbulzea şi da unul peste altul, care mai de care să vază pe mîntuitorul fiilor împăratului şi toţi cu un glas strigau că el să le fie împărat.

După ce se cunună Făt-Frumos cu fata împăratului, acesta, fiind şi bătrîn, se coborî din scaunul împărăţiei, şi se urcă Făt-Frumos.

Şi domniră în pace şi în linişte lăudaţi de popor, pînă în ziua de astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

BALAURUL CEL CU ŞAPTE CAPETE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată într-o ţară un balaur mare, nevoie de cap. El avea şapte capete, trăia într-o groapă, şi se hrănea numai cu oameni. Cînd ieşea el la mîncare, toată lumea fugea, se închidea în case şi sta ascunsă pînă ce-şi potolea foamea cu vreun drumeţ pe care îl trăgea aţa la moarte. Toţi oamenii locului se tînguiau de răutatea şi de frica balaurului. Rugăciuni şi cîte în lună şi în soare se făcuseră, ca să scape Dumnezeu pe biata omenire de acest nesăţios balaur, dară în deşert.

Fel de fel de fermecători fuseră aduşi, însă rămaseră ruşinaţi cu vrajele lor cu tot.

În cele din urmă, daca văzu împăratul că toate sunt în deşert, hotărî ca să dea pe fiica lui de soţie şi jumătate împărăţia sa acelui voinic, care va scăpa ţara de această urgie, şi dete în ştire la toată lumea hotărîrea sa.

Iară după ce se duse vestea în ţară, mai mulţi voinici se vorbiră să meargă împreună la pîndă şi să mîntuiască ţara de un aşa balaur înfricoşat. Ei se înţeleseră între dînşii ca să facă un foc la marginea cetăţii, care era mai apropiată de locul unde trăia balaurul, şi în care cetate era şi scaunul împărăţiei, şi acolo să stea să privegheze pe rînd cîte unul, unul, pe cînd ceilalţi să se odihnească; şi, ca nu care cumva cela ce ar fi de pîndă să doarmă şi să vie balaurul să-i mănînce d-a gata, făcură legătură ca cela care va lăsa să se

stingă focul să fie omorît, drept pedeapsă dacă va dormi cînd ar trebui să fie deştept.

Cu aceşti voinici se întovărăşi şi un om verde, pui de român, ştii colea, care auzise de făgăduinţa împăratului şi venise să-şi încerce şi el norocul.

Porniră, deci, cu toţii, îşi aleseră un loc aproape de groapă şi se puseră la pîndă.

Pîndiră o zi, pîndiră două, pîndiră mai multe zile, şi nu se întîmplă nimic. Iară cînd fu într-una din zile, cam după sfinţitul soarelui, pe cînd era de rînd viteazul nostru să pîndească, ieşi balaurul din groapă şi se îndreptă către voinicii cari dormeau pe lîngă foc.

Viteazului care priveghea, i se făcuse inima cît un purice, dară, îmbărbătîndu-se, se repezi, şi unde se aruncă, măre, asupra balaurului cu sabia goală în mînă, şi se luptă cu dînsul, pînă îi veni bine, şi hîrşt! îi tăie un cap, hîrşt! şi-i mai tăie unul, şi aşa cîte unul, cîte unul, pînă îi tăie şase capete.

Balaurul se zvîrcolea de durere şi plesnea din coadă, de te lua fiori de spaimă, viteazul nostru însă se lupta de moarte şi obosise, iară tovarăşii săi dormeau duşi.

Dacă văzu el că tovarăşii săi nu se deşteaptă, îşi puse toate puterile, se mai aruncă o dată asupra grozavului balaur şi-i tăie şi capul ce-i mai rămăsese. Atunci un sînge negru lăsă din ea, fiară spurcată, şi curse, şi curse, pînă ce stinse şi foc şi tot.

Acum ce să facă viteazul nostru, ca să nu găsească focul stins, cînd s-or deştepta tovarăşii lui, căci legătura le era ca să omoare pe acela care va lăsa să se stingă focul. S-apucă mai întîi şi scoase limbile din capetele balaurului, le băgă în sîn şi iute, cum putu, se sui într-un copaci înalt, şi se uită în toate părţile, ca de va vedea undeva vro zare de lumină, să se ducă şi să ceară nitel foc, ca să aţîţe şi el pe al lor ce se stinsese.

Cătă într-o parte şi într-alta şi nu văzu nicăiri lumină. Se mai uită o dată cu mare băgare de seamă şi zări într-o depărtare nespusă o schinteie ce abia licărea. Atunci se dete jos şi o porni într-acolo.

Se duse, se duse, pînă ce dete de o pădure, în care întîlni pe Murgilă, şi pe care îl opri în loc, ca să mai întîrzie noaptea. Merse după aceea mai departe şi dete peste Miazănoapte, şi trebui să o lege şi pe dînsa ca să nu dea peste Murgilă. Ce să facă, cum să dreagă ca să izbutească? O rugă să-i ajute a

lua un copaci în spinare, care, zicea el, îl tăiase de la rădăcină; o învăţă el să se puie cu spatele să împingă, pe cînd el tot cu spatele la copaci de ceealaltă parte va trage cu mîinile, ca să-i pice în spinare şi să-l ia să se ducă la treaba lui.

Miazănoapte, de milă şi de rugăciunea ce-i făcu, se puse cu spatele la copaciul care i-l arătă viteazul şi, pe cînd împingea, el o legă de copaci cobză, şi porni înainte, că n-avea vreme de pierdut.

Nu făcu multă cale şi întîlni pe Zorilă, dară lui Zorilă nu prea îi da meşii a sta mult de vorbă, căci, zicea el, se duce după Miazănoapte, pe care o luase în goană. Făcu ce făcu şi-l puse şi pe dînsul la bună rînduială, ca şi pe ceilalţi doi, dar cu mai mare bătaie de cap. Apoi plecă înainte şi se duse pînă ce ajunse la o peşteră mare, în care zărise focul.

Aci dete peste alte nevoi. În peşteră acolo trăiau nişte oameni uriaşi carii aveau numai cîte un ochi în frunte. Ceru foc de la dînşii, dar ei, în loc de foc, puseră mîna pe dînsul şi-l legară. După aceea aşezară şi un cazan pe foc cu apă şi se găteau să-l fiarbă ca să-l mănînce.

Dară tocmai cînd era să-l arunce în căldare, un zgomot se auzi nu departe de peştera aceea, toţi ieşiră, şi lăsară pe un bătrîn de ai lor ca să facă astă treabă.

Cum se văzu viteazul nostru singur numai cu unchiaşul, îi puse gînd rău. Unchiaşul îl dezlegă ca să-l bage în cazan, dară voinicul îndată puse mîna pe un tăciune şi-l azvîrli drept în ochiul bătrînului, îl orbi, şi apoi fără să-i dea răgaz a zice nici cîrc! îi puse o piedică şi-i făcu vînt în cazan.

Luă focul după care venise, o apucă la sănătoasa, şi scăpă cu faţă curată.

Ajungînd la Zorilă, îi dete drumul. După aceea o tuli la fugă şi fugi pînă ce ajunse la Miazănoapte, o dezlegă şi pe dînsa, şi apoi se duse şi la Murgilă pe care îl trimise să-şi vază de treabă.

Cînd ajunse la tovarăşii săi, ei tot mai dormeau. Nu începuse, vezi, încă a se arăta albul zilei, atît de lungă fu noaptea, fiindcă voinicul îi oprise cursul, şi aşa avu timp destul să colinde după focul care îi trebuia.

N-apucă să aţîte focul bine şi tovarăşii săi, deşteptîndu-se, ziseră:

— Dară lungă noapte fu asta, măi, vere.

— Lungă da, vericule, răspunse viteazul.

Şi se umfla din foale ca să aprinză focul.

Ei se sculară, apoi începură a se-ntinde şi a căsca, dară se cutremurară cînd văzură namila de lighioană lîngă dînşii şi un lac de sînge cît pe colo. Zgîiră ochii şi cu mare mirare băgară de seamă că capetele balaurului lipsesc, iară viteazul nu le spuse nimic din cele ce păţise, de teamă să nu intre ură între dînşii, şi se întoarseră cu toţii în oraş.

Cînd ajunseră în cetate, toată lumea se veselea cu mic cu mare de uciderea balaurului, da laudă sfîntului că trecuse noaptea aia lungă, mai ajunseră o dată iară la ziuă şi ridica pînă în naltul cerului pe mîntuitorul lor.

Viteazul nostru, care văzuse şi el lipsa capetelor, nu se frămînta de loc cu firea, fiindcă se ştia curat la inimă, şi porni către curtea împărătească, ca să vază ce s-o alege cu capetele fără limbi, căci el înţelesese că aici trebuie să se joace vreo drăcie.

Pasămite, bucătarul împăratului, un ţigan negru şibuzat, se dusese d-a minune să vază ce mai ala, bala, pe la flăcăii ce stau la pîndă. Şi daca dete peste dînşii dormind şi peste dihania spurcată fără răsuflare, el se aruncă cu satîrul de la bucătărie şi-i tăie capetele. Apoi merse la împăratul cu capetele şi i le arătă, fălindu-se că el a făcut izbînda.

Iară împăratul daca văzu că se înfăţişează bucătarul curţii cu izbîndă, făcu o masă mare, ca să-l logodească cu fie-sa, şi pusese în gînd să facă o nuntă, unde să cheme pe toţi împăraţii.

Ţiganul arăta la toată lumea hainele sale pe care le umpluse de sînge, ca să fie crezut.

Cînd ajunse viteazul nostru la palat, împăratul cu voie bună şedea la masă, iară cioropina sta în capul mesei pe şapte perne.

Cum ajunse la împărat, îi zise voinicul:

— Preaînălţate împărate, am auzit că oarecine s-ar fi lăudat către măria-ta că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, măria-ta, eu sunt care l-am omorît.

— Minţi, mojicule, strigă ţiganul îngîmfat, şi poruncea slujitorilor să-l dea afară.

Împăratul, care nu prea credea să fie făcut ţiganul astă voinicie, zise:

— Cu ce poţi dovedi zisele tale, voinicule?

— Zisele mele, răspunse viteazul, se pot dovedi prea bine, porunciţi numai ca mai întîi să se caute daca capetele balaurului, care stau colea la iveală, au şi limbile lor.

— Să caute, să caute, zise bahniţa.

El însă o cam băgase pe mînică, dară se prefăcea că nu-i pasă.

Atunci căutară şi la nici unul din capete nu găsiră limbă, iară mesenii înmărmuriră, căci nu ştiau ce va să zică asta.

Ţiganul, care o sfeclise de tot, şi care se căia de ce n-a căutat capetele în gură, mai nainte de a le aduce la împăratul, strigă:

— Daţi-l afară că e un smintit şi nu ştie ce vorbeşte.

Împăratul însă zise:

— Tu, voinicule, va să zică ne dai să înţelegem că acela a omorît pe balaur care va arăta limbile.

— Fugi d-acolo, împărate, zise ţiganul care tremura ca varga şi se-ngălbenise ca ceara, nu vezi că calicul ăsta este un deşuchiat, care a venit aici să ne amăgească?

— Cine amăgeşte, răspunse voinicul liniştit, să-şi ia pedeapsa.

El începu apoi a scoate limbile din sîn şi a le arăta la toată adunarea, şi de cîte ori arăta o limbă de atîtea ori cădea şi cîte o pernă de sub ţigan, pînă ce, în cele din urmă, căzu şi el de pe scaun, atît de tare se speriase dihania.

După aceea voinicul nostru spuse toate cîte a păţit, şi cum a făcut de a ţinut noaptea atît de mult timp.

Nu-i trebui împăratului să se gîndească mult şi să vază că voinicul care vorbea avea dreptate, şi cum era de supărat pe ţigan, pentru mişelia şi minciuna lui cea nerusinată, porunci şi numaidecît se aduse doi cai neînvăţaţi şi doi saci de nuci, legă pe ţigan de coadele cailor şi sacii de nuci şi le dete drumul.

Ei o luară la fugă prin smîrcuri, şi unde cădea nuca, cădea şi bucăţica, pînă ce s-a prăpădit şi ţigan şi tot.

În urmă pregătindu-se lucrurile, după cîteva zile făcu nuntă mare, şi luă românaşul nostru pe fata împăratului de soţie, şi ţinu veselie mare şi nepomenită mai multe săptămîni, puindu-l şi în scaunul împărăţiei, iară fata lăcrămă şi mulţumi lui Dumnezeu că a scăpat-o de sluţenia pămîntului, de harapina spurcată.

Eram şi eu p-acolo şi dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul, iară la sfîrşitul nunţei aduseră un coş de prune uscate să arunce în ale guri căscate.

Încălecai p-o şea etc.

NUMAI CU VITELE SE SCOATE SĂRĂCIA DIN CASĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un țăran și-l chema Neagoe. Acest țăran era om voinic și harnic. Nu-i păsa lui de nu știu cine de ar fi fost. Vezi că-și căta de munculița lui, își plătea dajdia, se avea bine cu toți din sat, și cum făcea el, ce dregea el, se chivernisea omul ca să-i ajungă agoniseala muncei sale pentru multă vreme.

Îi veni vremea de însurătoare și, ca tot creștinul, își făcu și el rîndul. Ce să vezi d-ta? O dată cu nevasta se strecură în casa lui și sărăcia. Ea găsise un tron vechi, urgisit într-un colț din bordeiul Neagului, la care nimeni nu lua aminte, și acolo, pe dînsul, Sărăcia își făcu culcușul. Sta grecește pe tron cît e ziulica și nopticica de mare, și din loc să se miște, ba. Pasămite tronul era gol, nu mai punea oamenii într-însul nimic, atît era de vechi și de odorogit.

Bietul Neagoe văzu că începe a da îndărăt; lucrurile nu-i mai mergeau strună ca mai nainte; se luă de gînduri, fiindcă el se știa că muncește și mai și decît înainte, și de la o vreme încoa, două în tei nu putea lega. Se spetise, bietul om muncind, și să salte și el ceva, te-așa! cîtuși de cît! ferita sîntul!

Ba pînă într-atîta ajunsese, încît să-l împingă păcatele să se gîndească ca să-și facă seama singur, vezi că dracul n-are de lucru, el nu face biserici ori puțuri pe la răspîntii.

Se zbătea, bietul om, cu mintea și cu trupul, și parcă era un făcut, mergea din pagubă în pagubă, de ajunsese în sapă de lemn.

Tot satul îl luase la ochi; îl vedea lucrînd cînd la alde neica Burcilă, cînd la aleşii ori la fruntaşii satului, cînd la taica popa. Totdauna găsea el de lucru; la toţi muncea şi la toţi sporea lucrul lui.

Cînd însă muncea şi pentru dînsul, munca nu-i da în spor. De venea apa mare, arăturile lui le îneca. Daca vrun prăpăd de la niscaiva lighioane, ori de la ciori cădea peste semănăturile megiaşilor, ale lui era stinse cu desăvîrşire; de bătea piatra holdele, apoi pe ale lui le amesteca cu pămîntul, de nu se mai alegea nici praful de dînsele; ba uneori porumbul se tăciuna, ba lăcuste, ba potop, ba toate relele numai pe capul lui cădea.

Sătenii, megiaşii lui, puseră mîna cu toţii de mai multe ori să-i dea cîte vrun ajutor, să-i facă cîte vro clacă, dar toate în deşert, că nu-i ieşea înde bine nimic, în cele din urmă şi vecinii şi tot satul îl părăsiră. Toţi cu totul zicea că aşa i-a fost orînda şi credeau că trebuie să fi căzut asupra capului lui vrun blestem de la Dumnezeu.

Ajunsese omul să-şi urască zilele. Şi aşa cu sufletul amărît, şezînd într-o duminecă cu luleaua în gură şi gîndindu-se cum să-şi curme viaţa, ca unul ce i se urîse cu sărăcia, iată că vine soţia lui şi îi spuse că peste puţin are să fie tată.

El, ridicîndu-şi ochii la soţia lui, i se păru că vede o slutenie de fiinţă stînd greceşte şi ghemuită pre tronul cel vechi şi neîntrebuinţat. Se frecă la ochi, se mai uită o dată, şi ce să vază? O sfrijită de lighioaie, mai urîtă decît ciuma, cu barba adusă de părea că stă să o apuce de nas, cu ochii numai scovîrliile, părul îi sta în cap de parcă ar fi fost pus cu furca, mîinile ei răschitoare goale, cocoşată şi cucuiată, de seamăn pe lume nu mai avea.

Cînd văzu el o aşa nemetenie spurcată stînd ca o cobe rea în casa lui şi pe tronul lui, un şarpe rece îi trecu prin sîn. El însă îşi ţinu firea, şi merse drept la ea, întrebînd-o:

— Cine eşti tu, şi ce cauţi aici?

— Eu sunt Sărăcia, răspunse ea, şi am venit nepoftită.

— Ieşi afară din casa mea!

— O! o! stăi că prea te pripeşti, voinicule, îi răspunse Sărăcia rînjind la dînsul cu batjocură. Ca să scoţi sărăcia din casă, trebuie să ai ce pune în locul ei.

Şi, rînjind încă o dată, îi arătă nişte colţi, de care s-ar fi speriat şi dracul.

Bietul om tăcu și înghiți gălușca. Cugetul că are să fie tată, vorba că trebuie să aibă ce pune în locul Sărăciei, îi mută gîndul.

El voia să gonească Sărăcia din casa lui, căci nu putea mistui înfruntarea ce i-o făcuse ea, și apoi nu se îndura să-și lase odrasla pe mîinile cele blestemate ale Sărăciei.

Din nou se puse pe muncă, muncă jidovească, se zvîrcolea omul și în dreapta și în stînga, noaptea o făcea zi, da și din mîini și din picioare, cum se zice, și folos nici cît negru subt unghie. Nevoile îl năpădea din toate părțile și el nu mai știa ce să facă. De cîte ori intra în casă, de atîtea ori și sfrijita de Sărăcie îi rînjea în bătaie de joc.

Într-una din zile, iată că și nevestei îi abătuse să facă și născu un dolofan de copil, sănătos și voinic ca tată-său.

Acum ce să facă el? Parale n-avea, de moară nicicît să orbească un șoarece, ceva țoale, ori vrun dichis în casa lui, tufă! Nimic, dară nimic n-avea de ce se prinde ochiul la el. Cum s-o scoată la căpătîi? Ar fi voit și el, de! să-și boteze copilul cu vrun naș mai de Doamne-ajută, să facă și el o cumetrie. Dară cu ce? Sta bietul om cu mîinile încrucișate, se uita în cer și în pămînt și nu știa la cine să caște gura. Și de felul lui fiind om cinstit, nu voia să amăgească pe nimeni cu minciuna. El știa una și bună: cînd o zice da, să fie da; cînd o zice nu, apoi nu.

El cunoștea de mult pe un cioban chiabur. Dară nu era în sat. Cînd, iată că se pomenește că-l cheamă cineva să-l cinstească. Acolo ce să-i vază ochii? Prietenul lui suia oile în munte. Părerea lui de bine nu se poate spune. Îl rugă să se cumetrească și ciobanul priimi cu bucurie să-i boteze pruncul. Partea lui să trăiască bine! Se puseră toate la cale cum e bine.

La botez ciobanul dărui finului său o oaie fătătoare. Atîta îi trebui. Cînd fu să plece, mocanul zise:

— Cumetre, tot n-ai tu unde ține oița, lasă-o în turmă la mine, și mi ți-oi îngriji-o ca și pe ale mele.

— Bine, cumetre, răspunse Neagce, să fie precum zici tu.

El era bun bucuros că-i ia beleaua din bătătură, deoarece n-avea ei ce să mănînce, dar încă mite să mai dea și oii.

Mocanul se duse cu oile. Omul se puse iară pe muncă, dară munca lui d-abia aducea cu ce bruma să-și ție zilele. Cum am zice muncea în sec.

După cîtăva vreme se pomenește cu un argat de la stîna mocanului.

— Neică, m-a trimes stăpînu-meu cu lîna asta la dumneata.

— E, şi ce să fac eu cu dînsa?

— Apoi, să vezi d-ta, stăpînu-meu a pus de şi-a tuns oiţele şi a tuns şi oaia finului său. Aceasta este lîna ei şi a trimis-o cui se cuvine.

— Foarte mulţumim de bunătate. Să spui cumătrului multă sănătate şi să auzim de bine.

Şi, luînd lîna din mîna argatului, intră în casă, merse drept către Sărăcie şi, cu grai ţanţoş, îi zise:

— Dă-te Sărăcie, la o parte, că am să pui lîna asta acolo.

Sărăcia nu se îndura, neiculiţă, să iasă din culcuşul ce şi-l făcuse acolo.

Rînji ea şi de astă dată, dară îi dete rînjitul prin piele, căci voinicul unde aduse odată lîna şi buf! o lovi după ceafă de era să-şi muşte limba şi o răsturnă jos de pe tron. Sărăcia rămase locului unde căzuse ca vai de ea.

Oaia finului fătase un miel; acesta, după ce se mai mări, îl mituí şi pe dînsul ca pe mieii ceilalţi şi îi trimise miţele acasă.

Ţăranul, şi mai curajos, intră în casă, şi merse iarăşi drept la Sărăcie:

— Dă-te, rînjito, mai la o parte, că am să pui miţele astea acolea.

Şi fiindcă Sărăcia tot cam întîrzia, o lovi o dată cu miţele de-i merse fulgii, şi o dete peste cap, mai către uşă.

Pe toamnă se pomeneşte cu un alt argat că-i aduce un burduşel de brînză.

— Baciul de la stînă, zise el, a adunat laptele de la oaia finului, l-a făcut brînză şi l-am adus acasă.

— Spune cumătrului, răspunse Neagoe, că finul d-sale îi sărută mîinile şi să ne vedem sănătoşi.

Apoi se întoarse repede în casă şi îndreptîndu-se către Sărăcie, îi zise:

— Dă-te, Sărăcie, la o parte, că am să pui burduful ăsta în locul tău.

— Da unde să mai mă dau? răspunse Sărăcia.

— Ieşi afară, dacă n-ai loc, şi te du în oţelele puştei vrunui vînător că acolo ţi-e locul.

— Ba aia-i vorbă! mai puneţi pofta în cui.

Şi lovind-o cu burduful în cap, o făcu mototol după uşă.

Bietul Neagoe fu nevoit să petreacă încă o iarnă întreagă cu Sărăcia pe vatră.

În vara viitoare, mielul de la oaia finului se făcuse mare. Acum îi aduse două lîne.

Ţăranul intră cu amîndouă în mînă şi bufnind şi răzbufnind pe Sărăcie, o pofti să iasă afară cu nepusă în masă. Sărăcia, dacă văzu zorul, dete dosul pe uşă afară, şi să te ţii pîrleo, îi sfîrîia călcîiele fugind, pînă ce se duse să-şi clocească ouăle în oţelele puştilor vînătorilor.

Şi d-atunci a rămas de vînătorii sunt săraci; fiindcă-şi pierd vremea prin colţii de piatră, prin mărăcini, umblînd toată ziua pînă să împuşte şi ei cîte vro babuşcă de nu ştiu care păsărică.

Neagoe începu a bate în pinteni de bucurie, că se cotorosise de sărăcie. Acum pe ce punea mîna, punea şi Dumnezeu mila. Toate îi mergeau înde bine. Începu şi el a lega gura pînzei. Munca lui se vedea cum mergea înainte şi avea parte de ea. Ce să mai spunem multe? În scurtă vreme ajunse fruntaş al satului, după hărnicia lui, cu vitişoare, cu pluguleţ şi cu toate dichisurile unui om cu parte lăsată de la Dumnezeu.

Vezi că numai cu vitele se scoate sărăcia din casă afară.

ZÎNA ZÎNELOR

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat mare şi puternic, şi el avea trei feciori. Făcîndu-se mari, împăratul se gîndi fel şi chipuri cum să facă să-şi însoare copiii ca să fie fericiţi. Într-o noapte, nu ştiu ce visă împăratul, că a doua zi, de mînecate, îşi chemă copiii şi se urcă cu dînşii în pălimarul unui turn ce avea în grădină. Porunci să-şi ia fiecare arcul şi cîte o săgeată.

— Trageţi copii, cu arcul, le zise împăratul, şi unde va cădea săgeata fiecăruia, acolo îi va fi norocul.

Copiii se supuseră fără a cîrti cîtuşi de puţin, căci ei erau încredinţaţi că tatăl lor ştia ce spune. Traseră, deci, şi săgeata celui mai mare din fii se înfipse în casa unui împărat vecin; a celui de al doilea se înfipse în casa unui boier mare d-ai împăratului; iară săgeata celui mai mic se urcă în naltul cerului. Li se strîmbaseră gîturile uitîndu-se după dînsa, şi p-aci, p-aci, era să o piarză din ochi. Cînd, o văzură coborîndu-se şi se înfipse într-un copaci nalt dintr-o pădure mare.

Se duse fiul cel mare, îşi luă soţie pe fata împăratului vecin, şi se întoarse cu dînsa la tatăl său.

Se duse şi cel mijlociu şi se întoarse şi el cu o soţioară mîndră şi frumoasă.

Se duse şi cel mic. Cutreieră lumea pînă ce ajunse la pădurea cea mare unde se lăsase săgeata lui. Bîjbîi el şi orbăcăi p-acolo prin bunget, pînă ce dete de copaciul în care se înfipsese şi săgeata lui. Acest copaci era nalt şi gros şi bătrîn, de cînd

urzise Dumnezeu pămîntul. Se încovrigă el de dînsul, şi se urcă pînă ce ajunse de se agăţă de o ramură. Şi din ramură în ramură, cînd atîrnat cu mîinele, cînd cu picioarele încrucişate şi încleştate, ajunse pînă în vîrf. Acolo puse mîna şi-şi luă săgeata. Se dete jos cu sufletul plin de obidă şi de mîhnire, socotind că este sec de noroc, căci, se gîndea el, ca ce era să găsească în acel copaci?

Nu-i fu destul că nu-şi aflase acolo pe scrisa lui, nu-i fu destul că făcuse atîta cale în deşert, se mai pomeni, cînd vru să plece de lîngă copaci, că se agaţă de spinarea lui o bufniţă. Hiţ în sus, hiţ în jos, bufniţa să se ducă din spinarea lui, ba. Îl înhăţase, drăcoaica, cu ghiarele, ca o gaiţă spurcată, şi nu-l slăbea nici cît ai da în cremene.

Mai se suci, mai se învîrti să scape de pacoste, şi nu fu nici un chip. Daca văzu şi văzu, se hotărî şi el a se duce acasă cu saxanaua în spinare şi o luă la drum. În cale băgă de seamă că alte şase bufniţe se ţineau după dînsul. Merse el, biet, cu alaiul după dînsul, şi potrivi astfel ca să ajungă acasă noaptea, spre a nu se face de rîsul dracilor de copii.

Cum intră în cămara unde locuia dînsul în palaturile tătînă-său, cele şase bufniţe se aşezară careşi pe unde; iar cea d-a şaptea bufniţă, care se încleştase de spinarea lui, se aşeză în pat.

Mai stătu, bietul flăcău, se mai socoti, se mai gîndi, mai plănui, şi în cele din urmă găsi cu cale să le lase în pace, să vază unde are să iasă această întîmplare. Mai cu seamă că acum se cortorosise de saxanaua din spinare.

Şi cum era şi rupt de osteneală de atîta călătorie şi de atîta tevatură ce avu pe drum, adormi, cum puse capul jos, de parcă l-ai fi lovit cu muchea în cap.

A doua zi, ce să-i vază ochii? Lîngă dînsul în pat, o zînă aşa de frumoasă, de amuţea şi nu ştiu cine cînd o vedea; iară la capetele patului lor şase roabe, una mai frumoasă decît alta. Mai văzu, într-un colţ al cămărei, şapte piei de bufniţe, aruncate una peste alta.

Se miră tată-său, se miră mumă-sa de aşa frumuseţe şi gingăşie, ce nu mai văzuseră de cînd erau ei.

Ziua de nuntă a fratelui celui mai mare viind, se duse şi fiul cel mic al împăratului, însă singur, căci nu putea să ia şi pe zînă, măcar că era să-i fie logodnică. Cînd, se pomeni cu dînsa că se prinde în horă lîngă dînsul. Nu mai putea de bucurie, cînd o văzu. Se fălea, nene, cît un lucru mare; căci alta ca dînsa nu se găsea în toată împărăţia lor şi a veci-

nilor lor. Toți nuntașii rămaseră cu ochii bleojdiți la dînsa. Iar ceilalți fii de împărați și domni cari erau poftiți la nuntă dedeau tîrcoale roabelor ce venise cu zîna, și care de care umbla să se prindă în horă lîngă dînsele. Și astfel se veseliră pînă seara. La masă, zîna se așeză lîngă fiul cel mic al împăratului. Mîncară și se chefuiră pînă la miezul nopții. Apoi se duseră fiecare la ale sale. Fiul cel mic al împăratului se duse în cămara lui. Zîna după dînsul. Se culcară și dormiră ca niște împărați ce erau ei. Cînd se sculă dimineața și văzu pieile de bufniță tot acolo, îl apucă un cutremur de scîrbă, aducîndu-și aminte de cele ce pățise de la dînsele.

Se făcu și nunta fiului de al doilea al împăratului. Fiul cel mic se duse la nuntă iarăși singur, și iară se pomeni cu zîna că vine, și nici una, nici alta, țop! se prinse lîngă dînsul în horă. Creștea inima într-însul de bucurie și de fală, mai cu seamă cînd vedea pe ceilalți fii de împărați și de domni că le lăsa gura apă la toți după o așa bucățică. Ei, vorba ăluia, în pofida căpșunelor, mîncau foile. Își scoteau și ei focul jucînd în horă cu roabele zînei. Seara iară se puseră la masă.

Fiului celui mic al împăratului, ce-i dă lui dracul în gînd, se scoală de la masă, se duce în cămara lui, ia pieile de bufniță și le aruncă în foc, apoi vine și se așează la masă din nou.

O dată se făcu o tulburare între meseni. Și iată de ce. Una din roabe strigă:

— Stăpînă, suntem în primejdie!

Alta zise:

— Stăpînă, mie îmi miroase a pîrlit! Este prăpădenie de noi.

Iară ea răspunse:

— Tacă-vă gura, tocmai acum la masă v-ați găsit și voi să vorbiți secături?

Nu trecu însă mult și mai zise și a treia:

— Stăpînă! nu e scăpare, suntem vîndute mișelește.

În aceeași vreme, și dînsa strîmbă nițel din nas. Pasămite îi venise și ei miros de pîrleala pieilor. Și deodată scu lîndu-se cu toatele de la masă, se făcură șapte porumbei. Apoi zîna zise fiului celui mic de împărat:

— Ai fost nerecunoscător. Cu bine te-am găsit, cu bine să rămîi. Pînă nu vei izbuti să faci ce n-a făcut om pe lume, să nu dai cu mîna de mine.

Se înălțară, deci, în slava cerului și îndată pieriră din ochii lui.

În deșert mai rugară mesenii pe fiul împăratului să șeadă la masă, în deșert îl îndemnară părinții și frații să nu-și mai facă inimă rea, căci el rămăsese cu ochii după porumbei și nu se mai puse la masă.

A doua zi pînă în ziori plecă să-și găsească logodnica. El simțea bine acum că fără dînsa nu mai putea trăi. Își luă ziua bună de la părinți și de la frați și o porni în pribegie.

Trecu dealuri, văi, colnice, străbătu păduri întunecate și de picior neumblate, dete prin smîrcuri și lacoviște, și de urma porumbeilor săi nu putu da. Se frămînta cu firea voinicul, cerceta, căuta, întreba; dară nici o ispravă nu-mi făcea. Cu inima înfrîntă, cu sufletul zdrobit de mîhnire, și cu dogorul dragostei într-însul, umbla ca un zmeu și ca un leu paraleu, dară toate în deșert. Uneori îl bătea gîndurile să-și facă seama singur, să se dea de rîpă, ori să-și sfărame capul de coltii de piatră de prin munți; dară parcă îi spunea inima că odată, odată, o să se sfîrșească toate necazurile sale, și deodată își venea în sine, și se punea din nou pe drum, mai cu hărnicie și mai tare în credință că cine caută cu amăruntul și cu stăruință trebuie să găsească și gîndul să și-l izbîndească.

Rupt de osteneală și de zbuncinare, se dete nițel la umbră într-o vîlcea, să se mai odihnească oleacă. Și stînd el acolo, îl fură somnul. Deodată se deșteptă, auzind o gîrîială de graiuri omenești, și sări drept în sus. Ce să vezi dumneata? Trei draci se certau de făceau clăbuc la gură. Se duse la dînșii cu pieptul înainte și le zise:

— Cearta fără păruială, ca nunta fără lăutari.

— Se lovi ca nuca în perete și vorba ta, iacă, răspunseră ei. Dară noi nu ne certăm, ci numai ne sfădim.

— Și pentru ce vă sfădiți voi? îi întrebă el; căci gălăgia ce faceți voi, mort d-ar fi cineva și tot îl deșteptați.

— Uite, avem de moștenire, de la tata, o pereche de opinci, o căciulă și un bici, și nu ne învoim între noi, care ce să ia din ele.

— Și la ce sunt bune bulendrele pe care vă sfădiți voi?

— Cînd se încalță cineva cu opincile, trece marea ca pe uscat. Cînd pune căciula în cap, nu-l vede nici dracul, măcar de i-ar da cu degetul în ochi. Iară cînd va avea biciul în mînă și va trosni asupra vrăjmașilor săi, îi împietrește.

— Aveţi dreptate să vă sfădiţi voi, mă. Căci una fără alta, aceste bulendre nu fac nici două cepe degerate. Iacă ce-mi zice mie gîndul, de veţi voi să mă ascultaţi, să vă fac eu dreptate omenească.

— Te ascultăm, te ascultăm, răspunseră dracii într-o glăsuire, spune-ne cum, şi vom vedea.

— Vedeţi voi cei trei munţi ce stau în faţa noastră? Să vă duceţi fiecare în cîte unul, şi cine va veni mai curînd, după ce vă voi face eu semn, ale lui să fie toate astea.

— Că bine zici d-ta! Aşa vom face. Bravo! iacă ne-am găsit omul carele să ne facă dreptate.

Şi îndată o rupseră d-a fuga dracii, tulind-o fiecare înspre cîte un munte.

Pînă una, alta, voinicul puse opincile în picioare, căciula în cap şi luă biciul în mînă. Cînd ajunseră dracii în vîrfurile munţilor şi aşteptară să le facă semnul, fiul cel mic al împăratului trăsni de trei ori cu biciul în faţa fiecărui drac, şi îi împietri acolo locului. Apoi o luă şi el la drum în treaba lui, unde îl trăgea dorul.

Abia mai făcu vro zece paşi şi văzu pe sus un stol de şapte porumbei. Îi urmări din ochi pînă ce îi văzu în ce parte de loc se lăsară. Într-acolo deci şi dînsul îşi îndreptă cărările pentru care se ostenise atîta mare de vreme.

Trecu mări, pîraie şi ape mari ca pe uscat, mai cutreieră ţări şi pustiuri, pînă ce ajunse la un munte mare, mare, al cărui vîrf da de nori. Aci văzuse el că se lăsase porumbeii. Se puse a se urca pe dînsul, şi, din văgăună în văgăună, din stei de piatră în colţi, din rîpă în rîpă, căţărîndu-se cînd pe muchi, cînd pe coame de munţi, ajunse la o peşteră. Intrînd acolo, rămase ca lovit de trăsnet cînd văzu nişte palaturi ca de domn şi aşa de măiestrit lucrate, cum nu se văd pe pămîntul nostru. Acolo locuia logodnica lui, zîna zînelor. Cum o văzu primblîndu-se prin grădină cu roabele după dînsa, o şi cunoscu. Un copilaş de drăguleţ se ţinea după zînă, alerga, se zbeguia printre flori, şi tot striga pe zîna ca să-i arate cîte un fluturel. Pasămite zîna rămăsese grea cînd zburase de la masă. Şi acesta era copilul lor.

Nu mai putea de bucurie fiul cel mic al împăratului. Îi venea să dea fuga, ca un dezmetic, să ia copilaşul să-l sărute. Dară îşi luă seama, nu care cumva să se sperie. Pe dînsul nu-l vedea nimeni, căci era cu căciula în cap.

Începuse a da înde seară, şi el nu ştia cum să se arate. În cele din urmă auzind că poftește la masă pe zîna, se duse

și el și se așeză *între dînsa și între copilașul lor*. Aduseră bucate. El mînca ca un lup flămînd, căci nu mai ținea minte de cînd nu mîncase el legumă fiartă. Zîna se mira cum de se sfîrșește bucatele așa de iute. Porunci de mai aduse. Dară și acele se fituiră într-o clipă.

Între acestea, el ridicîndu-și nițel căciula dinspre partea copilului, acesta îl zări și odată strigă:

— Uite tata, mamă!

— Tată-tău, dragul meu, nu va da peste noi pînă nu va săvîrși o faptă năzdrăvană, răspunse mă-sa.

El își trase iute, iute, căciula pe ochi și începu iarăși a mînca, de părea că se bat lupii la gura lui. După ce sfîrși și aceste bucate, zîna, coprinsă de mirare, porunci să se mai aducă, ca să fie din destul.

Fiul împăratului se mai arătă copilașului încă o dată, plin de bucurie că fiul său îl cunoscu.

Copilul iarăși spuse mă-si; și aceasta iarăși îl ținu de rău, vezi că nu-i venea ei a crede să fi făcut bărbatu-său niscai fapte minunate, prin care să poată ajunge la dînsa. Ea știa că pe acolo nici pasăre măiastră nu calcă. Copilul tăcu, căci tată-său își trăsese căciula pe ochi numaidecît.

Mai mîncă pînă ce se isprăvi și aceste bucate. Mînca, nene, *și nu se mai sătura. Nemaiavînd ce să mai aducă la masă*, zîna începu a cîrti că nu mai rămăsese și pentru roabe. Cînd iată copilul că strigă iarăși:

— Mamă! zău că este tata.

— Dară unde este, mă? ce tot aiurezi tu?

— Ba nici aiureală, nici nimic. Uite-l, este colea lîngă mine, uite-l, mă ia în brațe.

Se sperie zîna cînd auzi. Dară el nu o lăsă pînă în cele din urmă fără să se arate, ca să nu-i vie ceva rău. Și luîndu-și căciula din cap, zise:

— Iată-mă și eu. Tu n-ai vrut să crezi pe fiul nostru cînd ți-a spus că m-a văzut. Eu n-am știut ce să crez cînd am văzut scîrboasele alea de piei, ci am socotit că fac bine, dîndu-le *focului*, ca să vă scap pe voi de ele.

— Așa am fost noi ursiți să pătimim, răspunse zîna. Lasă acum cele trecute uitării, și spune-mi cum ai izbutit de ai ajuns pînă aici.

Și după ce-și povesti toate întîmplările, și tot ce păți, se îmbrățișară, sărută copilul și rămase acolo cu toți. El stărui de dînsa să iasă iarăși la lume, și ea îl ascultă. Se în-

toarseră deci cu toții la împăratul, tatăl voinicului, și acolo făcu o nuntă de se duse vestea în lume.

Împăratul acela îmbătrînind, toată boierimea și tot poporul aleseră pe fiul său cel mic de împărat, pentru că era român verde, întreg la minte și drept la judecată; și trăiră și împărățiră în fericire, de le rămase numele de pomenire în vecii vecilor.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

GREUCEANU

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și se numea Împăratul Roșu. El era foarte mîhnit că, în zilele lui, niște zmei furaseră soarele și luna pe pre cer.

Trămise deci oameni prin toate țările și răvașe prin orașe, ca să dea în știre tutulor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fiie-sa de nevastă și încă și jumătate din împărăția lui, iară cine va umbla și nu va izbîndi nimic, acela să știe că i se va tăia capul.

Mulți voinici se potricăliseră semețindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare; și cînd la treabă, hîț în sus, hîț în jos, da din colț în colț și nu știa de unde s-o înceapă și unde s-o sfîrșească, vezi că nu toate muștele fac miere. Împăratul însă se ținu de cuvînt.

Pe vremea aceea, se afla un viteaz pre nume Greuceanu. Auzind și el de făgăduința împărătească, ce se gîndi, ce se răzgîndi, că numai își luă inima în dinți, încumetîndu-se pe ajutorul lui Dumnezeu și pe voinicia sa, și plecă și el la împăratul să se închine cu slujba. Pe drum se întîlni cu doi oameni pe cari slujitorii împărătești îi ducea la împăratul ca să-i taie, pentru că fugiseră de la o bătălie ce o avusese împăratul acesta cu niște gadine. Ei erau triști, bieții oameni, dară Greuceanu îi mîngîie cu niște vorbe așa de dulci, încît le mai veni nițică inimă, că era și meșter la cuvînt Greuceanu nostru.

El își puse nădejdea în întîmplarea aceasta și își zise: „Îmi voi încerca norocul. De voi izbuti să înduplec pe împă-

ratul a ierta pe acești oameni de la moarte, mă voi încumeta să mă însărcinez și cu cealaltă treabă; iară de nu, sănătate bună! Mă voi duce de unde am venit. Asta să fie în norocul meu; niciodată nu strică cineva să facă o încercare."

Și astfel, poftorindu-și unele ca acestea, aide, aide, ajunge la curtea împărătească.

Înfățișîndu-se la împăratul, atîtea îi povesti, așa cuvinte bune și dulci scoase și atîta meșteșug puse în vorbirea sa, încît și împăratul crezu că pe nedrept ar fi să omoare pe acei oameni; că mai de folos i-ar fi lui să aibă doi supuși mai mult, și că mai mare va fi vaza lui în lume de s-ar arăta milostiv către popor.

Nu mai putură oamenii de bucurie cînd auziră că Greuceanu a măglisit pe împăratul pînă într-atîta, încît l-a făcut să-i ierte. Mulțumiră lui Greuceanu din toată inima și îi făgăduiră că în toată viața lor se vor ruga lui Dumnezeu pentru dînsul ca să meargă din izbîndă în izbîndă, ceea ce și făcură.

Această izbîndă o luă drept semn bun, și Greuceanu, mergînd a doua oară la împăratul, grăi cu cuvintele lui mieroase cele următoare:

— Mărite doamne, să trăiești întru mulți ani pe luminatul scaunul acestei împărății. Mulți voinici s-au legat către măria-ta să scoată de la zmei soarele și luna pe care le-a hrăpit de pe cer, și știu că cu moarte au murit, fiindcă n-au putut să-și îndeplinească legămintele ce au făcut către măria-ta. Și eu, mărite doamne, cuget a mă duce întru căutarea acestor tălhari de zmei, și mi-ar fi voia să-mi cerc și eu norocul, doar-doar va da Dumnezeu să ajungem a putea pedepsi pe acei blestemați de zmei, pentru nesocotita lor îndrăzneală. Dar fii-mi milostiv și mînă de ajutor.

— Dragul meu Greucene, răspunse împăratul, nu pot să schimb nici o iotă, nici o cîrtă din hotărîrea mea. Și aceasta nu pentru altceva, ci numai și numai pentru că voiesc să fiu drept. Poruncile mele voi să fie una pentru toată împărăția mea; la mine părtinire nu este scris.

Văzînd statornica hotărîre a împăratului și dreptatea celor vorovite de dînsul, Greuceanu cuvîntă cu glas voinicesc:

— Fie, mărite împărate, chiar de aș ști că voi pieri, tot nu mă voi lăsa pînă nu voi duce la capăt bun sarcina ce îmi iau de bună-voia mea.

Se învoiră, şi preste cîteva zile şi plecă, după ce puse la cale tot ce găsi că e bine să facă, ca să scape cu faţa curată din această întreprindere.

Greuceanu luă cu dînsul şi pe fratele său şi merse, merse, merse cale lungă, depărtată, pînă ce ajunse la Faurul-pămîntului, cu care era frate de cruce. Acest faur, fiind cel mai meşter de pe pămînt, era şi năzdrăvan. Aici se opriră şi poposiră. Trei zile şi trei nopţi au stat închişi într-o cămară Greuceanu cu Faurul-pămîntului şi se sfătuiră.

Şi, după ce se odihniră cîteva zile şi mai plănuiră ceea ce era de făcut, Greuceanu şi frate-său o luară la drum.

Îndată după plecarea Greuceanului, Faurul-pămîntului se apucă şi făcu chipul lui Greuceanu numai şi numai din fier, apoi porunci să arză cuşniţa ziua şi noaptea şi să ţină chipul acesta fără curmare în foc.

Iară Greuceanu şi frate-său merseră cale lungă, şi mai lungă, pînă ce li se făcu calea cruci; aici se opriră, se aşezară pe iarbă şi făcură o gustărică din merindele ce mai aveau, şi apoi se despărţiră, după ce se îmbrăţişară, şi plînseră ca nişte copii.

Mai nainte d-a se despărţi, îşi împărţiră cîte o basma şi se înţeleseră zicînd: „Atunci cînd basmalele vor fi rupte pe margini, să mai tragă nădejde unul de altul că se vor mai întîlni; iară cînd basmalele vor fi rupte în mijloc, să se ştie că unul din ei este pierit". Mai înfipse şi un cuţit în pămînt şi ziseră: „Acela din noi, care s-ar întoarce mai întîi şi va găsi cuţitul ruginit să nu mai aştepte pe cellalt, fiindcă aceasta însemnează că a murit". Apoi Greuceanu apucă la dreapta şi frate-său la stînga.

Fratele Greuceanului, umblînd mai multă vreme în sec, se întoarse la locul de despărţire şi, găsind cuţitul curat, se puse a-l aştepta acolo cu bucurie, că văzuse soarele şi luna la locul lor pe cer.

Iară Greuceanu se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele zmeilor, aşezate unde-şi înţărcase dracul copiii. Dacă ajunse aici, Greuceanu se dete de trei ori peste cap şi se făcu un porumbel. Vezi că el ascultase năzdrăvăniile ce-l învăţase Faurul-pămîntului. Făcîndu-se porumbel, Greuceanu zbură şi se puse pe un pom care era tocmai în faţa caselor.

Atunci, ieşind fata de zmeu cea mare şi, uitîndu-se, se întoarse repede şi chemă pe mumă-sa şi pe soră-sa cea mică, ca să vină să vază minunea.

Fata cea mică zise:

— Măiculiță și surioară, pasărea asta gingașă nu mi se pare ogurlie pentru casa noastră. Ochii ei nu seamănă a de pasăre, ci mai mult seamănă a fi ochii lui Greuceanu cel de aur. Pînă acuma ne-a fost și nouă! D-aici înainte numai Dumnezeu să-și facă milă de noi și d-ai noștri.

Pasămite aveau zmeii cunoștință de vitejia lui Greuceanu.

Apoi intrară cîteștrele zmeoaicele în casă și se puseră la sfat.

Greuceanu numaidecît se dete iarăși de trei ori preste cap și se făcu o muscă și intră în cămara zmeilor. Acolo se ascunse într-o crăpătură de grindă de la tavanul casei și ascultă la sfatul lor. După ce luă în cap tot ce auzi, ieși afară și se duse pe drumul ce ducea la Codrul Verde și acolo se ascunse subt un pod.

Cum se vede treaba, din cele ce auzise, știa acum că zmeii se duseseră la vînat în Codru Verde și aveau să se întoarcă unul de cu seară, altul la miezul nopții și tartorul cel mare despre ziuă.

Așteptînd Greuceanu acolo, iată, măre, că zmeul cel mai mic se întorcea și, ajungînd calul la marginea podului, unde sforăi o dată și sări înapoi de șapte pași. Dară zmeul, mîniindu-se, zise:

— Ah, mînca-o-ar lupii carnea calului! Pe lumea asta nu mi-e frică de nimeni, numai de Greuceanu de Aur; dar și pe acela c-o lovitură îl voi culca la pămînt.

Greuceanu, auzind, ieși pe pod și strigă:

— Vino, zmeule viteaz, în săbii să ne tăiem, sau în luptă să ne luptăm.

— Ba în luptă, că e mai dreaptă.

Se apropiară unul de altul și se luară la trîntă.

Aduse zmeul pe Greuceanu și-l bägă în pămînt pînă în genuchi. Aduse și Greuceanu pe zmeu și-l bägă în pămînt pînă în gît și-i tăie capul. Apoi, după ce aruncă leșul zmeului și al calului sub pod, se puse să se odihnească.

Cînd, în puterea nopții, veni și fratele cel mare al zmeului, și calul lui sări de șaptesprezece pași înapoi. El zise ca și frate-său, iară Greuceanu îi răspunse și lui ca și celui dîntîi.

Ieșind de sub pod, se luă la trîntă și cu acest zmeu.

Și unde mi-aduse, nene, zmeul pe Greuceanu și-l bägă în pămînt pînă la brîu. Dară Greuceanu, sărind repede, unde

mi-aduse și el pe zmeu o dată, mi-l trînti și-l bägă în pămînt pînă în git și-i tăie capul cu paloșul. Aruncîndu-i și mortăciunea acestuia și a calului său sub pod, se puse iarăși de se odihni.

Cînd despre zori, unde venea, măre, venea tat-al zmeilor, ca un tartor, cătrănit ce era, și cînd ajunse la capul podului, sări calul lui de șaptezeci și șapte de pași înapoi. Se necăji zmeul de această întîmplare cît un lucru mare, și unde răcni:

— Ah, mîncare-ar lupii carnea calului; că pe lumea asta nu mi-e frică de nimenea, doară de Greuceanu de Aur; și încă și pe acesta numai să-l iau la ochi cu săgeata și îl voi culca la pămînt.

Atunci, ieșind și Greuceanu de sub pod, îi zise:

— Deh! zmeule viteaz, vino să ne batem, în săbii să ne tăiem, în suliți să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

Sosi zmeul și se luară la bătaie: în săbii se bătură ce se bătură și se rupseră săbiile; în suliți se loviră ce se loviră și se rupseră sulițile; apoi se luară la luptă: se zguduiau unul pre altul de se cutremura pămîntul; și strînse zmeul pe Greuceanu o dată, dară acesta, băgînd de seamă ce are de gînd zmeul, se umflă și se încordă în vine și nu păți nimic, apoi și Greuceanu strînse o dată pe zmeu, tocmai cînd el nu se aștepta, de-i pîrîi oasele.

Așa luptă nici că s-a mai văzut. Și se luptară, și se luptară, pînă ce ajunse vremea la nămiezi, și osteniră. Atunci trecu pe dasupra lor un corb carele se legăna prin văzduh și căuta la lupta lor. Și văzîndu-l, zmeul îi zise:

— Corbule, corbule, pasăre cernită, adu-mi tu mie un cioc de apă și-ți voi da de mîncare un voinic cu calul lui cu tot.

Zise și Greuceanu:

— Corbule, corbule, mie să-mi aduci un cioc de apă dulce, căci eu ți-oi da de mîncare trei leșuri de zmeu și trei de cal.

Auzind corbul aceste cuvinte, aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce și îi astîmpără setea; căci însetoșaseră, nevoie mare. Atunci Greuceanu mai prinse la suflet, și, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu, și trîntindu-mi-l îl bägă în pămînt pînă în git și-i puse piciorul pe cap, ținîndu-l așa. Apoi îi zise:

— Spune-mi, zmeule spurcat, unde ai ascuns tu soarele și luna, căci azi nu mai ai scăpare din mîna mea.

Se codea zmeul, îngîna verzi și uscate, dară Greuceanu îi mai zise:

— Spune-mi-vei ori nu, eu tot le voi găsi, și încă și capul reteza-ți-l-voi.

Atunci zmeul, tot mai nădăjduindu-se a scăpa cu viață daca îi va spune, zise:

— În Codru Verde este o culă. Acolo înăuntru sunt închise. Cheia este degetul meu cel mic de la mîna dreaptă.

Cum auzi Greuceanu unele ca acestea, îi reteză capul, apoi îi tăie degetul și-l luă la sine.

Dete corbului, după făgăduială, toate stîrvurile, și, ducîndu-se Greuceanu la cula din Codru Verde, deschise ușa cu degetul zmeului și găsi acolo soarele și luna. Luă în mîna dreaptă soarele și în cea stîngă luna, le aruncă pe cer și se bucură cu bucurie mare.

Oamenii, cînd văzură iarăși soarele și luna pe cer, se veseliră și lăudară pe Dumnczeu că a dat atîta tărie lui Greuceanu de a izbîndit împotriva împeliților vrăjmași ai omenirii.

Iară el, mulțumit că a scos la bun capăt slujba, o luă la drum, întorcîndu-se înapoi.

Găsind pe frate-său la semnul de întrolocare, se îmbrățișară și, cumpărînd doi cai ce mergeau ca săgeata de iute, întinseră pasul la drum ca să se întoarcă la împăratul.

În cale, dete peste un păr plin de pere de aur. Fratele Greuceanului zise că ar fi bine să mai poposească puțin la umbra acestui păr, ca să mai răsufle și caii, iară pînă una, alta să culeagă și cîteva pere, spre a-și mai momi foamea. Greuceanu, care auzise pe zmeoaice ce plănuiseră, se învoi a se odihni; dară nu lăsă pe frate-său să culeagă pere, ci zise că le va culege el. Atunci trase paloșul și lovi părul la rădăcină. Cînd, ce să vezi d-ta? unde începu a curge niște sînge și venin scîrbos și un glas se auzi din pom, zicînd:

— Mă mîncași friptă, Greucene, precum ai mîncat și pre bărbatul meu.

Și nimic nu mai rămase din acel păr, decît praf și cenușe; iară frate-său încremeni de mirare, neștiind ce sunt toate acestea.

După ce plecară și merseră ce merseră, deteră preste o grădină foarte frumoasă cu flori și cu fluturei și cu apă limpede și rece.

Fratele Greuceanului zise:

— Să ne oprim aici nițel, frate, ca să ne mai odihnim căișorii. Iară noi să bem nițică apă rece și să culegem flori.

— Aşa să facem, frate, răspunse Greuceanu, dacă această grădină va fi sădită de mîini omeneşti şi dacă acel izvor va fi lăsat de Dumnezeu.

Apoi, trăgînd paloşul, lovi în tulpina unei flori care se părea mai frumoasă şi o culcă la pămînt; după aceea împunse şi în fundul fîntînei şi a marginilor ei, dară în loc de apă începu a clocoti un sînge mohorît, ca şi din tulpina florii, şi umplu văzduhul de un miros greţos. Praf şi ţărînă rămase şi din fata cea mai mare de zmeu, căci ea se făcuse grădină şi izvor ca să învenineze pe Greuceanu şi să-l omoare.

Şi scăpînd şi d-această pacoste, încălecară şi plecară la drum, repede ca vîntul; cînd, ce să vezi d-ta? Unde se luase după dînşii scorpia de mumă a zmeoaicelor cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt ca să înghiţă pe Greuceanu şi mai multe nu; şi avea de ce să fie cătrănită şi amărîtă: căci nu mai avea nici soţ, nici fete, nici gineri.

Greuceanu, simţind că s-a luat după dînşii zmeoaica cea bătrînă, zise frăţină-său:

— Ia te uită, frate, înapoi şi spune-mi ce vezi.

— Ce să văz, frate, îi răspunse el, iată un nor vine după noi ca un vîrtej.

Atunci dete bice cailor cari mergeau repede ca vîntul şi lin ca gîndul; dară Greuceanu mai zise o dată fratelui său să se uite în urmă. Acesta îi spuse că se apropie norul ca o flăcăraie; apoi, mai făcînd un vînt cailor, ajunseră la Faurul-pămîntului.

Aci, cum descălecară, se închise în făurişte. Pe urma lor iaca şi zmeoaica. De-i ajungea, îi prăpădéa! Nici oscior nu mai rămînea din ei. Acum însă n-avea ce le mai face.

O întoarse însă la şiretlic: rugă pe Greuceanu să facă o gaură în părete ca măcar să-l vază în faţă. Greuceanu se prefăcu că se înduplecă şi făcu o gaură în părete. Dară Faurul-pămîntului se aţinea cu chipul lui Greuceanu cel de fier, ce arsese în foc de sărea schintei din el. Cînd zmeoaica puse gura la spărtură ca să soarbă pe Greuceanu, Faurul-pămîntului îi băgă în gură chipul de fier roşu ca focul şi i-l vîrî pe gît. Ea, înghiorţ! înghiţi şi pe loc şi crăpă. Nu trecu mult şi stîrvul zmeoaicei se prefăcu într-un munte de fier şi astfel scăpară şi de dînsa.

Faurul-pămîntului deschise uşa făuriştei, ieşi afară şi se veseliră trei zile şi trei nopţi de aşa mare izbîndă. El mai cu seamă era nebun de bucurie pentru muntele de fier. Atunci porunci călfilor să facă lui Greuceanu o căruţă cu trei cai cu

totul și cu totul de fier. După ce fură gata, suflă asupra lor și le dete duh de viață.

Luîndu-și ziua bună de la frate-său de cruce, Faurul-pămîntului, Greuceanu se urcă în trăsură cu frate-său cel bun și porni la Roșu-împărat ca să-și priimească răsplata.

Merse, merse, pînă ce li se înfurci calea. Aci se opriră și poposiră. Apoi, Greuceanu desprinse de la căruță un cal și-l dete fratelui său, ca să ducă împăratului Roșu vestea cea bună a sosirii lui Greuceanu cu izbînda săvîrșită; iară el rămase mai în urmă. Înaintînd el alene, răsturnat în căruță, trecu pre lîngă un diavol schiop carele ținea calea drumeților ca să le facă neajunsuri. Acestuia îi fu frică să dea piept cu Greuceanu, dară, ca să nu scape nici el neatins de răutatea lui cea drăcească, îi scoase cuiul din capul osiei de dindărăt și-l aruncă departe în urmă.

Apoi tot el zise Greuceanului:

— Măi, vericule, ți-ai pierdut cuiul, du-te de ți-l caută.

Greuceanu, sărind din căruță, își uită acolo paloșul, din greșeală. Iară cînd el își căuta cuiul, diavolul îi fură paloșul, apoi, așezîndu-se în marginea drumului, se dete de trei ori peste cap și se schimbă într-o stană de piatră.

Puse Greuceanu cuiul la capul osiei, îl înțepeni bine, se urcă în căruță, și pe ici ți-e drumul! Nu băgă însă de seamă că paloșul îi lipsește.

Ascultați acum și vă minunați, boieri d-voastră, de pățania bietului Greuceanu. Un mangosit de sfetnic d-ai împăratului Roșu se făgăduise diavolului, dacă îl va face să ia el pe fata împăratului. Ba încă și rodul căsătoriei sale îl închinase acestui necurat. Împelițatul știa că Greuceanu, fără paloș era și el om ca toți oamenii. Puterea lui în paloș era; fără paloș era necunoscut. Îi fură paloșul și-l dete becisnicului de sfetnic.

Acesta se înfățișă la împăratul și îi ceru fata, zicînd că el este cel cu izbînda cea mare.

Împăratul îl crezu, văzîndu-i și paloșul, și începuseră a pune la cale cele spre cununie. Pe cînd se pregătea la curte, pentru nuntirea fiicei împăratului cu voinicul cel mincinos ce zicea că a scos soarele și luna de la zmei, vine și fratele Greuceanului cu vestea că Greuceanu are să sosească în curînd.

Sfetnicul cel palavatic, cum auzi de una ca aceasta, merse la împăratul și zise că acela este un amăgitor și trebuie pus la închisoare. Împăratul îl ascultă. Iară sfetnicul umbla

d-a-ncîtelea, zorind să se facă mai curînd nunta, cu gînd că, dacă se va cununa odată cu fata împăratului, apoi poate să vină o sută de Greuceni, că n-are ce-i mai face, lucru fiind sfîrșit.

Împăratului însă nu-i prea plăcu zorul ce da sfetnicul pentru nuntă, și mai tărăgăi lucrurile.

Nu trecu mult și iată că sosește și Greuceanu și, înfățișîndu-se la împăratul, acesta nu știa între care să aleagă. Credea că acesta să fie Greuceanu, dară nu-și putea da seamă de cum paloșul lui Greuceanu se află în mîna sfetnicului. Atunci băgă de seamă și Greuceanu că-i lipsește paloșul și tocmai acum îi veni în minte pentru ce nu văzuse el stana de piatră decît după ce-și găsise cuiul de la osie și se întorcea la căruță cu dînsul. Pricepu el că nu e lucru curat.

— Împărate prealuminate, zise el, toată lumea zice că ești om drept. Te rog să-mi faci și mie dreptate. Mult ai așteptat, mai așteaptă, rogu-te, încă puțin și vei vedea cu ochii adevărul.

Priimi împăratul a mai aștepta pînă ce să se întoarcă Greuceanu. Acesta se puse iarăși în căruța lui cu cai cu tot de fier și într-un suflet merse, pînă ce ajunse la stana de piatră, acolo unde Necuratul îi scosese cuiul de la căruță.

— Ființă netrebnică și păgubitoare omenirii, zise el, dă-mi paloșul ce mi-ai furat, căci de unde nu, praful nu se alege de tine.

Piatra nici că se clinti din loc măcar.

Atunci și Greuceanu se dete de trei ori peste cap, se făcu un buzdugan cu totul și cu totul de oțel, și unde începu, nene, a lovi în stană de se cutremura pămîntul. De cîte ori da, de atîtea ori cădea cîte o zburătură din piatră. Și lovi ce lovi pînă ce îi sfărîmă vîrful. Apoi deodată începu stana de piatră a tremura și a cere iertăciune. Iară buzduganul, de ce da, d-aia își întețea loviturile, și dete, și dete, pănă ce o făcu pulbere. Cînd nu mai fu în picioare nimic din stana de piatră, cătă prin pulberea ce mai rămăsese, și-și găsi Greuceanu paloșul ce-i furase Satana.

Îl luă și, fără nici o clipă de odihnă, veni și se înfățișă iarăși la împăratul.

— Sunt gata, mărite împărate, zise el, s-arăt oricui ce poate osul lui Greuceanu. Să vină acel sfetnic nerușinat care a voit să te amăgească, spre a ne înțelege la cuvinte.

Împăratul îl chemă.

Acesta, dacă veni și văzu pe Greuceanu cu sprinceana încruntată, începu să tremure și-și ceru iertăciune, spunînd cum căzuse în mîinile lui paloșul lui Greuceanu.

După rugăciunea lui Greuceanu, dobîndi iertare și de la împăratul, dar acesta îi porunci să piară din împărăția lui. Apoi scoase pe fratele Greuceanului de la închisoare și se făcu o nuntă d-alea împărătești, și se încinse niște veselii care ținură trei săptămîni...

Și eu încălecai p-o șea, și vă povesti d-voastră așa.

CELE DOUĂSPREZECE FETE DE ÎMPĂRAT ŞI PALATUL CEL FERMECAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un flăcăiandru sărman de părinţi. El argăţea pe la unii şi pe la alţii ca să-şi cîştige hrana vieţii. Şi fiindcă avea darul de a fi curăţel, toţi flăcăii din sat îl pizmuiau. Ceilalţi argaţi căşunaseră pe dînsul şi-l tot luau peste picior, iară el nu lua aminte la flecăriile lor şi-şi căuta de treaba lui. Cînd se adunau seara şi bîrfeau verzi şi uscate, el se făcea că nu înţelege vorbele aruncate în pofida lui; se arăta prostănac. Pentru aceasta ei îl porocleau zicîndu-i căscăundul satului.

Stăpînii unde slujea el erau foarte mulţumiţi de dînsul şi se băteau care de care să-l apuce. Cînd trecea prin sat, fetele îşi dau coate şi se uitau la dînsul pe subt sprîncene. Şi ce e drept că aveau la ce se uita. El era curat la faţă şi chipeş; chica lui neagră ca pana corbului flutura ca o coamă pe grumajii lui albi ca zăpada; mustăcioara abia mijea, de parcă era o umbră pe buza lui cea de sus; dară apoi ochii? Avea nişte ochi, neiculiţă, de băgase pe toate fetele în boale.

Cînd era la adăpatul vacilor, fetele care de care se întrecea să-i dea pricină de vorbă; dară el nu băga pe nimeni în seamă; se făcea că nu pricepe ce vor ele. Pentru aceasta ele ca să arate că nu le pasă de nebăgarea lui de seamă, între ele, îl porocleau cu numele de Făt-Frumos al satului. Şi de unde să nu fie aşa!

El nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, mergea cu vitele la păşune şi treaba ieşea din mîna lui mai cu asupra decît din ale celorlalţi argaţi.

Nu ştiu ce făcea el, ce dregea, că vacile pe cari le păştea el erau mai frumoase decît ale celorlalţi argaţi. Ele dau mai mult lapte decît cele ale altor argaţi, fiindcă pe unde le ducea el păşunea era mai cu gust şi mai îndestulătoare. Pe unde călca piciorul lui se cunoştea, fiindcă şi ierburile se înveseleau.

Pasămite se născuse în ceas bun şi era ursit să ajungă ceva. Dară el nici habar n-avea de asta şi nici gînd n-avea să se mîndrească, fiindcă nu ştia ce-i este ascuns în cursul vremilor. Ci smerit, precum îl lăsase pe el Dumnezeu, îşi vedea de ale sale, fără să se atingă cu cuvîntul sau în oricareva fel, de alţii sau de al altora. Şi tocmai pentru aceasta flăcăii şi ceilalţi argaţi îl ponosluia.

Într-o zi de primăvară, ostenit fiind tot umblînd după vaci, se dete la umbra unui copaci mare şi stufos şi adormi; îşi şi alesese, vezi, loc pentru aşa ceva. Era o vîlcea împodobită cu fel de fel de floricele, toate înflorite, de părea că dă ghes omului să treacă printre ele. Ceva mai cît colo un pîrîiaş, a cărui obîrşie venea dintr-un şipot de apă ce ieşea din coasta unui deluleţ, şerpuia printre brusturi şi alte buruieni pe unde îşi făcuse loc, şi susurul apei parcă te îndemna la somn. Copaciul subt care se adumbrise era măreţ şi parcă se lupta ca să ajungă la nuori. Printre crăcile lui întinse se giugiuleau pasărelele şi-şi făceau cuiburi: numai ascultînd cineva ciripirile lor se aprindea într-însul focul dragostei. Desişul frunzelor sale făcea o umbră, de parcă rîmneai la ea. Bag seamă, nu era aşa căscăund flăcăul acesta, şi pe nedrept îi atîrnau de coadă acest ponos ceilalţi argaţi din sat. Cum puse capul jos şi adormi.

N-apucase să doarmă, ca de cînd începui să vă povestesc, şi o dată sări drept în sus.

Visase un vis frumos şi se deşteptase.

Visase că unde venise la dînsul, măre, o zînă mai frumoasă decît toate zînele din cer şi de pre pămînt, şi-i zisese să se ducă la curtea împăratului locului aceluia, că acolo are să se procopsească.

Cînd se deşteptă, îşi zise: „Mă, ca ce să fie asta?“ şi începu a se pune pe gînduri; toată ziulica îl munciră gîndurile şi nu se domirea de loc, de loc ca ce să însemneze un

asemenea vis. El nu înțelegea că steaua sub care se născuse venea să-l slujească.

A doua zi, mergînd iarăși cu vitele la păscut, abătu din drum și dete iarăși pe la copaciul cu pricina, și iarăși se culcă la tulpina lui, și iarăși visă același vis.

Sculîndu-se, își zise: „Mă, ăsta nu e lucru curat", și iarăși toată ziulica fu dus pe gînduri.

A treia zi cu dinadinsul făcu să-i fie drumul pe la același copaci sub care se culcă, și visă același vis; ba încă de astă dată zîna îl amenință cu boală și cu toate ticăloșiile omenești, dacă nu s-o duce.

Atunci și el, dacă se sculă și veni acasă cu vacile și le băgă în coșar, se înfățișe la stăpînu-său și-i zise:

— Stăpîne, pe mine mă bate gîndurile să mă duc în lume să-mi caut norocul. Destul am argățit, și pînă acum nu văz nici un semn ca să pot și eu sălta ceva. Fă bine și-mi dă socoteala.

— Da pentru ce, băiete, să ieși de la mine? Au doară nu te mulțumești de simbria ce-ți dau? Au mîncare n-ai destulă? Ia, mai bine șezi la mine, și eu voi căta să-ți dau o fată bună din sat, cu nițică zestricică, să te mai ajut și eu cu ce m-o lăsa inima, să-ți faci și tu rost aici ca toți megiașii, nu mai hoinări prin a lume, ca să nu ajungi fără nici un căpătîi, ca vai de lume.

— Ba, de mulțumit, sunt mulțumit de d-ta, stăpîne; mîncare am destulă, nu pot să mînii pe Dumnezeu; dară așa mi-a venit mie, să mă duc în lume, și nu voi rămînea pentru nu știu ce.

Dacă văzu stăpînu-său că este peste poate a-l face să rămîie, îi dete ce bruma mai avea să ia, și el plecă, luîndu-și ziua-bună de la stăpîn.

Ducîndu-se de la satul său, flăcăul ajunse drept la curtea împărătească și se băgă argat la grădina împăratului. Grădinarul fu bun-bucuros să-l priimească, cînd îl văzu așa curățel, căci dobîndise pînă atunci cîteva bobîrnace de la fetele împăratului că bagă argați tot ce este mai urîcios și mai scîrbos în omenire.

Curățel, curățel, dară hainele de pe dînsul erau imoase, deh! ce să zici, ca de văcar. Grădinarul puse de-l îmbăie, îl primeni și-i dete de îmbrăcă niște haine care să mai semene a argat la grădina împărătească. Și cum era de potrivit făcut la boiul lui, îi ședea bine cu hainele ce îmbrăcă.

Pe lîngă celelalte trebi grădinărești, slujba lui de căpetenie fu ca să facă în fiecare zi cîte douăsprezece mănuchiulețe de flori, și în fiecare dimineață să le dea la cele douăsprezece domnițe, fete ale împăratului, cînd vor ieși din casă spre a se primbla prin grădină.

Aceste domnițe erau ursite să nu se poată mărita pînă nu se va găsi cineva care să le ghicească legătura ursitei lor și să facă pe vreuna din ele ca să iubească pe cineva. Ursitele lor le dăruise cu patima jocului. Erau nebune după joc și pe fiecare noapte rupeau cîte o pereche de conduri de mătase albă, dănțuind.

Nimeni nu știa unde merg ele noaptea de joacă.

Împăratul se luase de gînduri cu atîta cheltuială pe condurii fetelor sale și pentru inima lor de gheață, de care nu se putea lipi nici un june din cei ce veniseră în pețit.

Pentru aceasta el dase sfară în țara lui și în țările streine, precum ca să se știe că cine se va găsi să-i spuie ce fac fetele lui noaptea de rup fiecare cîte o pereche de conduri, poate să-și aleagă pe care îi va place din ele, și el i-o va da lui de soție.

El știa că le ține pe toate închise la un loc, într-o cămară din palatul său, încuiate și zăvorîte cu nouă uși de fier și cu nouă lacăte mari. Dară nimeni nu știa ce fac ele noaptea de li se rup încălțămintele, căci nimeni nu le văzuseră pînă atunci ieșind din casă, căci ru puteau.

Pasămite, lor le era făcut ca așa să-și petreacă vremea în toată viața lor. Așa le era orînda.

Cum se auzi de această hotărîre a împăratului, începu a curge la pețitori: ba feciori de domni și de împărați, ba feciori de boieri mari, pînă și feciori de boieri mai mici. Și care cum venea se punea de pîndă la ușa domnițelor cîte o noapte. Împăratul aștepta cu mare nerăbdare în fiecare dimineață ca să-i aducă cîte vreo veste bună; dară în loc de aceasta, i se spunea că junii ce se puneau de pîndă seara nu se mai găsesc dimineața. Nu se știa ce se fac. Nici de urmă măcar nu li se mai dedea.

Unsprezece flăcăi o pățise pînă acum. Ceilalți cari mai erau, începuseră a se codi; nu mai voiră să stea de pîndă. Se lipseau de a lua de neveste niște fete pentru care se rîpune atîți tineri.

Și astfel, unul cîte unul, se cărară pe la casele lor de la curtea acestui împărat, și-i lăsară fetele în plata Domnului; căci nimeni nu mai voia să-și piarză sufletul pentru un cap de muiere.

Însuși împăratul fu coprins de spaimă, cum de să piară așa junii ce voiau să-i pîndească fetele, și nu mai cuteza să îndemne pe nimeni.

Împăratul era nevoit să cumpere mereu pe fiecare zi cîte douăsprezece perechi de conduri, și intrase la grije că o să-i îmbătrînească fetele în vatră și o să împletească cosița albă, fără să puie pirostriile în cap.

Argatul de la grădinărie își împlinea slujba cum știa el în legea lui. Și domnițele erau mulțumite de mănuchele de flori ce li le da argatul, și grădinarul de lucrul lui.

El, cînd da florile domnițelor, nici nu-și ridica ochii asupra lor; dară cînd da florile fetei celei mici, nu știu de ce, că se roșea ca un bujor, și-i tîcîia inima, de sta să-i sară din piept afară.

Fata băgă de seamă aceasta, însă crezu că flăcăul este rușinos și d-aia se face așa de roșu cînd vine înaintea lor.

Azi așa, mîine așa, el vedea că nu e de nasul lui o așa bucățică. Dară ce-i faci inimei? Ea îi da brînci și lui, bat-o pustia! și ar fi voit să se puie și el la pîndă, și apoi se gîndea și la pățeniile celor ce păzise înaintea lui.

Fata cea mică se greși într-o zi și spuse surorilor cum argatul care le da flori se roșește ca o sfeclă cînd vine înaintea lor și cum este de curățel. Cum auzi fata cea mai mare astfel de cuvinte că iese din gura surorei sale celei mai mici, unde începu să o dojenească cu niște vorbe cam luătoare în rîs, cum de numai să se gîndească ea a scoate așa vorbe blînde pentru un argat, căci asta ar semăna că inima ei este pornită a se planisi cuiva.

Băiatului îi zicea inima să se arate la împăratul cu cererea de a pîndi și el, dară să lăsăm că-și cunoștea lungul nasului, să lăsăm că nu[1] uitase pățeniile atîtor flăcăi ce pieriseră, lui îi era să nu-și piarză slujba și să rămîie cu buzele umflate. Apoi unde pui d-ta gîndul ce-l muncea groaznic că, de va fi gonit de la curtea împărătească, n-are să mai vază pe fetele împăratului, căci dîndu-le flori în fiecare dimineață, oricît se feri de vreo patimă, totuși gingășiile și frumusețile fetelor de împărat, și mai cu seamă căutătura cea blajină a fetei celei mici, îl ademenise pînă într-atît, încît, se socotea el, că daca nu va mai atinge în fiecare dimineață cu degetele sale mîinile

[1] În ediția de bază cuvîntul: *nu* lipsește

cele albe ca o coală de hîrtie, cu pielea moale ca puful, ale fetelor de împărat, nu va mai putea trăi.

Ziua, noaptea, îl munceau aceste gînduri şi nu ştia cum să facă să-şi împlinească pofta inimei, fără de care, simţea el, că nu va putea să mai trăiască.

Într-una din nopţi, adormind el cu gîndul ţintă la dorinţa ce-l chinuia de-i rodea băierile inimei, văzu în vis iară pe zîna din vîlceaua cea cu flori unde i se arătase odinioară.

Ea îi zise:

— Să te duci în unghiul grădinei cel despre răsărit; acolo vei găsi doi pui de dafin, unul cireşiu şi altul trandafiriu; alături cu dînşii vei vedea o săpălugă de aur, o năstrapă tot de aur şi un ştergar de mătase. Să iei aceşti pui de dafin, să-i pui în două ghivece frumoase, să-i sapi cu săpăliga cea de aur, să-i uzi cu năstrapa cea de aur, să-i ştergi binişor cu ştergarul cel de mătase şi să-i îngrijeşti ca pe lumina ochilor tăi. Cînd vor creşte şi se vor face ca de un stat de om, orice vei cere de la dînşii ţi se va izbîndi tocmai pe tocmai.

Zise şi pieri ca o nălucă, fără să apuce argatul grădinarului să-i mulţumească barim.

Nici nu se dezmeticise bine din uluiala somnului, nici nu se şterse la ochi măcar, şi dete fuga în unghiul grădinei cel despre răsărit şi rămase năuc de bucurie, cînd văzu în fiinţă toate cele ce îi spusese zîna în somn. Acum se şterse şi el la ochi, se pipăi să vază nu care cumva doarme încă şi aievea să fie oare ceea ce vedea? După ce se încredinţă că nu este nălucă, de noapte, puse mîna şi luă dafinii.

Îi îngriji cum ştiu el mai bine, îi săpa adesea cu săpăluga ce găsise el acolo, îi udă cu năstrapa, îi şterse cu ştergarul şi, ce să mai lungim vorba? îi îngriji ca pe lumina ochilor lui, tocmai precum îi poruncise zîna.

Dafinii creşteau şi se împuterniceau ca prin minune. Nu trecu mult şi se făcură mari. Frumuseţe ca şi la aceşti dafini nici că s-a mai văzut.

Cînd ajunseră ca d-un stat de om, el veni la dînşii într-una din zile şi zise unuia precum îl învăţase zîna:

— Dafine, Dafine,
Cu săpălugă de aur săpatu-te-am,
Cu năstrapă de aur udatu-te-am,

Cu ştergar de mătase ştersu-te-am,
Dă-mi darul d-a mă face, oricînd voi voi eu, să nu fiu văzut de nimeni.

El rămase buimăcit de mirare, cînd în clipa aceeaşi chiar văzu cum se înfiinţează un boboc de floare, cum creşte de se măreşte şi cum se deschide o floare aşa de frumoasă, de nu puteai să te opreşti ca să nu o miroşi. El puse mîna de o rupse, o luă şi o băgă în sîn; vezi că aşa îl învăţase zîna.

Seara cînd domniţele intrară în cămara lor cea încuiată şi zăvorîtă cu nouă lacăte mari, ca să se culce, el se furişe binişor pe lîngă ele şi intrară împreună. El le vedea pe ele ce fac, dară ele nu-l vedeau pe dînsul. El le văzu că în loc să se dezbrace spre a merge la culcare, ele începură a se pieptăna, a se îmbrăca cu haine scumpe şi a se găti de ducă.

El se mira de cele ce vedea şi hotărî ca să se ţie după dînsele cu dinadinsul să vază pe unde au să iasă ele, unde au să se ducă şi ce au să facă.

Cînd deodată, fata cea mai mare zise surorilor sale:

— Gata sunteţi, fetelor?

— Gata suntem, răspunseră ele.

Atunci cea mare din surori bătu cu piciorul în pămînt, şi deodată se deschise în două duşumeaua casei. Ele se coborîră prin acea deschizătură şi merseră ce merseră, pînă ce ajunseră la o grădină gărduită cu zid de aramă.

Cînd fură să intre, fata cea mare bătu din picior iarăşi şi porţile cele de oţel ale grădinei se deschiseră. Intrînd, băiatul călcă pe rochia fetei celei mici.

Aceasta, întorcîndu-se repede, nu văzu pe nimeni; şi, chemîndu-şi surorile, le zise:

— Surorilor, bănuiesc că s-a luat cineva după mine, că uite, simţii că m-a călcat oarecine pe rochie.

Surorile se uitară în toate părţile şi nevăzînd nici ele pe nimeni, îi răspunse:

— Nu fii aşa bănuitoare, soro; cine să fie aci, ori să se ia după noi. Nici pasăre măiastră nu poate răzbi pînă unde suntem noi acum. Ia vezi mai bine, să nu se fi apucat rochia ta de vreun mărăcine şi, cum eşti tu de fricoasă, ţi s-o fi părut că te-a călcat neştine pe rochie. Nu fi aşa de uşurică!

Ea tăcu. Băiatul se ţinea după dînsele.

Trecură printr-o pădure cu frunzele de argint, trecură prin alta cu foile de aur, trecură prin altă pădure cu frun-

ACADEMIA BIBLIOTECA

zele numai diamanturi și pietre nestimate, cari sclipeau de-ți luau ochii, și ajunseră la un eleșteu mare.

În mijlocul acelui eleșteu se ridica un dîmbuleț și pe dînsul niște palaturi cum nu mai văzuse el pînă atunci. Palaturile împăratului rămăseseră jos de tot pe lîngă acestea, care străluceau de la soare te puteai uita, dară la dînsele ba. Și așa de cu meșteșug erau făcute, încît cînd te urcai în ele ți se părea că te cobori, și cînd te dedeai jos din ele ți se părea că te urci.

Douăsprezece luntrișoare cu vîslași muiați numai în fir de cel bun le așteptau la margine. Cum ajunseră, se puseră fiecare în cîte una și plecară. Argatul se puse în luntrea fetei celei mici.

Luntrile porniră și mergeau în rînd ca cocorii. Numai luntrea fetei celei mai mici rămînea mai în urmă. Vîslașul se mira cum de este mai grea decît altă dată și trăgea din răsputeri la vîsle ca să ajungă pe celelalte.

Cum ieșiră la celălalt mal al eleșteului, se auzi o muzică care, vrînd, nevrînd, te făcea să dănțuiești. Fetele se repeziră ca fulgerul, intră în palat și se puseră pe joc cu flăcăii cari le pîndiseră, și jucară și jucară pînă ce li se sparseră condurii.

Băiatul se ținu mereu după ele. Intrînd și el în palat, ce-i văzură ochii? Cămara de joc mare și largă de-abia puteai să-i zărești căpătîiul. Ea era împodobită numai cu aur, cu pietre nestemate și cu făclii de jur-împrejur ce ardeau în niște sfeșnice de aur curat, mai mari decît omul. Pereții albi ca laptele străluceau de-ți luau ochii, și cu dungi de aur, împodobite cu zamfiruri și rubinuri de licăreau ca focul.

Argatul se puse într-un colț și privea la toate minunile astea. Și avea și la ce privi, căci vedea acolo lucruri de cari nu-i mai văzuseră ochii. Dar unde fu pomana aia ca să stea la un loc? Sărea și el tontoroiul de colo pînă colo, fără să vrea; căci nu era chip să stea la un loc fără a sălta, cînd cînta muzica aia. Pînă și sfeșnicile și mesele și lăvițile din casă săltau.

Și nici pomeneală măcar nu este ca să-și închipuiască cineva frumusețea cîntărilor și a muzicii aceleia; organe, fluiere, chitări, alăute, buciume, ciumpoaie și alte multe d-alde astea cîntau într-o unire de rămîneau marț cei mai buni muzicanți din lume.

D-apoi fetele[1]? trăgeau cu foc la niște hori, bătuta, brîul, ca la ușa cortului, de unul singur, pipăruș și cîte jocuri toate, de puteai să-ți rupi bojocii jucînd.

Și jucară și jucară, pînă despre ziuă. Cînd, deodată, încetînd muzica de a mai cînta, ieși ca din pămînt o masă încărcată cu de toate bunătățile, și ce este pe lume, și ce nu este. Se puseră cu toții la masă și mîncară și se chefuiră cît le poftiră inima.

Argatul de la grădinărie ședea în colțul lui unde se așezase și privea, lăsîndu-i gura apă.

La masă le slujea niște arapi, îmbrăcați în niște haine foarte scump împodobite.

După ce se sculară de la masă, prinseră a se întoarce acasă.

Se întoarseră iarăși pe unde au fost venit. Băiatul se ținea după dînsele, ca dracul după călugăr.

Cînd fură a trece prin grădina cu frunzele de argint, ce-i dete argatului prin gînd, că numai rupse o rămurică dintr-un copaci.

Un freamăt puternic se făcu atunci în toată pădurea, ca de o furtună ce vine întărîtată asupra copacilor; și totuși nici o frunză măcar nu se mișcă din loc, ba nici măcar nu se clătină ca de o adiere de vînt barim.

Fetele răsăriră.

— Ce să fie asta, leiculiță? ziseră.

— Ce să fie? răspunse cea mai mare din surori. Iacă, păsărica ce-și are cuibul în turnul bisericii din palaturile tatălui nostru trebuie să fi trecut prin frunze; căci numai ea poate să răzbată pe aici.

Fetele trecură și ajunseră în palatul unde erau încuiate, tot pe unde ieșiseră.

A doua zi, argatul de la grădinărie, cînd dete mănuchiurile de flori fetelor împăratului, ascunse cu meșteșug rămurica ruptă în mănuchiul fetei celei mici.

Domnița se miră cînd își priimi mănuchiul de flori, se uită cam cu milă la argat și nu-și putea da seamă cum de să ajungă acea rămurică între florile ce priimise.

A doua seară, iarăși așa o petrecură. Băiatul, iarăși pe furiș, se ținuse după dînsele, cu deosebire numai că rupse o rămurică din copacii cei cu frunzele de aur, pe care o

---

[1] În textul de bază: *cintecele*.

puse iarăşi între florile ce dete a doua zi domniţei celei mici.

Fata cea mai mare, iarăşi cu cuvinte liniştitoare, alină frica surorilor ei cînd se auzi freamătul ce se făcu în pădurea de unde argatul rupse rămurica.

Cînd a doua zi domniţa cea mică priimi florile cu rămurica ascunsă între ele, îi dete un fier ars prin inimă.

Ea căută vreme cu prilej şi, prefăcîndu-se că vrea să se primble, ieşi preste zi prin grădină şi, întîlnind pe argat la o cotitură a grădinei, îl opri şi-i zise:

— De unde ai avut tu rămurica ce mi-ai pus-o în mănuchiul de flori?

— De unde o ştie prea bine măria-ta.

— Care va să zică, tu te-ai ţinut după noi, şi ştii unde mergem noi noaptea.

— Cam aşa, măria-ta.

— Cum ai făcut de ai venit după noi de nici una dintre surori nu te-a văzut?

— Pe furiş.

— Na o pungă de bani, şi să nu scoţi nici o vorbă despre primblarea noastră de noaptea.

— Eu nu-mi vînz tăcerea, măria-ta.

— Dacă voi auzi însă că ai crîcnit ceva, voi pune să-ţi taie capul.

Zise ea vorbele astea aspre din gură, dară din inimă altceva cugeta. Ei i se părea că acest argat din ce în ce se face mai curăţel.

A treia noapte cînd se duse după dînsele, tot pe furiş, rupse o ramură din pădurea cu copacii cei care aveau foile de diamant, şi iarăşi se făcu freamăt printre frunze, şi iarăşi surora cea mai mare alină frica surorilor celor mici cu cuvinte liniştitoare. Domniţa însă cea mică, nu ştiu de ce, dară în inima ei se strecură o bucurie ascunsă.

În ziua următoare, cînd găsi rămurica de diamant în mănuchiul de flori, cătă cam pe subt ascuns la argat şi-l găsi că nu se prea deosebeşte de fiii de domni şi de împăraţi. Atît i se păru de drăgălaş.

Argatul şi dînsul cătă asupra domniţei cu ochi galeşi, dară tot pe furiş, şi o văzu că se tulburase oarecum, se făcu însă că nu pricepe nimic şi-şi cătă de treabă.

Surorile domniţei deteră peste dînşii vorbind şi rîseră de dînsa şi o luară cu cuvintele cam peste picior. Fata cea

mică tăcu şi înghiţi ruşinea. Nu se putea ea mira din destul cum a făcut argatul de le-a descoperit. Ei, vezi, îi intrase în cap că acest flăcău nu poate să fie om prost, deoarece dovedise lucruri ce nici măiestrele nu le ştiau.

Şi apoi, adevărul vorbind, boiul lui cel falnic, chipul lui cel bine potrivit şi blajin îl arăta cît de colo a nu fi de argat prost. Pe lîngă acestea, şi înfăţişarea, şi totul într-însul avea pe vino-ncoace.

După ce intrară în casă fetele, domniţa cea mică le spuse că argatul de la grădinărie ştia tot ce fac ele noaptea. Atunci se adunară la sfat şi plănuiră ca să-l facă şi pe dînsul să-şi piarză inima şi simţirile, cum făcuseră şi cu ceilalţi tineri.

Flăcăiandrul însă se furişă şi de astă dată de intră în cămara fetelor, ca să asculte la sfatul lor.

Pare că-i spusese ariciul la ureche că are să se petreacă între ele ceva pentru dînsul.

Acum, după ce ştia totul, dară totul ce trebuia să ştie, se duse la dafinii lui şi zise către cel trandafiriu:

— *Dafine, Dafine,*
Cu săpălugă de aur săpatu-te-am,
Cu năstrapă de aur udatu-te-am,
Cu ştergar de mătase ştersu-te-am,
Dă-mi minte şi procopseală de fiu de domn şi împărat!

Ca şi de la rînd, un boboc de floare încolţi, crescu şi se deschise o floare minunată. El luă floarea şi o băgă în sîn. Odată căzură de pe faţa lui arsăturile de soare şi îi rămase chipul curat şi luminat, ca şi cînd atunci îl făcuse mă-sa. Simţi că în creierii lui se petrece un ce de care nu-şi putea da seama. Dară văzu că începe a judeca altfel de cum judeca el pînă acum. Pasămite se ascuţise la minte. Şi totdeodată se pomeni îmbrăcat cu nişte haine ca ale fiilor de împăraţi şi de domni.

Atunci se duse la împăratul şi ceru şi dînsul să-i păzească fetele, într-o noapte.

Împăratului i se făcu milă de tinereţele lui şi-l sfătui să-şi caute mai bine de treabă, decît să se răpuie. El stărui. Împăratul priimi. Acesta nici că bănuia măcar a fi argatul de la grădinărie; aşa de mult se schimbase.

Cînd îl arătă fetelor şi le spuse împăratul ce voieşte, nici ele, vezi, nu-l cunoscură. Numai cea mică, fiind cu cuiul la inimă, îl cunoscu şi începu a tînji de dragoste.

Noaptea următoare, cînd plecară ele la joc, îl luară și pe dînsul. El știa ce i se pregătește, dară se feri ca de oala mălaiului să nu dea în clapcă.

Ajunseră la palatul vrăjit, jucară pînă despre ziuă, apoi se puseră la masă. I se aduse și lui băutura din care băuse toți cari veniseră înaintea lui, băutură care trebuia să-l facă a-și pierde mințile și simțirea, băutură care să-l piarză și pe dînsul ca pe ceilalți.

Atunci unde își întoarse niște ochi lăcrămoși și plini de focul dragostei ce-l mistuia, și zise cu grai duios domniței celei mici:

— Vei tu? iacă eu mă pierz pentru dragostea ta, daca ai așa inimă de gheață.

— Nu, n-am inimă de gheață, focul dragostei tale mi-a încălzit-o, răspunse ea. Nu bea. Mai bine voi să fiu grădinăreasă cu tine, decît fată de împărat.

Cum auzi așa, el aruncă băutura la spate, și mai apropiindu-se de dînsa, îi mai zise:

— Să nu-ți fie teamă, măria-ta, că grădinăreasă nu ai să fii o dată cu capul.

Toți cei de față auziră vorbele lor. Puterea farmecului se zdrobi și toți cu totul se pomeniră în palaturile împăratului. Palatul cel fermecat pieri ca o nălucă, ca și cum n-ar fi mai fost pe lumea asta.

Cînd îi văzură împăratul, încremeni de uimire cu amîndouă mîinile pe barbă. Flăcăul, fostul argat la grădinărie, îi povesti toată șiretenia noptilor. Împăratul dete pe fata cea mică după flăcăiandrul cel frumos și drăgăstos. Apoi se înfățișară și celelalte fete cu cîte unul din fiii de împărați și de domni pe care și-l alesese. Împăratul se înduplecă și le dete pe fiecare la casa lor. Și se făcu o bucurie mare în toate părțile, care bucurie de ar fi o sută de guri, nu una ca a mea, n-ar putea-o spune.

Înainte de a se cununa, fata cea mică întrebă pe logodnicul ei cu ce putere făcu el de le descoperi ascunsurile faptelor lor și legătura farmecului ce le țineau înlănțuite. El spuse. Iară ea, ca să nu fie bărbatu-său mai presus decît ea, ci să fie dopotrivă om ca toți oamenii, se duse de tăie dafinii și-i bagă în foc.

Apoi se cununară și trăiră o viață fericită, cum se trăiește pe lumea noastră asta bălțata, pînă ce se istoviră toți cu totul, în adînci bătrînețe.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

CIOBĂNAȘUL CEL ISTEȚ SAU ȚURLOAIELE BLENDEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărătească. Amîndoi erau oameni de treabă și frumoși. Ei se iubeau, nevoie mare! Dară erau tot mîhniți și amărîți că nu făceau copii. Toate leacurile ce luase împărăteasa de pe la vraci și vrăjitoare nu-i folosise întru nimic.

Împăratul și împărăteasa se puseră pe post și pe rugăciune, cu gînd ca doară îi va asculta Dumnezeu și le va da și lor un copil. După trecere de cîteva zile, într-una din seri, cînd petrecură ei o parte din noapte rugîndu-se mai fierbinte, se culcară și mai tîrziu. Cum puse capul pe perină, adormiră îndată, parcă-i lovise cineva cu muchea în cap. Nu trecu mult și împărăteasa dete un țipăt, răsărind din somn.

— Da ce ai, draga mea împărătească, zise împăratul, de țipi așa de grozav?

— Ce să am, mărite împărate, iacă am văzut un vis frumos și minunat. Ascultă, că voi să ți-l povestesc:

Se făcea că eram într-o grădină, frumoasă, frumoasă, cum n-am mai văzut. Erau niște pomi înalți, stufoși și bine potriviți de părea că erau scriși, și așezați în trîmbă pe drumul pe care mergeam. În dreapta și în stînga era o pădure tot cu de astfel de pomi de îți plăcea să-i privești. Tot mergînd și minunîndu-mă, m-am pomenit către mijlocul grădinei. Aici era, ce să-ți spui? frumusețea de pe

lume. Niște cărări sucite și cotite, acoperite cu un fel de iarbă mărunțică, de părea că erau niște covoare așternute. Din loc în loc și mai cît colea, se făcea că erau așezate niște stufișuri, unele rotunde și cu flori, altele lunguiețe și cu pomișori, iară altele făcute ca niște ascunzători. Flori cu fel de fel de fețe și cu un miros de te îmbăta. Mă rătăcisem căscînd gura în toate părțile, uitîndu-mă la poamele cu care erau încărcați pomii și ascultînd la miile de păsărele ce cîntau pe rămurele și fără a se sfii de mine.

Mai către mijlocul grădinei se făcea că era o fîntînă de marmură albă ca laptele, și apa curgea pe de o sută de părți, limpede ca vioara și rece ca gheața.

Tot umblînd încoa și încolo, nesăturîndu-mă de privirea florilor și de miros, auz un glas ca de privighetoare care tot zicea: „cine m-o mînca, rămîne grea!“ Stau în loc, caut să văz de unde vine glasul, și mi se părea că iese din mijlocul unui stufuleț de pomișori, mai frumoși decît ceilalți pe care îi văzusem pînă aci. Mă iau și eu după glas ș-o plec într-acolo. Cînd, ce să vezi? stufulețul se făcea că era înconjurat de niște iarbă verde, subțirică și naltă demi venea pînă mai sus de genuchi: firicelu de iarbă și floricica; astfel încît nu te îndurai să calci peste ele. Și cînd adia vîntul, se culcau și se ridicau de părea că sunt niște valuri de apă. Eu, piș, piș, binișor, mă feream să nu stric a frumusețe de iarbă și flori, și ajung pînă la stufuleț. Acolo, în mijlocul unor pomișori, era unul ceva mai nălticel, pare că de dinadins era făcut așa, ca să-l vază oricine o trece. Pe ramurile lui sta niște merișoare mici și p-o parte rumene, de părea că erau prăjite. Stau și ascult. Ele se făcea că mie îmi vorbeau, căci nu mai încetau de a tot zice: „cine m-o mînca, rămîne grea“.

Eu n-am mai putut să mă opresc. Mă întinz peste ceilalți pomișori, iau un merișor d-alea, îl bag în gură să-l mănînc, dară, cînd să mă întorc, dau într-un ghimpe. Așa de m-a săgetat pustiul de ghimpe, încît am țipat și m-am deșteptat.

— Frumos vis ai visat, zise împăratul; dar și tare ai țipat, încît m-am speriat.

Nu trecu mult după asta și împărăteasa simți că a fost luat în pîntece. După nouă luni, născu o fată ca o zînă. Bucuria și veseliile țînură la curtea împărătească mai multe zile. Fata de ce creștea, d-aia se făcea mai frumoasă. Împăratul și împărăteasa se uita la dînsa ca la soare.

După ce mai crescu, se văzu că fata este isteață și cuminte. Îi plăcea să iasă pe cîmp să se joace, să adune floricele, să alerge după fluturei și să se scalde în pîrîiașul ce curgea pe la spatele grădinei împărătești și care era limpede ca lacrima.

Dădaca băgase de seamă că fetei, pe lîngă alelalte, îi plăcea să asculte și la viersul ce scotea din fluier un ciobănaș care avea cîteva miele și le păștea dincolo de pîrîiaș. Într-una din zile fata împăratului merse cu dădacă-sa la cîmp și, neauzind fluierul, crezu că sunt singure, se dezbrăcară și se scăldară. Ciobănașul dormea la rădăcina unui copaci și mielele se rătăciseră pe cîmpie. Cînd, un țînțar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă. Deșteptîndu-se el, iacă fata împăratului că ieșea din apă. Rămase uimit de ceea ce văzu.

După ce se duse fata împăratului cu dădacă-sa, își căută și el mielele și se duse și el într-ale sale.

Pînă aci, cîntase el nu cîntase; dară după asta își puse și el puterile și zicea din fluier niște doine de te adormea.

Văzînd dădaca că fetei îi plăcea prea mult să asculte la fluier, nu zise nimănui nimic, dară se feri de a mai veni cu fata pe acolo.

Ciobănașul, un flăcăiandru chipeș și tras ca pîn inel, daca văzu că nu mai vine fata pe acolo, își luă și el lumea în cap, și se duse în altă parte, la un oraș, de se băgă argat la vite.

Împăratul și împărăteasa se topea după fata lor, văzînd-o că de ce merge se face mai frumoasă și mai cu minte.

Cînd ajunse de măritat, împăratul zise împărătesei:

— Împărăteasa mea iubită, fata noastră s-a făcut mare; acum să-i căutăm un bărbat dintre fiii de împărați, tot așa de frumos și de cu minte ca și dînsa.

— Fata noastră va lua de bărbat pe acela, zise împărăteasa, care îi va ghici semnele ce are pe trup; altfel nu o mărit, Doamne ferește.

Împăratul ascultă de vorbele împărătesei și dete sfară în țară și pe la toate împărățiile, precum ca să se știe că oricine va ghici semnele ce are fata împăratului pe trup, aceluia i-o va da de soție.

Cînd se auzi de astă hotărîre împărătească, se făcu mare vîlvă între împărați și oamenii locului, și toți cu totul se sculară să meargă la curtea împărătească să-și cerce norocul.

Iar daca auzi și ciobănașul, își ceru simbria de la stă-
pînu-său, își mai vîndu și ce bruma de țoale mai avea, își cumpără un cal de atît pe cît îi ajunsese bani și haine de primeneală, își luă ceva merinde și plecă și el.

Cum se văzu la cîmp, descălecă și, cu ochii înmuiați în lacrămi, făcu o rugăciune la Dumnezeu să-i fie de ajutor în călătorie și să izbîndească, apoi încălecă din nou și porni cu voie bună.

Și așa, aide, aide, merse pînă înseră și se puse a se odihni. Cînd, ce să vezi d-ta? unde venea o ceată de fii de împărați și de boieri mari, îmbrăcați numai în fir și pe niște armăsari de mîncau foc. Se părea că nu-i mai încape locul. El, biet, se dete mai la o parte. Mai văzuse el cai buni, înșelați și înfrînați frumos; mai văzuse și fii tineri de boieri îmbrăcați cu haine scumpe, auzise că unii dintr-înșii sunt limbuți, dezmierdați, luători în rîs și înfumurați, de nu le ajunge cineva cu strămurarea la nas, dar ca și aceștia, ba, ba, ba!

Trase și ei aci spre a mînea peste noapte. Puseră deci de le făcu un foc mare de părea că au să frigă un bou, se puseră pe lîngă dînsul și, după ce cinară, începură a vorbi verzi și uscate; mai multe rele decît bune. Nu le scăpase nimic pe lume de care să nu se alege. Stau tolăniți pe niște rogojini pe dasupra cărora erau așternute niște velințe lucrate cu meșteșug.

Noaptea era frumoasă. Pic de nour nu se vedea. Din cînd în cînd greierii și prigoriile te făceau să-ți mai aduci aminte că trăiești pe lume. Un vînticel adia, încît de abia îl simțeai că vine să-ți mîngîie obrajii. Ciobanul se făcuse mititel lîngă un mărăcine înflorit, pe lîngă care păștea calul său, și se pusese pe gînduri. Se uita pe cer la drumul robilor, vedea cum se mișca carul, fata care duce apa în doniți pe cobilițe. Se mira de razele ce ieșea din luceafăr, și căuta cu mare dorință să cunoască care din candelele atîrnate în cer ar fi aceea a fetei împăratului ca să se închine la ea.

Pe cînd era cufundat în gîndire, fiii de împărați și de boieri băgară de seamă că mai era cineva. Îl întrebară și aflară că merge și el la cetatea împărătească unde mergeau și ei. Și fiindcă văzură că el nu le da pricină de vorbă, începură ei să-i vorbească și să-l cam ia peste picior.

— Iată, zise unul din ei, încă un petitor pentru fata cea frumoasă a împăratului.

— Ăsta negreșit că are să-i ghicească semnele, zise altul.

— Da bine are să șază fetei împăratului cu ăst Făt-Frumos, grăi un al treilea.

Ciobanul tăcea și înghițea; asculta și el la vorbele lor cele nesărate și necumpătate.

Dacă văzură și văzură că el nu răspunde nici un cuvințel, merseră la dînsul și între altele îi ziseră:

— Atîți fii de domni și de împărați au fost și nimeni n-au putut ghici semnele fetei împăratului, și tocmai dumneata, prietene, o să te găsești mai firoscos?

— Omul este dator să-și cerce norocul o dată, de două, mult de trei ori, zise ciobanul, și acela care face așa este om cu minte. Cel ce însă umblă mereu cercînd, este un nesăbuit căruia trebuie să-i lipsească vreo doagă. Eu nu aduc nimănui nici o supărare. Nu mă încumet iarăși că o să ghicesc ceva. Dar-ar Dumnezeu însă să apuce unul din dumneavoastră o așa bucățică bună, fiindcă vi se cuvine.

Feciorii de boieri nu putură mistui vorbele ciobănașului. Își puseră în gînd să i-o coacă și se culcară.

A doua zi ciobănașul se sculă de dimineață, își spălă fața la o fîntînă, își făcu rugăciunea, încălecă pe mîrțoaga lui și *trei*, *trei*, mergea singur. Feciorii de boieri și de împărați se sculară tîrziu, se mai zbeguiră și apoi plecară și ei; îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură. Și de astă dată se alegară de dînsul și-i căutau cearta cu lumînarea. Ciobănașul tăcu din gură și își căută de drum. El știa că cine tace merge în pace.

Seara feciorii de împărați și de domni maseră în marginea unei păduri. Cînd, tocmai tîrziu hei! ajunse și ciobănașul, ostenit ca vai de el; se puse și el la o parte, făcu un focșor, îngriji de cal, apoi cină și se culcă. Feciorii de boieri, neastîmpărați cum erau, voiră să-și rîză de el. Așteptară pînă adormi ciobănașul, mai aținară focul, îi luară pălăria și i-o aruncară pe foc. Iar unul din ei, deșteptîndu-l, îi zise:

— Hei, prietene, ți-a căzut bleanda pe foc, scoală-te de o ia, că se arde.

— Las-o să arză, răspunse el, și-și căță de somn.

După ce se culcară și boierii, carii rîseră pînă se ținură cu mîinile de inimă, adormiră și ei.

Ciobănașul se sculă și el, le ia toate armele, sulițe, săgeți, arcuri, paloșe, și le puse pe foc. După ce se arseră

de rămaseră numai fiarele, și acestea se făcuseră roșii, fiind încinse de foc, îi sculă, pe cînd el răscolea jaratecul cu o țandără de lemn, zicîndu-le:

— Ia sculați, boieri, de vedeți țurloaiele blendei.

Cînd se sculară boierii și văzură atîtea fiare arse, nu le venea a crede ochilor. Se duseră să-și ia armele de unde le agățaseră, dară ia-le de unde nu e.

Văzură în cele din urmă că sunt păcăliți, se cătrăniră de mînie, însă înghițiră gălușca.

Ciobănașul era gata de plecare, fiindcă tocmai se îngîna ziua cu noaptea, încălecă și o luă la sănătoasa; vezi că se cam și temea să nu pată ceva din mîna boierilor.

Boierii iarăși îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură, bătîndu-și joc de dînsul, cînd erau pîn dreptul lui. Seara iarăși tîrziu sosi și ciobănașul la locul unde se așezaseră ei să conăcească.

Cum ajunse, se trase la o parte ca și în ziua trecută, îngriji de cal, apoi cină și se culcă.

Locul unde maseră ei noaptea aceasta era aproape de o lăcoviște nomoloasă. Boierii, cum văzură că ciobănașul a adormit, îi luară calul și îl înnomoliră în lăcoviște. Apoi deșteptîndu-l, îi ziseră:

— Hei, prietene, scoală că ți s-a înnomolit mîrțoaga și nu mai poate ieși.

Ciobănașul știa că-și priponise calul bine; înțelese că trebuie să fie vreo drăcie aci la mijloc, și răspunse:

— Cine dracul a pus-o să se înnomolească? las-o că va ieși ea de va voi.

Rîseră și de astă dată boierii cu lacrămi, apoi se culară.

După ce adormiră, se scoală și ciobănașul, le ia armăsarii, le jupoaie pieile picioarelor de la copite în sus și le leagă cu tei ceva mai sus de genuchi, le pune cîte un proțap în gură ca să stea cu dinții rînjiți și îi bägă în nomol pe lîngă calul lui. Apoi se duse să deștepte pe fiii de boieri:

— Sculați, boieri, de vedeți minune: armăsarii dv. văzînd mîrțoaga mea înnomolită în lăcoviște, și-au sumes nădragii și s-au dus ca s-o scoată din noroi. Pentru aceasta rîd, rîd, uite, de să se prăpădească.

Cînd auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăși vrun renghi, și de unde să nu fie așa, se sculară, și cînd văzură cum i-a poticălit ciobănașul, se luară cu mîinile de păr.

N-avură ce zice. Cu toate astea, unul din ei, care era şi mai semeţ, se otărî să se ţie de capul ciobănaşului, să nu-l lase să se sfinţească.

Ciobănaşul însă îşi scoase calul din nomol şi, în învălmăşeală, se strecură binişor, şi pe ici ţi-e drumul; plecă şi îi lăsă cu buzele umflate, cu braţele încrucişate şi fluierînd a pagubă.

Boierul cel semeţ şi neruşinat se luă după dînsul, îl ajunse, şi tot cu şoşele cu momele îmbla pe lîngă el. După ce sosi la cetatea împărătească, ciobanul se înfăţişe şi el la împăratul ca să ghicească semnele fetei; dară boierul nu se dezlipea de lîngă dînsul, nici cît ai da în cremene.

Împăratul daca văzu pe cioban, dichisit, spălăţel, cu ţoalele curate pe dînsul şi cu mustăcioara mijindă, îi plăcu şi lui; mai ales că era şi mîndru şi sta înfipt înaintea lui şi cu coraj, îl priimi deci să vie să ghicească.

Înfăţişîndu-se înaintea sfatului împărătesc, unde se afla şi împăratul cu împărăteasa şi cu fata lor, el, după ce îşi aruncă ochii ca un şarpe la fată, zise:

— Preamărite împărate şi împărătească, fata măriilor voastre are soarele în piept, luna în spate şi doi luceferi în cei doi umeri.

— Aşa eram să zic şi eu, răspunse de la spatele ciobanului boierul cel neruşinat.

Toată lumea rămase uimită cînd auzi semnele ce spusese ciobanul şi mărturisirea împăratului că aşa este; de unde pînă aci se auziră, zicîndu-se de unii, alţii:

— Ba, că fata ar fi cocoşată.

— Ba, că ar fi schioapă.

— Ba, că ar avea vrun semn de măslină, cireaşă, coarnă ori de alte poame pe care împărăteasa, fiind grea cu fata, ar fi poftit la vreuna dintr-însele, şi că ar fi furat-o spre a-şi potoli pofta. Că, după ce ar fi mîncat poama, în locul unde a pus mîna mai întîi pe trupul ei, în acelaşi loc s-a făcut semnul poamei pe trupul fetei. Că acel semn ar fi în cutare ori în cutare loc.

Unii, ba, că una. Alţii, ba, că alta.

Împăratul şi împărăteasa se afla într-o mare încurcătură. Nu ştia pe care să aleagă din doi. Unii din sfatul împărăţiei zicea să aleagă pe fiul de boier mare, fiindcă el zisese că tocmai aşa era să spuie şi el. Alţii zicea să aleagă pe cioban, fiindcă el ghicise cel întîi semnele fetei. Împăratul lăsă ca să-şi aleagă fata pe cine va voi, mîine de dimi-

neață, tot de față cu sfatul. Lăsă adecă fetei timpul să se gîndească pînă a doua zi.

Pînă atunci, împăratul porunci să-i omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri mari și să-i găzduiască în palaturile împărătești. Le pregătiră o cămară cu două paturi în care să mîie peste noapte.

Pînă a nu însera, ciobanul se furișe de fiul de boier și se duse de-și cumpără nițele floricele-boabe.

Întorcîndu-se, îl întrebă fiul de boier:

— Dară unde fuseși, prietene?

— Mă dusei de-mi cumpărai un cuțitaș, răspunse el.

— Ce să faci cu el?

— Îmi trebuie.

Cum auzi așa fiul de boier, se duse de-și cumpără și el un cuțitaș.

După ce se întoarse, cina fiind gata, se puseră de cinară, apoi merseră să se culce.

Cămara în care intrară era așa de mîndru împodobită, încît bietul cioban se mira cum o să calce el pe velințele și scoarțele alea scumpele ce erau așternute pe jos. El se ciudi și mai mult cînd văzu pe fiul de boier mare că intră și calcă fără milă peste dînsele, ca și cum ar fi fost cine știe ce zdrențe.

Părețiii erau albi ca laptele și cu niște vărgi de aur. La ferestre erau niște perdele de mătase d-aia bună și groasă, întinse pe niște drugi de aur. Pe lîngă părești, niște laviță și o masă de lemn mirositor, lucrate cu meșteșug.

Paturile erau de o parte și de alta ale cămării și cu un fel de oranist dasupra, numai de mătăsărie d-aia buna, înmuiate în fir, așezate pe patru stîlpi lucrați ca melcul și cu niște dungi de aur. Așternutul era de niște pînză albă ca zăpada și subțire de s-o spargi cu limba. Perina de cap era îmbrăcată cu pînză de borangic de cea mai aleasă.

Ciobanul intră cu sfială. Abia călca, ca să nu strice velințele. Se puse binișor în pat ca să nu se mototolească albiturile. Iară fiul de boier, cum intră, se aruncă pe un pat, parc-ar fi fost la dînsul acasă, și se tolăni.

După ce se stinse luminarea, ciobanul începu a ronțăi la floricele prin întuneric. Cum auzi feciorul de boier, întrebă din patul său:

— Da' ce faci tu acolo, prietene?

— Iacă, ce să fac; mi-am tăiat nasul și îl mănînc, pentru aceea mi-am cumpărat cuțitașul.

Îndată și feciorul de boier își scoase cuțitașul, își tăie nasul, și începu a ronțăi și el, crezînd că asta trebuie să fie ceva. Nu-i veni lui să crează că o asemenea faptă n-o să însemneze vreo izbîndă la norocul pe care nădăjduia să puie mîna.

Îl durea de durut; dară răbda în piele ca un drac, pînă o vedea cum o s-o scoată la cale.

Mai tîrziu iară aude pe cioban ronțăind.

— Dară ce mai faci tu acolo, prietene?

— Ce să fac? Iacă mi-am tăiat urechile și le mănînc.

Îndată și le tăie și feciorul de boier și începu a ronțăi și dînsul, ca să nu rămîie mai pe jos decît ciobanul.

Toată noaptea nu s-a putut odihni de durere. Se zvîrcolea ca lipitoarea cînd îi dai sare. Dară îi era rușine să țipe ori să geamă.

Ciobanul adormi și trase un pui de somn pînă a doua zi, de să se ducă vestea.

Cînd se sculară, fură poftiți înaintea sfatului împărătesc ca să-și aleagă fata un mire; cînd colo, ce să vază? Feciorul de boier slut, cioni și plin de sînge ca un stîrv, pe care îl deteră afară ca pe un marțafoi și becisnic.

Apoi porunci să schimbe hainele ciobanului, și îl luă de-l duse la biserică, unde îl cunună cu fata. Să lăsăm că veseliile țînură multă vreme; dară băgînd de seamă împăratul că ginere-său nu e prost, ci că din ce în ce iscusința lui se ascute, îl puse să judece cîteva pricini din cele mai grele. Ginerele împăratului era din firea lui om drept, blînd și cu frica lui Dumnezeu. Sfatul împărăției rămase cu gura căscată cînd auzi hotărîrile cele drepte ce dase el. Atunci împăratul, mîndru că i-a trimis Dumnezeu un așa ginere ager la minte, se coborî de pe scaunul împărăției, fiindcă era și bătrîn, și puse pe ginere-său împărat în locul lui, care, de va fi trăind, împărățește și azi.

Iară eu:

'Ncălecai p-un mărăcine,
Să m-asculte orișicine.

POVESTE ŢĂRĂNEASCĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. El avea trei feciori. Cînd fu la ceasul morţii, îşi chemă feciorii şi le zise:

— Feţii mei, sunt cu sufletul la gură, precum mă vedeţi; un lucru numai vă cei: în cele trei nopţi după înmormîntarea mea, să-mi păziţi mormîntul, cîte unul din voi.

Cum auzi făgăduiala din gura feciorilor săi, căscă gura şi-şi dete sufletul.

Gătire se făcu de îngropăciune, mă rog, ca la moartea unui împărat, şi cu mare alai şi jale fu pus la odihna de veci.

Feciorii, carii ştiau ce glăsuise tatăl lor cînd îi ieşi sufletul, se puse de pază în noaptea dintîi feciorul cel mai mare al împăratului.

Pîndi el ce pîndi, şi în puterea nopţii, pe cînd şi apele dormeau, se pomeni fiul de împărat cu un oarecine că vine şi vrea să dezgroape pe mort. Nici că e de gîndit a-l fi lăsat feciorul de împărat să facă aşa o nelegiuire, fără decît se luă cu dînsul la luptă. Şi lupte-se, şi lupte-se, pînă ce, cînd începu să cînte cocoşii, acel cineva pieri ca o nălucă.

A doua noapte, feciorul de împărat cel mijlociu păţi ca şi cel mare.

Cînd se întîlniră ei, se vorbiră să spuie fratelui lor celui mic, păţenia lor şi să-l îmbie a priimi ca unul din ei, pe carele îl va alege el, să-l însoţească în noaptea cînd va avea să păzească dînsul, de teamă, ca să nu se răpuie, ca unul ce era mai tînăr.

Dară feciorul cel mic al împăratului nici nu voi să asculte de unele ca acestea, ci zise:

— Duce-mă-voi singur, căci trebuie să fi ştiut tata ce zice, cînd ne-a poruncit să păzim cîte unul singur.

Şi astfel, cum veni seara, se duse la locul de pîndă. Şi deoarece ştia ce-l aşteaptă, el îşi luă cu dînsul armele şi se găti bine de luptă. Pe la miezul nopţii se pomeni şi el cu cineva că vine. Vru el să întrebuinţeze armele; dară unde îi dădu ăla pas; căci el se arătă ca o vedenie ieşind ca din pămînt, şi se luară la trîntă. Lupta fu crîncenă, căci duhul necurat, duh necurat era cel ce venea să dezgroape pe împărat, îşi pusese toate puterile ca să dovedească pe fiul cel mai mic al împăratului. Vezi că duhul ştia că de nu va putea nici în a treia seară să izbutească, apoi trebuia să-şi mute gîndul; nu mai putea adecă să-l dezgroape, nici la amin. Fie însă că şi băiatul nu se lăsă mai pe jos. Şi cum spusei, se luptară pe capete; dară luptă nu glumă. Curgea sudorile de pe fiul împăratului şiroaie, şi nu se da netezului nicicît. Lupta ţinu, şi o luptă de moarte, pînă despre cîntători. Cum se auzi cocoşul, duhul pieri ca o nălucă, dară şi băiatul căzu jos de ostenit. De mai ţinea lupta, numai cît ai aţiţa un foc, s-ar fi muiat, şi cine ştie ce se întîmpla. Cum căzu fiul de împărat pe mormîntul tătîne-său, acolo şi adormi. Atît era de rupt de oboseală.

Cînd se deşteptă, ce să vedeţi d-voastră? Soarele răsărise de mult şi se urcase ca de trei suliţe. Ce să facă el? Să se întoarcă acasă ziua-n amiaza mare, să treacă prin oraş aşa înarmat de sus pînă jos, îi era ruşine; să rămîie acolo, nu se putea.

Ce-i veni lui în gînd, că numai o luă rara, rara, către o pădure ce era p-acolo p-aproape, ca să-şi petreacă ziua cu vînatul, şi mai către seară să se întoarcă acasă. Şi aşa, mergînd el prin pădurea aceea, îl apucă gîndurile. El cugetă, ca ce să fie pricina de le-a zis tată-său să-i păzească mormîntul în trei seri d-a rîndul.

Şi mergînd aşa, fără să ştie nici el unde merge, şi cu gîndurile duse, se pomeni că picrde poteca şi nu mai ştie unde merge. Dă în sus, dă în jos, drumul nu-l mai găsea. Mai se

întoarse în dreapta, mai la stînga, aşi! în loc să iasă la lumină, el să rătăcea şi mai mult. Dibuind prin codru, şi cercetînd să dea peste potecă, ieşi la un luminiş, şi acolo în mijlocul luminişului zăreşte un foc mare şi pe foc o crăcătiţă, din care ieşea un fel de glas, dară fără să ştie el ca ce să fie.

Stete locului, şi mai ascultă. Auzi ca şi întîi. Se mai uită o dată, dară nu văzu pe nimeni. Ce să facă? Să se ducă acolo, nu-i da meşii, căci nu ştia ca ce drăcovenie o fi aia. Atunci întinse şi el arcul, dete drumul săgeţii şi, tranc! lovi drept în capacul crăcătiţei, şi îl şi dete jos.

Într-aceeaşi clipeală, toată pădurea începu a hăui, de-ţi lua auzul, şi deodată se arătă înaintea lui şapte zmei, îl înconjoară, pune mîna pe el, şi sfătuiesc cum să-l pedepsească, pentru ce să dea el drumul Agerului pămîntului, pe carele ei l-a fost închis în crăcătiţa aceea.

Unul zicea să-l taie. Altul să-l spînzure. Altul să-l jupoaie de viu. Alţii în fel de fel de chipuri să-l chinuiască pînă l-o omorî. Iară cel mai bătrîn dintre dînşii zise să-l lase cu viaţă, căci cine ştie la ce le-o fi şi el bun, poate că va izbuti el să fure pe fata unui împărat după care umblau ei să o răpească, şi nu puteau.

Fata aceasta se afla închisă de tată-său într-o casă, ale cării uşi erau închise. Tat-său o dată pe an o lăsa descuiată, şi atunci, la o uşă sta de pază un cocoş, şi la cealaltă era un clopoţel; şi nu putea nimeni să se apropie, căci cum punea cineva piciorul pe prag, ori clopoţelul se trăgea, ori cocoşul cînta.

Fiul de împărat se făgădui că va cerca şi el. Şi aşa îl lăsară zmeii viu. El se duse binişor, şi pînă a nu pune piciorul pe prag, întinse mîna fără să-l simţă nici măiestrele, apucă cocoşul de gît şi i-l răsuci, de nu mai zise nici pis! apoi deschise uşa încetişor, trecu la cealaltă uşă, fură clopoţelul, şi se întoarse de spuse zmeilor să intre unul cîte unul, că el îi aştepta la uşă, pe dinăuntru.

Zmeii îl ascultară, orbiţi de lăcomia ce aveau ei să puie mîna pe fată. Şi apoi, de! de zmei, zmei; de voinici, voinici; dară se vede că erau cam nătăfleţi, de ascultară la gura băiatului să intre după dînsul cîte unul, unul; căci fiul cel mic al împăratului sta acolo înăuntru cu paloşul în mînă, fără să ştie zmeii, şi cum intrau, el, hîrşt! le lua capul şi îi trăgea cu totul în cămară. Făcu unuia, făcu la doi, pînă la al şaselea. Dracul de zmeu cel d-al şaptelea, pesemne că el nu era tocmai atît de nătăflete, căci parcă-i spuse dracul la ureche

ce prăpăd li se gătește acolo înăuntru, că nu-i veni să intre și fugi.

Băiatul așa de încet și ușor lucrase, încît fata nu simți nimic. Ea dormea dusă în pat, fără să aibă vreun habar. Atunci și el se apropie de fată — și, dreptul lui Dumnezeu! nici că mai văzuse pînă atunci așa frumusețe — îi luă inelul ce avea în degetul cel mic și marama de pe față. Cu aceste două lucruri se întoarse el acasă la frații săi, fără să le spuie ceva, din cele ce i s-au întîmplat.

Tata-l fetei, împăratul, carele știa că umblă niște zmei să-i răpească copila, nu mai putu de bucurie cînd îi văzu măcelăriți. Și cu socoteală că de aci înainte fata îi va fi scăpată, puse să se strige prin toate răspîntiile cetăților din lume că cine va fi acel viteaz care a răpus pe zmei, să se înfățișeze ca să-i dea fata după dînsul, și jumătate împărăția.

Nu trecu mult și iată că vine la împărat un țigan urît și buzat, și negru, ciumă nu alteeva, și spune că el a omorît pe zmei. Și ca să încredințeze pe împăratul de spusele lui, își arată cu mîndrie satîrul plin de sînge și hainele stropite. El își umpluse satîrul și hainele cu sîngele unui cal al său, stătut de bătrîn și plin de tecnefes, cu care nu mai avea ce face, și-l ucisese ca să-i ia pielea.

Împăratului nu-i prea venea la socoteală să aibă ginere pe un țigan, dară fiindcă apucase de-și dedese cuvîntul, voia acum ca să și-l ție. Și pînă să se facă logodna, pofti pe țigan la o masă pe care o dădu împăratul pentru mîntuirea fie-sei de zmei. Țiganul ședea la masă pe șapte perne și d-a dreapta împăratului.

Pe cînd mîncau ei acolo și se chefuiau, iată că vine și feciorul împăratului cel cu izbînda, și d-abia, d-abia, izbuti să intre ca să vorbească împăratului.

Intrînd la masa împărătească, fiul împăratului începu să laude pe cel ce făcuse izbînda, și să heretisească pe împărat pentru scăparea fie-sei de la rele.

— Eu am omorît pe zmei, zise țiganul fudul, fudul. Ce socotești tu, băiete, cît m-am mai luptat!

— Așa o fi, verișcane, dară mie pare că tot nu-mi vine a crede ca tu să fi făcut o așa ispravă.

— Ce stați de mai ascultați la bîrfelele mojicului ăsta? slujitori! dați-l afară!

— O! o! voinicule, mai încet, mai încet, te-ai prea grăbit; nu e de nasul tău o asemenea bucățică! Ca să te credem

că tu ai făcut o așa vitejie, arată-ne vrun semn care să ne scoată din bănuială.

— Dară mai semn ca satîrul și hainele mele cele stropite cu sînge, ce mai poftești?

— Cel ce a făcut o asemenea vitejie nu crez eu să fi fost el așa de ușurel, încît să nu fi luat vrun semn, cu care să-și dovedească fapta.

— Ce mai așteptați, slujitori? Dați afară pe smintitul ăsta carele vine să ne strice cheful.

— Ia, mai stai olecuță, îi zise atunci și împăratul, carele ascultase cum nu se înțelegeau ei la cuvinte. Cum cam dai tu să se înțeleagă, parcă ar veni la prochimen.

— Eu socotesc, mărite împărate, că cel ce a făcut o asemenea vitejie, nu crez să se fi culcat pe urechia aia și să fi stat numai așa cu degetul în gură, după ce a ucis pe zmei și s-a văzut stăpîn pe cămara unde dormea împărăteasa, trebuie să fi luat el vrun semn cu care să dea la iveală vitejia lui.

Pe cînd vorbea feciorul împăratului, pernele sărea una cîte una de sub țigan. Pesemne că se tot sîciia pe scaun de neastîmpăr și de frică pentru mișelia ce făcu.

Iară fiul de împărat, încă vorbind, scoase mărama și inelul ce luase fetei din deget.

— Aoleo! astea sunt ale mele, zise și fata, și mi-a pierit în învălmășeala cu omorul zmeilor.

— N-a pierit, domniță, îi răspunse fiul de împărat, eu ți le-am luat, după ce am ucis șase zmei și îmi pare rău că mi-a scăpat și cel d-al șaptelea.

Atunci împăratul răsuflă de bucurie că a scăpat cu față curată pe fie-sa de o însoțire ce nu-i venea la socoteală de loc; de loc.

Și înfruntînd pe țigan, după cum i se și cădea, porunci de aduse doi armăsari neînvățați. Legă pe țigan de coadele cailor și împreună cu dînsul și un sac de nuci. Apoi dete drumul armăsarilor de se duseră în lume și unde cădea nuca, cădea și bucățica din țigan, pînă ce nu se alese nici praful de el.

Apoi se făcu gătire de nuntă pentru feciorul de împărat cel viteaz cu fata cea frumoasă ca o zînă. Și gătindu-se, și ziua de mult sosind, porniră cu toții la biserică. Lumea după lume se luaseră după dînșii să-i petreacă la biserică. Împăratul și împărăteasa, mirii și rudele lor erau în căruțe ferecate numai în aur.

Cînd fură aproape şi mai aveau numai cîţiva paşi să facă pînă la biserică odată se auzi o vîjiitură groaznică, şi numai iată că zmeul d-al şaptelea dă năvală peste dînşii. Odată plesni dintr-un bici, şi toate căruţele se făcură stane de piatră, fără numai împăratul şi mirii scăpară. Pe mireasă o înhăţă zmeul de mijloc, o răpeşte dintre ai săi, se înălţă în aer şi se făcu nevăzut cu fată cu tot.

Toţi rămaseră buimăciţi de spaimă. Iară ginerele se supără mai cu asupra decît toţi. Îşi muşca mîinile de supărare cum de n-a putut el să puie mîna şi pe acest blestemat de zmeu să-l omoare, căci iată acum ce neajuns îi făcu.

Ce să facă acum? Fără logodnica lui nu putea să rămîie; să se ducă să o caute; dar unde? Se frămînta, bietul şi nu ştia cum s-o nimerească mai bine. În cele din urmă se hotărî, ca, orice o fi, să fie, el să se ducă să-şi caute scrisa.

Se cercă bietul tată fetei să-l oprească, ca să nu se răpuie şi dînsul în deşert; dar geaba, nu fu cu putinţă a-l opri; şi-o pusese el în cap, şi căta să se ducă. Îşi luă deci nişte merinde cu dînsul şi plecă.

Ieşind la cîmpie, luă drumul d-a lungul şi aide, aide, trecu păduri şi văi, trecu pustiuri, dumbrăvi, munţi şi văl-cele pînă ce ajunse la un codru mare, mare fără căpătîi. Orbăcăind el p-acolo prin desiş, dete de o poiană. Acolo în poiană şedea cineva la foc. Tocmai şi el îşi isprăvise merindele şi se duse drept la omul ce şedea la foc. Acela cum îl văzu, îl cunoscu şi începu să-i mulţumească că l-a scos din ghiarele zmeului. Pasămite era Agerul pămîntului. Acolo trăia el.

Stătură ei ce stătură de vorbă, se întrebară de ale sănătăţii, îşi spuseră păsurile, şi apoi feciorul de împărat zise:

— Acum mă duc să-mi caut logodnica pe care mi-a răpit-o zmeul. Nu ştii tu, vericule, încotro va fi şezînd spurcatul?

— Cam greu lucru este ce vrei tu. Şi eu te-aş sfătui mai bine să-ţi cauţi de treabă şi să laşi la naiba şi zmeu şi tot, că poate să-ţi răpuie viaţa.

— Se vede că tu nu înţelegi, îi răspunse voinicul, că fără de logodnica mea nu mai pot trăi, sunt hotărît a mă duce după dînsa şi dincolo de lumea asta, şi ori voi izbuti să-mi iau soţia, ori îmi voi frînge şi eu junghetura umblînd după dînsa.

Atunci Agerul pămîntului văzînd aşa, îi spuse că zmeul nu este tocmai, tocmai de temut, dară mumă-sa, că e şi vră-

jitoare de n-are căpătîi, și pe ea trebuie s-o omoare mai întîi. Apoi îl îndreptă pe unde să meargă ca să ajungă la casele zmeoaicei și ce să facă ca să puie mîna pe odorul ce căuta el.

Atîta voi să știe feciorul de împărat și după ce priimi de la Agerul pămîntului cîte ceva de ale gurei, porni și se duse, și se duse, pînă ce ajunse la hotarele zmeilor. Și ca să nu ne pierdem vremea degeaba înșirînd greutățile ce întîmpină bietul fecior de împărat în cale, să vă spui cum a ajuns și cum și-a izbîndit.

Aci dacă ajunse, făcu tocmai pe tocmai cum îl învățase Agerul pămîntului.

Drăcoaica de mumă a zmeului dormea numai la nămiezi cînd soarele stă în cruci. Și cînd veni fiul împăratului, și stătu la poartă, ea tocmai adormise, cătîndu-i în cap slujnica sa. Această slujnică, și ea tot răpită era și viță de boier.

Stînd el acolo și uitîndu-se la cotoroanța de babă cum îi căuta în cap, fata aceasta îl zări. El îi făcu semn. Fata puse binișor capul babei pe o pernă, și veni numaidecît la feciorul de împărat să vază ce voiește.

Și după ce se înțeleseră la cuvinte, fata îl băgă într-o cămară și acolo îl învață cum să facă, după ce el îi făgădui că o va scăpa și pe dînsa de robia zmeoaicei.

— Baba cloanța, muma zmeului, zise ea, are darul să nu moară cît va fi cada (tocitoarea) ce stă ici după ușă. În ea sunt o mulțime de suflete, și cînd s-ar întîmpla să o răpuie cineva, ea dă fuga și soarbe din sufletele închise în cadă, și cîștigă putere și viață din nou.

Fiul împăratului pînă să se scoale baba, se apucă de îngropă cada în pivniță.

După ce se deșteptă baba și auzi că nescine a venit și vrea să se întîlnească cu dînsa, se duse numaidecît în cămara unde o aștepta fiul împăratului; vezi că acolo voia să vorbească ea cu cei ce veneau la dînsa.

Aoleo! era să uit a vă spune că în curtea zmeoaicei era de jur împrejur pari înfipți în pămînt, și în fiecare par cîte un cap de om din cei ce îi trăgea ața la moarte și îi împingeau păcatele să-i calce hotarele. Numai unul mai rămăsese fără de cap, și acela striga babei: cap! cap!

Nu e vorbă, fiul împăratului o cam băgase pe mînecă de frică, dară îmbărbătat de fata, slujnica babei, își luă inima în dinți zicînd: „vei mai căpăta și tu cap la moșii ăi verzi, ori la paștele cailor“.

Viind baba la dînsul, începu să-i vorbească cu niște graiuri mieroase și ademenitoare, de ar fi supus pe nu știu ce voinic de ar fi fost. Fiul împăratului știa la ce să se aștepte, și sta și el gata de luptă. Încă vorbind, baba se făcea că nu știu ce căuta prin casă, și luînd niște ițe ce erau agățate într-un cui, le puse pe dînsa. Odată se schimbă într-o catană (oștean), cu sabia goală în mînă. Atunci și fiul împăratului, fără a mai zăbovi nici o clipă, și mai iute decît ai gîndi, scoase paloșul și îi tăie capul, retezîndu-l de nouă ori. Vezi că așa îl învățase fata.

Afurisita de babă așa cu capul retezat sărea prin casă de colo pînă colo, căutînd cada cu sufletele, ca să le soarbă, și daca n-o găsi, căzu jos și crăpă.

După aceea fata din casă a babei arătă voinicului fiu de împărat calea ce ducea la casele zmeului, și îl învăță ce să facă și acolo.

Și, ajungînd la locuința zmeului, merse fără frică drept la cămara unde ședea logodnica sa, căci ziua zmeul se ducea la vînat, de unde se întorcea tocmai seara.

Fata de împărat, cum îl văzu, nu mai putu de bucurie. Pînă una alta, el o rugă să întrebe pe zmeu în ce îi stă puterea, iară fiul de împărat se întoarse la curtea babei și mase acolo peste noapte.

Venind zmeul acasă, fata îl întrebă unde îi stă puterea? El îi trase o palmă ca la Urlați. Ea, prefăcîndu-se a plînge și a fi bolnavă, zmeul se căi că s-a iuțit și îi spuse o minciună:

— Puterea mea, zise el, stă în stîlpul porții.

A doua zi spuse lui Făt-Frumos, și el nu crezu. Fata prefăcîndu-se mîhnită că nu știe în ce îi stă puterea, păți însă ca și de rîndul trecut, apoi zmeul îi spuse încă o minciună.

Daca văzu fata că fiul de împărat nu crede, vezi că știa el ce știa, ea se făcu bolnavă. Cînd veni zmeul a treia zi de la vînat, găsi pe fată în pat. Se duse el s-o întrebe ce are, și ea îi răspunse:

— Am căzut la pat de întristare, pentru că tu tăinuiești de mine în ce stă puterea ta.

Zmeul trase fetei și de astă dată o calcavură de auzi cîinii în Giurgiu. Atunci ea se prefăcu așa de bolnavă, încît zmeul crezu că o să dea mîna cu moartea. Și căindu-se de ceea ce făcuse, și voind s-o mîngîie, îi spuse drept:

— Puterea mea, zise el, stă într-o scroafă care se tăvălește cît e ziulica într-o lăcoviște de lapte dulce. Acea lăco-

viște nu este tocmai departe de aci. În scroafă este un iepure, în iepure o prepeliță, și în prepeliță sunt trei viermi. Aceștia sunt puterea mea.

Atîta voi și fata să știe.

Cum se făcu ziuă și zmeul se duse la vînat, iată că vine și fiul de împărat să cerceteze despre cele ce aflase fata de la zmeu, căci dorul de a-și vedea cu un ceas mai nainte logodnica acasă, nu-i da răgaz să zăbovească mai mult. Fata îi spuse tot ce află, din fir pînă în ață; iară el plecă numaidecît. De milă de silă, luă el și niște merinde ce-i dase fata; dară lui nu-i ardea de mîncare.

Merse, merse, și iară merse. Merindele se sfîrșiră. El merse voinicește pînă ce înde seară ajunse lihnit de foame, și setos, de să ferească Dumnezeu, într-un codru, unde dete de o colibă. Intră înăuntru și găsi un om orb ce-și mînca mămăliguța cu lapte dulce. Se apropie și el binișor; fără să prinză de veste orbul, și mîncă pînă ce-și momi foamea oarecum. Orbul băgă de seamă că prea se sfîrșește curînd leguma de pe masă. Se miră. El știa că de altădată îi era de-ajuns mîncarea; de astădată însă nu se săturase. Înțelese el că trebuie să se joace vreo drăcie la mijloc. Atunci întrebă:

— Cine este de-mi ajută la mîncare? De este om bun, fie binevenit, iară de este om rău, să se depărteze, că nu va fi bine de el.

— Om bun, moșicule; sunt călător, și pînă una alta, aș voi să găsesc ceva de lucru.

Unchiașul cel orb priimi bucuros să intre la dînsul în slujbă. Îl puse să-i ducă turmulița de oi la pășune; dară avu grijă a-i spune să nu care cumva să treacă peste hotarele moșiei lui, pe locul scroafei din lăcoviștea de lapte dulce, că va fi vai de capul lui, și va pierde și oile.

Fiul împăratului se făgădui că va asculta de cuvîntul orbului; dară chiar în ziua dintîi trecu, și oile păscură iarba cea mare și moale ca mătasea ce se afla pe moșia scroafei cu nesaț. Cînd veni seara acasă, laptele ce deteră oile fu de-ajuns pentru amîndoi, și încă rămase. Orbul se minună și zise fie-sei să se ia după dînsul a doua zi și să vază d-a minune ce face argatul.

Cum plecă cu oile argatul în dimineața următoare, fata făcu precum îi zisese tată-său. El se duse drept, ca pe ciripie, tocmai pe moșia scroafei cu oile la pășune. Fata se sperie, dară se piti și tăcu din gură, să vază ce se va întîmpla.

Ce să vedeți d-voastră? Unde veni scroafa cu o falcă în cer și cu una în pămînt, și năvală la argatul orbului să-l sfîșie, și mai multe nu. Fiul împăratului sta țanțoș cu paloșul în mînă, și se luară la luptă; și lupte-se, și lupte-se, pînă ce amîndoi obosiră de abia se mișcau.

Atunci zise scroafa:

— Dac-ar fi cineva să-mi dea nițel lăstar de trestie și un ciob de lapte din lăcoviștea mea de lapte dulce, ți-aș arăta eu cum să cutezi tu a-mi călca hotarele.

— Dac-ar fi cineva să-mi dea și mie un colac să-mbuc, și o bărdacă de apă de izvor să beau, ți-aș arăta și eu ție cine sunt eu, zise și fiul împăratului.

Cînd, iacă fata unchiașului celui orb, care privea la lupta lor, că vine și dă fiului de împărat să îmbuce colacul ce și-l luase ea, ca să aibă ce mînca la pîndă, și fuga se repezi de-i aduse și o bărdacă de apă de la izvor. Flăcăul mîncă și bău, și prinzînd putere, răsturnă pe scroafă, se puse călare pe dînsa, și-i tăie capul.

Apoi o spintecă și îngriji să nu scape iepurele. Puse mîna pe dînsul și spintecînd și iepurele, prinse prepelița. Și scoțînd din rărunchii prepeliței cei trei viermi, îi bägă în sîn după ce le suci nițel gîturile.

Întorcîndu-se la unchiaș, își luă ziua bună de la orb și de la fată, spuindu-le că în curînd va afla despre dînsul, și într-un suflet se întoarse la curtea zmeului.

Aci daca ajunse își schimbă vestmintele, se făcu doftor, și începu a striga:

— Leacuri de vînzare, leacuri!

Zmeul cum auzi, trimise de-l chemă, că lui nu-i prea era bine. De cîteva zile, găinea așa lîncezind. Nu-i era toți boii acasă, vezi bine, că puterea lui se afla acum în sînul fiului de împărat. Se îmbolnăvise.

Dacă veni fiul împăratului și îl întrebă zmeul de poate să-l facă sănătos, prefăcutul doftor îi spuse că se va însănătoșa, dacă se va scălda în lapte de iepe. Zmeul porunci numaidecît și i se făcu o baie din laptele iepelor lui, pe care le pusese dînsul de le mulse. Cînd intră în baie zmeul, fiul împăratului mai răsuci o toană gîturile viermilor; iar zmeul odată sări în sus, zicînd:

— Acum mi-e bine ca și cînd eram la sînul mamei.

Și dînd doftorului daruri scumpe, îl pofti la masă. Vezi că zmeul nu cunoștea cine era doftorul. Ospătîndu-se, și stînd ei la taifas, fiul împăratului întrebă pe zmeu:

— De ce treabă sunt bicele alea ce le ții atîrnate fiecare în cuiul său pe păretele din fund?

— Cu unul, răspunse zmeul, dacă voi plesni o dată, toate turmele mele se fac o nucă. Dacă voi plesni cu al doilea, toate coprinsurile mele se fac un măr. Iară cu al treilea bici cînd plesnesc la spatele oricărui lucru, îl schimb în stană de piatră și cînd plesnesc cu el în față, se desface făcutul, și vine la adevărata lui ființă lucrul împietrit.

Cum află despre asta fiul împăratului, ieși afară și suci de tot gîturile viermilor iară zmeul crăpă îndată.

Apoi luă bicele, plesni cu unul și toate turmele și cirezile zmeului le făcu o nucă, pe care o băgă în sîn; și plesnind cu altul, toate coprinsurile zmeului se schimbară într-un măr, pe care iarăși îl băgă în sîn. Și luîndu-și logodnica, se duse la orb, dară nu-l mai găsi, căci murise; luă deci cu dînsul pe fată; și mergînd la curțile babei, luă și pe fata ce slujea zmeoaicei și se întoarse cu toatele acasă la împăratul socrul lui.

Și mergînd în fața carelor și cailor care rămăseseră stane de piatră, de cînd răpise zmeul pe fata împăratului, plesni de trei ori în fața lor și se făcură la loc cum erau în ziua cînd merseseră la cununie ei și toți cei de prin căruțe.

Cele două fete ce le adusese cu sine fiul de împărat le dete de neveste fraților lui.

Și se făcu o nuntă înfricoșată, d-alea împărătești, cum seamăn nu mai avu pe fața pămîntului, și se făcu o veselie de o ținură minte cît trăiră locuitorii acelei împărății.

Am fost și eu acolo și am văzut toate chefurile, căci de n-aș fi fost, de unde aș fi știut eu să vă povestesc.

O lingură scurtă pe la nasul cui n-ascultă.

CEI TREI FRAŢI ÎMPĂRAŢI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un biet om sărac. El avea femeie şi trei copilaşi. Lucra bietul om de da pe brînci, zi şi noapte, orice şi pe unde găsea, şi două în tei nu putea lega şi el. Bieţii copilaşi erau mai mult flămînzi decît sătui.

Într-o dimineaţă, plecînd la pădure ca să aducă ceva uscăturele pentru casă, văzu într-un copaci un cuib de pasăre, cum nu mai văzuse el pînă atunci. Se miră niţel, apoi parcă-i da cineva ghes, vru să ştie ca ce fel de pasăre să fie aceea ce se adăpostea în astfel de cuib. Îşi lepădă calevrii, îşi scuipă în palme şi se agăţă de copaci ca să se urce în el. Încet, încet, el se sui pînă la cuib, se uită într-însul; pasărea nu era; cînd, ce să vază? un ou ca de găină. Aşa de frumos era oul şi lucios, lucios, încît parcă-i era milă să puie mîna pe dînsul. În cele din urmă, îl luă şi-l băgă în sîn. După ce se dete jos, culese cîteva uscături, făcu o sarcină mică, o luă la spinare şi plecă cu dînsa acasă.

Copiii, cînd văzură oul, săreau de bucurie. Se miră şi femeia lui, căci nici ea nu mai văzuse un astfel de ou. Nu ştiau cum să umble mai binişor cu dînsul, ca să nu-l scape jos să se spargă. Unul zicea ca să-l coacă în spuză şi să mănînce toţi dintr-însul; altul zicea ca să-l fiarbă; altul zicea ca să-l păstreze.

Muncitorul însă zise că mai bine ar fi să se ducă cu el în tîrg să-l dea pe bani, că tot și-a pierdut el ziua de muncă, și cu ce va prinde pe dînsul să ia nițel mălai.

Toți găsiră cu cale că așa este mai bine să facă.

Se duse deci cu oul în tîrg. Se așeză și bietul muncitor în rînd cu femeile ce vindeau ouă.

Umblau oamenii de colo pînă colo și cumpărau mereu la ouă; dară la el nici unul nu venea. Se mira cum de nu-l întreabă și pe dînsul nimenea de oul lui. În cele mai de pe urmă, iacă un negustător chiabur că vine și la dînsul.

— De vînzare ai oul ăsta, prietene? îi zise.

— De vînzare, jupîne.

— Ce cei pe dînsul?

— Păi, ce-i vrea să-mi dai, jupîne.

— Să-ți dau o pungă de bani.

— Ia lasă, jupîne, nu-ți mai bate joc de mine, zise el și se uita în altă parte, crezînd că rîde de el pentru că venise la tîrg numai cu un ou.

— Ba nici rîs, nici nimic, începu a zice negustătorul cel chiabur. Iată două pungi; nu crez să-ți dea altul mai mult.

Și scoase pungile cu bani, i le puse în mînă, luă oul și plecă.

Bietul om rămase înlemnit în loc, uitîndu-se după negustător cum se ducea. Nici că-i venea măcar să crează ochilor. Și apoi unde se mai auzise ca un ou să se vînză cu două pungi de bani.

Cînd se deșteptă din zăpăceala lui, pipăi pungile să vază nu e vrun vis; apoi vru să alerge după negustător să-l întrebe de n-a făcut vro greșeală. Dară ia pe negustător de unde nu e. El își căutase de drum vesel că cumpărase așa ou.

Daca văzu și văzu, deschise și el pungile, se uită în ele, dară odată îl luară de ochi banii ce era acolo. Apoi le strînse la loc, le băgă în sîn și plecă să-și cumpere merinde. Umplu un sac cu de cele de trebuințe și o luă către casă. Se tot temea și se tot uita în toate părțile să nu care cumva să vie cineva să-i ia pungile.

Cînd ajunse acasă, trînti sacul jos și zise:

— Iată nevastă, ce minune făcui eu cu oul ăla poznaș; vezi tu?

— Văz. Dar ce e în sacul ăla marele?

— Ei! dară ce nu e, aia întreabă-mă; mălai, fasole, pastramă, pește sărat, ceapă, ardei, usturoi.

— Și unde le duci?

— Ia auzi: unde le duc! acasă, fă, ție și copiilor, unde să le duc?

— Ce vorbești, bărbate, ori ai căpiat astăzi? Vezi, mă, că ți le-o fi dat cineva să le duci aiurea și tu, știind lipsa de acasă, t-ei fi rătăcit cu ele încoace. Cînd ai mai făcut tu astă comedie să vii acasă cu merinde cît munca ta pe zece zile?

— Păi bine, fa, nevastă, nu-ți spusei că comedia asta o făcu oul ăla poznaș, de-l găsii eu azi în pădure?

— Ce spui, bărbate? atît a făcut oul ăla, cît ai dat tu pe toate astea?

— Hei! dară cînd ăi mai vedea și p-astea, să vedem ce o să mai zici!

Atunci scoase pungile și răsturnă banii în pat.

Femeia rămase înmărmurită cu ochii țintă la bani.

Copiii carii pînă atunci răscolea prin sac și înhăța cu dinții cînd din una, cînd din alta, cum auziră zornăitul banilor, alergau de la sac la bani și de la bani la sac. Ei nu se puteau sătura văzînd atîta belșug în casa lor.

— Bărbate, mai zise femeia, dară asta nu e lucru curat. Atîția bani pentru un ou de găină!

Și pipăia banii să vază, nu care cumva sunt niscai fermece, ori altceva?

— De găină, de negăină, uite, l-am vîndut cu două pungi de bani, cum îi vezi cu ochii verzi. Apoi ori că el a făcut atîta, ori că negustorul la care l-am vîndut n-a fost om curat, eu nu știu. Atîta știu numai că trebuie să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să vedem și noi o dată cu ochii ce este belșug în casa noastră. Acum vezi de rostește de masă, să mîncăm și să ne veselim.

Așa și făcură. Toată ziua într-o veselie o duseră.

A doua zi, se sculă de dimineață, se găti și plecă la muncă. Nu știu însă cum făcu el, nu știu cum drese, că se pomeni iarăși în pădure. Nici el nu știa cum venise acolo; știa numai că el la muncă plecase.

Daca văzu așa, cătă copaciul, se sui în el și mai găsi un ou.

Se duse cu el în tîrg și mai luă încă două pungi cu bani, tot de la acel negustor.

Pasămite oule astea erau de diamant, care făceau de zece ori atît cît îi da lui pe ele negustorul.

El însă era bun bucuros că lua și atît; căci scăpă de sărăcie el și cu toți ai lui.

Cumpără de astă dată haine pentru copii, căci erau goi. Mai luă niște unelte și dichisuri de ale lui pentru muncă și pentru casă, căci nu credea că o să fie în toate zilele Paște, să tot găsească la ouă d-astea scumpele.

Cîteva zile d-a rîndul se mai duse el în pădure și tot găsea cîte un ou. Se făcu însă mai năzuros în tîrg, ținu mai la preț și cu mirare văzu că scoate cîte patru pungi de bani în loc de două.

Apoi daca văzu el că așa merge treaba, își făcu o căscioară, își mai îndulci și el traiul și-și dete copiii la dascăl ca să învețe carte.

Într-una din zile, ducîndu-se mai de dimineață să-și ia merticul, dete peste pasărea ale cui ouă le lua el. Sta pe cuib. Așa frumusețe de pasăre nu mai văzuse, nici mai auzise. Îndată îi trăsni prin cap că ar fi bine să o aducă acasă la dînsul. O și luă binișor și cu mare bucurie aduse la bordeiul lui pe stăpîna ouălor.

Apoi, ducîndu-se în tîrg, porunci o colivie foarte frumoasă și foarte mare, în care colivie își așeză găina și o îngrijea ca pe copiii lui.

Cu chipul acesta scăpă și de drumul de toate zilele prin pădure și de suitul în copaci.

Găina îi oua în toate zilele cîte un ou, în colivie.

Îmbogățindu-se el, goni sărăcia din satul lui. Făcea bine la tot satul. Ajuta pe orice nevoiaș; cumpăra vaci la toate văduvele; ocrotea pe toți copiii sărmani.

Omul este nesățios. Cu cît are, tot ar vrea să mai aibă. Muncitorul, după ce văzu că are destul, începu a face negoț. Și fiindcă negoțul, cînd merge bine, de firea lui este să se întinză ca pecingenea, dete ghies muncitorului să călătorească prin țări străine după negoț.

Porni dară într-o călătorie foarte depărtată peste mări și țări.

Într-o zi, cînd lipsea și nevasta lui d-acasă, copiii intrară în colivie ca să se joace cu găina. Jucîndu-se ei acolo, unul din ei ridică aripa găinei și vede că este ceva scris acolo:

— Să te văz, nene, zise cel mijlociu către cel mai mare din frați, poți tu să citești ce zice aici?

— Ba nici boabă, răspunse el. Astea parcă nu sunt slove de care ne arată dascălul.

— Să mergem să chemăm pe dascăl, să ne spuie el ce zice acele slove, zise cel mai mic din fraţi.

— Bine zici tu, răspunseră amîndoi fraţii mai mari, să mergem, să mergem.

Şi într-un suflet ajunseră la dascăl, îi spuseră şi-l rugară să vie să citească, ca să ştie şi ei ce zice acele slove de sub aripa găinei, pe care o păstrează în colivie tat-al lor.

Dascălul deocamdată nu voi să crează ceea ce-i spuneau copiii; dară după ce-l încredinţară, se hotărî să vie într-o doară, mai mult de hatîrul lor, decît pentru vro ispravă.

Cînd văzu acele slove şi le citi, dascălul rămase înmărmurit şi, întrîndu-i gărgăunii în cap, îi şi puse gînd rău găinei.

Copiilor însă le zise că acelea ce li se păreau a fi slove era un fleac şi că nu însemna nimic.

Ce făcu dascălul, ce drese, se dete pe lîngă muma copiilor şi, cu şoşele, cu momele, îi intră pe sub piele şi se înădi cu dînsa.

Biata femeie, slabă ca toate femeile, se planisi dascălului.

Într-una din zile, după ce îşi scoaseră ochii, dascălul uitîndu-se la ea cu ochi galeşi şi cu giugiuleli, îi zise:

— Ce mult aş pofti să mănînc o pasăre cu tine la masă.

— Mîine e sărbătoare, răspunse femeia, voi trimite să cumpere o pasăre bună şi grasă şi o voi găti după pofta inimioarei dumitale.

— Daca ar fi vorba despre pasări de care se găseşte la toată lumea, nu ţi-aş fi mai spus dumitale, căci am şi eu destule în curte, slavă Domnului!

Dascălul bătea şeaua să priceapă iapa. Femeii îi dete un fier ars prin inimă.

— E, apoi ce fel de pasăre ai voi dumneata? îl întrebă femeia.

— Ceva aşa, deosebit, răspunse dascălul. Şi ca să nu mai ocolim, ţi-oi spune româneşte, pe şleau: am poftă să-ţi mănînc friptă găina aia a ta din colivie.

— Vai de mine, dascăle; dară cum aş face eu una ca asta? Ce va zice bărbatu-meu cînd s-o întoarce?

— Orice va zice, iaca, tu să-i spui că a murit. Şi apoi nu pricep la ce să mai ţineţi o găină, care şi aşa e destul de bătrînă şi care peste curînd negreşit că tot are să moară.

— Orişicum, dascăle, tot nu-mi vine să fac una ca asta, ca să nu se amărască bărbatu-meu.

— Atîta treccre n-am şi eu la dumneata? mai zise dascălul. Asta îmi dovedeşte că nu mă iubeşti. Îmi pare rău că am îndrăgit cu atîta foc pe o nesimţitoare. Eu pentru dragostea ta aş fi dat prin foc şi prin apă, ca să-ţi fac voile, şi tu pentru mine atîta lucru să nu faci. Să ştii dară că de azi încolo n-ai să mă mai vezi; mă duc să mă înec.

Biata muiere începuse a simţi şi ea de dînsul; apoi, de frică ca să nu-şi facă seamă singur pentru dragostea ei, se înduplecă şi făgădui dascălului că-i va da găina s-o mănînce friptă, singur, singurel, după cum dorea.

Cum auzi dascălul de una ca aceasta, îi zise că acum s-a încredinţat că şi ea îl iubeşte. Apoi puse la cale ca găina s-o gătească bucătăreasa lui.

A doua zi, după ce porunci bucătăresei să nu lepede nimic din ale găinei, nici din măruntaie, ci s-o frigă aşa întreagă-întreguliţă, se duse la biserică, unde veni şi femeia cu copiii.

Bucătăreasa făcu întocmai precum îi poruncise stăpînusău, însă pe cînd era aproape să fie friptă găina desăvîrşit, copiii se întoarseră de la biserică, deşi nu se isprăvise slujba, căci li se făcuse foame, şi se rugară de bucătăreasa să le dea ceva să mănînce.

Cu atîta gingăşie se rugară copiii, încît bucătăresei i se făcu milă de dînşii: le dete cîte un codru de pîine şi, pe lîngă aceasta, celui mare îi dete capul găinei, celui mijlociu pipota, şi celui mai mic inima, socotind că acestea sunt lucruri de nimic.

Copiii mîncară repede şi se duseră iarăşi la biserică.

Dascălul, care stătuse ca pe ghimpi la biserică, cum ieşi, veni numaidecît să se puie la masă. Numai gîndindu-se la găină, îi lăsa gura apă. Dară se supără cît un lucru mare cînd văzu că i se aduse găina fără cap, fără pipotă şi fără inimă. Se cătrăni de ciudă şi de necaz dascălul, încît p-aci, p-aci era să' nebunească.

Atunci răcni ca un leu la bucătăreasă, întrebînd-o cum a făcut de i-a călcat porunca.

Biata bucătăreasă spuse lucrul cum se întîmplase, zicîndu-i că nu credea să se facă atîta tevatură pentru nimicul ăsta de măruntaie.

Văzu că nu mai are încotro şi se stăpîni, gustă cîte ceva din masă, se sculă foarte amărît şi se hotărî să poarte sîmbetele copiilor.

Femeia, de unde se aştepta să vază pe dascăl mulţumit pentru că se jertfise să-i facă plăcerea, rămase uimită auzin-

du-l că este atîta de mîhnit. Se duse dară pe lîngă dînsul şi cu fel de fel de vorbe dulci voi să-l înveselească.

Iară el, care nu-şi lua de loc gîndul de la găină, îi zise:

— Ai voit să-mi dovedeşti că-ţi sunt drag cînd te-ai îndouplecat şi ai dat găina s-o taie şi să o frigă . Ca să mă încredinţez cu desăvîrşire că mă iubeşti, am să te pui încă la o încercare. Un lucru am să-ţi mai cer.

— Spune, spune mai curînd, sufletul meu, numai să se poată. Eu însă sunt gata şi la moarte să merg pentru d-ta, îi răspunse femeia.

— Trebuie să alegi una din două: ori să fii cu copiii tăi, ori să fii cu mine. Şi iată de ce: sunt dascăl de atîţi mari de ani, şi nu mi s-a mai întîmplat ca vreun şcolar pînă acum să-mi fi făcut ruşinea ce mi-a făcut copiii tăi. Toată lumea ştie că pe copiii tăi îi am mai de aproape decît pe ceilalţi; eu mă silesc cu ei să-i învăţ cîte în lună şi în soare, fiindcă am voit să-i scoţ ciraci ai mei; şi ei, ce să vezi? Lasă că fac mişelii şi umblă ca dezmeticii pe uliţi, de s-a luat lumea de gînduri cu ei, dară azi, să iasă ei din biserică, să vie să mănînce şi apoi să se întoarcă în biserică clefetind din gură! Cu ce obraz să mai ies eu în lume? Cine o să-şi mai dea copiii la şcoala mea? Şi decît să-mi iasă nume rău, mai bine să mor; căci iată ce glăsuieşte o zicătoare: decît să iasă omului nume rău, mai bine ochii din cap.

— Ce stai, dascăle, de vorbeşti? Apoi la mine nu te mai gîndeşti? Nu e păcat de Dumnezeu să pierdem noi nişte copilaşi aşa de drăgălaşi şi curaţi ca mărgăritarul? Cum se poate una ca asta, ca eu să-mi pierz copilaşii? Gîndeşte-te, drăguţul sufletului meu, că sunt copiii mei.

— Ori ei, ori eu, răspunse el.

— Bine, ce o să zică bărbatul meu cînd s-o întoarce? Lumea mă va omorî cu pietre, cînd va auzi una ca asta.

Dascălul văzu că a cam scrîntit-o şi o întoarse pe foaia ailaltă.

— Eu nu zic să-i omorîm, ci să-i trimitem deocamdată la un alt oraş; să zici că i-ai trimis pentru învăţătură. Nu mai pot, mă înţelegi? să stea cu mine aici; căci nu voi să-mi zică lumea că sunt dascăl d-ăia, terchea, berchea, trei lei perechea.

Cu gura zicea el unele ca acestea, dară în capul lui clocea alte gînduri spurcate.

— Ei bine, daca este aşa, mă învoiesc; dară cum să facem? întrebă femeia.

— Foarte lesne, răspunse dascălul; la noapte să-i închidem într-o magazie și mîine, în faptul zilei, îi iau eu într-o căruță și i-oi duce să-i așez la un prieten al meu.

Gîndul dascălului era să ia pe copii, să-i ducă în pădure și acolo să spintece pe cîte unul, unul, și să le scoată dintr-înșii capul, pipota și inima găinei și să le înghită el.

Dară norocul nu-i sluji nici de astă dată.

Copiii fură coprinși de frică cînd se văzură închiși în magazie. Începură să plîngă. Cel mijlociu însă zise:

— Fraților, ascultați-mă pe mine, că va fi bine de noi toți. Știți de ce ne-a închis dascălul aici cu voia mamei?

— De ce? întrebară ceilalți.

— Dascălul a spus minciuni că nu însemna nimic slovele de subt aripa găinei. Și d-aia a stăruit el pe lîngă mama de a tăiat găina și s-o mănînce el, ca să se împlinească la dînsul prorocia din acele slove. Dară n-a vrut Dumnezeu cu dînsul.

— Adevărat să fie, mai întrebară frații, că însemna ceva acele slove?

— Mai e vorbă! răspunse el. Iacă să v-o spui eu acum. Slovele acelea ziceau că: cine va mînca capul găinei, va ajunge împărat.

— Eu împărat?! zise cel mare, care mîncase capul.

— Așa, răspunse fratele cel mijlociu. Cel ce va mînca inima găinei, de cîte ori se va culca, se va pune la capul lui o pungă cu bănet, unde o va găsi cînd se va scula.

— Mie să mi se întîmple astă? întrebă cel mic, care mîncase inima.

— Ție, îi răspunse fratele cel mijlociu. Iară cel ce va mînca pipota găinei se va face năzdrăvan.

— D-aia știi tu năzdrăvăniile astea, strigară frații cel mare și cel mic deodată.

— D-aia, fraților, le răspunse mijlociul. Acum, ca să scăpăm de aici, trebuie să ne punem toate puterile să stricăm fereastra magaziei ăștia și să fugim, căci dimonul de dascăl are de gînd să ne ia în revărsatul zorilor, să ne ducă în pădure și să ne omoare.

Se puseră cu toții, sfărămară fereastra și fugiră. Merseră, merseră, toată noaptea. Cînd se lumina de ziuă, ajunseră la un loc unde se deschidea trei drumuri. Aci stete să se odihnească. Se hotărîră să apuce fiecare pe cîte un drum și să se ducă unde i-o lumina Dumnezeu. Se îmbrățișară, se sărutară, își luară ziua bună unul de la altul cu lacrămile în ochi și se despărțiră.

Merseră ei toată ziua, cînd înde seară fraţii cei mari se întîlniră iară. Pasămite drumurile pe care apucaseră ei se întruneau acolo. Atunci năzdrăvanul zise:

— Pesemne că Dumnezeu vrea să fim tot împreună, daca el ne-a adus aci. Aşadară să nu ne despărţim în toată viaţa noastră. Mai-nainte de aci este un oraş mare. Acolo a murit împăratul şi mîine se alege altul: cel ales ai să fii tu.

— Ia lasă vorba aia încolo, măi frate, şi nu mă mai face să-mi intre gărgăuni în cap. Mai bine zi: ai să mergem să căutăm ceva de lucru, că burta, auzi, cică n-am mîncat de ieri, şi cere, sărmana.

Mergînd ei, ajunseră la oraşul care era înaintea lor. Aci întîlniră un bătrîn pe care îl rugară să-i îndrepteze la vrun han, unde să mîie noaptea. Bătrînul le spuse că hanurile gem de lume care a venit să fie faţă la alegerea împăratului, care se va face mîine, că nu va găsi nici un loc de mas şi îi luă la dînsul acasă, unde le dete de mîncare şi un pat de odihnă.

A doua zi de *dimineaţă* se *scoală cu toţii*, se spală, se scutură şi pleacă cu bătrînul afară din oraş pe o cîmpie întinsă, ca să vază şi ei cum se aleg împăraţii la cetatea aceea.

Bătrînul le spuse că alegerea se face aşa: dregătorii cei mari ia un porumbel alb nevinovat, îl încarcă cu cordele foarte frumoase cu tot felul de feţe, îl aruncă în sus, şi pe cine s-o lăsa porumbelul, p-acela îl face împăratul lor.

Pe locul hotărît se adunase, încă pînă a nu se face ziuă, atîta lume, cîtă frunză şi iarbă, de nu se mai putea mişca; şi bătrînul cu copiii abia găsiră şi ei un colţişor la o parte de unde să se poată uita şi ei. N-apucară să se aşeze bine şi auziră un sunet de bucium. Atunci se făcu o tăcere de se auzea musca zbîrnîind. Toată lumea ţinea ochii ţintă în sus.

Aruncîndu-se porumbelul în văzduh, acesta ocoli pe dasupra lumii şi veni de se puse drept pe capul băiatului celui mare.

Fiii de împăraţi şi de boieri, cari veniseră cu gînd d-a fi aleşi, începură a striga că nu se poate, e greşeală, nu e bun de împărat, şi altele, şi cerură ca să se facă o a doua încercare.

Se înălţă dară porumbelul de a doua oară; şi de astă dată, fără nici un ocol, veni şi se puse drept pe capul băiatului. Încă o dată strigară fiii boierilor că nu se poate, nu se poate, şi cerură a treia cercare. Iară pe băiat îl băgară într-un sac şi-l duseră departe de lume.

La a treia înălțare, porumbelul, după ce fîlfîi puțin pe dasupra locului pe unde sta băiatul mai-nainte, își ia zborul și se duce de se pune drept pe sac.

Atunci toată lumea strigă într-o unire că acesta este împăratul lor. Îl scoaseră dară din sac și-l duseră de-l așezară pe tron, în sunetul buciumelor, al surlelor și al strigărilor de bucurie ale mulțimei adunate.

Împăratul cel nou, cum se văzu întronat, mai întîi hotărî ca frate-său năzdrăvanul și bătrînul ce-i găzduise să fie nelipsiți de lîngă dînsul. Și cu ajutorul lui frate-său începu a cîrmui împărăția cu înțelepciune și dreptate. Nu trecu mult și vestea se duse în toate ținuturile și în împărățiile vecinilor despre numele lor; iară supușii lor începură a-i numi: cei doi frați împărați cu minte și drepți.

*

Cînd auzi dascălul de fuga copiilor, turbă de mînie; căci era un zăcaș de n-avea margini. Vru să-și facă seamă singur, dar n-avu curaj. Văzînd însă că norocul îi stă împotrivă, se potoli oarecum și se apucă iară de dăscălia lui.

După o bună bucată de timp iată că sosește și tatăl copiilor din călătoria cea lungă ce făcuse. Adusese cu dînsul bogății după bogății. Cînd află de fuga copiilor, cît p-aci era să-i vie rău, dară se stăpîni. Cercetă în dreapta și în stînga, și i se spuse toată istoria cum s-a întîmplat. Atunci el hotărî să ceară dreptate pentru necinstea ce i-a făcut soția lui și pentru răul ce i-a pricinuit procletul de dascăl.

Merse deci pe la toate dregătoriile și fu străgănit prin judecăți mai mulți ani, fără să-și dobîndească dreptatea potrivit cu mărimea vinei celor vinovați.

Aflînd și despre numele cel falnic al celor doi frați împărați, negustorul își luă femeia și pe dascăl și se duse să-i judece ei.

Mai-nainte însă de a ajunge ei acolo, fratele împăratului, năzdrăvanul, simțind că are să vie tată-său la judecată, spuse frăține-său, împăratul, și amîndoi se chibzuiră ca să facă o priimire frumoasă ca unui părinte bun ce le era.

Cînd veniră împricinații la înfățișare, ieși înainte fratele împăratului și priimi pe negustor la scară, iară cînd îl duse înaintea împăratului, acesta se sculă de pe tron și l-a întîmpinat cu vorbe bune și supuse.

Negustorul se minună de atîta cinste ce i se făcu și nu știa ce să mai zică; se uita în toate părțile și nu pricepea nimic din cele ce se făceau.

El căuta cînd la împăratul, cînd la fratele împăratului, se minuna în sine, dară nu cuteză să zică nimic.

Intrînd în cămară și dascălul cu femeia, stătură ca trăsniți de Dumnezeu. Vezi că se știau vinovați de moarte.

După ce se așeză împăratul pe tron, judecata începu.

Neguțătorul își spuse păsul și zice că își pune nădejdea în înțelepciunea împărătească și așteaptă să hotărască împăratul cum îl va lumina Dumnezeu.

Dascălul o mîlcise de tot, iară femeia îndrugă și ea cîteva vorbe, aruncînd toată vina în spinarea dascălului.

Atunci împăratul întrebă pe negustor că: daca își va vedea copiii, i-ar cunoaște el?

— Mai e vorbă? răspunse neguțătorul.

El se uita la amîndoi împărații și nu mai cuteză să zică nici bleau.

— Noi suntem, răspunse împăratul.

La aceste cuvinte, femeia și dascălul o sfeclîră de tot și tremurau ca varga. Iară neguțătorul, creștea inima într-însul de bucurie că-și găsise copiii.

Împăratul zise că de cînd el este împărat, așa pricină grea nu mai judecase. Hotărî dară ca toți să cază în genuchi și să roage pe Dumnezeu să le arate dreptatea lui.

Așa și făcură.

Pe cînd încă se rugau, deodată, dascălul și femeia se făcură stane de piatră.

Împăratul porunci să puie aste stane de piatră de o parte și de alta la scara palatului. Iară negustorul rămase la curtea împărătească.

*

În vremea aceasta, fratele cel mic, după ce se despărți de frații săi, se duse, se duse, ca cuvîntul din poveste ce d-aci încolo se gătește, și ajunse la orașul unde îl scosese drumul pe care apucase el.

Acolo daca sosi, trase la gazdă la un om al lui Dumnezeu. De cîte ori se culca, de atîtea ori găsea cîte o pungă cu galbeni la căpătîiul său cînd se scula.

Ceru de la gazdă pe cineva care să-i arate lucrurile cele mai însemnate. După ce ocoli cruciș și curmeziș tot orașul, văzînd tot ce era vrednic de văzut, ajunse la margine și acolo

era un ostrov. Iară daca vru a şti ce era acolo, călăuza se feri d-a-i spune.

Seara întrebă pe gazdă şi aceasta îi zise:

— Să nu care cumva să te muşte şarpele de inimă să te duci acolo, că e stingere de tine.

— Pentru ce? întrebă flăcăiandrul.

— Pentru că acolo şade o măiastră şi oricine merge la dînsa se întoarce capiu. Şi apoi nimeni nu poate să meargă să o vază, pînă nu o da două pungi de bani.

— Asta este tot? Mîine mă duc să o văz, zise el; bani am destui, precum vezi.

Nici rugăciunile gazdei, nici frica de căpiare nu l-a putut opri de a merge să vază pe acea măiastră.

Se duse deci, dădu două pungi de bani şi intră în ostrov. Acolo umblă cîtva timp, ca un haidamac, pe dinafară, ca doar măiastra va ieşi la fereastra palatului să o vază. Ea ieşi, el o văzu şi apoi se întoarse. A doua zi se duse iară, a treia zi iară şi tot astfel cîteva zile d-a rîndul. De ce o vedea, d-aia dorea să o mai vază.

Măiastra băgă de seamă că el venea într-una de cîteva zile. „Trebuie să aibă mulţi bani", se gîndi ea.

Iară daca trimise de-l chemă, îi zise:

— Mare stare trebuie să ai tu, tinere, de o risipeşti aşa. N-am văzut pînă acum pe nimeni care să vie la mine în ostrov de atîtea ori una după alta.

— Da, mare şi nesfîrşită, răspunse flăcăiandrul cu mîndrie, ca şi puterea cu care o fac.

Cum auzi măiastra aste vorbe, îi puse gînd rău. Se luă deci pe lîngă dînsul cu şoptele cu momele, viclenindu-l ca să-i afle puterea.

Flăcăiandrul se pierdea de dorul ei cînd o văzu dezmierdîndu-l cu nişte cuvinte mai dulci decît mierea. Se înşelă şi îi spuse.

Atunci ea îi dete ceva de bău, iar el dete dintr-însul afară inima găinei. Ea o luă, apoi îl dete pe bete din ostrov.

Cînd se dezmetici el şi se văzu pirpiricosac, golănel şi gonit, cugetă: „Daca nu ţi-oi face-o eu, apoi să ştii că nici dracul nu ţi-o mai face".

Se duse la gazdă şi povesti ce i se întîmplase.

— Nu ţi-am spus eu, săracul de mine, să nu te duci acolo? Ce o să te faci acum?

— Mă voi duce în lume, şi ce va vrea Dumnezeu cu mine.

A doua zi plecă și, trecînd printr-o pădure, ajunse la marginea unui rîu. Acolo dete peste o colibă de pescar. Îi chiorăia mațele de foame și fu nevoit să se abată.

Pescarul priimi să rămînă la dînsul să învețe pescuitul. Într-una din zile, pescarul zise flăcăiandrului:

— Iată eu mă duc la tîrg cu coșul ăsta de pește. Pînă una alta, ia și tu halăul ăla, și vezi d-ei putea să prinzi vro fîță de pește ca să avem de legumă pentru azi și mîine.

— Las' pe mine, răspunse flăcăiandru.

Pescarul plecă. Iară băiatul intră cu plasa în gîrlă. Bătu în sus, bătu în jos și pește să prinză, cîtuși decît.

Tocmai era să se lase de pescuit, cînd văzu o mreană. Mreana fugi, el după ea, pînă îi veni bine și, aruncînd plasa, o încîlci într-însa și o trase la margine.

Văzu el că mreana era cît să le ajungă pe două zile. Se bucură în inima sa că făcuse o treabă cumsecade.

Se puse deci de o curățâ de solzi; o spintecă, îi scoase măruntaiele. Cînd în loc de lapți, ce să vezi? ceva ce nu semăna a nimic. Luă el acel ceva, îl spălă, și rămase un fel de covățea mititică de piatră.

— Bună este și asta, zise el, să am cu ce bea apă.

Și îndată și luă oleacă de apă cu dînsa să bea. Cînd s-o aducă la gură, ea era plină cu galbeni. Se miră de astă întîmplare. Răsturnă banii în poală și mai luă o dată apă ca să bea. Cînd să aducă la gură, se făcu iară bani.

— Acum, aide la zîna mea măiastră, zise el.

Lăsă și plasă, și pește, și colibă și într-un suflet alergă la gazda lui din oraș. Îi spuse despre norocul ce dase peste el și începu a se găti să meargă la ostrov.

Gazda se sili în toate chipurile să-l oprească de la această otărîre a sa. Fu peste putință. Îl trăgea ața la rele. Pînă una alta, umplu gazdei două tocitori cu bani. Apoi luă cu dînsul covățica de piatră și două pungi pline, și se duse la ostrov.

Cum îl văzu măiastra, îl cunoscu. Înțelese ea că trebuie să fi dat el cu mîna în foc, și-l chemă la dînsa.

Acolo, cu prefăcături, cu marghiolii și cu viclenii îl făcu de spuse cum are atîta stare. Și fiindcă flăcăiandrul își pierduse capul cum ajunse lîngă dînsa, se lăsă să fie mîglisit, și măiastra îi șterse și covățica. Cum se făcu stăpînă și pe acest lucru, porunci slugilor sale să-l huiduiască ca p-o găgăuță și îl goni cu rușine din ostrov.

Cînd se văzu iarăşi dat afară şi înfruntat, nu se putu astîmpăra de necaz, cum de să nu se ţie el, ca să nu fie şi batjocorit, şi cu banii luaţi.

Plecă iară la gazdă şi-i spuse toată şiretenia.

Gazda îl povăţui să ia pe seama lui o tocitoare de bani din care îi lăsase, să se apuce şi el de ceva şi să nu mai umble ca un pierde-vară după icre verzi.

El nu voi, şi plecă în lume.

— Ce mi-o da Dumnezeu, zise el.

Merse, merse, prin cîmpii cu inima plină de foc pentru măiastra lui, trecu prin păduri, şi nu se putea împăca cu gîndul că n-o să-şi mai poată vedea odorul. În cele din urmă, căzu de obidă şi de mîhnire. Stînd el aşa şi zbătîndu-se cu gîndurile, băgă de seamă că p-acolo p-aproape curgea o apă. Se duse să se scalde ca să se mai răcorească.

Tot scăldîndu-se, văzu de ceea parte a rîului nişte smochini. Îşi aduse aminte că nu mîncase de două zile şi se duse să facă o gustărică cu nişte smochine. Mîncă ce mîncă, dară începu a simţi că din ce în ce se schimbă. Unde din om ce era, se pomeni deodată măgar.

Altă nevoie acum. Cum să se întoarcă în cetate? Pe lîngă celelalte toate, acum are să fie şi prigonit. Umblînd în sus şi în jos pe marginea pădurei, îi era frică să intre înăuntrul pădurei, ca să nu-l apuce vro fiară sălbatecă; se temea iară să iasă mai la lumină, ca să nu-l prinză vrun om, să-l puie la vro muncă ce n-ar putea-o duce. Ce să facă? Se căina şi se văicărea, de-i plîngeai de milă. Toată ziua umblă rătăcind cu inima cît un purice de frică. Flămînzi iară. Căutînd cîte ceva de mîncare, dete peste nişte roşcove. Se apucă să mănînce, căci era lihnit de foame.

Cît p-aci era să moară de bucurie cînd văzu că încet, încet, se schimbă şi se făcu iară om.

Stătu în loc şi se cruci şi el de astă minune. Apoi deodată zice:

— Acum eşti a mea! Stăi, măi tu, că ţi-o fac eu ţie pe piele, femeie fără de inimă ce mi-ai fost!

Se apucă şi umplu sînul de roşcove. Apoi făcu un coşuleţ, cum putu, din nuiele de richită, şi culese într-însul smochine, de care mîncase şi el.

După ce se întoarse la gazda lui din cetate, îi spuse că acum s-a împlinit.

Auzind însă de faima celor doi împărați înțelepți, îi dete un fier ars prin inimă, și-și puse în gînd a merge la dînșii să vază, oare n-or fi frații lui?

Dară pînă să se pornească către dînșii, se mai duse o dată la ostrov, cu coșulețul de smochine pe mînă, și începu a striga la smochine, pe la poarta palatului. Măiastra, auzindu-l, trimise să-l cheme. Cum îl văzu, îl cunoscu.

Crezînd că și în smochinele lui este ascuns vrun farmec numai bun pentru dînsa, porunci de-i cumpără coșul cu totul. El luă banii și se făcea a se mai plimba prin ostrov.

Măiastra se puse la masă. Cînd la sfîrșitul mesei, după ce mîncară împreună cu ai lor smochine, se făcură măgari.

Hîț în sus, hîț în jos. Ba că o fi una, ba că o fi alta, nimic. Rămaseră măgari ca toți măgarii.

Atunci flăcăiandrul, prinzîndu-i, le puse cîte un căpăstru în cap, îi legă unul de altul și îi duse cu dînsul, după ce luă covățica și o bägă în sîn; căci inima găinei o mîncase măiastra.

Se duse cu cîrdul de măgari la gazda lui.

— Acum să știi că mă duc într-ale mele, zise el gazdei; bani ai destui, ostrovul și palaturile sunt ale tale. Rămîi sănătos.

— Să ne vedem sănătoși, răspunse gazda, și să auzim de bine. Dară cu turma aia de măgari ce ai să faci? Ia-ți un argat, care să vază de ei.

Așa și făcu. Tocmi un argat și porni să meargă la frații lui, cu alaiul după dînsul.

Pe cînd mergea, fratele năzdrăvan spune împăratului toate cele întîmplate fratelui lor celui mai mic, și se pregătiră să-l priimească cu cinste.

Cînd ajunse de marginea cetății unde domnea împăratul, se miră că găsi pe fratele său cel mijlociu care îl aștepta.

Acesta îi povesti toată întîmplarea cu muma lor și a dascălului, și cum îi pedepsise Dumnezeu.

Plînse fratele cel mic de osînda dumnezeiască ce căzuse peste muma lor, apoi merse de se înfățișe împăratului.

Cum se văzură, se cunoscură și se îmbrățișară.

Apoi ceru de la împăratul să-i dea un grajd curat unde să-și puie măgarii, pe care singur îi îngrijea.

Trecu ce trecu și nici pomeneală nu era ca să facă pe măgari să se schimbe iarăși în oameni.

Într-o zi, la masă, cînd văzu că frate-său cel mic este cu voie bună, împăratul îi zise:

— Ei, ce ai de gînd cu măgarii tăi; destul i-ai pedepsit, iartă-i. Să nu socoteşti că nu ştiu tot ce ai păţit. Dară este destul. Mai cu seamă căci ştiu că se topeşte inima în tine de dorul ei.

— Adevăr ai grăit, îi răspunse fratele cel mic. Pentru hatîrul tău fac tot.

Trimise de aduse măgarii acolo; le dete de mîncară roşcove şi îndată se făcură iară oameni.

Toţi cei de faţă rămaseră înmărmuriţi cînd văzură asta minune. Apoi ochii tutulor se aţintiră la măiastra şi mărturisiră că aşa frumuseţe de muiere nici c-au mai văzut, şi nici că se mai poate afla în toată lumea.

Ea atunci începu a zice:

— Mai întîi mulţumesc împăratului că s-a fost înduioşat de starea cea proastă şi ticăloasă în care ajunsesem şi a stăruit de ne-a făcut oameni la loc.

Apoi, uitîndu-se la fratele împăratului cel mic, îi zise:

— Numai tu mi-ai venit de hac pe lumea asta; daca voieşti, sunt gata a te lua de bărbat. Iartă-mă pentru neajunsurile ce ţi-am făcut.

— Apoi eu ce umblam, păcatele mele, cînd tot veneam pe la tine, şi tu ţi-ai bătut joc de mine. Fie că şi eu mi-am scos din capete. Sunt gata şi eu a te lua de soţie, mai cu seamă acum, că nu mi-a mai rămas la inimă nici o zăcăşeală.

Se pregătiră şi făcură o nuntă d-alea împărăteştile.

Ei nu se mai duseră de acolo. Rămaseră cîtetrei fraţii la un loc.

Trebile împărăţiei mergeau găitan.

Locuitorii apucau şi ei de la aceşti trei fraţi cînd dreptate, cînd poveţe bune şi cînd ajutoruri de bani; şi în toată lumea se duse vestea despre ei, cărora li se zicea: *La cei trei fraţi împăraţi.*

Încălecai p-o şea etc.

COTOȘMAN NĂZDRĂVANU

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o pereche de oameni. Ei n-aveau copii. Într-o zi, fiind cu voie bună, zise bărbatul către femeie:

— Soro, de la mila lui Dumnezeu noi n-avem copii. Să mergem pe cîmp și ce vom găsi, aceea să ne fie copil.

— Bine zici dumneata, frate. Așa să facem, daca astfel ai găsit dumneata cu cale.

Vezi că ei trăiau bine și nevasta nu ieșea din cuvîntul bărbatului, nici cît negru subt unghie.

Făcură o azimă, luară și niţică legumă, le puseră la traistă și plecară.

Aide-aide, mergînd povesteau, și rîdeau, și cu ochii în toate părţile căutau.

Cînd, iată că dete peste un pisoi jigărit, jigărit și urduros, îl luară și îl aduseră acasă. Îl îngrijiră și îl crescură ca pe copilul lor. De ce trecea, d-aia se făcea mai frumos, pînă ce se făcu un cotoșman numai de drag să privești la el.

Nu mai putea de bucurie oamenii, căci aveau și ei pe ce pune ochii în casa lor, cînd se sculau dimineaţa. Mai-nainte casa li se părea pustie.

Cotoșmanul era un pisic cuminte. Șoareci nu se mai stăveau prin casa aceea. Cînd ședeau casnicii la lucru, iarna, în nopţi d-alea lungile și spuneau la snoave și la ghicitori, cotoiul sta lîngă dînșii și torcea. Cînd stăpîna casei făcea la ciorap, pisoiul se juca cu ghemul. Dară nu-l

încurca, ferească Dumnezeu. Cum făcea el, cum dregea, se juca așa de frumușel, încît ghemul nici nu se desfășura, nici nu se încurca. Citeodată îl lua în lăbuțele lui de dinainte, ținîndu-l ca un om, și se trîntea cu el pe spate, altă dată îl făcea să se dea d-a rostogolul, lovindu-l cu cîte o labă și se repezea după dînsul ca după șoareci.

Cînd stăpînul casei se juca cu dînsul, ferit-a sîntul să-l zgîrie, pare că-și pilise ghearele. Cînd îl mîngîia, cunoștea el că îl iubește, și se întorcea și el cu lăbuțele și mîngîia pe stăpînu-său, dară tot cu ghearele ascunse, o mîngîiere lină ca mătasea.

Pe lîngă acestea, era așa de cuminte, încît casnicii îl lăsa să îngrijească de pui și să le dea de mîncare; iară cotoșmanul nici că se gîndea să se dea la ei. El nu era de cei ce își bagă botul prin toate vasele. Cît despre oala cu smîntîna, nici pomeneală nu era să-l fi prins vrodată la ea, ori să dea cu praștia prin bucățelele de friptură de pe grătar. Era un mițoi cum nu este altul în ziua de azi.

Nu mult după aceasta, femeia se simți îngreunată. Atunci să fi văzut bucurie pe casnici, încît nu-i ținea pămîntul. Iară cînd fu la facere, născu un copilaș gras și frumos și sănătos.

Crescu copilul și se făcu mare. Nu se despărțea de pisoi nici cît ai da în cremene. Amîndoi se jucau, amîndoi mîncau la masă, amîndoi se culcau.

Părinților copilului nici nu le trecea prin minte să oropsească pe cotoșman. Ba încă îl îngrijea ca și pe copilul lor, fiindcă, ziceau ei, a intrat cu noroc în casa lor, este ugurliu, adică dobîndise un copilaș.

De la o vreme încoace însă, văzură că dau îndărăt. Unde pînă aci era bilșugul în casa lor, acum ajunseră negustori grei ca fulgul pe apă, cum se zice. Cu toate astea, perechea de oameni nici nu se gîndea a cîrti împotriva lui Dumnezeu. Ea era mulțumită că dobîndise copil, și alt nimic.

Mai trecu ce trecu și amîndoi bătrînii dară ortul popii, rămîind în urma lor casa toacă și o sărăcie lucie.

Copilul se alese cu cotoșmanul. După ce văzu că nu mai are de nici unele, și nici părinți, se puse pe un plîns de-ți era mai mare jalea de dînsul. Atunci cotoșmanul îi zise:

— Stăpîne, nu te credeam așa slab de înger. Ești cu mine. Nu te întrista așa de mult. Precum părinții tăi a îngrijit de mine, așa și eu sunt dator să îngrijesc de tine. Și precum tu nu m-ai dezlipit de lîngă tine, nici cît ai clipi

din ochi, așa și eu nu mă voi dezlipi de tine pînă ce nu te-oi căpătui și nu te-oi vedea om în rîndul oamenilor.

Pasămite cotoșmanul era năzdrăvan. Băiatul însă rămase cu ochii bleojdiți la dînsul, cînd îl auzi vorbind.

Plecară amîndoi. Cotoșmanul înainte, băiatul după dînsul. Ajungînd într-o pădure, găsiră o scorboră mare și și-o aleseră de locuință.

Cotoșmanul făcu un culcuș stăpînului său acolo numai din fulgi de pasări, de se cufunda în puf cînd se culca. Îi aducea de mîncare și de băut. Îi ținea de urît spuindu-i fel de fel de basme și de snoave.

El îi spunea ce va să zică cîntatul greierilor, ce însemnează *scăritura locustelor prin iarbă*. Îl făcea să înțeleagă că dragostea între frați este nesfîrșită ca apa fîntînei ce curgea p-aproape de locuința lor. Cînd se plimbau amîndoi prin cîte un luminiș din pădure ori ieșeau la cîmp, îi arăta toate floricelele și i le spunea pre nume. Copilul nu se domirea de ce cocorii umblă înșiruiți trîmbă, de ce rîndunelele se duc și vin, de ce privighetorile cîntă așa frumos; iară ciuhurezii, te apucă răcori de groază cînd îi auzi. Și cotoșmanul îi spunea pe șart toate și-l făcea să priceapă că aici pe pămînt toate sunt cu rînduiala lor.

Scorbora o ținea așa de curată, încît ți-era milă să calci pe acolo.

Nici că se stăvea vreo goangă măcar pe la ei pe acolo. Cotoșmanul nu lăsa pe băiat să puie mîna pe nimic. Toate el le făcea.

Băiatul se făcuse flăcău de însurat. Și-i zise pisoiul:

— Stăpîne, acum ți-a venit vremea să te însori.

— Bine, să mă însor, răspunse flăcăiașul; dară eu n-am de nici unele. Sunt golan precum mă vezi: sula și căciula.

— De asta nu te îngriji, că este de mine îngrijită de mai-nainte. Tu numai să faci ce ți-oi zice eu. De azi înainte să știi că te numești Mătăhuz împărat.

Nu trecu mult după aceasta și cotoșmanul se duse a căuta fată să-și însoare stăpînul. Se vede că el o ochise, căci se duse drept ca pe ciripie la palaturile unui boier mare. Cum ajunse la poartă, se dete de trei ori peste cap și se făcu om.

Iară daca dete ochi cu boierul, el zise:

— Boierule, stăpînul meu, Mătăhuz împărat, mergînd la vînătoare, nu întîlnea decît păsărele mititele.

Nu era vînat
Vrednic de-mpărat

El trecea înainte, lăsîndu-le să-şi vază de ouşoare.

— Şi ce trebuinţă am eu oare să ştiu daca stăpînul tău, Mătăhuz împărat, n-avea noroc la vînat?

— Să-ţi tai cuvîntul cu miere, boierule; dară dacă vei voi să mă asculţi pînă în sfîrşit, vei afla că solia mea are să-ţi aducă veselie.

— Ei bine, vorbeşte cît vei voi, te ascult. Dară nu ştiu de ce, bag de seamă, că în graiurile tale este ceva mierloit.

— Păreri, cinstite boierule. Precum vremea închisă zămisleşte visuri spăimîntoase, aşa poate că voi fi avînd şi eu peri răi, şi te înşeală părerile.

— Bine, bine; sfîrşaşte, precum ai început.

— Şi aşa, luminate boierule, cum îţi spuneam, stăpînul meu nu băga în seamă poşidicul de vînat ce-i tot ieşea înainte. Răzbătu pădurea prin toate colţurile, dară părea că se vorbise toate lighionile ca să nu iasă de prin culcuşurile lor. Scîrbit de prostia fiarelor sălbatice, ce stau pitulate, stăpînul meu hotărî să se întoarcă acasă. Cînd, deodată, pe piscul unui munticel ce se ridica semeţ din răriştea pădurii, zări o căprioară sprintenă, cu ochii blajini. Fu de ajuns o uitătură, căci îi răpi inima. Stăpînul meu, Mătăhuz împărat, se ia după dînsa. Căprioara fugi, el după dînsa. Dară ea, mai iute de picior, îl lăsă pe urmă şi veni de se ascunse în culcuşul ăsta. Iară pe mine mă trimese să-i caut inima, şi să-i dau în mînă pe hoţomana de căprioară. Pentru aceasta am venit la d-ta, şi te rog să-mi dai ajutor ca să mă întorc cu ispravă bună.

— Măi, da' calendroi mi-ai mai fost! Stăpînul tău, Mătăhuz împărat, mult trebuie să fi căutat pînă să găsească un puşchi ca tine...

— De mine zi ce vei pofti, boierule; dară să nu cazi în ispită să te atingi de împăratul, stăpînul meu, că, uite, se face lucru dracului.

— Nici că m-am gîndit la una ca asta. Dară împăratul, vînătorul tău, să vie să-şi caute căprioara.

Şi fiindcă vorba vorbă aduce, cotoşmanul şi boierul stătură la taifas şi se înţeleseră la cuvinte. Ei hotărîră ca să vie Mătăhuz împărat, să dea ochi cu fata boierului.

Întorcîndu-se cotoşmanul la stăpînul său, îi spuse cum a izbutit în solia lui şi puseră la cale ca în sărbătoarea viitoare să meargă împreună.

Băiatul nu se putea domiri cum de să meargă el aşa goloneţ. Iară cotoşmanul nu-i da răgaz să se gîndească la

d-alde-astea, ci îl lua cu vorba pe departe și cu un cusur supțire îl făcea să priceapă că are să fie fericit.

Trecură zilele ca ziua de ieri și veni sărbătoarea așteptată.

Cotoșmanul luă pe stăpînul său și plecă cu el în pețit. Merseră ce merseră și, ajungînd într-o pădure, aproape de palaturile boierului celui cu fata, se opriră. Băiatul rămase adumbrit într-un crînguleț verde, căci era gol pistol. Iară cotoșmanul o rupse d-a fuga spre curtea boierului celui mare.

Cum ajunse, începu a striga cît îi lua gura:

— Săriți, săriți! că ne-a jefuit hoții.

Toți cu totul ieșiră să vază ce s-a întîmplat. Cotoșmanul, abia răsuflînd și cu spaima în față, zise boierului:

— Da' bine, boierule, în coprinsul dumitale se poate ca ziua-n amiaza mare să ne calce hoții?

— Unde? Cum? Ce s-a întîmplat? întrebă boierul.

— Ce să fie? Iacă tocmai cînd veneam cu Mătăhuz împărat, stăpînul meu, să-ți vedem fata, o ceată de haiduci puse mîna pe noi, a jăfuit pe stăpînu-meu pînă la cămașe, iară eu mă strecurai, și pe ici mi-e drumul, alergai într-un suflet să-ți dau de veste și să cer ajutor de la d-ta. Abia, uite, am scăpat cu zilele.

— Bre! strigă boierul. Cum se poate una ca asta, ca să jefuiască hoții, p-aproape de palaturile mele, pe Mătăhuzul tău împărat? Să sară cu mic cu mare într-ajutor!

— Acum este de prisos, boierule. Tălharii au luat-o la sănătoasa. Mai bine dă-mi un rînd de haine, ca să duc stăpînului meu și să poată veni pînă aci. Cît pentru tălhari, fii pe pace, că va ști el ce să facă pentru dînșii.

Luă hainele ce-i dete boierul și se întoare la stăpînul său. După ce îl îmbrăcă și-l învăță cum să se poarte la boierul, plecă cu dînsul.

Ajungînd, îi ieși boierul înainte și-l priimi cu toată cinstea.

Cînd fură în casă, Mătăhuz împărat se tot uita pe dînsul. Oamenii casei începură să șopoiască și să-și dea coate, zicînd: ori că este prea fudul acest Mătăhuz împărat, sau că este prost.

Cotoșmanul, băgînd de seamă, zise boierului:

— Mă rog să nu-ți fie cu supărare, dară stăpînul meu n-a purtat pînă acum așa haine proaste.

Numaidecît boierul porunci să-i aducă altele, muiate numai în fir. Pînă una alta, cotoșmanul se dete pe lîngă stă-

pînul său, și pe furiș îi dete ghiold și-i șopti la ureche ca să se ție să nu se tot uite pe dînsul așa ca proștii și ca mojicii.

După ce se îmbrăcă cu hainele cele bune, el se ținu bine și nu se mai uită asupra lui; apoi intrară în vorbă și se isprăvi treaba cu bine.

Și nici că se putea altfel. Căci ginerele, deși era Mătăhuz împărat, dară boiul lui cel măreț, chipul cel bine făcut și alb ca zăpada, trupșorul lui cel tras ca prin inel și nalt ca un brad, făcea mai mult decît toată împărăția și decît toată boieria.

După ce se hotărî ziua de cununie, plecă. Pînă atunci bietul flăcău se frămînta cu gîndul ce o să facă el și unde o să-și ducă mireasa.

Cotoșmanul nu-i dădu răspas să se mai gîndească, ci cu fel de fel de glume și snoave îi fura gîndurile și-l înveselea.

Cînd fu ziua hotărîtă pentru cununie, se duseră iarăși amîndoi. Boierul rămase încremenit. De unde se aștepta să vie cu oaste și cu mărire ca un împărat, mă rog, îl văzu viind ca un cioflingar, și începu a se îndoi și a se codi să dea fata după dînsul.

Cotoșmanul mirosi îndată cam cum merge șiritenia și luă pe boier d-oparte, zicîndu-i:

— Boierule, să nu-ți fie paraxin unde ne vezi că am venit numai amîndoi. Iaca, iaca, iaca, cum mergea treaba: curg foile de zestre ca ploaia la părinții lui Mătăhuz împărat. Iară el nu voiește nici în ruptul capului să ia pe alta, fără decît pe fata dumitale. Părinții se împotrivesc la una ca asta. Eu însă l-am îndemnat și-l îndemn mereu să te aibă de socru. Vezi că știu eu ce știu. Casă ca a dumitale și cinstită, și lăudată, nu se mai găsește pe lume; și flăcău ca Mătăhuz împărat ba, ba, ba, mai la rar. Apoi casă ce o să ție astă pereche are să fie fără seamăn. Pentru aceasta și stăpînul meu, ascultîndu-mă, s-a hotărît să o ia fără voia părinților și să se tragă la moșiile lui, să trăiască acolo ca un boier mare.

— Frumos cuvintezi tu, dară eu știu că binecuvîntarea părinților întărește casele fiilor.

— Dară mai este și altă poveste, răspunse și cotoșmanul. Cu sluta în vatră casa ajunge să fie cu ușa prin pod și cu ferestrele pe sub pat. Mai bine:

Să muncești
Și să trăiești,
Și ce-ți place să iubești.

— Cam ai dreptate, tu. Dară mă bate gîndurile să mai amînăm nunta.

— Fie şi aşa. Nu mă împotrivesc. Eu însă te sfătuiesc să nu pierzi din mînă un giuvaer ca acesta ce ţi-l trimite Dumnezeu. Norocul cînd pică omului, atunci să ştie să-l apuce şi să-l păstreze.

— Ei, aide, de! *aide*. M-ai *biruit* cu limbuţia ta.

Toate fiind gata, se cununară şi făcură o nuntă, de se duse vestea în şapte sate.

Trei zile şi trei nopţi ţinură veseliile. A patra zi trebuia să meargă cu nunta la moşiile lui Mătăhuz împărat.

Acesta se pierduse cu totul. Nu ştia ce să facă; nu ştia nici ce mai vorbeşte de ruşine.

Cotoşmanul se dete pe lîngă dînsul şi îi zise:

— *Ţine-ţi firea, omule, nu fi copil!* Am îngrijit eu de toate. Ţie să nu-ţi pese de nimic. Să taci din gură şi să te laşi să te ducă unde oi zice eu.

Mai veni niţel inima la loc lui Mătăhuz împărat, cînd auzi graiurile cotoşmanului. Nu se putea domiri însă cum va face el şi la ce moşii îl va duce.

Toate se puseră la cale. Toate erau pregătite pentru plecare. Ginerele şi mireasa se urcară în căruţă şi porniră. Cotoşmanul însă o apucă înainte şi zise *vizitiilor* să se ţie pe urma lui, că el îi va călăuzi.

Aşa făcură. Apucară pe cîmpii unde mii de floricele împodobea pămîntul. Vîntul abia adia şi clătina uşurel frunzele pomilor ce se afla ici şi colo în calea lor. Brotăceii orăcăiau în depărtare. Din cînd în cînd cucul cînta în partea dreaptă. Păsările ciripeau; iară privighetorile prin crîngulele înflorite trăgea nişte geamparale de-ţi lua auzul.

Cotoşmanul mergea înainte şi aşa de iute, încît căruţele nu se puteau ţinea de dînsul. Aci pierea ca o nălucă, aci se învîrteja înapoi şi făcea semn pe unde să apuce.

Pasămite, călăuzind, el făcea dresurile înainte. Întîlnind cirezile de vite ale unor zmei, el spuse văcarilor ce să zică, cînd îi vor întreba cineva ale cui sunt cirezile, că de unde nu, pieirea capului ce va cădea peste dînşii de la Dumnezeu va fi groaznică. Întîlnind turmele, spuse aşijderea ciobanilor ce să zică şi ei, căci de unde nu, Muma-pădurei îi va chinui băgîndu-le mîinile în căldarea cu jăratic, pînă vor muri, şi sufletele lor vor ajunge la munci nesfîrşite.

Bieții oameni, de spaimă, și știind că gura nu-i ține chirie, spuse celor ce îi întrebară, precum îi învățase cotoșmanul, carele era în chip de om.

Ajungînd căruțele, oamenii miresei întrebară pe văcari, cînd văzură sumedenia de cirezi:

— Ale cui sunt cirezile astea, fîrtaților?

— Ale cui să fie? răspunseră văcarii, iacă ale lui Mătăhuz împărat.

Se minunară toți de bogățiile acestui împărat. Mergînd mai-nainte, dete de niște turme de oi. Și atîtea de multe erau, încît nu le putea coprinde cu ochii. Întrebînd:

— Ale cui sunt aste turme, prietenilor?

Ciobanii răspunseră:

— Ei, Doamne! Ale cui să fie? Ale lui Mătăhuz împărat sunt, și încă astea nu-s nimic!

Cînd auziră una ca aceasta, toți se loviră cu mîna peste falcă. Ei nu mai putură să-și stăpînească mirarea și fericea pe mireasă că a dat peste un bărbat așa de june, frumos și bogat.

Iară Mătăhuz împărat tăcea mîlcă și înmărmurit de cel ce vedea. Auzea și i se părea că visează, iară nu că sunt aievea cele ce se arătau ochilor lui.

Cotoșmanul se mîndrea și se fălea cu bogățiile stăpînului său. Cînd, iară nu se mai văzu. Nu se știu ce se făcu. Pare că intrase în pămînt.

El însă dete o repezitură înainte. Și ajungînd la palaturile zmeilor, pe ale căror moșii erau, le zise cu grai îngrozit:

— Fugiți, zmeilor, și vă ascundeți, căci iată că vine Ilie, Pălie, să vă potopească, să vă pîrjolească, și după el Luceflenderu, să vă ia suflengheru.

Răcori de groază coprinse pe zmei cînd auziră pe neașteptate o veste așa de primejdioasă. Nu știa încotro să se dea d-oparte pînă va trece acest pîrjol ce le spunea cotoșmanul.

Acesta se prefăcu a le fi prieten și a le da sfaturi bune. Vorbele lui atîta îi amețise, încît de spaimă pare că le luase pînza de pe ochi și se pierduseră cu totul.

Atunci le zise cu grăbire și cu o prefăcută grije:

— Veniți, veniți mai iute încoa, să vă ascunz eu în șira asta de paie din bătătură.

Bieții zmei atîta se speriaseră, încît nu mai știau ce face. Se lăsară să-i ia și să-i ascunză.

Cotoșmanul îi băgă în șira de paie, și îi dete foc. Îndată văpaia se urcă pînă la cer, iară bieții zmei țipau de usturime

în para focului, de să le plîngi de milă. Ţipară ce ţipară, dară o dată cu focul li se stinse şi lor glăsciorul şi se făcură scrum.

Atunci iaca şi nunta intra pe poarta palatului. Slugile spuseră şi ele după cum le învăţase cotoşmanul, că palaturile astea sunt pe moşiile lui Mătăhuz împărat.

Cînd intrară în palat, ce să vezi dumneata? Bogăţia de pe lume era acolo. Păreţii numai în aur poleiţi. Pardoseala era de cleştar, iară învălitoarea era de acioaie şi de plumb.

Se mai minunară o toană oamenii ce însoţiră pe mireasa.

După ce se aşezară tinerii, oamenii se întoarseră la boier şi-i povestiră tot ce văzură. Boierul nu se căi că şi-a dat fata lui Mătăhuz împărat. Iară acesta se mira de unde şi pînă unde să-i vie lui acea bogăţie. Trăiră în pace şi în veselie perechea nuntită şi or fi trăind şi astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

PASĂREA MĂIASTRĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat evlavios și bun. El avea trei feciori. Pe lîngă multe bunătăți ce făcuse oamenilor din împărăția lui, a ridicat și o monastire de care să se ducă pomina. A împodobit-o cu aur, cu pietre nestemate și cu tot ceea ce meșterii din acea țară au socotit mai scump și mai frumos. O mulțime de stîlpi de marmură și poleiți erau prin biserică și pe dinaintea ei. Zugrăvelele cele mai prețioase, policandre de argint suflate cu aur, candele de argintul cel mai bun și mari cît donița, cărțile cele mai alese erau zestrea monastirii aceleia. Cu cît se bucura împăratul de frumusețea ei, cu atît se întrista că nu putea să o săvîrșească pe deplin, căci turnul se surpa.

„Cum se poate, zise împăratul, să nu pot sfîrși astă sîntă biserică? Iată am cheltuit toată starea, și ea nu este încă tîrnosită."

Și dete sfară în țară ca orice meșter se va găsi care să poată să-i ridice turnul, să știe că va dobîndi de la dînsul mari daruri și boierie. Pe lîngă acestea, poruncă dete ca în toate bisericile să se facă rugăciuni și privegheri, ca să se îndure milostivul Dumnezeu a-i trimete un meșter bun.

Iară a treia noapte visă împăratul că daca va aduce cineva pasărea măiastră de pe tărîmul celălalt și să-i așeze cuibul în turn, se va putea face monastirea desăvîrșit.

Spuse fiilor acest vis, iară ei se întreceau care de care să plece mai-nainte, și să se închine cu slujba la tată-său împăratul. Atunci împăratul le zise:

— Eu văz, feții mei, că toți aveți dorință de a vă face datoria către Dumnezeu; însă nu vă puteți duce toți deodată. Acum să se ducă fiul meu cel mai mare; și daca nu va putea el să izbutească, să se ducă altul, și tot așa pe rînd, pînă cînd Dumnezeu își va arăta mila lui către noi.

Copiii tăcură și se supuseră; iară feciorul cel mare al împăratului se găti de drum. Merse ce merse și daca trecu de hotarăle tatălui său, stete să conăcească într-o dumbravă frumoasă. După ce făcu focul, sta acolo pînă să se gătească mîncarea, cînd văzu deodată înaintea lui un vulpoi care îl rugă să-și lege ogarul, să-i dea și lui un codru de pîine, un pahar de vin și să-l lase să se încălzească și el la ăl foc. Fiul împăratului, în loc să asculte rugăciunea, dete drumul ogarului, care se luă după dînsul. Atunci vulpoiul făcu un semn asupra lui și îl schimbă în stană de piatră.

Văzînd împăratul că fiul său cel mare nu se mai întoarce, ascultă rugăciunea fiului celui mijlociu, și îi dete voie să meargă și dînsul. Acesta, după ce se găti și își luă merinde de drum, porni și dînsul. La locul unde se împietrise fratesău, păți ca dînsul; fiindcă nu voi să dea ascultare rugăciunilor ce-i adusese vulpoiul, ci voia să-l prinză ca să-i ia pielea.

Împăratul se pusese pe gînduri văzînd că după atîta mare de timp nu se mai întoarse fiii săi nici cu pasărea măiastră, nici fără dînsa, cînd fiul său cel mai mic îi zise:

— Tată, iată este acum destul timp de cînd frații mei cei mari au plecat să aducă pasărea măiastră și nu s-au mai întors nici cu ispravă, nici fără ispravă.

Să-mi dai bani de cheltuială
Și haine de primeneală,

ca să-mi cerc și eu norocul. Și de voi izbuti, te vei bucura, tată, că ți se împlinește dorința, iară de nu, eu nu voi suferi nici o umilință.

— Frații tăi cei mari, zise împăratul, după cum se vede, n-au putut să facă nimic spre a aduce acea pasăre măiastră, ba poate să-și fi și răpus capetele, deoarece sunt duși de atîta timp și nu se mai întoarce nici unul. Eu sunt bătrîn de aci înainte: daca vei lipsi și tu, cine să-mi dea ajutor la greutățile împărăției, și daca voi muri, cine să se suie pe

scaunul meu, daca nu tu, fiul meu? Rămîi aci, dragul tatei, nu te mai duce.

— Domnia ta, tată, ştii prea bine că n-am ieşit din poruncile împărăţiei tale nici cît negru sub unghie; şi daca acum cutez a stărui în rugăciunea mea, este numai că voiesc, dac-aş putea, să împlinesc o dorinţă care nu dă odihnă sufletului măriei tale, dorinţă pe care te sileşti de mulţi ani şi cu mari cheltuieli să o împlineşti.

După multe rugăciuni şi stăruinţă, împăratul se înduplecă şi-i dete voie. Îşi alese calul ce-i plăcu din grajdul împărătesc, un ogar să-l aibă de tovarăş, îşi luă merinde de ajuns şi plecă.

După trecere de oarecare timp, sosiră amîndoi fiii cei mai mari ai împăratului, aducînd cu sine-le pasărea măiastră şi o roabă pe care o făcură găinăreasă. Toată lumea se mira de frumuseţea acelei pasări, care era cu mii de mii de vopseli, penele ei străluceau ca oglinda la soare; iar turnul bisericii nu se mai surpă; pasărea se aşează în acel turn cu cuibul ei. Un lucru se băgă de seamă: pasărea se părea a fi mută, căci nu da nici un viers, şi toţi cîţi o vedea o căinea cum de o aşa pasăre frumoasă şi mîndră să nu aibă viers, pentru care şi împăratul, cu toată bucuria ce avea pentru biserică şi turnul ei, se mîhnea că pasărea nu-i cînta.

Locuitorii începuseră a uita de fiul împăratului cel mic; atîta de multă bucurie aveau ei că li se adusese pasărea măiastră, ceea ce oprise turnul de a se surpa, şi astfel biserica se putuse face cu desăvîrşire; numai împăratul se mîhnea în sufletul său că nu este faţă şi fiul său cel mic care să se împărtăşească de bucuria poporului său; cînd într-una din zile veni găinăreasa şi-i zise:

— Mărite împărate, să-ţi fie faţa luminată, toată cetatea se minunează de viersul pasării măiestre; un cioban, cum a intrat azi de dimineaţă în biserică, pasărea a început să cînte de să se spargă, şi este aşa de veselă, încît pare că nu o încape locul. Asta este a doua oară de cînd, cum intră acel cioban în biserică, pasărea nu mai contenește de a cînta; cum iese el, ea tace.

— Să se aducă acel cioban înaintea mea chiar acum.

— Măria ta, după cum se vede, ciobanul este străin, căci nimeni nu-l cunoaşte. Fiii măriei tale, precum mi s-a spus, ar fi pus paznici să-l prindă.

— Taci! zise împăratul, nu vorbi de fiii mei, căci nu ţi se cuvine ţie să te atingi de ei.

Împăratul puse şi el cîţiva slujbaşi să pîndească pe sub ascuns şi, cum va vedea pe ciobanul care, cînd va intra în biserică, pasărea va cînta, să pună mîna pe dînsul şi să-l aducă înaintea lui.

Nu s-a mulţumit pe atît, ci şi însuşi s-a dus la biserică în sărbătoarea cea mai apropiată ca să audă cu urechile sale cîntecul cel minunat al pasărei, şi să vază cu ochii săi pe acel păstor tînăr; şi, de n-ar fi fost de faţă, s-ar fi întîmplat o luptă crîncenă între slujitorii săi şi oamenii puşi de fiii lui, carii voiau cu dinadinsul să pună mîna pe cioban. Atunci porunci împăratul să aducă pe acel păstor cu omenie la palatul său, pentru că nu ştiu ce simţi împăratul în inimă cînd îl văzu aşa de tînăr, blînd, smerit şi cu boiul de voinic.

După ce ieşi de la biserică, împăratul se duse drept la palat, pentru că inima îi zicea că trebuie să fie ceva de ciobanul acela. Cum îl văzu împăratul, îi zise:

— Ia spune-mi, flăcăule, din ce parte de loc eşti? Ai părinţi, şi cum s-a întîmplat de ai venit p-aci?

— Istoria mea, luminate împărate, este lungă. Părinţi am, asemenea şi fraţi. Ca să-ţi povestesc cum am venit p-aici şi din ce parte de loc sunt, îmi trebuie mai mult timp. Dară daca voinţa măriei tale este să ştii, sunt gata a mă supune. Chiar mîine pînă în ziuă voi veni la măria ta pentru aceasta. Acum este tîrziu.

— Bine, voinice; mîine în revărsat de ziori te aştept.

A doua zi dis de dimineaţă, ciobanul veni şi aşteptă porunca împăratului; iară împăratul, cum auzi că a venit păstorul cu pricina, îl chemă înaintea lui.

— Ia spune-mi, flăcăule, ce este cauza de cîntă pasărea măiastră, cum pui tu piciorul în biserică, şi tace, daca ieşi?

— Ca să ştii aceasta şi altele, luminate împărate, lasămă să-ţi povestesc toată istoria mea.

— Iacă te ascult, povesteşte-mi tot ce vei voi.

Atunci ciobanul începu:

— Am tată şi fraţi. Am plecat din casa părintească ca să fac o faptă care să veselească pe tata, căci el era trist că nu putea să-şi împlinească dorinţa. După o călătorie de cîteva zile, am ajuns la o cîmpie frumoasă, de unde se deschidea mai multe drumuri. Acolo am voit să conăcesc. Mi-am făcut un focşor bun, am scos merindele ce aveam şi, cînd era să mă pui la masă, mă trezesc cu un vulpoi lîngă mine. Nu ştiu nici de unde, nici pe unde veni, că eu nu l-am văzut. Pare că ieşi din pămînt.

„Fă bine, mă rog, îmi zise, și lasă-mă să mă încălzesc
și eu la focul tău, că uite, tremur de-mi clănțănesc dinții
în gură. Dă-mi și o bucată de pîine și un pahar de vin să-mi
potolesc a foame și sete care mă chinuiesc. Și ca să mănînc
în liniște și să mă pot încălzi fără frică, leagă-ți ogarul."

„Prea bine, îi zisei, poftim de te încălzește; iată merin-
dele mele, și plosca mea, mănîncă și bea cît vei pofti."

Apoi am legat ogarul și am șezut amîndoi lîngă foc, po-
vestind. Din una, din alta, îi spusei unde mă duc; ba încă
îl și rugai daca știe ceva să-mi spuie cum să fac, cum să
dreg, să-mi împlinesc slujba cu care m-am însărcinat de
bună-voia mea.

„Cît pentru asta, îmi zise vulpoiul, fii pe pace. Mîine
de dimineață plecăm amîndoi, și daca nu te-oi face eu să
izbutești, să nu-mi mai zici pe nume."

Șezurăm la foc, ne ospătarăm ca niște prieteni; apoi vul-
poiul își luă noapte bună și pieri ca o nălucă. Mă ciudeam
în mine cum de să nu-l văz încotro a apucat, și tot frămîn-
tîndu-mi mintea să știu cum a venit și cum s-a dus fără să-l
bag de seamă, am adormit.

Cînd a venit a doua zi în faptul zilei, m-a găsit minu-
nîndu-mă de niște stane de piatră ce închipuiau doi oameni,
doi cai și doi ogari. De cum îl văzui, ne gătirăm de ducă.

Vulpoiul, se dete de trei ori peste cap și se făcu un voinic,
știi colea, cum ți-e drag să te uiți la el. Pe cale îmi spuse că
locul unde am mas noaptea trecută era moșia lui, că este
însurat, că are copii, că el era blestemat să poarte corpul
de vulpoi pînă cînd un om va avea milă de el, îl va priimi să
se încălzească cu dînsul la un foc, îi va da un codru de pîine
și un pahar de vin; că eu am fost acel om, că acum este dez-
legat de blestem și că de aceea va merge cu mine, și nu mă
va lăsa singur pînă ce nu voi ajunge la izbîndă.

Îmi păru bine de astă întîmplare, și așa noi merserăm,

zi de vară
pînă-n seară,

și ajunserăm la o poiană, unde maserăm peste noapte. To-
varășul meu de călătorie îmi spuse că a doua zi avem să
trecem pe hotarul unor zmei, că acolo credea el că voi găsi
ceea ce căutam.

A doua zi am înaintat pe moșia zmeilor, dar tot cam cu
teamă; cînd, pe la chindii, am ajuns la palaturile zmeilor.
Mîndrețe ce am văzut acolo nu se poate povesti. Grădina cu

fel de fel de flori și de pomi; casele învălite cu argint care străluceau la soare ca oglinda, pereții era împodobiți cu chipuri și flori săpate, iară ciubucele erau poleite; fîntîni care aruncau apă în sus. Avurăm parte că zmeii nu erau acasă cînd am ajuns acolo. Furăm întîmpinați în pragul porții de o fată frumoasă, frumoasă, de pare că era făcută din zahar, care ne zise să nu călcăm în curte, în lipsa zmeilor, că nu e bine de noi; apoi lăcrămă de bucurie că a mai văzut oameni de pe tărîmul de unde a furat-o zmeii.

Întrebînd-o, despre lucrul ce căutam, ne-a spus că se află la alți zmei, rude ale zmeilor pe moșia cărora eram.

„Duceți-vă, ne zise ea, că cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc să izbîndiți, și întorcîndu-vă, luați-mă și pe mine."

După ce ne învață cum să facem să intrăm în curtea zmeilor și cum să lucrăm, mă jură pe ce am mai scump pe lume, pe tata, ca să nu o las la zmei, ci să o iau; iară noi ne-am dus. Ce e drept, și mie îmi plăcu fata, de cum o văzui.

Și ajungînd la hotarul celorlalți zmei, am stat de ne-am odihnit. Iară în revărsat de ziori, am pornit pe tărîmul zmeilor, și am ajuns cam aproape de nămiezi la palaturile lor, care erau și mai frumoase decît ale celor dintîi. Cum am descălecat, m-am dus la grajd, iară tovarășul meu s-a întors înapoi; fiindcă așa ne învățase fata.

Caii erau la iesle. Unul din ei a întors capul și s-a uitat la mine. Eu l-am frecat la ochi, l-am tras de urechi, i-am sumuțat și i-am pus frîul în cap. Apoi încălecînd, d-a-ncălarele am luat colivia cu pasărea măiastră care era în pridvor.

— Tu ai luat pasărea măiastră? zise împăratul; tu ești fiiul meu pe care toată lumea îl ține de pierdut?

— Așa, tată.

Și după ce sărută mîna împăratului, îl rugă să poruncească a se aduce de față găinăreasa.

Dacă veni găinăreasa, ciobanul zise:

— Asta este fata de care îți spusei.

— Cum se poate? răspunse împăratul. Dară cum a ajuns găinăreasă?

— Asta ți-o va spune ea; căci eu nu știu. Și așa cum zisei, începu el a povesti, după ce înhățai colivia și o luai la sănătoasă cu bidibiul luat de la zmei, începură să nincheze caii ceilalți și să facă un zgomot de ți se făcea părul măciucă; iară eu îmi țineam firea. Unde se luară zmeii după mine,

și fugi, și fugi, pînă ce ajunsei la tovarășul care mă aștepta la hotar; și daca nu era el, puneau zmeii mîna pe mine și cine știe ce se alegea de capul meu. Tovarășul meu însă, întinse mîna și răcni o dată la dînșii: stați! Iară ei pare că fură de piatră de cînd lumea; nici un pas nu mai făcură înainte. După ce mă luă în brațe și mă sărută, se miră și el de frumusețea pasărei. Zmeii însă umbla cu șoșele, cu momele, să-mi ia pasărea, făgăduindu-mi cîte în lună și în soare; daca văzură că nu mă poate îndupleca, mă rugă ca barim calul să li-l dau; în sfîrșit, văzui eu că nu e bine să-i las tocmai de tot mîhniți, le-am dat calul, și eu am plecat cu tovarășul meu și cu pasărea; iară zmeilor li se scurgeau ochii după dînsa.

Ajungînd la palaturile celorlalți zmei, fata ne aștepta în poartă; plesni de trei ori cu un bici și tot palatul se făcu un măr, pe care ea îl luă; iară eu o înhățai de mijloc și pe ici ți-e drumul.

Aoleo! dară zmeii cînd simțiră! unde veneau cu o falcă în cer și cu una în pămînt, și unde răcneau de-ți îngheța sîngele în vine. Eu îmi făcui curagi, detei pinteni calului și împreună cu tovarășul meu fugeam ca vîntul; zmeii însă veneau ca gîndul. Dacă văzu tovarășul meu așa, și că nu este chip a scăpa cu față curată, se opri în loc, amenință asupra lor și se făcură stane de piatră. Iară noi ne urmarăm călătoria venind pînă iarăși în cîmpia de unde plecasem, adică pe moșia vulpoiului. După ce ne-am odihnit și am dat mulțumită Domnului că am terminat cu bine astă treabă, l-am întrebat ce însemna acele stane de piatră. Atunci el îmi zise:

„De vei ști, te vei căi; de nu vei ști, iarăși te vei căi".

„Spune-mi te rog", îi zisei.

„Aceștia sunt frații tăi, îmi răspunse. Ei, în loc să facă ca tine, să priimească cu dragoste rugăciunea mea, asmuțară ogarii după mine, ceea ce îmi prelungi scîrbosul blestem de a purta leșul vulpoiului; iară eu îi împietrii."

„Pentru dragostea mea, rogu-te, îi zisei eu, și pentru prietenia ce am legat, fă-i iară oameni cum au fost."

„Mult mi-e dragă prietenia ta, răspunse el, și de aceea fie după voia ta; dară o să te căiești."

Și într-un minut nu știu ce făcu din mînă, că deodată pietrele acele se scuturară și frații mei rămaseră în mirare văzîndu-se față cu noi.

Ne luarăm ziua bună de la tovarășul meu și plecarăm să ne întoarcem acasă.

Pasămite, frații mei îmi cocea turta.

„Frate, îmi ziseră ei, după ce călătorirăm cîtva, am obosit de atîta drum; căldura este mare; aide ici la un eleșteu pe care îl știm noi, să bem cîte nițică apă, să ne răcorim."

Am ascultat și am mers. Bău cel mare, bău și cel mijlociu; iară cînd era să beau și eu, cum eram pus pe brînci pe marginea eleșteului ca să ajung cu gura la apă, cum făcuseră și ei, mă trezii cu o usturime grozavă la amîndouă picioarele; cînd să mă întorc să văz ce este pricina, nu mă mai putui scula în picioare; mi le tăiaseră frații mei, și-și căutau de drum, fără a mai asculta la rugăciunile și vaietele mele.

Trei zile și trei nopți am mas acolo prinprejurul eleșteului. Calul meu, biet, cînd vedea că vine cîte vrun balaur la mine, mă lua cu dinții de pe la spate, de haine, și fugea încotro vedea cu ochii, și azvîrlea din picioare de nu se putea apropia de noi nici o fiară sălbatică.

În sfîrșit a patra zi am dat peste un orb care orbăcăia și el pe dibuite.

„Cine este acolo?" întrebai eu.

„Un biet neputincios", răspunse el.

Și după ce îmi spuse cum frații i-a scos ochii, din pizmă, i-am povestit și eu cum mi-a tăiat frații picioarele. Atunci el îmi zise:

„Știi ce? Aide să ne prindem frați de cruce. Eu am picioare, tu ai ochi; să te port în spinare. Eu să umblu pentru tine; tu să vezi pentru mine. Eu știu că p-aci prin vecinătate este o scorpie mare. Cu sîngele ei se poate vindeca orice boală ar fi".

M-am învoit cu dînsul la aceasta și am mers pînă am dat de locuința scorpiei. Ea nu era acasă. Orbul mă așeză după ușe și îmi zise ca să dau cu sabia să o tai, cum va intra; iară el se ascunse după sobă. Nu așteptarăm mult și iată scorpia venea supărată, fiindcă simțise că-i călcase cineva casa. Cum o văzui, inima se făcuse cît un purice în mine, iară cînd intră pe ușă, așteptai pînă să-mi vie bine, și unde dedei o dată cu sete, încît dintr-o lovitură îi tăiai cîtetrele capetele.

Mă unsei numaidecît cu sîngele ei cald, și cum atinsei picioarele la loc, se lipiră de parcă fusese acolo de cînd lumea. Unsei și pe orb, și îi veni vederile ca mai-nainte. După

ce mulțumirăm lui Dumnezeu, plecarăm fiecare la ale noastre.

N-am voit să viu d-a dreptul acasă, ci am socotit mai bine să mă bag cioban și să las ca Dumnezeu să aducă lucrurile așa încît să se dovedească vinovatul. Nu m-am înșelat în credința mea, că iată puterea lui mare este și judecata lui dreaptă.

— Spune și tu, zise împăratul găinăresei, cum de ai ajuns găinăreasă și roabă?

— După ce a tăiat picioarele fratelui celui mic, fiii cei mari ai împărăției tale mă luară unul pe mine și altul pasărea măiastră. Eu plîngeam de mă topeam, că mă despărțea de fiul cel mic al măriei tale, pe care îmi era drag să-l privesc, fiindcă-l văzusem că e un pui de românaș. Ei mă siliră să mă iubesc cu unul din ei, îmi făgădui că mă va lua de soție cum voi ajunge la curtea împărătească. După ce m-am împotrivit la toate siluirile ce amîndoi voiau să-mi facă, am priimit mai bine să fiu roabă și găinăreasă la curtea împărăției tale, decît să mă duc aiurea, fiindcă știam că Dumnezeu nu va lăsa să se prăpădească acela care a umblat cu dreptatea în sîn, și acum, mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a arătat cum fapta bună nu moare niciodată.

— Poți tu să-mi dovedești, întrebă împăratul, că tu ești acea fată și nu alta?

— Acest măr, zise ea, pe care îl scoase din sîn, poate să încredințeze pe orișicine că eu sunt. Fiii d-tale cei mai mari n-au știut de dînsul, că mi l-ar fi luat, și nu m-aș mai fi întîlnit cu dînsul.

Atunci, ieșind afară, plesni dintr-o biciușcă de trei ori asupra mărului și unde se ridică niște palaturi, încît în toată împărăția nu se găsea altele ca acelea.

Împăratul rămase și el în mirare. Și voind a sărbători venirea fiului celui mic, acesta zise:

— Tată, înainte de a mulțumi lui Dumnezeu că m-am întors sănătos, să mergem cîteșitrei frații înaintea lui la judecată.

Împăratul n-avu ce zice. Se aduseră frații înaintea împăratului, carii deteră în genuchi și cerură iertare de la fratele cel mai mic. El le zise:

— Daca Dumnezeu vă va ierta, iertați să fiți și de la mine.

Neavînd încotro, se duseră înaintea bisericii și puseră trei uleie depărtate deopotrivă unul de altul. Intrară fiecare cu picioarele în cîte unul, și aruncară cu praștia în sus

cîte o piatră: pietrele fraţilor celor mari se întoarseră şi loviră pe fiecare în cap cu aşa tărie, încît rămaseră morţi. Piatra însă a fiului celui mic de împărat căzu dinaintea lui.

Lumea se adunase de se uita la astă judecată dumnezeiască, iar împăratul, după ce făcu nuntă şi-şi însoţi copilul cu găinăreasa, se coborî de pe tron şi puse pe fiul său în locu-i, care, daca o fi trăind, împărăţeşte şi pînă azi.

Eram şi eu faţă la acele întîmplări, pe care le povestesc acum celor ce mă ascultă.

GĂINĂREASA

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat şi o împărăteasă. În căsătoria lor ei au trăit ca fraţii, şi numai o fată au fost făcut. Ca şi mumă-sa, această fată, din naştere, era cu o stea în frunte. Murind împărăteasa, a lăsat cu sufletul la ceasul morţii ei şi cu jurămînt ca împăratul, soţul ei, să nu văduvească, ci să ia de soţie pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Împăratul o iubea, nevoie mare. Şi nici în ruptul capului nu voia să se însoare de a doua oară. Un an întreg, întreguleţ o plînse după înmormîntarea ei.

Sfatul împărăţiei, ştiind hotărîrea împărătesei, lăsată cu grai de moarte, se tot ţinea de cîra împăratului ca să se însoare, şi mai multe nu. El se tot împotrivea cu fel de fel de cuvinte.

Daca văzu şi văzu că scăpare nu este, se lăsă şi el după sfatul mai-marilor împărăţiei. Dete condurul răposatei împărătese şi doi trimişi ai Sfatului împărătesc răzbătu ţări şi cetăţi, căutînd la cine s-ar potrivi condurul. Nu trecu mult şi se întoarseră precum se duseră, fără nici o ispravă. Pasămite condurul nu se potrivi la nici o fată de împărat, la nici o cucoană, la nici o jupîneasă, la nici o ţărancă, ba chiar la nici o roabă. Împăratul nu mai putea de bucurie de această întîmplare.

Condurul sta d-a pururea pe masă în cămara împăratului. Oricine voia să-l încerce avea toată voia.

Într-una din zile cînd împăratul ținea sfat cu boierii cei mari pentru trebile împărăției, iacă și fie-sa că vine și se juca și se zbeguia p-acolo prin cămară. Trecînd și pe lîngă masă și văzînd condurul, îl ia și îl încalță; cînd, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri, parcă fusese d-acolo. Începu a alerga iară după jucării, ca un copil ce era. Ea luase condurul fără să știe al cui este și pentru ce stă pe masă. Cînd văzură boierii una ca aceasta, rămaseră înmărmuriți de uimire.

Ce să facă ei? Hotărîrea împărătesei era lămurită. Să nu văduvească împăratul după pristăvirea ei, ci să ia pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Să lase pe împăratul să văduvească pentru că nu s-a potrivit condurul la nici o muiere, călca jurămîntul împărătesei de la ceasul morții sale; să silească pe împăratul să ia de soție pe fie-sa, se temea de Dumnezeu. Ce să facă dar?

După multe chibzuiri, Sfatul împărăției găsi cu cale că împăratul n-ar păcătui de ar lua de soție pe fie-sa, fiindcă așa lăsase cu sufletul împărăteasa și pentru că Dumnezeu chiar orînduise așa, deoarece la nimeni de pe lume nu se potrivise condurul răposatei.

Numaidecît mai-marii țării ziseră fetei să se gătească de nuntă.

Acum altă nevoie. Nici fata nu voia să ia pe tată-său de soț. Ea zise:

— Unde ați mai auzit, boieri dumneavoastră, batjocură ca aceasta, să ia tatăl de soție pe fie-sa.

— Nu te supăra, domniță, și nu fii așa țanțoșă. Are să curgă multă apă pe gîrlă pînă să ajungi a cunoaște tainele împărăției ca noi. Și apoi, răposata maica împărăției tale, cea atît de vestită în lume de cuminte, a lăsat cu sufletul ca împăratul, tatăl tău, să nu văduvească, ci să se însoare cu aceea la care se va potrivi pe picior condurul ei.

— Căutați, mai zise fata, și găsiți pe vreuna la care să se potrivească condurul mamei pe piciorul ei.

— Am răzbătut, răspunseră boierii, împărății și cetăți, tîrguri și cătune, am încercat și la bun și la rău, la tinere și la bătrîne, la femei de neam și la de cele proaste, pînă și la roabe, și la nimeni nu s-a potrivit. Dumnezeu ne-a arătat pe aceea pe care împăratul nostru trebuie să o ia de soție.

Văzînd fata că n-are încotro, ceru timp de trei zile în care să se gîndească și apoi să-și dea răspunsul.

Și trecînd în cămara ei, se puse pe un plîns, de să te ferească Dumnezeu; vărsa niște lacrămi cît pumnul și suspina

de să-i spargă pieptul. Plînse ce plînse, dară văzu că de la plîns nu cîştigă nimic. Se duse deci la dădacă-sa, îi spuse cele întîmplate şi îi ceru sfat.

Dădaca, după ce se gîndi şi se răzgîndi, îi zise să ceară a i se face trei rînduri de haine: unul de aur, altul de mărgăritar şi al treilea de diamante, şi să spuie că după aceea se va găti.

Cererea ei se îndeplini tocmai pe tocmai.

În vremea aceasta, dădaca îi pregăti toate cele trebuincioase spre fugă.

Cînd îi aduse hainele, îi mai zise o dată să se gătească de nuntă. Fata răspunse că este gata. Boierii rămaseră mulţumiţi, auzind răspunsul fetei; ei crezură că în cele din urmă ea a cunoscut că trebuie să se supuie Sfatului împărăţiei.

Seara, îi aduse şi dădaca cele spre fugă. Îşi băgă hainele cele frumoase ce le căpătase în desagi, se îmbrăcă cu o piele de măgar pe care i-o adusese dădaca şi fugi.

Ascultaţi, boieri, cuvîntul din poveste;
Căci d-aci nainte mai frumos îmi este.

Fugind fata împăratului de la curtea tătînă-său, apucă pe căi dosnice, pe cărări neumblate de picior de om. Ea se feri să nu o vază nimeni, şi fugi şi fugi, pînă ce ieşi din împărăţia tatălui său. Trecînd hotarul, îi mai veni niţică inimă. Unde pînă aci umbla cu moartea în sîn, acum se mai linişti olecuţă. Merse ce merse, şi ajungînd la curtea împăratului locului aceluia, se puse la poartă cu chip umilit şi smerit. Iară daca ieşi bucătăreasa şi o văzu, i se făcu milă de dînsa şi, înduplecîndu-se de rugăciunile ei, o primi înăuntru. Spuse şi împărătesei că o fată sărmană şi nenorocită a năzuit la curtea împărătească şi o rugă ca să o priimească să fie găinăreasa curţii.

Împărăteasa se înduioşi cînd auzi că o sirimană nevoiaşă cere adăpost de la dînsa şi porunci ca să o puie îngrijitoare de găini; dară ea, bucătăreasa, să răspunză de dînsa.

Fiind sub ascultarea bucătăresei, fata de împărat se silea în toate chipurile să-i fie pe plac. Unde să se adune ea cu celelalte slugi din curte? Unde să scoată ea un cuvinţel de pîră sau de zîzanie? Unde să calce ea cuvîntul bucătăresei şi să se amestece în certurile şi becisniciile celorlalţi? Ferit-a Dumnezeu! Ea îngrijea de păsările din curtea împărătească, ca de ale dînsei; după ce deschidea coteţele, şi le da demîncare, apoi le cuibărea, punea cloştile şi vedea de pui, mai

cu milă decît cloștile. Mîncarea și apa, mai cu seamă, nu le lipsea niciodată.

Iară daca isprăvea treaba cu găinile, venea pe lîngă bucătăreasă și-i da și ei ajutor. Toți slujbașii curții o luau în nume de bine, văzîndu-i vrednicia, și toți aveau milă de ea. Se dusese vestea pînă la împărăteasa de hărnicia, de bărbăția și de curățenia de inimă a găinăresei. Împărăteasa ceru să i se înfățișeze ca să o vază și dînsa. Smerenia, nevinovăția și sfiala ce băgă de seamă împărăteasa la găinăreasă îi plăcu. Ea porunci bucătăresei să o ia mai de aproape, spre a nu cădea în gurile bîrfitorilor.

Nu trecu mult și împăratul cu împărăteasa și cu fiul lor fură poftiți la nuntă la un alt împărat. Ei se duseră. În ziua aceea se ceru și găinăreasa de la bucătăreasă cu rugăciune ca să o lase să se ducă și ea prin cetate, să se mai răsufle puțintel. Bucătăreasa îi dete voie. Găinăreasa se îmbrăcă cu hainele de aur și zicînd: „*Lumină înainte, întuneric înapoi, nimeni să nu mă vază ce voi face*“, se duse ca vîntul și, ajungînd la nuntă, se prinse în horă tocmai lîngă fiul împăratului. Acesta cum o văzu, îi căzu tronc! la inimă. Se îndrăgosti după dînsa, vai de lume! El o întrebă a cui fată este, și de unde. Ea îi spuse alte gogleze. Iară el tot vorbind cu dînsa, îi luă un inel și nu mai voi să i-l dea.

Cînd fu înde seară, ea, cu grije, iară zise vorbele ce zisese la venire, și pieri ca o nălucă din mijlocul horei. Bucătăreasa o certă că prea zăbovise. Ea își ceru iertare și se făgădui că altă dată nu va mai face așa. Fiul împăratului nu mai putea *de inimă rea, că-i scăpase așa bucățică bună.*

După niței timp, acest împărat fu iarăși poftit la o nuntă de împărat. Fiul împăratului se duse și el cu tată-său și cu mumă-sa.

Găinăreasa se ceru și ea de la bucătăreasă. Și căpătînd voie se duse, ca și întîi, îmbrăcîndu-se în hainele cu mărgăritare. Se prinse în horă, iarăși lîngă fiul împăratului. Pînă seara nu jucă cu altul, decît numai și numai cu dînsul. Cînd dete în amurg, ca și de la rînd, ea pieri.

Să se prăpădească fiul împăratului de părere de rău că o pierduse. Nu-l mai încăpea locul. O căuta prin toate părțile, dară ia-o de unde nu e!

Se întoarse dară cu inima zdrobită. Un fel de lîngezeală îl coprinse.

Găinăreasa, îndată ce se întoarse acasă, iute, iute, se îmbrăcă iarăşi cu pielea de măgar, şi căuta de găini cu voie bună şi tot cîntînd.

Mai trecu ce mai trecu, şi iarăşi fu chemat împăratul la o nuntă a altui împărat. El se duse iarăşi cu fiul său.

Se ceru şi găinăreasa în ziua aceea. Dară bucătăreasa nu mai voia să-i dea drumul. Abia, abia, după multe rugăciuni, şi cu făgăduinţa de a nu se mai cere niciodată, se înduplecă bucătăreasa a-i da voie. Se îmbrăcă deci în hainele sale cele cu diamante, şi zicînd vorbele cele ce o ascundeau de la ochii oamenilor, ea se duse şi se prinse în horă iarăşi lîngă fiul împăratului. Acesta, cum o văzu, îi veni inima la loc, fiindcă fata cam întîrziase. Fiul împăratului juca ce juca, şi tot se uita la dînsa, parcă o tot pierdea din ochi. Şi în adevăr avea şi ce vedea. Aşa de bine îi şedea gătită, de părea că este o zînă. Sclipea diamantele de pe dînsa de luau ochii celor ce se uitau la dînsa. Fiul împăratului era mîndru, nevoie mare! fiindcă zîna numai cu dînsul jucă cît ţinu hora. Şi unde se rotea pe lîngă dînsa şi se îngîmfa ca un curcan.

Iară cînd fu a da înde seară, găinăreasa pieri iarăşi ca o nălucă. Cînd văzu fiul împăratului că zîna lipseşte, atîta îi fu. Căzu la grea boală. Pasămite prinsese lipici. Se aduseră toţi vracii, toate babele şi toţii cititorii de stele; rămaseră însă ruşinaţi, căci n-avură ce-i face. Atunci fiul împăratului spuse mă-sii că pînă n-or găsi pe fata la care se va potrivi inelul ce-i dete el, nu se va face bine. Mumă-sa rugă pe împăratul să asculte rugăciunea fiului lor. Iară împăratul porunci să umble nişte boieri din casă în casă să încerce inelul, şi la ce fată ori muiere se va potrivi, să o aducă cu cinste la curtea împărătească.

Umblară boierii şi răzbătură toate colţuleţele, şi ca să se potrivească inelul la cineva, ba. Se întoarseră deci cum s-au fost dus. Să se dea fiul împăratului de ceasul morţii, de ciudă, cînd auzi una ca aceasta! În cele mai de pe urmă porunci să se cerceteze şi prin curtea împărătească. Chemă de faţă pe toate muierile, slujnicile şi roabele. Toate se grăbiră a veni. Încercă inelul şi la nici una nu se potrivi. Pasămite pe găinăreasa o uitaseră toţi cu totul. Bucătăreasa îşi aduse aminte şi spuse împărătesei de dînsa.

— Să vie şi ea, să vie şi ea, răspunse împărăteasa.

O aduseră cu nepusă în masă, căci ei nu-i prea era voia să se dea la iveală îmbrăcată în pielea de măgar. Dară cine o ascultă! Cum o văzură slugile, se umflară de rîs. Ea, cu

capul plecat şi plină de ruşine de batjocura tutulor slujitorilor, veni şi cu sfială se apropie. Cum îi puse inelul, parcă fu de acolo; şi de unde să nu fie aşa!

Cum auzi fiul împăratului că s-a potrivit inelul, odată răsări ca din somn. Porunci de o aduse în faţa împăratului. Acestuia nu prea îi venea a crede că fiu-său să fi căzut la boală pentru o aşa netrebnică, şi cît p-aci era să-i oropsească.

Fiul împăratului şi mumă-sa căzură cu rugăciune la găinăreasa ca să se facă cum era la nuntă. După mai multe tăgăduiri, se înduplecă şi, ducîndu-se în cocioaba ei, se îmbrăcă şi apoi veni sus, îmbrăcată şi frumoasă ca o zînă. Împăratul bleojdi ochii la dînsa şi rămase mult timp uimit de frumuseţea ei. Văzu şi el acum că bună bucăţică îşi alesese fiul lui. Atunci împăratul îşi scoase stema din cap şi o puse în capul fiului său; tot aşa făcu şi împărăteasa, puind stema sa în capul găinăresei.

Fiul împăratului odată sări din pat. Parecă nu mai fusese bolnav de cînd lumea.

Atunci găinăreasa, după stăruinţa tutulor, îşi spuse toată istoria. Nunta se hotărî şi împăratul, tatăl găinăresei, fu şi el poftit. Acesta cînd văzu pe fie-sa la cununie, rămase ca trăsnit de Dumnezeu. El o credea pierită, socotind că-şi făcuse seamă singură. Apoi se veseliră veselie împărătească, şi trăiră cît trăieşte lumea, bucurîndu-se în pace de toate fericirile pămînteşti.

Încălecai p-o şea etc.

ŢUGULEA, FIUL UNCHIAŞULUI ŞI AL MĂTUŞEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un moş şi o babă. Ei erau săraci de n-aveau după ce bea apa. Cînd mălai aveau, n-aveau sare; cînd aveau sare şi mălai, n-aveau legumă. Trăiau şi ei de azi pînă mîine. Ei aveau trei copii, trenţăroşi şi nespălaţi, ca vai de ei. Cel mai mic se vedea a fi mai isteţ decît cei doi mai mari, dară era olog de amîndouă picioarele. El se numea Ţugulea.

Ei se învecinau cu Zmeoaica pămîntului. Această zmeoaică era aşa de rea, încît nimeni din vecinii ei n-avea pace de dînsa. Ea le călca moşiile şi le făcea fel de fel de neajunsuri.

La naşterea lui Ţugulea, cînd a venit ursitoarele, s-a întîmplat să fie p-acolo şi Zmeoaica pămîntului. Ea auzise cum îl ursise şi, de pizmă, mai în urmă, îi luă vinele şi d-aia era el olog.

Din această pricină, şi fiind şi săraci, unchiaşul cu mătuşa şi cu copiii lor ajunseseră de rîsul tuturor megiaşilor din sat. De bietul Ţugulea însă rîdea şi chiar fraţii lui.

După ce se mai măriră copiii, Ţugulea zise într-o zi măsii, faţă cu fraţii săi:

— Mamă, am auzit că dumneata ai un frate bogat, care locuieşte în alt sat. De ce nu te duci la dînsul să ceri o mîrţoagă de iapă, pe care să ieşim şi noi la vînat, că mi s-a urît clocind acasă pe vatră?

— Ia nu mai trăncăni și tu de acolo, Țugulea ologu, îi ziseră frații rîzînd, mai bine mama noastră să se ducă la unchiul să ceară pentru noi doi cai, căci noi suntem vrednici a încăleca și descăleca.

Țugulea înghiți rușinea, plecă capul în jos și tăcu.

Muma, tot mumă. Se duse la frate-său și ceru doi cai pentru frații cei mari și o iapă pentru Țugulea.

Frate-său îi dete bucuros, mai cu seamă de milă pentru Țugulea, ca să poată umbla și el.

Nu mai putură de bucurie frații cînd le aduse mă-sa caii.

Țugulea nu se putea mîngîia pentru că era olog și nu știa cum să facă să se înzdrăvenească.

După cîteva zile Țugulea zise că ar dori să meargă și el cu frații lui la vînătoare.

Rîseră frații de el. Apoi daca se rugă și mă-sa de ei, îl luară și pe dînsul. Se gătiră și plecară. În pădure se mirau frații cum face Țugulea de nimerește așa de bine vînatul pe care punea el ochii. Nici o săgeată nu se ducea în vînt degeaba. Toate intrau în carne.

Trei zile și trei nopți zăboviră la vînătoare.

În a treia noapte, Țugulea visă un vis ce-i plăcu. Se făcea că el era într-o grădină frumoasă, frumoasă ca un rai. El ședea acolo, într-un colț, trist și mîhnit că nu putea umbla, să se bucure și el de frumusețile acelei grădini. Păsările cîntau de se spărgeau. Frunzele de pomi fișiau de adiarea vîntului și florile răspîndeau un miros de te îmbăta. Se uita cu jind la toate astea, căci nu putea să se desfăteze și el. Atunci ridicînd ochii în sus, se rugă lui Dumnezeu să-i ia viața mai bine, decît să trăiască în așa ticăloșie.

Pe cînd se făcea că se roagă, deodată i se arătă dinainte o zînă, așa de frumoasă și de blîndă, cum nu mai văzuse el în viața lui așa ființă. Și se făcea că-l întreabă, zicîndu-i:

— De ce te căinești, băiețele, și te amărăști?

— Cum nu m-aș căina și nu m-aș amîrî, zînă a frumusețelor, se făcea că zise el, iată sunt olog, și din această pricină am ajuns de batjocura tutulor băieților din sat.

— Lasă, dragul meu, nu mai plînge, că ei nu știu ce fac, se făcea că mai zise zîna. Tu ai să te tămăduiești și o să ajungi împărat.

— Nu-mi trebuie mie împărăție. Eu aș fi bun bucuros, numai să pot umbla. Dară asta n-o să se poată, căci, uite, parcă n-am vine în picioare.

— Ba o să se poată, se făcea că adaose zîna cu vorbă apăsată. Tu ai avut vine; dară ți le-a luat Zmeoaica pămîntului de cînd erai mic. Ține chimirașul ăsta. Cînd vei fi încins cu el, ce vei voi, te faci, dacă t-ei da de trei ori peste cap. Silește-te de-ți ia vinele de la zmeoaică.

Luă chimirașul; dară cînd ridică ochii și voi s-o întrebe cine era ea, de are milă de dînsul, ia pe zîna de unde nu e! Parcă intrase în pămînt.

Iară el odată se deșteptă. Se pomeni cu chimirașul în mînă.

Se încinse cu el, se dete de trei ori peste cap, gîndind să se facă o pasăre, și îndată se făcu. Se dete iară de trei ori peste cap și se făcu om la loc.

Cît p-aci să se piarză de bucurie, dară se stăpîni. Încinse chimirul pe piele ca să nu se vază și se feri d-a spune fraților ceva.

Pasămite, zîna aceea era ursitoarea lui cea bună.

După ce se făcu ziuă, se întoarseră cu frații lui la bordeiul lor, și aduseră mulțime de vînat.

Peste cîteva zile plecară iară. Dînd caii la păsune, frații cei mari ziseră lui Țugulea să păzească el caii, căci dînșii sunt obosiți.

Cum se culcară și adormiră.

Țugulea priponii caii, apoi, dîndu-se de trei ori peste cap, se făcu o albină și plecă înspre miazănoapte încotro ședea Zmeoaica pămîntului.

După ce ajunse acolo, zbîrn! în sus, zbîrn! în jos, intră în casa zmeoaicei și ascultă ce vorbea cu zmeii, ginerii săi, și cu zmeoaicele, fetele sale.

Între altele, auzi zicînd zmeoaica bătrînă:

— Ia vedeți, fetelor, mai șade vinele alea ale lui Țugulea în cutia în care le-am așezat eu după sobă?

— Mai șade, răspunse zmeoaica cea mică, azi le-am văzut, nu mai departe.

— Iaca, voi o să vă duceți la casele voastre, zise bătrîna cea zbîrcită; să știți, să vă temeți de Țugulea ăsta, afurisitul; căci și mie mi-e frică de dînsul, măcar că i-am luat vinele. Tot de la dînsele mai auzi Țugulea că peste cîteva zile are să se facă nunta zmeoaicei celei mici, și pentru veseliile de nuntă trebuindu-le vînat, zgripsoroaica scofîlcită împărți pe fiecare din gineri pe unde să vîneze.

Îi fu destul pentru astă dată că auzise și atît.

Cînd se întoarse la frații săi, începuse a intra alba în sat.

— Sculați, fraților, le zise el, că iată ne-a luat ziua de pe urmă.

— De ce ne-ai lăsat să dormim atît de mult? îi ziseră frații, dojenindu-l.

El tăcu din gură.

Se sculară ei și plecară după vînat, apoi se întoarseră acasă.

Țugulea acum se culca afară în toate nopțile, și tot plănuia cum să facă să-și ia vinele. El se ducea mereu pe la zmeoaică, fără să știe cineva, și pîndea vreme cu prilej cînd să-i vie bine să-și ia vinele.

Într-o seară se făcu muscă, intră pe coș în cămara unde era cutia cu vinele, pe cînd zmeoaica nu era acasă; aci daca intră se făcu om, luă vinele din cutie și le puse la picioarele lui. Cum le puse, se lipi, parcă fusese acolo de cînd lumea. Se făcu iară muscă și plecă acasă.

A doua zi, noaptea, trebuia să meargă zmeii la vînat pentru nuntă.

Țugulea se duse mai întîi în calea zmeului celui mai mare. Cînd se apropie de el, calul zmeului începu a sforăi; dară zmeul îi zise:

— De! cal de paraleu, că doară nu va fi adus cioara osciorul și vîntul perișorul lui Țugulea pe aici, căci vinele lui sunt la soacră-mea după sobă.

— De unde știi tu așa bine? îi zise Țugulea. Dă-te jos să ne vedem și să ne luptăm.

Zmeul, cum îl văzu, îngheță sîngele într-însul. Se apucară la luptă în buzdugane, dară Țugulea cum aduse buzduganul său și lovi pe zmeu, îi luă mirul, apoi îi tăie capul, îi luă calul și armele și plecă înaintea zmeului celui mijlociu. Asemenea îi făcu și lui. Apoi plecă înaintea zmeului celui mic.

După ce se întîlni și cu zmeul cel mic, se luă la luptă și cu dînsul. Se bătură întîi în buzdugane, buzduganele se sfărîmară; se luptară cu sulițele, acestea se rupseră; se apucară apoi în săbii, a zmeului se frînse. După aceea se luară la luptă dreaptă, se luptară ce se luptară și, înfrîngînd pe zmeu, îi tăie și lui capul. Îi luă și lui armele și calul și plecă acasă cu dînsele.

Cînd ajunse se crăpa de ziuă; legă caii și puse bine armele zmeilor.

Apoi sculă pe frați să meargă la vînat. Cînd văzură frații caii se minunară. Îl întrebară, dară el nu voi să le spuie nimic, zicînd că nu știe.

Încălecară frații pe caii zmeilor și porniră. Țugulea însă încălecă pe calul zmeului celui mic, căci era mai vînjos.

Zmeoaica, văzînd că întîrzie ginerii, zise fiicelor sale:

— Asta nu e lucru curat. Ia vedeți vinele lui Țugulea sunt ele unde le-am pus eu?

— Ba nici ca cît, îi răspunseră fetele, după ce căutară.

— Bărbații voștri trebuie să fie răpuși. Țugulea a făcut pozna. Duceți-vă în pădure pe unde are a trece el și faceți precum v-am zis.

Țugulea, trecînd cu frații săi prin pădure, văzu o vie cu struguri. El simți că asta nu poate să fie lucru curat. Cum de nu mai văzuse el astă vie în pădure?

Frate-său cel mai mare vru să ia un strugure. Țugulea îl opri. Apoi descălecă, scoase paloșul și începu a tăia la vițe. Deodată începu a curge din vițele tăiate niște sînge negru ca păcura. Frații se mirară de aceasta.

Apoi, încălecînd ei, porniră. Merseră ce merseră și dete peste o livede cu pruni. Țugulea nu lasă pe fratele cel mijlociu să ia prune, ci făcu ca și la vie, și din prunii tăiați curse iară sînge.

După ce mai merse, dete peste o fîntînă. El știa că prin acea pădure nu era nici o fîntînă. Nu lăsă pe frați să bea apă. Ci luînd sulița, înțepă fundul fîntînei de mai multe ori, și deodată începu a gîlgîi un sînge mohorît și cu rea duhoare. Gîlgîia ca dintr-o vacă.

Acestea erau fetele zmeoaicei, care voiau să otrăvească pe Țugulea, feciorul moșului și al mătușei.

Mergînd ei împreună, Țugulea zise fraților săi:

— Ia uitați-vă, fraților, de vedeți ce este, că nu știu ce mă dogorește.

— Ce să fie! răspunseră frații uitîndu-se, iacă un norișor roșu, vine după noi ca vîntul.

— Aia este zmeoaica bătrînă, măi, zise el. Vine după mine. Voi împrăștiați-vă care încotro și vă duceți acasă, ca să nu vă aflați în calea ei, căci vă face mici fărîmi.

După ce se despărțiră, Țugulea intră într-o peșteră să se adăpostească pînă va trece zmeoaica. Urgisita de zmeoaică unde venea, mare, venea turbată de mînie, trecu ca fulgerul pe lîngă peșteră și apucă înainte, că nu vedea cu ochii de cătrănită ce era.

Țugulea îndată ieși din peșteră, încălecă și pe ici ți-e drumu. O luă la sănătoasa înapoi spre răsărit și merse, și merse, pînă ajunse la curtea unui împărat care de douăzeci de ani lucra un zid nalt foarte, ce cădea însprе partea moșiei zmeoaicei, nici el, vezi nu avea pace de dînsa, și tocmai atunci îl isprăvise.

Cum ajunsese acolo Țugulea, spuse împăratului că omorîse pe ginerii și pe fetele zmeoaicei. Apoi îi zise să dea poruncă grabnică la toți fierarii ca să-i facă îndată o măciucă de fier mare cu care să omoare și pe zmeoaica bătrînă.

Împăratul priimi bucuros să facă Țugulea orice o ști el, numai să se scape de blestemata de zmeoaică.

Țugulea puse de făcu o gaură în mijlocul zidului cetății, apoi porunci și se aduse o grămadă de bucăți de lemne, cărora le dete foc în mijlocul cetății; în acel foc puse măciuca de fier ca să arză să se facă roșie.

Zmeoaica, după ce alergă într-o parte și într-alta și nu găsi pe Țugulea, mirosi ea că trebuie să fie la împăratul cel cu zidul mare. Se întoarse și să te ții, pîrleo! într-un suflet ajunse, căzînd lîngă zid de osteneală și amărăciune. Apoi se sculă cum putu și vru să sară peste zid. Sări, însă în sec. Dacă văzu că-i este peste putință a sări pe dasupra zidului, se urcă pînă la gaura ce o făcuse Țugulea și începu a sorbi, voind să înghită totul ce era în cetate.

Împăratul și oamenii din cetate se păreau a fi scrișі pe părete, atît îi înmărmurise frica. Țugulea nu-și pierdu cumpătul ci, cu măciuca roșie ca focul și țind-o de coadă, merse la gaură. Cînd sorbi o dată zmeoaica, trase măciuca arsă tocmai în inimă.

O dată răcni zmeoaica zicînd:

— M-ai mîncat friptă, Țugulea! și muri pe loc.

Împăratul, boierii și locuitorii acelei împărății mulțumiră lui Dumnezeu că i-a scăpat de zmeoaică, de fetele și de ginerii ei, căci multe rele le făceau; iară mîntuitorului lor îi ziseră „Țugulea viteazul și înțeleptul". După aceea, împăratul ridică pe Țugulea la mare cinste.

Țugulea trăi acolo cîtva timp ca în sînul mă-sii. Dară niște zavistioși de boieri băgă în inima împăratului frica că Țugulea odată, odată are să-i ia țara.

Cum auzi unele ca acestea, împăratul se gîndea ce meșteșug să facă ca să scape de el. În sfîrșit ascultă povețele celui mai pizmătăreț din boierii cei bătrîni.

Trimise și chemă pe Țugulea. El veni.

— Țugulea viteazul, zise împăratul, Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la împăratul stîrilor, în pețit, să-i ceri fata pentru mine.

— Daca Sfatul împărăției a găsit cu cale, eu sunt gata să mă supui, răspunse el.

— Apoi pe cînd hotărăști ziua plecărei?

— Cînd ar fi după mine, și mîine.

Îi gătiră cărțile ce trebuia să le ducă Țugulea, îi dete bani și porni, după ce își luă ziua bună de la împărat și boieri, iară gloatele îl petrecură pînă afară din cetate și se uitară după dînsul pînă nu-l mai zăriră.

Țugulea se duse mai întîi de se întîlni cu frații lui. Le spuse și lor cum a omorît pe zmeoaica cea bătrînă, apoi le făcu cunoscut și treaba cu care l-a însărcinat împăratul. Le dete și lor niței bani ca să-i ducă părinților, apoi se îmbrățișară și plecară.

Frații lui Țugulea începuse a se uita la el cam chiondorîș. Ei nu se puteau învoi cum de Țugulea să ajungă să le facă lor rușine. Ei mai mari și să rămîie mai pe jos decît el, ca niște bobleți.

Ducîndu-se Țugulea la treaba lui, întîlni în cale pe un om care striga că moare de foame. Se apropie de dînsul să vază ce fel de om este acela. Cînd, ce să vază? un om ca toți oamenii umbla după șapte pluguri ce ara și din gură nu mai tăcea.

— Ce voinic mare ești tu, omule, de mănînci brazda de la șapte pluguri și tot strigi că mori de foame? îl întrebă Țugulea ca p-un prieten.

— Eu nu sunt voinic, răspunse flămîndul, ci voinic este Țugulea, feciorul moșului ș-al babei, care a omorît pe zmeoaică, pe fetele și pe ginerii ei.

— Eu sunt acela, îi zise Țugulea.

— Daca ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oĭ prinde bine la ceva.

Îl luă și plecară. După cîteva zile de călătorie, dete peste un alt om, în gura căruia curgea apa de la nouă fîntîni și tot striga că moare de sete.

Îl întrebă și pe acesta ca și pe flămînd. Și daca căpătă un răspuns care semăna cu al flămîndului, îl luă și pe acesta cu sine, și plecă mai departe.

Se duse, se duse și iară se mai duse. Iară cînd fu să treacă niște munți, întîlni un alt om, cu două pietre de

moară de picioare, care sărea din munte în munte și cînd fugea, iepurele pe spinare netezea, și striga că n-are loc unde să fugă.

Țugulea îl întrebă ca și pe ceilalți, iară omul răspunse tot ca ei. Îl luă și pe acesta și porni înainte cu Dumnezeu.

În calea lor mai întîlni un om cu o mustață albă și cu alta neagră, îmbrăcat cu nouă cojoace și striga că moare de frig, deși era pe la nămiezi și soarele ardea ca în luna lui cuptor.

După ce îl întrebă și el voi să meargă cu dînsul, Țugulea îl luă și pe acesta, și înainte, tot înainte și înapoi nu se uita.

Merse ce mai merse și, cînd fu pe la amurgit, întîlni un om care se uita în sus cu un arc în mînă. Țugulea îl întrebă:

— Da' ce faci acolo, omule?

— Ce să fac, răspunse el, iaca un țînțar a ajuns tocmai la vîntul turbat și voi să-l dobor d-acolo cu săgeata mea.

— Voinic trebuie să fii, omule, îi zise Țugulea, daca tu poți să vînezi un țînțar pe care noi nu-l vedem.

— Ce are a face! Voinic este Țugulea, fiul moșului și al babii, care a omorît pe zmeoaica cu fetele și cu ginerii ei cu tot, zise omul.

— Eu sunt, răspunse Țugulea.

— Daca ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

După ce mai merse ce merse, ajunse în niște văi foarte frumoase de unde se întindea niște munți împodobiți cu copaci și cu o verdeață care desfăta inima, și acolo dete peste un om, care nu știu ce tot bombănea el din gură și cînd amenința cu toiagul ce ținea în mînă, pe dată se făcea cîte o sută de păsărele.

Apoi daca îl întrebă Țugulea cu ce vitejii face el minunile astea, el răspunse că Țugulea este viteaz care a făcut atîtea și atîtea voinicii.

Aflînd omul că vorbea cu Țugulea, s-a luat și el după dînsul, ca și ceilalți.

Și merse cu toții, merse, merse ca cuvîntul din poveste ce d-aci înainte se gătește, și pe unde ajungea întreba de împăratul stririlor. Pe la cetăți și sate, pe unde mîneau ei noaptea, toți îi conăceau și îi găzduiau cu bucurie cînd auzea de numele lui Țugulea.

Iară cînd fu într-una din dimineți, zăriră turnurile cetății unde locuia împăratul strirîlor. Întinseră piciorul la drum și cînd era înde seară, ajunseră și ei la porțile cetății.

A doua zi se sculară, pe ochi mi se spălară, se îmbrăcară, se scuturară și pe Domnul lăudară, că le-a ajutat de au ajuns vii, nevătămați.

Spuse Țugulea tovarășilor săi pentru ce a venit, iară ei răspunseră că dacă împăratul nu va voi să-i dea fata de bună voie, apoi o vor lua-o ei cu nepusă în masă, că doară nu sunt ei de florile mărului cu Țugulea viteazul.

După ce a dat împăratului cărțile ce adusese Țugulea, acel împărat îi zise:

— Sunt gata a-ți da fata, daca îmi vei săvîrși cu bine slujbele cu care am să te însărcinez; iară de nu, unde îți stau picioarele îți va sta și capul. Aceasta să o știi. Îți dau soroc pînă mîine să te gîndești, daca te încumeți ori ba.

— Mă încumăt, luminate împărate, îi răspunse Țugulea. Poruncește.

— Pînă mîine dimineață să-mi mănînci nouă cuptoare de pîine, îi porunci împăratul.

— Să se puie la cale coacerea lor cît mai curînd, răspunse Țugulea.

Hotărîră cînd să vie să înceapă a mînca. Se puseră și paznici care să ia aminte.

Pe seară veniră cu toții. Apoi uitîndu-se la Flămîndul, Țugulea îi zise:

— Să te vedem, nene Flămîndule.

— Las' pe mine, răspunse acesta. Luați-vă cîte o pîine, ca să aveți și voi ceva gustărică.

Și începînd a arunca cîte zece pîini în gură și a le înghiți, sfîrși cuptoarele pînă la miezul nopții. Parcă arunca după spate. Mai adună și codriceii ce mai rămăseseră de la tovarăși, îi înghiți și pe aceștia și începu a striga:

— Mor de foame! mor de foame!

Strejarii, care rămaseră ca niște bostromengheri, uitîndu-se cum piereau pîinele, se duseră de spuse împăratului despre cele întîmplate.

Se minună și împăratul. Apoi zise să-i aducă nouă buți de vin și porunci lui Țugulea să le bea pînă în ziuă.

Țugulea zise Setosului:

— Pe dînsele, nene Setos.

— Numai atît? întrebă el.

Trase cepurile la cîteva buți dodată, și pe toate le înghițea de părea că intră vinul în pămînt.

După ce le isprăvi, începu și el a striga:

— Mor de sete! mor de sete!

Împăratul începu a se îngrijura cînd îi spuseră strejarii cele ce se întîmplară și începu a încălzi cuptorul cel mare cu nouă cară de lemne.

Dînd poruncă lui Țugulea de a intra în cuptor, el se uită la Frigurosul și-i zise:

— A venit și vremea ta, nene Mustățio.

— Cum o să vă pui să faceți niște cuie, clănțănindu-vă dinții! răspunse el.

Și în adevăr, cum ajunse la cuptor, carele era roșu ca para focului, puse mîna pe mustața lui cea albă, smulse cîteva fire dintr-însa și le aruncă în cuptor. Deodată la gura cuptorului se făcu brumă. Apoi intrară în cuptor toți megiașii lui Țugulea cu dînsul împreună și începură a striga că le degeră.

Cînd veni împăratul și văzu, se luă de gînduri cu Țugulea ăsta năzdrăvanu.

Și cerînd ei, împăratul porunci de mai aduse nouă cară de lemne, le dete foc, dară parcă ardea pe gheață.

Împăratul acela avea o patîrcă de fată slujitoare, care se lua în goană cu ogarii.

Porunci lui Țugulea să trămiță și el pe cineva din ai săi ca împreună cu fata să se ducă la Fîntîna Ielelor, să aducă cîte două urcioare de apă. Daca omul său va veni înainte, îi va da pe fie-sa; iară daca slujitoarea lui va veni mai-nainte, să știe că pe toți megiașii lui îi pune în țeapă și pe dînsul într-una mai sus decît pe toți.

Țugulea priimi. Apoi uitîndu-se la soțul său cel cu pietrele de moară de picioare, îi zise:

— Ce zici tu, verișcane, umflăm noi fata, ori ne odihnim în vîrful țepelor?

— Să cercăm și noi, poate că vom lăsa frigările alea pe seama împăratului.

Omul cu pietrele de picioare și fata fugătoare porniră împreună, fiecare cu cîte două urcioare, și aide, aide, de vorbă, ajunseră la Fîntîna Ielelor.

Aci, fata umblă cu șmecherii. Și cum era și cam nurlie, mîglisi pe omul cu pietrele de picioare și îl îndupleca să se puie cu capul în poala ei, pînă s-or mai odihni niței, și să-i caute în cap. Tot căutîndu-i în cap, el adormi.

Fata cum îl văzu că adormi bine, luă o căpățînă de cal uscată ce era acolo alăturea, îi puse capul binișor pe dînsa, îi varsă urcioarele lui, ia p-ale ei și o plecă la sănătoasa. Nici drumul ei, nici picioarele ei.

Țugulea cu ai săi sta pe o măgură și se uita înspre locul de unde trebuiau să vie cei trimiși să aducă apă. Cînd, vede pe fată. Unde venea, măre, venea ca vîntul. Omul nu se vedea, nu se auzea. Atunci zise săgetătorului celui dibaci:

— Ia te uită, fîrtate, de vezi ce face megiașul nostru.

— Doarme cu sforăitele, răspunse acesta, cu capul pe o căpățînă de cal mort și uscată.

Unde întinde arcul, dădu drumul săgeții, și tranc! drept în căpățîna de cal lovi, de sări cît colo de sub capul omului. Acesta odată sări în sus, și ia pe fată de unde nu e.

Umplu urcioarele numaidecît. Apoi ca gîndul porni sărind cîte zece conace dodată; ajunse pe fată tocmai la poarta palatului și, trecînd pe lîngă dînsa, îi sparse și urcioarele cu pietrele de la picioarele lui.

Cînd duse urcioarele sus la împăratul, acesta întrebă:

— Dară fata unde a rămas?

— Vine pe urmă, îi răspunse Țugulea.

Ajungînd și fata și mergînd și dînsa la împăratul îi spuse toată șiritenia.

Împăratul toată noaptea n-a putut să doarmă, frămîntîndu-se de gînduri. A doua zi, unul din sfetnici, care știa păsul împăratului, veni și-i spuse ce să mai zică lui Țugulea să mai facă. Plăcu împăratului sfatul și, chemîndu-l, îi zise:

— Țuguleo, mi-ai făcut tot ce ți-am poruncit, încă o slujbă mai cer de la tine și apoi pace.

— Poruncește mai degrabă, împărate, căci poate să se supere împăratul ce m-a trimis de atîta zăbavă, și aceasta n-aș voi-o nici în ruptul capului.

— Să-mi faci să nască într-o noapte 50 de femei sterpe!

— Ce mai treabă! zise Țugulea. Să se aducă numai decît la fața locului.

Porunci împăratul de aduse cincizeci de femei și le-a băgat pe fiecare în cîte o cămară. Țugulea ridică ochii către vrăjitor și zise:

— Arată, Învățatule, ce poate toiagul tău cel plin de vrăji.

— Putea împăratul să dea porunci mai grele de făcut; aceasta este jucărie, răspunse el.

Şi intrînd în cămările femeilor, bomboni la fiecare cîte ceva din gură, şi pe fiecare le lovi uşor cu toiagul pe spinare, apoi ieşi. Una după alta ele născură pînă dimineaţă.

Cînd veni împăratul a doua zi şi auzi orăcăitul copiilor de-i împuiase urechile, se luă cu mîinile de păr şi plecă îndată. Cînd să pîşească pragul porţii de la aceste case, ca să se ducă la palatul lui, vrăjitorul îl atinse şi pe dînsul cu toiagul, şi îndată se pomeni cu cîţiva boboci de raţă măcăind după dînsul.

Rîseră şi împărăteasa şi sfetnicii cînd văzură pe împăratul cu bobocii după dînsul.

Iară el se spăimîntă de poznele ce făcuse Ţugulea şi, nemaicutezînd să-i mai dea vreo poruncă, otărî să-i dea fata.

După ce se pregătiră tot ce trebuia de drum, Ţugulea luă pe fata împăratului şi porni, petrecîndu-i împăratul cu toată sila lui, cu trîmbiţe şi cu buciume, cu tobe şi cu surle pînă afară din cetate.

Şi luîndu-şi ziua-bună de la împăratul, Ţugulea îşi căută de drum, lăsînd pe fiecare din megiaşii săi pe la locurile de pe unde îi luase.

Mergînd el, băgă de seamă că fata împăratului stririlor era tristă. Iară dacă o întrebă care să fie pricina de stă tristă, ea îi răspunse:

— Sunt în stare să-mi fac seamă singură, dacă voi cădea în mîna împăratului celui ce te-a trimis pe tine, şi nu m-ăi lua tu.

Îi plăcu lui Ţugulea vorbele astea şi îi merseră tocmai la inimă. N-avea însă ce face. Trebuia să se ţie de cuvîntul ce dase celui ce l-a trimis.

Pe drum văzu un vultur. Ţugulea trase o săgeată din tolbă, o aşeză la arc şi îl luă la ochi. Vulturul îi zise:

— Nu da, Ţugulea viteazu, că mult bine ţi-oi prinde cînd vei fi în nevoie şi te vei gîndi la mine.

Ţugulea îl lăsă şi plecă înainte. Ajungînd într-o pădure mare şi înnoptînd, a mas acolo. Făcu un foc mare şi se puse a se odihni. Cînd fata, dodată, strigă speriată:

— Ursul!

Ţugulea, de unde şedea şi începuse a aţipi lîngă foc, o dată sări drept în sus, puse mîna pe arc şi pe paloş; cum văzu ursul, îl luă la cătare cu o săgeată. Ursul însă stătu locului şi începu a striga:

— Nu mă omorî, Ţugulea viteazul, ci mai bine scoate-mi steapul ce mi-a intrat în labă, că mult bine ţi-oi prinde şi eu cînd vei fi vrodată în nevoie şi te vei gîndi la mine.

Ţugulea se opri, iară după ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase steapul, apoi îl legă la bubă şi ursul plecă mormăind de unde a venit.

A doua zi, pornind dis-de-dimineaţă, a mers toată ziua. Cînd era însă pe la scăpătatul soarelui, ajunse şi el la împăratul ce-l trimisese. Cum ajunse, îi înfăţişă pe fata împăratului strirîlor.

Împăratul, cum văzu pe Ţugulea, intră în grozile morţii. El îl credea pierit.

Apoi priimi cu mare cinste pe fată şi-i pregăti pentru dormit cămara unde dormea mă-sa. Lui Ţugulea îi dete şi lui o cămară în palaturile împărăteşti. Apoi spuse împăratului tot ce păţi pînă ce îi aduse fata.

Peste noapte, împăratul ţinu sfat. El zise sfetnicilor săi:

— Ce socotiţi, boieri dumneavoastră, să facem cu Ţugulea ăsta? El ne-a scăpat de neaga-reaua aia de zmeoaică şi de ai săi. Acum nu care cumva să-i vie poftă să şi domnească? Şi atunci, ce ne facem noi? O să se verse sînge peste sînge şi cînd, în cele de pe urmă, tot el, pare-mi-se, o să biruiască.

— Nu te teme, împărate, zise sfetnicul cel pizmătăreţ, ne curăţăm noi de el, numai să poruncești cuiva să-l otrăvească, ori să-l puie bine.

— Ce stai dumneata de vorbeşti? zise alt sfetnic; cu otravă se răsplăteşte cel ce a făcut atîtea slujbe şi ne-a scăpat de nevoia ce era pe capul nostru?

— Ai dreptate, răspunse un al treilea sfetnic; eu dau cu părerea că cinste împărătească să se dea lui Ţugulea şi să se aşeze în trebile împărăţiei cele mai înalte, să se rădice la rangul de boier din doisprezece.

Mai ziseră unii una, alţii alta, dar nicicum nu se înţelegeau, din pricina pizmătăreţului de boier.

— Eu socotesc, răspunse împăratul tăindu-le cuvîntul, că ar fi cu dreptul ca el să ia de nevastă pe fata împăratului strirîlor ce o aduse acum; căci el şi-a pus viaţa în primejdie de a adus-o. Deşi îmi place prea mult, de mi se scurg ochii după o aşa bucăţică gingaşă, dară mă lipsesc de un aşa odor şi-l las pe seamă cui mi l-a adus. Apoi, după ce

îl voi dărui împărăteşte pentru slujbele ce a făcut mie şi locuitorilor împărăţiei mele, să-l poftesc a se duce la ţara lui. Astfel putem scuti pe biată sărăcime de vărsarea de sînge, căci nu crez eu ca un viteaz ca dînsul să se cerce a se atinge de drepturile mele rămase de la moşi, de la strămoşi. Numai să întrebăm şi pe fată, daca vrea să-l ia de bărbat.

— Înţelepţeşte ai grăit, împărate, răspunseră cea mai mare parte din sfetnici, şi judecata măriei-tale va fi plăcută şi lui Dumnezeu.

A doua zi, împăratul chemă pe Ţugulea şi pe fata de împărat în divanul cel mare, şi le spuse ce a găsit cu cale Sfatul împărătesc.

Fata împăratului răspunse:

— Să-ţi dea Dumnezeu ani mulţi, împărate, şi să domneşti cu pace. Aşa mi se pare şi mie a fi după dreptate. Eu însămi era să ţi-o spui, daca n-ai fi voit să cunoşti. Cînd o împărăţie are parte de un stăpînitor aşa de drept şi nepărtinitor, ferice de noroadele din împărăţia aceea.

— Văzui şi eu, împărate, o judecată dreaptă în viaţa mea, zise şi Ţugulea. Şi fiindcă tu îmi dai fericirea, braţul meu este închinat împărăţiei tale. Cînd va cădea vro pacoste pe capul norodului tău, gîndeşte-te că este pe lume un Ţugulea care va fi gata a-şi vărsa sîngele pentru tine şi pentru ţara ta.

Apoi Ţugulea, după ce priimi şi daruri împărăteşti, peste cîteva zile porni cu logodnica lui, gîndul fiindu-i să meargă a-şi mai vedea părinţii. Şi într-acolo şi porni.

Cînd a plecat Ţugulea de la curtea împărătească, împăratul cu ai lui l-a petrecut cu cinste împărătească pînă la hotar. Şi despărţindu-se, îşi luară ziua bună unii de la alţii.

Fata şi Ţugulea parcă zburа, iar nu mergea, de bucurie că le împlinise Dumnezeu dorinţa. Şi mergînd, ajunseră la locul de întîlnire cu fraţii săi, pe cînd soarele era în cruci.

Cînd văzură fraţii pe Ţugulea cu o logodnică mai frumoasă decît florile şi mai albă decît spuma laptelui, îi puseră gînd rău. Pînă a nu se culca, ei se furişară de Ţugulea, se dară mai cît colea şi începură a plănui, cum să facă să se scape de el.

— Noi acum o să fim de rîs în sat, pe lîngă fratele nostru, zice cel mijlociu.

— Să răpunem pe Ţugulea, zise fratele cel mai mare. Tu să-i iei calul şi eu nevasta.

Cum plănuiră, așa și făcură.

Peste noapte se sculară și cu o mînă tremurîndă taie pe Țugulea, îi ia fata și calul și o rup d-a fuga; și fugi, și fugi, pînă ce, cînd se crepa de ziuă, era aproape de satul lor.

Fata unde se puse pe un plîns de nu o putură mîngîia cu nici un chip.

— Noi suntem înțeleși, îi ziseră frații. Să știi că te omorîm și pe tine, daca ne vei spune că noi am ucis pe Țugulea.

Ajunseră la părinții lor.

Cînd auziră părinții lui Țugulea că a fost ucis într-o bătaie cu niște zmei, după cum îi spuseră frații, plîngeau și lemnele și pietrele de mila lor. Nu puteau ei face să li se usuce lacrămile de la ochi, ferească Dumnezeu. Și se tînguiau și se boceau, de nu se mai puteau astîmpăra.

Fata plîngea și ea, biet, înfundat, căci nu cuteza să dea grai din gura ei.

Țugulea scăpase cu o scînteie de viață, căci frații nu-l omorîse de tot. Cînd a fost dat ei cu sabia, le-a tremurat mîna de frică și nu i-a retezat capul. El, viindu-și nițel în simțiri, și neputîndu-se scula, a început a geme de durere și urgie, mai cu seamă cînd văzu că nu era lîngă dînsul nici fata, nici calul.

Și gîndindu-se la tristea lui și la biata fată pentru care nu știa ce o să pață și ea din mîna fraților lui, își aduse aminte de vultur și de urs.

Nu trecu mult și se pomeni cu vulturul la capul lui. Și pe cînd îi spunea ce păți, odată se auzi prin pădure glasul ursului: mor! mor! mor!

Venea, nene, ursul, de duduia pădurea, trosnea uscăturile pe unde călca și răpăia ramurile pe unde trecea.

Vulturul cît p-aci era s-o ia la sănătoasa, dară daca văzu că și ursul vine în ajutorul lui Țugulea, se lăsă din zbor iarăși lîngă dînsul.

Abia mai putu Țugulea să spună și ursului ce păți. Apoi cu grai stins ceru nițică apă. Vulturul se repezi la fîntînă și-i aduse apă în gușă. Pînă atunci zise ursului să-i pipăie ranele, fiindcă el nu e cîrnic, și să-i așeze toate oscioarele la locul lor, de vor fi zdrobite.

Cum îi aduse apă, Ţugulea bău. Ursul zise vulturului:

— Ce vom face acum şi noi pentru binefăcătorul nostru, ca să nu-l lăsăm să moară?

— Să-mi cauţi două citurele, răspunse vulturul, să mi le legi de picioare, şi mă voi duce ca gîndul să aduc leacuri pentru Ţugulea de la apa Iordanului, unde sunt două fîntîni cu apă vie şi apă moartă, căci şi el ne-a făcut atîta bine.

Căută ursul citurelele, le legă de picioarele vulturului şi acesta zbură ca vîntul înspre apa Iordanului şi se întoarse ca gîndul.

Ursul nu se mişcă de la capul lui Ţugulea.

Cum veni vulturul, turnă ursul apă moartă peste toate ranele şi se închegă carnea, turnă apoi de două, trei ori, apă vie şi se vindecă Ţugulea de toate metehnele, rămîind cum l-a făcut mă-sa, sănătos şi întreg.

Văzîndu-se Ţugulea voinic ca şi mai-nainte, mulţumi vulturului şi ursului, apoi le zise:

— Eu văz că m-aţi iubit mai mult decît fraţii mei. Nu mai am nimic pe lume acum. De azi încolo voi trăi cu voi ca nişte fraţi.

— Priimim bucuroşi, răspunse vulturul. Dară cum vei putea trăi departe de iubita ta şi de şoimuleanul tău?

— Daca nu este cu putinţă, mai zise Ţugulea, să...

— Să-ţi tai cuvîntul cu miere, răspunse ursul; dară trebuie să fie cu putinţă. Vulturul se va duce ca ştafetar, să afle ce este pe la fraţii tăi. Eu voi şedea cu tine şi, cînd va fi vreme cu prilej, vei merge să-ţi iei soţia şi, de voieşti, vom conceni şi pe fraţii tăi.

— Bune sunt poveţele astea, adause Ţugulea.

Se duce vulturul, află toate întîmplările şi se întoarse de spuse lui Ţugulea ca să facă ce o face mai curînd, căci pe fată o silesc toţi cu totul să ia de bărbat pe unul din fraţi, cu gînd că Ţugulea este mort.

Cum auzi Ţugulea, porni cu tovarăşii lui, vulturul şi ursul, şi peste cîteva zile ajunseră aproape de casa lor. Aşteptară pînă înseră şi se duseră pe-ntunerec[1] în curte.

Intrînd un curte, ursul începu să mormăie. Fraţii ieşiră afară speriaţi şi se luă după urs, ursul coti şi se întoarse lîngă Ţugulea.

Între acestea, fata îi luă armele de unde le pusese fraţii şi întîmpină pe Ţugulea cu ele. Iară vulturul se repezi la

[1] *Pe-ntunerec:* Fila deteriorată în exemplarul textului de bază.

coșar, unde era calul lui Țugulea care tot nicheza, îi dezlegă căpăstrul cu ciocul, și el veni lîngă stăpînu-său.

Ursul și vulturul își luară ziua-bună după ce-l văzură înarmat și plecară zicîndu-i să se păzească a nu cădea în capcană.

După plecarea lor, Țugulea întră în casă, la părinți. Ei nu-l mai cunoșteau. Dară fata, cu lacrămile șuroaie pe obraz, le povesti adevărata istorie a omorîrei lui Țugulea.

Frații lui Țugulea adunase pe toți megiașii, zicînd că a intrat ursul în sat. Cînd veniră și văzură pe Țugulea, rămaseră ca bătuți de Dumnezeu.

Calul lui Țugulea sări și-i omorî pe amîndoi cu picioarele, apoi veni lîngă stăpînul lui cel adevărat, lăcrimă și îi linse mîinile.

Cînd auziră megiașii faptele cele proclete ale fraților lui, ziseră că urgia lui Dumnezeu a căzut peste dînșii, omorîndu-i calul.

Tocmai istorisea părinților lui tot ce pățise în pribegia lui Țugulea, cînd deodată se auzi un zgomot în curte.

Ieșiră să vază ce este. Ce gîndiți că mi-au văzut?

O ceată de ostași. Căpetenia ostașilor descălecă, se apropie și-i dădu niște cărți împărătești.

Împăratul strirlor murise. Această carte ce-i aduse era adiata împăratului. Căci bolnav fiind pe patul morții, l-a fost întrebat sfetnicii și gloatele pe cine le lasă împărat, pentru că n-avea alți copii.

Împăratul le-a fost răspuns că mai vrednic nu cunoaște pe nimeni decît pe Țugulea. Atunci s-a scris adiata, s-a iscălit de împărat și de toată obștea.

A două zi, Țugulea a pornit la împărăția lui cu soția și părinții săi. Cum ajunse acolo, veni știre că este ales de împărat și la cetatea ce o scăpase din urgia zmeoaicei, a fetelor și a ginerilor ei. Pasămite murise și împăratul d-acolo și nici el n-avea urmași.

Apoi Țugulea, unind amîndouă împărățiile, se cunună cu fata, iubita lui, și făcu o nuntă de se duse vestea peste tot pămîntul și rămase de povestit la urmașii urmașilor lor.

Și domniră pînă ce Dumnezeu voi cu ei. Iară eu:

Încălecai pe un lemn,
La bine să vă îndemn;
Încălecai pe un cocoș
Să vă spui la moș pe groș.

COPIII VĂDUVULUI ŞI IEPURELE, VULPEA, LUPUL ŞI URSUL

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om. El avea o fată şi un băiat. Şi rămîind văduv de muma copiilor, îl îndemnă ariciul să se însoare de a doua oară. Neveste-sei îi sta aceşti copilaşi ca sarea în ochi. Nu era dimineaţă, nu era seară, nu era clipă lăsată de la Dumnezeu să nu-i amărască. Cînd îi ciocmăgea, cînd îi cicălea şi cînd îi da tutulor răilor gonindu-i.

Copiii, biet, ca copiii, nu ştiau ce să facă, ce să dreagă, ca să umble după placul ei; dară în deşert. Nu mai aveau zi albă, căci ea se ţinea mereu de cîra lor. Într-o zi, ea zise bărbatului ei:

— Mă, bărbate, de nu ţi-ei lua copiii să-i duci undeva în pustietate, ca să-i prăpădeşti, eu pîine cu sare de pe un taler cu tine nu mai mănînc.

— Da bine, fa nevastă, cum să prăpădesc eu aşa bunătate de copilaşi? Şi unde să-i duc?

— Nu ştiu eu d-alde astea. Să faci ce zic eu, ori mai multe nu.

Ce era să facă bietul om? Să nu o asculte, îi era că i se risipeşte casa şi îşi pierde rostul. Să o asculte, îi era milă de copii. După ce-l mai ciocmăni muierea o toană, puse în gînd să-i facă voia, căci limbuţia nevestei îl scosese afară din ţîţîni.

Se sculă, deci, de dimineață, își luă copiii și plecară împreună cu vorba că merge la lemne. Fata, ca una ce era și mai mare decît băiatul, luă în șorț vro doi pumni de mălai și presără pe drum, pînă în pădure. Aci daca ajunseră, tatăl lor le făcu focul, apoi le zise:

— Iată, copii, v-am făcut focul; stați aici și vă încălziți, că eu mă duc ia, cît colea, să tai niște lemne, și cînd mă voi întoarce am să vă aduc mere.

— Bine, tătuță, răspunseră copiii, numai să nu zăbovești mult, căci ne este frică singuri.

— Fiți pe pace din partea asta.

Zise și plecă. El se opri la o depărtare cît arunci cu o zburătură de țandără, și se sui într-un copaci și legă un căpătîi de scîndură de vîrful copaciului. De cîte ori bătea vîntul scîndura se lovea, iară copiii ziceau:

— Auzi, tata taie lemne.

El însă se întoarse la nevastă, și îi spuse ceea ce făcuse. Iara daca se făcu seară, puseră masa și mîncară. Mai rămîindu-le niște fărămituri, îi zise nevasta:

— Unde or fi copiii tăi, bărbate? Ar putea să mănînce și ei ceea ce ne-a rămas.

— Iată-ne aci și noi, iată-ne aci.

Și ieșiră de după coșul bordeiului și mîncară.

După ce se sculă tatăl copiilor, vitrega întrebă pe copii cum a nemerit de s-au întors. Iară fata îi povesti tot ce făcuse, și cum se ascunseseră după coș, daca ajunseră acasă, de frică să nu-i bată.

Pasămite ei se luase după dîra de mălai ce o presărase fata, cînd merseră în pădure.

Mai trecu, ce mai trecu, și strigoaica de vitregă iară se ținu de cîra bărbatului său ca să-și prăpădească copiii.

Și neavînd ce-și face capului, tatăl își luă copiii și plecă cu dînșii iarăși în pădure.

Fata voi să ia și de astă dată mălai, dară nu mai găsi; se duse la vatră să ia cenușă, dară vitrega o lovi cu vătraiul peste mînă.

Ajungînd în pădure, tatăl lor le făcu focul, și îi lăsă acolo ca să se ducă să taie lemne. Și s-a cam mai dus, și dus a fost, căci pe la dînșii nu se mai întoarse.

Așteptară ce așteptară, și daca văzură copiii că tatăl lor nu se mai întoarce, o luară și ei înspre partea încotro se dusese el, ca să-l caute. Și negăsindu-l orbăcăiră și ei

prin pădure pînă înde seară. Băiatul, mai mic fiind, începu să scîncească de osteneală și de foame. Fata se văicărea și ea că nu știa ce să-i dea de mîncare și unde să se aciuieze.

Umblau ce umblau, și iarăși se întorceau la focul unde îi lăsase tatăl lor. Băiatul scîncea mereu, că era rupt de osteneală. Amurgul dase peste dînșii nemîncați și neodihniți.

Atunci fata, ca să împace pe copil, să-l facă a adormi cu gîndul la mîncare și să nu mai plîngă, băgă în spuza focului o baligă de vacă ce găsi pe-acolo prin pădure, și zise fratelui său celui mai mic:

— Taci cu dada, băiețelul dadei, că uite am pus turta în foc să se coacă. Pînă atunci pune capul ici în poala dadei și trage un somnuleț bun.

Băiatul crezu pe soru-sa și tăcu. Într-acestea iată că se pomenesc cu un unchiaș.

— Bună vremea, nepoților, le zise.

— Mulțumim dumitale, moșicule, îi răspunde fata.

— Dară ce aveți acolo în foc?

— Ce să avem, tată moșule, iaca am pus o baligă de vacă ca să împac copilul ăsta, care este rupt de osteneală și pocîltit de foame.

Și după ce mai șezu nițel, zise moșul să o scoată din spuză că s-o fi copt. Fata se supuse; dară cam cu îndoială. Cînd ce să vedeți d-voastră? scoase o pîine albă ca fața lui Dumnezeu.

Pasămite moșul acela era chiar Dumnezeu, fără însă să știe fata ceva despre asta.

Văzînd fata o astfel de minune se spăimîntă. Vezi că știa ce pusese ea acolo, și acum iaca ce scoase.

Se puseră cu toții și mîncară. Mîncau mereu și pîinea nu se mai sfîrșea.

Apoi moșul luă o viță de păr din capul fetei, făcu lațuri și un arculeț, și dîndu-le băiatului, le zise:

— Acum aveți pîine. Cu astea prindeți păsările ca să aveți ce mînca.

— Mulțumim, tată moșule, mulțumim, răspunseră amîndoi deodată.

Apoi moșul învățâ pe băiat cum să se întrebuințeze cu lațurile și cu arcul, îi lăsă acolo și el se făcu nevăzut.

De aci înainte băiatul umbla prin pădure și prindea păsări; iară soru-sa le gătea și aveau de mîncare.

Ei se făcuseră mari și li se urîse a mai mînea seara prin scorburi și prin hățișuri. Ar fi voit să aibă și ei un locșor să puie capul pe căpătîi.

Umblînd băiatul în vînat, într-una din zile întîlni un iepure. El întinse arcul să-l săgeteze. Dară iepurele îi zise:

— Nu mă săgeta, voinicule, că ți-oi da un pui de ai mei carele îți va fi de mare folos.

Băiatul ascultă pe iepure și îi luă puiul. Merse mai înainte și se întîlni cu vulpea. Ea îi zise ca și iepurele, și îi luă un pui. Mai merse ce merse, și întîlnindu-se cu lupul, îi luă și lui un pui, căci îl ascultase și nu-l săgetase. Asemenea făcu daca se întîlni și cu ursul.

Acum băiatul avea patru fiare, pe care le numea cățelușii lui. Se întoarse, deci, la soru-sa, cu cățelușii după dînsul și îngrijea de ei ca de un lucru mare.

Odată, ce-i veni fetii în gînd, zise fratelui său:

— Urcă-te leică într-un copaci mare și te uită în toate părțile, doară de vei vedea ceva așa care să semene a sat. Căci li se acrise tot umblînd încoace și încolo prin pădure ca niște haidamaci, urgisiți de Dumnezeu.

Și se sui băiatul și-l întrebă soru-sa:

— Vezi ceva, leică?

— Nu văz nimic, decît, uite, în partea asta încoa drept înainte, mi se alicește albind ceva; dară nu știu ce este că nu mi s-alege, fiind prea departe.

— Uită-te bine, îi mai zise fata și să ții minte încotro este, și dă-te jos să mergem drept acolo.

După ce merseră o zi, iară se sui într-un pom nalt, se uită într-acolo și văzu bine că sunt case. Și dacă îl întrebă fata, el spuse ceea ce văzu.

Și plecară și merse voinicește pînă ce ajunseră drept acolo. Cînd colo, ce să vază? niște palaturi ca de domn: era sălășluința unui zmeu; intrară, dară nu văzură pe nimeni. Atunci se pune fata și scutură, și dereticâ, și așeză toate lucrușoarele pe la locurile lor; apoi găti bucate și se puse la masă și mîncă cu frate-său. Apoi se ascunseră într-o cămară.

Seara, iacă-te că vine și zmeul. Văzu el că nu este toate tabără cum lăsase, și începu a zice:

— Cine mi-a făcut ăst bine să-i fac și eu lui.

Ei ieșiră de unde erau ascunși, și fata îi răspunse:

— Eu am scuturat și am dereticat.

Și așa bine ce-i păru zmeului, cît nu se poate spune. Puseră masa, mîncară cu toții și se culcară. A doua zi băiatul își luă cățeii și plecă în vînat, că așa era treaba lui. Asemenea făcu și zmeul. Seara cînd se întoarseră, găsiră mîncărică și fierturică gata. Se puseră de îmbucară și se veseliră.

Azi așa, mîine așa, trecea zilele ca păcatele de iute. De cîtăva vreme zmeul se întorcea de la vînătoare înaintea băiatului. Se dedulcise, vezi, la vorbă cu fata. Și din vorbă în vorbă, începu a mi-ți simți zmeul că îi cam tîcîie inima cînd se da pe lîngă fată, ori cînd aceasta îi zîmbește și îi spune cîte ceva gogleze. El pricepu, hoțomanul, de ce nu-l mai trage inima să meargă la vînat, și căta fel de fel de pricini ca să rămîie acasă.

Și tot astfel pînă ce se îndrăgosti cu fata cum se cade. Băiatul își căta de treaba lui și nu băga de seamă că zmeul începuse a umbla cu șotia. El știa o dreptate, și încolo pace bună. Zmeului și fetei începu a li se părea că băiatul le tot sta în cale. Ce făceau, ce dregeau, li se părea că tot de el se împiedică. Dară el, săracul, nici nu vedea, nici nu auzea. El nu lua aminte la șoaptele lor, nu se uita la tertipurile și la renghiurile ce-i tot juca: ba, că a venit prea tîrziu, și, ca să nu se treacă bucatele din fiert, ei mîncaseră mai naainte, și lui îi da, te miră ce; ba că a venit prea devreme și să mai aștepte pînă să se puie masa; ba că una, ba că alta, cînd se supăra soru-sa pe cățeii lui, cînd zmeul îi căta chiondoriș, și multe d-alde astea, și de toate.

Într-o zi zmeul se vorbi cu sora băiatului ca să-l omoare, și să se scape de el. Zmeul voia să se ducă în pădure după dînsul și să-l mănînce.

— Nu te duce, vai de mine, îi zise ea, că te face mici fărîme cîinii lui.

— Apoi cum să facem dară?

— Lasă că pui eu la cale, și pe urmă îți spui eu ce să faci.

Și astfel fiind șiritenia, sora băiatului începu să se milogească pe lîngă frate-său, că îi este urît singură acasă. Pentru aceasta îl rugă ca să-i lase cățeii să-i ție de urît. Deocamdată frate-său nu voi, căci se învățase cu ei. Dară după mai multe rugăciuni, i se făcu milă de soru-sa, și-i lăsă cățeii ca să-i ție de urît.

Plecînd el în vînat fără cățeii lui, soru-sa îi luă, îi băgă într-o văgăună de munte, și puse împreună cu zmeul un

bolovan mare la gura văgăunei. Apoi zmeul se luă după dînsul în pădure.

Văzînd el pe zmeu de departe că vine necăjit și trăcănit după dînsul, se sui într-un copaci. Cum ajunse, zmeul îi zise:

— Dă-te jos, vrăjmașule, că am să te mănînc.

— De mîncat, mă vei mînca; dară pînă una alta, dă-mi răgaz să cînt un cîntecel de cînd eram tinerel, răspunse băiatul.

— Ei, aide, hatîrul ți-e mare. Dară cîntă mai curînd, că n-am vreme de pierdut.

El cîntă:

Uu! N-aude,
N-a vede,
Na greul pămîntului,
Și ușorul vîntului,
Cățelușii mei,
Că vă piere stăpînul.

— Ei acum dă-te jos să te mănînc, zise zmeul.

— Mai stai nițel, răspunse băiatul, să mai cînt un cîntecel, și na opinca asta de o roade pînă atunci.

El cîntă același cîntec. Și ca să mai cînte un cîntec, îi dete încă o opincă.

Văzînd că nu se simte nimic, el îi dete și căciula să o roază pînă va cînta și a patra oară.

Ce să vezi d-ta? Cînd a strigat întîi, a auzit iepurele, și zise:

— Auziți, fraților, se prăpădește stăpînul nostru.

— Taci urechi de cîrpă, îi zise vulpea și-i trase o palmă, tu să gîndești stăpînului nostru așa?

Cînd a strigat a doua oară, a auzit vulpea. Zicînd ea ce zise și iepurele, lupul i-a tras o palmă și i-a răspuns întocmai cum făcuse vulpea iepurelui.

Cînd a strigat a treia oară, a auzit lupul. Și zicînd și el ceea ce zisese vulpea, ursul îi trase o palmă și lui și îl înfruntă de ce să gîndească stăpînului așa rău.

Dară cînd a strigat a patra oară, auzi și ursul. Iepurele începu să se fîțîiască că pe nedrept a fost înfruntat.

— Lasă că ne-om judeca pe urmă, zise ursul, acum să vă vedem la lucru. Puneți mîna toți cu totul să dăm bolovanul la o parte și să mergem într-un suflet să ne scăpăm stăpînul de la pieire.

Puse iepurele umărul, dară nu se cunoscu nimic. Puse și vulpea, și pare că începu să se cunoască oarecum că se mișca bolovanul. Puse și lupul umărul, și cletină; iară cînd puse, măre, ursul, umărul lui, se dete bolovanul d-a rostogolul, și ursul peste el. Și ieșiră cu toții afară. Apoi se sfătuiră a merge ca vîntul; iară nu ca gîndul căci se prăpădesc.

Băiatul dacă văzu că nu vin cățelușii lui, tocmai începuse a se da jos, căci zmeul îl înteţise cu îmbiala. Cînd, unde îmi venea măre, cățelușii, și îmi venea ca vîrtejul dus de furtună, și într-o clipă ajunseră drept acolo. Băiatului îi veni inima la loc, căci o cam sfeclise.

Iară zmeul, daca îi văzu și el se făcu un buștean pîrlit. Cum ajunseră cățelușii, îi ziseră:

— Ce poruncești, stăpîne?

— Vedeți voi busteanul ăla pîrlit?

— Îl vedem.

— Să mi-l faceți harta, parta; să mi-l scuturați, să mi-l sfîșiați, tot trupul să-i mîncați, doar inima și ficații să-i lăsați, că-mi trebuie mie.

Unde mi se puse, cinstiți boieri, ăi cățeluși pe busteanul cel pîrlit și unde mi ți-l hărtăniră de nu se alese nici praful de dînsul. Într-o clipeală de ochi nu mai rămase de dînsul decît inima și ficații.

Și dîndu-se jos din copaci, băiatul făcu o frigare, puse inima și ficații zmeului într-însa, și o luă d-a spinare. Apoi se întoarse acasă cu cățeluși cu tot.

Daca ajunse acasă, dete frigarea soru-sei să o puie la foc ca să se frigă cărnurile. După ce începu a se părpăli, băiatul luă frigarea din mîna suroru-sei, crestă friptura pe de toate părțile și îi dete sare multă. Și puind-o iarăși la foc o lăsă să se frigă pînă ce era cu mustul într-însa. Apoi luînd frigarea în mînă, zise soru-sei:

— Uită-te, soro, la mine, căci de cînd te cunosc, eu nu ți-am văzut ochișorii.

Ea se uită la dînsul. Iară el îi dete cu frigarea peste ochi, de o orbi. Și îi zise:

— Soru-mea! să plîngi pînă vei umplea cu lacrămile tale nouă buți, la cea d-a noua voi veni și eu să-ți ajut, și numai atunci să-ți vie ochii la loc.

O lăsă acolo să-și ispășească păcatele; iară el plecă cu cățelușii săi, cîntînd din caval. Și se duse, și se duse, pînă ce ieși din codrul acela năprasnicul. Mai merse ce mai

merse și dete de un sat. Și însetoșînd, se duse la o casă și ceru nițică apă. Baba, stăpîna casei, îi zise:

— N-am dragul mamei, apă; căci la noi se află numai o fîntînă. În ea este sălașul unui balaur mare; și el lasă să ia apă numai pe cei ce îi dăruie cîte un cap de om.

— Ad-o vadra, răspunse el, să mă duc eu să aduc apă.

El luă vadra și se duse la fîntînă. Luă apă și bău, și aduse babei vadra plină. Cum o văzu baba o bău toată, căci era friptă de sete. Ea îl rugă să-i mai aducă una, și daca îi aduse, o bău și pe aceea.

— Dumnezeu să primească, și să te norocească, dragul mamei flăcăiaș! îi mai zise baba. Și uitasem gustul apei de cînd n-am mai băut. Nu mai rămăsese suflet în mine. P-aci, p-aci, era să mă sfîrșesc de sete. Mai adu-mi una, și să o găsești pe lumea cealaltă.

Flăcăul se duse să mai aducă o vadră. Cînd ce să vază? La gura fîntînei o fată frumoasă de s-o sorbi într-o bărdacă și gingaș îmbrăcată, plîngea cu lacrămile cît pumnul.

— De ce plîngi și te tînguiești, fată mare, o întrebă el?

— Cum n-ași plînge și cum nu m-ași tîngui, cînd îmi aștept moartea din clipă în clipă?

— Da de ce să mori, surată?

— Apoi d-ta nu știi că aici în fîntînă este un balaur mare de șarpe care bîntuie omenirea?

— Am auzit de așa ceva; dară nici nu știu, nici n-am văzut; căci eu sunt de pe alte moșii, și numai acum am ajuns aici. Dară tu de ce să stai aici să te mănînce balaurul? Au doară n-ai părinți?

— Ba am și părinți și tot. Însă la noi este obiceiul ca fiecare să dea cîte un cap de om acestui nesățios balaur, ca să-i lase să ia apă de la fîntînă, căci numai astă fîntînă este în coprinsul acesta; și acum este rîndul nostru să dăm om pentru mîncare acestei jivine. Și tata numai pe mine mă are; el m-a adus ca să-și facă rîndul și tata este împăratul locului acestuia.

Lui i se făcu milă de dînsa și îi zise:

— Nu te teme, fetico, de nimeni, căci sunt și eu pe aici. Ești cu mine.

— Cîți voinici ca d-alde tine, și încă și mai chipeși, și mai țanțoși decît tine, mai răpuse astă fiară blestemată.

— Să mă bizui și eu; și de m-o răpune și pe mine, atîta jaf în ciuperci, căci n-are cine să plîngă după mine, afară

doară de cățelușii mei, daca mă vor lăsa și ei să mă prăpădesc.

— Du-te, voinicule, de-ți scapă măcar viața ta, căci stînd aici, amîndoi, pierim.

— Ce semne are balaurul cînd iese afară?

— Începe a urla fîntîna.

— Bine. Ia caută-mi tu mai bine nițel în cap, și cînd vei auzi urletul să mă scoli, de voi fi adormit; dară nu care cumva să umbli în tolba mea cu săgețile.

Și puse capul în poala fetei, și îndată adormi, ca și cînd l-ar fi lovit cineva cu muchea securei în cap.

Fata nu se putu ține și umblă la uneltele lui și-i perdu o săgețică de care punea el în arculețul lui. Și auzind fîntîna că începe a urla, ea se temu de a-l scula, ca să n-o dojenească că i-a călcat vorba. Și unde începu a plînge cu foc și cu pîrjol, de ți se rupea inima de mila ei. Și picînd o lacrimă de ale ei pe obrazul lui, el odată sări drept în sus, zicînd:

— Ce fu oare aceea ce pică pe obrazul meu că m-a fript în ficați?

— Lacrămile mele, îi răspunse fata. A început să urle puțul.

Atunci flăcăul își luă arculețul în mînă. Și ducîndu-se la gura fîntînei, odată răcni:

— Ieși mai curînd afară, fiară spurcată!

— Ce ai cu mine, voinicule, răspunse șarpele, că te lăsai să iei apă cît voiși.

— Ieși, dihanie urîtă, cu mine să te lupți.

— Eu n-am nimic cu tine, du-te într-ale tale și dă-mi pace să-mi făptuiesc treburile mele, după învoiala ce am eu cu oamenii locului acestuia, și după cum m-a lăsat pe mine Dumnezeu.

Atunci băiatul nici una, nici două, întinse arcul și zburînd săgeata, luă o limbă balaurului; căci avea nouă limbi acea jiganie. Și ieșind șarpele se luă la luptă cu dînsul. Îi juca limbile în gură ca fulgerul și le arunca asupra băiatului, de să-l prăpădească. Iară el mai trase o săgeată, și-i mai luă o limbă, și încă una, și iară una, pînă ce îi săgetă opt limbi. Cînd să puie și a noua săgeată, ia-o de unde nu e. Se repezi iute și luă fetii din cap un ac, îl puse la arc, și cu el luă și limba a noua a balaurului. Și curse din fiară niște sînge negru și mohorît și cu o duhoare de-ți era scîrbă.

Se mai zvîrcoli ce se mai zvîrcoli dihania, și rămase moartă bumbenă.

Și cerînd batista de la fată, legă limbile într-însa și plecă cîntînd din caval, cu cățeii după dînsul.

Îl strigă fata, îl chemă, și daca văzu că nu se întoarce, se uita cu jind după dînsul. Apoi se puse de iznoavă pe plîns.

Văzînd tatăl fetei că se întîrzie timpul, și crezînd că balaurul îi va fi mîncat fata, trimise un țigan cu vadra să aducă apă. Țiganul fiind la bucătărie, avea un cuțit mare la brîu.

Daca ajunse la fîntînă, se sperie, bahnița, văzînd fata vie nevătămată, iară pe balaur mort într-un băltac de sînge cît pe colo de mare. Apoi viindu-și nițel în fire, și încredințîndu-se că șarpele e mort, ce-i da lui dracul în gînd, că-și scoase cuțitul din teacă și începu a mi-ți cresta pe șarpe și cruciș și curmeziș, pînă ce îl făcu ciopăți, ciopăți, și se umplu de sînge de sus pînă jos. Așa plin, ca un parlagiu de la zahana, se întoarse fuga la împăratul și spuse că a făcut o izbîndă mare, că omorîse, adică, pe șarpele ce-i bîntui împărăția și-i scăpase și fata de la moarte.

Împăratului nu prea îi venea să crează spusele țiganului, dară după ce-i aduse fata și o văzu, crezu.

Fata spuse că altul l-a omorît, dară țiganul striga în gura mare că el a făcut acea vitejie și cerea să-i dea fata de soție, căci așa zisese împăratul, că cine i-o scăpa fata de la moarte, a lui soție să fie.

Fata nu vrea nici în ruptul capului să ia pe țigan de bărbat. Atunci se uită prin butia roții înspre partea în care plecase voinicul cu cățelușii lui și-l văzu, și-l arătă și tatălui său.

Împăratul trimise numaidecît după dînsul niște olăcari, îl ajunse și-l rugară să se întoarcă că voiește împăratul să-l vază și să-i vorbească.

El se mai împotrivi nițel. Dară, dacă văzu că-l întețesc cu rugăciunile, se înduplecă și se întoarse.

Cum îl văzu împăratul, îi zise:

— Flăcăule, tu mi-ai scăpat fata de la moarte?

— Eu, împărate.

— Minte, împărate, zise și țiganul.

— Putere-ai tu, voinicule, să ne dovedești, că tu ești acela ce a ucis fiara spurcată?

— Limbile chiar ale dihanii ar putea să mărturisească, răspunse el.

Atunci scoase batista și-i arătă limbile.

— Aceasta este batista mea, tată, îi zise și fata. Eu i-am dat-o de a pus limbile într-însa.

Țiganul o sfeclise. El rămase ca trăsnit din cer, cînd văzu limbile.

Împăratul trimise de aduse căpățîna balaurului. Și căutînd văzură toți cei de față că ea n-avea limbi.

Împăratul hotărî ca pe fată să o ia de soție voinicul carele a ucis balaurul, iară pe țigan porunci de-l legă de coadele a doi cai neînvățați, și dîndu-le drumul l-a rupt în două.

Apoi făcu o nuntă d-alea înfricoșatele. Așa nuntă ș-așa veselie mai rar.

Iară el daca se văzu în bine, își aduse aminte și de păcătoasa de soru-sa. Nu trecu mult de la cununie, și se duse cu cățeii după dînsul să o caute și să o mîntuiască și pe dînsa. O găsi deci plîngîndu-și păcatele. Umplusese opt buți de lacrimi. El îi ajută la butia a noua și o umplu și pe aceasta. Apoi spălîndu-se ea pe obraz și pe ochi cu amestecătura aceasta de lacrimi, îi veni văzul.

Ea însă tot cu gîndul dracului. Cum se făcu cu lumini îi zise:

— Frate, este mult timp de cînd nu ți-am mai căutat în cap. Pune capul ici în poala dadei, și mai trage un somnișor, ca să ne mai aducem aminte din copilărie.

— Că bine zici, soro. Ia să mai uităm necazurile.

Și puse capul și adormi. Soru-sa atunci îi înfipse un os din oasele zmeului după urechi, și îndată muri fratele său. Apoi luîndu-i trupul, îl băgă într-un butoi, îl înfundă bine și îl dete pe gîrlă.

Cățeii cum simțiră că li s-a răpus stăpînul, se puseră pe un chiloman de-ți venea să-ți iei lumea în cap. Iară lupul începu a alerga cu nasul în vînt în toate părțile pînă îi dete de urmă. Și se luară cu toții după dînsul pe marginea gîrlei pînă îl dete apa mai [la] mal. Ursul se ațînea mereu, pînă îi veni bine, se repezi în apă, luă butoiul în brațe, ieși cu dînsul la uscat și trîntindu-l o dată, se sparse. Scoaseră trupul stăpînului lor din butoi și începură să-l plîngă.

Stînd ei acolo și plîngînd, iată că vine o coțofană și tot jucînd și fîțîind din coadă, zicea:

— Cața, cața! să prindeți o coțofană faură, dară nu pe mine, ci alta ca mine; să-i rupeți gîtu în două, și să picați

trei picături de sînge peste mortăciunea ce o plîngeți, și va
455 învia.

Dară vulpea cea șireată îi răspunse:

— Ce zici, tu, ce zici? ia dă-te mai încoace și mai spune o dată, că n-auz bine.

Coțofana se dete mai aproape și tot juca. Și cînd era
460 să mai zică încă o dată, haț! pune vulpea ghiara pe dînsa și o prinde.

Și rupîndu-i gîtul, pică trei picături de sînge peste stăpînul lor și învie.

— Of! Doamne! greu somn mai dormii, zise el.

465 — Puteai tu să dormi mult și bine, daca nu eram noi.

El spuse că nu știe ce are de îl doare după ureche. Ursul se uită, și văzînd osul zmeului, puse gura și supse rana pînă ce ieși osul, apoi începu a linge, și linse, și linse, pînă ce se închise și se vindecă. Se spălă pe ochi, și luîndu-și ca-
470 valul plecă cu cățelușii după dînsul și ajunse la soțioara lui care îl aștepta cu inima sărită.

Trimise slujitori împărătești de aduse pe soru-sa. Și adunînd pe judecătorii cei mari, tot boieri din doisprezece, merse de se jelui, și ceru să facă judecată dreaptă între el
475 și soru-sa. Boierii găsiră cu cale ca ea cu moarte să se omoare. Iară împăratul se coborî atunci din scaunul împărăției și puse pe ginere-său, fiindcă văzu și el acum că era viteaz, drept și milos ca un împărat bun.

Iară eu încălecai etc.

FATA MOȘULUI CEA CU MINTE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om bătrîn care avea o fată mare, de se dusese vestea în lume de vrednicia ei. Moșneagul (unchiașul) se căsători de a doua oară cu o babă, care avea și ea o fată mare.

Baba, însă, punea pe fata unchiașului la toate greutățile casei; iară fata ei se clocise de ședere.

Biata fata unchiașului torcea, țesea, făcea pîine, mătura și scutura fără să zică nici pis! dară baba punea parte fetei sale, și pîra la unchiaș pe fiica lui și o tot ocăra.

Nu era ziuliță lăsată de Dumnezeu să nu se certe cu el, ca să-și gonească copila, și-i zicea:

— Daca nu-ți vei duce fata de aici, pîine și sare pe un taler cu tine nu mai mănînc.

Bietul om se cam codea; dară baba într-o noapte turnă apă pe vatră și stinse focul ce-l învălise fata unchiașului de cu seară.

A doua zi, dis-de-dimineață, se scoală fata să facă focul, fiindcă tot pe ea cădea păcatele; dară foc nu mai găsi în vatră.

Atunci, de frică să nu o ocărască mumă-sa cea vitregă, se urcă pe bordei, se uită în toate părțile, doară va vedea încotrova vreo zară de foc, ca să se ducă să ceară măcar un cărbune; dară nu se văzu nicăiri ceea ce căuta ea. Cînd, toc-

mai cînd era să se dea jos, zări spre răsărit abia licărind o mititică vîlvotaie: se coborî de pe coperiș și o luă într-acolo.

Se duse, se duse și la foc nu mai ajunse; dară în drumul ei întîlni o grădină părăginită, care o strigă zicîndu-i:

— Fată mare, fată mare! vino de-mi curăță pomii ce mi-au mai rămas de omizi; și, cînd t-ei întoarce, ți-oi da poame coapte să mănînci.

Se apucă fata de lucru numaidecît și cum isprăvi, îndată plecă.

Mai încolo dete peste un puț, care îi strigă:

— Fată mare, fată mare! vino de mă sleiește, că ți-oi da apă rece, să te răcorești cînd t-ei întoarce.

Fata slei puțul și plecă înainte.

Merse ce merse și dete peste un cuptor, care-i strigă și acesta:

— Fată mare, fată mare! vino de mă lipește și mă șterge de cenușe, și, cînd t-ei întoarce, îți voi da azimă caldă.

Fata lipi și șterse cuptorul și-și căută de drum.

Mai merse nițel și dete peste o căscioară, și bătu la poartă.

— Cine e acolo? îi zise dinăuntru; daca e om bun să intre, daca nu, să nu vie, căci am o cățelușe cu dinții de fier și cu măselele de oțel, și-l face mici fărîmi.

— Om bun, răspunse fata.

După ce intră, fiindu-i frică de mumă-sa vitregă să nu o bată dacă se va întoarce acasă, pentru că întîrziase, întrebă daca nu cumva are trebuință de o slujnică. Sînta Vinerea, care locuia înăuntru și care priimi pe fată, îi răspunse că are trebuință de o asemenea fată; ea rămase acolo.

Mai întîi îi spuse că treaba ce are să facă dimineața este să dea de mîncare puilor ce-i avea în curte, însă mîncarea să fie nici caldă, nici rece; apoi să scuture și să deretice pîn casă. Iară maica Sînta Vinerea plecă la biserică. Fata făcu tot, precum îi poruncise.

Cînd veni acasă, Sînta Vinerea întrebă pe puii ei, carii erau balauri, șerpi, nevăstuici, ciuhurezi, șopîrle, năpîrci și gușteri, cum le-a dat mîncarea, și toți răspunseră că n-a băgat de seamă daca a lipsit ea de acasă: așa de bine au fost căutați.

Intră în casă maica Sînta Vineri și văzu toate lucrurile așezate la locul lor și rămase foarte mulțumită.

După cîtva timp, zise fata:

— Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinți, fă bine și-mi dă voie să mă duc.

— Du-te, fata mea; dară mai-nainte caută-mi în cap, și să vezi că o să curgă o apă pe dinaintea casei și o să aducă fel de fel de cutii, de tronuri și de lăzi; pe care din ele îți vei alege, aceea să fie simbria ta.

Se așezară și îndată văzu curgînd apa de care-i spusese, și pe dînsa veni niște lăzi și tronuri prea frumoase.

Fata se gîndi că, daca va lua o ladă d-ale frumoasele, slujba ei nu făcea atîta, șimai așteptă pînă mai văzu că venea o cutie mică și necioplită; atunci zise ea:

— Maică Sîntă Vinere, iată că mi-am ales lucru pe cît face slujba mea.

— Ia-l, fata mea, daca n-ai voit să-ți alegi altceva mai frumos, și du-te cu Dumnezeu.

Fata unchiașului își luă ziua bună, plecă cu cutia la supțioară, și întorcîndu-se pe la cuptor, căpătă o azimă caldă, și trecînd pe la puț, bău apă rece de se răcori ; iară cînd ajunse la grădină, mîncă poame coapte.

Fata ajunse acasă și găsi pe tată-său zdrobit la inimă de mîhnire; îi spuse tot ce a făcut și deschise cutia. Dar ce să vază înăuntru? Mărgăritare, pietre nestemate, mărgele, ie numai cu fluturi de aur și catrențe de mătase.

Baba și fiică-sa pizmuia pe fata moșului; iară lui îi creștea inima de bucurie.

Baba trimise și ea pe fie-sa, să facă ce făcuse fata unchiașului. Se duse, se duse și fata babei, și ajunse la grădina care o chemă și pe dînsa ca să o curețe; dar ea răspunse:

— Da' ce! nebună sunt eu să-mi zgîri mîinile prin tine?

O lăsă și porni mai departe, sosi pînă la puț, și daca o chemă puțul, ea îi răspunse și lui:

— Da' ce! am mîncat laur ca să mă ostenesc eu cu tine pînă să te sleiesc?

Și plecă mai departe și se duse pînă ce dete și peste cuptor, carele o strigă ca și pe fata unchiașului; ea îi zise și lui:

— Da! ce-am văzut să-mi murdăresc mînușițele și să mă vîr pîn tine?

Și plecă înainte, pînă ce ajunse și ea tot la Sînta Vinerea. Acolo fu întrebată ca și fata unchiașului și priimită în slujbă, apoi maica Sînta Vinerea îi zise și ei să facă ceea ce zisese și fetei moșneagului, și plecă la biserică.

Cînd veni Sînta Vinerea acasă, toate lighioanele, cu gîturile întinse, se plînseră că li s-au opărit gîtlejurile; intră în casă și văzu o arababură de nu-i mai da nimeni de căpătîi.

În cele din urmă, zise fata cea leneșe:

— Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinți, dă-mi dreptul meu, căci mi s-a urît aci, să mă duc acasă.

— Du-te, fata mea, răspunse Sînta Vinerea, dară mai așteaptă nițeluș, că o să treacă o apă pe dinaintea portiței, aducînd fel de fel de lucruri; pe care ți-o plăcea ca s-o iei, alege; iară pînă atunci să-mi cauți în cap.

N-apucă să puie mîinile în capul ei și se repezi de luă de pe gîrlă lada cea mai mare și mai frumoasă ce văzu. Sînta Vinere îi zise:

— Deoarece ți-ai ales astă ladă, ia-o; dară să nu o deschizi pînă acasă; și cînd o vei deschide, să fii numai cu mumă-ta singură în casă, ca să nu vază nimeni ce e într-însa.

Fata luă lada și plecă.

Cînd se întoarse pe la cuptor, văzu azime calde, se cercă să ia și nu putu; ea nu mai putea răbda de foame. Pe la puț trecu cu jind, că nu-i dete măcar o picătură de apă, ca să se răcorească; iară cînd trecu pe la grădină, îi lăsa gura apă și nu putu nici să se umbrească puțin de arșița soarelui.

Ajungînd acasă obidată de osteneală și flămîndă, n-avu răbdare, ci chemă pe mumă-sa la o parte și-i zise să facă pe unchiaș și pe fie-sa să iasă afară.

Cum rămase singurele, deschise lada; dar ce ieși d-acolo? balauri, șerpi, și cîte lighioni toate, cărora le arsese gîtlejurile cînd le dase de mîncare, și îndată le sfîșiară și le mîncară.

Tot satul se spăimîntă de întîmplarea asta; și fiecare om băgă de seamă că asta vine de la răsplătirea dumnezeiască. Fata moșneagului însă se căsători cu un flăcău din cei mai frumoși ai satului, care o ceru de la tată-său și o luă de soție.

Mare veselie se făcu în sat la nunta lor, și trăiesc în fericire pînă în ziua de azi. Cine nu crede să facă bine să se uite împrejur, și va vedea multe de aceste case.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

FATA DE ÎMPĂRAT ŞI FIUL VĂDUVEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat foarte bogat şi puternic. Acest împărat avea un fecior şi o fată. Întîmplîndu-se să-i moară feciorul, îl îngropă cu mare cinste şi alai ca pe un împărat. Cînd fu a duce mortul la biserică, fata împăratului ceru a merge şi dînsa să-l petreacă. Aşa de păzită era fata aceasta de tată-său, încît pînă atunci nici soarele nu-i văzuse feţişoara, nici vîntul nu-i bătuse părişorul. Ea se îmbrăcă în negru şi-şi lăsă părul despletit [pe] spate, şi aşa merse de petrecu pe frate-său la groapă. Şi aşa gătită îi şedea şi mai bine decît altminteri. Căci, nu e vorba, ea era foarte frumoasă. Crinii şi viorelele rămăseseră pe jos şi nici la degetul cel mic al ei nu le punea.

Cînd o văzu lumea aşa de gingaşă şi de plăpîndă, rămase cu ochii zgîiţi la dînsa. Şi aşa de puţintică şi drăgălaşe mai era, încît s-o sorbi într-un pahar cu apă. Lumea uitase şi mort şi tot uitîndu-se la dînsa. Atunci veni un vîntişor lin şi uşor, de-i resfiră pletele; iară ea simţi că un fior rece i se strecoară prin inimă.

Cum, cum, îngropară mortul şi toată lumea se întoarse acasă.

Tot pe atunci în cetatea aceea se afla o văduvă săracă. Ea avea un fiu. El era de treabă, smerit şi sfiicios ca o fată mare. Toţi feciorii de boieri aveau pizmă pe dînsul şi-i puseseră gînd rău. Nu-i găsea însă nici o pricină, ca să puie mîna

pe dînsul. Fiul văduvei întrecuse pe toți boierii și împărații la boi și la stat. El era arătos nevoie mare. Ai fi pus ochii pe dînsul d-ar fi fost într-o mie. Ş-apoi era dulce la cuvîntare. Curgea graiul din gura lui ca mierea. Nu se mai sătura cineva de dînsul ascultîndu-l.

De la moartea fratelui său, fata nu se prea simțea bine. Ba c-o fi una, ba c-o fi alta, ba c-o fi deochi, ba c-o fi săgetătură, și toate descîntătoresele și vracii nu-i putură da pe leac.

Mă-sa băgă de seamă că fie-sa era însărcinată. În zadar se jura fata că nu știe la sufletul ei nimic cu prihană. Cine să o creadă? Burta o da de gol. Ea însă nu spunea minciuni, se pomenise și ea așa. D-apoi cînd află tată-său că fie-sa are să fie mumă, fără să fi pus pirostriile pe cap? se făcu foc și pîrjol. Nu mai ascultă nici rugăciuni, nici nimic. A se dezvinovăți înaintea lui nu era cu putință. Porunci deci ca numaidecît să se adune Sfatul împărăției în taină, ca să otărască pedeapsa ce s-ar cuveni fie-sei pentru o așa nelegiuire și ca să se spele rușinea ce adusese ea părului cărunțit al tatălui său.

Sfatul împărăției găsi cu cale că spre a se spăla o așa grozavă necinste, fata cu moarte să se omoare. Unii ziceau ca să se arză de vie. Alții ca să-i scoată ochii și să se gonească în pustietăți spre a fi mîncată de fiare sălbatice. Alții iară ziceau ca să i se lege o piatră de gît și să se dea pe Dunăre.

Tocmai pe atunci, din păcate, iată că și feciorul văduvei trecea pe acolo în treaba lui. Cum îl văzură boierii, numaidecît se învoiră, și hotărîrea fu gata, cam ce, adică, să facă cu fata împăratului.

Toți fură într-o glăsuire ca fata să se dea pierzării. Însă ca una ce este fată de împărat, și ca una ce trebuie să fi săvîrșit nelegiuirea cu un om, carele și acela trebuie să piară, acel om să fie fiul văduvei, deoarece fata nu vrea să spuie pe adevăratul nelegiuit, și pentru că Sfatul împărăției nu poate să-l ghicească. Cum hotărîră, așa și făcură.

Împăratul porunci, și numaidecît se aduse un boloboc mare; puse de-l smoli și, băgînd într-însul pe fata de împărat cu fiul văduvei, porunci de înfundă bolobocul bine, și îl dete pe Dunăre.

Pe cînd însă dogarii înfundau bolobocul, una din roabele fetei de împărat, mai miloasă la inimă, se strecură prin calabalîc și le dete pe sub ascuns o copaie de mere, două azime și un fedeleș cu apă. Noroc că nu o văzu nimeni.

Se duse butoiul pe Dunăre trei zile și trei nopți, fără a se opri undeva. Merindea din butoi se isprăvise. Biata fată își plîngea nevinovăția cu niște graiuri de-ți rupea băierile inimei, iară bietul băiat, și el nevinovat ca și dînsa, o mîngîia și nu o lăsa să-și piarză nădejdea de la Dumnezeu. Cînd, ce să vezi dumneata? A patra zi, dis-de-dimineață, bolobocul se lovește de un buștean și se sparge. Pasămite bolobocul ajunsese la margine, adus fiind de talazurile Dunării, și-l ciocni de bușteanul pe care tot apa îl dase la margine.

Ieșiră deci la uscat dosădiții de ei, și dară mulțumită lui Dumnezeu că le-a scăpat zilele, și-i făcură să mai vază o dată lumina.

Apucară pe o potecă și intrară într-un bunget de pădure. Aci o luară apoi pe o pîrtie, și merse, și merse, pînă ce văzu că se deschide o poieniță. În astă poieniță dete de niște case foarte frumoase, bătătura cărora era cîmpul cu florile. Toate lucrurile în această casă erau cu șart. Nimic nu lipsea. Toate catrafusele își aveau vătaful lor și nimic nu era nerostit. Cînd voiai ceva, era destul numai să poruncești și îndată se făcea. Aci era în adevăr: pune-te masă, ridică-te masă.

Trecură mulți ani de la această întîmplare. Împăratul își uitase de fiica sa. Fata de împărat și fiul văduvei se învoiseră și se însoțiseră. Nici unul din amîndoi nu s-a căit mai în urmă pentru aceasta. Vezi că el în viața lui nu alunecase pînă atunci, era curat, cum îl făcuse mă-sa; și pe fata împăratului o găsise acasă. Copilul cu care era însărcinată fata cînd o goni tată-său se născu, și se făcuse un băiat de să nu te înduri de el. Iară ei petrecînd cu bine, își uitaseră de necazurile cele trecute. Puterea lui Dumnezeu îi ocrotea și-i ferea de rele. Atîta numai că p-acolo nu se vedea nici pui de om. Parc-ar fi fost la sfîrșitul pămîntului.

Într-una din zile, împăratul, tatăl fetei, plecă la vînătoare. El se încumese a răzbi mai înăuntru pădurei decît altă dată. Și, din vînat în vînat, el se rătăci. Orbăcăi în sus, căută în jos și peste poteca pe care să iasă la lumină nu putea să dea. Se luase de gînduri. Cînd, iacă dă în poienița cu casele. Văzu și casele. El se minună cînd văzu așa casă frumoasă într-o astfel de sălbăticime de pădure. De voie, de nevoie, trebui să se ducă acolo, căci ochii nu-i dase în geană de nu știu cît timp.

Mai întîi își trimise sluga care nu se despărțise de dînsul nici cît ai scăpăra. El se întoarse și spuse împăratului

că este priimit a găzdui acolo cu dragă inimă. Intrînd împăratul, își trimise sluga la bucătărie să-i frigă două potîrnichi din cele ce vînase el. După ce așeză potîrnichile în frigare și le puse la foc, acolo le uită: căci ce văzu și auzi îl buimăcise.

Toate lucrușoarele vorbeau în casa aceea, pînă și oalele și vătraiul.

La vatra aceea erau două oale puse la foc. Aceste oale se certau. Sluga împăratului auzi cu urechile sale cum se ciorovoiau aceste oale.

— Fă buzato, dă-te la o parte că tu ai fiert destul.

— Ba, dă-te tu mai la o parte, scurto ce ești, că au fiert și mațele din tine.

Și căscînd gura la dînsele, sluga uită și potîrniche și tot. Cînd se deșteptă sluga împăratului, friptura se făcuse scrum.

Se bocea biet și se tînguia de-i plîngeai de milă. Fata împăratului îl liniști spuindu-i că o să roage pe împăratul să-l ierte pentru această greșeală.

Apoi trimise și pofti pe împăratul în casa cea mare. Aci, stînd de vorbă, stăpînul casei porunci să se puie masa. Rămase împăratul stîlpit cînd văzu masa viind singură, talerele, lingurile și celelalte tacîmuri cu vătașii lor și le așezau careși pre unde. Veniră bucatele și mîncară. După ce sfîrșiră de mîncat ședeau la vorbă, cînd, în loc de a se strînge masa, văzură că lingurile încep a sălta pe masă. Vătaful le suduia, dară ele nu ascultau de cuvîntul lui. Împăratul nu băgă de seamă, căci vorbea cu fiul gazdei, un copilandru dezghețat și sfătos, de te trăgea inima să stai cu dînsul de vorbă.

Atunci gazda, ca să facă pace, zise:

— Nu se poate ca împăratul să fi făcut o asemenea faptă.

— Că n-are la cine altul să fie, răspunse vătaful lingurilor. Trebuie să-l căutăm.

— Nu mai trăncăni, îi mai zise gazda. Aide, ridică masa și te cară de aci.

Auzind împăratul cele ce se vorbiră, ceru să fie căutat, ca să-și iasă din bănuială, căci el nu se știa vinovat.

Atunci, trăgîndu-i încălțămintea, îi căzu lingura pe care o căutau din cizma împăratului.

Pasămite gazda se vorbise cu vătaful lingurilor ca să-i joace renghiul ăsta.

Împăratul se făcu ca sfecla de roșu de rușinea ce păți și zise încîlcindu-se de ciudă:

— Arată-ți, Doamne, minunea ta! Nu știu la sufletul meu de nici un furt. N-am băgat eu lingura în cizmă.

— Cum nu știi dumneata, zise și gazda, despre lingură, asemenea nu știu nici eu pînă în ziua de azi cu cine am făcut copilașul ăsta.

Atunci, cunoscîndu-se, se îmbrățișară și se iertară unul pe altul.

Fata de împărat mulțumi apoi împăratului că i-a dat Dumnezeu în gînd de a pus în boloboc împreună cu dînsa pe junele cu care ea s-a însoțit mai pe urmă; căci el s-a îndrăgostit de dînsa, a iubit-o și a îngrijit-o ca pe o soție credincioasă.

Împăratul nu știa cum s-o mai mîngîie, cunoscîndu-i nevinovăția. Lăudă și pe soțul ei pentru buna sa purtare de grije, și cu toții împreună se întoarseră la scaunul împărăției, dînd mărire lui Dumnezeu că nevinovăția a ieșit dasupra ca untul de lemn.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

CELE TREI RODII AURITE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat, și avea un fecior; acesta, șezînd la fereastră, vede o babă bătrînă, care venea cu tivga să ia apă de la fîntînă. Ce-i vine lui, ia o piatră și aruncînd-o către fîntînă, nemerește drept în tivgă, și aceasta se sparge; baba, care simțise de unde venise piatra, își aruncă ochii la fereastra împăratului și vede pe fiul de împărat făcînd haz; atunci baba zise:

— Pînă nu vei găsi cele trei rodii aurite, să nu te însori, dragul mamii; și se întoarse acasă tristă și fără tivgă și fără apă.

Fiul de împărat, auzind acest blestem, stătu, și după ce se gîndi mult timp la rodiile aurite, se aprinse dorința în el de a le vedea și de a le avea; deci se duse la tată-său și-i zise:

— Tată, să-mi faci trei rînduri de haine de fier, căci am să fac o călătorie mare. Și toată silința ce puse împăratul a opri pe fiul său de la aceasta, fu în zadar.

Daca văzu și văzu că nu-l poate opri, porunci și numaidecît i se și făcu hainele; după ce le luă, fiul împăratului încălecă și plecă.

Un an de zile trecuse de cînd călătorea; ajunsese prin pustietăți nelocuite de oameni; și tot rătăcind în sus și în jos, două rînduri de haine se rupseseră și le lepădase. Neștiind ce să facă, hotărî a mai merge cîtva, și daca nu va putea descoperi nimic, să se întoarcă.

Abia mai făcu cîțiva pași și iată că zări o colibă. Se repezi într-acolo iute ca săgeata și îndată și ajunse. Cînd, o mătușă sihastră, cum îl văzu, îi și zise:

— Da bine, flăcăule, cum ai ajuns p-aici pe unde nu se vede pasăre cu aripioare, dar încămite om cu picioare?

— Mamă, zise fiul de împărat, caut cele trei rodii aurite; nu știi d-ta încotro se pot afla?

— Nu știu, dragul mamii, nici n-am auzit pînă acum de așa minune, dară poate soru-mea să știe, care șade puțin mai departe de aici; de ai curaj să mai mergi, poți să o întrebi pe dînsa.

N-așteptă să-i zică de două ori, și o tuli într-acolo repede și merse, și merse, cale lungă neumblată, pînă ce dete de o altă colibă, de unde asemenea ieși o mătușă sihastră, și mai bătrînă, și mai scofâlcită, care și ea îi zise:

—Cum ai ajuns p-aici, om cu picioare, pe unde nu vine nici pasări cu aripioare?

— Mamă, zise fiul împăratului, caut cele trei rodii aurite, și dorința de a le avea m-a adus p-aici, nu știi d-ta încotro se află?

La auzirea acestor vorbe, bătrîna începu să plîngă, apoi îi răspunse:

— Am avut și eu un fecior, care auzise despre acele blestemate rodii, și care, tot umblînd după ele, într-una din zile se întoarse șchiop și în cele din urmă își rupse și capul pentru ele; daca aș fi știut atunci, dragul mamii, cum să le găsească cineva fără primejdie, nu-mi pierdeam copilașul.

Cum auzi flăcăul nostru, începu a se ruga să-i spuie cum să facă să le ia, iară bătrîna îl povățui cum să umble și cum să se poarte, și daca va izbuti, l-a jurat pe tinerețele lui ca să se întoarcă tot pe acolo, ca să-i arate și ei acele rodii, după care s-a prăpădit fiul său.

După ce i-a făgăduit că se va întoarce, i-a mulțumit pentru sfaturile cele bune ce a priimit de la dînsa, și ca o nălucă pieri dinaintea ei, cînd, după o călătorie încă d-o săptămînă și mai bine, văzu un balaur cu o buză în cer și cu alta în pămînt. Îndată ce ajunse la dînsul îi zise:

— Bună ziua, frate, și trecu înainte.

Iar balaurul îi răspunse:

— Noroc bun, frate.

Ajunse apoi la o fîntînă, mucegăită și plină de nămol; el se apucă îndată de curăți și primeni apa din fîntînă și-și căută de drum pînă dete de niște porți încuiate, pline de

praf și de păiajeni; curăți acei păiajeni, scuturâ praful, dete poarta de perete și trecu înainte. În drumul său întîlni o brutăreasă care ștergea un cuptor cu țițele sale; cum o văzu, îi dete bună ziua, și tăindu-și o bucată din haina sa, îi zise:

— Ține asta, leiculiță, de șterge cuptorul.

Iară ea, luînd-o, îi mulțumi.

La spatele cuptorului, fiul împăratului văzu o grădină ca un rai, în care se rătăci cîtva timp.

În cele de pe urmă văzu cele trei rodii cum atîrna de o cracă în pom; își făcu curaj, scoase cuțitașul și tăie crăculița de care erau atîrnate, și o tuli d-a fuga înapoi.

N-apucă să facă zece pași și toată grădina începu să țipe și să cheme în ajutor pe brutăreasă, porțile, fîntîna și pe balaur.

— Ba aia-i vorbă, răspunse brutăreasa, că de cînd sunt urgisită a sta aci, nu s-a îndurat nimeni să vie a mă scuti de arsătura de toate zilele.

— Că alt gînd n-am, răspunseră porțile, că de cînd suntem făcute, n-a venit nimeni să ne mai scuture, să ne deschiză, de înțelenisem așa.

— Ba să ne iertați, zice fîntîna, că de cînd sunt făcută, mînă de om n-a venit să-mi cureție apele, încît ajunsesem a mă împuți.

— Ba că chiar, răspunse și balaurul, că de cînd sunt osîndit a sta cu gura căscată și cu ochii sticliți la stele, nimeni nu mi-a dat măcar o bună-ziua, și să-mi zică frate. Acest om ne-a scăpat de urgia ce era pe noi, și ne vom căuta de treabă.

Fiul împăratului, care făcuse întocmai cum îl învățase bătrîna, se întoarse pe la dînsa și după ce-i mulțumi și-i dete și ei cîte ceva, plecă să se întoarcă la împărăția tatălui său.

Pe drum, ce-i veni lui, văzînd că nu mai poate răbda, scoase cuțitașul și tăie una din rodii, ca să guste și să se încredințeze de bunătatea lor. Cînd, ce să vezi? Deodată iese din rodie o fată, ca o zînă de frumoasă, și îndată începu a striga cu un glas mîngîios:

— Apă, apă, că mor.

Întoarse fiul împăratului ochii în toate părțile să vază apă; dară geaba, apă nu era, iară fata căzu și muri; p-aci, p-aci era să cază și el, dară se ținu.

Tot mergînd el, nu putu să ție pînă să nu guste dintr-o rodie, și scoase cuțitașul de tăie încă una; deodată, iese și

dintr-însa o fată ca o zînă, şi moare ca şi cea dintîi, fiindcă n-avu apă să-i dea.

Mîhnit de ciudata întîmplare, mergea către împărăţia tatălui său cu rodia care îi mai rămăsese, şi se uita la dînsa ca la un cireş copt; şi merse pînă ce ajunse la o cîmpie frumoasă pe unde începu a cunoaşte urme de oameni. Aici îi mai veni inima la loc, şi se puse jos să se odihnească nitel. Gîndul lui nu se lua de la rodii şi de la fetele cele frumoase ce muriseră; şi tot gîndindu-se se aprinse în el dorinţa de a gusta din rodia care o mai avea, încît nemaiputîndu-se ţine, otărî să o taie şi pe aceasta, dară temîndu-se să nu i se întîmple ca şi cu celelalte, căută o fîntînă, luă apă în căciulă, şi acolo, la umbra unui copaci mare, tăie şi rodia care îi mai rămăsese, cînd, ce să vezi? unde ieşi o fată ca soarele de frumoasă, şi cu părul de aur.

— Apă! apă! strigă ea.

Şi el îi dete de bău şi o stropi cu apă, şi aşa scăpă fata cu viaţă.

Fiul împăratului îi da tîrcoale, şi se tot minuna de frumuseţea şi de gingăşia ei. Apoi o luă de mînă şi îi zise:

— Soţie să-mi fii şi ea priimi.

El nu voi să o ducă pe jos acasă la tată-său, ca să nu ostenească, fiindcă o vedea că era puţintică la trup încît ar fi băut-o într-un pahar de apă, şi aşa de supţirică de parcă era trasă prin inel.

El o povăţui să se urce în pomul de lîngă fîntînă, şi îi zise să-l aştepte acolo pînă se va întoarce de la tatăl său cu cară împărăteşti şi cu călăreţi, ca să o ia, fiindcă el cunoscuse locurile că nu mai este aşa departe.

Fata cea frumoasă zise copaciului să se lase jos, şi el se lăsă, apoi se puse în el şi se ridică. Fiul împăratului rămase cu gura căscată uitîndu-se la ea şi la minunea cum de se lăsase şi se ridicase copaciul, apoi, rupînd-o d-a fuga, să te păzeşti pîrleo, că îi sfîrîia călcîiele de iute ce se ducea.

Nu trecu mult de cînd se duse fiul de împărat, şi o fată de ţigan veni să ia apă din fîntînă, dar cînd văzu chipul care strălucea în apă, crezu că e al ei, şi spărgînd ulciorul se întoarse fuga la mumă-sa:

— Nu mă mai duc la apă, zise ea, o frumuseţe ca a mea nu aduce apă.

— Du-te la apă, arapino, ce tot spui astfel de fleacuri, îi zise mă-sa, arătîndu-i coceanul măturei.

Ea se duse și iară se întoarse, ca și întîi, fără ispravă și tot cu astfel de vorbe.

Mă-sa înțelese că acolo nu e lucru curat și îi dete un ac vrăjit să-l ție în păr, și o învață ce să facă cu el la *întîmplare* de ar da peste cineva p-acolo, și o trimise iară.

Țiganca, cum ajunse la fîntînă, cătă în sus și văzu de unde venea în fîntînă acel chip îngeresc.

— Suie-mă și pe mine acolo, rogu-te, zise țiganca, uitîndu-se *galeș* către zîna frumuseților.

Iară fata cu părul de aur zise copaciului de se lăsă, luă pe țigancă ca să-i ție de urît, și copaciul se ridică la loc.

Stînd ele la vorbă, țiganca se linguși și rugă pe fată, ca de voiește să doarmă nițel, să puie capul în poala ei, și ea îi va căuta în cap.

Fata se înduplecă și se puse cu capul în poala țigancei, și, cînd era să o fure somnul, țiganca îi înfipse acul otrăvit în cap, iară fata se făcu o păsărică cu totul și cu totul de aur, și începu a zbura de colo pînă colo, pîn crăcile pomului.

Atunci țiganca zise:

— Ah! fată de lele ce mi-ai fost, cum mi-ai scăpat, eu socoteam că dormi, dară, fie, tu n-o să-mi scapi, îți viu eu ție de hac.

Nu trecu multe zile și iaca și fiul de împărat cu oaste și călărești și cu cară împărătești veni ca s-o ridice; iară țiganca, cum îl văzu, îi zise:

— Da bine, împărate, m-ai lăsat să te aștept atîta, încît soarele mi-a ars fețișoara și vîntul mi-a bătut perișorul.

Împăratul, cum o văzu, rămase la îndoială și *nu-i venea* să crează că ea este zîna pe care o lăsase el acolo.

Dară, după vorbele ce-i zise, pare că ar fi crezut, și deci se înduplecă și o luă.

Nu știu cum, nu știu ce fel, dară parcă-i spunea inima că *n-o* să fie ea; în sfîrșit, daca nu văzu pe altcineva, plecă cu ea, și nu știa cum să facă să nu crează tată-său că spusese minciuni.

Cînd ajunse la curtea împărătească, le ieși împăratul înainte, și rămase înmărmurit cînd văzu în loc de zîna frumusețelor, cu fața ca soarele și cu părul de aur, pe o arapină *neagră* ca fundul căldărei. Și măcar că fiul său îl încredința că soarele îi arsese fețișoara și vîntul îi bătuse perișorul, împăratului tot nu-i venea să crează. Însă n-avu ce face; de bine, de rău îi puse într-o parte a palatului și tot amîna cununiile.

D-a doua zi chiar, în grădina împărătească, în toate dimineţile, venea o păsărică şi cînta cu dor de-ţi rupea inima; apoi striga cît îi lua gura:

— Grădinar! Doarme împăratul?

— Doarme, îi răspundea grădinarul.

— Să doarmă somn dulce şi mai dulce, de pe căpătîi să s-aridice, adăoga păsărica. Dară cioroaica de împărătească doarme?

— Doarme, îi răspundea.

— Să doarmă somnul de urgie, de acum pînă-n vecie. Şi pe care pom se punea de cînta, pe loc se şi usca.

Grădinarul spuse împăratului toată şiretenia cu pasărea şi cum se usucă pomii pe care se punea ea de cînta. Împăratul se luă de gînduri.

Mai toţi pomii din grădină se uscară în cîteva zile, mai rămăsese unul. Atunci împăratul porunci să se pună pe fiecare crăculiţă cîte un laţ, şi aşa se şi făcu; iară a doua zi în revărsat de zori, veni la împăratul cu pasărea de aur care dedese în laţ. Împăratul porunci de-i făcu o colivie cu totul şi cu totul de aur, puse pasărea în ea şi, de dragul ei, o ţinea pe fereastra lui.

Ţiganca, cum auzi de istoria cu pasărea, îi trecu un fier ars prin inimă. Se făcu bolnavă, mitui pe toţi vracii cari spuseră împăratului că pînă nu va tăia pasărea de aur şi să dea împărătesei să mănînce din ea, nu se va însănătoşi.

Plin de scîrbă împăratul nu se putea învoi la asta, dară, după rugăciunea fiului său, o dete; rămase însă nemîngîiat şi din ce în ce ura mai mult pe ţigancă.

Luară, deci, pasărea şi o tăiară, o fierseră şi o duse împărătesei; iară ea, după ce se prefăcu că se însănătoşeşte, începu a se găti de cununie.

Din sîngele păsărelei crescu la fereastra împăratului un brad înalt şi frumos, şi era o minune cum de într-o noapte crescuse aşa de mare şi falnic. Împăratul chemă pre grădinar şi-i porunci să aibă cea mai mare îngrijire de acel pom. Iară ţiganca, cum auzi, n-avu odihnă şi-i puse gînd rău. Pricepuse, drăcoaica, că încă nu scăpase cu totul şi cu totul de primejdie.

Se făcu iară bolnavă, mitui iară pe vraci, cari spuseră împăratului că pînă nu va tăia bradul să-l fiarbă şi cu apa aceea să-i facă baie, nu va trece împărătesei.

Împăratul se supără pînă la suflet, văzînd că logodnica fiului său e piază rea, fiindcă de cînd a venit ea, n-a avut parte de nici un lucru ce i-a fost lui drag.

Lăsă să taie și bradul ca să nu mai aibă nici un cuvînt a-l mai supăra cineva cu ceva, și se hotărî ca de aci înainte să nu mai facă pe voia nimănui, daca ar mai da peste ceva care să-i placă.

Pe cînd tăia bradul, la care toată lumea se uita cu jind, o bătrînă cerșetoare se opri și ea să privească lîngă cealaltă lume, și cînd vru să plece, luă cu dînsa o surcea ce căzuse de la o țandără a bradului și o duse acasă. Băgă însă de seamă că era un ac înfipt în surcea; ea îl scoase; și fiindcă surceaua era oarecum măricică și lată o făcu capac la oala care o avea și ea după sufletul ei.

A doua zi plecă în prosteală ca totdauna; dară cînd se întoarse acasă, rămase încremenită văzînd coliba măturată și deretecată de-ți era dragă inima să privești.

Nu înțelegea baba ce minune să fie asta, adică cine să fi venit să-i facă ei astfel de bine.

Cîteva zile urmă tot astfel; în sfîrșit hotărî să pîndească, doară va da peste cel ce-i deretecă și-i pune toate alea la rînduiala lor pîn colibă și așa și făcu. Într-o zi după ce plecă, ea se ascunse și, uitîndu-se pe furiș, pe crăpătura ușii, văzu cum din capacul oalei sări o fată mai albă decît neaua și cu părul de aur.

— Cine ești, mamă, zise ea, de îmi faci astfel de bine?

— O fată fără triște, zise ea; daca mă primești să șez la d-ta, mult bine ți-oi face și eu dumitale.

Se învoiră și rămase; ba încă baba se mîndrea, că așa fată nici în casa împăraților nu se găsea, frumoasă și vrednică.

Baba mergea mereu în prosteală, cum învățase ea; dară într-o zi îi zise fata să-i cumpere din tîrg pînză și mătase roșie și verde; baba, biet, din paralele ce adunase din cerșit, îi cumpără.

Fata își cusu toată istoria pe două sangulii; și după ce le isprăvi, zise babei să se ducă cu dînsele la împăratul, și cînd va fi pe tron alături cu fiul său, sangulia cusută cu verde să o pună pe genuchii împăratului; iară cea cusută cu roșu pe ai fiului său.

Baba ascultă și se duse; dară ostașii n-o lăsa să intre. Atunci ea făcu zgomot, și împăratul porunci să o lase a

intra. Ea, cum intră, făcu cum îi zisese fata, și ieși ca să aștepte să vază isprava.

Cum văzură sanguliile, împăratul și fiu-său înțeleseră totul. Porunci să cheme pe logodnica împăratului și-i zise:

— Pentru că o să te faci împărătească, trebuie să te deprinzi a și judeca pe femei, cînd judecătorii nu se domiresc la cîte un lucru. Astăzi ni s-a arătat cu plîngere o femeie, care zise că, avînd un cocoș de soi, cu mare cheltuială a alergat prin țări de a cumpărat și o găină, așijderea de soi; că vecina ei nu s-a mulțumit că i-a omorît găina, dară i-a furat și cocoșul și l-a dat la o găină d-ale ei, și așa cere dreptate. Ce zici despre aceasta?

— Zic, răspunse bahnița, după ce se gîndi puțin, că femeia care a omorît și a furat cocoșul, cu moarte să se omoare, și cocoșul să se întoarcă stăpînului împreună cu găina osînditei și cu ouăle ce va fi făcut.

— Bine ai judecat, răspunse împăratul. Eu sunt femeia cu cocoșul, și tu ești care l-ai furat; gătește-te la osînda care tu însuți ai găsit-o cu cale.

Țiganca începu a plînge, a se ruga, a se jeli, dară toate fură degeaba. O dete pe mîna ostașilor care fără milă îi răsplătiră nelegiuirea ce făcuse.

După aceasta se duseră cu toții la casa babei, și fiul de împărat cu tată-său înainte, ridicară pe fată cu toată cinstea; și după ce o aduse la palat, îndată îi și cununară, și mare veselie fu în toată împărăția trei zile d-a rîndul, pentru că s-a găsit vie și nevătămată fata cu părul de aur, după care atîta a umblat fiul de împărat, și toți cu totul oropsea pe țigancă cînd s-a auzit istoria nelegiuirilor sale.

Încălecai p-o șea etc.

HOŢU ÎMPĂRAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat mare şi puternic. Abia la vremea căruntеţei dobîndi şi el un copil. Bucuria lui fu nespusă cînd se văzu şi el tată, şi toată împărăţia lui fu veselă dinpreună cu dînsul, căci acest împărat era bun, drept şi temător de Dumnezeu. Pentru aceasta, el făcu mult bine poporului său. Şi toţi într-un gînd şi într-o glăsuire dete mărire Domnului că s-a îndurat a le da un moştean al împărăţiei.

Acest împărat puse de gînd ca pe fiul său să-l dea să înveţe toate meseriile şi toată procopseala cărturarilor.

Fiul împăratului creştea într-o lună cît alţii într-un an. Cînd fu de opt ani, părea că este de optsprezece.

Daca văzu aşa, tată-său, împăratul, îl dete la carte; după ce învăţă filosofia şi citirea pe stele, de la cei mai iscusiţi dascăli, îl dete la cel mai meşter vraci, de învăţă şi meşteşugul leacurilor.

Văzînd tată-său, împăratul, că fiu-său are ţinere de minte grozavă şi ia în cap uşor cele ce i se arăta, se umplu de mulţumire sufletească, căci Dumnezeu îi dase un copil tocmai după gîndul său.

Învăţînd el toată cartea, împăratul a început a trimite pe fiu-său din cetate în cetate să înveţe toate meseriile. Cum auzea că în cutare cetate este cîte vrun meşter mai

dibaci și că acea meserie nu se află pe la dînsul, îndată îl trimetea să învețe și acea meserie.

Astfel umblă fiul împăratului din țară în țară, ca și un pribeag, pînă ce învăță toate meseriile de pre pămînt. Și întorcîndu-se la palaturile tatălui său, socotea că acum s-a sfîrșit; are să se strîngă de pre drumuri.

De bucurie că are un fiu așa de procopsit și de iscusit, tatăl său făcu o masă mare, unde chemă pe toți împărații, vecinii lui, ca să le arate fiul său procopseala.

Însuși fiul împăratului porunci la bucătari și le arătă cum să facă bucatele. Mesenii nu știau cum să mai laude gustul acestor bucate. Cînd, iată că vine și fiul împăratului la masă. Se chefuiră, deci, și știi, vorba ăluia, vorba vorbă aduce. Începură împărații a-și povesti despre judecățile și dreptățile ce făcuse fiecare în împărăția sa. Între altele, unul spuse că se va căi cît va trăi el, pentru că a osîndit pe un om drept, învinovățit fiind că ar fi furat niște lucruri, pe cînd altul a fost hoțul, precum se dovedi mai în urmă.

Cum auzi împăratul care dedese ospățul, se întoarse către fiul său și zise:

— Știu că, daca un împărat voiește să fie drept și adevărat stăpînitor supușilor săi, trebuie să știe toate meseriile, ca să cunoască prin însuși ochii săi păsurile fiecăruia. De aceea, fătul meu, te-am dat să înveți toate meșteșugurile. Nu mi-a venit în gînd că și hoția este un meșteșug. Aceasta îți rămîne să mai înveți, după care te vei face un împărat ca Solomon împărat și cum altul nu va mai fi pe lume.

— Ii! tată, răspunse fiul de împărat, carele se rușină și se roșise ca o sfeclă, cum de mă osîndești astfel ca pe un vinovat de codru?

Și sculîndu-se de la masă, se duse unde se duse el, și se întoarse numaidecît, peste așteptarea tutulor, cu o slugă a lui credincioasă, aducînd niște scînduri, stinghii, drugi, odgoane și pînze. Cu aceste se apucă, ajutat de sluga lui, de clădi un fel de foișor.

Gătindu-se foișorul, se urcă într-însul și, învîrtind niște șuruburi și niște vîrtejuri la niște meșteșugiri ce avea acest foișor, începu a pluti în vînt și, pe cînd se tot urca, el își luă ziua bună de la toți cei de față, cari rămăseseră cu gurile căscate și cu ochii bleojdiți la dînsul. Mumă-sa cît p-aci era să-i vie rău de inimă rea; dară își ținu firea.

După ce îl pierdură din ochi, mesenii se sculară și se împrăștiară ca puii de potîrniche, nemaivoind a adăoga

mîhnirea împăratului, care se vedea de pe față că era prea mare.

Fiul împăratului, după ce călători cîtva timp prin văzduh, prinse a se coborî. Ce să vezi dumneata? Orînda îl duse a se lăsa tocmai dinaintea unei cocioabe de bordei sărăcăcios.

Era seara. Bătu la uşe. Cei dinăuntru, o pereche de oameni jigăriți, întrebă:

— Cine e acolo?

— Om bun, le răspunse fiul de împărat. Deschideți, că sunt un călător.

Îi deschiseră. Cînd intră în bordei, el băgă de seamă că muierea aruncase ceva sub pat.

— Dară ce vînt te aduce pe la noi?

— Sunt strein. Acum am sosit din alte împărății. Rogu-vă să mă găzduiți.

— Bucuros, cu ce vom putea.

— Foarte vă mulțumesc, le mai zise el. Nu vă va fi degeaba. Dară de ce vă stinghiriți din lucru? Lucrați, nu vă opriți pentru mine. Am băgat de seamă că făceați ceva cînd am venit!

Muierea vru să îndruge cîteva minciuni. Dară bărbatul îi luă vorba din gură şi zise:

— Să-ți spunem drept. Dumneata eşti oaspele nostru, şi crez că nu ne vei da pe mîna stăpînirei. Eu sunt hoț. Meseria aceasta nu mai are căutare, de cînd împăratul a pus niște slujbaşi ai dracului de strașnici şi de aspri pentru unii ca noi. Abia ne mai ținem zilele, cu cîte o găină sau altă pasăre ce putem să ciordim de pe ici, de colo. Şi tocmai jumulea o gîscă nevastă-mea cînd ai venit d-ta.

— Tocmai ce căutam şi eu. Dumnezeu m-a adus la voi. Scoateți gîsca de sub pat şi face-vă-ți meşteşugul. De azi încolo sunt al vostru. Mă bag ucenic la d-ta să mă înveți acest meşteşug.

Şi pînă jumuli şi găti gîsca, fiul împăratului ieşi afară, îşi strînse foişorul, desfăcîndu-l din toate încheieturile, şi-l puse bine, unde să nu dea nimeni peste dînsul.

Se puseră, deci, la masă şi se chefuiră, pînă ce cocoşii începură a vesti că vine alba în sat.

A doua zi se înțeleseră ei la cuvinte, şi fiul de împărat rămase sub ascultarea hoțului, ca să învețe meşteşugul de la dînsul.

— Tot meșteșugul este, zise hoțul într-una din zile, să ciordești, fără să te prinză cineva; să buzunărești și pe dracul, fără să te vază nici pui de om sau de altă gadină; să n-apuce să cază și tu să găsești; orice ți s-o părea că nu este pus bine de altul, tu să iei și să păstrezi; marghiolia, vicleșugul, îndrăzneala, istețimea, șotia și cu tot neamul lor, să fie uneltele tale.

Fiul de împărat asculta și băga la cap.

După trecere de timp, în care fiul împăratului se îndeletnicise la meșteșugul hoției, văzînd el că lucrurile îi merg strună, zise:

— Meștere, cînd ai de gînd să mă scoți calfă?

— Cînd mi-oi fura ipîngeaua de pe mine.

După ce mai trecu, merseră într-o zi la vînat. Acolo în pădure, stînd să facă popas, se tolăniră fiecare pe ce avea, la umbră de copaci și la răcoare, ca să-și aromeze oarecum. Hoțul își așternuse ipîngeaua.

Deodată hoțul auzi miercăitul unui iepure, ca și cînd îl apucase ogarul. Se scoală, se uită prin prejur, și nu vede nimic. Soțul său, fiul împăratului, adormise, și-i da niște sforăieli de părea că mînă porcii. Se culcă iarăși.

Nu șezu mult, și tocmai cînd era să-l fure și pe el somnul, auzi încă o dată același miercăit și cu totul p-aproape.

Odată sări drept în sus.

— Ce naiba, trebuie să fie ceva. Mă repez să văz ce dracovenie să fie aceea.

Și fiind un crînguleț într-o depărtare cît arunci cu piatra, se duse într-acolo, de unde i se păru lui că vine miercăitul iepurelui.

Pe cînd se ducea hoțul, fiul împăratului se scoală binișor, și pîș! pîș! îi ia ipîngeaua frumușel, o îndoiește și o ascunde într-o scorbură de copaci și iarăși se culcă.

Acestea le făcu el mai iute decît ai gîndi.

Hoțul, daca văzu că nu este nimic în crîng, dete tutulor răilor și iepure și tot, și se întoarse să se odihnească. Cînd, ia ipîngeaua de unde nu e. Se uită prin prejur, și nici o frunzuliță măcar nu se mișca. Fiul împăratului horcăia de socoteai că o să deștepte și pe morți.

Bietul hoț rămase ca lovit de trăsnet. Simți că alt n-are cine să-i fi jucat renghiul acesta, decît ucenicul lui.

Se suci, se învîrti, dete tîrcoale prejmetelor; ipîngeaua nu e. În cele de pe urmă, după ce îl înecase necazul, se duse să-și deștepte ucenicul.

Acesta dormea mort. Îl zgudui, îl scuturǎ, ca de cînd începui sǎ vǎ povestesc şi abia, abia se deşteptǎ.

Somnoros cum era, şi tot frecîndu-se la ochi, începu sǎ se jeluiascǎ cǎ n-are parte sǎ doarmǎ şi el mǎcar un somn, şi cǎ din pricina asta o sǎ se ducǎ de la un asemenea stǎpîn, care nu-i dǎ rǎgaz cît ar aromi cineva.

Hoţul vǎzu cǎ ucenicul lui are sǎ-l întreacǎ, şi zise:

— Ia lasǎ astfel de vorbe, ci dǎ-mi ipîngeaua, cǎ acum eşti calfǎ, ai scǎpat de ucenicie.

Cînd auzi fiul împǎratului de unele ca acestea, se duse într-un suflet de-i aduse ipîngeaua, şi legarǎ amîndoi tovǎrǎşie pe bine şi pe rǎu.

Începuse a mişca binişor la meseria lor, de cînd se fǎcurǎ tovarǎşi. Vezi cǎ fiul împǎratului era mai ager de mînǎ, mai isteţ şi mai îndrǎzneţ.

Într-una din zile, feciorul de împǎrat se duse la vînat, ia aşa cam în dorul lelii, fiindcǎ n-avea altǎ treabǎ. Umblînd el prin pǎdure, odatǎ aude un grohǎit de porc p-aproape de dînsul; cautǎ şi, mai iute decît ai gîndi, fu şi acolo. Cînd, ce sǎ-i vazǎ ochii? Un mistreţ cît toate zilele de mare prǎvǎlise pe un flǎcǎu tînǎr la faţǎ, şi se silea a-şi descurca colţii din arcul flǎcǎului spre a-l sfîşia.

Fiul împǎratului îşi scoase cuţitul de vînǎtoare şi, cu un curaj nemaiauzit, se repede asupra mistreţului, îi înfige cuţitul drept în ochi şi îl dǎ tumba peste cap, îi mai dǎ vro douǎ lovituri bune în cap şi-l lasǎ mort acolo locului.

Fǎcu ce fǎcu şi aduse niţicǎ apǎ în cǎciulǎ, stropi pe flǎcǎul care leşinase, şi îl mai înviorǎ.

Acesta, cînd se deşteptǎ şi vǎzu pe izbǎvitorul sǎu, zise:

— Cere-mi oricît vei voi şi-ţi voi da, pentru aceastǎ facere de bine.

— Bani au şi ţiganii, îi rǎspunse fiul de împǎrat, darǎ cinste nu. Sǎ nu socoteşti cǎ pentru bani am fǎcut ce am fǎcut eu acum pentru tine.

Se ruşinǎ oarecum flǎcǎul cu pricina; darǎ mai prinzînd limbǎ, îi spuse şiritenia, cum venise în vînǎtoare cu mai mulţi tovaroşi, cum zǎrise mistreţul şi se luase dupǎ dînsul, şi cum nu-l lovise bine, şi el se nǎpustise asupra lui şi-l prǎvǎlise de era sǎ-l trimiţǎ pe lumea cealaltǎ.

Pasǎmite şi acesta era fiu de împǎrat, şi încǎ fiul împǎratului locului aceluia.

Se împrieteniră și se duseră la palaturile împărătești. Împăratul nu știa cum să mulțumească streinului că i-a scăpat copilul de la moarte. Îi dete voie ca să vie în palat oricînd va voi, fiindcă el nu priimi nici o altă răsplătire.

Streinul fiu de împărat, de cîte ori mergea pe la împăratul, de atîtea ori el cerceta și băga de seamă la tot ce era pe acolo.

După cîtăva vreme, el zise o dată tovarașului său:

— Tovarașe, mi s-a urît cu borfășia, să facem și noi o hoție care să se mai simță.

— Ce vrei să facem?

— Iaca, să mai mergem și pe la haznaua împărătească, că doară n-o fi foc.

— Da ce stai d-ta de vorbești, omule? D-apoi acolo, aoleo! ce de păzitori mai sunt!

— Noi să mergem pe unde nu sunt păzitori.

Se hotărîră, și într-o noapte și plecară. Ei își luară și uneltele trebuincioase. Și fiindcă fiul de împărat știa toate meșteșugurile, el cunoștea și zidăria. Se apucă și, numai din două cazmale, scoase cîteva cărămizi, cît putea omul să intre. Aceasta pe de la uliță, pre unde nu păzea nimeni. El intră, umplu două căciuli cu galbeni și ieși. Apoi potrivi cărămizile la loc, ca să nu se cunoască pe unde au intrat.

Nu se poate spune bucurie ce avură cînd se văzură cu atîta căcălău de bani. Veniră acasă și dormiră, ca și cînd usturoi nu mîncase și gurile nu le miroseau.

A doua zi mare vîlvă se făcu în oraș cînd se află că s-a spart visteria împăratului. Toți se minunau și se cruceau, nedomirindu-se pe unde să fi intrat tîlharii.

Nu mai puțin și împăratul intră la chibzuri, cum ar face să prinză pe acești hoți cutezători.

Fiul împăratului, cel ce făcuse bosmaua, se duse ca totdauna pe la împăratul, se făcu și el că se miră de atîta cutezare, și zise:

— Cel ce a făcut o asemenea hoție îndrăzneață nu se poate să nu mai vie măcar încă o dată.

Împăratul locului puse tot felul de paznici la visteria lui și aștepta.

Hoții, după cîteva zile, cînd se mai potoli vîlva, veniră iarăși, fiindcă se dedulciseră ca calul la tărîțe, scoase cărămizile și fiul împăratului zise tovarașului său:

— De rîndul trecut am intrat eu; acum intră tu. Așa mi se pare că cere dreptatea.

Tovarosul n-avu ce zice, căci așa era. Intră deci în hazna și, fiind mai lacom, luă cîți galbeni putu el duce și-i aduse tovarosului la gaură. Acesta îi priimi. Cînd să iasă și el, hîț! în sus, hîț! în jos, se simți că este prins în laț, și că nu poate ieși. Fiul împăratului n-avea timp de pierdut, ce să facă? Se apucă și el de-i tăie capul, îl luă cu dînsul și p-aici ți-e drumul.

Dară cînd ajunse acasă? aoleo! Unde era Dumnezeu să vază bocetele și vaietele muierii, cînd îi arătă capul bărbatului ei? Țipa de socoteai că o pune în țeapă.

Fiul împăratului îi puse mîna la gură și-i zise:

— St! că ne-am topit. Să nu te audă cineva, că nu e bine de noi.

Și după ce îi spuse toată șiritenia pricinii, o împăcă spuindu-i că-i lasă ei toți banii ce au furat, și îi mai făgăduiește că-i va aduce și trupul bărbatului, ca să-l îngroape ca oamenii și cu toată rînduiala.

Iară daca se făcu ziuă, slujitorii împărătești găsiră trupul fără cap și-l duseră la împăratul.

Acesta se da de ceasul morții și mai multe nu, cum de să nu prinză pe tîlhar viu, nevătămat.

Fiul împăratului se duse și el pe la palat și, auzind cele ce se plănuiau, se pregăti și el a-și ține făgăduiala ce dase nevestei tovarosului său.

Sfătuind cei doisprezece boieri, socotiră cu mintea lor că tîlharii trebuie să fie cel puțin doi; că cel viu este peste poate să nu vie a lua și trupul mortului. Găsiră, deci, cu cale a pune trupul cel fără cap în mijlocul pieței, pe o schelă cu trei trepte, și de jur împrejur slujitori împărătești, cari să păzească toată noaptea.

Așa și făcură.

Fiul împăratului, hoțul, se duse și el de cumpără o mîrțoagă de cal răpcigos și bubos, și slab, de era numai pielea și osul, mai cumpără o odoroagă de căruță și un butoi de rachiu. Și după ce încărcă căruța, înhămă la dînsa rabla lui de cal și o porni înspre locul unde era pus trupul mortului spre vedere.

P-aci prin prejur era o uliță noroioasă. P-acolo avu poftă el a trece. Cînd, ce să vedeți dumneavoastră, cinstiți boieri? Unde mi se înnomoli a oțopină de cal, de nu mai putea nici picioarele să și le miște, necum să mai tîrască și căruțul cu butoiul de rachiu. Hi! în sus, hăț! în jos; să se miște din loc calul, ba.

Şi unde mi-ţi începu a face o gălăgie, de credeai că s-a aprins tîrgul.

Căpetenia păzitorilor trimise pe unul să vază ce pacoste a mai dat peste nevoiaşul ăla de om, carele are de gînd să scoale tot oraşul în gura lui.

Văzîndu-l păzitorul cum se nevoia a-şi scoate calul şi căruţa din noroi, i se făcu milă de el.

Fiul împăratului, cum îl văzu, îi zise:

— Du-te, neiculiţă, de mai ado vro cîţiva oameni de-mi ajutaţi să ies din acest noroi, şi vă voi cinsti ca pe nişte oameni de treabă.

Îndată veniră mai mulţi păzitori, îi luară şi cal, şi teleguţă, şi butoi şi tot, pe sus, de-l scoaseră din glodul unde se nomolise.

El nu ştia cum să le mulţumească mai bine; îşi frămînta mîinile de bucurie şi prinse a da cep butoiului. Le dete de bău cît poftiră, şi duse şi celor ce rămăseseră de pază pe lîngă trupul mortului cel fără cap.

Nu trecu mult şi toţi păzitorii fură coprinşi de un somn soră cu moartea. Unde îmi mai sforăia voinicii noştri de paznici, de pare că era cine ştie ce mare turmă de rîmători. Pasămite rachiul din butoi era cu afion.

Fiul împăratului, cum îi văzu lungiţi şi trîntiţi ca cine ştie ce blende, se apucă de-i dezbrăcă de hainele lor şi îi îmbrăcă în haine călugăreşti. Apoi, luînd trupul mortului, se duse în treaba lui.

Cînd văzu femeia trupul, iară începu a se boci. El iară îi puse mîna la gură şi o opri de a face zgomot, căci, de se va afla, nu va fi bine de ei. Ea tăcu după ce văzu că nu e glumă, şi priimi şi cea mai mare parte din suma furată. În chiar aceeaşi noapte, ei se puseră şi îngropară mortul.

Cînd se deşteptară păzitorii şi se văzură îmbrăcaţi în haine călugăreşti, nu puteau crede celor ce li [se] arată. Se mai frecară la ochi, se mai uitară, şi văzură că aşa este. Cel ce se deşteptase mai întîi se duse la tovaroşul de lîngă dînsul şi, începînd a-l înghioldi, îi zise:

— Moş călugăraş, moş călugăraş, ce caţi tu aci?

— Dară tu, călugăre, ce cauţi? îi răspunse.

Atunci toţi deodată începură a răcni unul la altul:

— Ce cauţi aci, călugăre? arătîndu-se cu degetul.

Şi se făcu o tulburare şi o răscoală între dînşii, de nu-i putea da nimeni de căpătîi. Ei! tocmai tîrziu se dezmeticiră

și se domiriră că omul cu rachiul de astă-noapte n-a fost lucru curat.

Dară cînd îmi văzură că trupul lipsește? atunci, atunci; unde îmi începură o ceartă și o hălălaie între dînșii, de-ți venea să-ți iei cîmpii. Se învinovățeau ca dracii unii pe alții.

— Ba că tu ești de pricină.

— Ba că tu ne-ai făcut să bem rachiu.

— Ba că tu ne-ai îndemnat să ne ducem să-i ajutăm.

— Ba că tu ai fost cel dintîi care ai băut.

Toate erau cum erau. Dară cum și cînd s-au călugărit ei? Și cum să se înfățișeze ei la împăratul?

N-avu încotro. Așa se duseră.

Împăratul se luă cu amîndouă mîinile de barbă cînd văzu că vine la dînsul o ceată de călugări. El nu știa, vezi, cine sunt și ce vreau.

Cînd află că sunt paznicii lui, unde mi-l umflă un rîs d-alea cu lacrămi, și rîse pînă ce se strîmbă.

Paznicii, biet, deteră în genuchi și-și cerură iertare. Ei spuseră toată șiritenia.

Îi iertă împăratul de vro osîndă, chipul; dară intră la mai mare grije. El se temea ca nu carecumva acest hoț atît de iscusit să nu-i ia și domnia. Nu mai chemă Sfatul împărăției, fiindcă începuse a-l cam bănui și pe dînsul, ci își frămînta cugetul, ca ce ar face să puie mîna pe hoț, spre a-i face de petrecanie.

Hotărî dară, el cu mintea lui, ca să iscodească și pe mari și pe mici, să ispitească și prin boierime și prin prostime, ca doar, doară va ajunge să puie mîna pe un așa tîlhar vestit care îl pusese pe așa gînduri negre.

Pentru aceasta puse să se gătească un ospăț înfricoșat, la care pofti numai boierime neaoșe. La acest ospăț fu poftit, fără doar și poate, și fiul de împărat cel strein.

La ziua hotărîtă se adunară toți oaspeții. Veseliile se întinseră pînă noaptea tîrziu. Căci, după ce se sculară de la masă, se puseră pe joc. Și trage-i la danțuri, la hori, la brîuri pînă ce, cînd se deșteptară, ajunseseră pe la cîntatul cocoșilor de miezul nopții.

Cînd să se spargă adunarea, împăratul veni la mijloc și zise cu grai cam poruncitor:

— Boieri dumneavoastră, noaptea este înaintată, și ca să nu se întîmple cuiva vreo meteahnă de la niscaiva duhuri necurate, ori făcători de rele, eu am găsit cu cale în mintea

mea să mîneți aci pînă la ziuă. Cămara este mare; vă încape pe toți. Alături de aci este cămara fiicei mele. Fiți fără grije și vă repauzați de ostenelile dantului și săltărilor din astă noapte. Domnul să privegheze asupra voastră a tutulor.

Așa zise împăratul, și așa trebuia să se facă. Că hîr, că mîr, pace; zisa împăratului nu se putea deszice.

— Vai, de mine, tată, cum să mă culc eu cu ușa descuiată, alături cu cămara unde are să doarmă atîția bărbați streini? zise fata tatălui său.

— Nu numai atît, fata mea, dară încă să fii cu lumînarea stinsă și să ai la îndemînă niței muc de lumînare. De va veni cineva la tine, tu să-l mîngîi cu mîna pe obraz, rugîndu-l să mai stea; și mîngîindu-l să-l mînjești niței cu muc de lumînare, și aceasta, draga mea copilă, cu atît mai mult trebuie să o faci, cu cît ea este pentru mîntuirea împărăției.

Pasămite împăratul umbla să prinză pe hoț prin viclenie. Asta fu chemarea boierilor la ospăț. Căci, își zicea împăratul, de va fi dintre boieri un asemenea om isteț, trebuie să fie și îndrăzneț. De nu va fi dintre boieri, apoi, tot cu tertipuri, prin tagma prostimei să-l caut.

Hotărîrea împăratului se puse în lucrare întocmai. Se culcară toți cu totul și adormiră. Numai pleoapele fetei de împărat nu putură da în gene, cîtuși de cît.

Fiul de împărat cel hoț, nici el nu adormi măcar cît ai da în cremene. El își tot răsucea mustața și se încumetea, duce-se-va or ba? Iară cînd fu cam pe după miezul nopții, cînd și apele dorm, se sculă binișor, se uită pe la soții săi, carii toți dormeau bumbeni, și pîș! pîș! trecu în cămara fetei de împărat, o sărută și se întoarse apoi să se culce și el.

Fata împăratului își făcu dresurile cum o învățase tatăl său, împăratul.

Hoțul, pînă a nu se culca, se duse la doniță să bea nițică apă, căci îi era sete. Uitîndu-se în doniță, el văzu că pe obrazul lui din stînga sunt niște pete negre. În cămara unde dormeau oaspeții împăratului lumînarea arse toată noaptea.

— E! așa mi ți-a fost povestea? zise el încetișor, stai măi, dară, să-ți arăt eu cu cine ai a face.

Și cu inima tîcîndă, și umblînd mai ușor decît o pisică cînd pîndește la șoareci, luă muc de lumînare și mînji pe toți oaspeții cari dormeau, pe obraz, la fel cu mînjitura lui de pe față, apoi se culcă și el.

Împăratul se sculă mai de dimineață decît toți. Și în revărsat de ziori vine prin cămara unde dormeau oaspeții,

spre a se uita la dînşii, nu carecumva este vreunul din ei mînjit după cum îşi povăţuise fata.

Cînd colo, ce să-i vază ochii? Toţi erau mînjiţi. Speriat, se duse într-un suflet în cămara unde dormea fie-sa; şi cu grai neliniştit zise fie-sei:

— Bine, frate dragă, toţi te-au sărutat?

— Ba nu, tată, unul numai a venit, pe care l-am mînjit, după cum mi-ai poruncit dumneata.

— Şi-l cunoşti?

— Ba nu, căci era întunerec.

Împăratul îşi muşcă buzele. Apoi porunci păzitorilor să nu lase pe nici unul din oaspeţi care ar voi să plece.

După ce se făcu ziuă bine, veni împăratul iarăşi în mijlocul oaspeţilor şi zise cu glas mare:

— Boieri dumneavoastră, hoţul care a tulburat o ţară prin iscusinţa, măiestria şi isteţimea lui, şi care mi-a răpit odihna sufletului meu, se află în mijlocul domniei voastre, şi îl rog să se dea pe[1] faţă; pe făgăduiala mea de împărat că nu-i voi face nimic.

Toţi boierii începură a-şi scutura hainele şi a se lepăda ca de satana de o astfel de năpaste, zicînd:

— Departe de noi o astfel de bănuială. Noi nu ştim la sufletul nostru nici o faptă neomenoasă să fi săvîrşit, nici cu ştiinţă, nici cu neştiinţă.

— Acum nu este vorbă nici de ocară, nici de pedeapsă. Totul este să se dea pe faţă, şi mă jur pe viul Dumnezeu şi pe stema mea de împărat, că nu numai nu-i voi face nimic rău, dară încă îi voi da pe fata mea după dînsul.

Atunci ieşi în faţă streinul fiu de împărat şi zise:

— Eu sunt.

Păru mult bine împăratului cînd îl văzu. Iară el îşi ceru voie să iasă afară, şi se jură pe cuvîntul lui de cruce de voinic că se va întoarce înainte de namiezi.

Împăratul crezu şi-i dete voie. El se întoarse, cu mai mulţi oameni însăxănaţi cu bucăţelele foişorului său. Şi acolo de faţă cu toţii, aşeză fiecare lemnişor la îmbucătura lui şi clădi foişorul din nou. Apoi, viind înaintea împăratului, îi sărută mîna, şi ceru ca soţia lui, fata împăratului, să se urce cu dînsul în foişor, ca de acolo să mărturisească cine este şi ce a făcut.

Împăratul priimi.

[1] În ediţia de bază: *de*.

Cum se suiră în foișor, fiul împăratului prinse a întoarce vîrtejele; și, pe cînd foișorul începu a se sui în slavă și a pluti în aer, el zise cu grai lămurit:

— Să știți că sunt fiu de împărat, că mi-a fost dat să-mi fur nevasta, ceea ce și făcui, și că acum mă duc la împărăția tatălui meu.

Astfel vorbind, foișorul se urca mereu pînă cînd se pierdu din ochii tutulor, ce rămaseră cu gurile căscate uitîndu-se la dînsul.

Iară daca se coborî la palaturile tatălui său și-și arătă cartea de meșter de hoție, precum și nevasta ce-și aduse tot prin furtișag, se înveseli tatăl său și, coborîndu-se din scaun, înălță pe fiul său, zicînd:

— Știu acum că are să se ducă pomina de domnia fiului meu peste țară. Știu că popoarele au să știe și ele acum ce este dreptatea, căci a fi bun domnitor și drept, trebuie să știi totul.

După ce se înscăună, trimise sol la socrul său cu carte prin care îi spunea că s-a urcat în scaunul tătîne-său, și mult se bucură acel împărat de norocul ce dase peste fie-sa.

Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumneavoastră așa.

LUCEAFĂRUL DE ZIUĂ ŞI LUCEAFĂRUL DE NOAPTE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat şi o împărătească; ei nu făceau copii; umblase pe la toţi vracii şi vrăjitorii, pe la toate babele şi cititori de stele, şi toţi rămaseră de ruşine, căci n-avură ce le face. În cele din urmă se puseră pe posturi, pe rugăciuni şi milostenii; cînd, într-o noapte, Dumnezeu văzînd rîvna lor, se arătă împărătesei în vis şi-i zise:

— Rugăciunea voastră am auzit-o şi vei face un copil cum nu se va mai afla pe faţa pămîntului. Mîine să se ducă împăratul, bărbatul tău, cu undiţa la gîrlă, şi peştele ce va prinde să-l gătești cu mîna ta şi să-l mîncaţi.

Nu se făcuse încă bine ziuă şi împărăteasa se duse la împăratul şi-l sculă zicîndu-i:

— Împărate! scoală c-a sosit alba în sat.

— Dar asta, răspunse împăratul, ce ai astăzi să mă scoli aşa de noapte; nu care cumva vrăjmaşii au călcat hotarele împărăţiei mele?

— Din mila lui Dumnezeu, de nici unele ca astea n-am auzit; dară am visat iaca ce...

Şi-i spuse visul.

Împăratul cum auzi, sări din aşternut, se îmbrăcă, luă undiţa şi se duse la pîrîu gîfîind. Aruncă undiţa şi nu trecu mult, şi văzu pluta undiţii mişcîndu-se. Trase undiţa; cînd, ce să vezi? un peşte mare, cu totul şi cu totul de aur.

Doară că nu-i căzu leşin de bucurie. Darămite cînd îl văzu împărăteasa? Ea fu şi mai oleoleo.

Găti împărăteasa singură cu mîna ei peştele şi mîncară. Ea îndată se simţi însărcinată.

Roaba care ridică masa văzu pe talerul împărătesei un os de peşte şi o bătu gîndurile să sugă acel os, ca să ştie şi ea gustul bucatelor gătite de împărăteasa.

Cum supse osul, se simţi şi ea însărcinată.

După nouă luni născu împărăteasa, ziua, un copil frumos, frumos, ca un îngeraş. Peste noapte născu şi roaba un copil, aidoma cu al împărătesei, încît nu aveau deosebire unul de altul. Cum era copilul împărătesei era şi al roabei. Semănau, cum se zice, ca două picături de apă.

Fiului de împărat i s-a dat numele de *Busuioc*, iară fiului de rob, *Siminoc*.

Crescînd împreună şi făcîndu-se mari, i-a dat la carte, şi învăţau într-o zi cît învăţa alţi copii într-un an. Cînd se jucau ei în grădină, împărăteasa se uita cu drag la dînşii de pe fereastră.

Se făcură mari. Ei semănau atît de mult, încît nu cunoştea nimeni care este fiu de împărat şi care de rob. Boiul lor era mîndru, amîndoi aveau pe vino-ncoace, vorba lor era vorbă cu lipici şi amîndoi erau voinici, nevoie mare.

Într-o zi se hotărîră să meargă la vînătoare. Împărăteasa se tot ciudea cum să-şi cunoască pe fiul său: fiindcă şi feţele şi îmbrăcămintile fiind la fel, de multe ori nu putea să deosebească pe unul din altul. Se gîndi să facă fiului său un semn. Îl chemă şi, prefăcîndu-se că îi caută în cap, îi înnodă două viţe de păr, fără să ştie el.

Apoi plecară la vînătoare.

Alergară zburdatici prin cîmpiile înverzite şi se zbeguiau ca mieluşeii; culeseră la floricele, se udară de rouă, priviră fluturii cum săltau şi săreau din floare în floare, cum albinele culegeau ceara şi adunau mierea, şi se desfătară foarte mult. Apoi merseră la fîntînă, băură apă de se răcoriră şi priveau cu nesaţiu cum se lasă cerul în depărtare pe pămînt, şi ar fi dorit să meargă pînă la sfîrşitul pămîntului, să vază cerul din apropiere, sau măcar pînă vor da de locurile acelea unde pămîntul este ca piftia.

Apoi intrară în pădure. Cînd văzură frumuseţile pădurilor, rămaseră cu gurile căscate. Vezi că ei nu mai văzuseră d-alde astea de cînd îi făcuse mă-sa. Cînd bătea vîntul şi se mişca frunzele, asculta la fîşiitul lor şi li se părea că împă-

răteasa umblă tîrînd după sine rochia cea de mătase; apoi se așezară pe iarba fragedă, la umbra unui copaci mare. Aci se puseră a cugeta și a sfătui cum să înceapă vînătoarea. Ei, nici una, nici alta, voiau să vîneze tot lighioni sălbatice.

Păsărelele, cari alergau împrejurul lor și se puneau pe crăcile copaciului, nici nu le băgau ei în seamă; lor, le era milă să-și puie mintea cu ele; dară le plăcea să le asculte ciripind. Păsărelele parcă băgaseră și ele de seamă una ca aceasta, și nu se sfiau, ba încă cîntau de se spărgeau; iară privighetorile trăgeau la geamparale numai din gușe, ca să fie mai dulce cîntarea lor. Și așa, stînd ei aci și sfătuindu-se, pe fiul împăratului îl apucă o moliciune de nu putea sta în sus și își lăsă capul în poala lui Siminoc, rugîndu-l să-i caute nițel în cap, pînă va aromi el.

După ce îi căută ce-i căută, Siminoc se opri și zise:

— Ce este asta din capul tău, frate Busuioc?

— Ce să fie? Știu eu de ce mă întrebi, frate Siminoc?

— Iaca văz, răspunse Siminoc, că două vițe de păr în capul tău sunt înnodate.

— Cum se poate? zise Busuioc.

Aceasta supără atît de mult pe Busuioc, încît se hotărî să plece în lume.

— Frate Siminoc, zise Busuioc, eu mă duc în lume fiindcă nu pot să pricep de ce mama mi-a înnodat părul cînd mi-a căutat în cap.

— Măi, frate Busuioc, îi răspunse Siminoc, vino-ți în fire și nu mai face una ca asta. Căci daca împărăteasa ți-a înnodat părul, nu crez să o fi făcut cu vreun gînd rău.

Busuioc însă a rămas nestrămutat în hotărîrea sa și cînd și-a luat rămas bun de la Siminoc, i-a zis:

— Na, frate Siminoc, batista asta. Cînd vei vedea pe dînsa trei picături de sînge, să știi că sunt mort.

— Să-ți ajute Dumnezeu, frate Busuioc, să nimerești cu bine; dară eu încă o dată te rog, pentru dragostea mea, să rămîi, să nu mai pribegești pin lume.

— Peste poate, răspunse Busuioc.

Apoi se îmbrățișară și Busuioc plecă; iară Siminoc rămase de se uita galeș după dînsul pînă îl pierdu din ochi.

Siminoc se întoarse acasă și povesti părinților toate cele ce se întîmplase.

Împărăteasa nu mai putea de inimă rea. Își frîngea mîinile și plîngea, de să ferească Dumnezeu. Dară n-avu ce-și face capului, și se mîngîia oarecum văzînd pe Siminoc.

După cîtva timp, acesta scoase batista, se uită la dînsa și văzu trei picături de sînge. Atunci zise:

— I! a murit frățiorul meu. Mă duc să-l caut.

Și luîndu-și merinde, plecă după dînsul să-l caute. Trecu prin orașe și sate, străbătu cîmpiile și codrii, merse, merse, pînă ce ajunse la o căsuță. Acolo întîlni pe o bătrînă și întrebă de fratele său. Bătrîna îi spuse că se făcuse ginere al împăratului din acea parte de loc.

Ajungînd la palaturile împăratului aceluia, cum îl văzu fie-sa, socoti că e bărbatu-său, și alergă întru întîmpinarea lui. El zise:

— Eu sunt fratele bărbatului tău; am auzit că a pierit din lume, și am venit să aflu de căpătîiul său.

— Eu nu crez una ca asta, zise fiica de împărat. Tu ești bărbatul meu, și nu știu de ce te prefaci așa acum. Au doară credința mea a fost pusă la cercare și eu te-am amăgit?

— Nici unele din acestea nu este. Ci eu îți spui în cuget curat, nu sunt eu bărbatul tău.

Ea nu voia să crează cu nici un chip.

Atunci el zise:

— Dumnezeu să-și arate dreptatea. Pe cine nu va fi drept din amîndoi, să-l cresteze sabia care stă în cui.

Și îndată sabia sări și crestă pe fată la deget, și atunci crezu și ea. Apoi găzdui după cum se cuvenea pe Siminoc.

A doua zi el află că Busuioc se dusese la vînătoare și nu se mai întoarse. Încălecă deci și el pe un cal, luă ogari și plecă după frate-său, în partea locului pe unde se dusese acesta. Merse ce merse și ajunse în pădure; acolo se întîlni cu Muma-pădurii.

Cum o văzu, se luă după dînsa, și dă-i goană. Ea fugea, el după dînsa, pînă ce Muma-pădurii văzînd că n-are încotro, se sui într-un copaci înalt și acolo scăpă.

Siminoc descălecă și el, priponi calul, făcu focul, scoase merindele și începu să mănînce lîngă foc, aruncînd și ogarilor cîte ceva.

— Aoleo! cum mi-e de frig, zise Muma-pădurii, îmi clănțănesc dinții.

— Dă-te jos, îi răspunse Siminoc, de te încălzește la foc.

— Mi-e frică de cîini, zise ea.

— Nu te teme, că nu-ți fac nimic.

— Daca vei să-mi faci bine, mai zise ea, na o viță din cosiță și leagă-ți cîinii.

El puse vița de cosiță pe foc.

— Uf! ce greu miroase, zise Muma-pădurii, cosița ce ți-am dat-o și pe care tu ai pus-o pe foc.

— Ai te cară de aici, îi răspunse Siminoc, și nu mai spune la nimicuri. Iaca unul din ogari a dat cu coada prin foc, s-a pîrlit nițel și d-aia miroase greu. Daca ți-e frig, dă-te jos și vino de te încălzește; daca nu, tacă-ți fleoanca și mă lasă în pace, nu mă tot supăra.

Atunci ea crezu, se dete jos, și alăturîndu-se de foc, zise:

— Mi-e foame.

— Ce să-ți dau să mănînci? Iaca ia ce-ți place din ceea ce am dinainte.

— Eu voi să te mănînc pe tine, zise Muma-pădurii, gătește-te!

— Ba te voi mînca eu pe tine, răspunse Siminoc și asmuți cîinii la dînsa ca să o sfîșie.

— Stăi, zise Muma-pădurii, oprește cîinii să nu mă sfîșie, că ți-oi da pe frate-tău, cu cal și cu ogari cu tot.

Siminoc opri cîinii; atunci Muma-pădurii icni de vro trei ori și dete afară dintr-însa pe Busuioc, calul și ogarii; iară Siminoc își asmuți ogarii și o făcură mici fărîmi. Deșteptîndu-se Busuioc, se miră cum de vede pe Siminoc aci și-i zise:

— Bine ai venit sănătos, frate, dară mult am dormit.

— Puteai tu să dormi mult și bine, daca nu eram eu.

Apoi îi spuse toată șiritenia de la despărțirea lor pînă acum.

Busuioc bănuind pe Siminoc că s-o fi îndrăgostit cu femeia lui, nu voi să-l crează cînd acesta îi mărturisi adevărul, spuindu-i că nici prin gînd nu i-a trecut una ca asta vreodată. El se făcu dîrz, începînd a-și teme nevasta. Și așa puindu-i gînd rău, se învoi cu Siminoc ca să se lege la ochi, ei și pe caii lor, apoi să încalece, să le dea drumul, și unde i-o scoate să-i scoată.

Așa făcură. Cînd Busuioc, auzind un geamăt, opri calul, se dezlegă la ochi, se uită, și Siminoc nicăiri. Pasămite el căzuse într-o fîntînă și înecîndu-se, n-a mai ieșit d-acolo.

Busuioc se întoarse acasă, își ispiti nevasta, și ea spuse ca și Siminoc. Apoi ca să se încredințeze și mai bine de ade-

văr, zise și el sabiei să sară din cui și să cresteze pe cel vinovat. Sabia sări și-l crestă pe dînsul la degetul cel mare.

Se tîngui el, se jeli, plînse cu amar că pierduse pe Siminoc; se căi că se prea iuțise, dară toate fură în deșert, că n-avu ce-i mai face. Atunci, plin de obidă și de durere, nici el nu mai voi a trăi fără frate-său, ci legîndu-se iarăși la ochi, precum și pe cal, încălecă și-i dete drumul în pădurea în care pierise fratele său. Alergă calul ce alergă, și, bîldîbîc! dete în fîntîna în care căzuse și Siminoc, și acolo își sfîrși zilele și Busuioc, și de atuncea a răsărit luceafărul de ziuă fiul împăratului, Busuioc, și luceafărul de noapte, fiul roabei, Siminoc.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

BĂIATUL CEL BUBOS ŞI GHIGORŢUL

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un băiat. El, de la naşterea lui, se pomenise bubos. Ce n-a făcut el ca să se curăţe de bube? dară în deşert. Băieţii la joc şi fetele la horă îl huiduia şi fugiau de dînsul ca de o lepră.

Şi fiindcă n-avea încotro, şi el, biet, îşi înghiţea amarul şi răbda. Nici tu joc, nici tu veselie, nici tu dezmierdare. Se uita cu jind la ceilalţi băieţi şi flăcăi, cum unii se încurau jucîndu-se, cum alţii se zbeguiau cu fetele, şi rîmnea la dînşii.

În toate zilele se ducea el la un puţ de aducea apă pentru casă. Drumul însă îi era pe la curtea împărătească. Într-o zi, cînd scoase apă văzu în ciutură un ghigorţ. Bucuria lui, că o să aibă în ziua aceea legumă mai deosebită. Cînd, ce să vezi d-ta? peştele începu să-i vorbească:

— Flăcăule, aruncă-mă iară în puţ, şi nu-ţi face păcat cu mine, că mult bine ţi-oi prinde şi eu vrodată.

Băiatul se minună de asta; cum de să vorbească un peşte?! Simţi el că trebuie să fie aci la mijloc ceva năzdrăvan şi-i dete drumul în puţ.

Fata împăratului nu voia cu nici un chip să se mărite. Ce nu făcu bietul tată-său, ce nu drese ca să-şi dea fata la casa ei, dară ca s-o înduplece, ba. Ei nu-i da inima să-şi lege capul cu nici unul din peţitorii ce veneau să o ceară, deşi toţi erau împăraţi şi fii de împăraţi.

Băiatul cel bubos însă de cîte ori trecea cu cofa la apă și ea era la fereastră, vedea că îi tot rîde. El nici că se gîndea că pentru dînsul se punea la fereastră, și că îl pîndea pînă ce trecea, ci socotea că așa este ea de felul ei cu zîmbetul pe buze. Pasămite fata împăratului, ori că cunoscuse că el o să fie un om frumos, ori că o trăgea ața ca spre ursitul ei.

Azi așa, mîine așa, pînă ce într-o zi, îl chemă de vorbă cu el. Să se prăpădească băiatul de rușine cînd văzu că pe dînsul îl cheamă! Se făcu roșu ca sfecla, se zăpăci pînă într-atîta de nu știu deocamdată să zică nici două boabe legănate. Atît de mult se fîstîcise el.

Apoi ținîndu-și firea și luîndu-și inima în dinți, dete niște răspunsuri de merse fetei tocmai la inimă.

Vezi că și vorba lui ca și a fetei era vorbă cu lipici, dragul neichii; fetei îi tîcîia inima nu-i tîcîia, dară lui știu că-i tîcîia de sta să-i iasă afară din piept. Și dintr-acel minut, nu știu ce făcea el, nu știu ce dregea, că se pomenea, fără voia lui, trecînd pe la curtea împărătească, ia așa, numai ca să treacă.

El își uitase de pește. Acum își aduse aminte de dînsul, și ducîndu-se la puț într-o zi, se uită înăuntru și zise:

— Pește, peștișor, ghigorțule dragă, mi-ai zis că ai să-mi prinzi bine odată, odată; rogu-te, scapă-mă de bubele astea uricioase și împuțite.

N-apucă să sfîrșească vorba bine, și ce să vezi dumneata? odată îi căzu bubele, și rămase curat și luminat, ca un pui de brad.

Cînd l-a văzut fata de împărat așa mîndru și frumos, nu s-a mai putut opri, și l-a sărutat. Vezi că inima îi da brînci către dînsul, și se bucură, nevoie mare, că pusese ochii pe un așa boboc de flăcău.

Ea frumoasă de pica, el frumos ca un bujor, văzu că sunt numai buni de a se lua în căsătorie, și ducîndu-se la împăratul, tatăl său, îi zise:

— Tată, eu mi-am găsit logodnicul. Nu știu daca ție îți place ori ba, dară mie îmi sfîrîie inima după dînsul.

— Cum se poate să-mi faci tu astă rușine, fata mea? Unde ai mai auzit tu ca o fată de împărat să ia de bărbat pe un fluieră-vînt, golan și fără nici un căpătîi?

— Tată, poate să fie sărac, poate să fie golan, cum zici d-ta, dară este om de omenie, deștept și apoi mie îmi place. Eu am să trăiesc cu el. Pe el îmi zice inima să-l iau. Daca nu

vei voi să mă însoțesc cu el, să știi cu hotărîre că pe altul nu iau, o dată cu capul.

Daca văzu tatăl fetei, împăratul, că fie-sa pusese piciorul în prag și nu voia nici în ruptul capului să ia pe altul de bărbat, mi i-a luat binișor pe amîndoi, i-a băgat într-o butie și i-a dat pe gîrlă.

Ei începură a se boci și a plînge de mi ți se rupea rărunchii. El, biet, nevinovat, pățea necazul după urma fetei împăratului, căci el nici nu-i bătuse capul, ba nici că visa că o să ia de nevastă pe fata împăratului.

Văzînd însă că cu boceala nu o scoate la nici un căpătîi, se rușină singur de sine, cum de să se arate el, cruce de voinic, așa puțin la inimă cînd se întîmplă de caz în nevoie, și începu a se gîndi, ca ce ar face să scape de primejdie.

Cînd, odată îi veni în gînd ghigorțul.

— I!... zise, ghigorțule drăguț, acum să te văd! Mi-ai dat dovezi de năzdrăvănia ta. Știu că poți multe. Scapă-mă de nevoia în care am căzut.

Abia îi ieși din gură vorba cea din urmă, și, ce să vezi dumneata? dintr-o păcătoasă de butie, unde mi se făcu un palat, de nici împăratul, tatăl fetei, nu avea așa palat bogat și împodobit cu de toate frumusețile lumei. Atîta numai, că butia ajunsese la mare, și acest palat acolo se înființă.

Mai gîndi o dată băiatul cel bubos la ghigorț și dori ca palatul să se strămute într-o pădure.

Dorința lui se împlini numai cît te ștergi la ochi.

Dar așa palat măiestru nici că s-a mai văzut, măre. Toate lucrușoarele dintr-însul era puse la rînduiala lor și toate îmi vorbeau ca niște năzdrăvane.

Ei acolo au făcut nunta. Față la nuntă au fost: fiarele pădurii, copacii cei măreți, floricelele cele frumoase, pasările văzduhului și stelele cerului împreună cu sînta lună.

Trăiau acolo ei ca în sînul mumei lor. Unde să auzi la dînșii ceartă! ferita sîntuletul să vezi la dînșii neunire. Căci diavolul vrajbei nu cuteza să-și vîre coada între ei.

Și așa petrecînd ei, căsătoria lor fu binecuvîntată cu un copilaș, ce se născu împlătoșat cu un piept de aur. Mumăsa, fata împăratului, cum îl văzu așa, se sperie, și îi și puse gînd rău.

Dară fiind rodul pîntecelui său, îi fu milă să-i facă de petrecanie. Se duse deci de-l puse într-un pom nalt și îl năpusti acolo.

Venind ursitoarele, ele ursi pe copil că va ajunge om mare; că va ridica tulpina din care ieșise mă-sa, la mare mărire; că hrana i-o va aduce o pasăre; că va întîmpina un zabrac bun de la ai hrănitoarei sale, din care va scăpa cu față curată; apoi că va fi povățuit de o altă pasăre.

Și în adevăr, chiar de a doua zi începu a veni un vultur în toate zilele, și a-i aduce de mîncare.

În vremea aceasta, împăratul, tatăl fetei, plecase în vînătoare cu o mulțime de curteni, slujitori și vînători. Și vînează ici, vînează colea, se depărtase de oamenii săi, pe nebăgate în seamă. Cum, cum, el se rătăci, rămîind numai cu credincerul său. E! ce te faci tu acum? căci seara se apropie, și loc de repaus nu este, și casă de găzduit nici pomeneală.

Tot bîjbîind ei prin amurg, dete peste palaturile băiatului celui bubos. Cum ajunseră, descălecară, și voind să lege căpăstrul calului de propteaua porții, aceasta îi înfruntă, zicîndu-le:

— De, mă, neghiobilor, da ce, aici legați voi caii? locul cailor este la grajd.

Împăratul rămase stîlpit de mirare. Și apoi îi veni și cu rușine cum el, împăratul, să fie mustrat de o proptea.

Și, tot strîngînd pumnii și dinții de necaz, se plimba de colo pînă colo pe dinaintea porții, ca să se mai răcorească niței și să-și astîmpere necazul.

Bubosul văzu de pe fereastră că tot umblă pe dinaintea porții niște oameni, lucru ce nu mai văzuse el de cînd intrase în butie, coborî scara palatului și veni la poartă de pofti pe acești călători înăuntru și-i ospătă ca pe niște oameni de omenie și rătăciți.

Stăpînii palatului cunoscură pe împăratul, dară el nu-i cunoscură pe dînșii, vezi că nici nu-i trăsnea lui prin cap ca ei să mai trăiască.

Împăratul nici n-avea vreme să se minuneze de ceea ce văzu în acele palaturi. N-apuca să privească cu băgare de seamă la lucrurile ce mergeau singure și-și făceau slujba, și sta să asculte la altele cari vorbeau și se îmbărbătau una pe alta la lucru. Masa se puse în liniște și cu bună rînduială. Toate își aveau vătaful lor: tacîmurile mesei, trăncănăile de la bucătărie, așternuturile, măturile de casă și de curte, grajdurile, curtea, toate erau cu rînduielile lor.

După ce ospătă ca un împărat, a doua zi plecară vînătorii cei rătăciți. Găsind o potecă care îi scoase la luminiș, de

unde cunoscură drumul, împăratul plecă la curtea lui cu hotărîre desăvîrșită a pune gonaci cari să afle ale cui erau palaturile acelea din coprinsul împărăției sale, și despre care nimeni nu-i povestise nimic. El avea de gînd ca să poruncească mai apoi să i-l aducă lui acolo.

Vulturul urma a hrăni copilașul lepădat de mă-sa și pus în copaci, carele creștea repede ca o floare, pînă ce într-o zi se ținu vulturoaica după dînsul să vază unde tot vine el. Cînd privi ceea ce făcea, își zburli penele de pe dînsa și puse gînd rău copilului. Ea se ascunse și stete acolo pînă ce plecă vulturul.

Cum se duse el, vulturoaica veni la copil și cu pliscul începu a ciocni în pieptul copilului, ca să-i mănînce rărunchii. Pieptul fiind tare, pentru că era, cum zisei, de aur, nu-l putu sparge așa lesne. Copilul, cum simți ciocniturile vulturoaicei, întinse mînușițele, parcă l-ar fi învățat cineva, apucă pe vulturoaică de gît, și strînse, și strînse, pînă ce o sugrumă și căzu jos moartă.

Atunci și copilul, coborîndu-se din copaci, o apucă razna pe cîmp. În cale se întîlni cu un cocor. Cum îl văzu, se împrieteni cu el. Cocorul dînd peste o așa bunătate și frumusețe de copil, nu se mai îndură a se dezlipi de dînsul, și trăiau împreună în cuibul lui. Găsind o carte pe unde colinda cocorul, o aduse băiatului, și acesta învață să citească și să scrie.

După ce se mai mări băiatul, cocorul îl învață a face o luntre, cu care se plimba pe apă. El lua oameni cu dînsul în luntre, cu care se învăța la mînat. Mai tîrziu el îi și întrecu în meșteșugul de a mîna luntrea și îi plimba și pe dînșii.

Plimbîndu-se el așa pe apă, a zărit palaturile tatălui său. A cercetat ce era aceea și a aflat că acolo trăiește o pereche de oameni. El s-a dus să facă cunoștință cu dînșii. Acolo, din una, din alta, se dară în vorbă și despre copii, și află că el este copilul lor.

După aceasta părinții îl rugară să rămîie cu dînșii. El nu voi, vezi că ursita lui îl trăgea în altă parte.

Se puse în luntre și ieși la lume. Aci daca ajunse, dete peste palaturile împăratului, tatăl mă-sii.

Cum îl văzu împăratul, nu știu ce parcă îi zicea să ia în nume de bine pe acest june. Iar lui, fără să știe de ce, îi tîcîia inima de bucurie. Vezi că, măre, sîngele apă nu se face, și rubedenia la rubedenie trage ca acul la magnet.

El intră în slujbă la împăratul. Şi isprăvile ce aduse împărăţiei prin iscusinţa lui, făcu pe împărat să aibă pe acest tînăr mai de aproape al său.

Fiind tot pe lîngă împăratul, şi văzînd adesea pe fata împăratului, căci după surghiunirea fetei celei mari, dobîndise împăratul altă fată, îl bătu gîndurile să se întinză pînă la dînsa şi nu greşi, căci şi ea pusese ochii pe dînsul. Într-o zi se încumese a-i face cu mustaţa, dară cam cu sfială; ea se uită galeş la dînsul. Azi aşa, mîine aşa, pînă ce într-o zi merseră amîndoi înaintea împăratului, dădură în genuchi, mărturisiră că sunt îndrăgiţi, şi se rugară de împăratul să-i căsătorească.

Împăratul, carele ştia de patarama celei dintîi fete, nu se împotrivi nici o cîrtă de timp, ci ştiind şi pe băiat deştept şi ager la minte, puse de le făcu un pui de nuntă de ştiu că s-a dus pomina.

Apoi fiind şi bătrîn, se coborî din scaunul împărăţiei şi îi urcară pe dînşii, cari domniră cu omenie cîte zile avură.

Şi încălecai p-o şea etc.

FATA CU PIEZE RELE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. El avea doisprezece feciori. Cînd se punea la masă, copiii stau împrejuru-i cunună deplină. El era totdauna cu voie-bună, fiindcă vedea că trebile îi merg strună.

Împărații, vecinii lui, rîvnea la traiul lui cel ticnit. Vezi că și el era bun la inimă, și nu supăra întru nimic pe popor, și nu asuprea pe văduvă, nici pe siriman.

Adecă, de! nimeni nu știa ce vierme îl rodea la inimă și pe dînsul. Ar fi dorit, boieri d-voastră, să aibă și o fată barim, la atîția feciori.

Și mai una, și mai alta, dete Dumnezeu în cele din urmă de i se împlini și această poftă a inimei: nevasta lui, împărăteasa, rămase grea și peste nouă luni făcu o fată, frumoasă, de seamăn pe lume n-avea.

De unde se aștepta acum împăratul ca să fie pe deplin fericit, ași! unde? iaca se adeveri și la dînsul, ca la toată lumea asta păcătoasa, povestea cînteculuì:

În lume născut,
Nimeni n-a stătut
A fi fericit
Cu desăvîrșit.

Începu a-i tînji trebile împărăției. Începu adecă a da îndărăt. Ba cutare împărat îl amerință că voiește să se scoale

cu război asupra lui, daca nu o face cutare lucru; ba, cutare împărat cere cutare lucru; ba, supușii lui vor să facă răzmiriță; ba, vitele de pe moșiile lui a călcat hotarele altei împărății și sunt luate de pripas; ba, că moartea a dat în ele, și cîte neajunsuri toate se țineau lanț, de ajunsese bietul împărat în sapă de lemn.

Se silea bietul împărat, cu toți cei doisprezece fii ai săi, să facă pace, să fie între oameni bună învoire, să oprească relele ce-l bîntuiau, dar geaba, pagubele curgeau gîrlă.

În cele mai de pe urmă chemă un cetitor de stele să-i spuie ce e pricina de-i merg lucrurile anapoda și nu poate să dea înainte.

Daca veni filosoful, îi puse la stele, și a doua zi îi zise să bage de seamă în trei zile d-a rîndul cum îi dorm copiii.

Trecînd cele trei zile filosoful veni din nou.

Împăratul îi spuse că băieții dormeau care cu mîinile dasupra capului, care într-o parte, care cu mîinile pe piept, și care pe spate și cu mîinile pe lîngă dînșii, iar fata doarme pe brînci, ori strînsă făcută ghem, sau cu mîinile între genuchi.

— Aceasta este piaza reaoa a împărăției tale, răspunse filosoful; de nu o vei depărta din casă, nu se va alege nici praful de d-ta și de copiii dumitale.

Împăratul băgase și el de seamă că se cam adevereau zisele filosofului, că de cînd, adecă, dobîndise fata, d-atunci și el dă îndărăt. Dară nu știa ce să facă, cum să scape de prăpăd pe cei doisprezece copii.

Bietul împărat! și acesta îi era copil. N-ar fi vrut, vezi, să piară nici unul. În cele de pe urmă se lăsă după povața filosofilor. Ei ziceau că mai bine este să piară unul și să scape doisprezece, decît toți să ajungă ca vai de ei și de rîsul lumii.

Se îndoia împăratul, se îndoia împărăteasa să facă o așa faptă, dară înteițiți de toate relele ce-i năpădea din toate părțile, se înduplecară la sfaturile celor mai aproape de dînșii, și se hotărîră în cele din urmă să facă o jertfă decît treisprezece.

Vorbi deci împăratul cu credinciosul său cum să facă. Să zică adecă că vrea să meargă la vînat, să ia și pe fată cu dînsul, mai cu seamă că tot zicea ea că-i place să vază cum merg oamenii la vînat, și să o lase acolo în pădure. Aceasta însă fără să știe ea.

I se rupea rărunchii împăratului de mîhnire pentru răpunerea fiicii sale, se mîhni împărăteasa pînă în fundul sufle-

tului ei cînd îi aşeza merinde în coş, sub care puse primeneli, şi cîteva giuvaiericale d-ale ei.

Cînd fu căruţa gata, puse coşul cu merinde, un urcior cu apă, şi se urcară şi ei, adecă fata şi cu credincerul împăratului. Porniră şi ajunseră într-o pădure mare. În urma lor acasă se bocea împăratul, împărăteasa şi fraţii fetei, de-ţi venea să-ţi iei lumea în cap.

Daca ajunseră în pădure, stete căruţa mai d-o parte la o potecă, luară cu dînşii coşul şi urciorul, şi plecară prin pădure după vînat. Stînd la un colnic, fata se dete să culeagă nişte floricele, să-şi facă un mănuchi; iară credincerul împăratului umbla razna prin pădure după păsărele, şi, încet, încet se depărtă o bucată bună, ajunse la căruţă, se puse într-însa şi pe ici ţi-e drumul.

Cînd băgă de seamă fata împăratului, credincerul nu e. Dădu chiot, strigă, ţipă, dară nimeni nu-i răspunse. Ce să facă ea? Iară daca văzu că dă înde seară, fata se urcă într-un copaci, se uită într-o parte, se uita într-alta, nu care cumva vede vro colibă ceva. Nu e. Se mai întoarse de se mai uită şi în alte părţi şi zări, tocmai ee! într-o depărtare licărind o lumină ca o steluţă. Atunci se dete jos şi cu coşul într-o mînă, iar cu urciorul de apă într-alta, tîrîş după dînsa, merse drept la lumina ce zărise.

Aci daca ajunse, dete peste o colibă, în care ardea un opaiţ în ciob. Bătu la uşe şi-i deschise. Acolo şedea o bătrînă cerşetoare. Fata se rugă ca să o adăpostească şi pe dînsa. Săraca o priimi; dară îi spuse că n-are ce să-i dea de mîncare fiindcă tot avutul ei este o găină, un căţel şi o pisică.

Fata scoase din coş şi dete şi bătrînei.

A doua zi cînd se sculară, bătrîna începu să se vaiete că i-a murit găina pe cuib. Ea se plîngea acum că are să moară de foame, deoarece cu ouşorul ce lua de la găină pe fiecare zi se hrănea ea.

Biata fată de împărat îi dete o giuvaierica d-ale ei, ca să-şi cumpere o altă găină cu care să se hrănească.

Baba cam cu mîrîială, cam de voie, cam de nevoie, priimi darul fetei şi tăcu.

A doua noapte îi muri căţelusul. Atunci ea zise:

— Fata mea, să-ţi iei ale trei fuioare şi să te duci din casa mea, că de cînd ai venit tu, pagubele se ţin lanţ. Căţelul ăsta nu l-aş fi dat nu ştiu pe ce, fiindcă îmi păzea coliba, şi-l am de atîţia mari de ani.

— Lasă, mămușoară, nu te supăra, îți dau eu cu ce să-ți cumperi altul, ba încă să-ți mai și rămîie.

Și scoase de-i mai dete o giuvaierica.

A treia zi găsiră și pisica moartă.

— Să te duci, fetico, din casa mea, zise baba și îndărăt să nu te mai întorci. Te văz a fi fată de oameni, te văz că ai scule, dară lipsă de așa bogății. Mai bine eu cu sărăcia mea și să trăiesc în ticnă. De cînd ai venit tu, belelele mi-au tăiat inima. Du-te, dragul mamei, și ia împreună cu tine tot ce ai adus în casa mea și bun și rău.

Fata n-avu încotro, și cătă să plece din coliba babei. Înainte însă d-a pleca, se dezbrăcă de hainele sale cele bune și ceru de la babă niște zdrențe d-ale ei. Baba, ca să scape de dînsa, căută pe după perne, pe sub pat, pe culme, și-i dete niște țoale de puse pe dînsa, numai să se ducă din casa ei.

Hainele ce le lăsă fata, baba le scoase[1] din casă și le dete în celarul ce avea lîngă coliba ei.

Și așa fata, îmbrăcată în haine de cerșetoare, plecă din casa babei și începu a orbăcăi prin bungetul cela de pădure, că doar' d-o găsi vro potecă care să o scoată la lume.

Și tot mergînd așa, dete peste o stînă de oi. Acolo nu găsi pe nimeni, căci stăpînii erau trei tovarăși, carii se duceau cîtetrei cu oile. Aci daca ajunse, fata împăratului se puse de mătură coliba, rîndui fiecare lucru la locșorul lui, făcu focul și atîrnă căldărușa de mămăligă în crăcane. Pînă una, alta, mai spălă vasele, precum și vedrele și hîrdaiele în care adunau ciobanii laptele. Apoi se ascunse.

Venind ciobanii și văzînd toate astea, se mirară. Se uitară încoace și încolo, dară nu văzură pe nimeni. Atunci ziseră:

— Cine ne-a făcut ăst bine, de va fi băiat, frate să ne fie, iară de va fi fată, soră să ne fie.

Fata împăratului atunci se arătă. Ea se rugă să o primească a locui cu dînșii căci era o nenorocită și n-avea unde să se adăpostească, nici să-și plece capul.

— Ciobanii o primiră și îi spuseră ce are să facă. Seara cînd veniră găsiră iarăși toate gata, și de mîncărică și hîrdaiele, în care făceau brînză, curate, și toate bune la stînă.

Însă unul din tovarăși se plînse că nu știe ce au oile de tînjesc de azi-dimineață; pasămite dase boala în ele, căpiaseră ori nu știu ce li se întîmplase.

[1] În ediția de bază: *scoate*.

A doua zi se plînse altul că a dat vărsatul în oi, şi nu ştie cîte vor scăpa.

A treia zi altul veni cu nu ştiu ce brumă de oi. El spuse că voind a trece peste o punte, pe unde trecea în toate zilele cu oile, de astă dată nu ştie cum îşi făcu nălucă o oaie şi sări în rîu, după dînsa alta, după asta alta, pînă ce se năpustiră oile şi săriră mai toate în rîu. Se sili bietul cioban să le oprească, dar aşi! pe dracul să-l opreşti? cînd intră spaima în oi, degiaba toată munca; abia scăpase vro cîteva oi, cu care veni acasă.

Se luaseră de gînduri bieţii ciobani, cum de în cele trei zile de cînd venise fata aia la stîna lor să dea ei peste o aşa pagubă. Ei văzură că surata lor trebuie să fie piază rea, şi că a căzut ca o pacoste peste dînşii. Atunci se vorbiră ca să o gonească de la dînşii, şi îi ziseră:

— Surată, cum ai venit, să te duci de la noi unde mila Domnului te va povăţui. Noi nu te mai putem ţine. Tu ai intrat în coliba noastră cu sărăcia. Paguba ce am încercat în aceste trei zile de cînd eşti tu la noi, nici în zece ani nu o vom putea pune la loc.

Fata n-avu ce zice. Văzu şi ea că aşa este. Se sculă dară şi cerîndu-şi iertăciune de răul ce le făcuse fără voia ei, plecă într-o doară, ia aşa peste cîmp unde o vor duce-o ochii. Şi mergînd ea cu inima plină de obidă şi cu lacrămile şiroaie, zări într-o depărtare mare nişte palaturi. Întinse pasul şi se duse într-acolo ca să nu însereze pe drum. Acolo şedea o arăpoaică bogată.

Se rugă de slugile palatului să o priimească. Arăpoaica, care o văzuse de sus cînd intră pe poartă, porunci să o aducă înaintea ei. Cum o văzu, o cunoscu, şi puse de o îmbăie frumos, o îmbrăcă cu nişte haine curate şi o luă pe lîngă dînsa.

Şi aşa, într-o zi arăpoaica o puse să-i caute în cap, căci, zice-se că arapii cît de curaţi să fie, tot se găsesc condrăţei în capul lor: pentru că le e părul îmbîcsit, pîslos şi des, nevoie mare! Fata împăratului văzînd în capul arăpoaicei, ce nu mai văzuse de cînd o făcuse mă-sa, i se făcu scîrbă şi îi veni să scuipe.

Se uită în dreapta, se uită în stînga, şi nu-i dete de ochi decît scumpeturi, pe care îi fu milă să scuipe. Să se ducă ceva mai încolo, nu putea, căci arăpoaica adormise cu capul în poala ei. Se apucă şi ea de scuipă în laţele arăpoaicei.

Arăpoaica, ca dracu, simţi şi odată se sculă. Ea se uită cu milă la fată, şi îi zise:

— Să nu te știu cine ești, ai vedea tu ce ai păți din mîna mea. Dară așa, te iert. Să te gătești că mergem la un loc. Zi să prinză caii la căruță.

Pînă se gătiră ele, căruța trase la scară. Se deteră jos și se puseră în căruță. Arăpoaica spuse vizitiului unde să meargă. Pe drum însă învață și pe fată ce să facă acolo unde merg.

Abia sfîrși de vorbit arăpoaica și ajunseră în curtea unui palat cu mii de mii de cămări. Cum se dară jos din căruță, arăpoaica merse la o cămară unde erau doi oameni: unul tînăr și gras, ședea într-un pat de aur răsturnat și se juca cu două gheme de mătase; altul moșneag umbla de colo pînă colo și astîmpăr nu mai avea. El se cocoșase de muncă, era trențăros și slab și pipernicit de credeai că este altă aia, nu ființă de om. Pasămite, tînărul era norocul fetei, iară bătrînul norocul arăpoaicei.

Cum văzu fata pe tînăr, jucîndu-se cu ghemele de mătase, odată se repezi la dînsul, după cum o învățase arăpoaica, îi smulse ghemele din mînă, și pe ici ți-e drumul! Ieși fuga, se sui în căruță, vizitiul dete bice cailor și nu stătură decît tocmai acasă.

Cela, greoi și mototol cum era el, pînă să se scoale, pînă să iasă afară, pînă să se ia după dînsa, rămase cu buzele umflate, că n-o mai putu ajunge și, întorcîndu-se căruța, luă și pe arăpoaica și o duse și pe dînsa acasă.

Tocmai atunci împăratul locului aceluia se hotărîse să se însoare, că era holtei. Logodnica îi ceruse să-i facă o haină de o mătăsărie foarte scumpă. Făcu ce făcu împăratul, găsi o asemenea mătăsărie și o dase la croitor. Dară ce-i faci necazului, că mătăsăria nu ajungea. Îi mai trebuia un petec. Puse împăratul să-i caute petecul, dară asemenea mătăsărie nu se mai găsi în toată împărăția.

Ei! cum rămîne cu haina miresei? Daca n-o face-o după șartul ei, logodnica nu o priimește; daca n-o găsi petecul ce-i trebuia, rămîne haina neisprăvită. Și aceasta nu se putea, adică să rămîie nunta dintr-un fleac de nimic.

Mai pusese împăratul oameni de cercetară și află că la arăpoaica cutare se găsește un petec de mătăsărie aidoma celeia ce căuta împăratul, și tocmai atît cît îi trebuia.

Pasămite în ghemele luate de fata împăratului de la norocul ei cel leneș se afla acel petec de mătăsărie.

Trimise împăratul oameni să-l cumpere. Arăpoaica le spuse că petecul îl dă celuia ce îi va da atîți galbeni cari să

tragă la cumpănă cît și mătăsăria. Puse, deci, într-un taler al cumpenei petecul de mătăsărie și îndată brațul cumpenei cu petecul se lăsă jos. Puse și galbeni în cellalt taler, dară el rămase sus. Mai puse, mai puse și iară mai puse, dară cumpăna nu se lăsa în jos, puseră oamenii împăratului toți banii ce avură la dînșii, cumpăna sta tot sus.

Atunci se duseră de spuseră împăratului. Se miră împăratul de întîmplarea aceasta. Trimise cîțiva saci cu galbeni, dară trimișii se întoarseră și spuseră că diavolița de cumpănă nu vrea să se lase în jos de loc, de loc. Atunci împăratul luă cu dînsul încă cîțiva saci cu galbeni și se duse singur, ca să vază cu ochii lui astă minune, căci altfel nu-i venea să crează.

Ajungînd și intrînd în casă la arăpoaică, văzu pe fata împăratului, ceea pe care o gonise tatăl său împăratul ca p-o piază rea, și-i rămase la inimă. Vezi că nu era urîtă; avea nuri, avea pe vino-ncoace, cum se zice, avea învățătură, mă rog, daca era fată de împărat; dară fusese seacă de noroc.

Văzu și împăratul cumpăna. Brațul cu talerul în care erau puși banii sta sus! Puse un sac cu galbeni de care îi adusese, și ca să se lase cumpăna în jos, ba. Mai puse unul, ba încă unul, cumpăna habar n-avea. Puse toți sacii, cumpăna pare că era proțăpită acolo sus. Atunci ce-i veni împăratului, se sui și el dasupra banilor, cam cu necaz, și odată brațul cu talerul în care era puși banii se lăsă în jos și stătu drept la linie, tocmai pe tocmai cu cela în care era petecul de mătase, veni adecă la cumpănă dreaptă.

— Care va să zică, petecul ăsta de mătase se poate cumpăra numai cu mine, zise împăratul, care înțelesese el noima acestei cumpene, ca un împărat ce era el acolo.

— Cam așa, împărate, răspunse arăpoaica.

— Apoi daca este așa, mie mi-ar fi voia să stric logodna cu năzuroasa aia de fată cu care sunt în vorbă, cînd aș ști că stăpîna mătăsăriei ăștia m-ar vrea.

— Cum socotești d-ta că n-ar vrea ea, răspunse iarăși arăpoaica, cînd d-ta vezi bine că însuși petecul de mătăsărie al cui este el te vrea.

Și așa se făcu vorba și apoi nunta, nu după multă vreme, cu mare veselie și dragoste.

Darămite tatăl, muma și frații fetei cînd auziră de una ca asta, ce bucurie gîndiți că n-avură?

Se întrolocară cu toți cu totul și făcură o nuntă d-alea împărătești de se duse vestea de dînsa.

Și încălecai p-o șea etc.

LEGENDE
SAU
BASMELE
ROMÂNILOR,
GHICITORI
ŞI
PROVERBURI

(1872 — 1874 — 1876)

MĂZĂREL ÎMPĂRAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un calendroi. El era sărac lipit, de n-avea după ce bea apa. După ce umblase toate țările, se întorsese acasă mai cu minte. Frecat prin multe nevoi în străinătate, el dase cu capul de pragul de sus, trecuse și prin ciur și prin dîrmon. Ar fi voit să se apuce și el de vro treabă, dar n-avea capital.

Într-una din zile găsi trei boabe de mazăre. După ce le ridică de jos, le puse în palmă, se uită la dînsele, cugetă lung, apoi rîzînd, zise:

— De voi pune aste boabe în pămînt, la anul am o sută; de voi pune apoi cele o sută boabe, voi avea o mie; de voi pune și acea mie, voi avea cine știe cît. Urmînd apoi tot așa, prin chipul acesta voi ajunge bogat. Ca să grăbesc însă a veni bogăția și mai curînd, lasă că știu eu ce să fac.

Se duse, deci, la împăratul și-l rugă să poruncească în toată împărăția să-i aducă buți în care să-și pună mazărea.

Împăratul, cînd auzi că-i trebuie atîta sumedenie de buți, crezu că este putred de bogat. Împăratul se încredință și mai mult că poate să fie bogat, după ce intră în vorbă cu dînsul. Ce e dreptul, că era și bun de gură: tăia la lavre și palavre de gîndeai că-i iese din gură mărgăritare.

Spuse împăratului ce a văzut prin țări străine, spuse cum este p-acolo, spuse cîte în lună și în soare, de rămăsese împăratul cu gura căscată la dînsul. Iar daca văzu că atîta

se miră împăratul de spusele lui, îl luă gura pe dinainte și mai spuse că are palaturi, în alte țări, turme cu vite și alte avuții.

Împăratul dete crezămînt povestelor calendroiului; apoi îi zise:

— Văz că ești îmblat, știi multe, ești isteț și țanțoș, daca ai voi, eu bucuros ți-aș da pe fie-mea după tine.

Se căi calendroiul că spuse atîtea prăpăstii împăratului, nu știa cum să scape acum de propunerea împăratului. Dară, după ce se gîndi cîtva, își luă inima în dinți și zise:

— Priimesc cu bucurie, luminate împărate, gineria ce-mi dai, și mă voi sili să-ți arăt că sunt vrednic de dînsa.

Se făcură pregătirile trebuincioase, și peste puțin o nuntă d-alea împărătești se întinse în curtea palaturilor. Apoi rămase acolo.

Trecu o săptămînă, trecură două, trecură mai multe săptămîni, și nici pomeneală nu mai era de mazăre și de bogății. În cele după urmă împăratul începu a se cam căi de fapta ce făcuse, dară n-avea ce-și face capului; iară ginerile împăratului pricepuse după purtarea ce aveau cu dînsul boierii și slujitorii împărăției, că ei îl cam luau peste picior despre avuțiile lui.

Îi crăpa obrazul de rușine. Cu toate astea el tot plănuia, se frămînta cu firea cum ar face să scape de ponosul acesta, încît nici noaptea nu putea dormi. Într-o dimineață, în răvărsat de ziori, plecă, fără să-i prinză de veste cineva. Se duse pînă ieși la o cîmpie. Mergea și se gîndea, fără să știe unde a să ajungă. Deodată îi iese înainte un om roșcodan și îl întrebă:

— Da unde te duci, măi vericule, așa pe gînduri și trist, de pare că ți s-a înecat corăbiile pe mare.

El îi spuse toată șiritenia pricinei și ce caută. Atunci omul cel roșu îi zise:

— Daca te-oi scăpa eu de pacostea ce a căzut peste tine ce-mi dai?

— Ce mi-i cere, răspunse el.

— Noi suntem nouă frați, răspunse omul roșu, și fiecare avem cîte o ghicitoare. De ni le vei ghici, toată averea noastră, a ta să fie; iară de nu, cel dintîi copil ce vei face să fie al nostru.

Bietul ginere al împăratului, prăpădit de rușine, măcar că nu-i venea la socoteală, dară priimi, cu nădejde că poate

pînă va naște copilul, va găsi pe cineva care să-l învețe iară ce să facă.

După aceea merse de-i arătă toate turmele și cirezile de vite ce avea omul cel roșu și palaturile lui ce nu erau departe de acolo. Apoi învățâ pe văcari, pe porcari, ciobani și argați, cum să răspunză cînd i-o întreba cineva ale cui sunt vitele.

Se întoarse ginerele împăratului acasă și spuse că a doua zi își va lua femeiea și se va duce la casa lui. Pe drum însă cînd se întorcea din cîmpie, ginerile de împărat se întîlni cu un unchiaș. Văzîndu-l așa bătrîn și neputincios, avu milă de el și voi să-l miluiască cu ceva. Unchiașul nu priimi, dară se rugă să-l ia în slujbă, că mult bine i-a prinde. El îl priimi.

Împăratul de bucurie, cînd auzi că ginerele său voiește a se duce la ale sale, porunci să se facă gătire mare ca să-l petreacă cu cinste împărătească.

A doua zi toată curtea împăratului era plină de boieri, de ostași și de fel de fel de slujitori. Toate lucrurile de drum le punea la cale unchiașul ce intrase în slujbă la ginerile împăratului; el zicea că este vătaful de curte al lui *Măzărel împărat;* și toată lumea îl lăuda pentru bărbăția, vrednicia și nepregetul lui.

Împăratul era cu multă voie bună și împreună cu împărăteasa, cu Măzărel împărat și cu femeia lui porniră către moșia ginerilui său. Argatul cel bătrîn mergea înainte și punea la rînduială tot ce trebuia să se facă. Numai bietul Măzărel împărat era ofilit și fără curagi de parcă l-ar fi opărit cineva cu apă fiartă. Gîndul lui era la ghicitori, cum să le dezlege.

Merseră ce merseră și ajunseră în cîmpie. Aci era o livede de ți-era dragă lumea să privești; dîncolo o dumbravă ca un rai. Pîndarul cum îi văzu ieși la drum și stă cu căciula în mînă.

— Ale cui sunt moșiele astea, prietene? întrebă împăratul.

— Ale lui Măzărel împărat, răspunse pîndarul.

Împăratul însă se îngrășa de bucurie; credea că în adevăr gineri-său nu era un calic. Mai merse ce merse și dete peste o sumedenie de turme de tot soiul de vite, și pe toți argații d-a rîndul îi întrebă ale cui sunt și toți răspunseră că ale lui Măzărel împărat.

Iară daca ajunseră la palaturile celor nouă zmei, se minună împăratul de măiestria lor. Fiecare lucru era cu rîn-

duiala lui. La poartă fură priimiți de o muzică care cînta niște cîntece cum nu mai auzise ei. Pe dinăuntru palatul era împodobit numai cu pietre nestimate. O masă d-alea înfricoșatele li se pregăti în pripă, și luară cîte nițel vin d-alea nemuritoarele.

După ce ură împăratul toate fericirile fiilor lui, se întoarse la cetatea sa, rîvnind la lucrurile și bogățiile ginerelui său. Măzărel împărat însă se topea de grijă.

Seara veni. Unchiașul zise domnului său:

— Stăpîne, după cîte ai putut să vezi de cînd te slujesc, socotesc că te-ai asigurat de credința mea. Acum îți spui că sunt în stare să-ți fac și alte slujbe mai mari.

— Spui drept, bătrînule? zise Măzărel împărat.

— Nu te îndoi nici un minut, stăpîne. Un lucru te mai rog: în noaptea asta să mă lași să dorm într-un colțișor, după ușe măcar, în odaia unde vă veți culca; apoi te sfătuiesc să nu răspunzi nici un cuvințel oricărui te va chema pe nume și oricît de mare s-ar face zgomotul.

— Așa să fie, zise Măzărel împărat.

Și așa făcură.

După ce se culcară și se stinse luminarea, un zgomot surd ca de o vijelie ce se apropia se auzi.

Apoi o voce răgușită și aspră zise:

— Măzărel împărat! Măzărel împărat!

— Ce poftești? răspunse unchiașul.

— Nu te chem pe tine, zise, pe Măzărel împărat îl strig.

— Totuna este, răspunse unchiașul; stăpînu-meu doarme. Este obosit.

Atunci un zgomot de o mulțime de glasuri se auzi ca cum se gîlcevea cineva. Apoi iarăși se auzi vocea dintîi strigînd:

— Măzărel împărat! Măzărel împărat!

— Ce este? răspunse iarăși unchiașul.

— Ce a fi Una?

— Una este Luna, răspunse bătrînul.

— Tu ești, Doamne?

— Crăpi, drace.

După aceea se făcu un vuiet de socoteai că este iadul afară. Apoi altă voce zise:

— Ce a fi Două?

— Doi ochi în capul omului bine vede.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Trei?
— Unde sunt trei fete mari în casă, coada să nu-ți bagi.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Patru?
— Carul cu patru roate bine îmblă.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Cinci?
— Palma cu cinci degete, bine te izbește.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.

Atunci se auzi din nou niște zgomote ca de tunete și de trăsnete; se cutremura casele și parcă sta să se cufunde pământul. Se auzi iarăși strigînd pe Măzărel împărat, care se făcuse mititel și nici nu sufla. Tăcea mîlcă. Bătrînul îi răspunse și de astă dată.

Apoi o altă voce zise:
— Ce a fi Șase?
— Fluierul cu șase găuri bine răsună.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Șapte?
— Unde sunt șapte frați să nu te amesteci în trebile lor.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Opt?
— Plugul cu opt boi, bine răstoarnă țelina.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.
— Ce a fi Nouă?
— Unde sunt nouă fete mari, casa rămîne nemăturată.
— Tu ești, Doamne?
— Crăpi, drace.

Măzărel împărat, care auzise toate astea, nu putu să doarmă toată noaptea, măcar că se făcuse liniște de puteai auzi o muscă, și aștepta ziua ca mortu colacul.

A doua zi cînd se sculă, ia pe unchiaș de unde nu e. Ieși afară ; cînd, ce să vază? Nouă leșuri crăpate de oameni roșii, pe care le dete corbilor de le mîncară.

Apoi, mulțumind lui Dumnezeu că l-a mîntuit și l-a
195 scăpat de rușine, un glas dulce s-a auzit, zicînd:

— Mila ce ai avut de săraci te-a mîntuit. Fii totdauna milostiv.

Încălicai etc.

FATA DE ÎMPĂRAT ŞI PESCARUL

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un pescar, nici prea, prea, nici foarte sărac; el era june, cu mustața răsucită ştii, colea, şi chipeş. De cîte ori trecea el cu peşte pe la curtea împărătească, fata împăratului trimetea să-l cheme, cumpăra de la el peşte, şi-i da bani de zece ori cît făcea peştele lui.

Pescarul nostru se spurcase la bani; el, de cîte ori avea ceva peşte bun şi proaspăt, trecea pe la curtea împărătească şi nu era ziuliță lăsată de la Dumnezeu în care să nu cumpere fata împăratului peşte, cînd trecea p-acolo pescarul.

Într-una din zile fata împăratului, cînd îi plăti peştele ce cumpărase, îl cam strînse de mînă, iar pescarul se făcu roşu ca sfecla, puse ochii în pămînt, după ce se uită şi el la dînsa cu o căutătură mîngîioasă, fiindcă înțelesese că-i dă pricină.

Intră apoi în vorbă cu dînsa, şi se feri a nu zice ceva prostii.

Altădată cînd luă fata împăratului peşte, el aduse vorba cam pe departe, şi dete fetei împăratului să înțeleagă că a priceput-o, şi că focul ce-l arde pe dînsul nu este mai prejos decît al ei.

În alt rînd, întinzîndu-se la vorbă, fata împăratului află de la dînsul că era flăcău, şi pe lîngă aceasta ei îi plăcu

mult răspunsurile lui cele isteţe; şi cum era de nurliu, prinse dragoste de dînsul fata împăratului; atunci îi dete o pungă cu bani ca să-şi cumpere un rînd de haine bune, şi îi zise apoi să vină la dînsa să-l vadă.

După ce-şi luă haine ca de boier şi se îmbrăcă cu ele, pescarul veni să le arate fetei împăratului. Ea cît p-aci era să nu-l cunoască, fiindcă şi umbletul lui cel ţanţoş şi boiul lui semăna a boier mare.

În cele mai de pe urmă ea nemaiputînd să ţie focul ce avea la inimă îi spuse că vrea să-l ia de bărbat.

Pescarul cunoştea şi el că nu prea e de mutra lui aşa bucăţică şi nu-i venea să crează ceea ce auzea cu urechile şi vedea cu ochii, dară după ce îl încredinţă fata împăratului că nu-i vorbeşte glume, priimi şi el, cam cu îndoială şi ruşinos, ce e drept.

Împăratului nu-i prea venea la socoteală căsătoria aceasta dară, fiindcă-şi iubea fata, numai una fiind la părinţi, se înduplecă la rugăciunile ei. Fata mai dete o pungă de bani pescarului, şi-i zise să-şi ia alte haine şi mai frumoase. Pescarul se întoarse cu nişte haine muiate numai în fir; iar fata îl duse de-l arătă împăratului, care îi şi logodi.

Nu trecură multe zile şi le făcură o nuntă d-ale împărăteştile. Cînd se puseră la masă, le aduseră şi lor un ou cu zeamă, după lege, din care numai amîndoi trebuiau să mănînce.

Fata împăratului cînd voi să întingă el îl opri, zicîndu-i:

— Eu trebuie să înting întîi, fiindcă eu sunt fată de împărat şi tu un pescar.

Pescarul nu răspunse nimic; se sculă de la masă şi se făcu nevăzut. Mesenii, carii nu ştiau ce se petrecuse, se uitau unii la alţii şi se întrebau cu mirare, ce să fie asta? pentru că ei nu auziseră nimic despre ginerele împăratului că ar fi fost pescar.

Se căia fata şi-şi muşca buzele, şi-şi frîngea mînele pentru nesocotinţa ei. Mîncă ce mîncă, dară pare că arunca la spate, căci nu-i mergea la inimă nici o îmbucătură.

Se duse dară, după masă, în odaia ei. Toată noaptea nu închise ochii, căci nici somnul n-o prindea, aşa de tristă era; şi cum avea gîndul tot la dînsul se temea foarte să nu dobîn-

dească lipici. Focul ei era de ce să plece fără să zică măcar o vorbă.

A doua zi ea merse la împăratul şi-i spuse că se duce după bărbatul său să-l găsească; atît de mult o încinse dorul lui. Împăratul voi s-o oprească, dară ea nu-l ascultă şi plecă.

Umblă prin tot oraşul, caută în sus şi în jos, şi nu-l află nicăiri. Plecă dar din oraş în oraş şi-l află băgat slugă la un han.

Cînd îl văzu se duse drept la el şi începu să-i vorbească; dar el se făcu că n-o cunoaşte, întoarse capul încolo, nu-i răspunse nimic şi se duse la treaba lui.

Ea se luă după el şi-l rugă să-i vorbească măcar un cuvinţel, dară în zadar. Iar daca o văzu stăpînul lui că din pricina ei se face zăticnire la trebile ce făcea sluga lui îi zise:

— Cum de nu-mi laşi sluga în pace să-şi sfîrşească trebile? Nu vezi că e mut? Fă bine şi te cară d-aici, daca eşti femeie de treabă.

— Nu este mut, strigă ea, acesta este bărbatul meu, care pentru o greşeală m-a lăsat şi a fugit.

Toţi oamenii din han rămaseră uimiţi, cînd auziră vorbele ei, care nu glumea; iar stăpînul hanului nu putea a crede una ca asta, căci, zicea el, nu se poate om să ştie să vorbească şi să ţie o săptămînă întreagă fără să dea un cuvinţel; şi în adevăr toţi îl cunoşteau de mut, se înţelegea cu dînsul prin semne şi-l iubeau pentru vrednicia lui.

Atunci fata împăratului făcu prinsoare cu toţii ca în soroc de trei zile să-l facă a vorbi, numai să aibă voie a fi cu dînsul, iară daca nu, ea să fie spînzurată. Se făcură înscrisuri, le arătă la stăpînire şi o rugă să le ţie în seamă învoiala lor. Tocmeala fiind făcută, sorocul de trei zile începu de a doua zi.

Pescarul nu ştia la început de aste istorii, dar apoi află; iar fata împăratului se ţinu mereu de capul lui.

— Dragul meu, îi zicea ea, tu ştii că eu sunt cea greşită, eu te-am ales pentru că te-am iubit; mă leg să nu mai fac asemenea greşeli; îndură-te de-mi vorbeşte numai un cuvînt şi mă scapă de ruşinea asta care mă omoară. Ştiu că ai drept să fii supărat, dară pentru dragostea noastră, iartă-mă!

Pescarul, întorcîndu-şi capul de către dînsa, da din umeri şi se făcea că n-o cunoaşte şi că nu ştie despre ce este vorba.

Trecu o zi, trecură două și nu zise nici măcar bob. A treia zi, fiica de împărat se înfricoșă grozav, și oriunde mergea mutul, ea îi tot ieșea înainte și-l ruga să-i vorbească.

Pescarul, din partea lui, cînd simțea că-l prididește cu rugăciunile, fugea ca un sălbatec de dinaintea ei ca să nu-l podidească lacrămile, și se făcea ca cum i-ar fi fost inima sloi de gheață, iar ea nu înceta a-i face mii de rugăciuni de ar fi înmuiat și chiar inimile fiarelor sălbatice.

În sfîrșit trecură trei zile și pescarul nu zise nici măcar cîrc.

Toată lumea se mira de astă întîmplare. Nu era altă vorbă în acel oraș decît despre argatul cel mut de la han și despre fata cea frumoasă și gingașe, care, ziceau oamenii, s-a amăgit, semuind pe mut cu altcineva și singură s-a nenorocit.

A doua zi spînzurătoarea era gata. Se adunară deci toți cu totul ca să vază sfîrșitul istoriei. Oamenii stăpînirei fură chemați la fața locului și siliți, fără voia lor, a pune în lucrare ceea ce coprindea învoiala ce făcuseră.

Veni gîdea și o chemă la osîndă, căci nu izbutise a împlini legăturile la care singură se îndatorase; iară fata se întoarse încă o dată și suspinînd se mai încercă a înmuia inima pescarului, dară în deșert. Dacă văzu și văzu că nu e scăpare, își lăsă părul despletit pe spate și începu a se jeli de să ferească Dumnezeu! încît și lemnele și pietrele plîngeau de mila ei. Astfel merse către locul osîndei. Iar oamenii, cu mic cu mare, lăcrămau pentru dînsa și nu puteau să-i ajute întru nimic.

Daca ajunse la spînzurătoare, plină de nădejde, se mai uită la mut, care venise și el cu gloata de oameni, și care sta ca un nesimțitor, și îi zise:

— Dragul meu bărbat, scapă-mă de moarte, tu știi dragostea mea pentru tine, nu mă lăsa să mor rușinată! Zi numai o vorbă și voi fi mîntuită; iar el dădu din umeri și se uită anapoda peste cîmpii.

Gîdea stătea cu lațul în mînă; doi slujitori o urcară pe scară și gîdea îi puse lațul de gît. O clipeală de ochi și fata era să fie moartă. Dară, tocmai în minutul cînd era să-i dea drumul și s-o lase atîrnată, pescarul întinse mîna și strigă:

— Ho! ho! stați!

Toată lumea încremeni; lacrămi de bucurie curseră din toți ochii celor care erau de față, iar gîdea scoase lațul de la gîtul fetei.

Atunci pescarul uitîndu-se la fată, îi zise de trei ori:

— Îmi mai zici pescar?

— Iartă-mă, scumpul meu bărbat, se grăbi fata a-i răspunde, o dată am zis și chiar atunci din greșeală; mă făgăduiesc o nu-ți mai zice.

— Dați-o jos, căci aceasta este femeia mea.

Și luînd-o de mînă, plecară la casa lor.

După aceea trăiră în fericire, și trăiesc și pînă în ziua de astăzi, dacă n-or fi murit.

Încălecai p-o șea etc.

GLASUL MORŢII

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om, şi el în toate zilele se ruga lui Dumnezeu ca să-i dea bogăţie. Rugăciunile sale cele multe şi dese găsi pe Dumnezeu, într-una din zile, în toanele cele bune, şi-l ascultă. Ajuns bogat el dorea să nu mai moară; şi aşa hotărî să se ducă din ţară în ţară să caute a se aşeza acolo unde va afla că nu mor oamenii. Se găti de drum, spuse şi femeii sale gîndul lui, şi porni.

În fiece ţară unde ajungea întreba de cumva mor oamenii pe acolo, şi îndată pornea înainte, daca i se răspundea că mor şi pe la dînşii. În cele din urmă ajunse la o ţară unde i se spuse că nu ştiu ce va să zică aceea a muri. Călătorul, plin de bucurie, întrebă:

— De ce, dară, nu e gloată mare la voi, dacă nu mor oamenii?

— Nu e gloată mare, vezi bine, i se răspunse, că din cînd în cînd vine cineva şi cheamă pe cîte unul şi cine se duce nu se mai întoarce.

— Şi văd oamenii pe acela care îi cheamă? mai întrebă el.

— Cum să nu-l vază?! i se răspunse.

Atunci el nu se putu mira destul de prostia acelor oameni cari se duc după acela care îi cheamă, cînd ştiu bine că rămîn acolo unde îi ducea el; se întoarse la casa sa, îşi luă toată averea, femeia şi copiii şi merse de-şi aşeză locuinţa acolo unde nu mor oamenii, dar pe carii îi cheamă un oarecine,

şi cine se ducea după acel oarecine nu se mai întorcea, cu hotărîre nestrămutată că el şi cu ai săi să nu se ducă niciodată după oricine i-ar chema.

Aşa, după cum se aşezară şi îşi tocmiră toate trebile puindu-le la bună rînduială, îşi povăţui femeia şi p-ai săi să nu se ducă cu nici un chip după oricine ar veni să-i cheme, daca voia, zicea el, ca să nu mai moară.

Se puseră dară pe trai şi o duse într-una vreo cîţiva ani. Cînd într-o zi, pe cînd se aflau cu toţii veselindu-se în casa lor, femeia sa deodată începu a striga:

— Viu acum! Viu acum! şi îşi căuta scurteica cu iuţeală prin casă.

Omul nostru sări şi el îndată, puse mîna pe dînsa, o opri şi începu să-i facă imputări, zicîndu-i:

— Astfel asculţi tu poveţile mele? rămîi aici daca vei să nu mori.

— Nu vezi tu cum mă cheamă ăla? Mă duc să văz ce vrea, şi mă întorc numaidecît; şi se zbătea să scape din mîinile bărbatului ei, ca să se ducă.

El o ţinu cu putere, şi izbuti să pună şi zăvoarele la toate uşele casei. Ea, dacă văzu aşa, zise:

— Lasă, bărbate, că acum nu mă mai duc.

Bărbatul, socotind că şi-a venit în sine din nebunia sa, o lăsă; dară nu trecu mult, şi femeia se repezi la una din uşile cele mai apropiate, o deschise în grabă şi ieşi cu iuţeală, iară bărbatul său se luă după dînsa şi-o apucă de scurteică, tot povăţuind-o să nu se ducă, căci nu se va mai întoarce. Ea lăsă mîinile în jos, cam îndărăt, se îndoi niţel de mijloc, smuci şi scurteica alunecă de pe umeri şi rămase în mîinile omului, care încremenise uitîndu-se după ea cum fugea cît putea şi striga:

— Viu acum. Viu acum.

După ce n-o mai văzu, venindu-şi în sine, omul nostru intră în casă zicînd:

— Daca eşti nebună şi ai poftă să mori, du-te cu Dumnezeu, că eu n-am ce să-ţi fac; destul ţi-am spus să nu te duci după nimeni, oricine te-ar chema.

Mai trecură zile, zile multe, săptămîni, luni, ani, şi pacea în casa lor n-a mai fost niciodată turburată. Cînd, ca după obicei, el se afla la bărbier să se radă într-o zi, prăvălia fiind plină de lume, tocmai cînd era cu clăbucul pe barbă, strigă:

— Nu viu mă, nu viu.

Bărbierul și ceilalți oameni înmărmuriră. El iarăși, uitîndu-se spre ușă, zise:

— Ci ca înțelege o dată, și du-te de acolo, că nu viu.

Mai tîrziu zise iară:

— Du-te de acolo, mă, daca vrei să scapi cu față curată, că îți spui de o mie de ori că nu viu.

Și ca cum parcă ar fi stat cineva la ușă și l-ar fi chemat mereu, se necăjea și se ciudea că nu-i da pace. În cele din urmă, se repede și ia briciul din mîna bărbierului:

— Adu încoa, zise, să-i arăt eu lui ce va să zică a mai supăra oamenii.

Și o tuli pe ușe în fuga mare, după acela ce zicea el că îl chema și pe care nu-l vedea nimeni, afară de dînsul. Bărbierul, biet, ca să nu-și piarză briciul, se luă și el după dînsul. Omul fugi, bărbierul după dînsul; ăla fugi, ăsta după dînsul, pînă cînd ieșiră afară din oraș și acolo puțin mai înainte omul dete într-o prăpastie de unde nu mai ieși; astfel încît fără voia lui se duse și el ca toții după acela ce-i chema.

Bărbierul, întorcîndu-se fluierînd a pagubă, povesti la toți ce se întîmplase, și se dete sfară în țară că oamenii carii se duceau și nu se mai întorceau intrau în acea peșteră, fiindcă pînă atunci nimeni nu știa ce se făceau oamenii carii se duceau după acela ce-i chema.

Cînd se porniră gloatele spre locul mîhnirei să vază prăpastia nesățioasă, care tot înghițea la oameni și nu se mai sătura, nu mai găsiră nimic, parcă de cînd lumea fusese tot loc șes, și de atunci oamenii începură să moară și pe la dînșii ca în toată lumea.

MOGÎRZEA ŞI FIUL SĂU

A fost odată un pui de român; el n-avea nici tată, nici mumă. Tot rămasul de la părinţi era pus subt epitropie. Nemaiputînd suferi el mustrările nedrepte ale epitropilor, se duse în lume şi apucînd pe o potecă, care îl scoase într-o poiană departe, se duse cale lungă să-i ajungă.

Acolo înserînd şi neavînd unde adăposti, se urcă pe o moviliţă şi se uită în toate părţile ca doar va zări vreo lumină încotrova; şi după multe căutări văzu licărind abia o schinteioară de foc şi o luă într-acolo. Merse, merse, noaptea jumătate şi ajunse la un foc mare, mare foarte. Împregiurul acelui foc văzu că dormea un om mare cît un uriaş. Ce să facă? ce să dreagă? După ce se gîndi puţin, se băgă pe cracul nădragului acelui om, şi mase noaptea acolo.

A doua zi cînd se sculă omul acela văzu cu mirare pe băiatul nostru cum căzu din cracul nădragului său.

— Dar tu, mă? zise el.

— M-ai făcut în astă noapte, tată, răspunse băiatul.

— Dacă este aşa, mai zise omul cel mare, să-mi paşti oile, şi eu ţi-oi da de mîncare; dară să bagi bine de seamă, să nu treci hotarul, că este prăpădenie de tine.

Îi arătă cu mîna pînă unde ţinea moşia lui şi îi zise apoi:

— Pasă cu Dumnezeu.

Băiatul păscu oile toată ziua, şi cînd se întoarse seara, găsi focul făcut şi ajută omului să mulgă oile.

După ce sfîrşi, şezură la masă, şi pe cînd mîncau, întrebă pe omul cel mare:

— Cum te cheamă pe tine, tată?

— Mogîrzea, răspunse omul cel mare.

— Mă mir cum nu ţi-a fost ruşine să şezi singur aici în pustietate.

— Tu te miri fără cuvînt. Dară nu ştii că ursul nu joacă de voie?

— De, asta aşa e, mai zise băiatul; dară te văd tot trist şi fără voie bună, spune-mi povestea ta, tată.

— La ce te-ar folosi să ştii lucruri ce poate să te întristeze şi pe tine?

— Fie, voi să ştiu şi eu. Tu nu-mi eşti tată? Oare că mă ai acum pe mine, socoteşti că-ţi va fi în deşert?

— Ei bine, daca este aşa şi voieşti, iată istoria mea: Eu, precum ţi-am spus, mă numesc Mogîrzea; sunt fecior de împărat, şi am plecat la lacul de lapte dulce, care nu este departe de aci, ca să mă însor cu o zînă. Auzisem că acolo sunt trei zîne. Dară norocul mi-a stat împotrivă: căci nagodele de iele dete peste mine şi-mi luară inima, şi de atunci m-am aşezat aici şi mă hrănesc cu oiţele mele pe moşioara asta, fără să mai am poftă la ceva, fără să mă pot veseli un minut măcar, sau fără să pot rîde şi eu o dată.

Pustiile de iele sunt aşa de gîlcevitoare, încît nu sufere pe nimeni să treacă peste hotarul lor care să rămîie nepedepsit. De aceea te sfătuiesc să fii cu luare aminte, ca să nu păţeşti şi tu ceva.

— Bine, bine, lasă pe mine, tată, zise băiatul, şi se culcară.

Cînd se lumină de ziuă băiatul se sculă şi plecă cu oile. Nu ştiu cum, nu ştiu de ce, dar lui nu-i venea la socoteală să vază livezile cele frumoase ale ielelor, şi el să-şi pască oile pe uscătura moşiei lui Mogîrzea.

A treia zi, pe cînd sta la umbra unui copaci şi cînta din fluier, căci era meşter a zice din fluier, o oaie se dezghină din turmă şi intră în livezile cele înflorite ale vecinilor; după dînsa alta, după asta alta, şi cînd băgă de seamă, mai multe oi apucase de trecuseră hotarul.

El, tot cîntînd din fluier, se duse să abată oile ce lăsase turma; dară deodată se văzu faţă în faţă cu trei fete zburdalnice, că-l opreşte şi încep a juca împregiurul lui.

Dacă văzu băiatul cum merge treaba, îşi puse şi el puterile şi cîntă cu foc, iară ele jucară pînă seara.

— Acum, le zise el, daca voiţi să vă cînt mîine mai cu foc, lăsaţi-mă să mă duc, că i-a fi foame lui bietul Mogîrzea.

— Noi te lăsăm, ziseră ele, da să ştii că de nu vei veni nu scapi nepedepsit de noi.

Se învoiră deci ca mîine să vie d-a dreptul cu oi cu tot să le cînte, şi se întoarseră fiecare la ale sale. Mogîrzea se miră cum de sporeşte laptele, şi nu se linişti decît numai după ce-i spuse că n-a călcat hotarul. Mîncară şi se culcară.

Băiatul nu aşteptă să se lumineze bine, şi din albul zilei pleca cu oile drept în livezile ielelor. Cum începu să cînte cu fluierul, ielele fură aci, şi jucară, şi jucară pînă înde seară, cînd atunci băiatul se făcu că scapă fluierul din mînă şi că din greşeală calcă peste el şi îl sparge.

Să-l fi văzut atunci cum se tînguia şi cum îşi frîngea mîinile şi plîngea că şi-a pierdut tovărăşelul; ţi s-ar fi făcut milă de el. Chiar ielele se înduioşiră şi făcut (sic!) începură să-l mîngîie.

— Nu-mi e de altceva, zise el, ci pentru că aşa fluier care să zică cu foc nu mai găsesc, căci el este din inimă de cireş de 7 ani.

— Noi avem un cireş în curte, şi e tocmai de 7 ani; daca vei, aideţi să-l tăiem şi să-ţi faci un altul.

Se duseră cu toţii, tăiară cireşul, şi de teamă ca să nu i se strice inima cînd îl va despica, le rugă ca să pună cu toate mînele.

Deci, după ce dete cu toporul şi făcu crăpătura cît să le intre degetele, le zise să pună şi ele mînele ca să-l despice numai cu puterea braţelor, ca să nu ajungă ascuţitul toporului la inima lemnului. Atunci ele, proastele, băgară degetele, stînd d-o parte şi de alta a lemnului. Şi pe cînd le zise:

— Trageţi! el scoase toporul şi le prinse degetele în crăpătura lemnului.

În zadar se rugară ele să le scape de acolo; în zadar îi spuseră că le vine leşin de durere, căci el nu voi să ştie de făgăduielile cele frumoase şi mari ce-i spunea ele, ci rămase rece ca piatra.

Atunci el le ceru inima lui Mogîrzea.

— Du-te că e pe fereastră într-o sticlă, ziseră ele.

După ce o luă întrebă cum să o puie la loc; iară ele îl învăţară, crezînd că le va scăpa din nevoie.

— Multă lume veţi fi chinuit voi, făcînd-o să sufere în toată viaţa lor durerile morţii; răbdaţi şi voi o noapte că doar nu s-o face gaură în cer.

Apoi plecă cu oile și inima lui Mogîrzea; iară ele se boceau de ți se rupea inima de milă.

Cum ajunse acasă, Mogîrzea începu a-l ține de rău pentru că a fost prea întîrziat. Drept răspuns băiatul îi zise să se culce pe spate, și el suindu-se pe pieptul lui, se săltă de cîteva ori; cînd, cîlc! ieși dintr-însul inima de putrigai ce-i lăsase ielele, îi dete de înghiți pe a lui, îi astupă gura și nasul cu mîinile lui, îi dete de bău apa ce era în sticlă, și îl obloji cu un plastur ce luase de la iele.

N-apucase să-l lege bine, și odată sări în sus ca o căprioară, zicînd:

— De vei fi sau nu fiul meu, ce vei de la mine pentru binele ce mi-ai făcut?

— Să-mi spui încotro este lacul de lapte, cum să fac ca să iau de soție una din trei zîne care sunt acolo, și să fiu fiul tău pentru totdauna.

Priimi cererile băiatului, se puseră la masă, fără să se mai mire de ce dau oile atîta lapte, se înveseliră în chiote, în cîntece și în jocuri toată noaptea.

Daca văzură că i-a apucat ziua nedormiți, hotărîră să se ducă împreună să vază păcălitura ielelor; ceea ce și făcură. Mogîrzea cum le văzu, luă copaciul la spinare cu ele cu tot, și plecă la împărăția tatălui său, care se umplu de bucurie cînd îl văzu voios ca mai-nainte, iară el arătă pe mîntuitorul său ce venea în urma lui cu oile.

Toți de toate părțile mulțumea băiatului pentru isteția lui și pentru că a scăpat pe Mogîrzea de nevoia în care căzuse. Trei zile ținură veseliile la palat.

După ce trecură aceste zile, băiatul chemă pe Mogîrzea la o parte și-i zise:

— Eu voi să plec, fă bine de-mi spune încotro este lacul de lapte dulce, și de va vrea Dumnezeu, nădăjduiesc să mă întorc cu femeie.

Mogîrzea se încerca mai întîi să-l oprească; dară după ce văzu că în zadar își sparge capul cu dînsul, îi spuse ceea ce și el auzise, căci nu putuse vedea nimic din cauza ielelor.

Băiatul își luă fluierul și ceva merinde de cale, plecă și se duse, se duse, trei zile de vară pînă-n seară și ajunse la lacul de lapte, care era pe moșia unei zîne. A doua zi dis-de-dimineață începu a cînta cu fluierul pe marginea lacului. Cînd, ce să vezi? Unde ieși o zînă frumoasă cu părul cu totul și cu totul de aur, și îmbrăcată cu niște haine mîndre cum nu mai văzuse el; la soare te puteai uita, dar la ea nici cît,

și începu a juca. Băiatul rămase încremenit cu ochii bleojdiți la ea; iar zîna daca văzu că nu mai zice din fluier plecă. A doua zi, iar așa făcu. Cînd a treia zi, tot cîntînd, se cam apropia de ea, care nu băga de seamă jucînd, și deodată se repezi, o luă în brațe, o sărută și-i smulse trandafirul de la cap.

Ea dete un țipăt și apoi începu a se ruga de el să-i dea trandafirul, dar el nu voi. Plîngea lemnele și pietrele de jalea ei, cum se bocea și se ruga. Apoi cum a pus trandafirul la pălăria lui, dînsa se ținea după dînsul. Daca văzu și văzu că chip nu este să-l înduplece a-i înapoia trandafirul, se învoiră ca să se ia. Apoi se duse la Mogîrzea de-i cunună împăratul și rămase acolo. Iar în luna lui mai în toți anii se ducea la lacul de lapte de-și scălda copiii ce făceau.

După moartea împăratului, Mogîrzea împărți pe din două împărăția cu mîntuitorul său.

Încălicai etc.

ÎMPĂRATUL ŞERPILOR

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar mai povesti etc.

A fost un unchiaş şi o mătuşe. Ei ajunseseră la sărăcie, cheltuind tot ce aveau după sufletul lor spre a dobîndi un fiu, dară în deşert.

Acum, la vreme de bătrîneţe, se hotărîră şi ei să iasă pe cîmpie, şi orice va găsi, să-l ia să-l crească ca pe fiul lor. Deci într-o dimineaţă, porniră amîndoi pentru acest sfîrşit: atît de mare era dorul lor să aibă un copil.

Găsiră un pui micuţ de şarpe, îl luară, îl aduseră acasă, îl puseră într-o ţeavă de trestie şi îl culcară între dînşii.

Tot ce puteau, biet, agonisi şi dînşii, cheltuiau pentru hrana fiului lor. Şarpele crescu pînă ce într-o zi crăpă ţeava. Îl puseră într-un mosor. Îngrijirea şi hrana cea bună ce-i da făcură pe şarpe să crească repede, şi plesni şi mosorul.

Îl puseră într-un putinei, şi aşa nu lipseau a-l culca între dînşii.

După ce mai trecu cîtva timp, într-o dimineaţă auziră crăpînd şi putineiul. Atunci unde ieşi din el şarpele şi le zise:

— Vă mulţumesc, tată şi mamă, de îngrijirea cea bună ce mi-aţi dat. Fără voi, poate, aş fi pierit. Acum să faceţi bunătate să mă duceţi de unde m-aţi luat.

Bătrînii nu se cam îndura de el. Se făcuse un şarpe aşa de frumos cum nu mai văzuseră ei. Solzii lui erau ca de aur.

Ochii străluceau în capul lui ca niște pietre de rubin. Îl sărutară și pe o parte și pe alta, și îi răspunseră:

— Dar bine, dragul nostru fiu, tocmai cînd credeam să avem și noi o mîngîiere la bătrînețele noastre, tocmai atunci ne părăsești? Noi credeam că numai moartea ne va despărți de tine.

— De aceea vă zic să mă duceți de unde m-ați luat, ca să vă pot fi de folos. Șezînd aici cu voi viața mea este în joc.

Cuvintele lui erau așa de mieroase încît nu se putură opri de a nu-l asculta.

Îl duseră, deci, de unde l-au luat, moșul ținîndu-l de cap și baba de coadă.

Cum îl puseră jos, se ridică în coadă, fluieră o dată cu așa putere încît răsuna cîmpiile, apoi plesni din coadă. Și întorcîndu-se către unchiaș și babă, le zise:

— Să nu vă speriați de ce veți vedea.

N-apucă să sfîrșească bine vorba, și unde se porniră din toate părțile șerpii ca frunza și ca iarba, cari veneau la chemarea împăratului lor și i se închinară. Daca văzu însă că moșul și baba se cam pierd cu firea, făcu un semn și toți șerpii porniră de pe unde veniseră.

Atunci el zise bătrînilor:

— Luați ogarul acesta, care venise o dată cu șerpii, și-l culcați între voi, și îngrijiți-l întocmai cum mi-ați făcut mie. Pînă acasă să nu-i ziceți: *Ogar, fă treaba a mare.* Și cînd veți fi în vreo nevoie, veniți aici, fluierați și îndată voi veni să vă dau orice ajutor.

După ce se mai sărutară și plînseră, se despărțiră. Bătrînii se bucurară oarecum, daca văzu că a să aibă cu ce să se mai mîngîie.

Pe drum cînd se întorceau nu se putu ține de a nu încerca ce putere va avea asupra ogarului vorbele ce li le spusese șarpele. Se opriră și ziseră:

— *Ogar! fă treaba cea mare.*

Unde mi-ți începu ogarul a lăsa dintr-însul la galbeni, de nu mai știau unde să-i puie. Luară cît putură și ce nu mai putură lua lăsară acolo și plecară acasă plini de bucurie pentru darul ce căpătaseră.

Daca ajunseră acasă, îl îngrijiră și-l culcară între ei în pat cum le zisese șarpele. Apoi a doua zi, se duseră la un argintar și se tocmiră să îmbrace pe ogar în argint. Ziseră și ei argintarului cum le spusese și lor șarpele.

Argintarul vru să cerce și el, ca și dînșii, ce însemna vorbele alea. Și daca văzu minunea cea mai nepomenită, se duse de cumpără un alt ogar pe care îl îmbrăcă în argint și la ziua otărîtă l-il dete. Unchiașul plăti ca un om de treabă, aduse ogarul acasă și-l culcă între dînșii cu dragostea cu care culcase și pe șarpe.

După ce sfîrșiră banii și îi zise și ogarului ăstuia cum zisese celuilalt, el nici nu se tulbură. Îi mai zise o dată, nimic. Atunci se hotărîră a se duce la șarpe să-i spuie că ogarul nu-i mai ascultă.

Șarpele cum auzi de una ca asta le dete o puică și le zise să o îngrijească ca și pe ogar și să o culce cu dînșii.

Se întoarseră acasă și, a doua zi cînd se sculară, găsiră în așternut un ou de aur. Găina ouase. Se bucurară ei și de acest dar; apoi vîndură oul cu preț și își tîrguiră cele trebuincioase.

În toată dimineața, cînd se sculau găseau cîte un ou de aur în așternut. După cîteva zile se duseră iarăși la argintar ca să le îmbrace găina în argint. După ce se tocmiră, îi zisese să nu o culce între ei.

Argintarul daca văzu că găina face ouă de aur, fiindcă el o culcase în pat, tocmai cum zisese moșul și baba să nu facă, cumpără o altă găină, la fel cu aceea și le-o dete îmbrăcată în argint.

Unchiașul și de astă dată plăti asemenea, luă găina ce-i dete argintarul și o duse acasă. A doua zi, în loc de ou de aur găsiră altceva.

Se duseră iară la șarpe. Îi spuseră cum că de marea dragoste ce aveau pentru darurile lui se dusese și cu ogarul și cu găina la un argintar să le îmbrace în argint și cum că, după ce le-a îmbrăcat, ogarul nu-i mai ascultă și găina nu mai făcu ouă de aur!

Șarpele pricepu ce drăcie se joacă aci. Le dete un reteveiaș și le zise:

— Na, această bîtă mică, să o duceți să o îmbrace și pe aceasta în argint. Dar să nu-i ziceți: *Sări, măciucă, dă, borbolino*. Însă dacă la vreo întîmplare de-i veți zice și veți voi să nu mai simță de dînsa, să-i strigați: *Oprea, nebuno!*

Unchiașul și mătușa n-avură răbdare pînă acasă, ci chiar pe drum vrură să încerce ca ce minune va face și măciuchița

cînd i-o zice cum i-a învățat șarpele. N-apucară să sfîrșească bine vorbele și unde începu să-i croiască cum se cuvine. Atunci ei îndată o domoliră prin celelalte vorbe ce îi învățase șarpele și tocmai atunci cam începură a pricepe și ei că cu argintarul nu e lucru curat.

Ajungînd acasă și odihnindu-se puțin, se duseră îndată la argintar să le îmbrace reteveiul în argint. După ce se tocmiră ca și de alte dăți, îi ziseră:

— Noi îți plătim cît ne-ai cerut, jupîne argintar, dară ne rugăm să nu-i zici: *Sări, măciucă, dă, borbolino!*

— Vai de mine! cît despre asta n-aveți grije. Noi ne cunoaștem mușteriii. N-avem noi a face pentru întîia oară cu d-voastră.

N-apucară să facă nici zece pași după ce ieșiră, și argintarul, nerăbdător să vază ce minune o mai face și bîta, îi zise:

— *Sări, măciucă, dă, borbolino!*

Abia sfîrși de zis, și unde începu reteveiul a le-nmuia ale oase de-i bägă în năbădăi. Sărea pe spinările tutulor cîți se aflau în casă ca o altă aia năzdrăvană. Da într-înșii ca la fasole. Îi pisăgea și îi cotonogea de nu știau unde se mai aflau. Chilomane, țipete, de voie, și reteveiul să stea, ba. Îi răzbise în bătăi. Dau să iasă din casă să alerge după unchiaș; dară unde putea cineva să puie mîna pe clanța ușei, căci în vipia ametelei uitaseră că ferestrele sunt deschise. În cele după urmă, un ucenic d-abia izbuti a ieși pe fereastră, dete fuga după unchiaș și mătușe pe care îi ajunse după urmă, le spuse șiritenia și tot ce pățiră și îi rugară să se întoarcă înapoi și să-i mîntuiască din nevoie.

Cînd îi văzu argintarul, le zise:

— Veniți mai iute, oameni buni, de ne scăpați de pacostea asta, care ne-a dăulat în bătăi, că vă vom da ce ne-ți cere.

— Noi nu-ți cerem alta decît ceea ce ne-ați luat cu nedrept.

— Vă dau, vă dau, săracul de mine, numai scăpați-ne de urgia asta ce căzu pe capul nostru.

Atunci unchiașul zise încet:

— *Oprea, nebuno!*

Îndată măciuchița se opri și veni de se puse în mîna bătrînului. Iar argintarul, bătut, făcut măr, îi dete ogarul și puica.

Unchiașul plăti și de astă dată omenește, cît tocmise ca să-i îmbrace reteveiul în argint. Dar o luă acasă împreună cu ogar și cu găină.

Măciuchița rămase însă neîmbrăcată, căci nu mai voi moșul să o dea; iar el îi întoarse ogarul și găina ce i le dase argintarul schimbate.

A mai trăit multă vreme unchiașul și baba în fericire, și mai în toate zilele se duceau în cîmp de vedeau pe șarpe. Nu i se mai întîmplă însă nimic.

Încălecai p-o șea etc.

SUFLETUL

A fost odată ca niciodată, cînd ar fi nu s-ar mai povesti etc.

A fost odată doi muncitori. Prietini din copilărie, orice găseau de muncă lucrau împreună, şi niciodată nu se despărţeau. Şi ca să nu şează fără treabă, nu se codeau la nici un fel de muncă; punea mîna şi la una şi alta, numai să nu se lenevească. Daca într-un loc nu găseau de muncă, ei se duceau în altă parte. Şi la cîmp, şi în oraş ei munceau la orice le ieşea înainte, numai să trăiască cinstiţi şi cu frica lui Dumnezeu. Mergînd o dată pentru muncă la un sat, şi fiind timpul frumos şi noaptea răcoroasă, merseră, merseră pînă în revărsat de ziuă. Ajunseră într-o poiană verde şi frumoasă, cu fel de fel de floricele, se puseră a se odihni şi a trage cîte un pui de somn, mai cu seamă că erau şi obosiţi de drum.

Pe unul dintr-înşii, cum puse capul jos, îl fură sîntul; celălalt însă, nu ştiu cum, nu ştiu de ce, dară nu-l putea fura somnul, nici cît ai da în cremene. Se întoarse pe o parte, se întoarse pe alta, să adoarmă nicidecum; strînse ochii cît putu, şi cu toate acestea nu fu putinţă nici măcar a aromi; parcă ar fi fost cu ochii în soare. Daca văzu şi văzu, se puse şi el pe brînci cu coatele pe pămînt şi cu capul rezemat de mîni, şi privea la tovarăşul său cum doarmea de dulce.

Era jumătate de oră de cînd privea el astfel; cînd deodată se scoală în sus și rămîne cu gura căscată, văzînd un porumbel alb care zbura pe dasupra omului adormit, și pe care nu-l băgase de seamă pînă aci. Și fiindcă era așa de jos, crezu că ar putea să-l prinză cu mîna, dară unde! că porumbelul cît de blînd se părea a fi, avea aripi, bată-l nevoia, și zburînd mai cît colea, se puse jos. Omul nostru se ia după dînsul; porumbul zboară mai-nainte, și tot astfel trecură livedea cu floricele și cu iarba verde, pînă ajunse la un crînguleț. Acolo dete peste o căpățînă de cal pe care ploaia și soarele o albise ca osul de fildeș. Porumbelul întră pe gură, și sări afară prin locul ochilor, mai întră și ieși de mai multe ori; apoi, ieșind, se scuturâ și părea a se veseli; luă iară drumul ca mai-nainte, zburînd cît colea și uitîndu-se la om ca cum i-ar fi zis: „vino după mine"; și merse și merse pînă la o măgură, unde porumbul se înalță pînă în slava cerului de nu-l mai putea vedea. Omul nostru se gătea a se întoarce, crezînd că norii a luat pe porumbel, cînd deodată îl văzu că se coboară în jocuri, iute ca o săgeată; și luă drumul înapoi pînă la tovarășul ce rămăsese dormind. Aci, se puse pe fruntea lui și pieri. Atunci se culcă și omul nostru, și îndată adormi, parcă l-ar fi lovit cineva cu muchea în cap.

După ce își făcură povara de somn, se sculară și se găteau a-și urma calea, cînd omul pe fruntea căruia se pusese porumbelul zise:

— Ce vis frumos am visat!

— Ce vis? Și ce ai văzut? zise celălalt.

— Dădusem cu mîna în foc. Se făcea că eram pe o cîmpie frumoasă și plină de flori. După ce am îmblat cîtva, am ajuns la un palat numai de marmură. Am întrat acolo, și așa de bine ce-mi părea, ca cum ar fi fost al meu. Am întrat pe ușă, m-am preîmblat prin toate odăile. Săream pe ferestre și iară întram. Era acolo niște scaune și paturi numai de mătase. Oglinzi mari cu cercevele de aur, pereții poleiți, și părea că era al meu. Cu toate astea nu știu de ce, dară trebuia să plec. După ce am mers o bucată bună de drum prin iarba verde și naltă, care da un miros de te îmbăta, am ajuns la o movilă mare și am întrat într-însa printr-o crăpătură. De pe cele ce vedeam, mă așteptam să văz cine știe ce minuni,

cînd colo nu găsii decît un chiup d-alea marele şi vechi, şi muced, de nu-ţi venea să pui mîna pe el. Apoi mi-am luat inima în dinţi şi am zis: fie ce-o fi; şi am ridicat capacul; cînd acolo, ce să vezi? jaratec. Am băgat prin buzunări, am luat în căciulă, am luat cît am putut să duc, dar nici pomeneală nu era să se golească chiupul. Şi nişte bani, numai de aur; şi strălucea de-ţi lua ochii. Am plecat şi l-am lăsat aşa cu gînd să te găsesc şi pe tine, ca să mergem să-l golim; ştiu că eram rupt de osteneală; m-am întors pe la palat, dară n-am mai întrat în el, fiindcă mă grăbeam; am ajuns de unde plecasem, apoi nu-mi aduc aminte ce am mai făcut şi m-am deşteptat.

Pe cînd acesta îşi spunea visul, celălalt zîmbea. Apoi după ce sfîrşi de spus îi zise:

— Măi vere, ceea ce n-ai putut să faci tu singur, aidem să facem amîndoi. Vom merge să luăm banii. Ce zici tu?

— Da ce, mă, nebun eşti tu? Ce bani să luăm? Eu îţi spusei că am visat, şi tu, tronc, te pomeneşti vorbind. Dar de unde să iei banii?

Tovarăşul său îi vorbi aşa de serios încît îl încredinţă şi priimi să meargă cu el, dară cam cu îndoială, şi cam cioroväindu-se.

Porniră, deci, tot pe drumul ce apucase porumbelul, şi, ba că a fi una, ba că a fi alta, ba că tunsă, ba că rasă, ajunseră la căpăţîna de cal, şi o arătă cu degetul celui ce visase, zicîndu-i:

— Iată palatul tău de marmură în care ai îmblat şi atîta te-ai veselit.

Omul cu visul se uită cam cu coada ochiului la tovarăşul său, şi se gîndi: „El este nebun sau îşi rîde de mine". Pînă a nu apuca să mai zică ceva, se luă după tovarăşul său care pornise înainte; el era foarte hotărît a nu mai asculta pe tovarăşul său, daca şi-ar rîde de dînsul mai mult, spuindu-i astfel de minciuni, şi a se despărţi de dînsul.

Mai merseră însă ce merseră şi ajunseră în poalele movilei. Apoi omul zise celui ce visase:

— Aci este.

— Ce este?

— Ei bine, comoara... Dar, ia stăi: ce-om găsi, pe jumătate.

„Totul, daca vei!“ era să zică; dară, luîndu-şi seama, începu la glumă:

— Ei bine, pe din două; nu suntem noi tovarăşi la muncă?

Nu făcură zece paşi în crăpătură şi dădură peste chiupul cel vechi, muced şi mîncat de rugină. Pînă a nu se atinge de dînsul, se uitară unul la altul şi începură a rîde de bucurie. În sfîrşit ridicară capacul şi rămaseră înmărmuriţi cînd văzură că chiupul era plin cu vîrf numai cu bani de aur, şi fiindcă erau oameni de omenie împărţiră frăţeşte şi se legară între dînşii a fi tovarăşi pînă la moarte.

Încălecai p-o şea etc.

BĂRBATUL CEL HARNIC

A fost odată un flăcău, singur la părinți. Tot satul îl iubea pentru vrednicia și isteția lui. Cînd își punea în gînd să facă vreo treabă se făcea luntre și punte și trebuia să izbutească.

Viindu-i și lui vremea să se însoare, mumă-sa îl duse la o fată pe care i-o colăcise o peţitoare. Cum o văzu îi plăcu, și hotărîră și nunta.

Toți oamenii și femeile care cunoștea vrednicia flăcăului se grăbiră a veni să spuie, mume-sei și lui, că fata pe care voiește a o lua de soție este o leneșă de tînjește pămîntul sub ea. Flăcăul, în loc să se tragă înapoi, el se înfipse și mai mult, și nunta se făcu.

De a doua zi chiar de nuntă, flăcăul aduse cele trebuincioase casei și plecă la lucru. Mumă-sa, ca totdauna scutură, deretică, mătură, găti, și la prînz aștaptă cu masa pusă.

— Cine a lucrat azi, mamă? zise el cum veni.

— Noi amîndoi, mamă, răspunse ea.

— Amîndoi să mîncăm, zise el; și așa și făcură, fără să se mai uite împregiur, ca cum n-ar mai fi fost nimenea în casă.

Femeia lui, care rămase toată ziua ghemuită în colțul patului, văzu și tăcu. Seara făcu asemenea. Femeia se culcă cu mațele chiorăind, nădăjduind că a doua zi va fi mai fericită, și că-și va scoate din capete.

A doua zi se petrecu ca și ziua trecută.

A treia zi însă, pînă să vie junele din piață, femeia începu a strînge așternutul, după cum făcuse soacră-sa ieri, și o întrebă:

— Aceasta ce fac eu, maică, lucru este?

— Lucru, maică, lucru, răspunse bătrîna.

— Vezi, maică, asta nu m-au învățat acasă.

După ce plecă la lucru junele, mumă-sa se apucă să facă treaba, ca în toate zilele. Din partea sa, juna soție se dete jos din pat, încinse și ea un șorț, și începu pe lîngă bătrînă a tăia ceapă, a spăla carnea, apoi a mătura; și de cîte ori făcea cîte ceva, tot întreba:

— Dar asta treabă este, maică dragă?

— Treabă, măiculiță, treabă, îi răspundea bătrîna.

— Vezi, maică, mama pe mine nu mă lăsa să fac nimic din toate astea, fiindcă, zicea ea, că mă ostenesc, că mi se strică mîinile, dar nu văz să fie așa greu.

— Nu e greu de făcut, maică, numai uite, să ții regula cea mai aspră în tot ce vei face. Spre esemplu: ai luat tigaia, tingirea și ai gătit, îndată să le speli, împreună cu vasele ce vor rămînea de la masă murdare și să le pui la locul lor, așijderea să pui să facă și slujnica cînd vei avea; rufele să le ții la bună rînduială: să le dai spre purtare pe rînd. Așa cu ciorapii, și cu toate albiturile. Curățenia și o regulă bună te va face să aibi totdauna puțin de lucru. Fiecare lucru să-și aibă locul său de cum ai umblat cu el și ai isprăvit treaba, pune-l la loc, spălat și curat. Hainele, de cum ai venit de undeva, scutură-le și le pune la locul lor. Niciodată să nu zici: lasă că treaba asta o fac mîine. Astfel făcînd, vei avea toate lucrurile curate și cînd vei avea trebuință de ceva, n-o să-l mai cauți, ci a să te duci d-a dreptul să-l iei de la locul lui, și a să vezi că are să-ți rămîie timp să și lucrezi, să te și plimbi, și cu toate astea toate treburile d-tale au să fie regulate.

La prînz, cînd a venit tînărul, mumă-sa i-a apucat înainte și i-a zis:

— Fiul meu, azi toți am lucrat.

— Toți să mîncăm, mamă, zise el vesel.

Femeia, care văzuse că cine nu lucrează în casă la ei nu mănîncă, puse bunăvoință, ascultă pe soacră-sa și în puțin avu o mare bucurie cînd vecinele se mira de fericita ei schimbare și de aplecarea ce avea pentru orice se numea regulă. Ea din parte-i mulțumea soacrei sale care a scăpat-o de atîta rușine ce suferea.

Cînd se da în vorbă cu soacră-sa despre ale casei, îi mai spunea că: „mumă-sa, cînd se ducea undeva, încuia uşa, şi o lăsa să şază pe la vecini pînă venea ea, numai să nu facă nimic, să nu deretice ca să nu se bolnăvească, fiindcă ea a fost crescută numai în bumbac", şi spuse fără sfială că iubea mai mult pe soacră-sa decît pe mă-sa care o făcuse să poarte ponosul satului.

Îşi iubi bărbatul, din toată inima, care îi răsplăti cu aceeaşi iubire; ea ajunse să fie arătată cu degetul în sat; şi toţi lăuda pe bărbat pentru că ştiuse să întoarcă lucrurile înspre bine şi îl fericea că dăduse peste pămînt bun.

BABA CEA ÎNŢELEAPTĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat; el avea o împărătească tînără şi frumoasă, frumoasă, ca un boboc de trandafir. Într-una din zile îi soseşte un sol pentru trebile împărăţiei, chiar fiul unui alt împărat arap. Acesta, văzînd pe împărăteasa cea frumoasă, se aprinse de dragoste pentru dînsa. El îi puse gînd rău. Ca să poată izbuti în dorinţele sale, el se întoarse după cîtva timp şi se băgă fecior. Şi azi una, mîine alta, făcu ce făcu şi cît p-aci să dea pe împărăteasa în cap, cu toate că ea se ţinea cît putea.

Într-acestea, o babă cerşetoare începuse a cam mirosi ceva şi îşi puse în gînd cum să facă să scape pe împărăteasa a nu da de ruşine.

Într-o zi se puse la poarta împărătesei şi sta acolo. Din cînd în cînd se tot ducea de se uita la paserile din curte şi iarăşi se întorcea la poartă.

Văzînd-o împărăteasa şi crezînd că cere de milă, îi trimise cîţiva bani cu o servitoare; ea nu voi să priimească, ci zise să spuie împărătesei că ea a venit pentru altceva, iară nu să ceară de pomană.

— Daca împărăteasa va voi, zise ea, voi fi gata a mă închina cu slujba.

Îndată se întoarse servitoarea şi aduse răspuns că împărăteasa o poftеşte sus. Cum intră se închină şi zise:

— Să trăiești mulți ani, preafrumoasă împărătească, am auzit că paserile din bătătura curții măriei tale nu vorbesc și m-am minunat; am venit însumi să mă încredințez despre aceasta și am văzut că așa este. Daca vei pofti, eu mă însărcinez să fac a vorbi toate paserile cîte le ai. Ale mele toate vorbesc.

Auzind împărăteasa că paserile ei nu vorbesc, dară ale acelei femei sărace vorbesc, n-a voit să se lase mai jos, și îi zice:

— Babo, daca tu zici că paserile tele vorbesc, ceea ce n-am mai auzit, și dacă te legi a învăța și p-ale mele să vorbească, ce ceri de la mine pentru această faptă minunată?

— Eu nu cer nimic, răspunse baba; ce te vei îndura măria ta, aceea să-mi dai, și după ce te vei încredința de adevăr.

— Bine, zise împărăteasa. Daca vei face precum zici, te voi răsplăti împărăteşte; iară de nu, teme-te de urgia împărătească.

Se învoiră și baba plecă. A doua zi toate paserile din curtea împărătească erau în curtea babei.

Nu după multă vreme, împărăteasa, plină de răbdare, voi să afle ce s-a făcut cu paserile și trimise de chemă pe babă.

— Ei, babo, ce fac paserile, au început să vorbească?

— Să trăiești, preafrumoasă împărăteasă. Ele abia au început să gongurească. Nădăjduiesc ca peste puține zile să și vorbească.

Împărăteasa crezu și o lăsă să se ducă, după ce îi mai zise să îngrijească bine de ele și să le facă a vorbi deslușit.

După ce plecă baba, împărăteasa tot plănuia cum să facă împăratului plăcere cînd va vedea paserile vorbind.

Nu trecură multe zile și baba se înfățișă cu fața speriată.

— Ce este, babo? Ce ai de ești plină de spaimă? Au ai pățit ceva?

— Nu, preafrumoasă împărătească, n-am pățit nimic; dară ceea ce am auzit de la paseri mi-a băgat groaza pînă la măduva oaselor.

— Ce este? Ce ai auzit? Spune mai curînd! Nu cumva paserile au început să vorbească?

— Da, au început și vorbele lor mi-e teamă să nu facă a cădea mai multe capete. Pereții p-aici n-au urechi?

— Spune, spune, mai curînd, că nu ne aude nimeni!

— Preafrumoasă împărăteasă, răspunse baba, rațele aleargă de colo pînă dincolo, și nu încetează d-a face zgomot zicînd:

Împărăteasa mac, mac, mac,
Mult iubește pe-un arap.

— Mint, afurisitele, se grăbi a răspunde împărăteasa. Daca el mă iubește, ce stric eu?

— Curcanii, mărită împărătească, mai zise baba, se îmflă în pene și rățoindu-se, strigă:

Chiau! chiau! chiau!
Știu și eu,
Știu și eu.

— Și ei mint, ticăloșii. Daca este așa să zic împăratului să-l gonească ca să nu port ponosul.

— Gîștele, începu iară a spune baba, ele sunt mai cu minte. Să vezi d-ta cum îmblă printre rațe și curcani cu aripile și gîtul întins spre a-i face să tacă și le zice:

S! s! s! tăcere, tăcere.
Cine spune multe piere.

— Așa este babo. Poruncă împărătească: ai să tai toate rațele și curcanii, să nu le mai aduci aci.

Dete babii o pungă cu galbeni pentru această slujbă.

A doua zi chiar, împărăteasa rugă pe împăratul să gonească pe arap din slujbă, fiindcă nu-l poate suferi. Nu slujește bine zise ea și apoi îi era scîrbă să mai ia ceva din mîna lui.

Împăratul ascultă rugăciunea împărătesei, pe care o scăpă de ispită. Iar împărăteasa porunci ca puful de la gîște să nu se mai lapede ci să fie întrebuințat la așternutul ei.

Încălicai etc.

BOGDAN VITEAZUL

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om, de meseria lui cizmar; el știa să lucreze bine, dară era așa de leneș încît tînjea pămîntul subt el. Acest cizmar se numea *Nea Bogdan*. Altminteri era deștept și isteț; pustia de Sărăcie dejugase la casa lui și cucoana Lenea își făcuse cuib la dînsul. El avea o spuză de copii și nevastă cari, așteptînd la mîna lui, leșinaseră de *foame. Ei trăiau într-o cocioabă de casă ce sta să cază pe* dînșii.

Într-una din zile, pe cînd umbla tăind cîinilor frunză, se tot gîndea și se socotea cum ar face, cum ar drege, să scape și el de strigoaica de lipsă. Acasă nu cuteza să se ducă cu mîinile goale, căci liota aia de copii și leșinătura de nevastă, cum îl vedea, îi ieșea înainte și îi cerea pîine. Începuse și lui a i se cam urî tot zicîndu-le că odată, odată a să le aducă să aibă a da și altora.

Dus pe gînduri și din socoteală în socoteală, ajunse biet la o prăvălie, fără să știe cum, unde erau grămădite o mulțime de muște pe o masă pe care se vărsase niște miere. Cum văzu mustele, vru a-și scoate necazul pe ele, dede o dată cu palma și omorî o mulțime de muște.

Plecînd de acolo, zise rîzînd:

— Am să fiu bogat.

Își lăsă casa în știrea lui Dumnezeu și se duse, se duse, pînă ce ajunse la puțul unor zmei. Aci se culcă după ce scrise

pe ghizdurile puțului: „Eu sunt Bogdan viteazul, care, din o lovitură, omor sute de suflete".

Nu trecu mult și iată veni un zmeu cu burduful să ia apă. Daca văzu scrisoarea pe puț, el înțelese că omul care doarme trebuie să fie vrun mare voinic, că d-aia scrisese el acolo așa, ca să nu-i strice nimeni somnul.

Zmeul sta pe gînduri și nu cuteza să ia apă de teamă să nu scoale voinicul; dar cînd își aduse aminte că îl aștepta frații, își făcu el o socoteală: de s-a deștepta voinicul, foc; de s-or supăra frații, pîrjol.

Ce să facă? Se suci, se întoarse, și daca văzu că n-are încotro, își luă inima în dinți și începu să strige, mai de cît colo, încet și cu sfială:

— Nea Bogdane! Nea Bogdane!

Nu-i răspunse nimeni nimic. Mai stătu nițel, se mai apropie oleacă, să vază nu carecumva este mort? Ași, unde?! Că el sforăia ca un cal, așa de bine știa să se prefacă.

Strigă zmeul încă o dată, dar puțin mai tăricel.

Nea Bogdan, care nu dormea, se sculă repede în sus și cu glas răstit, zise zmeului, frecîndu-se la ochi:

— Cine a îndrăznit să-mi strice somnul?

Zmeul sări înapoi cu groază, apoi îi zise:

— Nea Bogdane, aici e moșia noastră, și daca te-a adus Dumnezeu la noi, apoi aide să ne prindem frați pînă la moarte; vino să trăiești cu noi, și știu bine că și fraților mei a să le placă prietenia ce legăm.

Nea Bogdan se prefăcu că nu priimește, se cam codea și tot răstit vorbea; apoi, cam înduplecîndu-se, zise cu glas mai moale:

— N-o da dracul să vă ispitiți norocul a-mi face ceva, strengarilor, că nu se alege nici praful de voi.

— Nu, Nea Bogdane, apoi, ce fel? Așa ne socotești pe noi?

După ce se înfrățiră, zmeul luă apă de la puț și merse cu Nea Bogdan la casa lor.

Cum îl văzură zmeii, parcă le dete un fier ars pîn inimă, mai cu seamă după ce auziră de vitejia lui. Se luară cu binele pe lîngă dînsul.

La ei acolo era obicei ca fiecare să facă slujba casei cu săptămîna. Deci, venind și rîndul lui Nea Bogdan, îl trimiseră zmeii cu burduful la apă. Burduful era așa de greu, încît el abia îl ducea gol. Ce să facă ca să nu rămîie de rușine? Se întoarce acasă, ia o sapă și, viind din nou la puț, s-a apucat să sape împregiurul lui.

Văzînd zmeii că prea întîrziază Nea Bogdan, trimise pe unul dintr-înşii după el, care se sperie cînd îl văzu că sapă.

— Da, ce faci acolo, Nea Bogdane?

— Ia, sap, zise Nea Bogdan, ca să aduc puţul cu totul în curte; căci voi, proştilor, vă osteniţi în toate zilele de aduceţi apă şi atîta minte n-aţi avut pînă acum să vă scutiţi de astă muncă deşartă.

— Lasă, Nea Bogdane, zise zmeul, că aducem noi apă; nu mai strica puţul; îl avem de la moşi, de la strămoşi.

— Apoi daca e vorba aşa, îi răspunse Nea Bogdan, eu nu sunt nebun ca voi să merg totdauna la apă.

Luă zmeul burduful cu apă, şi pe Nea Bogdan dasupra şi se întoarse acasă.

Frica zmeilor se adăogă cînd auziră că Nea Bogdan a voit să aducă puţul în curte şi nu le cam venea la socoteală a trăi cu dînsul la un loc. Veni timpul cînd să se ducă şi la lemne în pădure. Ei avea obicei de aducea cîte un copaci, şi căta să facă şi Nea Bogdan aşa, d-a frăţie.

Se duse, deci, în pădure, se uită în dreapta şi în stînga, copacii erau mari şi nici pomeneală nu era să fi putut să aducă vreunul la spinare. Începu iar cu viclenia: se apucă să jupoaie la coaje de copaci şi să lege pom de pom de giur împregiurul pădurii.

Zmeii, daca văzură că iar zăboveşte, pricepură că trebuie să le mai facă vreo boroboaţă; trimiseră după dînsul pe unul din ei, care se puse pe gînduri cînd îl văzu.

— Da ce faci, Nea Bogdane?

— Ce tot lemne, lemne? răspunsa el. Ia, voi să aduc pădurea lîngă casă spre a nu mai fi lipsă de lemne; voi atît de nătărăi aţi fost, încît n-aţi avut atîta cap să faceţi un lucru aşa de mic.

Crezu zmeul astă minciună şi zise:

— Lasă, Nea Bogdane, că aducem noi lemne. Nu voim să stîrpim pădurea asta, fiindcă o avem de la moşi, de la strămoşi.

Luă zmeul un copaci şi pe Nea Bogdan dasupra şi se întoarse acasă.

Zmeii, cînd auziră una ca asta, le intră vulpea în sac. Ar fi voit să desfacă frăţia cu Nea Bogdan, dară nu ştiau cum să se dezbere de dînsul. Ţinură deci sfat printr-ascuns de dînsul şi hotărîră să-l omoare; mai ales că el nu făcea nimic în casă: se pusese ca scaiul pe capul lor, şedea ca un trîntor şi poruncea numai.

Ca să nu simță Nea Bogdan de cele ce puseseră ei la cale, umbla pe lîngă dînsul ca pe lîngă o bubă coaptă. El însă tot furdios, și cu atît se purta mai aspru cu dînșii, cu cît vedea că ei îmblă pe lîngă dînsul tot cu binele.

Într-una din nopți zmeii puseră la cale să-l piarză. Nea Bogdan, nu știu ce făcu, ce drese, că înțelese gîndul cel rău ce-i pusese; și fiindcă altă putere n-avea, voia să scape cu fața curată; daca a întrat în horă trebuia acum să joace.

Se apucă dară și puse tăietorul de lemne în așternutul lui, îl înveli cu velința, și în vîrful tăietorului puse căciula lui, să semene ca cum ar dormi el acolo; apoi se trase d-o parte, să vază ce are să se întîmple.

Zmeii pe la miez de noapte veniră numai în vîrful degetelor, nici nu răsuflau, și cu un topor: poc! una în capul lemnului, mai poc! mai poc! încă vro două.

— Na! ziseră ei, porc de cîine ce ești! Ce, tu socoteai că te joci cu noi?

Apoi fugiră în casă, se culcară și dormiră fără grije.

Nea Bogdan luă tăietorul și-l dete afară; se culcă, dară nu putu să doarmă de frică. Cînd era aproape să se lumineze de ziuă, pe cînd cîntă rîndunica, întră în casă la zmei și le zise, făcînd o gură cît toate zilele de mare:

— Bună dimineața, măi fraților, da ce, tot mai dormiți? Nu vedeți c-a sosit alba în sat?

Se îngroziră zmeii cînd îi auziră glasul și săriră drept în sus.

— Da ce ai, Nea Bogdane, de te-ai sculat așa de dimineață? îl întrebară ei.

— Nu știu ce naiba astă noapte m-a cam pișcat la cap. Țînțari să fie, ori nu știu ce, și d-aia mi s-a speriat somnul și m-am sculat.

Zmeii intrară în grozile morții cînd auziră de la Nea Bogdan că loviturile lor de topor la el era niște pișcături de țînțari.

Trecu cîtva timp și pare că le sta în gît zmeilor; ei căta oricum să-l piarză. Nea Bogdan mirosi iară cam ce păpară i se gătește și viclenia lui întrecu p-a zmeilor.

Cîteva nopți d-a rîndul Nea Bogdan puse iarăși tăietorul în așternutul lui; iară zmeii într-o noapte, pe cînd și apele dormeau, puse de fierse în clocote o căldare mare cu apă, și pîș! pîș! în vîrful degetelor, de nu-i simțea nici pămîntul, veniră și turnară odată căldarea peste așternutul lui Nea Bogdan. Apoi, după ce se culcară, își ziseră: „De astă dată

nu credem să fi mai scăpat de moarte blestematul ăla de tîlhar".

Nea Bogdan însă, dis-de-dimineaţă, veni la dînşii şi le zise:

— Măi, fraţilor, voi dormiţi şi vă umflaţi de somn, şi mie mi-aţi dat odaia plină de purici, de n-am putut toată noaptea să mă odihnesc.

Zmeii înmărmuriră cînd auziră că opăreala lor lui i se părea puricărie. Cu toate astea ei tot cugeta cum să se scape de el; şi într-o noapte, veniră la aşternutul lui cîte trei cu paloşele în mînă şi tot deodată deteră zicînd:

— Na! şi na! şi mai na! încă una. Apoi se duseră.

Nea Bogdan, după ce dete tăietorul iarăşi afară, se duse la dînşii în albul zilei şi începu a se gîlcevi cu dînşii. El zicea:

— Astfel ne-a fost tocmeala? Măi, fraţilor, voi m-aţi adus ca pe fratele vostru, şi apoi mă lăsaţi să dorm într-o odaie unde sunt toate lighionile adunate. Astă noapte iar nu m-am putut odihni: ciorile ştie, lipitori, şerpi, năpîrci, ori nu ştiu ce, îmi tot îmbla rece pe la gît. Mă faceţi, blestemaţilor, să vă dau afară din casa voastră.

Zmeii cu vorbă bună îi ziseră:

— La dracu încolo, Nea Bogdane, că te-ai trecut, atîta ne mai trebuie acum: după ce n-ai adus nimic, după ce tot ce este al nostru este şi al tău, apoi vei să ne şi goneşti. Daca ţi s-a urît cu noi şi vei să te duci la casa ta, noi nu te oprim; dară te rugăm să mai stai pînă să ne batem cu Caz împărat, că iată ne calcă hotarele şi s-a sculat asupra noastră cu război.

Nea Bogdan nu voi să se arate că e fricos şi nu merge bucuros la bătălie, de teamă să nu simtă că este slab şi să-l omoare, ci rămase, cu toate că ar fi voit mai bine să scape de dînşii cu un ceas mai nainte.

Se puseră la cale toate pentru bătălie şi porniră. Lui Nea Bogdan însă, pentru că-l credea mai viteaz decît dînşii, îi deteră un cal cu aripi ce-l avea de moştenire de la părinţi.

Cum ajunse la locul de luptă, zmeii care mai de care se întrecea şi-şi arăta puterea; iară Nea Bogdan se ţinea cu amîndouă mîinile de coama calului care zbura pe dasupra oastei şi striga:

— Caz! Caz! pierduse şi ruşine şi tot.

Caz împăratul, socotind că-l caută înadins ca să-l omoare, se temu să nu se lase drept asupra lui şi să-l prăpădească, şi o tuli d-a fuga. Oastea lui făcu ca dînsul şi zmeii rămaseră biruitori.

Se întoarseră acasă cu mare bucurie, și mulțumind lui Nea Bogdan că i-a scăpat de nevoie, se hotărîră a-i da orice va cere numai să scape de dînsul. Apoi vorbind între dînșii:

— Adevărat, mare viteaz este mă, zicea unul.

— N-ai văzut tu, mă, că el n-a voit să se lupte în rînd cu noi? El cum a ajuns acolo, nici una, nici două, el cu Caz împărat voia să se lupte, zicea al doilea.

— Așa este, mă, răspundea al treilea, și cum se ținea de bine pe cal, cînd zbura și căuta pe Caz împărat.

Lui Nea Bogdan îi mai veni inima la loc cînd îi spuseră ceea ce hotărîseră ei. Se învoiră să-i dea un burduf cu galbeni și să i-l ducă acasă.

Pe drum Nea Bogdan mergea înainte ca să arate drumul și suflarea și răsuflarea zmeului îl împingea și îl trăgea înapoi. La întrebarea ce i-a făcut zmeul de ce merge înainte și se tot întoarce, el îi răspunse:

— Merg înainte ca să caut drumul; mă întorc ca să văz să nu care cumva să mă înșeli și să fugi cu burduful.

Cînd era aproape de casă, zise Nea Bogdan să stea zmeul la un loc ce-i arătă, ca să se ducă să vadă pe unde este drumul mai drept. El se repezi acasă, dete copiilor cîte o custură în mînă și-i învață ce să zică cînd va veni cu zmeul. După ce se întoarse și spuse zmeului că a găsit drumul, plecară. Pe drum arătă zmeului de departe casa lui care era învelită cu scoarță de copaci.

— Cu ce este învălită casa ta? întrebă zmeul.

— Cu piei de zmei, răspunse Nea Bogdan.

Cînd auzi zmeul, se înfricoșă și mai tare, și prinse milă de pielea lui mai mult decît totdauna.

Cum ajunseră acasă toți copiii ieșiră afară cu custurele în mînă și strigară:

— Aș mînca carne de zmeu, tată! aș mînca carne de zmeu!

Iară zmeul trînti burduful în bătătură și p-aici ți-e drumul. Și întorcîndu-se la frații săi spuse ce păți. Apoi se veseliră cu toții că au scăpat de o lichea ce-i supără. Se veseli și Nea Bogdan cu ai săi că a gonit sărăcia din casă.

Încălecai etc.

ÎNTÎMPLĂRILE LUI PĂCALĂ

Păcală se însurase de aproape doi ani. Și-a făcut și el rîndul ca oricare. În fine scăpase de ponosul de flăcău unguresc. Nu se mai temea că a să vie fetele să-i spargă oalele a doua zi de lăsatul secului de brînză. Cum, cum, el era mulțumit de femeia lui. Cît pentru dînsa, vom vedea la vale întrucît a putut fi mulțumită și ea de dînsul. Istoria aceasta îmblă din gură în gură de peste sute de ani. Mulți zic că s-a petrecut pe timpul cînd era lupul cățel, sau mitropolitul unter-ofițer. Adevăr este sau ba, nu știu să vă spun pozitiv; cum am cumpărat-o, așa o vînz.

*

— Măi, Păcală, iată, se face tîrg, du-te de cumpără și tu ceva pentru casă, îi zise nevasta.

La întoarcerea sa, îi spune ce a pățit:

— Am cumpărat, nevastă, un ac și, neavînd cum să-l aduc, l-am pus într-un car cu fîn. Cînd ne-am despărțit, nu l-am mai găsit.

— Nebun ești tu, mă? dară acul se putea înfige la piept, în haine, că nu era vro treabă mare.

— Lasă, nevastă, că așa am să fac.

A doua zi veni de la tîrg iară cu mîinile în buzunar:

— Nevastă, am făcut precum mi-ai zis tu și n-am izbutit mai bine. Să mai asculte cineva altă dată la gura muierilor.

Am luat un fier de plug, și l-am tot înfipt în haine pînă le-am sfîșiat, uite, cum le vezi pe mine. Unde să stea fierul de plug acolo; a căzut și l-am lăsat și eu locului.

— Dar bine, mă, smintit ai fost? Fierul de plug se putea lua la spinare, iar nu înfipt ca un ac.

— Ai dreptate, nevastă, la spinare, nu e așa? Ei bine, așa am să fac.

A treia zi se întoarce de la tîrg și aruncă înaintea femeii un ogar mort.

— Dară ce mai este și aceasta, bărbate? îl întrebă femeia speriată.

— La spinare. Nu mi-ai zis tu să-l iau la spinare? Ei, iată așa am făcut. Să lăsăm că m-a mușcat, de este vai de pielea mea; și daca nu-l apucam bine de gît mă făcea numai sînge, dară iată că a murit.

— Mă! da nevoiaș român ai mai fost. Cînd să-ți vie ție minte, mă? Apoi bine, frățiorule, eu ți-am zis de fierul de plug să-l iei la spinare. Cît pentru ogar, trebuia să-l fi legat de gît cu o funie sau altceva, să-i fi dat ceva de mîncare, și să-l fi chemat: cuțu! cuțu! ori, Grivei! Grivei!

— Ei vezi, la asta nu m-am gîndit, nevastă; lasă că așa am să fac.

A patra zi femeia se vede chemată de vecine spre a-i arăta nătîngia bărbatului ei, de care rîdea tot satul. El venea tîrînd după sine o jumătate de porc ce cumpărase și pe care o legase de gît cu o funie, îi tot arunca cîte o bucățică de pîne și striga:

— Cuțu! Cuțu! Grivei! Grivei!

— Dară ce prostii mai sunt și astea, bărbate? Te-ai făcut de rîs în sat cu neghiobiile tale. Am ajuns să nu mai pot scoate capul în lume de rușinea ta.

— Așa, vezi bine, după ce mă înveți să fac cîte nagode toate, apoi tot tu ești cu gura mare. Am făcut așa cum mi-ai zis tu.

— Mîine este ziua din urmă de tîrg. Mă voi duce dară tot eu să tîrguiesc cele ce ne sunt de trebuință pentru casă. Tu vei face în locul meu treaba casei. Pînă mă voi întoarce tu vei scălda copilul și-l vei adormi, vei face azimă, vei bate putineiul, vei mătura și dereteca prin casă, precum fac eu.

*

— Dară ce va să zică arababura asta prin casă, bărbate? Iacă eu am adus tot ce ne trebuie. Tu nici pentru un dereticat n-ai fost vrednic.

— Adică ai vrea să zici că am făcut puțin? Să mă ierți. Am frămîntat coca pentru azimă, am măturat prin casă, și, ca să fac mai multe trebi deodată, am legat putineiul de gît, așa încît să se poată bate, umblînd în sus și în jos. Nenorocire numai că, plecîndu-mă să pui azima sub țest, s-a vărsat putineiul peste dînsa. Apoi am scăldat copilul. Ca să fac însă și astă treabă am făcut focul pe vatră, am pus căldarea, am cercat apa cu făcălețul, și cînd am crezut că e bună am turnat-o în albie și am băgat copilul de l-am scăldat. Dar eu de un lucru mă mir. Cum, tu, care zici că e nevoie mare de capul tău, cum, tu, zic, n-ai băgat de seamă că copilul avea o bubă în cap? Vezi de aceea plîngea copilul într-una și n-avea somn. Ia te uită acum de vezi ce frumos doarme.

Să-ți spui și ce am făcut de am descoperit aceasta. Cum am băgat copilul în albie să-l scald, a început să țipe de te lua groaza. Am băgat de seamă că capul copilului era moale lîngă creștet și mi-am închipuit că acolo trebuie să fie vro bubă coaptă. Nu m-am înșelat. Știi tu, cîtă materie am scos de acolo cu îndreaua? Cum am spart buba, a adormit și doarme dus și acum încă.

— Vai de mine și de mine! Mi-ai omorît copilul, netotule. Să te duci de la mine; căci pîine și sare p-un taler cu mine nu mai mănînci.

Și biata femeie își smulgea perii de desperare.

Pe cînd copilul ieșea mort pe o ușe spre a fi dus la înmormîntare, Păcală ieșea pe alta cu o ușe în spinare, partea ce i se cuvenise din avutul lor, spre a se duce în lume, ori încotro l-a duce ochii.

*

— Să dea Dumnezeu să faceți grîu cît ușa aceasta, zise el unor oameni ce arau și pe care îi întîlni în drumul său.

Bunii țărani, cari nu avusese nici în clin, nici în mînecă cu dînsul, ba nici nu-l cunoștea cine este, se simțiră atinși de acest blestem. Și ca să aducă pe Păcală în stare să-și dea cuvîntul pentru cele ce zisese, îl dară nițel țurcava.

— E, bine, verișcanilor, ce vă făcui eu de mă trîntirăți?

— Așa se zice, mă, cînd dă cineva peste oameni lucrînd la cîmp?

— Dară cum? Păcatele mele, învățați-mă!

— Ia, să zici, daca vei, să dea Dumnezeu spor și îmbilșugare, ori berechet, să burdușiți pămîntul de grîu, sau să taci din gură, daca nu vrei să zici ceva, iar nu să blestemi.

— Bine, bine, lasă că așa am să zic de aci înainte.

*

Tocmai așa și zise, cînd, din întîmplare, întîlni niște oameni ducînd la biserică un mort.

Lumea, care era adunată se închinară de nesocotitele lui vorbe, îl luară la trei parale și-i dădură o păruială strașnică.

— Dar bine, oameni buni, de ce mă bateți? Daca n-am zis bine, învățați-mă!

— Așa? Ei iacă să zici, daca vei, Dumnezeu să-l ierte. Să dea Dumnezeu să nu mai moară. Să mergi apoi la groapă să dai țărînă peste dînsul. Daca nu voiești să zici ceva, taci din gură, treci pe lîngă dînsul ca un om de omenie; nu trebuie însă să zici ca să burdușim pămîntul de morți.

— Așa voi zice, săracul de mine.

*

— Dar ce treabă ai tu, mă, cu porcul meu, de îl împli de țărînă și îi zici Dumnezeu să-l ierte, zise omul ce întîlni Păcală.

Și unde mi-l luă pe ăl Păcală al meu la bușeli, măcelarul care junghiase porcul, și unde mi-l răsuci de cîteva ori, de mi-l zăpăcise în buchiseli.

— Ia stăi, jupîne, de ce mă dai așa val-vîrtej; ce ți-am greșit? Daca nu-ți place ce ți-am zis, învață-mă, că eu ascult.

— Iaca, să zici și tu, daca vei să te afli în vorbă: să-l mănînci sănătos cu nevasta, cu copilașii tăi; să vă lingeți buzele. Daca nu vei să zici nimic, cată-ți de treabă.

— Așa voi zice, sărăcuț de maica mea.

*

Nici una, nici două, cînd întîlni în calea sa Păcală un om pe care neputința îl silise să se dea pe cîmp d-o parte, îi zise din cuvînt în cuvînt toate vorbele ce-l învățase măcelarul.

Omul nostru îl ia la refec și-i dete după ceafă vro cîțiva pumni de ceia înghesuiții de-i muie gîrbița, zicîndu-i:

— Ce ai tu cu mine, mă, nici nu mă cunoști, nici nu te cunosc. Glumă între noi nu este. Și apoi cum îndrăznești să-mi pomenești de nevastă și de copii?

— Ei, vai de mine, învață-mă, frățiorule, cum să zic altă dată, ca să nu mă mai încarc de Doamne ajută.

— Să nu zici nimic rău, daca vrei să scapi cu față curată. Ori daca vrei să intri în vorbă, să-l ții de rău daca va face ce am făcut eu, sau să-i dai cu huideo. Asta este cel mai mult ce poți să faci.

— Lasă-mă, că așa am să zic de aci înainte.

*

Plecînd și de aici, Păcală, cei dîntîi oameni ce întîlni fu doi inși ce se băteau. De cum îi văzu, începu a le da cu huideo.

Cei doi oameni, supărați de purtarea lui Păcală către dînșii, își lăsară socotelile a și le descurca altădată, și-l luară la fățuieli.

— Na, na, și iar na, să te învățăm noi a te mai alega de oameni care nu ți-a făcut nimic.

— Ia stați, verișcanilor, că eu n-am voit să vă zic nimic rău, așa m-a învățat și pe mine. Spuneți-mi dumneavoastră cum ar fi trebuit să zic.

— Să nu fi zis nimic. Sau daca voiai să faci pace, să te fi pus între noi și cu vorba, că: „Ce faceți oamenilor? Șade rău, s-a strîns lumea de vă privește; este rușine să vă bateți în mijlocul drumului. Ia împăcați-vă, că e și păcat să fiți învrăjbiți. Înțelegeți-vă cu binișorul"; apoi să fi cătat să ne desparți; iar nu să ne dai cu huideo.

— Așa voi zice, vai de păcatele mele.

*

Făcut tobă de bătăi, Păcală întîlnește doi cîni mușcîndu-se. Nici una, nici alta, el se duse drept la dînșii și face și zice din cuvînt în cuvînt ceea ce îl învățase cei doi oameni

cari se băteau. Cîinii, carii nu voiră să știe de loc de morala lui Păcală, îl luară la tărbăceală și unul de o parte, altul de alta, îi dară un frecuș de o pomeni-o cît va trăi. Oamenii din sat, văzînd că se îndîrjise cîinii, alergă cu toții și făcură scăpat pe bietul Păcală, care se hotărî a cumpăni bine învățăturile ce i se va da de aci înainte. Înțelese, însă cam tîrziu, că a se lua după gura lumii este a da în prăpastie.

Pînă nu se lovește cineva cu capul de pragul de sus nu vede pe cel de jos.

RĂVĂȘELUL SPÎNULUI

A fost odată într-un sat un om care avea un fecior. El, în toate zilele și întotdauna, învăța și povățuia pe fiul său ca să se ferească cît va putea să nu aibă a face cu spînii.

Fiu-său, un flăcăiandru, viu, știi ca spirtul și deștept, învățase toată treaba cîmpului, și lucra el în locul tătîne-său, iară bătrînul se odihnea.

Într-una din zile văzînd că li se sfîrșise mălaiul și făina, ceru voia de la tată-său să se ducă la moară cu un sac de grîu, pînă una alta, și apoi, după ce se va întoarce să vază a-și face provizia pe toată iarna. Pînă să plece, se cam înmurgise; tînărul nostru plecă; iară tată-său avu grijă și asta dată de a-i zice:

— Vezi, fătul meu, să nu macini unde vei vedea vreun morar spîn.

Și fiindcă de marginea satului erau trei mori la rînd, flăcăiandrul pusese în gînd să meargă la una din trei ca să macine. Se duse, deci, la moara dîntîi care era în calea sa. În ușa morii, un spîn îl întîmpină, zicîndu-i:

— Vino la noi, măi, vere, să-ți măcinăm.

— Nu, zise băiatul, fiindcă tata mi-a zis să nu macin unde voi vedea un morar spîn.

Pornind mai-nainte, merse ce merse și dete de moara a doua. Aci, ca și la cea dîntîi îi ieși înainte un spîn, îi zise

ce i-a zis și celălalt spîn; iară el, fluierînd și minunîndu-se de întîmplarea că dă tot de spîni, nu voi să macine, și porni la moara a treia.

Cum ajunse și aci, încă un spîn îl aștepta în ușa morii, și-i zise:

— Măi, verișcane, vino la noi să-ți măcinăm.

— Apoi, vericule, îi răspunse el atunci cam cu necaz, dacă toată lumea a spînit, sunt silit să macin aici la tine, fiindcă iată a înnoptat, și trebuie să mă și întorc acasă pînă o ieși luceafărul porcilor; uite-te colo, luceafărul de seară a început a sfînți.

Intră, deci, în moară, și turnă în coș. Iară spînul îi zise:

— Aici, la noi, băiete, este obicei ca, din făina care iese întîi, să se facă o turtă, și cine o spune mai mare minciună, a lui să fie turta.

— Dacă astfel vă este obiceiul, zise băiatul, așa să fie.

Spînul făcu un foc mare în mijlocul moarei, și puse apa să dea în crop, după aceea se apucă de turtă: turnă apă, apă multă; puse făină, făină multă; mai turnă apă, apă multă; mai puse și făină, făină multă; și tot puse pînă se isprăvi toată făina, și făcu o turtă cît toate zilele de mare.

Făcîndu-se spuză, jerui focul și puse turta să se coacă.

— Acum, zise spînul, să spunem cîte o minciună, pînă s-o coace turta, și așa, începi tu, băiete.

— Ba începi tu, spînule, zise flăcăiandrul.

— Ba începi tu, băiete.

— Ba începi tu, spînule.

În cele mai de pe urmă începu spînul să spuie:

— Tata era erghelegiu, zise spînul, și mă trimetea adesea să-i păzesc caii. Într-una din zile, pe la nimez, mă dedei cam d-o parte la umbra unui copaci; cînd mă pomenii, ia caii de unde nu e! Apucai la vale, apucai la deal, caii nu sunt. În sus, în jos, ajunsei la marginea mării. Aci, văzui un vrej de dovleac, gros cît o alta aia, o luai și eu la sănătoasa pe vrej să văd unde m-o scoate, cînd băgai de seamă că trecusem marea și pe celălalt mal în vîrful vrejului o namilă de dovleac cît Țarigradul de mare. Mă dusei

pînă la dînsul, dară, ce să vezi! dovleacul era putred şi găurit dedesuptul vrejului. Întrai înăuntru să văz nu carecumva caii ar fi întrat în dovleac. Căutai încoa, căutai încolo pîn dovleac, caii nu sunt nicăiri. Mai dedei un ocol pîn colţuri, şi cînd, în cele după urmă, găsii caii care se adăpostise sub o sămînţă a dovleacului; îi scot afară şi-i iau la refec. Acasă era să mă bată tată-meu, pentru că întîrziasem, dară m-a iertat, după ce îi spusei şiritenia istoriei.

Acum spune şi tu băiete, să vedem.

Şi pe cînd zise asta întoarse şi turta care se copsese pe o parte.

Flăcăiaşul nostru, românaş dezgheţat, pricepu ce îmblă spînul; dară nu-l lăsă să se sfinţească, şi tuşind de vreo două ori, începu şi el zicînd:

— Tată-meu era stupar, cinci albine n-aveau loc în stupii lui, şi mă trimitea cu ele să le pasc. Într-una din zile, o vijelie groaznică îmi răspîndi albinele. După ce încetă vijelia, îmi caut albinele pîn toate locurile, şi le găsesc; dară două lipseau. Ce să fac? Acasă nu puteam să mă întorc, că-mi era frică de ciurică. Trimit cele trei albine acasă, şi eu plec să caut albinele fugite. După ce am cutreierat toată ţara, găsesc albinele la un ţăran care le prinsese şi le pusese la jug, de-şi arase tot cîmpul. Iau albinele de la dînsul cam cu mîrîială, şi voi să mă întorc acasă, cînd bag de seamă că albinele se cam stricase la ceafă de jug. Atunci iau o frunză de nuc şi le şterg puţintel; dară, în ceafa lor văz deodată crescuţi doi nuci mari, care şi făcuse roade. Băieţii de prin sat văzînd nucile li se scurgeau ochii şi începură a arunca cu bulgări, pînă ce, cînd am ajuns acasă se făcuse acolo sus în nuci un pămînt de arat aşa de frumos încît îţi rămînea inima la dînsul.

Văzînd tată-meu aşa cîmp, urcă plugul şi ară. După ce a semănat, crescu un orz înfricoşat de-ţi era dragă lumea să te uiţi la el. Daca văzu tată-meu că orzul era bun de secerat, se urcă cu cîţiva argaţi ca să-l secere. Seceră într-o parte, seceră în alta, pînă cînd iată iese un iepure din orz, şi p-aici ţi-e drumul. Tata aruncă cu secera după el, şi se înfipse dasupra coadei. Iepurele fugi, tata după el, pînă cînd văzu că iepurele umbla să sară jos; atunci îi dete

o gură, căci acum nu-i mai era de iepure ci îi era de seceră. Sărind iepurele îi căzu secera și cu ea împreună căzu și un răvaș; tată-meu luă răvașul și îl citi.

— Ce zicea în răvaș, zise spînul nerăbdător să vază sfîrșitul povestei, căci trecuse de miezul nopții.

— Zicea, răspunse flăcăiașul, că: „Spînul mai mult să nu îmble cu șoalda, că turta e a băiatului".

Un pocnet se auzi de răsună toată moara. Spînul plesnise de necaz că-l păcălise românașul, iară băiatul luă turta și se duse acasă.

MOȘ-LĂCUSTĂ

A fost odată un unchiaș. El se chema Lăcustă. Din pricina lui se făcuse vestit satul în care ședea: sfară se dăduse în țară că Moș-Lăcustă ghicește mai bine decît o vrăjitoare. El nu punea oala goală la foc, nuielușe de alun nici că se pomenea pe la dînsul, el nu cetea pe stele și nu scotea pe dracul din apă ca să-l întrebe cîte ceva; Moș-Lăcustă nu-și vînduse sufletul satanei, nici nu-și bătea capul cu știința, și totuși ajunsese să se vorbească de numele lui peste nouă mări și peste nouă țări, căci era dibaci să ghicească și să facă pe oameni mai adesea să-și găsească lucrurile ce pierdeau.

Rareori putea cineva să vază pe Moș-Lăcustă umblînd ziua prin sat. Noaptea, deși umbla pînă-n revărsat de ziori, dară se ferea să nu fie văzut, nici simțit de oameni. Și daca venea nescine la dînsul dis-de-dimineață să-l întrebe de cîte ceva, trebuia să mai aștepte puțin, fiindcă Moș-Lăcustă este obișnuit a se scula tîrziu.

*

— Moș-Lăcustă, astă-noapte mi-a pierit văcșoara din coșar. Dumneata știi că asta ne este toată avuția. Ia caută în cărticica dumitale de vezi: nu spune ceva de dînsa?

— Vino mîine de dimineață, îi răspunde Moș-Lăcustă, și dacă voi afla ceva bun îți voi spune. Totuși fii pe pace, vaca ta nu poate să fie pierdută.

A doua zi biată văduvă, căci văduvă era care venise la Moș-Lăcustă să-l roage a-i ghici despre vacă, aducea ghicitorului ce putea și ea după sufletul ei: cîteva ouă, vrun pui sau niţel mălai, mulţumindu-i din toată inima, și spunînd că nu știe cum s-a întors vaca, căci dimineaţa a găsit-o în coșar.

*

— O păreche de bouleni am avut și eu, Moș-Lăcustă, păcatele mele, și nu știu cine mi i-a furat ieri cînd eram la plug. Fă bine, moșicule, te rog, și cată în cărticica dumitale de-mi spune unde să fie ei?

— Ce smintit ești tu, mă? Dară de lîngă tine cum se poate să ţi-i fure?

— Apoi de, Moș-Lăcustă, mă dasem niţel la umbră, săracul de mine; cînd m-am deșteptat, ia boii de unde nu e, am rămas cu carul în drum!

— Așa ţi se cade; cînd se duce cineva la muncă, nu se culcă, că noaptea este destul de mare de la mila lui Dumnezeu. Dară ia stăi, ţine-ţi firea, nu te pierde; adu zece bani și mă fac eu luntre și punte ca să nu-ţi pierzi vitele. Cartea-mi spune că trebuie să fie închiși în oborul satului C...; au făcut o mare stricăciune prin holde. Daca te vei duce tu, nu scapi nici cu cămașa de pe tine.

Nu apunea soarele, și bietul om avea boii în bătătură.

*

Moș-Lăcustă se deprinsese din copilărie a sta deștept pe cînd ceilalţi dormeau. Era un șmecher de nu-i dai de căpătîi: cunoștea pe oamenii buni de mînă numai după ochi, și-și alegea tovarăși pe sprinceană. Ei aflaseră un fel nou de negoţ. Iacă de ce putea să ghicească: soţii lui puneau mîna pe cîte ceva, îl ascundeau și înștiinţau îndată și pe Moș-Lăcustă. El, bun de gură și palavragiu de frunte, putea spune păgubașilor unde se află lucrul pierdut... pentru un dar de nemic. Așadară omul nu rămănea păgubaș de ceea ce pierdea, iară tovărășia era în cîștig, fiindcă nu băgase nici un capital în marfă.

Dar daca se întîmpla ca vreun înţestat să nu voiască a face aliș-veriș la prăvălie, apoi lucrul cel pierdut se

schimba pe bani tocmai pe unde cu gîndul n-ai gîndi, și aceasta era tot în folosul tovărășiei.

*

Trei trămiși domnești se arată la casa lui Moș-Lăcustă într-una din zile.

— Moșule, vestea despre numele tău a ajuns pînă la vodă. Măria-sa ne-a trămis să te aducem la Curte, ca să ghicești cine să-i fi furat piatra cea mare de smarand din coroana domnească.

— Dară bine, fraților, vodă n-are destui cititori de stele, cari să-i ghicească? Tocmai un biet unchiaș ca mine găsi să-i facă astă treabă, eu care îmi țin zilele de azi pînă mîne? Cum o să ghicesc eu un lucru așa de mare?

Moș-Lăcustă se mai codi, se mai suci, se mai întoarse; dară îi pieri pofta de scăpare, văzînd că oamenii stăpînirii nu glumesc cînd sunt trămiși spre slujbă. Îl rădicară cu nepusa în masă și îl duse la curtea domnească.

*

— Moșule, îi zise vodă, mi-a pierit nestimata ce împodobea *coroana mea. Toată lumea zice că* ești un ghicitor bun. Ia caută și spune-mi unde aș putea să găsesc giuvaerul furat.

— Mare lucru ceri de la mine, măria-ta. N-am ghicit de cînd sunt așa lucru scump. Cărticica mea îmi spune numai despre lucruri mici la preț; măria-ta ai nimeri-o mai bine, dacă te vei duce la niscaiva zodiași sau la vreo vrăjitoare.

— De azi în trei zile cer să afli unde se va fi găsind piatra mea cea nestimata, căci daca nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul. Aci la curtea mea s-a gătit pentru tine o cămară, unde vei avea tot ce-ți va trebui.

*

Trist și pe gînduri, intrase la grije moșul. Își frămînta mintea, și nu știa cum să facă să scape de beleaua asta. Deodată întră la dînsul un slujitor domnesc, care-i aducea de ale mîncării. Moșul se uită înfipt asupra lui, și după ce cumpăni din ochi cît îi plătește pielea, măsurîndu-l de sus pînă jos, zice: *unul*, cu gînd să vază cîți slujitori

de casă are vodă, și apoi după ce îi va cîntări, să se hotărască pe cine să căşuneze.

Asemenea făcu și cu cel ce-i aduse cina zicînd: *doi.*

Moșul se ruga la toți sfinții și se făgăduia a le aprinde lumînări și a da acatiste de-l vor scăpa din astă nevoie.

A doua zi cînd îi aduse prînzul, făcu ca și la ceilalți, zicînd: *trei.*

La cină nu zăbovi și zise: *patru.*

*

Slujitorii domnești ținură seara sfat.

— Ce vom face noi, zise unul, dacă moșul ne va da pe mîna lui vodă? Avem să putrezim în ocnă, și încă de vom scăpa numai cu asta!

— Eu nu mai cutez să-i duc de mîncare, zise altul. Are niște ochi ca de drac: se uită la om parcă vrea să-l cumpere. Nu e lucru curat cu moșul ăsta! Mie mi se pare că are pe spiriduș.

— Că bine zici tu, mă! zise altul. Se uită la om parcă să-l soarbă. Eu cum am intrat și mi-am aruncat ochii la dînsul, am încremenit în loc. Apoi, cînd am văzut că m-a cunoscut a fi și eu amestecat în furtul acesta și că mă pune la număr, parcă m-a bătut Dumnezeu.

— Dară glasul lui, zise un al patrulea, te bagă în grozile morții. Iaca, eu cînd am auzit că mă pune la număr, după ce m-a descoperit că și eu fac parte din ceată, p-aci, p-aci eram să caz jos. Tremuram ca varga.

— Daca este așa, zise altul, să mergem la dînsul, mă, și să-i mărturisim tot adevărul...

— Ba încă, mai zise unul, să ne și rugăm de el să ne scape de belea.

Mustrarea de cuget și faima cea mare a moșului îi făcură să-și piarză cumpătul. Frica de a fi descoperiți și gîndul de ce au să pătimească în urmă îi aduse la hotărîrea de a se mărturisi.

*

A treia zi moșul văzu că intră la dînsul șapte slujitori domnești. El, crezînd că-i aduc vro poruncă domnească, i se făcuse inima cît un purice. Cînd, ce să vezi dumneta? Unii îi așezau masa pentru prînz, iară alții îi dară în genuchi.

— Iartă-ne, moșicule! Păcatele ne-au împins de am săvîrșit o așa faptă necuviincioasă. Noi am furat piatra nestimată. Suntem șapte inși cari știm de dînsa. Ți-am adus-o dumitale. Fă cum vei ști, numai scapă-ne, rugămu-te, de urgia lui vodă. Cum ai venit aici, noi am simțit că o să ne ghicești, și d-aia am apucat înainte de am venit să ne mărturisim la dumneata.

— Vedeam eu, zise moșul, că voi sunteți băieți de treabă. N-am voit să vă pîrăsc la vodă, căci vă așteptam să mi-o aduceți. Dară frumoasă-i piatra, mă! Ați știut voi, pișicherilor, pe ce să puneți mîna!

*

Pe vremea aceea doamnele erau de față dimineața cînd se da de mîncare paserilor din curte; la cuhnie nu se făcea nimic fără știrea doamnei; doamna sta la lucru cu fetele din casă.

Curtea dinapoi a lui vodă gemea de paseri de casă. Moșul porunci slujitorilor să aleagă curcanul cel mai mare și mai însemnat și să-i vîre piatra pe gît.

Slujitorii făcură întocmai precum le zisese unchiașul și veniră de-l înștiințară de toate semnele curcanului.

*

Spre seară Moș-Lăcustă fu adus înaintea lui vodă.

— Ei, moșule, astăzi sunt trei zile împlinite. Ia spune-mi descoperirile tale.

— Am citit cărticica, măria-ta, din scoarță pînă în scoarță. N-am găsit însă într-însa nimic, care să-mi descopere un furtișag așa de mare.

— Hoția este tot hoție, îi zise vodă: ori fură cineva un ou, ori fură un bou.

— Cu toate astea, după chitirile ce am făcut între deosebitele furtișaguri, împrejurări și locuri de ascuns, dau cu socoteală că piatra măriei-tale trebuie să se afle într-un loc cald. Acel loc cald pare a fi acoperit cu fulgi și a se muta din loc în loc, de unde înțeleg că trebuie să fie înghițită de vreo pasere. Ai paseri în curte?

— Și încă multe, răspunse vodă.

— Să mergem acolo.

ACADEMIA

*

Vodă porunci găinăresei să aducă, spre a trece pe dinaintea lor, toate găinile, claponii, rațele, gîștele și alte paseri de casă. Moșul, la fiecare rînd de paseri, se uita țintă la dînsele și părea se a gîndi; apoi printr-un semn poruncea să le dea la o parte.

Veni și rîndul curcelor. Pe acestea zicea moșul că are să le cerceteze cu mai mare băgare de seamă, ca unele ce din firea lor au tragere de inimă către lucrurile sclipicioase, pe cari le înghit cu lăcomie.

Cercetară pe fiecare în parte. În cele după urmă puse mîna pe curcanul ale cui semne i le făcuse cunoscut hoții.

— Acesta să se taie, zise Moș-Lăcustă.

Porunca lui se împlini îndată, și în gușa curcanului se găsi piatra nestimată spre marea mirare a lui vodă, carele nu putea pricepe cum să stea atîtea zile piatra în gușa curcanului.

Cu toate palavrele moșului, vodă rămase la îndoială și cugetă să-l pună și la alte cercări.

*

— Moșule, zise vodă a doua zi față cu mai mulți boieri adunați la Curtea lui, am priimit un plocon. Ghici ce este în sacul acela?

Înmărmurit de teamă, moșul, neștiind ce să răspunză, zise din întîmplare:

— Aiti! A intrat vulpea în sac!

— Bată-te sănătatea, moșule, zise vodă rîzînd, cum ai făcut de-ai ghicit?!

Vînătorii Curții prinsese o vulpe vie, nevătămată și o adusese lui vodă plocon într-un sac.

După-amiazi preumblîndu-se vodă prin grădină cu moșul după dînsul, era cu voie bună că-și găsise piatra nestimată. Deodată se răpede și prinde un gîndac din iarbă.

— Ghici ce este aici, moșule? zise vodă, arătîndu-i pumnul în care ținea gîndacul.

Moșul o băgase pe mînecă de frică: lui îi era teamă să nu i se descopere vicleniele.

— Ei, Lăcustă, Lăcustă, zise moșul cu grai milogit, ai umblat cît ai umblat, dar aci ți s-a înfundat!

Vodă aruncă lăcusta din mînă, căci o lăcustă prinsese. Se miră oarecum de dibăcia lui de a ghici; apoi a doua zi, încărcat de daruri domnești îl trămise de unde îl adusese.

*

Moșul era vesel că a scăpat cu fața curată, dară căta cum să se lase de ghicit. Desfăcu tovărășia ce avea cu oamenii săi și începu a lucra pămîntul ce-și cumpărase. Se gîndea și se răzgîndea cum să facă să se uite numele lui de ghicitor. În zadar spunea verzi și uscate celor ce veneau să le ghicească, căci aceștia stăruia și nu-i dedeau pace. Dacă văzu și văzu, pregăti lucrurile așa cum să scape de o meserie, care putea să-l aducă la peirea capului.

Într-una din zile plecă la cîmp cu femeia, copiii și argații. El îngrijise a lua cu dînsul fără să știe cineva, tot ce avea mai bun, cum și ochișorii de vulpe ce-i adunase într-o pungă. N-apucă să dejuge și văzu venind la dînsul doi săteni strigînd:

— Sări mai iute, Moș-Lăcustă, sări, că-ți arde casa!

— Aoleo, dați fuga, oameni buni! zise el, dați fuga de-mi scăpați cartea de ghicit.

Se duse și moșul, dară alene. Cînd ajunse, casa era copleșită de văpaiă, iară sătenii cu toată hărnicia ce puseseră nu putură să-i scape cartea de ghicit. Moș-Lăcustă nu se văita de alta, decît de carte. Fără carte, el nu mai ghici nimănui, dară putu apoi să trăiască în largul lui.

TĂLERUȘ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un unchiaș ș-o babă. Unchiașul avea un băiat de la nevasta dîntîi, și baba o fată de la bărbatul dîntîi. Calul dracului de babă nu putea să vază în ochi pe băiatul unchiașului. Într-o zi ea îi zise:

— Bărbate! Daca nu ți-oi duce băiatul de aci, pîine și sare pe un taler cu tine nu mai mănînc.

— Da unde să-l duc, nevastă? Lasă-l să mai crească și l-om da la casa lui.

— Eu asta știu, asta-ți spui. Alege.

Unchiașul, daca văzu că n-o scoate la căpătîi cu baba, zise băiatului:

— Dragul tatei, tu mă vezi că sunt bătrîn. Nu mai pot munci atîta cît să n-am trebuință de ajutor. Mumă-ta nu voiește să te mai vază pe aici. Du-te și tu unde te va milui Dumnezeu, de-ți scoate pîinea de toate zilele; și daca va voi Cel-de-sus, voi veni să te văd cîteodată cînd voi putea.

— Văz și eu, tătișorule, că mama asta vitrega n-are ochi să mă vază și nu știu de ce. Eu n-am ieșit din cuvîntul ei; am făcut tot ce mi-a zis, însă e în zadar; nu mă poate suferi. Mă duc, tată, unde mă va povățui Dumnezeu, și voi munci. Mi-oi scoate eu pîinea de toate zilele, că doar nu sunt cruce de voinic așa de florile mărului. Cînd vei putea, tată, vino de mă vezi, că uite simț că a să mă usuc de dorul d-voastre.

— Pasă cu sănătate, dragul tatii, și Domnul să-ți ajute.

— Să ne vedem sănătoși, tătuțule.

Și bietul băiat ieși din casa părintească cu lacrămile pe obraz. Merse ce merse, se întîlni cu un om bogat și se bägă pe dînsul să-l slujească.

Șapte ani a argățit. Stăpînul a rămas mulțumit de dînsul. Cînd iacă că-l apucă dorul de tată-său de nu se putea ține pe[1] picioare. Atunci el spuse stăpînului său că se duce a-și vedea părinții. Domnul lui îi zise:

— Băiete, șapte ani ai argățit în curtea mea. Mie îmi place cum ai slujit. Au doară nu-ți mai place ție pîinea mea, sau că în altă parte-ți dă mai mult, de vei să te duci de la mine?

— Ba nu, stăpîne. Dar vezi, mi s-a făcut dor de acasă, și parc-aș mai voi să mai văz o dată pe tata. Daca socotești că mai am să iau ceva, mă rog să-mi faci socoteala.

— Bine, băiete, slugă cu sila nu se poate ține. Tu nu te-ai tocmit cînd ai intrat la mine. Dară spre răsplata slujbelor ce mi-ai făcut, te las să-ți alegi din cirezile mele două vite mari și zece mici.

Cînd auzi băiatul că atîta i se face să mai ia, lui i se părea că-și rîde de dînsul și zise domnului său:

— Stăpîne, mi-ai spus că ți-a plăcut cum te-am slujit, acum de ce vrei să rîzi de mine?

— Ce, nu te mulțumești de simbria ce-ți dau?

— Ba nu, stăpîne, dară știi că eu nu m-am tocmit cu dumneata, ci să-mi dai ce te-o lăsa inima. Daca este adevărat cele ce-mi spuseși adineaura, apoi mie mi se pare că e prea mult, afară numai daca nu ai voit să-mi vorbești în dodele.

— Eu n-am voit să te batjocoresc, băiete, căci n-am avut de ce; tu te-ai purtat cinstit și ai slujit cu credință și așa am socotit eu cu mintea mea că este de-ajuns vitele ce ți-am zis să-ți alegi. Și am zis să-ți alegi tu, ca să-ți arăt și mai mult că am fost mulțumit de tine.

Cînd auzi băiatul una ca asta, nu mai știu ce să facă de bucurie, mai cu seamă cînd se gîndea că prin munca lui cîștigase atîtea vite.

Se duse deci la cirezi și la turme, se uită în sus, se uită în jos, și se mira ce fel de vite să-și aleagă.

[1] În textul de bază: *la*.

El nu voi să aleagă din vitele de frunte, fiindcă el nu credea ca slujbele lui face atîta. Nu voi iarăşi să aleagă din cele de coadă, căci nu-l lăsa inima. Alese dară din cele de mijloc. Aşa făcu şi la vitele cele mari. Aci însă, nu ştiu cum, nu ştiu ce fel, dar ochii lui căzu tronc pe un bou, care şi el se uita la băiat, cam galeş. Luă dar acest bou şi o vacă.

Acum, nici una, nici alta, el puse în gînd să se ducă la părinţi, încredinţat că *mumă-sa nu a să se mai uite la dînsul chiondorîş.*

Îşi luă ziua bună şi plecă.

Pasămite boul era năzdrăvan; dară băiatul nu ştia. El îi puse numele Tăleruş.

Ajunse acasă.

Tatăl său murea şi învia de bucurie, cînd îşi văzu copilul care crescuse şi se făcuse un flăcăiandru de-ţi era dragă inima să priveşti la dînsul, ş-apoi era şi cuminte. Dară baba, odoroaga dracului, se ţinea ca Neaga reaua de capul lui, ca o zgripţoroaică ce era.

Aşezîndu-se lîngă tată-său îi da ajutor la toate trebile cîmpului şi se ducea şi cu vitele la păscut. Era de mare folos casei.

Cînd se ducea cu vitele să le pască, *mă-sa îi* da cîte o turtă; dară ea era făcută din cenuşa din vatră şi nu o putea mînca. Ce să facă şi el? La vremea prînzului, în loc să mănînce şi el ca toată lumea, se punea la umbra cîte unui copaci, şi-şi plîngea ursita; nu-i venea însă a spune tatălui său, ca să nu le facă netrai.

Acasă n-avea ziulică albă; la cîmp n-avea nici un tovarăş, şi aceasta îl făcea să fie searbăd, gînditor şi fără veselie.

Într-una din zile, pe cînd plîngea de foame, şi pe cînd mîncase şi cei ce-şi pierduse boii, se trezi cu Tăleruş că-i vorbeşte, zicîndu-i:

— Stăpîne, nu mai fii trist, leapădă turta aia de cenuşe la naiba, şi ia-mi cornul cel din dreapta, şi mănîncă şi bea ce vei găsi acolo.

— Măi, Tăleruş, îi răspunse băiatul, să nu fii şi tu vro nagodă drăcească. Unde s-a mai auzit ce spui tu, şi unde s-a mai pomenit bou să vorbească?

— Ascultă ce-ţi spui eu. Te văz băiat de treabă şi mi s-a făcut milă de tine că-ţi pierzi tinereţile plîngînd. Cearcă ce-ţi zic eu şi vei vedea că va fi bine de tine.

Și așa a și fost.

Băiatul luă cornul din dreapta de la Tăleruș. Cînd colo, ce să vezi? Scoase o pîine albă ca zăpada și un pahar de vin de-ți lingeai buzele.

Mîncă și bău.

Cotoroanța bătrînă băgă de seamă că de la o vreme încoace băiatul se împlinește la față, că este voios, și toate alea le face bucuros. Unde să-l vază lîncezind din zi în zi, cum credea ea, acum îl vede dînd înainte. Pricepu că Tăleruș trebuie să fie de pricină, fiindcă prea vedea pe băiat îngrijindu-l mai mult decît pe celelalte vite.

Cum să facă ca să afle ce mănîncă el în pădure și ce face? Trimise pe fie-sa după el pe subt ascuns, și îi zise să-l păzească și să vază ce face el cînd se duce cu vitele la păsiunat.

Fie-sa se luă după băiat, fără să știe el, îl pîndi, văzu tot, se întoarse la mă-sa și-i zise:

— Mamă, ce am văzut eu astăzi, nu e de povestit.

— Nu care cumva ai întîlnit pe Muma-pădurei?

— N-ai ghicit, îi răspunde fata.

— Au ai văzut vrun zburător, vrun zmeu sau vrun balaur?

— Aș! ferească Dumnezeu.

— Ori s-a luat după tine vrun flăcău frumos, bogat și cuminte?

— Unde-i pomana aia? Dară degeaba, să te pui și în picioare și în cap, tot nu poți ghici.

— *Apoi spune-mi ce ai văzut* și nu mai trăncăni.

— Mamă, boul fratelui meu vitreg este năzdrăvan.

— Nu-ți spuneam eu că trebuie să fie ceva cu afurisitul ăla de bou?

— Apoi să fi văzut tu, mamă, cum îl lua de gît și cum îl săruta cînd pe o parte și cînd pe alta, parcă, zău, îmi da și *mie inima brînci*. Apoi la nămezi, cum îi luă cornul din dreapta și cum scoase dintr-însul niște pîine albă și bine coaptă și niște vin; și apoi cum mînca frate-meu de parcă i se bătea lupii la gura lui. Îți spui drept că-mi lăsa gura apă cînd l-am văzut cu ce poftă mînca. Dară ceea ce m-a pus mai mult pe gînduri, fu cînd am văzut pe bou vorbind. Am rămas cu gura căscată și cu ochii bleojdiți la ei.

— Ei bine, i-oi veni eu de hac.

Baba puse gînd rău boului, și zor nevoie pe unchiaș să taie boul și mai multe nu. Toată noaptea îl cicăli. Bietul unchiaș îi spuse că boul nu este al lor, ci al fiului lor; că este frumos, și că odată, odată are să le fie de folos.

Dară cine îl asculta? Ea se ținu de cîra lui și nu se putu pînă nu-l făcu să se hotărască a-l tăia.

Băiatul, din norocire, era deștept și auzi tot.

Cum se făcu ziuă, se duse la Tăleruș spre a-l țesăla și curăța, cum făcea totdauna, începu să plîngă și îi spuse ce i se gătea.

Boul îi zise să stea pe prispă afară cînd l-o goni ca să-l prinză, spre a-l duce la tăiere, și cînd o trece pe lîngă locul unde va sta el, să sară iute pe dînsul.

Așa făcu. Boul, după ce scăpă de la moarte, se duse cu stăpîne-său într-o pădure, așa de frumoasă cum nu mai văzuse băiatul. Acolo își făcură ei colibă și trăiau ca și în sînul mă-si; căci dete peste niște livezi cu iarba de nu se vedea omul dintr-însa, iarba bună de păscut, totdauna verde și în floare.

Odată cînd ședea el dinaintea colibei vesel și zicînd din fluier, iar boul era la păscut, veni la dînsul un taur cît toate zilele de mare și gras de plesnea pielea pe el.

— Pentru ce ai venit tu aici, mă băiete, cu Tăleruș al tău, de-mi bei apa și-mi mănînci iarba? îl întrebă.

— N-am știut că asta este moșia ta, răspunse băiatul. Tăleruș m-a adus aici.

— Să-i spui dară să vie mîine de dimineață la podul de aur să se bată cu mine.

După ce zise aceasta se duse.

Venind seara, boul găsi pe băiat trist ca niciodată.

— Dară ce ai, stăpîne, de ești așa opărit? îi zise boul.

— Ce să am? răspunse băiatul, iaca am dat de șugubină. Și îi spuse tot ce îi zisese taurul.

— Lasă, stăpîne, nu mai purta grijă de asta, că e purtată ea de mine.

A doua zi dimineața boul lăsă pe băiat la colibă; iară el plecă la podul de aur, și se bătu cu taurul, se bătu pînă ce-l băgă sub pod, și se întoarse acasă viu nevătămat.

După două zile veni un alt taur, dară nu așa de mare ca cel dîntîi, zise băiatului tot ceea ce îi zisese și celălalt, și chemă pe Tăleruș să se bată cu el la podul de argint.

Ca și la întîia oară găsi pe băiat trist și plîngînd; îl liniști ca și atunci, și merse de se bătu cu acel taur, și-l bägă și pe acela subt pod.

Peste cîteva zile veni un alt taur, dară acesta era slab, jigărit, urît, găinățat de ciori și pipirnicit, și zise băiatului:

— Cine ți-a dat voie, ție, băiete, să vii aici cu Tăleruș ăla al tău să-mi beți apa și să-mi prăpădiți iarba din livezi?

— Ce-ți pasă ție? îi răspunse băiatul, cam în dorul lelii.

— Dacă mie nu mi-o păsa, dară cui să-i pese, răspunse taurul? Care din amîndoi vă veți încumete să se lupte cu mine, să vie mîine la podul de aramă.

— Fii pe pace, îi răspunse băiatul cu nepăsare, că vom veni.

Cînd se întoarse Tăleruș de la păscut seara, îi spuse toate cele ce [se] petrecuse și cu o veselie nespusă.

— Veselia ta nu e bună, stăpîne, răspunse boul, acum mi s-a împlinit și mie. Taurul ăla, răpcigos și uscat, are să mă răpuie. Tu să stai de față, mîine, la lupta noastră, căci pe tine nu te las să te lupți cu el, pentru că ești tînăr, ești fraged și ai să mai vezi multe pe lumea asta. Cînd vei vedea că a să mă răpuie și să mă bage subt pod, tu să te repezi și să-mi iei cornul din stînga și să nu-l deschizi pînă nu vei ajunge acasă la tine.

Cînd auzi băiatul una ca asta unde îl podidi un plîns de nu se mai putea opri. Și atîta inimă rea avu cît toată noaptea nu putu să doarmă.

A doua zi dis-de-dimineață se duse cu Tăleruș la podul de aramă. Acolo îi aștepta taurul cel jigărit.

Se luară la luptă. Și se luptară, și se luptară, pînă către nămiezi. Cînd boul aducea pe taur, cînd taurul aducea pe bou; apoi se luptară în coarne și nu se putea dovedi nici unul pe altul. Iară cînd fu cam pe după nămiezi, boul slăbea în putere; și unde mi-l aduce odată taurul, și cînd să-l dea subt pod, se repezi băiatul și-i luă cornul din stînga.

Plînse ce plînse băiatul acolo la pod, dară dacă văzu că Tăleruș al său nu mai iese de subt pod, și că înamurgește, plecă și el cu cornul său și cu rărunchii zdrobiți de mîhnire.

Mase noaptea pe o moviliță.

A doua zi, îl înteți foamea. El crezu a găsi în cornul ce luase de la Tăleruș ceva de mîncare și-l deschise.

Cînd, ce să vezi dumneata? Unde ieși o mulțime nenumărată de cirezi și turme de fel de fel de vite. Cum să le ducă el acasă? Aci trebuia o spuză de argați ca să le dea de seamă. Se uita pe cîmp, și cît îi lua ochii nu vedea decît vite de ale lui. Ce să facă el acum? Acasă nu le putea duce. În corn nici pomeneală nu mai era de a le băga. Se puse și el și începu a plînge cu foc și cu amar.

Pe cînd se tînguia, iată că vine la dînsul un balaur și-i zise:

— Ce-mi dai tu mie, mă băiete, să-ți bag eu toate aceste vite în corn la loc?

— Jumătate dintr-însele să fie ale tale, răspunse băiatul.

— Puneți pofta-n cui, îi zise balaurul. Altceva voi eu.

— Ei spune, și voi vedea.

— Să iau de lîngă tine să mănînc, cînd ți-o fi lumea mai dragă, lucrul ce vei iubi tu mai mult.

Băiatul, fără să-și dea seama de ce face, se învoi.

Balaurul trosni și plesni din coadă de trei ori și bagă toate cirezile în corn. Apoi băiatul luă cornul și se duse la tată-său, pe care îl găsi singur, căci baba și fie-sa nu se știe ce se făcuse; pierise din casă.

Cînd văzu unchiașul pe fiu-său ajuns flăcău, cît p-aci era să se piarză de bucurie, dară se ținu bine. Fiu-său deschise cornul și dodată toată cîmpia și locurile de prin pregiur se umplură de vite, încît toți se mira.

— Toate aste vite sunt ale tale? îl întrebă bătrînul.

— Toate, tată. Ce să facem cu astă sumedenie de vite?

— Să alini necazurile văduvelor și săracilor, răspunse bătrînul.

Băiatul ascultă pe tată-său. Și nu era ziulică lăsată de la Dumnezeu în care să nu facă cîte un bine la cei ce aveau trebuință de ajutor.

Ajunsese ca în partea locului să nu rămîie nici pui de sărac.

Vestea se duse pînă la curtea împărătească despre bogăția și milosteniile ce făcea fiul unchiașului. Și fiindcă împăratul avea o fată foarte înțeleaptă și frumoasă, trimise peținori la fiul unchiașului.

Băiatul, cînd auzi că împăratul îl cere de ginere, se miră. Apoi, chemat fiind la curtea împărătească, el se duse și se purtă cu multă cuviință și înțelepciune, încît împăratul nu se căi nicidecum că pusese ochii pe dînsul.

Fata împăratului se îndrăgosti după dînsul, fiindcă era frumos, mîndru și romîn dezghețat.

Apoi, după ce se învoiră între dînșii, făcură o nuntă de se duse vestea în țară.

Tatăl băiatului era și el pe acolo. După ce se sfîrși jocurile și veseliile de la nuntă și se duse fiecare pe la casele lor, unchiașul, după obiceiul rămas din bătrîni, puse pe masă în cămara unde era să se culce ginerele cu mireasa, o pîine albă ca fața lui Christos. Apoi se duse și el de se culcă.

Peste noapte se pomeni ginerile împăratului cu balaurul că vine și pune o falcă în pragul de sus și alta în pragul de jos al ușii, zicînd flăcăului că vine după legătura ce au avut, și el să-i dea să mănînce pe ceea ce se află lîngă dînsul pe care o iubește ca pe ochii din cap.

Fiul unchiașului, care și uitase de astă legătură, nu știa ce să facă. Nu-i venea să se repează la balaur să-l omoare, fiindcă știa că așa le fusese învoiala, și pentru că și tată-său îi spusese de mai multe ori că pe unde iese cuvîntul iese și sufletul. Nu se îndură iarăși să lase pe iubita lui să o mănînce balaurul.

Pe cînd se frămînta cu firea ca ce ar face ca nici cuvîntul să-și calce, nici pe mireasa lui să o dea, pîinea de pe masă începe a sări și a zice:

— Hei! Balaure, pe mine m-a semănat, am crescut, m-a tăiat cu secera, m-a legat snopi și am răbdat, rabdă și tu, și du-te în smîrcurile mărilor.

Balaurul sta și aștepta. Pîinea iarăși zise:

— După aceea m-a băgat în arie, m-a călcat caii, m-a vînturat și m-a dus la moară, rabdă că și eu am răbdat, și du-te ca să nu-ți mai auzim de nume.

Balaurul tot aștepta și-i juca limbile în gură ca fulgerile. Ginerile și mireasa tăceau mîlcă. Pîinea iarăși zise:

— Apoi m-a măcinat, și după ce m-a adus acasă, m-a cernut, m-a frămîntat cu apă, m-a băgat în cuptor și m-a copt de era să-mi plesnească ochii, și am răbdat; rabdă și tu, balaur blestemat plesnir-ai!

Pocnetul ce se făcu cînd crăpă balaurul fu așa de mare încît toți cei din palatul împărătesc se deșteptară. Cînd

veniră acolo, ce să vezi? O dihanie de balaur plesnit și spintecat. Și așa era de mare încît toți se speriară.

Luară deci mortăciunea și o duse afară din cetate, dînd-o corbilor. Apoi ginerile povesti împăratului toată șiritenia pricinii. Cînd auziră oamenii palatului, toți mulțumiră lui Dumnezeu că și-a arătat minunea de le-a scăpat cu fața curată, în piele și oase, pe fiii împărătești.

Apoi trăiră în pace și liniște, făcînd bine pretutindeni, și or fi trăind și astăzi de n-or fi murit.

Iară eu încălicai p-o șea și v-o spusei așa.

O lingură scurtă pe la nasul cui ascultă.
Un crîmpei de fus, în gura cui a spus.

PICIUL CIOBĂNAȘUL ȘI POMUL CEL FĂRĂ CĂPĂTÎI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat mare care era lăudat de toată împărăția lui, pentru că era om de treabă, cu frica lui Dumnezeu și drept. El se bucura în domnia lui de pace și de bilșug. Toți împărații, vecinii lui, rîvnea la fericirea sa și a supușilor săi. El nu se mulțumea cu una cu două, ci voia să vază cu însuși ochii lui, să se încredințeze prin sine însuși despre cum merg trebile împărăției. La el nici pomeneală nu era să se ia după gura unuia și altuia, ci singur cerceta nevoile supușilor săi.

Toate le știa, toate le vedea, și îndrepta lucrurile cum să meargă bine. Un lucru numai îl cam posomora. În mijlocul grădinei lui era un pom nalt, nalt de nu i se vedea vîrful. El nu știa ce fel de poame face pomul lui, fiindcă nimeni nu cutezase să se urce în el. Trunchiul era neted și aluneca ca gheața. În cele de pe urmă voi să știe și despre pomul ăsta ce roade face și cît este de nalt.

Dete sfară în țară și puse pristavi prin toate satele și cetățile ca să facă știut tutulor oamenilor, că cine se va găsi să se urce în copaciul din grădina împărătească și să-i aducă poame, aceluia îi va da jumătate împărăția și pe fie-sa de nevastă. Nu trecu mult și se adună mulțimea după mulțime care voia să se urce în copaci. Și însuși fiii de împărați veniră să facă încercare.

Cercară o zi, cercară două, cercară nouă, dară nici unul nu se putu sui. Cei ce se încumetară mai mult nu ajunse, suindu-se, nici pînă la vîntul turbat.

În ziua a noua către seară trecură trei ciobani din întîmplare. Ei, văzînd mulțimea aia de oameni la curtea împăratului, se opriră și ei să caște gura. Cînd, unul din slujitorii împăratului îi pofti să intre și ei. După ce le spuse pentru ce se adunase lumea, și ce va căpăta cel ce va face vreo izbîndă, intrară și ei în grădină. Ei nu voiau odată cu capul să-i crează lumea că sunt numai niște căscăunzi. Se apucă deci cel mai mare dintre ei să se urce și el. Se urcă ce se urcă, dară se lăsă jos. Se urcă cel mijlociu, dară și el se lăsă jos. În cele mai de pe urmă, cel mai mic, care se chema Piciu, fiindcă era cam scund și fireav, se încumetă și dînsul, dară îl opriră ceilalți doi. Piciul nu se lăsă ci, după ce se uită la copaci și cruciș și curmeziș, ce-i veni lui, ceru să-i dea nouă colțuri de prescură, nouă pahare de vin și nouă barde. Împăratul porunci ca numaidecît să i se dea. După ce le primi și le așeză în dăsaga lui, Piciul își scuipă în palme, zise: „Doamne ajută", și se agăță de copaci.

Încrucișă mîinile și picioarele pe dînsul și încet, încet, mergea înainte. Mulțimea de jos zgîia ochii la dînsul; iară el nu se descoragea, ci tot în sus căta și se urca mereu. Nu trecu mult și oamenii de jos nu-l mai văzură. Piciul se urca mereu ca un voinic. Cînd ajunse la vîntul turbat, scoase o bardă, o înfipse în copaci bine și se puse pe dînsa să se odihnească nițel. Scoase apoi un colț de prescură de îl mîncă și un pahar de vin de îl bău. După ce prinse nițică inimă, iară începu să se urce, dară mai cu greutate, căci vîntul turbat îi muia puterile. Atunci mai scoase o bardă, se mai odihni nițel, mai mîncă un colț de prescură și mai bău un pahar de vin, și iarăși începu să se urce. Și tot astfel făcu pînă isprăvi toată merindea ce avea lîngă dînsul. După ce scăpă, cu chiu cu vai, de vîntul turbat, se urcă mai lesne, fiindcă copaciul începu a avea crăci. Se urcă, se urcă, se urcă, pînă ajunse către vîrful copaciului. Cînd acolo ajunse pe alt tărîm.

Aci daca ajunse, ce văzu se spăimîntă. Văzu un cîmp mare, mare de nu i se zărea marginea și în țelină. Pomii altfel făcuți de cum era cei de pe tărîmul de unde venise el. Buruienele nu semăna de loc cu cele ce cunoștea el. Nici pui de om nu se simțea p-acolo. Se uită în sus, se uită în jos, ba la dreapta, ba la stînga, nimeni.

Ce să facă el? Unde să se ducă? Vru să se întoarcă înapoi, dară nu mai găsi locul pe unde venise. Începu să se înamurgească. Iară el n-avea nici un căpătîi. Merse ce mai merse, şi zări de depărtare un fel de coşar, făcut astfel cum Dumnezeu să-l facă coşar.

De voie de nevoie se duse într-acolo. Pasămite acolo era tărîmul Ghesperiţei. Cînd iată că se pomeneşte cu dînsa dinaintea lui.

— Cine eşti tu, îi zise Ghesperiţa, carele ai cutezat să calci pe pămîntul meu?

— Eu mă numesc Piciul, răspunse ciobanul înspăimîntat de parcă i-ai fost luat pînza de pe ochi, iacă păcatele m-a adus p-aici.

— Vezi tu cîmpul ăsta, îi mai zise Ghesperiţa, în noaptea asta să-l ari, să-l semeni, să aduni secerişul, să macini, apoi să-mi faci un cuptor să-l arzi şi mîine, cînd m-oi scula, să-mi dai pîine caldă să mănînc, daca vrei să scapi cu sufletul în tine.

Apoi Ghesperiţa se duse să se culce.

Piciul se puse pe un plîns de ţi se rupea inima de mila lui. El vedea că este peste poate de a face ceea ce i se poruncise. Plîngea şi se tînguia aşteptîndu-şi sfîrşitul.

Pe cînd se socotea pierit de pe faţa pămîntului, deodată se arată înaintea lui o fată frumoasă, frumoasă, încît, uitîndu-se la dînsa, îşi uitase necazurile.

— De ce plîngi, băiete? îi zise fata.

— Cum să nu plîng şi să nu mă tînguiesc, răspunse Piciul, ca cum s-ar fi trezit din somn, Ghesperiţa, iacă, iacă, iacă ce mi-a poruncit să-i fac pînă la ziuă. Aş face; dară mărturiseşte şi tu daca este prin putinţa omenească una ca asta. D-aceea plîngeam cînd ai venit tu; nu ştiu însă cum se făcu, că de cînd te văzui, pare că-mi mai veni niţică inimă.

— Lasă, nu te mai boci, că se va face toate. Aşteaptă-mă niţel că viu îndată.

Ea se duse şi după puţin veni cu un bici în mînă. Plesni de trei ori şi îndată o spuză de[1] necuraţi se arătară strigînd:

— Ce poruncesti, stăpînă?

— Să-mi araţi locul care îl vedeţi, cît pe colo, aşa ia, zise arătînd cu mîna un ocol foarte mare, să-l semănaţi, să-mi adunaţi secerişul, să-l măcinaţi şi pînă în ziuă să fie pîine caldă coaptă în cuptorul ce-l veţi face tot în astă noapte. Aide, duceţi-vă de v-apucaţi de lucru.

[1] În textul de bază: *iă*.

Apoi se întoarse către Piciul și-i zise:

— Acum, pune căciula într-o parte și te du de te culcă, că treaba se va face.

— Așa va fi, dară uite, nu-mi vine să mă culc pînă n-oi afla cine ești tu, pe care Dumnezeu te-a trimis întru ajutorul meu.

— Ei, băiete, să nu dea Dumnezeu să mai pățească și alte fete ce am pățit eu. Ghesperița avea un fecior. Ca și dînsa de rău și slut, nu știu cum m-a văzut în ogradă la părinții mei, pentru că eu sunt de pe tărîmul celălalt, și se vede că i-am plăcut. Aveam părinți și un voinic de frate de se dusese vestea în lume de el. Într-o zi pe cînd dam mîncare păsărilor în bătătură, mă pomenesc deodată apucată de supțiori și ridicată în sus. Am dat un țipăt de s-a speriat toți. Pasămite fiul Ghesperiței mă apucase și se urca cu mine în sus. Cum auzi frate-meu, ieși afară cu arcul în mînă, ochi, și cînd dădu drumul săgetei, lovi drept în coastă pe fiul Ghesperiței. Nici vorbă nu e că muri; dară nici pe mine nu mă lăsă jos, ci mă dete în mîna mă-si care ne aștepta pe ăst tărîm. Mă-sa, de părere de rău că și-a pierdut feciorul, m-a oprit pe mine în locul lui. Altminteri nu trăiesc rău, dară cînd mi-aduc aminte de părinți și de frățiorul meu, mi se topește inima de dor. Dară tu cum ai ajuns aici?

Piciul îi spuse și el toată șiritenia pomului pe care se urcase și îi făcu cunoscut că lui îi zicea Piciul.

După aceasta se duse fiecare să se culce.

În ziori de zi se sculă Piciul și se duse la cîmp. Rămase înmărmurit de cele ce văzu. Tot cîmpul era numai otavă. Cîteva șire de paie așezate la o margine a cîmpului. La ceealaltă margine un cuptor cît toate zilele de mare era încă ars și o mulțime de pîini, coapte gata, erau făcute grămezi, grămezi, alăturea cuptorului. Pecînd încă se mira de astă minune, iată Ghesperița venea de se dîrdîia pămîntul.

— Dă-mi degrabă să mănînc, că sunt lienită de foame, zise ea.

Piciul începu a-i arunca cîte o pîine în gură și ea le înghițea pe nemestecate. Și tot cîte una, cîte una, pînă se isprăviră grămezile.

— Ai avut noroc, zise Ghesperița lui Piciu; acum, pînă mîine de dimineață să-mi faci pe coasta aia ce se vede colo o vie; să-mi pui butași de viță, să se prindă, să facă struguri, să-i culegi, să-i calci, și vinul să fie și pus în buțile pe care le

vei face tot pînă mîine. Căci de unde nu, te mănînc ca p-un pui de vrabie.

Ea se duse, iară Piciul se puse pe gînduri. Şi tot gîndindu-se, unde îl podidi un plîns de se înduioşa pînă şi lemnele şi pietrele de mila lui. Cînd veni iară fata şi îl văzu, îi zise:

— Ci ţineţi firea, mă, nene Piciule, fii bărbat! Ce naiba plîngi ca o muiere? Vezi că sunt şi eu pe aici. Ce ai mai păţit iară?

El spuse tot ceea ce îi zisese Ghesperiţa să facă. Fata aşteptă pînă se culcă Ghesperiţa şi iară se duse de aduse biciul, plesni de trei ori, şi veniră necuraţi ca frunza şi ca iarba de mulţi. Le porunci ce trebuia să facă. Apoi se întoarse către Piciu şi-i zise:

— Acum poţi să pui floare la ureche şi nici capul să te doară, că treaba se va face.

Cînd veni Piciul în revărsat de ziori, rămase cu ochii stîlpiţi la ceea ce văzuse. Toată coasta era o vie mare care se culesese. Aracii erau făcuţi glugi prin vie. La cramă buţile pline. Prăştina pusă în tocitori. Linul spălat şi pus la locul lui cu hîrdaiele, curătoarea şi pîlnia.

Pe cînd se crucea şi se mira de o astfel de minune, iată că Ghesperiţa vinea ca o vijelie.

— Dă-mi să beau, zise ea, cu un glas răstit de te îngheţa de frică.

Îndată Piciul trase cepul de la o butie unde Ghesperiţa puse gura; după ce se sfîrşi butia, trase cepul de la alta, apoi de la alta, pînă se goliră toate buţile.

— Ah, fecior de lele ce mi-ai fost, îi mai zise ea. Ţi-a slujit norocul, că te mîncam eu fript. Acum mîine pînă în ziuă să găsesc un iepure albastru gătit. Să-l prinzi din miile de iepuri ce se află în codru ăla de pădure. Iepurele să fie nici trecut de fript, nici cu mustul crud în el. Auzitu-m-ai? Căci de unde nu, nu mai auzi tu cucul.

Zise şi se duse ca o furtună.

Cînd auzi porunca asta şi ameninţarea ce-i făcu, i se tăie inima bietului Pici, şi cît p-aci era să-i vie rău. Dară fata veni îndată şi-l îmbărbătă, zicîndu-i:

— Nu te credeam aşa slab de îngeri, Piciule, lasă la pîrdalnicu, că prea te-ai trecut! Două lucruri destul de grele ţi-am ajutat să faci, şi pentru asta d-a treia atîta ai pierdut curagiul, încît pare că ai voi să-ţi faci seamă singur. Nu ţi-am spus că eu sunt p-aici? Şi că pînă voi trăi eu să n-aibi grije de nimic?

— Așa este. Toate aste mi le-ai zis. Dară de astă dată nu știu cum, nu știu de ce, dară ai întîrziat mai mult ca altă dată să vii. Iată, a plecat soarele înde seară și tu, d-abia acum te arăți.

— Vezi că, răspunse ea, Ghesperița a cam mirosit că eu îți dau ajutor, și a ascuns biciul. Unde mai-nainte îl ținea sub căpătîi, de astă dată s-a culcat cu el în brațe. Noroc că a fost ajunsă de vin. Am așteptat să adoarmă bine. Altfel nici că l-aș fi putut lua.

Apoi îl învață ce trebuia să facă.

Plesni din bici și ea se făcu un armăsar de mînca foc. Se duseră în pădure și începu a bate codrul, încît toate fiarăle ieșiră la cîmpie. Cînd credea ea că trebuie să fi prins Piciul vrun iepure d-ăi albaștri, veni la dînsul. Dară el dormea cu sforoitele. Îl sculă și îi zise:

— Eu alerg și fac totul pentru tine, și tu dormi ca un buștean. Iată, a ieșit toate fiarăle din pădure. Nu știu de va mai fi rămas vreuna.

— Frate dragă, răspunse Piciul, nu știu ce cioarele de piroteală m-a apucat. Uite, mi se moleșea trupul, mîinile îmi cădea în jos și ochii mi se închidea fără voia mea. M-am ținut eu, m-am opintit să stau în sus, dară a fost degeaba toată munca mea.

— Acum nu este altă scăpare, mai zise fata, decît să te ții cu sînul la pîrleazul ăla de colo. Eu m-oi duce, voi mai bate codrul prin toate colțurile și prin toate cotișurile. Tu, cum vei vedea vrun iepure, să te ații cu sînul, să-l prinzi, căci altfel suntem pierduți de pe lumea asta albă.

Se duse. Mai bătu și răzbătu codrul. Nu mai rămase nici o lighioană. Mai alergă și crucișî și curmezișî, și tocmai într-o cotitură înfundată mai rămăsese un iepure albastru. Cum îl văzu îl luă la zbîrnog El fugi, calul după dînsul, pînă ce îl aduse la pîrleaz. Piciul se ațînea cu sînul deschis, și cît p-aci era să-l scape. Cînd sări pîrleazul iepurele, Piciul, de unde ședea pe vine cu sînul deschis, deodată se ridică în picioare. Iepurele speriat, țîșt! tocmai în sînul lui Piciul. Iară el strînse sînul, băgă mîna și-l prinse viu, nevătămat.

După ce îl învață ce trebuie să facă, fata luă biciul și se duse să-l aștepte mai cît colea.

Piciul jupui iepurele, făcu un foc cumsecade, și puse iepurele să se frigă. Cînd era fript gata, îl scoase din frigare, îl luă de picioarele de dinapoi și pîș, se duse, pînă a nu se

face ziuă bine, în coliba unde dormea încă Ghesperița și o dată o lovi peste ochi cu iepurele fierbinte. Apoi zbughio la sănătoasa. Se duse de întîlni fata care îl aștepta.

Fata, făcîndu-se armăsar prin puterea biciului, luă pe Piciul călare, și fugi, și fugi, ca să scape de urgia Ghesperiței.

Ghesperița, daca se deșteptă din lovitura ce-i dase Piciul cu iepurele fript, se miră și ea de așa tare lovitură, de îi scăpărase ochii. Se sculă iute și trimise pe bărbatu-său să-i prinză vii, nevătămați.

El se găti numai cît te-ai freca la ochi și se luă după dînșii călare pe un cal mai bun, care mergea ca vîntul.

Cînd era aproape ca să-i ajungă, fata zise lui Piciu:

— Ia uită-te, Piciule, înapoi, și să-mi spui ce vezi, că, uite, a început să mi se împaiănjeneze ochii.

— Ce să văz? ia o întuneceală vine după noi ca vîntul.

Atunci fata, după ce îl învață ce să facă, se prefăcu în niște clăi cu grîu și cu mei, pe lîngă care umbla niște găini; iară Piciul într-un pîndar bătrîn, bătrîn, cocoșat de bătrîn.

Cum ajunse aci bărbatul Ghesperiței, întrebă pe moș:

— Moșule! Moșule! Ce, n-auzi, măi, moșule?

Piciul se uita în jos, se făcea că nu-l vede, nu-l aude, și tot gonea găinile de la clăile cu grîu și mei.

— Uși, bată-vă scîrba, zicea el.

— Măi moșule, mai zise bărbatul Ghesperiței, scuturîndu-l de mînă, n-ai văzut p-aici trecînd un băiat ș-o fată?

— N-am văzut, răspunse el, uși!... Am văzut și n-am văzut... uși! mînca-v-ar fripte ăl de vă are. Zicea și în fața-i nu se uita.

Dacă văzu că nu poate afla nimic, se întoarse îndărăt și spuse Ghesperiței că a fost după dînșii o bună cale, dară că n-a putut să dea cu mîna de dînșii.

— Du-te, zise Ghesperița cu mînie, și numaidecît să mi-i aduci techer mecher, că am să-i sorb într-o lingură.

Fata cum văzu că bărbatul Ghesperiței se întoarce îndărăt se făcu iară cal și cu Piciul călare, fugi, fugi, și iară fugi, pînă ce îi zise:

— Ia te uită înapoi, Piciule, că am început să pierd văzul. O ceață mi s-a pus pe ochi. Și să-mi spui ce vei vedea.

— Ce să fie? O negură s-a luat după noi și vine ca gîndul de iute.

Daca auzi așa fata plesni din bici și se făcu o biserică, veche, veche, cu mușchiul crescut pe dînsa de trei degete

şi cu pragul de piatră tocit de tot. Iară Piciul un călugăr bătrîn, bătrîn de-şi ridica pleopele ochilor cu surcelele. Citea, citea şi nu mai isprăvea.

Cum ajunse bărbatul Ghesperiţei aci, descălecă şi intră în biserică. Văzînd pe călugăr, se dete pe lîngă dînsul şi-i zise:

— Moş călugăraş, moş călugăraş, măi moş călugăraş, n-ai văzut tu p-aici trecînd un băiat cu o fată?

Piciu nu-şi ridica ochii de pe carte. Citea şi se ruga. În cele mai de pe urmă, daca văzu că nu-i dă pace, îi răspunse:

— Am văzut, n-am văzut. Aliluia... Frumuseţe, tinereţe, aliluia... Dumnezeu şi gîndul meu. Aliluia... P-aicea belea, în veci n-ei vedea. Aliluia...

Iară daca văzu că n-o scoate la căpătîi cu călugărul, bărbatul Ghesperiţei se întoarse îndărăt.

— N-am dat, frate, peste nici un băiat, zise el.

— Nimic, nimic n-ai întîlnit în cale? întrebă Ghesperiţa.

— Ba am întîlnit o biserică veche cu muşchiul de trei degite pe dînsa, cu pragul tocit, şi un călugăr într-însa, bătrîn de-şi ridica pleopele cu surcelele şi spunea alandala din gură.

— Ăia erau, nemernicule, îi răspunse Ghesperiţa; de ce n-ai pus mîna pe ei?

Se cătrănise de mînie Ghesperiţa de nu-şi găsi loc. Apoi încălecă ea pe nişte piuliţe, şi să te ţii, pîrleo! după dînşii.

— Ia uită-te înapoi, nea Piciule, zise fata, şi spune-mi ce vezi, că mă încălzeşte de nu mai pot merge.

— Ce să văz? Ia o văpaie şi o vîlvotaie, ce vine peste noi, de ţi se face părul măciucă.

Atunci fata plesni din bici şi se făcu un heleşteu mare şi adînc, iara Piciul un răţoi frumos, care înota.

Cum ajunse Ghesperiţa, zise către răţoi, care înota prin mijlocul eleşteului:

— Răţoi, răţoiaş, vino mai la margine să te întreb ceva.

— Întreabă-mă, îi răspunse răţoiul, că aud eu şi de aci.

— Vino, zicu-ţi, că te sorb cu apă cu tot.

— Ba aia să n-o faci, că îndată vei plesni, cînd tu apa vei sorbi.

Ghesperiţa nu mai putu să-şi potolească mînia şi se puse să înghiţă eleşteul dintr-o sorbitură. Sorbi ce sorbi, dar pe răţoi nu-l ajunse, şi îndată plesni.

Fata se făcu iar fată, plesni cu biciul în patru părți și tot tărîmul Ghesperiței s-a făcut o rodie; ei se pomeniră dodată în curtea împăratului de unde se urcase Piciul; iară pomul, ia-l de unde nu e, pierise, ca cum n-ar fi mai fost.

Cum îi văzură împăratul și curtenii împăratului, îi luară în nume de bine, cunoscură că fata era fiica unui împărat vecin, căruia îi dară de știre despre venirea fie-sei.

Împăratul voind să se ție de vorbă zise lui Piciu:

— Fătul meu, trebuie să știi că pe unde iese cuvîntul, iese și sufletul; deci, fie-ți cunoscut că eu sunt gata să mă țiu de făgăduiala ce ți-am dat cînd ai început să te urci în pom, daca vei voi și tu.

— Prealuminate împărate, răspunse Piciul arătînd la pieptul său, să nu socotești că n-am și eu ceva colea. Dară dreptatea cere ca să împart bunele de pe lumea asta cu aceea cu care am împărțit și relele. Daca nu era fata ce vezi eu eram să fiu de mult pe lumea cealaltă.

— Bine, băiete, mai zise împăratul. Daca este așa, o parte din împărăția mea ți-o dau ție, pentru vrednicia ce ai arătat. Eu îți voi fi naș, și cununia cu fata ce ți-ai ales va fi peste cîteva zile.

Tocmai atunci iată că sosi și împăratul, tata al fetei, cu fiu-său, un voinic de român de-ți era dragă lumea să te uiți la dînsul. Cînd auzi el cele ce hotărîse împăratul, zise:

— Și eu dau o parte din împărăția mea acestui român verde ce mi-a scăpat fata de la robie.

Apoi fiul împăratului și cu fata celuilalt împărat plăcîndu-se, se făcu deodată două nunți.

Nu se poate spune veseliile ce au fost la cununiile lor. Dară după săvîrșirea nunților s-au dus fiecare la ale sale, trăind în fericire și astăzi de n-or fi murit.

Încălecai p-un tăciune
Și spusei o minciună.

BASME, SNOAVE ŞI GLUME

(1883)

ÎMPĂRATUL CEL FĂRĂ-DE-LEGE

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi nu s-ar mai povesti; de cînd făcea plopşorul pere şi răchita micşunele; de cînd se băteau urşii în coade; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau înfrăţindu-se; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi s-arunca în slava cerului de ne aducea poveşti;

De cînd se scria musca pe părete
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat şi, murindu-i împărăteasa, vru să ia de soţie pe fiica-sa. Această copilă pe care mă-sa o crescuse numai în bumbac, cum se zice, şi în leagăn de mătase, era din firea ei bună, milostivă şi mai presus de toate darnică şi cinstitoare de părinţi.

Mă-sa o învăţase să asculte de poruncile părinţilor, iară mai vîrtos de poruncile lui Dumnezeu. Ea crescuse în frica Domnului şi se făcuse cu de zece părţi mai frumoasă decît mă-sa. Poate că d-aia şi tată-său poftise a o avea de soţie.

Cînd auzi ea de la tată-său voinţa lui cea necuviincioasă, se pierdu de ruşine. Puse mîna la gură, îşi muşcă buzele şi rămase ca trăsnită din cer. Apoi mai viindu-şi în fire, zise tatălui său:

— Tată, mama m-a învăţat să ascult de poruncile părinţilor. Dă-mi răgaz de trei zile şi-ţi voi da răspuns la porunca d-tale de azi.

— Așa să fie, răspunse împăratul tatăl fetei. De azi în trei zile să te înfățișezi înainte-mi cu răspunsul tău de priimire, căci altfel nu scrie bine de tine.

Iară dacă veni fata în cămara ei, se puse pe un plîns, de să ferească Dumnezeu! Căzu în genuchi și se rugă cu foc și cu obidă, ca s-o lumineze Dumnezeu întru răspunsul ce va avea să dea împăratului tatălui ei.

Cînd se împlini cele trei zile, ea se înfățișă la tatăl său cu hotărîre de a nu săvîrși o nelegiuire ca aceea și zise:

— Tată, ca să-ți pot da răspunsul cerut, să-mi dai o piele de urs proaspăt jupuită, și apoi un răgaz de alte trei zile.

— Să se împlinească voința ta, fata mea, răspunse împăratul.

Și dete poruncă vînătorilor împărătești să vîneze un urs, să-l jupuiască și să împlinească cererea fetei.

Făcîndu-se și aceasta, împăratul aștepta cu nerăbdare ceasul însoțirei sale cu fie-sa.

Aceasta, dacă dobîndi pielea de urs, se înțelese cu o fată din casă, cum s-o îmbrace în pielea cea de urs și să fugă.

Aflînd împăratul că vrea să fugă fără să-i dea nici un răspuns, unde se supără, de se făcu foc și catran de mînie, și porunci să-i taie mîinele, spre osîndă pentru neascultare poruncii.

Porunca împăratului se împlini îndată și ea rămase ciungă și slută.

Împăratul credea că așa fără mîini nu va mai avea fie-sa poftă să fugă, și o lăsă să se mai gîndească. Ea însă, pîndi, și într-o noapte tot își împlini ceea ce pusese în gînd.

Se îmbrăcă deci în pielea ursului și pe cînd și apele dormeau, pe la miez de noapte, o șterse din casa tatălui său și se duse, și se duse, pînă nimeri în grădina unui alt împărat, vecin cu tatăl său.

Se opri acolo deocamdată, ca să se socotească în ce parte de pămînt să pribegească pînă s-o prăpădi, mai bine decît să facă o așa nelegiuire.

Și stînd ea acolo ascunsă, i se făcu foame; mîncă deci din poamele acelei grădini.

Poslujnicii împărătești băgară de seamă că lipsesc din poame, și se puseră să pîndească pe hoț.

Stătură ce stătură și numai iată că în puterea nopții se pomenesc cu ursul venind să-și astîmpere foamea. Ei dă-

dură cu săgeţile. Biata fată leşină cînd se văzu că e pîndită de oamenii împărăteşti şi vînată ca p-o fiară sălbatecă.

Oamenii crezînd că a omorît ursul, se apucară să-l jupuiască, dară, tocmai cînd ei şi începuseră a-şi arăta meşteşugul, fata se dezmetici din leşin oarecum şi, întinzînd piciorul, i se văzu condurul cusut cu fir şi cu mărgăritar. Poslujnicii rămaseră înlemniţi de mirare; apoi o luară şi o duseră înaintea împăratului.

Împăratul se cruci ca de altă aia, cînd văzu că scoate din pielea de urs un bujor de fată, albă ca crinul, frumoasă ca o floare şi cu mîinele tăiate.

O întrebară, o cercetară cine este şi de unde vine.

Ea spuse că este o nenorocită care vine de departe; dară nu spuse nici a cui fiică este, nici de unde vine, nici de ce a fugit de la părinţi.

Fiul împăratului, cum o văzu, o îndrăgi şi o şi luă de nevastă, aşa ciungă cum era, după ce îi dete voie părinţii lui.

Biata fată da mulţumită Domnului că a scăpat-o de pribegie şi că şi-a găsit şi ea norocul, făcîndu-şi rîndul ca fiecare om aici pe pămînt. Se apucă şi dînsa cu toată inima de rostul casei.

Fiul de împărat, soţul ei, o iubea ca pe ochii din cap şi se uita la dînsa ca la un cireş copt. Vezi că şi ea, măre, lasă că era frumoasă de pica; dară avea apucături bune. Vorba ei era vorbă cu lipici, şi unde punea ea cuvîntul prindea loc, nu altceva.

Într-acestea, tat-al fetei află de norocirea ce dase peste fie-sa, şi nu ştia cum să facă să o piarză pe ea, de teamă ca să nu spuie ceva şi să-l dea de ruşine. Puse deci oameni şi întinse mrejile ca să prinză în ea pe credincerul de la împăratul, bărbatul fiicii sale. Nu-i trebui mult, şi lucrurile se puse la cale. Acum îi purta sîmbetele.

Fiind la război fiul împăratului, soţia sa i-a născut un drăguţ de copilaş, frumos ca un soare. Muma împăratului nu mai putu de bucurie de aceasta; ea scrise carte fiului său, spuindu-i ce copil frumos a dobîndit, şi o dete credinceruluí ca să o ducă la stăpînul său.

Procletul se duse cu cartea pe la împăratul cel zăcaş, carele, deschizînd cartea şi văzînd cele scrise, se apucă şi scrise el altă carte, în care zicea că împărăteasa a născut un căţel. O pecetlui şi o dete credinciosului ca să o ducă stăpînului său. Nici că e de trebuinţă să mai spunem ce daruri

frumoase a căpătat. Asta rămîne la mintea omului să o judece.

Cînd a ajuns credincerul cu cartea, fiul împăratului era vesel, că tocmai cîștigase o bătălie însemnată.

Și cum era de voios, îndurarea fiind nelipsită din inima lui, scrise carte înapoi la mumă-sa, zicîndu-i că, deși soția lui, împărăteasa, i-a născut un cățel, să urmeze a o îngriji ca și pînă acum, pe dînsa și pe născutul ei, pînă se va întoarce el.

Credincerul priimi scrisoarea și, întorcîndu-se, dete iarăși pe la împăratul tatăl fetei și îi arată cartea. Acesta se miră mult de înțelepciunea și bunătatea de inimă a împăratului celui tînăr, ginerele său.

Opri cartea la dînsul și scrise el altă carte la muma împăratului celui tînăr, prin care îi poruncea ca, în minut cînd va priimi cartea, fără nici o zăbavă, să ia copilul și pe muma lui, să-i puie pe o claie cu fîn și să le dea foc.

Cînd văzu muma împăratului cartea, nu-i venea să crează ochilor celor ce citi ea acolo. Mai citi o dată, ba mai citi și a doua oară, și văzu că este așa. Ce să facă ea? Să asculte porunca împăratului și să dea pierzării o așa bunătate de copilaș și pe muma lui cea nevinovată, nu o lăsa inima. Să nu asculte de porunca împărătească, nu se putea; căci nu voia ca tocmai ea, mumă de împărat, să se arate călcătoare de poruncile împărătești. Ce să facă dară? Sta și nu se domirea de loc, de loc.

În cele mai de pe urmă, la un fel trebuia să facă; chemă pe împărăteasa cea tînără, și-i citi cartea. Aceasta începu a plînge cu lacrămile cît pumnul, și zise:

— Împărătească și maica mea, dacă restriștea mi-a fost să fiu prigonită, mă las în voia lui Dumnezeu, facă din mine ce va voi el. Dară fiindcă nu mă știu cu nimic vinovată la sufletul meu și, fiindcă mai știu că ești un suflet al lui Dumnezeu, te rog cu cerul, cu pămîntul să nu mă dai pierzării, ci dă-ne drumul să ne ducem unde vom vedea cu ochii. Ceea ce ne va fi orînda, aceea vom păți.

Se înduioși împărăteasa soacră de rugăciunile nurorei sale, și legîndu-i o desagă dinainte, îi puse copilașul acolo: și legîndu-i o desagă la spinare, îi puse merinde pe cîteva zile și o lăsă să se ducă în știrea lui Dumnezeu.

Credincerul împărătesc vedea toate aste nemaiauzite necazuri ce căzuse pe biata împărătească cea tînără și pare că i s-ar fi făcut și lui milă, dară nu-l lăsa dracul de inimă să

puie măcar un cuvîntel spre ușurarea pedepsei ce suferea biata împărătească cea nevinovată, din pricina lui, suflet de cîine.

Și așa însăxănată cum era biata împărătească cea tînără, răzbătu văile, orbăcăi prin păduri și prin desișuri, văietîndu-se și tînguindu-se. Se gîndea și se răzgîndea unde să se ducă, unde să se adăpostească, și de dus se ducea mereu, dară se uita cu jale înapoi.

Cînd, dete peste o apă limpede și curată ca vioara. Ea își aduse aminte că nu-și scăldase copilașul de multă vreme. Stătu acolo și, cu boantele cum putu, desfășe copilul și voia să-l spele. Ea nu băgase de seamă că de ceea parte a apei steteau doi bătrîni. Scăldîndu-și copilașul, îl scăpă pe gîrlă. Atunci ea, voind să se arunce după copil, ca să-l prinză, își ridică ochii și zări pe cei doi bătrîni. Pasămite era Dumnezeu și cu sîntul Petru. El făcu semn împărătesei să-și bage boantele în gîrlă, și dacă le băgă, îi crescu mîinele la loc, și-și scoase pruncul din apă. Atunci ea, prin semne, arătă bătrînilor mulțumirile sale pentru bunătatea ce îi făcuseră și se închină lor. Aceștia dete copilului darul ca orice va dori, să i se împlinească dorința.

Apoi împărăteasa s-a tot dus prin pădure pînă ce a ajuns la o casă. Acolo era o fată mare care i-a priimit cu bucurie. Ea le zise:

— Bine ați venit sănătoși! De cînd vă aștept; iată aici aveți de toate, intrați și stăpîniți în pace.

Și îndată s-a făcut nevăzută. Pieri de pare că intrase în pămînt.

Bărbatu-său, întorcîndu-se de la război, se miră cît un lucru mare cînd văzu că nu iese nimenea întru întîmpinarea lui. Căci mumă-sa nu mai cuteza să dea ochi cu dînsul de frică.

Ajungînd la palaturile sale, grăi către mumă-sa:

— Cum, nici femeia, nici nimenea nu-mi iese înainte? Nici măcar cățelul ce mi-a făcut nevasta nu iese să mă latre?

— Ce vorbă este asta, fiul meu? răspunse împărăteasa soacră. Femeia ta ți-a născut un drag de copilaș ca un îngeraș, dară eu nu înțeleg urgia ta asupra lor de să-i pedepsești cu moartea. În ce oare i-ai găsit vinovați?

Atunci i-a povestit cum i-a fost milă să omoare niște suflete nevinovate și cum le-a dat drumul de s-a dus unde îi va mîna mila Domnului.

Cînd auzi împăratul de unele ca acestea, se întristă pînă în rărunchi și trimise îndată cercetași prin toate locurile ca să-i caute și, vii sau morți, să-i aducă cu cinste înapoi.

Nimeni n-a fost cu putință să dea de urmele lor.

Trecuse multă vreme la mijloc și împăratul nu se putea mîngîia nicidecum.

În cele din urmă, plecă însuși ca să-i caute. Și umblă el în sus, umblă în jos, sui munți, coborî văi, trecu șesuri, orbăcăi prin bungete de păduri, o bună bucată de vreme, dară deșartă i-a fost osteneala. Și tocmai cînd nu se mai aștepta că va putea să-i găsească, nimeri în pădurea unde era casa în care trăiau ei. Bag seamă că Dumnezeu i-a îndreptat pașii într-acolo.

Nu făcu drum ca de cînd mă apucai să vă povestesc basmul, și merse drept la casa cea cu minunea și ceru să-l găzduiască.

Împărăteasa cea tînără, cum îl văzu, îl cunoscu, dară el nu o cunoscu pe dînsa, că era îmbrăcată prost. Ea priimi să-l găduiască ca pe un rătăcit.

Peste noapte, cînd dormea împăratul, nu știu cum făcu el, că-i scăpă mîna și sta atîrnată afară din pat. Împărăteasa trimise pe fiu-său să i-o ridice, zicîndu-i:

— Du-te, maică, de ridică mîna tătînă-tău.

Copilul ascultă și se duse de-i ridică mîna. Dară se mira cum de-i zice mă-sa că acela este tată-său, ea care pînă atunci nu-i spusese nimic că are și tată.

A doua noapte iară așa:

— Du-te, maică, de ridică mîna tătînă-tău.

Copilul se supuse și-i ridică mîna, fără a cîrti cîtuși de cît.

Robul împăratului, care auzise, îi spuse cele întîmplate și împăratul se miră.

A treia noapte împăratul se făcu că doarme, și iarăși își lăsă mîna să-i atîrne în jos din pat.

Împărăteasa, fără a ști că el nu doarme, zise fiului său:

— Du-te, maică, de ridică mîna tatălui tău.

Copilul nu se mai putu opri și întrebă pe mă-sa:

— De unde și pînă unde, mamă, îmi este acesta tată? Tu niciodată nu mi-ai spus că am tată.

— Așa este, fătul meu, nu ți-am spus, pentru că nu era trebuința, ca să nu mai suferi și tu amarul cît am suferit eu. Astăzi cînd este trebuința, iată că îți spui.

Copilul ascultă și de astă dată pe mă-sa, se duse de ridică mîna tatălui său.

A doua zi, împăratul povesti cum s-a întîmplat de a rătăcit p-acolo și ce căuta. Apoi uitîndu-se mai cu băgare de seamă la împărăteasa, o cunoscu că ea este cea căutată, numai se miră cum de ea are mîini, pe cînd el o știa fără de mîini.

O întrebă și ea îi spuse toată întîmplarea. Se bucurară și dară mărire lui Dumnezeu că s-au mai întîlnit încă o dată. Atunci împăratul își îmbrățișe copilul și se gătiră cu toții să plece la împărăția lor.

Cînd fură să iasă din casă, se arătă ierăși fata cea mare ce-i întîmpinase la venire, și le zise:

— Cale bună, soți credincioși. Și să nu uiți, Făt-Frumos, darul ce ai dobîndit cînd ai fost scăpat de la înecare.

Atunci își aduse aminte și împărăteasa, căci ea de atunci și uitase, și spuse fiului său.

Apoi cu toții se întoarse la palaturile împărăției lor.

Credincerul împăratului află de la rob ce dar are fiul împăratului. Acum el, nu era destul că scăpase pînă aci de nu pățise nimic, nu era destul mișelia ce făcuse, acum își puse în gînd cum să facă să ia și darul copilului, cu gînd că atunci nu se va mai putea descoperi necredința lui, se luă cu binișorul pe lîngă copil și-l tot viclenea.

Într-o zi cînd se aflau ei amîndoi prin grădină, credincerul zise băiețandrului:

— De ce nu zici să se facă acum niște palaturi frumoase în mijlocul mării, și noi să fim în ele?

Băiatul, nevinovat, zise și îndată se și făcu.

Apoi îi mai zise:

— De ce nu zici să vie fata împăratului turcesc?

Băiatul zise și, cît ai zice „mei", ea fu acolo.

Acum credincerul adăugă:

— De ce nu-i zici să se îndrăgostească cu mine?

— Nu zic, răspunse băiatul.

Băiatul, fără să-și dea seama de cuvintele sale, i-a venit așa să grăiască.

— Așa! nu-i zici să se îndrăgostească cu mine? Apoi o arunc în mare.

— Fă ce vei voi, răspunse copilul.

El, nemernicul, o și aruncă în mare și ea se înecă.

Apoi lingușindu-se pe lîngă băiat, iar îl rugă:

— De ce nu zici să vie fata împăratului rusesc?

Băiatul zise, şi fata veni.

— De ce nu-i zici să se îndrăgostească cu mine?

— Asta nu o pot zice.

Era ceva la mijloc de nu putea băiatul să grăiască toate vorbele ce-l punea procletul de credincer să spuie.

— Aşa faci? Apoi o arunc în mare.

— Voia la tine ca la vodă.

Şi becisnicul de credincer o aruncă şi pe aceasta în mare şi se înecă şi ea.

După ce mai trecu ce mai trecu, luă pe băiat cu şoşele, cu momele, şi iară se rugă:

— De ce nu zici să vie fata împăratului nemţesc?

Băiatul zise şi fata veni.

Acuma credincerul lăsă pe băiat, şi se luă cu binele pe lîngă fată, ca să nu păţească ca şi cu celelalte. Într-o zi îi spuse fetei ce dar are băiatul, şi se vorbi cu dînsa cum să-l omoare, cum să-i scoată inima, şi cum s-o mănînce amîndoi, ca să dobîndească ei acel dar.

Însă mîna lui Dumnezeu priveghea asupra băiatului, ca nici vîntul să nu mi-l bată.

Fata împăratului nemţesc, numai gîndindu-se la această mişelie, i se făcea părul măciucă în cap de groază. Ea se gîndea: „Cum să omor eu o aşa bunătate de flăcăiandru, el nu mi-a făcut nimic, ba încă mă poate scoate şi pe mine din mîna astei iezme fără suflet".

Şi găsind vreme cu prilej, se alătură de băiat şi pe subt ascuns îi zise:

— De ce nu gîndeşti tu acuma să fim lîngă mă-ta?

— Ba mă gîndesc, răspunse băiatul.

Şi, cum gîndi, se şi pomeniră cu toţii lîngă muma băiatului, fără să se arate cine sunt ei.

Tată-său, de bucurie că i-a venit musafiri neaşteptaţi, făcu un mare ospăţ, la care chemă pe toţi vecinii împăraţi.

Flăcăiandrul începuse a simţi că-i tîcîie inima cînd se da pe lîngă fata împăratului nemţesc şi priimi să o slujească la masă. El crescuse acum şi se făcuse aşa de frumos, de-ţi era drag să-l priveşti şi ochii de la el să nu-i mai iei.

Cînd fu ospăţul, el aducea cele de trebuinţă îmbrăcat cu o cămaşă cu mînecile largi, de i se vedea mîinile albe ca caşul pînă în coate şi cu doi trandafiri la pălărie. Cînd zîmbea el, zîmbea şi soarele.

Împăratul turcesc şi împăratul rusesc şedeau la masă trişti. Cum văzu însă pe Făt-Frumos zîmbitor şi cu tranda-

firi la pălărie, le mai veni și lor nițică față și inima li se bucură. Ei cerură de la Făt-Frumos cîte un trandafir.

Flăcăul numaidecît își luă pălăria din cap, să duse la dînșii și îi rugă să-și aleagă care le place.

Fiecare și-a ales cîte unul.

Apoi le zise:

— Din aceste flori să se facă fetele ce s-au înecat și să poftească și ele la masă.

Și îndată, ca din senin, se pomeniră mesenii cu fetele împăratului turcesc și împăratului rusesc că vin la masă.

Bucuria ce simțiră părinții lor cînd le văzură nu se poate spune. Iar mesenii se dete chefului. Muma băiatului murea și învia de bucurie că-și cunoscu copilașul.

Fata împăratului nemțesc spuse toată șiritenia, cum curgea firul pricinei cu credincerul.

Apoi, chemat fiind la judecată credincerul, el mărturisi că împăratul tat-al fetei l-a măglisit prin bani și fel de fel de daruri, ca să facă ceea ce a făcut.

Și chemînd și pe acest ticălos de împărat la judecată, tot sfatul găsi că sunt vrednici de grea osîndă. Tot atunci s-a descoperit și muma băiatului a cui fată este și tot ce a pățit după urma tatălui său.

Atunci flăcăul ridică glasul și grăi:

— Acel tată fără suflet, fără frică de Dumnezeu și fără rușine de oameni, urs să se facă.

Și îndată, ca printr-o minune, urs se și făcu, și începu să mormăie.

Apoi cuvîntă:

— Acel credincer, vînzător de domnul său, căruia îi mînca pîinea, ogar să se facă.

Și îndată, cît ai clipi din ochi, ogar se făcu și începu a lătra.

Și d-atunci, măre, a rămas de ogarul latră pe urs, dar la el *nu* se dă.

Iar eu privind cu ochii bleojdiți de mirare la cele ce se întîmplase.

Mă uitasem cu gura căscată,
și mi-o astupară c-o prună uscată.
Și încălecai pe-o lingură scurtă.
Mai mincinos e cine nu ascultă,

CEI TREI FRAŢI SĂRACI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată trei fraţi. Şi nerămîindu-le nimic de la părinţi, fiindcă şi ei fuseseră săraci, au plecat în lume ca să se căpătuiască.

Mergînd pe drum şi ajungînd la un loc unde li se făcea calea în cruci, hotărîră să facă popas. Cel mai mic zise:

— Iată, fraţilor, suntem rupţi de osteneală şi pocîltiţi de foame, aidem la fîntîna ce se vede în răscruci, să mîncăm şi să ne odihnim nitel.

— Aş! Să nu ne punem la răspîntie, că trec oameni mulţi, zise cel mijlociu.

— Fugi d-acolo! răspunse cel mai mare; cum să stăm noi la fîntînă să îmbucăm cîte ceva, căci n-avem noi din destul, dară de va mai trece niscai călători şi se va abate să ne ceară şi ei?

— Ce staţi de vorbiţi, fraţilor? Nu va trece nimeni, şi chiar de va trece cineva şi va năzui la noi, de acolo de unde e, de unde nu e, i-om da şi lui o cojiţă uscată, să o moaie şi el în apă cum facem şi noi.

Se învoiră cu toţii şi poposiră acolo.

Stînd ei şi mîncînd şi povestind, iaca se pomenesc cu un unchiaş că se abate pe la ei.

— N-aveţi, nepoţilor, vro coaje de pîine să-mi daţi şi mie? îi întrebă moşul, că uite, sunt călător şi lihnit de foame.

— N-avem, moșule, pentru noi, dară încămite să mai dăm și la ăi călători, răspunse fratele cel mai mare.

— Apoi, de, moșicule, nici noi n-avem, dară de acolo de unde o fi, de unde n-o fi, ia și d-ta de mănîncă, zise fratele cel mai mic.

Și mîncară cu toții, și plecară iarăși cu toții la drum.

Mergînd ei așa și povestind cîte nagode toate, veselindu-se, deodată stătu moșul în cale și îi întrebă:

— Ce ați vrea să aveți, flăcăilor?

— Eu aș vrea să am, răspunse fratele cel marc, o vie la marginea unui drum, și cui o trece pe acolo să-i dau struguri să mănînce, și o bărdăcuță de must să bea.

— Eu aș vrea să am, răspunse și fratele cel mijlociu, o turmă de oi, și să pui tîrla la marginea drumului; cui o trece pe acolo, să-i dau lapte și brînză, iară pe la soroace, să tai și cîte un miel.

Și răspunzînd și fratele cel mic, grăi:

— Ei voiesc să mă însor, să iau o fată gînd la gînd, adică ce-oi gîndi eu să gîndească și dînsa; și să facem o casă la capul unui pod peste o gîrlă, și pe oricine va trece pe acolo, să-l spălăm și să-l îmbăiem, să-l punem la căldură, și să-i dăm și de mîncare.

— În mare grijă mă băgași, măi băiete, îi rosti și unchiașul.

Și tot așa mergînd ei și vorbind, ajunseră pînă într-un loc mărăcinos, unde moșul dete cu bățul în care se răzima, și îndată se făcu o vie lucrată și curată de-ți rîdea inima uitîndu-te la ea. Apoi luă de mînă pe fratele cel mare, i-o arătă și-i zise:

— Asta ți-e via; stăpînește-o sănătos.

Fratele cel mare nu mai putea de bucurie. Mulțumi unchiașului de bunătate și rămase acolo.

Ceilalți plecară cu toții împreună. Mai merseră ce merseră și ajungînd la un loc cu pietriș, dete iarăși cu bățul, și se făcu o turmă de oi grase, lînoase și lăptoase. Și arătîndu-i-le fratelui celui mijlociu, grăi:

— Rămîi stăpîn pe ele, băiete.

El rămase locului, după ce mulțumi unchiașului.

Iară acesta cu fratele cel mai mic plecară mai departe. În cale îi rosti și lui:

— De, băiete, ce să facem noi acum? Unde să găsim noi gînd la gînd? Totuși vom afla-o noi; dară cam cu greu, și cu depărtare.

Şi merseră, şi merseră, pînă ce ajunseră drept la ceea ce căutau ei, căci moşul ştia unde se află fată pe cum cerea flăcăul.

Cum intrară în casă, văzură că alţii veniseră acolo în peţit şi se puseră la masă. Moşul se rugă să-i lase şi pe dînşii a prînzi cu toţii împreună.

Gazda îi priimi. Pe cînd mîncau, din una din alta se dară în vorbă. Şi ştii că vorba, vorbă aduce. Spuse şi moşul că a plecat să-şi însoare băiatul.

— Ai nimerit cam tîrziu, moşicule, zise logodnicul care venise mai întîi.

— Fie şi tîrziu, numai să nu vie cineva în sec.

— Noi am şi aşezat cu fata, rosti logodnicul.

— Noi ne vom ruga de gazdă să ne priimească să mînem şi noi aici astă-seară, şi pentru care din doi flăcăii se va face vreo arătare, a aceluia să fie fata.

— Cu dragă inimă v-aş priimi, răspunse gazda; dară vezi bine, moşicule, că n-am loc unde să vă căpătuiesc pe toţi.

— Nu te teme, nepoate, mai grăi moşul. Noi ne ghemuim într-un colţişor, fără să aducem nici o stinghereală.

Priimi gazda şi-i ospătă pe toţi. Seara se învoiră ca amîndoi logodnicii să înfigă cîte un toiag în pămînt, şi al cui va fi de dimineaţă înfrunzit, acela să ia fata. Flăcăul ce venise mai-nainte săpă o groapă şi puse un toiag pe care îl tăie dintr-un pom, căci nu putu altfel, fiind pămîntul foarte uscat; înfipse şi fratele cel mai mic ce venise cu unchiaşul toiagul în care se sprijinea moşul, însă numai cu mîna, fiindcă al lui intră mai lesne, ca unul ce şi toiagul era destul de uscat. Apoi se culcară.

Cînd se sculară a doua zi, deteră fuga afară să vază toiegele. Se minunară toţi cînd li se arătă că toiagul logodnicului ce venise mai întîi înţelenise aşa cum îl pusese de cu seară, iară al băiatului ce venise cu moşul nu numai că înfrunzise, dară şi înflorise. Se mai mirară o toană cînd se încredinţară că acest toiag este de alun.

Atunci moşul zise logodnicului ce venise mai întîi:

— Pînă nu te vei vedea cununat, băiete, să nu te crezi însurat. Să ţii minte vorba mea, şi să nu te făleşti înainte de izbîndă.

Acel logodnic se întoarse deşert, căci acum şi fata mai bine voi să ia pe flăcăul ce venise cu moşul decît pe dînsul.

Făcură nunta și apoi moșul îi duse la un cap de pod, și le rostui și lor acolo un coprins după pofta inimii băiatului. Și, plecînd unchiașul într-ale sale, le zise:

— Stăpîniți sănătoși, băieți, și să vă fiți îngăduitori unul altuia.

Trecuse doi ani la mijloc. Moșul, mai luă un prieten d-ai lui și veni să vază pe cei trei frați, ce fac ei? Ținu-se de cuvînt?

Merse întîi la fratele cel mare, și trase la dînsul.

— Bună ziua, nepoate, îi ziseră unchieșii.

— Mulțumim d-voastră, călătorilor.

Pasămite el nu-i cunoștea; căci unchiașul ce îi făcuse bine se schimbase cu totul la față și la toale.

— N-ai avea mă, nepoate, nițel vin, ori niscai struguri ceva, să ne dai și nouă, că uite suntem stătuți de drum?

— Apoi, de, moșule, cînd a-și sta să dau la toți drumașii, nu s-ar alege nimic de munca mea.

— Bine, nepoate, răspunse moșul. Dacă este așa să rămîie iarăși crîng și mărăcini, precum a fost.

Și îndată via pieri ca o nălucă. Atunci văzu și fratele cel mare greșeala ce făcuse; dară n-avu ce face, căci așa le fusese cuvîntul, să dea la călătorii ce vor năzui la dînsul. Încrucișe și el mîinile și începu a fluiera a pagubă.

Moșul nu mai zise nici două boabe legănate, ci plecă înainte.

Ajungînd și la fratele cel mijlociu îi cerură și lui ceva de mîncare.

Nici el nu-i cunoscu, și le răspunse:

— De, tătuților, cînd oi căta tutulor drumeților, aș rămînea cu degetul în gură, și tot n-aș putea mulțumi pe toți.

— Bine, nepoate, din nimic a venit, nimic să se facă, zise unchiașul și amenință cu toiegelul asupra tîrlei, și într-o clipă se făcu pietriș, precum fusese și mai-nainte de parcă nu fusese zdravănă.

Ciobanul rămase cu ochii bleojdiți și cu inima înfrîntă de mîhnire. Iară unchieșii, fără a mai zice nici bleau, își cătară de drum și merseră, și merseră, pînă ce ajunseră și la fratele cel mic.

Pînă a nu sosi la pod, unde dete Dumnezeu o ploaie mare și o răceală de clănțănea dinții în gură la oameni, și se făcu un noroci de se-nomolea cine umbla pe cîmp. Apoi

dete un soare cald şi un vîntişor de sbici cărarea oleacă. Şi aşa plini de noroi şi uzi pînă la piele, ajunseră unchieşii la un căpătîi de pod.

Fratele cel mic cît fu vremea rea de credeai că o să potopească Dumnezeu pămîntul, el şezuse la capătul podului de pîndă, ca să vază să nu treacă vrun călător, fără să-l găzduiască şi să nu-l cerceteze dacă are trebuinţă de ceva.

Iară după ce dete soarele, se dete şi el niţel şi adormi. Soţia lui se pusese la celălalt cap de pod şi pîndea şi ea acolo.

Cum ajunseră unchieşii şi-l văzu pe el dormind, trecu pe lîngă dînsul binişor şi înainta spre a trece podul. Soţia lui îi văzu, şi îndată începu a striga la dînsul. El se pomeni în chiotele femeii şi odată sări drept în sus. Şi văzînd pe unchieşi, dete fuga la dînşii, se rugă de iertare că nu-i simţi cînd trecuse, îi luă, îi duse în casă, puse de le spălă ţoalele, îi îmbăie frumuşel şi le dete altă îmbrăcăminte uscată şi curată. Apoi le puse masa şi şezură cu toţii să mănînce.

Pe cînd se ospătau, unul din unchieşi deschise vorba:

— Nu te îngreuiezi, nepoate, cu atîta sîrguinţă ce-ţi dai cu primirea de oaspeţi?

— Apoi de, tătuţule, n-am de ce să mă îngreuiez. Tot ce vezi aici nu este al meu. În dar a venit, în dar dau şi eu. Şi apoi omul de omenie este dator să se ţie de cuvînt. Aşa m-am făgăduit să fac şi aşa voi face pînă ce voi putea. Urmînd astfel văz că darul lui Dumnezeu este în casa mea. Belşug şi berechet de voie. Şi călătorul nu se duce deşert de la noi.

— Dară, toate bune. Însă s-ar putea ca unii călători să se întinză a cere şi ce nu poţi să dai.

— Poate să ceară din tot ceea ce vede la noi cu ochii, căci, îţi mai spusei, nimic nu este al meu.

În vremea aceasta iată că vine în casă d-a buşele un copilaş grăsun şi frumuşel de-ţi rîdea ochii cînd te uitai la el. Acesta era copilaşul, întîiul lor născut.

Unchiaşul cu pricina, carele şi de astă dată se schimbase la faţă, fără să-l cunoască cineva, ori să bănuiască măcar că ar fi fost el care făcuse bine celor trei fraţi, zise:

— Nepoate, eu aşi pofti niţică friptură din copilul ăsta al vostru.

Cînd auziră una ca asta amîndoi soţii îşi aruncară ochii unul la altul, se întîlniră şi se umplură de lacrămi. Iară femeia zise:

Bărbate, să nu se zică de neştine că ce a poftit din casa noastră nu i s-a dat; ne-am făgăduit înaintea lui Dumnezeu să dăm tot pînă la cămaşe oaspeţilor noştri, să dăm şi trup din trupul nostru, pentru ca să nu rămîie jos cuvîntul ce-am dat şi să ne ruşineze Dumnezeu cînd ne va lua socoteala de faptele noastre, fie numele lui lăudat.

— Aşa eram să zic şi eu, femeie. Îmi pare bine că suntem gînd la gînd.

Unchiaşul se înduioşi, văzînd îngăduinţa lor, inima cea bună şi statornicia cugetelor lor de a mulţumi cu desăvîrşire pe oaspeţii ce priimesc spre a-i găzdui. El le zise:

— Văz că cuptorul vostru este destul de cald. Lăsaţi că mă duc eu să bag copilul să se frigă.

Şi fără a mai aştepta cuvînt din gura lor, se scoală de la masă unchiaşul, ia copilul, se duce cu dînsul şi, suflînd în cuptor, îl băgă acolo şi veni apoi la masă.

După ce mai trecu ce trecu, unchiaşul zise:

— Femeie, du-te de scoate copilul din cuptor.

Cînd se duse muma copilului cu inima zdrobită, dară cu gîndul că nu şi-a călcat cuvîntul dat lui Dumnezeu, se sperie ce văzu cînd trase capacul de la cuptor. Copilaşul ei era viu, nevătămat, cuptorul rece, şi o femeie care strălucea ca soarele îl mîngîia. Şi neputînd ţine ochii ţintă la cuptor, căci o orbise lucoarea, pe dibuite, îşi luă copilaşul în braţe mai frumos decît fusese mai-nainte şi îl aduse la masă. Înmărmuri şi bărbatu-său cînd îl văzu.

Tocmai se sculase unchieşii de la masă. Cel mai bătrîn le zise, după ce îşi luară toiegele în mînă şi erau gata de călătorie:

— Voi sunteţi oameni de omenie, vă uniţi în gînduri şi în cugete. V-aţi ţinut de vorbă, veţi fi fericiţi. Daţi, daţi mereu ca şi Cel de sus să vă dea necontenit. Rămîneţi cu bine!

Şi plecară. Pasămite erau Dumnezeu cu Sîntul Petru. Se uitară mult după dînşii cei doi soţi cu copilul în braţe, şi vedeau bine că unchieşii, deşi mergeau, dară nu atingeau pămîntul cîtuşi de cît. Şi aşa mergînd, odată veni un nor şi îi ridică pe amîndoi în slava cerului. Iară ei rămaseră şi se bucurară în pace de toate darurile ce priimiseră pentru milostenia lor.

UN DIAVOL, CA NEALŢII

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un cioban; şi el avea cîteva oiţe, ce agonisise după o slugărie de nu ştiu cîţi ani. Era, cum am zice, tocmai cînd să lege şi el gura pînzei.

De învărat, îşi învără el, biet, oiţele; dară dînd iarna peste dînsul, şi o iarnă grea, d-alea uscatele şi cu geruială mare, p-aci, p-aci era să o paţă. Nutreţul, ce bruma putuse şi el să adune, începu a se isprăvi; şi mai era mult pînă în primăvară; abia pusese mîna pe Bobotează. Hotărî dar să-şi mai scoaţă ale oiţe pe cîmp să mai ciupească ici, colea, ale firicele de iarbă uscată ce se mai putea găsi rămase.

Aşa îmi şi făcu. Cînd într-o zi, fiind cu oiţele pe cîmp, unde vede, măre, un lup cît toate zilele de mare, cu nişte ochi zgîiţi sclipind ca luceferii şi cu o limbă scoasă ce atîrna într-o parte, viind asupra lui ca un turbat, şi lihnit de foame.

Ciobanul, nici una, nici alta, începu a striga:

— Uite, mă! Lupu, mă! Uideo! O! Şiau, Grivei; pe el, Butufei! Uideo! Lupu, mă!

Lupul cum auzi aceste huiduieli grozave, o dată se opri, şi fiindcă văzu şi pe cioban arătîndu-i caţa lui cea groaznică, o luă la sănătoasa înapoi, şi p-aci ţi-e drumul.

Ciobanul, daca văzu că scăpă aşa ieftin, nu se mai luă după lup, ci îl lăsă în voia Domnului să se ducă nouă cu a brînzei.

Cînd, odată se pomenește lîngă dînsul cu un om, și de sub căciulă îi ieșea vîrfurile a două corniţe.

— Îţi mulţumesc, fîrtate, că m-ai scăpat de jigodia aia de lup, că era să mă sfîșie.

— Cum? După d-ta alerga lupul pe care îl huiduii?

— După mine.

— Dară d-ta unde erai, că eu nu te-am văzut? Eu am crezut că vine să se dea la bietele mele oiţe.

— D-ta nu m-ai văzut; dară lupul mă vedea și mă luase în goană. De nu erai d-ta, mă mînca lupul, căci stătusem de osteneală.

— Are haz lucrul ăsta.

— Are, da. Ce bine vrei să-ţi fac și eu pentru binele ce și tu mi-ai făcut?

— Ce bine să-mi faci, neiculiţă? Iaca, eu mă mulţumesc pe ce mi-a dat Dumnezeu, după munca mea, și atîta tot. Dară pare-mi-se că eşti Necuratul, cu corniţele alea pe cap.

— Zi-mi Necuratul, zi-mi drac, zi-mi cum vei pofti. Un lucru trebuie să știi. Îţi sunt datornicul tău cu viaţa. Cînd vei fi vrodată în vro mare nevoie, adu-ţi aminte că ai scos pe cineva din gura unui lup flămînd, l-ai mîntuit, și gîndește-te la mine, că într-o clipeală de ochi atunci și eu sunt la tine. Eu mă numesc fratele Amvrosie.

Zise și pieri ca o nălucă.

Păsămite diavolul ieșise din apă; căci la Bobotează, cînd moaie crucile în apă, toţi dracii ies din ape și rătăcesc pe cîmp, pînă ce trece sînţirea apelor. Și nimeni nu-i văd, afară de lupi, cari se iau după dînșii, și unde îi ajunge, acolo le și varsă maţele.

Ciobanul, biet, rămase ca năuc; se uita în toate părţile ca un zăpăuc; căci el știa că vorbește cu cineva pe care îl vedea, și acum deodată ia-l de unde nu e. Nu vedea împrejurul lui nici urmă de făptură omenească.

După ce fluieră de două, trei ori d-o așa minune și-și făcu o cruce mare, prinse a-și mîna oile către casă.

Nu spuse nimănui de astă întîmplare; căci îi era să n-ajungă de rîsul satului, care poate nu l-ar fi crezut.

Și fiindcă era om harnic, îi mergea treaba strună. Și mai trecu ce mai trecu și, găsind o creștină a lui Dumnezeu, se și însură. Vezi dumneata, ei se îngăduiau, și căsătoria le merse bine. După cîtăva vreme, dobîndiră și un copilaș.

Și așa, ducînd ei viaţă ticnită, deodată auzi că a intrat tătarii în ţară. Se băjănări satul unde trăiau ei, de nu mai

rămase nici pui de om într-însul. Ciobanul nu rămase nici el mai pe urmă. După ce-şi duse muierea, copilul şi tot avutul în munţi, se întoarse să vază ce mai hala-bala este prin sat.

Cînd, iată o ceată de tătari dete preste el, şi-l luară rob. Mult prăpăd făcură atunci tătarii în ţară: tăiau, jăfuiau, pîrjoleau şi jecmăneau, pînă ce prinseră de veste cei de la ţeft. Iară daca se porniră asupra lor oastea cea alcătuită numai de pui de romînaşi, care veneau, neiculiţă, ca zmeii, îi împrăştiară ca pe nişte lichele. Totuşi ciobanul rămase rob şi-l duseră la Crîm. Acolo îl puseră tătarii la fel de fel de slujbe grele. Mîncare îi dau pe sponci, iară chinuri şi bătăi de voie!

Bietul cioban răbda în piele, că n-avea încotro. Nădejdea lui era la Dumnezeu, ca doar şi-o face vreo minune cu dînsul să-l scape de robie.

Timpul trecea şi bietul cioban argăţea ca un rob, fără ca să i se mai îndulcească traiul. Muncea, biet, muncă jidovească şi repaos nu mai avea. După ce trecu vro cîţiva ani, într-una din zile îl prinse o jale, de să ferească Dumnezeu, gîndindu-se acasă, la nevastă şi la copilaş, şi la traiul său cel ticnit, şi-l podidi plînsul. El, pasămite, uitase că făcuse bine unui drac, şi că acesta îi făgăduise să-l scape de o mare belea.

El tot gîndindu-se la munca tinereţelor sale, la agoniseala lui, se gîndi, vezi bine, şi la necazurile şi greutăţile cu care îşi înmulţise turma de oi, şi atunci îşi aduse aminte şi de binele ce făcuse fratelui Amvrosie şi începu să rîză, şi zise:

— Ia te uită, mă, cum uitai eu? Dar unde o fi fratele Amvrosie acum?

N-apucă să-şi sfîrşească vorba şi odată se pomeni cu cineva lîngă dînsul, care îi zise:

— Te-ai gîndit la mine; eşti în necaz, am venit să te scap.

— Nu glumeşti?

— Nici glumă, nici nimic. Nu mă cunoşti?

— Ba te cunosc. Nu eşti tu acela care mi-ai spus că te-am scăpat din gura lupului? Cela cu corniţele ieşite din căciulă, căruia i-am zis că seamănă a drac?

— Tocmai acela. Ce vrei de la mine?

— Să mă scapi de la robie, daca poţi.

— Mai e vorbă? Pot, vezi bine; încalecă pe coada mea şi te ţine bine de mine, luîndu-mă în braţe pe dinapoi.

Şi îndată îşi ridică diavolul coada, iară ciobanul încălecă pe dînsa şi se ţinu bine, strîngînd pe dracul în braţe, de credeai că o să-l năbuşească.

Diavolul o dată se urcă cu dînsul pînă în slava cerului, apoi, cît ai zice „mei", se coborî cu dînsul pînă în fundul mării.

Se se prăpădească bietul cioban! Cînd ieşi din fundul mării, p-aci, p-aci era să-şi dea sufletul; căci mai, mai, îl înecase apa ceea sărată. Scutură din cap, îşi trase sufletul cu sete, dară de lăsat nu se lăsa de trupul diavolului.

— Ei, cum ţi s-a părut prin fundul mării? îl întrebă fratele Amvrosie.

— Cum să mi se pară? Eram ca pierdut.

— Tot aşa eram şi eu cînd m-ai scăpat din goana lupului. Tu m-ai scăpat pe mine de la moarte. Trebuia şi eu să fac ca să te scap pe tine de la moarte. Eu voi să-mi plătesc, pînă într-una, datoria.

— Bine, fie! Aidem acasă acum.

— Mai întîi să te ospătez.

Şi într-o clipă diavolul îl duse în nişte case gătite foarte frumos. Acolo descălică ciobanul.

Toate bune, toate frumoase. De un lucru nu se domirea ciobanul. Prea era arşiţă mare; şi întrebă pe drac, unde se aflau.

— La mine acasă, îi răspunse diavolul.

— Dară de ce este atîta zăduf?

— Vezi că această casă este aşezată tocmai, tocmai sub iad; atîta cusur are casa; dar încolo nu este aşa că este bună?

— Bine o fi; dară mai bine mi-ar fi să fiu la casa cui mă are. Răsuflu mai în voie pe lumea noastră cea albă. Aici parcă tot ceaţă şi negură este.

— Vei merge şi la casa ta; dară mai întîi să tragem o mîncare d-alea înfricoşatele.

Şi diavolul se-ntorcea numai într-un călcîi, alergînd în sus şi în jos, şi pregăti o masă împărătească. După ce pofti pe cioban, şi acesta se puse la masă, începu a aduce fel de fel de bucate.

Nu ştia bietul cioban din care să ia mai întîi, căci mirosul bucatelor îl apuca de nas. Privirile lui însă se opri mai cu seamă asupra tutulor felurilor de poame ce erau întinse pe masă. Luă şi el cu cumpăt din toate, zicînd:

— Da bine trăiți voi aci, mă, sub iad!

— D-apoi cum socotești tu, mă? Avem bilșug de toate. Un lucru ne cam aduce nemulțumire. Avem locașuri multe, precum vezi, însă ne lipsesc suflete. Ne punem noi și-n cap și-n coadă ca să înmulțim locuitorii, dar geaba, loc tot este mult.

— Așa o fi; ia mai spune-mi mie, ce drăcie mai este și asta ce văd la voi? Masa voastră este încărcată ca la domni și împărați; poame și bucate de voie; nu văz însă holde deloc; iară pomii, ce bruma zăresc pe ici, pe colea, par a fi uscați; nici tu frunză, nici tu muguri; numai niște crăci parc-ar fi pîrjolite.

— Nici n-avem trebuință noi d-alde astea. Și dacă vezi tu la noi atîta bilșug, el ne vine așa mură-n gură, cum îi ziceți voi. Mai toate pomenile ce le faceți voi pentru sufletele răposaților, ne vin nouă; căci cei ce le fac, nu le fac cu *toată inima*. *Ei de trufie le fac. Cu un gînd dă*, și cu zece le hulesc. Și apoi știi tu că fudulia este partea noastră, și cei stăpîniți de fudulie ai noștri sunt.

— Toate ca toate; dar știi tu, mă? Mi-e dor d-acasă.

— Tiu! Bată-te să te bată! Uitasem de una ca asta, cu întrebările tale. Tocmai e timpul să mergem; căci muierea ta, urîndu-i-se tot așteptîndu-te, și nemaînădăjduind să te vază întorcîndu-te, a găsit să se mărite și azi se face logodna.

— Aide mai iute, așa te rog!

— Aidem, că tocmai se înserează.

Și încălecînd pe coada diavolului, ca de la rînd, zbură dracul cu dînsul și se opri de marginea satului de unde era ciobanul.

*Cînd se văzu el în satul lui, ciobanul voi să se ducă în*tr-un suflet la colibă să-și vază nevasta și copilașul. Diavolul îl apucă de mînică și-l opri.

— O! o! stăi, că nu merge treaba așa, băiete.

— E, dar cum?

— Cine se pripește se pîrlește. Mai domol, mai domol, ia-te după mine și să nu zici nici cîrc! lasă că pui eu la cale toate după rînduială.

Tăcu ciobanul mîlcă, și se luă după diavol. Acesta merse *binișor, pîș! pîș! intră în celar și stătură acolo.*

După ce se logodi muierea ciobanului cu logodnicul său, se puseră la masă cu nașul și cu alde peținitorii. Cînd începură a se chefui, ciobanul, biet, nemaiputînd răbda, voi să intre la dînșii.

— O! O! stăi, că nu merge treaba așa, îi zise dracul, ținîndu-l de mînecă.

— Da nu vezi, mă, că s-au logodit, și acum s-au pus pe chef!

— Ba văz. Dară lasă că îi regulez eu.

Atunci dracul își vîrî coada între ei. Nașul uită că muierea ciobanului are să-i fie fină, și o ciupi cam pe furiș. Logodnicul băgă de seamă, se turbură de mînie, și unde mi-ți cîrpi o palmă nașului, de credeai că a venit de la ciuperci. Și din asta unde mi se încinse o zarvă și o gîlceavă, de nu le mai da nici dracul de căpătîi. Și unde mi se încăierară, și unde mi se încîlciră de păr, de socoteai că se făcură una cu pămîntul. Pîrcălabul satului veni numaidecît și-i duse pe amîndoi la gherlă.

Iară biata femeie a ciobanului începu a mi se boci și a se văicăra, de să-i plîngi de milă. Ea își aduse aminte de *traiul cel ticnic ce avusese cu ciobanul, și acum îl jălea că* nici pe dînsul nu-l mai are, nici pe cesta cu care se logodise.

— Acum e timpul să intri, zise diavolul către cioban.

Acesta nu așteptă să-i zică de două ori. Și intrînd în casă la nevastă-sa, cu dragoste și cu inimă veselă, îi dete bună-vremea.

Biata femeie a ciobanului, cum își văzu bărbățelul dinainte, nu mai putu de bucurie, și da mărire lui Dumnezeu că a învrednicit-o să ajungă a-l mai îmbrățișa o dată.

Ciobanul își luă copilașul în brațe și ochii îi lăcrămară de veselie.

Și fiind masa pusă, se așezară și chefuiră, cu drac cu *tot, pînă despre ziuă. Cînd fu către cîntatul cocoșilor,* dracul se sculă de la masă și zise:

— Eu mă duc acum, căci mă strînge în chingi. Nu mai pot să rămîi. Să știi că m-am plătit de datorie. Să ne vedem sănătoși.

— Ba să te duci în smîrcurile mărilor! îi răspunse ciobanul.

Și rămîind singură această pereche credincioasă și dornică, trăiră o viață îngăduitoare și liniștită pînă la adînci bătrînețe.

IOVIŢĂ, FĂT-FRUMOS

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat şi o împărătească. Ei n-avuse parte de cele trei fiice ale lor, căci li le răpise nişte zmei. Nu se poate spune mîhnirea ce avu acest împărat cînd auzi de prăpădul copilelor sale. Ridică oaste mare şi purcese să bată pe zmei, ca să-şi ia fetele înapoi. Iară dacă ajunse pînă la marginea ţărei sale, chip nu era să înceapă bătălia, căci îi despărţea o apă mare. Puse, deci, să se facă un pod peste acea gîrlă. Lucră trei ierne şi trei vere, dară podul să se aşeze ba! Căci ceea ce se lucra ziua, noaptea venea dracii de zmei şi stricau tot. Ce să facă bietul împărat, căci i se frigea inima după copilele sale? Puse să se strige prin toată ţara că cine se va găsi să descopere pe nelegiuiţii carii îi tot stricau podul şi chipul cu care va putea să-l înfiinţeze va dobîndi daruri împărăteşti. Nimeni nu se bizuia la aşa ceva. Făgăduiala împăratului se mai mări; dară cine să se însarcine cu slujba nu se găsi.

Iară o babă chioară, şchioapă şi gîrbovă veni şi se arătă împăratului, zicînd:

— Mărite împărate, să-ţi ţie Dumnezeu zilele şi să-ţi fie faţa curată şi luminată! Tot mi-este mie viaţa o povară, mă voi duce să ispitesc şi să descopăr ceea ce măria-voastră doreşte să ştie.

— Daca vei izbuti, îi răspunse împăratul, cinste împărătească vei avea şi daruri care să te scape de nevoi şi de ticăloşia ce a căzut pe capul tău.

— Voi face pe dracul în patru, numai să-mi izbîndesc bărbăţelul pe care mi l-a răpus aceşti cîrcotaşi de zmei, încă din tinereţe, şi ce o vrea Dumnezeu cu mine.

— Du-mi-te cu bine, îi mai zise împăratul, şi Dumnezeu fie-ţi în ajutor!

Rîse împăratul de semeţia babei. El nu credea să facă ea vro ispravă, mai cu seamă că atîţi viteji nu se încumese a-i face această slujbă.

Baba, şiontîc-şiontîc, se duse şi, pe furiş, se acunse într-o scorbură de copaci ce era p-acolo pîm prejur, pe unde ajunsese oastea împăratului de aşezase cîteva bîrne.

Cu moarte în sîn şi sufletul ţiindu-i-se numai într-un firicel de aţă, ea sta acolo şi tremura ca varga. Tot aşteptînd, frica ei creştea. Îi tîcîia inima de parcă sta să-i sară din piept. Şi la atîta ajunsese, încît îşi blestema ceasul cînd se semeţise a veni aci. Ar fi voit să fugă. Dară acum altă nevoie o pironi pe loc. Îi era frică să nu dea peste dînsa zmeii, căci o făcea una cu pămîntul.

Cînd, ce să vezi dumneata? Unde auzi, măre, un urlet, o vîjietură şi un chiloman de glasuri, de îngheţa sîngele în om. Ea se făcu mitiitică într-un unghi şi lua aminte la toate mişcările şi vorbele zmeilor, căci zmeii erau care făceau acel zgomot drăcesc.

Dărîmară tot. Nu mai rămase nici un lemnişor în picioare. Apoi se adunară la sfat. Şi rîseră cu nişte hohote îngrozitoare, de ţi se ridica perii pe trup, şi-şi bătură joc de osteneala împăratului şi de neizbînda lui. Ziseră unii unele, alţii altele, iară un drăcos de zmeu tînăr şi fără doxă la cap, muşcîndu-l şarpele de inimă, se scăpă şi el de spuse:

— Hei, măi fraţilor, zise către unul d-ai lor. Bine a zis cine a zis că pînă n-o arunca împăratul vrăjmaşul nostru năvodul să prinză mreana de aur, să o gătească şi să o dea neveste-sei, împărătesei, să o mănînce, nici că am gîndul tatei că va putea întinde podul peste apa asta şi să vie să ne bată.

— Ia taci, măi tontule şi flecarule, ce tot stai tu de vorbeşti; mare lichea ai mai fost, gură de cîrpă ce eşti! îi răspunse acela către care se îndreptase cu vorba şi răstindu-se la dînsul: Dară de va fi cineva prim prejur care să te audă şi să te crează că o fi aşa, ce ne facem noi?

— Dară cine cutează să se apropie de lucrul nostru? răspunse altul. Lasă băiatul în pace.

Şi ce e dreptul, nu ştiu cine ar fi putut să meargă la dînşii şi să se întoarcă teafăr! căci ei cînd vorbeau, hauiau văile şi codrii. Toţi vorbeau deodată, cu nişte răcnete şi bolborosituri de-ţi lua auzul.

Biata babă, nu mai rămăsese inimă într-însa. P-aci, p-aci era să se ducă dracului de pomană. Atîta frică ce păţi ea în noaptea aia nu păţise de cînd o făcuse mă-sa.

În revărsat de zi, zmeii se duseră de unde veniseră. Baba sta ghemuită şi nu-i mai venea să iasă de unde se ascunsese. I se tot părea că vede zmeii sfădindu-se între dînşii. O apucase vedeniile, sărmana de ea, de frică. Chiar după ce-şi veni în fire, i se tot nălucea zmei, certuri şi cîte nagode toate. În cele mai de pe urmă, îşi luă inima în dinţi şi ieşi din scorbură. N-apuca să facă un pas şi se uita în toate părţile, nu care cumva să o vază zmeii şi să o facă chisăliţă, una cu pămîntul.

Şi iarăşi, şiontîc-şiontîc, veni pînă la împăratul scăpînd cu faţă curată. Spuse împăratului ce văzu şi ce auzi. Împăratul îi dete avuţii şi o puse în cinste împărătească. Apoi, adunînd pe toţi năvodarii cei mai iscusiţi din ţară, îi puse să dea cu năvodul. Cum aruncară năvodul, pare că fu un făcut, pescuiră numaidecît mreana cea de aur.

Luînd împăratul mreana, o gătì însuşi cu mîinile lui şi o dete împărătesei, soţia lui, ca s-o mănînce. Aceasta, cum o mîncă, simţi îndată a fi luat în pîntece. Mare le fu mirarea cînd văzură o astfel de minune. Atunci împăratul amînă bătălia şi se întoarse acasă.

După nouă luni, unde îmi născu împărăteasa un prunc ca un grăsun şi îi dete nume de Ioviţă, Făt-Frumos.

Din rămăşiţele de la masa împărătesei apucase de mîncă şi o căţea, şi fătă şi ea trei căţeluşi, unul mai frumos decît altul.

Creştea fiul împăratului într-un an cît creştea alţii în trei. După ce se mai mări, îl puse la învăţătură şi numaidecît întrecu pre toţi procopsiţii din împărăţie; iară de viteaz era vai de lume! Cine putea să-i stea lui împotrivă? Cine să se puie cu dînsul? Nimeni nu i se putea asemăna.

Cînd se făcu de şasesprezece ani, întrebă el într-o zi pe mumă-sa de a mai avut fraţi.

Mumă-sa îi spuse că a mai avut trei surori, dară că le răpise zmeii.

Cînd auzi el de una ca asta, se făcu leu paraleu, şi spuse că se duce să le scape de la robie.

În deșert se împotrivi mă-sa ca să nu plece, căci îl va prăpădi zmeii, el fiind încă copilandru și zmeii voinici încercați. În deșert rugăciuni, în deșert îi spuseră că mai era timp, căci nu vru să știe de nimic, ci se pregăti de plecare.

Daca văzură și văzură că este peste poate de a-l opri din drum, tată-său și mumă-sa îi dară bani de cheltuială și haine de primeneală și îl lăsară să meargă unde l-o trage pe el ața; iară dînsul își luă cîinii fătați de cățeaua ce mîncase din rămășițurile ce căzuse din masa împărătesei și plecă.

Plînse tată-său, se tîngui mumă-sa cînd plecă el. Dară dînsul pare că nu-i vedea, nu-i auzea. Dete pinteni calului și pieri ca o nălucă din ochii părinților lui.

Merse, merse, merse, și iară merse. Merse mai multe zile, zi de vară pînă în seară, pînă ce ajunse la soru-sa cea mare. El mergea ca pe ciripie. Intră drept în curtea zmeului, unde întîlni pe soru-sa, și o întrebă unde este zmeul.

Soru-sa, cum îl văzu, prinse milă de el. Îl cunoscu după port că este om din împărăția tatălui său, și apoi parcă îi zicea inima ceva. Vezi că, măre, sîngele apă nu se face. Pînă a nu întreba de părinți, ea îi zise speriată:

— Fugi, fugi mai iute, vai de mine, și te ascunde undeva, să nu dea zmeul peste tine, că se face prăpăd mare.

— Au doară de florile mărului socotești că am venit eu p-aici? Unde este el acum?

— S-a dus d-azi-dimineață la vînătoare și acum îl aștept cu masa pusă.

N-apucă să sfîrșească bine vorbele și se auzi un șuierat și un tropot de cal. Venea, măre, spurcatul de zmeu ca un balaur turbat.

În pragul porții îl întîmpină și Ioviță. Cum îl văzu zmeul, îl cunoscu și păli. Se vede că știa el ce știa. Și cum sta Ioviță țanțoș și înfipt, zmeul pricepu că nu mai era loc de joc. Atunci îi zise:

— Cum vrei, Ioviță Făt-Frumos să ne batem? În săbii să ne tăiem, în arcuri să ne săgetăm, în suliți să ne împungem, ori în luptă să ne luptăm?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă și mai sîntă, răspunse Ioviță.

Se apucară la luptă. Și se luptară, și se luptară, de socoteai că o să se cufunde pămîntul sub dînșii. Cînd aducea zmeul pe Ioviță, cînd Ioviță aducea pe zmeu, și nu se puteau dovedi.

Așa se luptară pînă către amurgul serii. Văzînd Ioviță că timpul trece, și ca să nu-i fie munca deșartă, unde își adună toate puterile, strînse pe zmeu, neiculiță, de-i ieși limba din gură și, aducîndu-l odată valvîrtej și trîntindu-l, mi ți-l răpuse ca pe el. Apoi îi reteză capul.

Așa făcu și cu ceilalți doi zmei, la care se aflau celelalte două surori ale lui.

După ce își izbîndi asupra răpitorilor surorilor sale, Ioviță le adună la un loc și le spuse că el este fratele lor. Atunci să fi văzut bucurie pe dînșii. Nu se mai săturau întrebîndu-l despre ce mai este pe acasă pe la dînșii, despre părinți și despre tot ce voiau ele să știe.

Surorile lui Ioviță îi spuseră că mai-nainte de acolo trăia Calonfir, împăratul florilor, care avea o soră frumoasă, cuminte și bună, încît s-o pui la rană și să se vindece.

Ioviță purcese spre Calonfir, împăratul florilor, și, trecînd prin cîmpia cu sulfină, ajunse la dînsul, pe care îl găsi adormit sub un pom verde, stufos și umbros, culcat pe pajiștea moale ca puful. Cum îl văzu, se culcă lîngă dînsul. Deșteptîndu-se Calonfir și văzînd pe Ioviță culcat lîngă dînsul, carele se făcea că doarme, odată sări în sus și scoase paloșul. Cînd voi să-l taie, se gîndi și-și zise: „Ce eram să fac? Daca omul acesta avea vrun gînd rău asupră-mi, el mă răpunea, cum mă găsise adormit. Bine că nu-mi încărcai sufletul cu un păcat".

Deșteptîndu-se Ioviță, se împrieteni cu Calonfir și mergeau amîndoi adesea la vînătoare. Însă de cîte ori trecea pe lîngă un copaci mare, Calonfir se ofilea și se întrista. Într-o zi întrebă Ioviță pe Calonfir:

— Ce-ți este, frate, de te întristezi și te ofilești cînd treci pe lîngă copaciul acesta?

— Cînd o fi să-ți povestesc ceea ce mă întrebi tu, vericule, cată să-mi pregătesc toate de moarte, și apoi să-ți spui, răspunse Calonfir.

— Dară pentru ce să mori? îl mai întrebă Ioviță. Au doară ți-este viața în mîna cuiva?

— Așa, răspunse Calonfir.

— Măi, caută-ți treaba, nu mai crede și tu toate iresurile! Spune-mi numai, și lasă pe mine.

Calonfir se încumese și îi spuse istoria cu copaciul, cum mersese la vînat, ce făcu apoi și ce păți.

Atunci Ioviță Făt-Frumos încordă arcul, își luă cîinii și porni și el la vînat, făcînd ceea ce auzise că făcuse și

Calonfir. Ca și dînsul, el săgetă două turturele și le puse să se frigă pe jaratecul de la două cară cu lemne. Pe cînd le frigea, auzi, ca și Calonfir, o gură care îi grăi:

— Ioviță[1] leagă-ți căței, leagă-ți boldeii, cu firul de păr ce-ți dau eu, ca să mă apropii să mă încălzesc la focul tău, căci mult mi-e frig; îmi clănțănesc dinții de mi-am mușcat limba.

— Vino și te încălzește, îi răspunse Ioviță, oricine vei fi tu. La focul meu se poate încălzi, fără teamă, oricine, numai să fie om de omenie.

Ca și la Calonfir se dete Scorpia jos, căci o scorpie era aceea ce vorbea, însă Ioviță fusese atît de înțelept de nu-și legă cîinii, cum făcuse Calonfir. Dîndu-se Scorpia jos, se apropie de foc și se dete să-i mănînce friptura. Atunci Ioviță îi zise:

— Fugi d-acolo, dihanie urîtă, nu te întinde la friptură, că te plesnesc cu dînsa peste ochi. Este destul loc unde să te încălzești.

Ea nu ascultă. El o izbi cu friptura. Atunci ea sărind să-i soarbă inima, cum făcuse lui Calonfir, Ioviță asmuți cîinii, cari săriră pe dînsa.

Scorpia credea că Ioviță își legase cîinii cu firul de păr ce-i dase ea, și strigă:

— Păr, perișorul meu, să mi-i legi, să mi-i fereci, gurile să li le încleștezi.

Cîinii, nici una, nici alta, o înhățară bine și o ținură în loc.

Atunci, Ioviță îi zise:

— Dacă voiești să-ți scapi zilele, dă-mi inima lui Calonfir.

— Nu este la mine, răspunse ea, ci la soru-mea, preste nouă mări, preste nouă țări.

— Strig-o să vie și să o aducă, căci, de nu, zic să te mănînce cîinii de vie.

Văzînd Scorpia că n-are încotro cîrmi și că nu este scăpare, o strigă. Să fi văzut, mare nenișorule, cum mai venea spurcata de soră a Scorpiei cu o falcă în cer și cu una în pămînt, de te prindea răcori de frică. Ioviță îi zise să vie mai încet și să se facă mai mică, că, de unde nu, tocmai în inimă o săgetează, și-și întinse arcul. Ea se făcu mică ca o vrabie și strigă că inima lui Calonfir nu este la dînsa.

[1] În textul de bază: *Calonfir*.

Atunci Ioviță zise Scorpiei să spuie soru-sei să vie mai aproape să-i grăiască la ureche, căci nu prea aude. Sora Scorpiei crezu și se apropie. Ioviță asmuți un cîine, care puse gheara pe dînsa și o înhățâ cu colții.

— Spune-mi, fiară spurcată, unde este inima lui Calonfir?

— Aoleo! îți spui, îți spui, numai zi cîinelui să mă mai slăbească.

— Spune întîi și apoi te voi scăpa.

— Inima lui Calonfir, zise ea, este la frate-meu, preste nouă mări, preste nouă țări. Nu se poate lua decît omorîndu-l pe dînsul. Și atunci, despicîndu-l, vei găsi în el un iepure, în iepure o turturică, în turturică o cutioară și în cutioară inima lui Calonfir.

Cum auzi așa, Ioviță porunci cîinilor și le omorî pe amîndouă. Le scoase apoi inimile, le fripse și le dete cîinilor să le mănînce.

Acum trebuia să aducă și inima lui Calonfir. Încălecă dară, și se duse, se duse, iute ca năluca, și fără a da măcar ochii în gene, trei săptămîni, pînă ce ajunse la fratele scorpiilor.

Cum îl văzu, îl chemă la luptă. Fratele scorpiilor era cam budulac, căci purta într-însul o greutate ce nu-l lăsa să fie sprinten. Îl dovedi lesne și, răpuindu-l, îl și omorî. Apoi, spintecîndu-l, apucă iepurele de ureche și-l spintecă și pe dînsul. Scoțînd dintr-însul turturica, puse mîna și pe ea; o tăie și găsi cutioara pe care o luă și se întoarse într-un suflet la Calonfir. Și deschizînd cutia, scoase inima și o dete stăpînului a cui era. Nu mai putea de bucurie Calonfir cînd se văzu iarăși cu inimă. Sărea, rîdea, juca.

Iară daca văzu bucuria lui Calonfir și pe dînsul om ca toți oamenii, Ioviță Făt-Frumos îi ceru de soție pe soru-sa. Calonfir zise că nu atîrnă de la dînsul aceasta, ci de la dînsa. El voiește bucuros să aibă un așa frate ca Ioviță.

Mergînd amîndoi la sora lui Calonfir, fratele său o întrebă:

— Îți place ție, surioară, flăcăul ce ți-am ales de bărbat?

— Daca zici tu că este bun, frățiorul meu, n-am nici un cuvînt să mă împotrivesc la hotărîrile tale.

Ce femeie era aceea care să nu-i placă un așa român verde, Făt-Frumos și drăgăstos?

Se învoiră și o luă. Sora lui Calonfir învață pe Iovița să ceară de la frate-său biciul lui cel năzdrăvan.

Calonfir, cam cu greu, dară pentru dragostea lui Iovița și surorei lui priimi cererea și i-o și împlini. El zise:

— Mi-ai dat viața, frate să-mi fii pînă la moarte, și biciul acesta să ne fie mijlocitor al dragostei noastre.

Plînseră ei cu lacrămi fierbinți cînd se despărțiră. Iovița, luînd pe sora lui Calonfir și biciul, se întoarse pe la surorile sale și, trosnind asupra caselor fiecăruia din zmeii ce răpiseră pe surorile lui Iovița, se făcură niște mere.

Cu surori, cu soție, cu mere cu tot, se întoarse la tatăsău și la mumă-sa.

Cînd auziră părinții că fiul lor se întoarce cu o așa izbîndă mare, îi ieșiră înainte cu toți boierii cei mari, cu ostași și cu poporani, deteră în trîmbițe, și în surle, și în buciume cînd îi văzură. Iară cînd se întîmpinară, împăratul și împărăteasa își îmbrățișară copiii și nurora și merseră cu toții la palaturile împărătești.

Iovița plesnind din bici asupra merelor ce aveau surorile, o dată se făcură alte trei palaturi alături cu palaturile părintești.

Nu mai trecu mult și Iovița unde mi-ți trînti un pui de nuntă, și ținură veseliile trei zile și trei nopți în toată împărăția.

Iară eu încălecai etc.

DIN PERIODICE

FIUL VÎNĂTORULUI

(Basm din Muntenia)

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un vînător foarte meșter. El își pusese de gînd a scoate din fiul său un vînător de să se ducă vestea; dară n-avu parte să-și împlinească pofta inimei, căci muri, rămîind fiu-său mic.

După ce se făcu mai măricel fiul vînătorului, mumă-sa îl dete la carte și la fel de fel de meșteșuguri; toată lumea se mira de istețimea lui; dară el, crescînd, era nemulțumit, fiindcă n-avea triște. Într-o zi se duse la moașă-sa și se plînse, zicînd:

— Moșică dragă, iată m-am făcut mare, m-a dat mama la toate meșteșugurile, lucrez din zi pînă în noapte; pentru aceasta și lumea mă omenește, văzîndu-mi hărnicia; dară eu nu pot să leg două într-un tei. M-am luat de gînduri. Muncesc cît zece, însă norocul se ține după mine ca pulberea după cîni.

— Nu te deznădăjdui, dragul moașei, îi zise bătrîna; ai încă timp, lucrează ca și pînă acum, și nu te va lăsa Dumnezeu să piei; stăruiește întru a fi om cinstit și harnic și odată, odată trebuie să-și spargă dracul opincele.

— Bine zici dumneata, moșică, și nici eu n-am cugetat altfel vreodată, dară mi-e ciudă cînd văz atîția trîntori ajunși și trăind în largul lor.

— Niciodată, dragul moașei, să nu rîmnești la al altuia ci totdauna să te mulțumești pe ceea ce ai, căci știe Dumnezeu ce face.

— Un lucru am să te întreb, dragă moșică, mai zise fiul vînătorului, și te rog cu cerul, cu pămîntul să-mi spui drept.

— Bucuros, fătul meu, numai să-l știu.

— Ce meșteșug a avut tatăl meu?

— Tată-tău, dragul moșicăi, a fost vînător, și încă o dată vînător. Nu era ziulică lăsată de la Dumnezeu în care el să se ducă la vînătoare și să se întoarcă cu mîinile goale. Avea mare noroc la vînat. Cîte lighioane sălbatice care făcea rău omenirei n-a stîrpit el de pe fața pămîntului! Dară și multe păsărele a ucis, de care ți-era mai mare jalea cînd te uitai la dînsele, aduse acasă. Daca trăia el, pusese de gînd a face din tine un vînător fără seamăn.

— Acum, moșică, să-mi mai spui un lucru. De ce mama nu vrea să-mi spuie d-alde astea, cînd o întreb?

— Fiindcă, dragul meu, meșteșugul ăsta este foarte primejdios. De cîte ori n-a plîns mă-ta zile întregi, căci nu știa de căpătîiul tatălui tău, cînd se ducea și zăbovea prin păduri după vînat? De cîte ori nu era cu inima sărită, cînd auzea că lighioanele sălbatice au mîncat pe cîte un vînător! Da, asta este pricina de nu voiește să-ți spuie. Mă-ta te iubește ca pe ochii ei din cap și nu voiește nici în ruptul capului să te vază și pe tine supus la toate relele vînătoriei.

— Așa o fi, moșică. Dară de unde știe cineva că mie nu mi-o fi scris în frunte să fiu vînător? Vezi dumneata, la munca care muncesc eu, și să nu văz nici un folos, trebuie să fie ceva!

— Mai știi, păcatele! răspunse bătrîna cu mirare; după cele ce spui tu, pare că ai dreptate; și apoi mie, mai-mai îmi vine să crez că așa este.

— Daca este așa și ai milă de tinerețele mele, spune-mi, moșică dragă, unde sunt armele tatălui meu?

— Nu știe moșica, drăguță, că ți-ar spune.

— Învață-mă dară ce să fac și cum să dreg ca să aflu.

— Numai mumă-ta știe de căpătîiu armelor tătîne-tău Ea de bunăvoie nu ți le va da. Trebuie silită. Pentru aceasta, să te faci că ești bolnav și că răsari din somn. Cînd te va întreba ce ai de răsari, tu să zici că ai visat că te vei face sănătos daca îți va da mă-ta să sugi pe sub talpa casei. Ea, fiindcă te iubește foarte, o să te asculte; și cînd va băga

țîța, să lași talpa peste ea, căci atunci, de durere, îți va spune tot.

Cum auzi, fiul vînătorului se duse acasă, făcu precum îl învățase moașă-sa, și află tot ce voi să știe.

Nu se poate spune bucuria ce avu cînd găsi armele tatălui său. Le luă, le curăță, dară nu-i venea îndemnă să umble cu ele. După ce se înarmă bine și se găti de vînat, se arată mume-sei și-i zise:

— Rămîi sănătoasă, mamă, și să te găsesc cu bine.

— Mergi în mila Domnului, răspunse mumă-sa, daca te trage inima să calci în urmele tătîne-tău. Însă un lucru am să-ți spui, și tu să asculți, puiul mamei. Uite, în toate părțile să te duci după vînat, numai în pădurea fildeșilor nu, căci nu va fi bine de tine.

El plecă, hotărît în sine a asculta sfaturile mume-sei. Pe drum, el cugeta ca de ce fel de vînat să se agațe. „De voi vîna, își zicea el, păsărele mititele: privighetori, pitulice, scatii, stigleți, lasă că nu va fi mare mană de cîștigul meu, dară pădurile și codrii vor rămînea mute, freamătul frunzelor tinere de primăvara va ajunge să n-aibă cu cine să se îngîne, și călătorul cu inima friptă de focul dragostei nu mai avea unde să vie să-și aline durerile. Lipsă de un așa vînat, prin care să fac rău altora și prin care să nu se poată cunoaște vitejia unui român verde! De voi vîna iarăși turturele, mierlițe, prepelițe și potîrnichi, iarăși nu va fi treabă mare, căci livezile înflorite și pîrîiașele vor tînji din lipsa lor. Deci nu-mi voi pune mintea cu niște pasări cari fac pe cei îndrăgostiți să le fie dulce viața, cînd, șezînd pe marginea unei gîrlițe cu malurile smălțuite de floricele, ascultă șoaptele undelor, cari din cînd în cînd sunt amuțite de giugiulitul acestor gingașe păsări. Și fiindcă sunt plecat pentru vînat, voi vîna dară fiare sălbatice cari fac tuturor rău, și prin aceasta chiar se va vedea voinicia unui român."

Astfel cugetînd și mergînd, se trezi, fără să știe cum, tocmai în pădurea fildeșilor.

Aci daca ajunse, vînă pe cel dintîi fildeș ce întîlni. Îi luă pielea și colții și plecă.

Întorcîndu-se, se întîlni în drum cu boierul cel mai credincios al împăratului, carele îl întrebă:

— Ce fel de piele este aia, prietene?

— Piele de aspidă, îi răspunse fiul vînătorului cam peste picior.

— Nu mi-o vinzi mie?

— Măcar zece pungi de bani să-mi dai, nu ți-o vînd.

— Zece îți dau, răspunse boierul.

— Măcar o sută să-mi dai, nu ți-o vînd.

— O sută îți dau.

Apoi, daca văzu și văzu că nu voiește să i-o vînză, îi zise:

— Fiule al vînătorului, o să te căiești de ceea ce faci.

Dară fiul vînătorului își cătă de cale, nu voi să știe de nimic, și astfel ajunse acasă.

Mumă-sa se spăimîntă cînd îl văzu cu pielea și cu colții de fildeș. Iară el spuse mă-sei cum se trezi în pădurea fildeșilor fără să voiască și cum ucise pe cel întîi fildeș ce întîlni.

După cîteva zile, fiul vînătorului fu chemat la palat și împăratul îi zise:

— Am auzit, fiu al vînătorului, că tu te-ai fi lăudat că poți să-mi aduci oase de fildeș cît să-mi clădești un palat și piei de aspidă cît să ajungă să-l învălești.

— Luminate împărate, răspunse fiul vînătorului, să-ți fie fața cinstită. Cine m-a pîrît la măria-ta nu m-a pîrît ca să mă crească, ci m-a pîrît ca să mă prăpădească. Ci cu vrerea lui Dumnezeu mîine îți aduc răspunsul.

Se duce deci la moașă-sa, îi spuse toată șiretenia pricinei, cum adecă fusese la vînat, cum se întîlnise cu credincerul împăratului, ce vorbise cu el, și în cele din urmă porunca împăratului, după pîra boierului ce-i purta sîmbetele.

Moașă-sa îl povățui ce trebuia să facă, apoi îi zise:

— Pasă cu Dumnezeu, dragul moșicăi, și fii bărbat.

A doua zi, românașul nostru se înfățișa înaintea împăratului.

— Luminate împărate, zise el, se poate să se facă voia măriei tale, numai să-mi dai mînă de ajutor.

— Orice vei cere, să se îndeplinească, zise împăratul.

— Ca să pot izbuti, răspunse fiul vînătorului, să duc la capăt bun porunca ce mi-ai dat, să trimiți oameni d-ai măriei-tale să stîrpească balta din pădurea fildeșilor, apoi să-mi dai o mie de buți cu vin și o sută cu rachiu.

— Cererea ta este ascultată, zise împăratul.

Apoi se dete porunci peste porunci la ostașii și slujitorii împărătești să asculte pe fiul vînătorului în tot ce le va

zice el, ca să poată săvîrşi treaba cu care l-a însărcinat împăratul.

Balta se stîrpi, şi în locul apei el turnă vinul din cele o mie de buţi şi rachiul ce se adusese; apoi trimise pe oameni la ale lor.

Fildeşii viind la adăpătoare şi văzînd că în loc de apă este altceva, se întoarseră; apoi răbdară o zi, răbdară două, mai veniră, şi, daca văzură că apa nu se schimbă, şi cum erau şi fripţi de sete, băură cu nesaţ şi toţi căzură morţi.

Atunci fiul vînătorului se puse de-i jupui, curăţă carnea de pre oase şi le aduse împăratului, carele îi dete un pumn de galbeni, şi plecă la casa mume-sei cu inima plină de bucurie.

După cîteva zile, împăratul iarăşi îl chemă şi-i zise:

— Fiule al vînătorului, mi s-a spus de un oarecine că tu te-ai fi lăudat că poţi să aduci meşteri de la Nedeia Cetate, să-mi zideşti un palat cum nu s-a mai văzut pînă acum, cu oasele astea de fildeş, şi să-l învăleşti cu pieile de aspidă ce mi-ai adus.

— Eu, preamărite împărate, răspunse fiul vînătorului, nici că mi-a trecut prin minte una ca aceasta. Dar, cu vrerea lui Dumnezeu, crez că voi putea arăta celor pîrîtori ce poate românul cînd voieşte şi cînd are nădejde la Cel-de-sus. Mîine îţi voi aduce răspunsul.

După ce află de la moaşă-sa ce trebuie să facă ca să împlinească porunca împărătească, se întoarse a doua zi la împăratul şi zise:

— Preamărite împărate, ca să mă pot închina cu slujba ce mi-ai dat măria-ta, am trebuinţă de mila măriei-tale.

— Cere şi vei avea, răspunse împăratul.

— Să-mi dai, zise fiul vînătorului, o sută de corăbii cu sare.

— Să ţi se împlinească cererea, porunci împăratul.

Luînd cele o sută de corăbii pline cu sare, fiul vînătorului plecă cu dînsele pe mare.

Acum nu-i mai părea rău de slujba ce-i dase împăratul. Bucuria lui era fără margini cînd se văzu pe mare, lucru ce nu mai văzuse de cînd îl făcuse mă-sa. Lui îi plăcea prea mult să se uite la corăbiele care mergeau la rînd, ca cocorii. Sălta de veselie cînd vedea dimineaţa că soarele, ieşind din poartea raiului, se îmbăia în mare mai întîi şi apoi îşi făcea călătoria pe cer. Cînd vedea razele cele fo-

coase ale soarelui că ies din apele mărilor, el se mira cum de nu clocotesc apele.

Seara încă, cînd luna se gătea și se oglindea în apele mărilor, el se pierdea în fel de fel de cugete și nu-și putea da seamă de ce lumina lunei era așa de searbădă și de ce apa părea ca o gheață lucie.

Îi plăcea iarăși să se uite noaptea la stele și ar fi voit să știe care este steaua împăratului cutare sau a cutăruia boier; îi părea rău însă cînd vedea cîte vro stea că cade, fiindcă știa că atunci trebuie să fi murit acela a cărui stea cădea.

Și stînd astfel pe gînduri, legănat de valurile apelor, adormea.

Acestea și altele, despre care nici prin gînd nu-i plesnea pînă ce nu călătorise pe mare, îl făcea să se silească a sfîrși slujba cît se poate mai bine.

După o călătorie lungă foarte, ajunse la Nedeia cetate.

Această cetate era vestită pentru meșterii ei care învățase meșteșugul de la zîne, și nu putea nimeni să intre acolo.

Fiul vînătorului, daca ajunse, se coborî la uscat și voi să intre în cetate; dară la porți îl opriră ostașii. Atunci el le zise:

— Duceți-vă de spuneți împăratului vostru că am venit cu o sută de corăbii cu sare.

N-apucă să sfîrșească bine vorba, și să te ții, pîrleo! Soldații într-un suflet alergară și spuseră împăratului cele ce auziră.

La ei acolo se sfîrșise sarea și era o lipsă de sare de să ferească Dumnezeu.

Cum auzi împăratul acestea, porunci să-l aducă înaintea lui. După ce veni, îi zise:

— Omule, Dumnezeu te trimite cu sarea asta?

— Eu, luminate împărate, răspunse fiul vînătorului, am auzit că aveți lipsă de sare, și am venit să fac o mare înlesnire celor întrebuințați.

— Cere de la mine cît vei pofti și îți voi da, numai să ne vinzi nouă sarea și să nu te duci cu dînsa într-altă parte.

— Eu, mărite împărate, sarea n-o dau pe bani. Voi să fac schimb. O dau pe meșteri zidari cari să-mi facă un palat cum voi voi eu.

— Dorința ta se va împlini, măcar că pînă acum nimini n-a putut să izbutească nu a lua oameni cu sine d-ai împărăției mele, dară nici să calce pe tărîmurile stăpînirii mele!

Apoi puse împăratul pristavi cari să spuie la lume că porunca împărătească este să se adune toți meșterii zidari. Daca se adunară, alese din ei fiul vînătorului vro două sute de meșteri, tot pe sprînceană, știi! și dete toată sarea împăratului, primind de la acesta și mulțumiri.

Cînd se întoarse la corăbii, fiul vînătorului se miră cînd văzu că era o mulțime de ostași. El întrebă pe unul din ei:

— Pentru ce sunt adunați atîți ostași aci?

— Păzim, i se răspunse, ca să nu plece corăbiile înapoi fără să ne dea sarea. Pe bani, pe schimb, pe orice, sarea trebuie să rămîie aci, căci ne prăpădim.

După ce descărcă sarea, se puse în corabie fiul vînătorului cu cei două sute de meșteri, își luă ziua bună de la împărat, căruia îi făgădui ca, îndată ce va sfîrși palatul de zidit, să-*i întoarcă pe meșteri daca ei vor cere; apoi plecă.*

Și cum era un vînt priincios pe mare, călătorind repede, se întoarse cu sănătate în țara lui. Apoi puse de făcu palaturile ce poruncise împăratul și, după ce isprăvi, trimise pe meșteri de unde venise; iară împăratul, dacă văzu că este gata palatul, nu mai putea de bucurie și mulțumi pe fiul vînătorului cu cîteva pungi de bani. Acesta se duse acasă la dînsul, voios că a scos la capăt bun slujba cu care fu însărcinat.

Nu trecu mult, și împăratul iarăși îl chemă.

— Fiule al vînătorului, îi zise împăratul, mi-a mai spus cineva că te-ai fi lăudat că poți să-mi aduci o cracă verde din pomul care este în mijlocul raiului, care să-mi lumineze palaturile ce mi-ai făcut, noaptea ca ziua. Eu îți poruncesc să-mi faci astă treabă, căci, de nu, unde îți stă picioarele îți va sta și capul.

— Cînd oare va avea să-mi vie și mie rîndul a-ți spune preamărite împărate, ceea ce s-au lăudat unii și alții?

— Tu acuma fă ce ți-am poruncit, și apoi vom vedea.

— Eu nu m-am lăudat să fac una ca asta; dară mîine îți aduc răspunsul, și mă voi sili, de-mi va ajuta Dumnezeu, să scap și de năpasta asta ce căzu pe mine.

După ce ceru sfaturile moașe-sei, la care se tîngui de asuprelele ce-i veneau de la credincerul împăratului, și după ce aceea îl învață ce să facă, el merse la împăratul și-i zise:

— Daca împărăția-ta voiește să mă întorc cu sufletul în mine, să-mi dai o sută de corăbii cu bucate și o sută cu carne, iar eu m-oi duce cu ele să-mi mai cerc norocul și de

astă dată şi, bun este Dumnezeu! s-or sfîrşi odată toate năpăstile şi s-or închide gurele care spun aşa minciuni gogonețe!

Cum auzi împăratul de unele ca aceste, porunci ca numaidecît să se împlinească cererea lui.

Corăbiile se pregătiră, se încărcară, şi fiul vînătorului se puse într-una din ele şi plecă, luînd calea către răsărit.

Călătorind, el nu se putea domiri cum merge treaba de se lasă împărații să fie purtați de nas de cîte un nemernic de boier.

„Cum se poate, îşi zicea el, ca împăratul să fie atîta de nătîng, încît să crează toate bîrfelele lepădăturelor? Ca să fie cineva împărat, trebuie să fie om frumos la minte, frumos la chip, cu înțelepciune şi cu dreaptă judecată; aşa spune şi moşica; aşa zice şi toată lumea. De ce dară se ia el după muşte? Nu ştie el că lingăii o să-l ducă pe calea pieirei? Dară nu va fi aşa. Împăratul nostru e bun. Nu trebuie lăsat pe mîini rele."

Lungă fu călătoria aceasta. Merse, merse, pînă ce ajunse la țara porumbeilor. Acolo întîlni pe împăratul lor.

— Bine ai venit sănătos, îi zise împăratul; dar ce vînt te aduce pe la noi, omule?

— *Bine v-am găsit sănătoşi, răspunse fiul vînătorului.* Sunt trimis de împăratul meu să-i aduc o cracă verde din rai. Daca ştiți calea la rai, dă-mi pe cineva să mă ducă acolo, şi eu voi răsplăti ostenelele lor cu ce voi putea.

— Tu mergi să cauți calea raiului, şi iai după tine atîtea corăbii! La ce ar putea să-ți slujească ție aceste catrafuse?

— Vezi că, răspunse fiul vînătorului, am luat cu mine *lucruri de acelea cu care să ung osia ca să nu scîrțîie roata.* Merindele ce am în corăbii sunt de dat pe slujbe.

Cum auzi împăratul porumbeilor că are merinde, se luă cu binele pe lîngă dînsul, fiindcă pe la dînşii era pe atunci o foamete groaznică, şi cu şoşele, cu momele, umbla să-l facă a nu se duce de la dînsul cu toate bucatele, ci voia să i le cumpere. Apoi daca auzi că bucatele nu se dau pe bani, ci *aceluia care îi va ajuta să ia o cracă verde din pomul din* rai, porunci de se buciumă trei zile şi trei nopți, şi se adunară o sumă de porumbei din toate unghiurile lumii.

— Care din voi ştie calea raiului să-mi răspunză, le zise împăratul lor.

— Eu ştiu, şi eu ştiu, ba şi eu ştiu, răspunseră mai mulți deodată.

— Să mergeți cu omul ăsta, să intrați în rai, să rupeți o cracă verde din pomul ce stă în mijlocul raiului și să i-o dați, că-i trebuie.

Fiul vînătorului dete în dar toate grăunțele din corăbiile cu bucate.

Cînd văzu împăratul porumbeilor atîta buluc de hrană, nu mai știa ce să facă de bucurie, căci seceta le stricase toate holdele.

Mulțumi fiului vînătorului, iară acesta, luîndu-și rămas bun, plecă cu porumbeii ce-i dăduse împăratul.

Pe drum, porumbeii îi ziseră:

— Ce vom face noi, căci avem a trece prin împărăția vulturilor?

— Să nu vă fie teamă, căci m-am îngrijit eu de a le astupa gura.

— Totuși, să ne ascunzi undeva.

— Vă voi ascunde, răspunse fiul vînătorului.

După ce mai călătoriră, cale lungă și mai lungă, începu a se auzi croncăniturile vulturilor. Atunci el ascunse cum putu mai bine porumbeii.

După ce se apropie de hotarul împărăției lor, o negură de vulturi se arătă împregiurul corăbiilor și, cătîndu-i price, *croncăneau de mi-ți împuia capul, zicînd:*

— Ce cauți p-aici, fiule al vînătorului? Au venit-ai să ne vînezi, ori să ne stîrpești neamul, sau să ne iai împărăția? Dară nu știi că nu vei mai scăpa cu viață din mîinele noastre? Ori și daca vei scăpa, n-ai să te întorci teafăr și nepedepsit de noi!

— Stați locului și nu vă mai necăjiți. Eu vin la voi ca prieten. Voi trece prin țara voastră la treaba mea și mă voi întoarce fără să mi se cletine un fir de păr măcar din cap. Nici n-am să vă vînez. Nici n-aveți să mă pedepsiți.

— Hîm! Dară miroasă a hoit p-aici pe la tine, mai ziseră vulturii și se repezeau cu stolurile asupra corăbiilor.

— Astîmpărați-vă și mă ascultați, le răspunse fiul vînătorului. Știam că vă aflați în lipsă și v-am adus de mîncare. Pentru aceasta și voi să mă slujiți.

Prinse bucuros împăratul vulturilor, cînd auzi de una ca asta, și dete poruncă vulturilor să stea careși pe unde apucase.

Atunci fiul vînătorului spuse împăratului vulturilor că-i va da tot hoitul din corăbii daca îi va da un vultur care să meargă cu dînsul și să-i fie supus la ce-i va porunci.

Priimind împăratul vulturilor de bine cele spuse, fiul vînătorului le dete hoitul din cincizeci de corăbii, iară vulturii se repeziră asupra lui ca niște flămînzi calici.

După ce mîncară, luă fiul vînătorului un vultur și merse înainte. Pe drum îl învăță ce avea să facă. Îi mai spuse că el va sta cu arcul întins și că-l va vîna de îndată ce se va abate de la poruncele lui.

Vulturul știa de frica lui. El cînd zicea vorba, nu glumea. Într-acestea, ajunse aproape de grădina raiului. Dară cine se putea apropia de dînsa? Acolo nu era nicidecum noapte, căci pomul din mijlocul raiului lumina noaptea ca ziua.

Atunci fiul vînătorului zise vulturului:

— Am să dau drumul unui porumbel; tu să-l iai în goană, dară să nu te împingă păcatele să-i faci vrun rău, căci cu viață nici tu nu vei scăpa. Eu voi sta cu arcul întins, urmărindu-te cu ochii; și în clipa ce voi simți că ai să-mi calci porunca, te voi lua la cătare și-ți voi trămite o săgeată d-alea înveninatele, de-ți voi răpune capul. Ai auzit?

— Am auzit. Fii pe pace, voi face după cum îmi poruncești.

Apoi spuse și unui porumbel ce are să facă, și, dîndu-i drumul, acesta se urcă în slava cerului. Vulturul se luă după dînsul. Porumbelul coti în sus, coti în jos, ba la dreapta, ba la stînga. Vulturul după dînsul și nu-i da răgaz. Porumbelul se mai dete într-o parte, se mai dete într-alta. Vulturul nu-l slăbea din goană. Daca văzu și văzu, porumbelul, năvălind asupra raiului, zvîc! și intră înăuntru de se puse pe pomul din mijlocul grădinei, spre a se odihni. Îi tîcîia inima de frică, de sta să-i spargă pieptul. Vulturul nu putu să intre după dînsul, căci acolo nu se face vărsare de sînge. După ce se odihni nițel, rupse cu ciocul o rămurică din acel pom, se ridică în zbor și veni de se puse pe umărul fiului de vînător.

Acesta, cînd văzu rămurica, parcă apucase pe Dumnezeu de un picior, așa mare bucurie avu. Porunci numaidecît a lua corăbiile drumul înapoi, după ce ascunse iarăși pe porumbel. Vîntul fiind priincios, mergea ca gîndul. Cînd trecu prin țara vulturilor, le dete hoitul și de la celelalte cincizeci de corăbii. Vulturii, năvălind asupra hoitului ca orbii, nici nu prinseră de veste cînd plecă fiul vînătorului.

Iară cînd trecu prin țara porumbeilor, lăsă locului porumbeii ce luase, și, luîndu-și ziua bună de la împăratul

lor, purcese către țara lui, unde ajunse după o călătorie fericită.

Cînd auzi împăratul că s-a întors fiul vînătorului cu isprava făcută, trimise numaidecît slujbași și-l aduse cu cinste la palat.

După ce se închină cu slujba, fiul vînătorului zise:

— Să trăiești, luminate împărate! Dară se cădea ca în palaturile tale să se afle o astfel de sculă.

— Am știut eu de ce te-am trimis.

Și așezînd rămurica în mijlocul palatului, nimeni nu putea să cate la dînsa, căci lumina ca soarele.

Atunci împăratul, de bucurie că la curtea sa sunt lucruri ce nu se află în toată lumea, strînse Sfatul împărăției și-l pofti să-i spuie cu ce ar găsi dînsul de cuviință să răsplătească slujbele făcute lui de fiul vînătorului. Sfatul într-un grai răspunse că n-ar greși daca l-ar gineri.

Împăratul primi de bun sfatul și spuse fiului de vînător să se gătească de cununie.

Iară el, dacă auzi una ca aceasta, se închină împăratului, mulțumindu-i pentru răsplătirea cea înaltă ce-i da, apoi zise, față cu toți boierii:

— Mărite împărate, eu am auzit pe cutare boier lăudîndu-se că el, de și-ar atîrna de gît un prostovol și s-ar arunca în Dunăre, ar putea să pescuiască pentru măria-ta pe împăratul peștilor, care este cu solzii de aur.

— Minte, măria-ta, răspunse acel boier, eu n-am zis niciodată nimic.

Acesta era boierul cu pricina, care tot pîrîse pe fiul vînătorului.

Împăratul nu mai voi să asculte vorbele de îndreptare ale boierului, căci se îngrețoșase și el de palavrele lui ce pe toată ziua îi toca, ci îi porunci să facă într-o clipeală de ochi ceea ce se lăudase că poate să împlinească.

Neavînd încotro și cu lacrămile în ochi cît pumnul, boierul acela fu nevoit a-și lega un prostovol de grumazi, se aruncă în Dunăre și acolo rămase.

Iară fiul vînătorului se căsători cu fata împăratului. Și atîta veselie se făcu la nunta lui, încît rămase de pomenire în toată împărăția.

Și încălecai p-o șea etc.

TATĂL, MAMA ŞI PUIUL DE LEU

(Basm din Muntenia)

A fost odată un împărat şi împărăteasa cîţi copii făcea pe toţi îi omora împăratul, soţul ei. Împărăteasa se ruga cu lacrămi fierbinţi ca să-i lase măcar unul din copii, de la care să aibă şi ea o mîngăiere la bătrîneţele sale; şi de cîte ori se ruga ea despre aceasta, de atîtea ori îi răspundea el cu grai restit:

— Taci tu, nevastă, că nu ştii ce vorbeşti.

În cele mai de pe urmă, daca văzu ea că cu lacrimele şi cu rugăciunile nu se poate înmuia inima de fiară a împăratului, bărbatului său, se alegă de o rudă a împăratului, om bătrîn şi cu multă înţelepciune, ca să-i vie în ajutor:

— Dumneata ştii, zise ea, ce este dorul de copii! Stăruie, rogu-te, pe lîngă împăratul şi fă-l ca să-mi lase şi mie un copil, măcar douăzeci de ani. E destul îndîrjirea cu care îmi omoară copiii. Mă face să nu ştiu ce să mai gîndesc de dînsul.

— Fii pe pace, împărăteasă, zise bătrînul, mă voi duce, îi voi spune, şi nu-l voi lăsa pînă nu-mi va făgădui cele ce-mi ceri. Numai să mă laşi pînă îl voi găsi cu voie bună.

Nu trecu mult şi bătrînul veni de-i spuse că împăratul se înduplecase a-i asculta rugăciunea de a-i lăsa un copil pînă la vîrsta de douăzeci de ani, dară mai mult nu. Tot atunci află că împărăteasa este însărcinată nu ştiu pentru a cîtea oară.

Cînd auzi împărăteasa despre cuvîntul cel bun ce-i dase împăratul, nu mai ştia ce să facă de bucurie. Porunci scu-

tece, leagăn și tot ce-i trebuia pentru creșterea copilului, cari fură gata din vreme. Trimise după vraci și dascăli prin toate unghiurile țării și aduse pe cei mai buni. În sfîrșit, ceasul nașterii sosi.

Ea se ascunse cît putu, ca să nu știe împăratul cînd și unde are ea să nască. Și după ce născu un băiet, Făt-Frumos și drăgăstos, îl dete pe mîna vracilor și se duse cu dînsul de-l crescu într-o găvăună de munte, unde pui de om nu putea răzbate, ba nici chiar vînturile.

Acolo șezu copilul douăzeci de ani. Și măcar că nu văzuse alt sufletel de om, decît pe mă-sa și pe vracii și înțelepții cari îl creșteau, el învață cu mult mai mult decît învață feciorii de împărați. Din firea lui fiind isteț și viteaz, apoi și binefăcut la față și la trup, mumă-sa se topea de dragul lui.

De cîte ori mergea pe la dînsul, de atîtea ori el o întreba despre tată-său; iară ea îi spunea fel de fel de snoave și schimba vorba. Niciodată nu-i zicea nimic despre tată-său, nici de bine, nici de rău.

Cu două zile înainte de a împlini fiul împăratului douăzeci de ani, mumă-sa, împărăteasa, veni la dînsul și-i zise, fără a-i auzi cineva:

— Fiul meu, peste două zile tu vei împlini douăzeci de ani. Tată-tău nu te-a văzut pînă acum. Și tu trebuie să te ferești a vedea fața tatălui tău, căci nu va fi bine de tine. Nu știu ce are el că-și omoară copiii. Pe tine abia-abia cu mari rugăciuni și cu mijlociri te-am scăpat pînă acum.

— Dară bine, mamă, ce am greșit eu împăratului, tatălui meu, ca să voiască el a mă răpune?

— Știi prea bine, mamă dragă, că nu i-ai greșit nimic. Nici frații tăi cei ce erau să fie mai mari decît tine nu-i greșiseră nimic. Și cu toate astea din față i-a luat și i-a jertfit, fără să aibă milă de ei măcar cît ar avea cineva de un pui de găină.

— Aș vrea, mamă, să mă întîlnesc eu cu el să ne înțelegem la cuvinte.

— Ba aia e vorbă! Tu să mă asculți pe mine, dacă ți-e voia să vezi lumina soarelui. Nici să te încerci a da ochi cu el! Iată, tu să te gătești să ieși mîine de mînecate în pădurea ce se vede, fără să știe nici pui de pasăre despre aceasta. Acolo te voi aștepta eu și vom merge unde ne vor duce ochii. Numai așa poate să scăpăm de urgia împăratului.

Împărăteasa pusese la o parte tot ce le trebuia pentru fugă. Cum se întîlniră a doua zi dimineața, plecară și se duseră, se duseră, se duseră, pînă trecură de hotarele împărăției și ajunseră într-o pădure mare, mare, de se rătăciră printr-însa.

Fiul împărătesei, care nu ieșise în viața lui din peștera unde crescuse, căsca gura la toate alea și mereu întreba pe mă-sa despre tot ce vedea:

— Ce este aceea, mamă, ce auz eu fîșiind așa?

— Ce să fie, mamă? Iacă un vîntișor care abia adie. El este sburdatec și sboară pe dasupra ierbei. Vezi cum se clatină vîrfurile floricelelor? În treacătul lui la toate le fură cîte un sărutat. De aci apoi trece la pomi și se strecoară printre toate frunzulițele, le mîngîie și fuge. Ele oftează după dînsul și asta este fîșiitul ce auzi tu.

— Ce frumoase sunt floricelele alea, mamă! Mă duc să le pup și eu ca vîntișorul ăla ce zici dumneata.

— Du-te, mămușoară, și dacă vei rupe cîteva, fă-le mănuchi.

— Auleo! mamă, da ce frumos miroasă! zise fiul împăratului, după ce sărută mai multe flori. Și să-ți spui drept că mi-e milă să le rup, săracele!

Fiul împăratului se uitase cu totul, tot mirîndu-se cînd de copacii cei mari, pentru cari întreba pe mă-sa că tot așa de mari are să crească și florile ce miroasă așa de frumos, cînd de cîntecul păsărelelor, de ce nu se îndura să se depărteze de ele. Apoi cînd văzu un părîiaș ce curgea lîngă marginea pădurii, iarăși mai întrebă pe mă-sa:

— De ce, mamă, copăceii cari sunt pe marginea apei acesteia sunt aplecați spre dînsa și de ce păsărelele sunt mai multe aci decît aiurea?

— Auzi tu, dragul mamei, cum murmură apșoara aceasta în mersul ei? Ea șoptește vorbe frumoase și dulci în limba ei; păsărelele vin s-o asculte și-i răspund iarăși vorbe frumoase și de dor pe limba lor cea păsărească; iară pomișorii de mult ce le plac vorbele acestea, ei se apleacă să-și moaie rămurelele cele fragede în apă, semn că nici ei nu sunt nesimțitori.

Cu d-alde aste întrebări și răspunsuri trecu ziua și începu a se întuneca de seară. Acum băgă de seamă împărăteasa că

n-au unde să mîie noaptea. Iar fiul ei dacă văzu pe mumă-sa speriată, o liniști zicîndu-i:

— Nu ești cu mine, mamă? Lasă că mă duc eu să caut prin pădure vrun loc unde să ne adăpostim.

— Ține icea, mamă, îi răspunse împărăteasa, de căpătîiul acestui fir de ață. Și după ce vei găsi vrun loc unde să mînem peste noapte, să te întorci după dînsul ca să nu te rătăcești.

Și în adevăr, împărăteasa între alte lucruri luase un ghem mare de ață ca să aibă de lucru. De căpătîiul acestui ghem apucase acum fiul împăratului, cînd plecă să găsească vrun adăpost.

Nu umblă mult prin pădure și fiul împăratului dete peste un palat frumos, frumos, și cu porțile deschise. Acesta era palatul unor frați tîlhari, cari jefuiau prin pădurea de la mărul roșu. Ei erau șapte frați. Unul dintr-înșii însă era chior. Acesta venea din cînd în cînd de deschidea ușile palatului și dereteca.

Intră, se uită prin toate părțile, și pe nimeni nu văzu. Se bucură că l-a dus Dumnezeu să găsească un adăpost așa de bun. Apoi se întoarse după firul de ață la mumă-sa, care tremura de frică, văzîndu-se singură-singurică în mijlocul unei astfel de păduri mari în amurgul serii.

Luă, deci, pe mumă-sa împărăteasa și o duse în palatul acela. Cînd acolo, ce să vezi? găsiră porțile încuiate. Deocamdată li se păruse că nu e lucru curat. Dar, bizuindu-se în puterea sa, fiul împăratului scoase buzduganul, sparse cu el porțile și intrară înăuntru. Apoi drese porțile cum putu, le încuie pe dinăuntru, se urcară în palat și maseră acolo.

Fiul împăratului cînd văzu atîtea lucruri frumoase din acel palat, rămase uimit. El se mira cum de sunt atîtea lucruri cu cari se întrebuințează omul și tot întreba pe mumă-sa: la ce trebuie cutare și cutare lucru, ce face omul cu cutare și cu cutare?

După ce se deprinse fiul împăratului cu atîtea lucruri frumoase și scumpe ce văzuse în palatul acela, începu a ieși la vînat, căci inima îi zicea că el trebuie să caute cum să chivernisească casa.

Trecu o bucată de timp fără să se întîmple nimic. Ei se tot mirau cum de nu se arată stăpînul palatului. Cînd într-o noapte auziră că bate cineva la poartă.

Cum auziră, împărăteasa zise fiului său să se ducă să descuie, căci poate vrun nenorocit se va fi rătăcit prin pădure și cere ajutor. Fiul împăratului ascultă și se duse de deschise.

— Cine sunteți voi și ce căutați în palatul meu? zise noul venit.

Pasămite era chiorul care venise iarăși ca să deretece și să scuture.

— Rătăcind prin pădure, răspunse fiul împăratului, am dat peste acest palat singuratec, ne-am sfătuit eu și mama că n-ar fi rău să mînem peste noapte aici, am intrat să ne adumbrim și văzînd că n-are stăpîn, am rămas într-însul. Palatul este destul de mare, ne încape pe toți, daca vrei să ședem cu toții.

Apoi merseră de se înfățișară înaintea împărătesei și se învoiră a ședea cu toții.

Chiorul, cum văzu pe împărăteasa, îi puse gîndul dracului și se luă cu binele pe lîngă fiul ei, care era un băiat bun, drept și nevinovat, de să-l pui la rană și se vindecă.

După cîtva timp, el se dete pe lîngă împărăteasa cu șoșele cu momele, iar împărăteasa începu a-l privi cu ochi galeși. Numai li se părea că fiul împăratului le tot stă în cale.

Mai trecu ce mai trecu și după ce-și dară coatele, împărăteasa zise chiorului:

— N-ar fi bine să fim numai noi singuri aci? să nu mai avem o mărturie care ne turbură pacea?

— Ba bine ar fi, răspunse chiorul; însă nu e păcat să se răpuie un așa fecior gingaș și chipeș?

— Eu nu zic să-l răpunem; dar să-l însărcinăm cu fel de fel de slujbe, doar de și-o lua lumea în cap, și cum este el isteț și de cu minte, nu se prăpădește ori unde ar fi.

— Bine zici. Așa să fie.

— Ei, unde să-l trimitem? Ce să-i zic ca să ne facă?

— Iaca tu, împărătească, să te faci că ești bolnavă și să zici că ai visat că dacă fiul tău ți-ar aduce lapte de leoaică, te însănătoșești.

Așa se învoiră să facă și așa și făcură.

Se întristă foarte mult fiul împăratului cînd auzi că mumă-sa este bolnavă. Apoi se pregăti a merge să caute lapte de leoaică.

A doua zi revărsatul zorilor îl apucă prin pădure. Se duse, se duse, se duse, pînă ce, după trei zile de treapăd

prin văi și dealuri, prin gloduri și bușteni, ajunse la o peșteră, într-un colț de pădure, cam sub munte. Acolo era vizuina unei leoaice, care avea trei pui. Din norocirea lui, leoaica dormea. Puii se zbeguiau prinpregiurul ei. El intră în peșteră fără frică. Puii se dară pe lîngă dînsul și începură a-i linge mîinile, iară el îi mîngîia. Și fiindcă mîinile lui erau albe ca coala de hîrtie și moi ca catifeaua, ca unul ce nu muncea la pămînt, leoaica nici nu prinse de veste cînd îi mulse nițel lapte. Pînă a nu se deștepta leoaica, el plecă de acolo; iar unul din puii leoaicei, cel ce era mai mare, se luă după dînsul.

Cînd îl văzură mă-sa și chiorul viind cu lapte de leoaică și cu un pui de leu *după dînsul, se luară de gînduri.*

După cîtva timp, mumă-sa se făcu iarăși bolnavă și trimise pe fiul său să-i aducă cuib de ursoaică.

Se duse fiul împăratului și cum făcu, cum drese, aduse nițel cuib de ursoaică. Puiul de leu însă nu se dezlipea de lîngă dînsul nici cît ai îmbuca o dată. Pasămite puiul de leu era năzdrăvan, căci el îl învăță ce să facă ca să ia cuib de ursoaică.

Dacă văzură că nu s-a rătăcit, nici s-a dus în lume de grelele slujbe ce i se dase, ci s-a întors cu bună ispravă, se sfătuiră împărăteasa și cu chiorul să-l trimită să-i aducă mere din mărul roșu care era în mijlocul pădurii unde tîlhăreau frații chiorului.

Cînd auzi așa fiul împăratului se întristă, dar nu-și pierdu cumpătul. Nu se putea gîndi destul ce este pricina de-l tot trimite la așa slujbe grele. Lui nici prin minte nu-i da că vor să-l măture de pe acasă.

Porni dară să facă și astă slujbă. Puiul de leu după dînsul. Dacă ajunse în pădure, dete peste *tîlharii cari tocmai* atunci jefuiau pe o fată de împărat ce trecea pe acolo cu roabele sale. Țipetele astor femei îi făcură rău și alergă *într-un suflet ca să le scape de la robie și rușine.*

Se luă la luptă cu tîlharii. El într-o parte, puiul de leu într-alta. Și se luptară pînă ce răpuse pe tîlhari, și-i lăsă morți fără răsuflare.

Atunci fata de împărat îi zise:

— Cere de la mine ce vei voi, voinicule, și eu voi ruga pe tată-meu să-ți împlinească cererea.

Fiul de împărat, după învățul puiului de leu, îi răspunse:

— Ceea ce cer de la tine, măiastro, este să zici împăratului, tatălui tău, să înființeze un spital de orbi întru aducerea aminte de mine, și tu, din cînd în cînd, să mergi să cercetezi pe bolnavi. Şi pentru ca să ne cunoaștem, dacă va da Dumnezeu să ne mai întîlnim, să-mi dai un semn.

Apoi, cerîndu-i inelul, fiul împăratului îl rupse în două, îi dete ei jumătate, și jumătate îl opri el.

— Ăsta să ne fie semnul, zise voinicul fiu de împărat.

După aceea se duse fiecare într-ale sale: fata de împărat la tatăl ei, iar fiul de împărat, după ce luă mere din mărul roșu, la mumă-sa.

Mumă-sa și chiorul se îndulcise la trai ticnit. Cum îl văzură, li se păru că a să cază cerul pe dînșii de ciudă și de astă dată îi puseră gînd rău.

— Să-i dăm otravă, să ne curățim de el, zise mă-sa către chior.

— Ba să-i spunem verde în ochi că el nu mai are ce căta aci, răspunse chiorul.

— Ba să-l junghiem ca p-o oaie.

— Ba să-i scoatem ochii și să-l dăm pe poartă afară.

— Așa să fie, ziseră amîndoi deodată.

Și căutau timp cu prilej ca să-și puie în lucrare nelegiuitul lor gînd.

Pîndiră o zi, pîndiră două, pîndiră mai multe zile d-a rîndul, pînă ce într-o zi dete peste el dormind. Puiul de leu nu era acolo. Scoaseră amîndoi cîte un cuțitaș și-i înfipseră în ochi.

Odată se deșteptă fiul împăratului pătruns de durere, răcni ca un leu și sări în sus, dar chiorul și cu mumă-sa îl luară de spate, îi făcură vînt pe poartă afară și închiseră porțile.

Puiul de leu unde venea, măre, răcnind ca un leu și se apropie de stăpînu-său, lingîndu-i mîinile și picioarele.

Iar fiul împăratului, care știa că n-a avut cine să-i facă acest rău decît mumă-sa și chiorul, nu zise niciun cuvîntel care să atingă pe mumă-sa, ci tăcu și se luă după puiul de leu, care îl trăgea de haină și mergea înaintea lui, și astfel se duse, se duse, pînă ce ajunse la spitalul ce înființase împăratul, a cărui fată o scăpase el din mîinile tîlharilor.

Aci dacă ajunse, nimeni nu cuteza să se apropie de dînsul de groaza leului. Iar el zise:

— Nu vă temeți, oameni buni, ci dați-mi ajutor, că mor de durere.

Îl puseră în spital, dar puiul de leu nu se depărta nici un pas de lîngă dînsul.

Cum auzi fata împăratului că este un orb în spital, după care se ţine un pui de leu, îi trecu un fier ars prin inimă; veni numaidecît să-l vază; puse pe toţi vracii cei mai vestiţi din lume să-l caute, dar giaba. Apoi, auzind că un vraci mare avea apă viuă, trimise la dînsul cu mari greutăţi şi cheltuieli de-l aduse tocmai din fundul unei ţări măiestre, care cum veni, îl şi vindecă.

Apoi fata de împărat îl întrebă cum de se întîmplase de orbi; el îi povesti alte alea, ferindu-se a zice de mă-sa nimic.

În urmă, arătînd jumătatea de inel, fata împăratului cunoscu pe voinicul, făcătorul său de bine, şi-l îndemnă să-i ceară mîna de la împăratul, tatăl său, care nu se lăsă a fi mult rugat, fiindcă auzise de voinicia lui.

Se cunună cu fata împăratului. Apoi împăratul, bătrîn fiind şi văzînd pe ginere-său că este isteţ, cuminte şi voinic, se coborî din scaunul împărăţiei şi-l puse pe el. Cît mai trăi împăratul, nu se căi de ceea ce făcuse cu acest Făt-Frumos şi drăgăstos; iar gloatele lăudau pe Dumnezeu că le-a dat un aşa împărat bun.

Chiorul, nu ştiu de ce se supără pe muma fiului de împărat, se puse de zidi o cămară fără nici o răsuflătoare şi într-însa închise pe împărăteasa ce-şi orbise copilul; iar el se duse de se prăpădi în lume, nemaiputînd trăi fără fraţii lui.

CEI TREI FRAŢI DORNICI

(Basm din Oltenia)

A fost odată ca niciodată etc.

Au fost trei fraţi. Ei rămaseră săraci de părinţi încă de tineri şi nici că moştenise de la dînşii ceva. Ei trăiau cu munca şi erau mulţămiţi cu ce puteau scoate din muncă. Toţi oamenii ce-i cunoşteau îi iubeau, pentru că erau băieţi cumsecade. Hainele pe dînşii, deşi proaste, dară erau spilcă. Să fi căutat cu lumînarea şi nu găseai pe ele nici o pată măcar. Pe dînşii nu-i vedea cineva niciodată prin cîrciume. La ei nu se ştia ce este cearta, ci trăiau într-o unire şi frăţie de rîvnea lumea la dînşii.

Venindu-le vremea să se însoare, se duceau şi ei pe la părinţii fetelor şi le cereau de neveste; dară totdauna se întorceau deşerţi, fiindcă nu se puteau învoi cu fetele. Dacă văzură şi ei că nu se pot însura, se hotărîră a se duce la vrăjitorul cel mai meşter de pe timpul acela, să le spuie ce drăcovenie să fie asta de nu se pot ajunge cu părinţii fetelor pe cari le cer ei. Aşa fiind, se găsi cu cale ca fratele cel mare să meargă a găsi pe vrăjitor. Nu întîrzie fratele cel mare şi află pe vrăjitorul cel meşter. Acesta îi spuse să se ducă la vrăjitoarea Hîrca, care şeade într-o văgăună de munte.

— Aceea, zicea vrăjitorul, încheagă apele şi coboară stelele. Atît de meşteră este. Numai ea vă poate spune ce duhuri necurate vă stau împrotivă.

Dacă auzi așa, fratele cel mare întinse piciorul la drum, și merse, și merse, pînă ce ajunse la Hîrca vrăjitoarea. Iară dacă-i spuse ei toate păsurile lor, ea îi răspunse:

— Nu vă temeți, băiete, că vă veți însura și voi, numai să ascultați sfaturile mele. Du-mi-te acasă; puneți să vă facă o cămașe în care să întrați toți trei frații; după ce vă veți îmbrăca cu dînsa toți deodată, să dați cu sulițele în sus fiind într-acea cămașe și care unde o cădea din sulițele voastre, acolo vă sînt scrisele.

După ce se întoarse fratele cel mare acasă și spuse tot ce auzise, făcură precum îi sfătuise cloanța vrăjitoarea.

Sulițele fraților celor mai mari căzură în două curți boierești și se duseră acolo de-și luară soțiele și se veseliră. Iară sulița celui mai mic căzu în marginea unui lac.

El se mîhni oleacă, gîndindu-se că pe cine dracu să ia el din lac. Cîtetrei frații se vorbiră, cum să facă, cum să dreagă, ca să însoare și pe cel mic. Găsirea lor cu cale fu că iarăși fratele cel mare să meargă la vrăjitoarea să-i spuie toată șiretenia sulițelor lor.

Fratele cel mare, fără preget, porni la drum și, găsind iarăși pe vrăjitoare, îi povesti totul cum s-a întîmplat.

— Să știi, dragul meu flăcăiaș, că scrisa fratelui vostru celui mic este fata împăratului din scursul apelor, în coadele mărilor; dară e greu de luat.

După ce-l învățâ ce să facă, fratele cel mare răspunse:

— Îți mulțămesc, jupîneasă vrăjitoare; să știi că ne vom duce și după ursita fratelui nostru; și dacă va da Dumnezeu să izbîndim, noi nu te vom uita nici pe tine.

Întorcîndu-se acasă, povesti fraților săi toată șiretenia. Apoi se pregătiră și plecară într-acolo, fratele cel mare adecă cu fratele cel mic, și se duse, și se duse, cale lungă depărtată, pînă ce, după o călătorie grea și prin fel de fel de poticneli și necazuri, ajunseră la scursul apelor, în coadele mărilor.

Acolo era un palat mare și frumos, de n-avea seamăn pe lume. În acest palat era închisă fata împăratului, scrisa fratelui celui mic. Ziua o păzeau strejile împărătești la cele nouă uși ale celor nouă turnuri ale palatului, pe unde trebuia să răzbată cine ar fi mers la dînsa; iară noaptea, pe lîngă streji era încuiată cu nouă zăvoare și nouă lacăte.

Din pricina aceasta nu putea răzbi pînă la ea nici pui de pasere măiastră.

Bietul fratele cel mic se topea de dor după ursita lui. Dară cum să facă, ce să dreagă, ca să ajungă la dînsa. Iară dacă văzu fratele cel mare că frăţiorul lui se pierde cu firea îi zise:

— Fii mai inimos, nu te lăsa să te răpuie dorul, ca să nu dobîndeşti lipici. Las pe mine, că nu de surda am mers eu la jupîneasa vrăjitoare. M-a învăţat ea ce să fac, ca s-o scot viuă, nevătămată de unde este închisă.

Se dete de trei ori peste cap, zise vorbele ce-l învăţase vrăjitoarea şi se făcu un ţînţar. Şi pe sub seară începu a zizăi p-împregiurul palatului. Cum se stinse lumînările şi se culcară toţi în palat, el se strecură binişor pe găurica cheilor de la uşi şi ajunse la fată. Ea dormea. El se dete iarăşi de trei ori peste cap, se făcu om, o sărută în talpa piciorului şi-i zise:

— Nu te sărut în iubul meu, ci te sărut în iubul frăţine-meu celui mic, căci eşti scrisa lui.

Fata nu simţi. El se făcu iarăşi ţînţar şi ieşi afară precum venise.

A doua zi cînd veni tată-său ca să o vază, căci venea în toate zilele la dînsa, văzu că pe talpa piciorului ei se făcuse o pată neagră.

Se cătrăni împăratul de supărare cînd simţi una ca aceasta şi zise cu grai răstit:

— Cine a fost la tine astă-noapte, spurcato?

— N-a fost nimeni, tată, cine să fie? răspunse fata.

Apoi dacă întrebă străjile şi ele spuseră că n-au văzut pe nimeni, împăratul puse de le tăie capetele spre osîndă că n-au păzit bine şi orîndui alte streji.

A doua seară făcu acestora ceea ce făcuse şi celor dintîi, fiindcă, zicea, că nu păziseră bine.

Adevărul era că fratele cel mare iarăşi se făcuse ţînţar, intrase la fata împăratului şi o sărutase în capul pieptului, zicîndu-i:

— Nu te sărut în iubul meu, ci te sărut în iubul frăţine-meu, căci tu eşti ursita lui.

Iară împăratul văzu pata cea neagră din capul pieptului ei.

Puind alţi paznici şi mai grozavi, împăratul le zise:

— Băgaţi bine de seamă să nu intre nimeni în palat, căci unde vă stau picioarele, vă vor sta şi capetele.

Iară ei răspunseră:

— Lasă pe noi, împărate, că nu se va strecura nici măcar un duh.

Peste noapte mai veni încă o dată fratele cel mare și, găsind-o iarăși adormită, o sărută drept în gură, zicîndu-i:

— Nu te sărut în iubul meu, ci în acela al fratelui meu celui mic, căci tu ești jumătatea lui și mult se topește inima lui de dragoste către tine!

Fata odată se deșteptă. Dară el cu vorbe dulci îi spuse ce căuta acolo, zicîndu-i:

— De trei ani de cînd trepădăm și ne batem capul cum să facem să ajungem a-ți vorbi verde în ochi, că tu ești scrisa frăține-meu, și să ne înțelegem la cuvinte.

— Bine că m-ai găsit, dară n-o să pot să merg după dînsul, fiindcă pe mine mă păzește o pasere mare de pe casă ce se cheamă Dale și are bici de foc. Totuși să treacă pe la fereastră să-l văz și eu.

Apoi se înțeleseră ei, cum să facă să treacă și cum să-l vază. Iară fratele cel mare veni la cel mic și-i spuse isprava ce făcu, punînd la cale cele de trebuință ca să treacă pe la fereastra împărătesei.

A doua zi fratele cel mic lua la spinare o legătură cu fel de fel de bulendre, zicînd că este negustor cu marfă și plecă prin oraș. Și trecu și pe la fereastra împărătesei. Aceasta, după semnele ce-i spusese fratele cel mare c-o să aibă cel mic, pricepu că el o să fie și trimise pe fetele ei din casă ca să-l cheme să tîrguiască ceva. Dacă veni, socotiți că a tîrguit? Ferească sîntul! Ea s-a pus la vorbă cu dînsul și cum graiul băiatului era cu lipici, fata împăratului începu a-l cam lua în nume de bine. Cînd plecă, fata îi zise:

— Să spui fratelui dumitale să mai vie pe la mine.

Cînd auzi fratele cel mare că fata îl poftește pe la dînsa, rosti:

— Asta este semn bun.

Ducîndu-se el la dînsa, fata îl întîmpină cu cuvintele:

— Mie îmi plăcu băiatul.

— Dacă-ți plăcu, aide să chibzuim cum să te scăpăm de aici.

— Ascultă, răspunse ea. Alt chip nu este ca să scap de aici, decît să vă duceți în muntele cela naltul ce se ridică pînă la nori, și acolo pe pisc este un morman de pietre și de bușteni; sub ele să săpați și veți găsi o cutie de plumb; în acea cutie este închisă o prepeliță, pe care să o spintecați

şi veţi găsi în inima ei trei gîndăcei: aceştia sînt puterea lui Dale, pasere mare, care cu nemilostivire mă păzeşte să nu ies de aici. De cum veţi pune mîna pe aceşti gîndăcei, să rupeţi piciorul la unul, căci Dale, pasere mare, se îmbolnăveşte. Apoi tata va trimite îndată după vraci. Voi să vă faceţi că sînteţi meşteri vraci.

Fratele cel mare ieşi de la împărăteasa şi luînd şi pe fratele cel mic se duseră la munte. Găsi întocmai precum le spusese fata de împărat şi făcu întocmai precum îi învăţase ea.

Cum se întoarse în oraş, auzi că Dale, paserea mare, s-a fost îmbolnăvit şi îndată plecară şi, trecînd pe la curtea împăratului, începură a striga:

— Vraci meşteri! Vraci meşteri!

Cum auzi împăratul, că sunt nişte vraci meşteri, veniţi de curînd pe la curtea lui, trimise să-i cheme:

— Am auzit că sunteţi oameni procopsiţi, le zise împăratul, şi că tămăduiţi de toate patimele; căutaţi-mi pe Dale, pasere mare, şi faceţi-o sănătoasă, că eu vă voi da oricîţi bani veţi cere voi.

— Noi ne legăm, preamărite împărate, răspunseră ei, să-ţi însănătoşim paserea; dar nouă nu ne trebuie bani, ci să ne dai biciul ei de foc cel neadormit.

— Biciul nu vi-l dau. Cereţi altceva.

— Ai să te căieşti, răspunseră ei. Şi cînd ne vei mai chema, o să fie prea tîrziu.

Plecînd ei de la curtea împăratului, omorîră un gîndac şi Dale, pasere mare, se îmbolnăvi mai greu.

Iară dacă fură chemaţi a doua oară, le făgădui împăratul împărăţia jumătate, numai să-i tămăduiască paserea. Ei, gui-negui, una ştiau şi bună: să le dea biciul de foc cel neadormit.

Împăratul nu voi nici de astă-dată; iară ei dacă plecară, mai omorîră un gîndac, şi paserea se îmbolnăvi şi mai rău.

Dacă văzu şi văzu împăratul că n-are încotro, îi chemă iarăşi şi de astă dată le dete biciul de foc.

Fraţii, cum puseră mîna pe bici, striviră şi gîndacul ce mai rămăsese. Dale, pasere mare, muri. Iară ei odată pleznină din bici şi plecară casele fetei cu totul. Mergînd pe drum, trei porumbei se puseră pe vîrful caselor şi vorbeau. Fratele cel mare avea darul de a pricepe limba păsărească şi băgă în cap tot ce auzi.

Cînd ajunse la ei acasă, pocniră iarăşi din bici şi palaturile fetei împăratului se opriră şi se aşezară într-un loc larg. Fratele cel mare sări îndată şi luă fata în braţe de o dete jos din car şi ea intră în palat.

Toţi oamenii se bucurară cînd văzură atîta mîndreţe de fată şi de palaturi, şi toţi le urară bun-venit.

Se făcură toate gătirile trebuincioase pentru cununie. În ziua cînd fu a merge la cununie, sări iarăşi fratele cel mare, luă fata în braţe şi o urcă în car ca să meargă la biserică şi cînd ajunse iarăşi el o dete jos. Oamenii se uitau şi cîrteau.

După ce se isprăvi şi cununia, cînd ieşiră din biserică, fratele cel mare voi iarăşi să ia fata în braţe ca să o urce în car. Dar lumea se împotrivi, zicînd că aceasta este o nelegiuire, fiindcă este dreptul ginerelui a-şi urca mireasa în car şi a o aduce acasă.

Fratele cel mare nu se lăsă, ci se repede, ia fata în braţe, o pune în căruţă, apoi cu glas mîngîios zise în auzul tuturor:

— Oameni buni! M-aţi bănuit că voi să fac o nelegiuire. Dragostea ce am avut către fratele meu cel mic m-a împins la o faptă ce vi se pare nelegiuită. Noi am trăit frăţeşte, ne-am învoit şi am petrecut bine între noi pînă ne veni ceasul să ne însurăm. Niciodată nu s-a iscat nicio dihonie între noi. Mulţămită Domnului că ne-am văzut în cele din urmă fiecare cu casa şi cu masa noastră. Şi ca să piară ca fumul orice umbră de dihonie dintre noi fraţii, mă jertfesc eu pentru fericirea fratelui meu celui mic. Am darul de a înţelege limba păsărească. Cînd ne întorceam acasă cu logodnica frăţîne-meu, trei porumbei se puseseră pe palaturile ei şi ziceau: „Ferice de voi, ferice de cine v-a făcut pe voi, ferice de cine v-a împărechiat. Dară vai şi amar de voi toţi, dacă fratele ginerelui, pînă se vor întoarce de la cununie, nu va lua totdauna în braţe pe mireasa să urce şi să o dea jos din căruţă. Cine pricepe cele ce vorbim noi şi va spune vreodată cuiva acestea, să se facă stei de piatră în locul chiar unde va spune!“

Şi, minune! Într-o clipeală de ochi fratele cel mare se făcu un stei de piatră în uşa bisericei.

Toţi cei de faţă se umplură de groază şi de milă, dar n-avură ce mai face. Nunta plecă acasă, iară fratele cel mic rămase nemîngîiat. Un an de zile nu putu el să zîmbească şi umbla d-a-n-cîtelea ca să facă ce-o face să-şi scape fratele

de la o așa grea pedeapsă. Femeia lui rămase grea; dar bucuria nu mai găsi loc în inima lui.

Se duse deci de găsi pe vrăjitoarea ce-i învățase cum să facă să-și ia logodnica de la închisoarea unde era pusă și spuindu-i șiretenia din fir în ață o întrebă ce să facă să-și mîntuiască frățiorul

Ea îi răspunse:

— Cum vei ajunge acasă, o să-ți iasă doica înainte cu copilul ce a născut femeia ta. Tu nici una, nici două, să tragi paloșul și, fără măcar a te uita la rodul dragostei tale, să-i tai capul. Cu sîngele copilului să stropești steiul de piatră, căci fratele tău se va întoarce între cei vii.

Cînd se întoarse acasă, se adeveri zisele vrăjitoarei; căci femeia cum îl văzu de departe, trimise pe doică înaintea lui să-l întîmpine de bună-venire și totodată să-i arate și băiatul ce dobîndise.

Doica îl întîlni tocmai dinaintea bisericii și cu bucurie îi arătă copilul. El nici una, nici alta, trase paloșul odată și vru să-și taie copilul. Doica, speriată de ceea ce era să-i vază ochii, odată se feri și, trăgîndu-se la o parte, lovi copilul cu capul de steiul de piatră din ușa bisericei și, mînjindu-se de sîngele ce curse din buba ce-i făcuse, însufleți piatra și se făcu iarăși om.

Mare fu bucuria fraților cînd se văzură iarăși față în față. Se întoarseră acasă, săltînd de veselie că-și arătă Dumnezeu mila cu dînșii. Și după ce povesti fratele cel mic tot ce făcuse pentru ca să-l învieze, se desfătară, lăudînd numele Domnului și întinse veseliile cari ținură trei zile și trei nopți.

Nu uitară nici pe vrăjitoare, ci trimise numaidecît și o aduse și pe dînsa. Și trăiră toți într-o dragoste, într-o unire și într-o dezmierdare fără seamăn pe lume, ca și mai-nainte, pînă ce se îndură Dumnezeu de le dete zile.

Iară eu încălecai etc.

UN BASM MITOLOGIC

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om foarte sărac. El avea mai mulți copii și toți fără noroc. Toți căpătară la botez, după obiceiul creștinesc, cîte o vacă sau bivoliță. Toate însă pieriră, care de boală, care mîncate de lupi.

Se ținea norocul după dînșii ca pulberea după cîini. N-aveau după ce bea apa de sărăcie. În cele din urmă, mai dobîndi un copil. Pe acesta se hotărî a nu-l mai da să i-l boteze nimeni din vecini, ci, luîndu-l în brațe, începu a pribegi cu dînsul pe cîmpii, ca doar va da peste vrun drumeț care să voiască a-l boteza. Și ce o fi, să fie. Voia să cerce cum îi va merge și cu un așa naș.

Mergînd el astfel, se întîlnește cu un om bătrîn; pasămite cu Sîntul Petru. Acesta, cum îl vede, îl întreabă:

— Unde te duci, omule, cu copilul acesta în brațe?

— Unde să mă duc, tată bătrînule? îi răspunse el. Iaca mă duc să vedem nu găsesc vrun drumeț care să voiască a mi-l boteza?

— Adă să ți-l botez eu, tată.

Se învoiră și numaidecît se duseră la o biserică învecinată și-l creștinară, dîndu-i numele Petre. Drept dar de botez căpătă și acest copil o vacă.

Cum se întoarseră acasă, deteră vacei numele de Bălaia. Din ziua aceea pare că norocirea desjugase în casa lor. Nu era lucru pe care să puie ei mîna și să nu le iasă înde bine. Vaca Bălaia fătă și fătă cu spor. Nu trecu mult, și prăsilă

din prăsilă, cînd se făcu băiatul măricel, se pomeni cu o cireadă întreagă. Unde să se mai apropie lupii de vacele lor?! Unde să mai dea boala în vite?! Teași! Ferit-a sîntuleț! Din sărac lipit ce era omul cu copii mulți ajunse chiabur în sat, numai în norocul fiului său celui mic.

Petre crescuse acum și se făcuse mare. Într-una din zile, pe cînd își păzea cireada, se apropie Bălaia de dînsul și îi zice:

— Stăpîne, iată am îmbătrînit. Mi-a sosit și mie sfîrșitul. Nu mă mai pot ține pe picioare. După ce voi muri, să mă îngropi. Apoi să vinzi toată cireada. Numai pe boul cel galben și pe cela ce va mugi după dînsul să-i oprești, că mare bine are să-ți prinză.

Petre o ascultă și făcu întocmai precum îl învățase vaca cea bătrînă.

Nu trecu mult și un om domnesc striga prin cetăți și prin sate, că împăratul are un loc cu un fel de pămînt ca plumbul. Cine se va găsi să-i are acel pămînt într-o zi să știe că are să ia pe fata împăratului de soție și jumătate împărăția; iară de unde nu, să știe că i se va reteza capul.

Auzind și Petre de unele ca acestea, se duse de spuse boului galben. Acesta îi răspunse:

— Du-te, stăpîne, de poruncește la un țigan meșter să-ți facă un plug cu totul și cu totul de oțel, căci eu și cu tovarășul Plăvan ne încumetăm să-ți facem treaba.

Petre se duse și porunci plugul. Cînd fu gata, îl luă, îl aduse acasă și, înjugînd la dînsul pe Galben și pe Plăvan, porni la împăratul cel cu locul de plumb.

Cum ajunse la împăratul acela, se înfățișă și-i spuse la ce venise. Împăratul îi arătă locul și-i mai zise încă o dată că, dacă nu-l va ara într-o zi, să știe că unde îi sta talpele îi va sta și capul.

Petre tăcu și se apucă de lucru. Munci bine, vîrtos. Cînd pe la namiezi, locul era p-aproape de sfîrșit. Mai rămăsese o bucată. Se minună împăratul de puterea boilor lui Petre. Fata împăratului se vede că pusese ochii pe vrun alt flăcău, căci nu prea îi păru bine. Ori poate că voi să-l cerce, de se plănisește lesne, că se duse la dînsul și cu graiuri mieroase îl opri din lucru. Se deteră în vorbă despre una, despre alta, și se așezară pe iarbă verde la umbră. Și acolo șotura, potura, se uitară vorbind.

Fata împăratului luă capul lui Petre, i-l puse în poala ei și începu a-i căuta în cap. El adormi, și dormi un somn greu de nu se putea pomeni.

Atunci Galben, văzînd că dă înde seară, că lucru nu este sfîrșit și că stăpînu-său doarme bumben, întrebă pe Plăvan, că ce putere are el?

— Eu, răspunse Plăvan, cînd voi mugi, se aude peste nouă mări, peste nouă țări. Dară tu?

— Eu, răspunse și Galben, cînd voi mugi, se cutremură pămîntul.

Se învoiră deci să zbiere întîi Plăvan, ca doar s-o scula stăpînul lor.

Mugi bietul Plăvan, dară stăpînul lor să se pomenească, ba. Atunci unde se puse și Galben și cînd mugi se clătină pămîntul și tocmai atunci se trezi și bietul Petre. El sări drept în sus. Cînd văzu că a dat înde seară și că locul nu este arat, cît p-aci era să mi-ți răsucească de coadă pe fata împăratului. Dar văzu că nu este timp de a căta cuiva pricea. Înjugă boii repede, puse plugul pe brazdă și începu să are. N-apucă să se însereze bine și el sfîrși munca.

Împăratul n-avu ce mai zice, cînd își văzu cîmpul arat. Îi dete cele făgăduite. Petre încărcă avuțiile, luă fata împăratului, și porni cu dînsele acasă. Cînd, ce să vezi dumneata? Împăratului i se păru că prea este mult ceea ce-i dase pentru munca de o zi. El avea atunci la curtea sa un bivol nebun, care nu vrea să știe nici de dracul și de răul căruia o țară se plîngea. Pe acesta îl trimise împăratul după dînșii, ca să răpuie pe Petre și să-i aducă fata înapoi. Cum simți Galben că vine bivolul cel nebun după dînșii, ceru să-l desjuge. Petru îl ascultă.

Cînd iată că venea turbatul, nene, după dînșii, ca un vîrtej. Atunci Galben se opri și, țiindu-i calea, bivolul dete în coarnele cele puternice ale lui Galben și acolo îl ținu boul cel voinic pînă ce nu mai rămase în el niciun pic de viață. Atunci îl dete corbilor.

Iară Petre se duse acasă cu toate avuțiile ce dobîndise. Apoi făcu o nuntă d-alea înfricoșatele, de se duse vestea Și încălecai p-o șea...

COMAN VÎNĂTORUL

(Basm poporan din Ilfov)

A fost odată un om pre nume Coman. Tată-său fusese vînător şi el vînător se făcuse; căci meseria aceasta o moştenise de la tat-al lui tată-său. Acest Coman era om harnic şi voinic, nevoie mare! El nu ştia ce era aceea frică. Mînea nopţile singur singurel prin pădurile cele mai neumblate, cînd se ducea la vînătoare, şi se scula dimineaţa teafăr, de parc-ar fi dormit cine ştie în ce cămară, ferită de primejdii, şi cine ştie pe ce saltele moi.

El simţea că nevasta îi punea coarne. Dară nu putea s-o prinză. Ce nu făcu el? Ce nu drese? Şi ca să puie mîna pe dînsa, ba. Vulpea de nevastă-sa ştia să se ferească bine. Era o muieruşcă d-alea care zisese dracul şi se făcuse. Ea nu alegea: cînd cu pop-al satului, cînd cu pîrcălabul, şi cînd cu ţîrcovnicul, îşi rîdea de bietul Coman, şi umbla să-l îmbrobodească de tot.

Coman, deştept, cum îl lăsase pe el Dumnezeu, nu se da netezului. Simţea el ce simţea, dară nu putea să o dovedească; că apoi ar fi ştiut el cum s-o ia la rapanghele. Pentru aceasta şi lui de multe ori îi venea să-şi ia lumea în cap, dară îi era necaz cum de să-l joace pe degete un cap de muiere.

Ca să-şi mai uite de ale necazuri, Coman se apucă de se ducea unde era primejdia mai mare. Pe el nu-l spăimînta nici stafii, nici vîrcolaci, nici însăşi muma pădurii. La el nu era scris frică. Unde era pădurea mai mare, hălăciuga

mai deasă, unde auzea că sunt fiară sălbatece mai rele, el acolo se ducea în vînat. Şi nu că se întorcea numaidecît, te-aşi! Ferit-a sîntul! Şedea acolo cu zilele şi pînă nu făcea cîte vro izbîndă, nici că se gîndea să se mai întoarcă acasă.

Aşa era Coman vînătorul. Vestea se dusese despre dînsul pînă şi pe la împărăţii. Şi totuşi nevastă-sa îi venea de hac! Îşi juca mendrele cum voia ea, dar mai cu seamă cînd lipsea d-acasă. Vedea el că lucrurile în casa lui merg anapoda, simţea că nevastă-sa şchioapătă, dară, de! ce-i faci necazului? Nu putea să prinză şoarecele la brînză şi pace.

Azi aşa, mîine aşa, pînă ce într-o zi află el că la curtea unui împărat s-a ivit o strigoaică care vine noaptea şi omoară cîte o fată. Istovise de tot fetele din împărăţia aceea şi acum începuse a sugruma şi din fetele rudelor acelui împărat; mai auzise el că acel împărat se luase de gînduri, că tremura inima într-însul de groază cînd se gîndea că o să vie şi rîndul fetei lui, căci una era la părinţi, şi că făgăduise marea cu sarea celui ce se va găsi să-i scape împărăţia de aşa pacoste ce căzuse preste dînsa şi pe dasupra îi va da şi fata de soţie. Multă lume se încercase să facă astă slujbă; dar rămaseră ruşinaţi, căci nu izbutiseră.

Tocmai acolo porni şi Coman ca să-şi cerce şi el norocul. În drumul lui, ce să vezi d-ta? Dete peste o pădure mare, deasă şi întunecoasă de n-avea seamăn pe lume. Se cruci bietul om cînd văzu una ca asta. El ştia că prin partea locului nu fu pădure altă dată, fiindcă mai umblase el p-acolo; de unde şi pînă unde acest bunget de nu-i putea da nimeni de seamă?

Dacă văzu aşa Coman vînătorul, ce se gîndi el, ce se răzgîndi, că numai iată se puse a cutreiera pădurea cruciş şi curmeziş, ca să cerce doară va găsi ceva vînat ca să şi îmbuce ceva, că îl cam ajunsese foamea, ori ceva bun de dus la împăratul.

Umblînd el încoa şi încolo prin pădure, îl apucă noaptea. Şi mai dibuind şi mai orbăcăind p-acolo prin desiş, fără să vază măcar un pui de vrabie, dete peste o scorbură de copaci mare. Aci îşi făcu el culcuş pentru adăpostit şi să şi mîie noaptea. Abia se aşezase, cînd auzi un fîlfîit de pasăre; da ce pasăre? Uriaş de pasăre! nu glumă. O pasăre cît toate zilele de mare, cu aripele întinse ca nişte pînze de corăbii şi se lăsa în jos încet ca o bleandă.

Atunci Coman iese din scorbură, pune mîna pe acea pasăre uriaşă şi o apucă de gît. În aceeaşi clipă i se păru că aude un rîs cu hohot. Se întoarce Coman să se uite dincotro vine rîsul

şi nu vede pe nimeni. Se uită Coman în dreapta şi în stînga, să vază cine rîde; dară pasărea de gît n-o slăbi, nici cît ai da în cremene, ba însă strînse, şi strînse vîrtos, pînă ce o omorî.

Cum bag de seamă, pasărea era vrăjită şi nu putea să o răpuie nimeni; d-aia şi ea rîdea de Coman vînătorul cînd acesta puse mîna pe ea.

Coman nu ştia de una ca asta; dară ce-i veni lui în gînd că o tăie bucăţele, bucăţele, făcu o groapă şi le puse acolo: un rînd de bucăţele, un rînd de pietre şi apoi iarăşi un rînd de bucăţele şi iarăşi un rînd de pietre şi tot aşa pînă umplu groapa.

El crezu că făcuse treabă, aşi! Să se culce pe urechea aia!

Şi ieşind din pădure, merse ce merse şi dete de o coştoroabă de colibă. Intră înăuntru şi acolo găsi o căzătură de muiere.

Cînd îl văzu, îi zise:

— Ei, Comane, nu e bine de tine.

— Da de ce, maică bătrînico?

— Isprava ce ai făcut nu este ispravă; căci strigoaica pe care tu crezi că ai făcut-o bucăţele, ea trăieşte şi caută să te răpuie.

Pasămite asta era Baba Cloanţa, vrăjitoarea care închega şi apele cu farmecele sale.

— Că bine zici, maică bătrînico! Ce pîrdalnic fu lighioana aia spurcată de-mi pusei mintea cu dînsa şi cum din cîmpie lucie se făcu pădurea aia grozava, căci eu nu ştiam de dînsa, deşi sunt mai mult pe drumuri decît acasă?

— Ei, dragul maichii, nu vezi tu că aici se joacă nişte vrăjitorii de care se sperie o lume? Dară lasă asta, mai bine vezi de tine, căci la noapte ai s-o păţeşti şi o s-o păţeşti bună.

— Ce să fac ca să scap?

— Comane, zise baba, pe unde ai umblat tu de cînd eşti vînător, n-ai văzut, n-ai auzit tu de vro ceată de porci mistreţi, unde se strîng ei şi mîn noaptea?

— Ba am auzit, şi şi ştiu locul unde se adună.

— Acolo să te duci şi să faci o groapă, unde să te ascunzi şi să treci noaptea. D-asupra groapei să pui lemne şi preste lemne frunze uscate, ca să nu bage de seamă porcii şi să fugă.

Coman, după ce mulţumi babei pentru povaţă bună, se duse într-un suflet la locul unde se strîngeau porcii cei mis-

treți, făcu pînă în seară groapa, precum îi zise baba, și se ascunse acolo.

De cum înoptă, veneau porcii, nene, la locul lor de întrolocare grohăind și guițînd de ți se făcea părul măciucă; se strînseră, acoperiră groapa și se culcară.

Pe la miez de noapte veni și strigoaica, căci ea înviase la loc precum fusese și mai-nainte, cu un bici în mînă, și începu a plesni din el.

Pocnea biciul de te asurzea. Îndată veniră împrejurul ei spuză de draci și toți cu un grai ziseră:

— Ce poruncești, stăpînă?

— Ce să poruncesc? răspunse ea. Iaca, să-mi căutați pe Coman vînătorul și să mi-l aduceți aici din pămînt din iarbă verde, că vă sluțesc în bătăi.

Dracii se puseră pe căutat. Și caută-l în sus, caută-l în jos, nu puteau să dea cu mîna de el. Li se arăta lor că p-acolo p-aproape trebuie să fie, dară nu puteau ghici locul unde se ascunsese Coman. Strigoaica da cu nemilostivire și numai în sfîrc îi lua. Striga și răcnea la draci de-i băgase în grozile morții. Unde ajungea sfîrcul biciului ei, crăpa pielea pe draci și-i făcuse numai sînge.

Dracii se puseră mai cu dinadinsul și căutară, și căutară, pînă îl dovediră că este ascuns în culcușul porcilor celor mistreți. Atunci începură a se repezi și a da năvală în porci, ca să-i sperie și să fugă din loc; dară porcii nu se clintiră nicicît. Vezi că ei băgaseră pe purcei la mijloc și porcii cei bătrîni, crezînd că dracii vin să le ia purceii, stau țanțoși cu cozile spre purcei și cu rîturile către draci.

Unde să se apropie dracii! că-i sfîșia porcii cu colții lor ăia grozavii.

Se munciră dracii, se zvîrcoliră, de-i trecuse năduşelile, și ca să miște din loc pe porci, ba.

Cînd, odată se auzi *cucurigu!* cîntau cocoșii de ziuă. Dracii se făcură nevăzuți, căci puterea strigoaicei pînă aci ținea. După ce se făcu ziuă și porcii plecară iarăși, ieși din groapă și Coman vînătorul și se duse drept la babă.

— Aoleo! mămulică, ce mi-a pățit sufletul astă-noapte, oi spune-o și morților. După ce m-am ascuns în groapă și au început porcii să vie, se încinse o căldură în groapă de nu puteai să-ți tragi sufletul. Cînd a venit strigoaica și începu să plesnească și să trăsnească din bici, să răcnească la draci și dracii să chelălăiască de usturimea biciului cu care îi bătea, nu mai rămăsese suflet în mine. Mă trecuse năduşelile

de frică și de năbușeala gropii, de parcă la cine știe ce greutate muncisem. Acum știu și eu ce e frica.

— Nu-ți spuneam eu? răspunse baba. Acum deseară să te duci să te ascunzi la locul unde se adună armăsarii cu iepele și cu mînzii lor. Tot așa groapă să faci și să intri într-însa.

Nu trebui să-i zică de două ori. Coman, după ce mulțumi babei pentru povață, se sculă și se duse unde știa el că se adună armăsarii sălbateci de mîn noaptea.

Făcu și acolo o groapă, ca de la rînd, acoperi cu lemne puse cruciș și cu frunze uscate pe d-asupra și se ascunse în ea.

Cum amurgi, se adunară caii, puseră mînzii la mijloc, iară armăsarii se făcură roată împrejurul lor cu capetele către mînzi, iară cu picioarele de dinapoi în afară.

Ca și în noaptea trecută veni strigoaica, plesni din bici, se adunară dracii, îi bătu cu biciul, răcni la ei; dară niciunul din ei nu se putu apropia de herghelia armăsarilor. Aceștia rînchezau, asvîrleau din picioare și dau cu copitele de svînta unde ajungea.

La cîntatul cocoșilor de ziuă, toți dracii, cu strigoaică cu tot, periră ca o nălucă. Iară după ce se lumină de ziuă și se împrăștiară armăsarii, ieși și bietul Coman, teafăr și neatins de nicio meteahnă și drept la babă se duse.

Îi povesti cele ce i s-a întîmplat și o întrebă ce să mai facă.

Baba îi răspunse:

— Ai scăpat de două ori. Dacă vei putea să scapi și la noapte, apoi să știi că ești mîntuit de dînsa. Iaca, iaca, iaca, ce să faci.

Coman mai mulțumi o dată babei și se duse să-și vază de scăparea lui. Cum veni seara, făcu tocmai pe tocmai cum îl învățase baba. Adecă se duse în pădure, intră iarăși în scorbura de copaci unde fusese cînd tăiase bucățele, bucățele umbra strigoaicei, și așteptă acolo cele ce era să se întîmple.

Aștepta de așteptat, dar numai el știa cum. Îi tîcîia inima de socoteai că o să iasă afară dintr-însul. El însă își ținu firea, că doară nu era de florile mărului Coman vînătorul, carele nu știuse pînă atunci ce era frica, și apoi era bărbat, nu fleac.

În cele de pe urmă iată că se apropie miezul nopții. Atunci iată că vine și strigoaica cu biciul ei cel groaznic. Plesnește în sus, trăsnește în jos și unde mi se adună drăcime

ca frunza și ca iarba de mulți. Apoi îndată începe a răcni la dînșii de se cutremurară dracii:

— Să-mi scoateți pe Coman vînătorul din pămînt din iarbă verde, că vă mănînc㠄 cîinii, dracilor! Vă sluțesc în bătăi, spurcaților! Să mi-l căutați pînă chiar pe unde se bat munții în capete și prin smîrcurile mărilor.

Și unde începu a mi-i lua numai în sfîrc, știi! de plesnea pielea pe draci unde ajungea sfîrcul, și-i făcu, cît te ștergi la ochi, numai sînge.

Dracii alergau de colo pînă colo, forfota, și nu le venea să se depărteze. Unii apucară spre munții ce se bat în capete; alții prin smîrcurile mărilor, iară cei mai mulți trepădau aci în loc. Li se arăta lor, vezi, că trebuie să fie p-aci prin preajmă Coman vînătorul; dară nu puteau ghici locul unde să fie el.

Pasămite acea scorbură de copaci în care se ascunsese Coman era scutită de răutatea acelei pasări. Ea n-avea putere asupra acestui copaci.

Cercetară dracii, căutară și cruciș și curmeziș; dară ca să dea cu mîna de dînsul fu peste poate. Cînd iată doi drăcșori mai sprinteni veneau într-un suflet cu gura căscată și cu limba scoasă d-un cot. Unul zise:

— Eu viu de la munții ce se bat în capete; p-acolo nici nu se pomenește de numele lui Coman vînătorul.

Celalalt răspunse și el:

— Și eu am fost prin smîrcurile mărilor și picior de Coman vînătorul n-a călcat pe acolo.

Atunci strigoaica pare că simți unde să fie Coman vînătorul, că numai întinse aripile ei cele mari, fîlfîi de cîteva ori și începu a se ridica în sus. Cînd ajunse d-asupra vîrfului copaciului, se opri în zbor, ca și cînd ar pluti în văzduh și începu a striga cu glas dulce și rugător:

— Comane, Comane, dragul meu Comane, arată-te de unde ești, că nu ți-oi face nimic, ba încă te voi dezmierda ca pe copilul meu.

Coman știa ce-l învățase Baba Cloanța, tăcea și rîdea înfundat. Apoi pasărea uriașă mai zise:

— Comane, Comane, viteazule Comane, fie-ți milă de mine și mi te arată, că toată puterea mea mi se duce pe copcă și nu se mai alege nici praful de mine.

Coman tăcea.

— Comane, Comane, viteaz fără seamăn, tu m-ai biruit, arată-te mai curînd, că iată mă sting și mă risipesc ca fumul.

Și fiindcă era aproape cîntatul cocoșilor, Coman ieși din scorbura copaciului și, arătîndu-se, zise:

— Iată-mă. De-i avea gînd bun cu mine, bine să-ți dea Dumnezeu și să rupă farmecele astea, iar de vei avea gînd rău, legată să fii pînă în veci.

Atunci începu și cocoșul să cînte.

Coman văzu biciul căzînd jos. El se aplecă de-l luă. Pădurea și dracii, și pasărea peri ca o nălucă; iară din văzduh ieși un glas care zicea:

— Comane, cu biciul ăsta asupra cui vei amenința se face dobitocul ce vei pofti tu.

Și făcîndu-se ziuă, Coman vînătorul văzu cîmpie lucie, acolo unde odinioară era pădure și bunget de hățișuri. Își făcu cruce, încinse biciul pe piele, adecă pe sub haine, și porni mai departe în calea lui.

Ajungînd la împăratul cu pricina și luînd înțelegere de ceea ce avea să facă, se puse la pîndă. Cînd, ce să vedeți d-voastră cinstiți boieri, pe la miez de noapte vine o strigoaică urîtă ca ucigă-l toaca și da năvală să între în cămara unde dormea fata împăratului.

Coman vînătorul își luase inima în dinți și se ațînea cu biciul. Văzînd el că strigoaica umblă cu de-adinsul să între la fata împăratului, odată aruncă biciul și prinse pe acea blestemată de strigoaică de gît, cum prind herghelegiii cu arcanul pe cai din herghelii și o sugrumă.

Se zbătea strigoaica și se frămînta ca să scape din laț, cît un lucru mare. Duduia pămîntul și se cutremura prejmetele de trîntiturile ei, silindu-se să scape de moarte. Dară Coman, încordîndu-și toate puterile, ținu, și ținu bine ochiul ce făcuse cu biciul în care era vîrît capul strigoaicei.

Se bălăbăniră ei, se smuci dînsa; Coman n-o slăbi nici în ruptul capului pînă pe la cîntători; cînd auzi: *cucurigugagu*, odată și strigoaica se făcu praf și țărînă.

A doua zi împăratul veni să vază isprava lui Coman vînătorul. El se spăimîntă de ceea ce văzu.

A doua seară Coman vînătorul păzi iarăși și tot ca în seara trecută prinse și pe cealaltă strigoaică, făcîndu-se praf și țărînă.

Împărăţia era scăpată. Fata împăratului se îndrăgosti după Coman vînătorul, aflînd de vitejia lui şi văzînd isprăvile sale. După făgăduială trebuia să o ia de soţie.

Acum altă nevoie. El—însurat după lege. Cum să mai ia el altă nevastă? Aceasta era o bucăţică bună, cum să o lase? Nu se îndura, vezi, nici să facă nelegiuire, nici să lepede de la sine un trai bun. Ce să facă dară?

Se apucă şi el de spuse împăratului, cînd îl pofti să se logodească cu fie-sa, că el se duce mai întîi acasă să-şi puie lucrurile la orînduială şi apoi va veni la logodnă.

Şi aşa, plecă la nevastă-sa, gîndindu-se că de va mai simţi ceva, să facă pe dracul în patru să afle adevărul şi atunci să facă ce va zice legea.

Nu se îndura, neiculiţă, să o lase. Căci de! o luase de copilă, deschisese ochii pe dînsa, îi era dragă, iaca, şi pace bună.

Dacă ajunse acasă, nevastă-sa băgă de seamă că el ascunde ceva de încins pe sub cămaşă şi-l întrebă, ca ce să fie?

El se codi a spune. Ea stărui. O dată, de două, de trei ori, o cîrmi el cum o cîrmi şi nu spuse; dară ea găsindu-l într-o zi cu voie bună, se linguşi pe lîngă dînsul cu miercăeli, cu giugiuleli şi cu cuvinte dulci de-i merse drept la inimă. Atunci el se îndupleca şi-i spuse. Atît îi fu. Acum ea îi purta sîmbetele. Simţea ea, vezi că odată, odată, o s-o dovedească în nelegiuirea ei şi se temea de mînia lui Coman. Că să se desbere de năravurile ei, pasămite, nu putea.

Într-una din seri ea îl pîndi pînă adormi şi-i fură biciul. Şi chemînd pe furiş pe popa, pe pîrcălabul şi pe ţîrcovnicul, ţiitorii şi ibovnicii ei, îi ascunse după uşe. Atunci spurcata de nevastă veni lîngă pat şi-l strigă:

— Bărbate, bărbate, scoală să jucăm la nuntă.

N-apucă bietul Coman să facă ochi bine din somn, şi plesnind ea din bici asupra lui, îl făcu un cîine d-ăia marii.

Coman, în starea asta, atîrna acum la mîna ei pentru o cojiţă de pîine. Ea însă îşi bătea joc de dînsul şi-l huiduia ca p-o potaie. El vedea cu ochii lui cum se întindea şi se zbenguia cu ibovnicii, dară n-avea ce face.

În cele de pe urmă îl dete la nişte ciobani pe o sidilă de caş. Cum îl aduseră ciobanii la tîrlă, îl puseră să păzească turma de oi. Coman se împrieteni cu ceilalţi cîini, mai întîi, şi apoi se puse pe treabă.

Unde să se răsnească vro oaie de turmă, că Coman era acolo să o abată la urma ei; unde să se apropie cineva de turmă, că era stingere. Începuseră ciobanii a-l iubi mai cu asupra decît pe ceilalți cîini și-l luară la ochi.

Într-o seară ciobanii făcură chef, se turlăciră cumsecade și adormiră bușteni care pe unde apucase. Tocmai în seara aceea iată că vin și lupii la oi. Acum să fi văzut pe Coman al meu, cum se lupta cu lupii; se întorcea cu dinții rînjiți în zece părți și zece lupi mușca deodată. Se luptă el pînă ce dovedi mai mulți lupi și-i lăsă întinși la pămînt, morți ca orice dihanie spurcată; iară pe ceilalți îi puse pe goană. Nu se putură lupii atinge nici măcar de un mieluțel. Dară și lui îi scărmănase o blană de să-i plîngi de milă.

Deșteptîndu-se ciobanii în lătrăturile și hîrîiturile cîinilor, luară pe bietul Coman la bătaie, că de ce le-a stricat somnul; dară după ce văzură stîrvurile lupilor și pe Coman plin de sînge, îl mîngîiară și-i dară să mănînce numai zer și jintiță

Mai tîrziu nu știu cum se făcu, nu știu cum se drese, că văzînd împăratul cel cu pricina pe Coman, pofti să-l cumpere. Se putea să nu-l vînză ciobanii, mă rog, cînd poftește împăratul să aibă un lucru?

Ajungînd la curtea împărătească și Coman fiind un cîine chipeș, mare și voinicos, îl luă împăratul în nume de bine. Porunci să-l spele și să-l îngrijească ca p-un cîine împărătesc. Ba încă îi atîrnară de gît și o salbă mare numai de galbeni.

Atunci Coman vrînd să-și facă mînă bună cu nevastă-sa, ca doară de va putea să-și mai apuce biciul încă o dată, se duse pe la dînsa, și umbla prin curte.

Ea văzîndu-l, ieși afară cu ibovnicii ei, începură a rîde de dînsul, iară ea le zise:

— Văzurăți, ticălosul de bărbatu-meu cu ce mai avuție vine?

Și, mîngîindu-l, îi luă salba de la gît, fără măcar a-l băga în casă. Apoi ea intrînd, ieși cu biciul în mînă, amenință asupra lui Coman și îl făcu o pupăză.

Ea făcu aceasta din șiretlic, ca nu doară Coman să se întoarcă la curtea împărătească fără salbă, să se ia oamenii împărătești după dînsul să vază unde a mers cu salba și să dea de belea.

În așa stare ticăloasă, Coman ce era să facă? Unde să se ducă el? Cum să trăiască și unde să se adăpostească? Se

gîndi numaidecît iarăşi la împăratul. Se căia acum de ce n-a primit să se logodească cu fata împăratului şi se mai întoarse acasă, ca să păţească ce om pe lumea asta n-a mai păţit.

Şi neavînd încotro, fîl! fîl! fîl! începu să zboare şi se lăsă drept pe pălimarul caselor împărăteşti, cu gînd că poate să fie îngrijit ca şi cînd fusese cîine.

Se lăsă să-l prindă. Împăratul, văzînd pupăza, porunci s-o jumulească de vie. Chinul ce păţi Coman cînd îl jumuli de viu, nu se poate spune. Pe urmă porunci să-l atîrne afară la frig, aşa jumulit cum era.

Toată noaptea tremură bietul Coman de să-şi muşte şi limba şi tot, şi era aproape să-i iasă sufletul. A doua zi împăratul porunci să-l înfăşure într-un cojoc şi să-l puie la căldură. Usturime ca aceea n-a mai suferit de cînd era el; căci încreţindu-se pielea pe el de frig, acum la căldură cînd se întindea să-şi vie în firea ei, crăpa şi da sîngele. Nu mai aştepta decît moartea, pentru care se tînguia de ar fi plîns şi lemnele şi pietrele de mila lui.

Cînd, nu ştiu cum se întîmplă să treacă pe acolo fata împăratului şi, văzînd pupăza jumulită şi pusă în cojoc la căldură, ei i se păru a fi chipul lui Coman vînătorul. Se mai uită o dată, se mai uită şi altă dată şi i se arăta ei că în acea pasăre ar fi ceva care seamănă a Coman.

Atunci, ce-i veni ei, că numai strigă:

— Comane!

Iar Coman, uitîndu-se la ea, se pomeni iarăşi om ca toţi oamenii, teafăr şi nevătămat, ca şi cînd atunci îl făcuse mă-sa.

Şi, mulţumind din toată inima fetei împăratului, îi făgădui că pestre trei zile va veni să se logodească cu dînsa. Pînă una alta, veni pe furiş la casa neveste-sei cea dintîi, pîndi pînă ce nu fu ea acasă şi intrînd îşi luă biciul, pe care îl găsi după tron.

Apoi, după ce veni ea cu ibovnicii ei, începu să-l ocărască şi să-l gonească de acolo, fără să ştie că el pusese mîna pe bici; dară el întinse biciul, plezni şi ameninţă asupra ei, care se făcu o măgăriţă; mai plezni şi asupra ibovnicilor ei şi făcu din popă un catîr, din pîrcălab un măgar şi din ţîrcovnic o vacă. El însă îşi luă catrafusele ce bruma îi mai rămăsese în casă, le schimbă pe bani şi se duse de se logodi cu fata împăratului. Pe drum însă dete pe la Baba Cloanţa vrăjitoarea şi-i povesti toate păţeniile lui.

Baba îi spuse:

— Ai fost jumulit, Comane, pentru că ai omorît pe strigoaica cea mare. Ai fost spînzurat la frig și pus apoi la căldură, pentru că ai omorît pe strigoaica cea mică. Ai fost schimbat iarăși în om, pentru că ai avut milă de strigoaica din pădure, că i-ai urat de bine de s-au stricat toate farmecele ce o ținea acolo așa cum ai văzut-o.

Acum pricepu și Coman de unde îi veni acele pățenii. Și după ce mai trecu ce mai trecu, Coman unde îmi trînti un pui de nuntă cu fata împăratului, de se duse vestea peste nouă mări, peste nouă țări.

Și astfel fosta nevastă-sa și ibovnicii ei rămaseră dobitoace ticăloase, ca să-și ispășească păcatele cele multe și grele ce făcuseră; iară Coman trăi cu nevastă-sa d-a doua în bilșug și în fericire pînă în adînci bătrînețe.

Și încălecai pe o șea și v-o spusei d-voastră așa.

CEI TREI FRAŢI NEGUŢĂTORI

A fost odată ca niciodată...

A fost odată trei fraţi. Cîteşitrei erau neguţători. Cînd plecau în negoţ, se vorbeau cît are să zăbovească şi se întorceau ca să se întîlnească iarăşi cu toţii. De se întîmpla să le iasă înde bine negoţul şi cîştigau, se veseleau cu toţii; iar de se întîmpla ca vrunul din ei să păgubească se întristau iarăşi cu toţii.

Aşa merse treaba cîtva timp şi fu bine de ei.

De la un timp încoa, fraţii cei mai mari pierdeau într-una; iar cel mai mic nu. Astfel că el totdauna cîştiga.

Văzînd aşa, fraţii cei mai mari începură a pismui pe cel mai mic, şi îi puseră gînd rău. Ei se şi uniră între dînşii ca să piarză pe fratele lor cel mai mic şi să scape de ruşinea ce socoteau ei că le face, tot cîştigînd el mereu. Se vorbiră dar ce şi cum să facă pentru aceasta.

Într-una din zile spuseră fratelui lor celui mai mic că de astă-dată să meargă împreună după negoţ, ca doară vor putea să cîştige şi ei ceva. Fratele cel mic, ca unul ce nu ştia cugetul lor, priimi.

Se gătiră deci, îşi luară fiecare avutul cu sine şi plecară.

Fraţii cei mai mari, după cum se vorbiseră ei, apucară pe un drum pe care fratele lor cel mai mic nu mai umblase şi nu-i cunoştea cotiturile. Fratele cel mic nu se împotrivi, ci merse cu ei, nebănuind nimic. Mă rog, el se ştia curat la inimă, şi nici că-i trăsnea prin gînd a se teme de ceva. El

se știa că este cu frații săi, cărora nu le stricase nimic și pace bună.

Cum ajunseră la un loc singuratic și pustiu, frații cei mai mari ziseră celui mic:

— Gătește-te, cîine, că aveam să te omorîm!

— Da ce v-am făcut eu, fraților?

— Tu, frate cu dracul; iară nu cu noi. Gătește-te să mori, tu cela ce tot cîștigi și ne faci pe noi de rîs și de ocară, că tot pierdem.

— Ce vinovat sunt eu despre asta, nenișorule? Voi cu norocul vostru și eu cu al meu. Dar daca voiți să mă omorîți, bine; mai întîi de toate să întrebăm și pe un om bătrîn, să vedem ce zice și el.

Frații lui voiră să se arate că el le e frate din gură; dar de la inimă foc și otravă. Voiră adică să-i arate că el e vinovat de moarte. Zică orice va zice bătrînul ce va întreba, ei să facă ce puseră de gînd.

Se învoiră deci să întrebe și pe un bătrîn. Și n-apucară să facă zece pași și iacătă, că se întîlniră cu un om bătrîn.

Pasămite dracul, care îi îndemnase la un așa păcat, se prefăcu într-un om bătrîn și le ieși înainte.

Cei doi frați, cum îl văzură, îi ziseră:

— Moșule, moșule, bună ziua.

— Mulțumim d-voastră, feții mei, dară ce aveți cu mine?

— Uite, moșicule, ce să avem? Noi doi ne-am unit ca să scoatem ochii fratelui nostru celui mic, carele este acesta pe care-l vezi, d-ta ce zici?

— Foarte bine faceți, răspunse dracul de unchiaș, să-i scoateți, da!

— Nu e păcat de Dumnezeu să mă orbiți și să mă sluțiți pe mine, fratele vostru, că eu nu știu la sufletul meu să vă fi făcut vrun rău? Dară ia să întrebăm și pe un om tînăr, să vedem tot așa zice?

Frații lui ca să-i arate că ei au drept să-i scoață ochii primiră să întrebe și pe un om tînăr.

Și mai mergînd ce mai merseră, se întîlniră cu un om tînăr.

Pasămite dracul, din unchiaș ce era, se dete de trei ori peste cap, se făcu un tînăr și le ieși înainte.

— Bună ziua, flăcău!

— Mulțumim d-voastră.

— Flăcăule! uite ce-am hotărît noi să facem: să scoatem ochii fratelui nostru ăl mic. Bine este?

— Mai e vorbă? Cum să nu. Scoate-ți-i în bună voie și nici capul n-are să vă doară.

— Auzi tu, mă? ziseră frații cei mai mari.

— Auz, răspunse fratele cel mai mic. Totuși mai îngăduiți oleacă, că doar nu v-am fript șerpi pe burtă; să întrebăm și pe un copil.

Frații cei mari se făcură că le e cam milă, ca țiganului de pildă, și ziseră:

— Haide! fie. Să mai întrebăm și pe un copil, să vedem n-avem noi dreptul să ne izbîndim asupra ta, cîștigătorule necontenit?

Și mai făcură cîțiva pași prin pustietatea aceea, pînă ajunseră la un loc.

În drum se întîlniră și cu un copil.

Dracul se făcuse copil și le ieșise înainte.

— Duță, mă! ziseră frații cei mari, noi ne-am vorbit să scoatem ochii fratelui nostru celui mic. Ce zici tu, bine este?

— Bine și încă prea bine. Nu sunteți voi de capul vostru?

Cînd auzi fratele cel mic și de judecata unui copil, îi veni în gînd că nu mai este Dumnezeu, nu mai este dreptate pe lumea asta. Dară se opri, fiindcă îi zicea lui cine îi zicea la ureche că nici o faptă fără răsplată.

Se lăsă dară să-i scoată ochii nemaindăjduind de scăpare.

Și așa rămase fără ochi pe marginea lacului aceluia. Dumnezeu, care îngrijește de toți nevinovații, îl îndreptă către un copaci care era pe marginea lacului aceluia. Și bietul orb, dacă simți că se apropie seara, ca să nu fie bîntuit și de niscaiva fiare sălbatice făcu ce făcu, se agăță cu mîinile de pom și, mai cu chiu, mai cu vai, se urcă în pom, ca să mîie noaptea acolo.

Pasămite acel lac era locul de întrolocare al diavolilor, cari veneau la zile anumite de-și dedeau seamă de faptele ce au săvîrșit ei, în diastima de zile de la o întîlnire la alta.

Peste noapte, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri? Unde veniră dracii ca frunza și ca iarba și unde veni și tartorul lor între dînșii și îi puse pe rînd de-i întreba care ce a făcut.

Unii ziceau că a făcut cutare sau cutare lucru. Alții că au îndemnat pe cutare om să facă cutare nelegiuire. Alții te miră ce. Care zicea că a făcut ceva îl da tartorul de o parte. Dară care zicea că n-a făcut nimica pe acela îl deznoda tartorul în bătăi.

În sfîrșit, veni și rîndul celui ce făcuse pe frații cei mari să scoată ochii fratelui lor celui mic.

— Dar tu, șchiopule și schilodule, ce ai făcut?

— Ce să fac stăpîne? Iată, nu mai departe, ci azi am îndemnat pe doi frați de au scos ochii celui mai mic frate al lor. Am oprit moara unui om de treabă. Am mai făcut încă ceva: am făcut pe fata împăratului ca să iasă în grădină să se plimbe și cînd ieși eu o umplui de bube, încît nu o mai poate lecui nici un doftor sau vraci.

— Ce mai treabă făcuși și tu, prostule! zise un drăculeț cam agiamiu, carele și el acum deschidea ochii în lume, și carele vrea să se arate tartorului mai isteț, de ar ști orbul cel cu ochii scoși, s-ar spăla cu apa acestui lac al nostru și i-ar veni vederile; de-ar ști morarul ar lua și el nițică apă din lacul nostru și turnînd în scocul morii sale, ea s-ar porni numaidecît; de ar ști și fata de împărat, ar trimite să ia apă din lacul nostru, să se spele și i-ar trece toate bubele.

Dar un drac bătrîn, învechit în rele, răspunse:

— Taci, nerodule, că nu știi ce vorbești.

Atunci, îndată se auzi cîntatul cocoșilor de ziuă și dracii pieriră ca niște năluci.

Și revărsîndu-se zorile, și luminîndu-se de ziuă, orbul se dete jos din copaci, se duse pe dibuite pînă la lacul dracilor, și, spălîndu-se pe ochi, îi veni văzul. Atunci luă apă într-o tigvă ce găsi pe cîmp și se duse drept la omul căruia îi stătuse moara.

— Ce-mi dai mie, jupîne, să fac să-ți umble moara?

— Ce să-ți dau? Iacă-ți dau atîta.

— Ba atîta.

— E, ai să fie de bine.

Deteră mîna amîndoi și se învoiră.

Turnă apă din tigvă în scocul morii și ea începu să umble ca o năzdrăvană.

Plăti omul atît cît se învoise și îl mai cinsti și cu un cinzec.

Luînd fratele cel mic banii, cumpără două clondire mari, le umplu cu apă din lacul dracilor și porni cu ele la împăratul cu fata plină de bube.

— Ce-mi dai, împărate, zise el, să-ți mîntuiesc fata de bube?

— Ia fugi d-aici, trențărosule, tu să-mi vindeci fata? N-a putut ei, doctori mari și bătrîni, vrăjitori vestiți iș tocmai tu te găsișî?

Împăratul era necăjit de boala fie-sii, și d-aia vorbi așa aspru.

Fratele cel mic răspunse:

— Nu te uita, împărate, la trențele mele. Daca nu ți-oi vindeca fata, să-mi faci ce-i vrea.

— Să știi că de nu-mi vei scăpa fata de bube, unde-ți stă tălpile, îți va sta și capul; iară de o vei lecui, să știi că te fac boier mare și îți răsplătesc împărătește.

El se legă să o vindece.

Acu altă nevoie. Fata nu voia să se dezbrace în pielea goală înaintea lui, ca să o scalde, zicînd că îi este rușine.

El îi spuse, că daca este așa, împăratul să-l lege la ochi și el, așa cu ochii legați, să o spele.

Se învoiră și se apucă de lucru.

Numai două scăldături îi făcu, și ar fi fost destul și una, și căzură toate bubele de pe dînsa, ca o lepră, și rămase curată și luminată, ca și cînd o făcuse mă-sa.

Împăratul nu mai putu de bucurie cînd își văzu fata mîntuită de nevoia ce căzuse pe dînsa. Plăti omului care o vindecase atît cît nu se aștepta el și îi mai dete și pe dasupra o caretă cu patru cai, cu vizitiu și cu oaste ca să-l ducă pînă acasă la dînsul cu alai.

Frații lui spuseseră neveste-sei că el a murit pe drum.

Cum îl văzu nevasta acum, teafăr și pe lîngă asta cu bani și adus cu alai împărătesc, se bucură cît un lucru mare.

El spuse pe ici, pe colea ceea ce pățise. Se feri însă de a spune că frații lui l-au fost orbit.

Dîndu-se sfară în oraș despre pățeniile fratelui celui mic, frații cei mai mari puseră de gînd să se ducă și ei să se suie în acel copaci să asculte la sfatul dracilor, că doar de vor auzi și ei ceva, și apoi să facă și ei așa, după sfatul dracilor, ca să se îmbogățească și ei.

Ce-și puseră în gînd făcură în fapt.

Fiind ei suiți acolo în copaci, nici nu-și trăgeau sufletul ascultînd să audă ce vor grăi dracii.

Adunîndu-se necuratii pe la miez de noapte, începură a se certa între dînșii, ca dracii și făceau un zgomot și o gălăgie de să spargă urechile nu știu cui.

Cum veni însă tartorul, se făcu o tăcere și o liniște de să se audă zbîrnîind musca. El începu să întrebe:

— Cine a lecuit pe orb? Cine a dat drumul morii? Cine a lecuit pe fata împăratului?

ACADEMIA

Întrebările lui băgă în grozile morței pe toți dracii, căci era supărat foc.

Dracii răspunseră cu cutremur:

— Eu nu, nu știu. Eu nu știu. Eu nu știu.

— Apoi cine dar știe? răcni tartorul.

— Pesemne o fi fost cineva p-aici pîn prejur care să fi ascultat la sfaturile noastre, cugetă a răspunde un drăculeț pe care îl iubea tartorul.

Și poruncind tartorul să caute cu d-amăruntul prin preajmă, ca să nu mai pață ce-a pățit, începură a viermui dracii căutînd prin tot locul, iară vro cîțiva se suiră și în copaci numai cît te-ai șterge la ochi.

Dînd peste cei doi frați ascunși acolo în pom, îi apucară de păr și se coborîră cu dînșii.

Atunci porunci tartorul să-i arunce de la unul la altul, pînă îi vor omorî.

N-avură ce alege dracii de dînșii. Se pierdeau bieții oameni prin mîinile lor și aruncîndu-i și snopindu-i nu se mai alese nici praful de dînșii.

Iată cum dar: nici o faptă fără răsplată.

DUNĂRE VOINICUL

A fost odată ca niciodată...

A fost odată un pustnic. El trăia într-un codru pe unde trecea o apă mare. Şezînd el acolo singur, i se urîse tot avînd a face numai cu fiarele sălbatice.

Dorul lui era să aibă un copil ca alţi oameni şi odată hotărî să se ducă la rîu şi ceea ce a găsi să fie copil al său.

A doua zi, sculîndu-se cu noaptea în cap, şi mergînd la rîu, găsi un coş la margine, abătut de apă; îl luă şi într-însul află un copil de lemn, pe care l-a adus la coliba lui. Se bucură sihastrul de aceasta; dară bucuria nu era desăvîrşită, fiindcă lemnul este tot lemn, nu mişcă. Se puse deci pe post şi pe rugăciune. Trei zile şi trei nopţi încheiate nu se ridică de la pămînt că doar va arăta Dumnezeu vreo minune cu dînsul.

În ziua a patra, pe la cîntători, cînd se revarsă de zori, se pomeneşte că intră la dînsul doi moşnegi cu bărbile pînă la brîu şi albe colilie. Pasămite era Dumnezeu cu Sîntul Petre. Bietul pustnic rămase uimit de mirare, el care nu văzuse pui de om străin prin preajma locului de cînd trăia p-acolo.

— Bun găsit, bătrînule, îi ziseră ei.

— Bună să vă fie inima, tătişorilor; dar ce vînt vă aduce pe la mine, nevoiaşul? Căci nu mai ţiu minte de cînd n-am mai văzut nici urmă de dobitoc p-aci, necum de om. N-am un topor la îndemînă că aşi face un semn în pragul de sus,

ca să-mi aduc aminte că m-a cercetat în viața mea oameni de felul alor noștri.

— Și fără să te ostenești, semnul se va face. Dară de ce-ți tocești genuchii rugîndu-te și te usuci postindu-te? îl întrebară ei.

Atunci sihastrul, sculîndu-se, le povesti toată întîmplarea cum găsise copilul cel de lemn și sfîrși zicînd:

— Acum mă rog și postesc, ca doar văzînd Dumnezeu rîvna mea, se va îndura să facă vreo minune, însuflețind acest lemn, ca să-mi fie toiag bătrînețelor; că iată picioarele și mîinile îmi slăbănogesc, văzul a început să-mi piară și în curînd are să mă coprinză nemernicia cea mai de pe urmă a vieții omenești.

— Rugăciunea ta s-a auzit la cer. Rîvna ta este cunoscută acum. Fii pe pace! Mîine de dimineață, la mînecate, Dumnezeu are să-ți trimită sprijinitor bătrînețelor tale pe *Dunăre Voinicul.*

Cum isprăviră de vorbit, moșnegii pieriră ca o nălucă.

Pustnicul rămase ca un căzut din cer cînd nu mai văzu înaintea lui nimic. Se frecă la ochi, se mai uită o dată, cătă pîm prejurul colibei, spre a se încredința de n-a fost vreo iscoadă d-a necuratului. Aș! Ce era să vază, dacă nu avea ce?! Atunci și el începu să scuipe în toate părțile, ca să se depărteze duhurile cele rele.

Apoi, aducîndu-și aminte de rostul cel blînd ce aveau acei moșnegi în graiul lor, i se mai alină oarecum frica.

Toată noaptea următoare, orbăcăind sihastrul, dete tîrcoale colibei ca să vază dincotro parte are să-i vie voinicul ce-i spusese unchieșii, cînd în zori la mînecate, auzi în colibă un glas mîngîios de copil că-i zice:

— Tată, măi tată! Mi-e foame! Dă-mi ceva de mîncare!

Se sperie bietul pustnic și nu-i venea să intre în colibă. El aștepta minunea de aiurea. Copilașul, ieșind, stete pe pragul colibei și mai zise încă o dată:

— Tată! Tată! Mi-e foame! Dă-mi ceva să mănînc!

Iară pustnicul, întorcîndu-se și văzînd un copilaș, frumos ca un bujor, îi pieri frica și îi răspunse și el:

— Copil să-mi fii, să te numești Dunăre Voinicul și să nu te biruiască nimenea nici la luptă, nici la isteține.

Dumnezeu, care ascultase și primise rugăciunile cele fierbinți ale sihastrului, trimisese duh de viață și însuflețise pe copilașul de lemn, pe care locuitorul codrului îl găsise în coș, venind pe gîrlă.

Se puse deci bătrînul de îngriji de copil şi îl crescu pînă ce se făcu mare.

De ce creştea, se făcea mai trupeş şi mai voinicos copilul; iară după ce se mări, începu a ieşi şi dînsul la vînătoare. Pe unde umbla el, nu se stăvea pasări ori dobitoace. Unde să mai vie fiare sălbatice pe la coliba tatălui său, tii! că era peire de cap. Se bucura tătăni-său şi îi creştea inima cînd vedea pe fiu-său aşa de viteaz.

Într-o zi Dunăre Voinicul, ieşind la vînătoare, intră într-un codru, vecin cu acela în care trăia cu tată-său; p-acolo dete el preste un tontolete de om, care lua copacii de vîrf şi îi încovoia.

— Ce faci tu mă, aici, Strîmbă-lemne? îi zise el.

— Ce să fac? îi răspunse Strîmbă-lemne, iacă îmi fac şi eu meseria. Daca vrei, aide să ne facem tovarăşi!

— Aide, îi zise Dunăre, cam în dorul lelii, poate vei fi şi tu bun la ceva.

Şi plecară împreună.

Mergînd ei prin codru, deteră de o apă ce venea tulbure. Se mirară ei cît se mirară de una ca aceasta, apoi merseră mai înainte. În drumul lor deteră de un om care sta cu un picior pe un mal şi cu altul pe celălalt mal al gîrlei. El spărsese un munte şi dintrînsul lua bolovani şi colţi de piatră, îi freca în palme şi praful îl da pe gîrlă. De aceea venea apa tulbure. Cum îl văzu, Dunăre Voinicul îi zise:

— Dar tu, mă? Ce-ţi este de freci ale pietre şi nu le laşi în firea lor, aşa cum le-a făcut Dumnezeu?

— Aşa mi-este mie orînda, răspunse Freacă-pietre. Dar voi unde vă duceţi?

— Iacă unde om vedea şi noi cu ochii şi unde ne-o scoate drumul pe care am apucat.

— Vrear-aţi să mă luaţi şi pe mine tovarăş? Pot să vă fiu şi eu de vrun ajutor.

— Aide şi tu, neiculiţă, că doar nu vom avea să te ducem în cîrcă.

— Da cum păcatele să fie una ca asta? M-oi tîrî şi eu, iaca, după voi şî n-oi rămînea mai pe jos decît tovarăşii mei.

Şi cîte trei voinicii purceseră mai departe.

Merseră ei ce merseră şi ajunseră la un munte. Acolo poposiră. Iar dacă văzură că este vînat mult şi bun, se aşezară acolo şi îşi închelbăşiră şi un adăpost. Se dedulciseră, vezi, la vînat bun. Şi ca să nu li se întîmple vrun neajuns,

ei își făcură și rînd: doi se duceau la vînătoare și unul rămînea de îngrijea de adăpost și mai vedea și de ale mîncării ca să fie gata cînd s-or întoarce cei duși în vînătoare.

Într-una din zile, cînd era de rînd Strîmbă-lemne și gătea bucate pentru dînsul și pentru tovarășii, veni Tarta-cot-barbă-d-un-cot, îi trase o palmă de-l zăpăci, îi mîncă bucatele și-l lăsă hăbăuc.

Acest Tarta-cot era o stîrpitură de om cu barba de un cot, cu trup cu tot. El era arțăgaș, să ferească Dumnezeu! Nimenea nu scăpa necicălit din gura lui, care pururea fleoncănea. Umbla mai iute decît o sfîrlează și nici nu-i prindeai de veste cînd venea și se ducea. Țanțoș ca un țînțar și cîrcotaș de voie, nu se putea să nu pișie el în vrun chip pe oricine întîlnea. Și apoi avea niște fiori, de băga pe om în groazele morții.

Cînd se dezmetici Strîmbă-lemne, ia pe Tarta-cot de unde nu e. Bucate, nici de leac, și vasele întoarse cu gura în jos. Se puse să gătească alte bucate, iute, iute. Dar nu mai fu destulă vreme.

Negăsind verdețuri fierte cînd se întoarseră tovarășii săi de la vînat, și auzind ce pățise bietul Strîmbă-lemne, făcură haz de dînsul și începură a-l cam lua în zeflemea.

Strîmbă-lemne înghiți rușinea că n-avea încotro.

A doua zi rămase de rînd Freacă-pietre ca să păzească. Păți și el de la Tarta-cot, patarama lui Strîmbă-lemne. Rîseră și de dînsul tovarășii. Apoi mîncară ce putură și ei și se culcară.

A treia zi rămase de pază Dunăre Voinicul. Gătea și el bucate ca tovarășii lui, îngrijea și el de cele de prin preajma adăpostului; dar se întorcea într-un călcîi și era cu ochii-n patru. Cînd iată și Tarta-cot-barbă-d-un-cot. El credea că are afface cu d-alde tontoletele de Strîmbă-lemne ori Freacă-pietre și veni drept la Dunăre Voinicul. Acesta mai iute decît ai gîndi, unde îmi întoarse mîna și cu dosul palmei îl izbi atît de tare, încît ameți pe Tarta-cot. Apoi Dunăre crăpă un copaci mare, ținu crăpătura căscată cu o pană, băgă barba lui Tarta-cot în crăpătură, și scoțînd pana, copaciul veni la loc și ținu de barbă strîns pe Tarta-cot. Dunăre îl lăsă locului, se întoarse la treabă și se puse a găti demîncarea fluierînd, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.

Cînd se întoarseră tovarășii de la vînat, începură să rîză de departe cu gînd că și Dunăre a pățit-o de la Tarta-cot. Dar cînd văzură mîncarea fiartă și masa pusă, se rușinară.

— Da ce, fîrtate, ţie nu ţi s-a întîmplat nimic? îl întrebară ei.

— Nimic alt, răspunse Dunăre, fără decît numai că am prins un vînat şi l-am pus la coteţ. Aidem să mîncăm acum şi apoi să vi-l arăt.

Se puseră la masă şi rîseră şi-şi povestiră fel de fel de snoave ca să se veselească.

După ce se sculară de la masă, merseră să vadă vînatul. Cînd colo se cruciră ca de altă aia cînd nu zăriră nimic. Tarta-cot se făcuse nevăzut. Pasămite el, tot smucind în dreapta şi în stînga, se zbătu, hîţîi copaciul pînă ce-l scoase din rădăcină şi cu el tîrîş-grăpiş, bălăbăni şi fugi acasă la dînsul.

Dunăre Voinicul nu se lăsă numai aşa, ci porni cu tovarăşii săi ca să puie mîna pe sluţenia pămîntului, stîrpitura ceea de om, spaima lumii.

Se luară deci după dîra ce făcuse copaciul pe care-l tîrîse Tarta-cot şi ajunseră la o gaură mare făcută în munte. Intrînd ei acolo, dete peste Tarta-cot dormind pe pajiştea cea verde ce era acolo, cu un urcior la cap şi cu altul la picioare. Ce vă gîndiţi că era în acele urcioare? Apă vieşi apă moartă. Dunăre Voinicul, ce-i trăsni lui prin cap, că numai puse mîna şi-i schimbă urcioarele. Puse pe cel de la cap la picioare; iar pe cel de la picioare la cap. Apoi îl deşteptă zicîndu-i:

— Scoală, stîrpitură, voinic care dă dosul, să ne luăm la luptă dreaptă, dacă eşti om de omenie!

— N-am vreme de luptă acum, răspunse Tarta-cot, mi-e somn şi voi să dorm.

Nu că Tarta-cot se codea de luptă, ci vru să-şi rîză de dînşii, pentru că se semeţea în puterea lui.

După ce-l mai deşteptară încă o dată, zicîndu-i că este fricos, el le răspunse:

— Daca voi sunteţi voinici şi nu nişte mişei, loviţi-mă pe rînd ca să ştiu cu care din voi să mă lupt, care adecă este mai vrednic.

— Noi nu ne luptăm cu duşii după lume, îi zise Dunăre Voinicul, scoală şi nu mai umbla cu şotia cum eşti tu învăţat.

— Eu vă dau voie să mă omorîţi, daca puteţi şi sunteţi voi voinici; iar de nu, sunteţi balele dracului, nişte buni de gură şi nişte codaci de treabă.

Dunăre nu mai putu suferi ocările lui Tarta-cot şi văzu că nu e chip a se lupta cu dînsul, puse pe Strîmbă-lemne să-l

lovească el întîi. Acesta îi dete una cu sete, dar Tarta-cot îi răspunse:

— Dă mai bine,tontolete ce eşti, căci lovitura ta nu fu nici cît o pişcătură de purice măcar!

Se minunară toţi de atîta tărie pe o astfel de lepădătură a firii şi puseră pe Freacă-pietre ca să-l lovească şi el. Dete şi acesta de credeai că Tarta-cot are să intre în pămînt; dar el, aşi! nici habar n-avea, ci îi răspunse şi lui somnoros şi fără măcar să deschiză ochii:

— Lovi-te-ai cu capul de toate pietrele, om de nevoie ce eşti! Învaţă-te a da cum se dă. Lovitura ta o simţii ca o pişcătură de purice.

Se îndîrjiseră acum vitejii, văzînd cum îi ia în rîs o stîrpitură şi pocitură ca aceea pe care o aveau dinaintea ochilor şi fără să se ridice de jos a se lua la luptă. Şi unde mi se puse, neiculiţă, el Dunăre Voinicul şi cînd îi dete una d-alea sănătoasele, odată sări Tarta-cot drept în sus, dar căzu numaidecît şi strigă:

— M-ai mîncat fript, păginule! Stai, măi, ţi-oi arăta eu ţie acum! Şi luînd urciorul pe care-l avea la căpătîi, bău dintr-însul.

Ce credeţi că mi-ţi bău, boieri d-voastră?

În urciorul ce-l avea la căpătîi era apă vie şi în cel de la picioare apă moartă.

Dunăre Voinicul schimbîndu-i urcioarele, Tarta-cot bău apă moartă, crezînd că bea apă vie.

Simţind că are să se sfîrşească şi să se ducă pe lumea cealaltă, strigă cu grai de moarte:

— Tu mi-ai venit de hac! Te jur pe ce ai în piept, tu să-mi iei şi fata de soţie, căci ştiu bine că vei putea să o aperi de rele, zise şi-şi dete sufletul.

Cînd se duseră la sălaşul lui Tarta-cot, bunurile de pe lume găsiră ei acolo. Dar la toate aste bunuri, fata lui le punea vîrf. Era aşa de frumoasă şi de drăgălaşă, încît se pierdea cu firea cel ce o privea. Darămite cînd auzi ea de moartea tătăni-său, unde mi se porni pe un plîns de ar fi înduioşat chiar pietrele şi lemnele. Şi nimeni nu o putu potoli fără decît numai Dunăre Voinicul, pe care ea, după ce îngropă pe tată-său, îl alese de bărbat şi se cununară amîndoi. Tot celălalt coprins al lui Tarta-cot îl împărţiră între dînşii Strîmbă-lemne şi Freacă-pietre. Iar Dunăre Voinicul se alese cu fata, care luase din casa părintească numai o minge a ei, dar de la naşu-său.

Şi plecînd cu dînsa la sihastrul tată-său, acesta muri şi învie de bucurie cînd îi văzu pe amîndoi ca o pereche de letegari d-ăi buni dîndu-i tîrcoale. Vezi că nici el nu mai văzuse în viaţa lui aşa frumuseţe.

Iar dînsa trînti jos mingea şi odată ieşi ca din pămînt nişte palaturi, împodobite numai cu aur, cu rubinuri şi cu smaranduri şi strălucea de-ţi lua văzul. La soare te puteai uita, dar la palaturile astea ba!

Şi trăiră în fericire şi în frica lui Dumnezeu pînă la adînci bătrîneţe şi or fi trăind şi azi de nu or fi murit.

Iar eu încălecai p-o şea ruginoasă, spuindu-vă o poveste mincinoasă.

SAREA ÎN BUCATE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acest împărat avea trei fete. Rămîind văduv, toată dragostea lui el şi-o aruncase asupra fetelor.

Ele mărindu-se şi văzînd sîrguinţa ce punea părintele lor ca să le crească pre ele, să le înveţe şi să le păzească de orice răutăţi şi bîntuieli, se sileau şi ele din toată puterea lor ca să-l facă să-şi uite mîhnirea ce-l coprinsese pentru moartea mumei lor.

Într-una din zile, ce-i vine împăratului, că numai întrebă pe fata cea mai mare:

— Fata mea, cum mă iubeşti tu pe mine?

— Cum să te iubesc, tată? Iaca, eu te iubesc ca mierea, răspunse ea, după ce se gîndi ca ce lucru poate fi mai dulce pe lume.

Atîta o tăie capul pe dînsa, atîta şi vorbi.

— Să-mi trăieşti, fata mea; să-mi facă Dumnezeu parte de tine.

Şi întrebînd şi pe fata cea mijlocie:

— Dar tu cum mă iubeşti pe mine, fata mea?

— Ca zahărul, tată.

Atîta o tăie şi pe dînsa capul şi atîta răspunse.

— Să-ţi dea Dumnezeu bine, fata mea. Să mă bucur de tine.

Pasămite fetele acestea erau linguşitoare şi ştiau să-şi arate iubirea către părintele lor mai mult decît o avea.

Împăratul se bucură cît un lucru mare cînd auzi de la fetele lui cele mai mari cît îl iubeşte. El socoti că altfel de iubire nu poate să fie decît cea dulce ca mierea şi ca zaharul.

Şi uitîndu-se şi la fata cea mai mică, ce sta mai doparte şi cu sfială, o întrebă şi pe dînsa:

— Cum mă iubeşti tu, fata mea?

— Ca sarea în bucate, tată! răspunse şi ea cu faţă senină, zîmbind cu dragoste fiască şi lăsîndu-şi ochii în jos, de ruşine că vorbi şi ea.

Ea se ruşina, biet, văzînd că tată-său o băgase şi pe ea în seamă, ca o mai mică ce era.

Cînd auziră surorile ei răspunsul ce dete ea tatălui lor, pufniră de rîs şi-şi întoarseră feţele de către dînsa. Iar tatăl lor se încruntă şi, plin de supărare, zise:

— Ia fă-te mai încoa, nesocotito, să ne înţelegem la cuvinte. N-auzişi tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele? Cum de nu te-ai luat după dînsele ca să-mi spui cîtă dragoste dulce ai şi tu către tatăl tău? Pentru asta oare mă trudesc eu ca să vă cresc şi să vă dau învăţătură cum altele să nu fie în lume ca voi? Să te duci de la mine cu sarea ta cu tot!

Cînd auzi fata cea mai mică a împăratului urgia tatălui său, ce cădea pe capul ei, intră în fundul pămîntului de mîhnire căci se supărase tată-său şi, încumătîndu-se, zise:

— Să mă ierţi, tată, că eu n-am vrut să te supăr. Eu am socotit cu mintea mea că dragostea ce am către tine este, daca nu mai presus decît a surorilor mele, dar nici mai prejos decît mierea şi zaharul...

— Auzi, auzi, o întrerupse tată-său; şi mai ai obraz să te atingi de surorile tale cele mai mari? Să te duci de la mine, fată nerușinată ce eşti, să nu-ţi mai auz de nume!

Îi închise gura şi o lăsă plîngînd.

Surorile vrură să o mîngîie, dar cu nişte cuvinte atingătoare, care îi făceau mai mult rău decît bine.

Fata cea mai mică a împăratului, daca văzu că nici surorile nu o cruţă, îşi puse nădejdea în Dumnezeu şi se hotărî să plece unde mila Domnului o va duce.

Îşi luă deci din casa părintească un rînd de haine proaste şi vechi şi pribegi din sat în sat, pînă la curtea unui alt împărat.

Ajungînd acolo, stătu la poartă.

Chelăreasa o văzu şi daca veni la dînsa o întrebă ce vrea; ea răspunse că este o fată săracă şi fără de părinţi, şi ar vrea să se bage la stăpîn, daca ar găsi vrun loc.

Tocmai atunci ieşise ajutoarea chelăresei şi ar fi voit să bage pe alta. Se uită la dînsa chelăreasa, cu ochi pătrunzători, şi i se păru a fi bună să o ia pe dînsa în slujbă.

Fata de împărat mai fu întrebată că ce simbrie cere, şi ea răspunse că nu cere nici o simbrie, fără decît să slujească o bucată de vreme şi daca slujba ei va fi vrednică de vro simbrie, să-i dea atît cît va face.

Chelăreasa se bucură văzînd-o că răspunde aşa de cuminte, şi o luă să-i fie ajutoare. Îi spuse ce are să facă şi îi dete pe mînă un vraf de chei din mai multe ce avea.

Fata era cuminte şi deşteaptă. Ea începu să deretice prin cămara şi prin dulapurile de la care avea cheile şi să puie fiecare lucruşor la rînduiala lui.

Şi fiindcă îi prindea mîna la frămîntat, la fiertul dulceţilor şi la alte bunătăţi de mîncare ce se află prin cămările împăraţilor, în grija ei fură lăsate tainurile curţii. Şi cum oare n-ar fi ştiut să facă toate astea? Mă rog, fată de împărat nu era?

Şi nu[1] se ivi nici o cîrteală din partea nimănui, căci ea toate tainurile le împărţea cu cumpănă şi cu dreptate, de nu-i găsea nimeni nici o părtinire.

Unde să stea ea la vorbă deşartă cu oamenii şi cu femeile curţii, sau cu streinii carii veneau să-şi ia tainurile şi merticurile? Unde să iasă din gura ei vreo vorbă fără cumpăt, ori să asculte de la cineva vreo asemenea vorbă, că se ruşina, şi găsea ea cuvinte destul de cuviincioase cu care să închiză şi gura cea mai farfara.

Ea nu sta la taifas cu slugile ori cu slujnicile curţii, ci, cînd îşi găsea cîte niţică vreme de repaos, citea pe carte.

Toţi cu totul aveau sfială de dînsa şi nu-i găsea nimeni vreo faptă care să le dea dreptul a-i atîrna vrun ponos de coadă.

Vestea despre vrednicia şi smerenia ajutoarei de chelăreasă ajunse numaidecît şi la urechile împărătesei. Ea dori

[1] În textul de bază: *Şi căci nu.*

s-o vază. Iară daca se înfăţişe împărătesei, fata de împărat ştiu să se arate şi să vorbească din inimă curată, fără prefăcătorie şi fără multă îndrăzneală.

Împărăteasa prinse a o îndrăgi. Ea bănui că ajutoarea de chelăreasă nu poate să fie de neam prost.

Vezi, măre, Doamne, cum se cunoaşte cît de colo viţa cea bună.

Şi aşa cum vă spusei, împărăteasa luă pe fată, ajutoarea chelăresei, pe lîngă dînsa.

Unde se ducea împărăteasa *mergea şi ea*. Cînd se punea împărăteasa la lucru, lucra şi ea. Apoi, lucrul ce ieşea din mîna ei era mărgăritar, nu altceva. Din toate, din toate, cuvintele cele înţelepte ce ieşeau din gura ei plăcu împărătesei mai mult decît orice. Ce să întindem vorbă multă? Ajunsese să fie nedespărţită de împărăteasa. O iubea împărăteasa ca pe copilul ei.

Se mira şi împăratul de atîta alipire a împărătesei către această fată. Acest împărat avea un fecior singur la părinţi.

Tată-său şi mumă-sa se uita la dînsul ca la soare. Îl pierdeau de drag ce le era.

Şi mergînd împăratul la un război, luă şi pe fiul său cu dînsul, ca să se deprinză cu ale războaielor. Acolo, nu ştiu cum se făcu, nu ştiu cum se drese, că numai ce îl aduseră acasă rănit.

Să fi văzut acuma pe mă-sa jăliri şi plînsete. Nu mai ştia ce să-i facă ca să-l vindece *mai curînd*. Nopţile le făcea zile priveghindu-l la boală. Iară daca o ajunse oboseala de nu mai putea sta în picioare, împărăteasa puse pe fata ei din casă, ca pe un om de credinţă, să îngrijească de dînsul, şi apoi, cînd una, cînd alta, erau nelipsite de lîngă patul rănitului.

Cuvintele cele blînde şi înţelepte ale fetei, mîngîierile ei cele dulci şi neprefăcute, smerenia ei deşteptară în inima bolnavului o simţire ce nu o avusese pînă atunci; iar *mai mult decît toate, cum ştia ea să umble de binişor cînd* îi primenea ranele, făcu pe fiul de împărat să o iubească ca pe o soră, căci pare că-i alina durerile cînd punea ea mîna pe rănile lui.

Într-un după-prînz, după ce se făcuse mai bine, cînd sta de vorbă cu mă-sa, el îi zise:

— Ştii ce, mamă, mie mi-ar fi voia să mă însor.

— Bine, măicuță, bine. Mai bine de tînăr, decît să intri în valurile lumii. Să-ți caute maica o fată bună de împărat, și de neam, și de treabă.

— Ea e găsită, mamă.

— Și cine este? O știu eu?

— Să nu te superi, mamă, dacă ți-oi spune. Mie mi-a rămas inima la fata dumitale din casă. O iubesc, mamă, ca pe sufletul meu. Din cîte fete de împărați și de domni am văzut, nici una nu mi-a plăcut ca dînsa. Ea mi-a robit inima.

Se împotrivi împărăteasa oarecum, cîrmi ea; dar nu fu cu putință să întoarcă pornirea fiului ei de la această însurătoare.

Dacă văzu și văzu că altfel nu se poate, și că fata ce-și alesese fiul ei să o ia de nevastă este cuminte, blîndă, cu bună judecată, și mai presus de toate este smerită, cinstită și vrednică, se învoi și dînsa. Rămase acum să înduplece și pe împăratul, tatăl băiatului, ca să primească și dînsul alegerea fiului lor.

Pentru aceasta nu fu mare greutate; căci atît muma, cît și fiul căzură cu rugăciune și lăudară pe fată cum știură și ei mai bine.

Logodiră deci împăratul și împărăteasa pe fiul lor cu fata din casă a împărătesei și hotărîră și nunta.

Cînd începură a face poftirile la nuntă, logodnica fiului de împărat se rugă cu cerul, cu pămîntul ca la nuntă să poftească și pe împăratul cutare, pe tatăl ei adică; se feri însă d-a spune cuiva că este fata acelui împărat.

Socrii priimiră să-i facă voia și poftiră la nuntă și pe acel împărat.

În ziua cununiilor veniră toți musafirii la nuntă. Se începură veseliile și ținură toată ziua, ca la împărați, de! ce să zici?

Seara se întinse o masă d-alea împărătești, cu fel de fel de mîncări, de băuturi, de plăcinte și de alte bunătăți, de să-ți lingi și degetele cînd le vei mînca.

Mireasa poruncise bucătarilor ce bucate să gătească. Ea însă cu mîna ei găti doparte toate acele feluri numai pentru un musafir. Apoi dete poruncă unei slugi credincioase ca să bage bine de seamă ca aducînd la masă bucatele gătite de dînsa, să le puie dinaintea împăratului poftit după rugăciunea ei. Dară să îngrijească să nu le puie dinaintea altcuiva, că e primejdie de moarte.

Sluga cea credincioasă făcu întocmai precum i se poruncise.

După ce se aşezară toţi poftiţii la masă, începură a mînca şi a se veseli cît nu se poate spune.

Împăratul cel poftit, adecă tatăl miresei, mînca şi nu prea.

Încă de cînd venise, el se tot uita la mireasă şi pare că-i zicea inima ceva, dară nu-i venea să crează ochilor.

Pasămite el îşi semuia copila, şi neputîndu-şi da seamă de cum ajunsese ea să se mărite după un fecior de împărat, nu cuteză să zică nimănui nimic.

Vezi că trudele şi necazurile ce suferise biata fată o schimbase de cum o ştia tată-său.

Şi, îndemnîndu-se de pofta cu care mîncau mesenii, ar fi voit şi dînsul să mănînce şi să se veselească; dară după ce gustă o dată sau de două ori din bucate, se opri. Sluga care îi aducea bucatele le ridica întregi, neatinse.

Se mira acest împărat cum de toţi mesenii mănîncă cu poftă nişte bucate care pentru dînsul n-aveau nici un gust.

Se încumese şi întrebă pe vecinul din dreapta. Acesta îi răspunse că astfel de bucate bune n-a mîncat de nu ţine minte. Gustă şi împăratul din talerul vecinului, şi văzu că bucatele sunt bune. Asemenea făcu şi la vecinul din stînga.

Îi lăsa gura apă după bucatele cele bune ce gustase de la vecini; foamea îi da zor să îmbuce şi el; dară cine putea să mănînce bucatele care i le aducea lui?

Răbdă ce răbdă; de ruşine lua el cîteodată şi din bucatele ce i se aduceau, ca să nu se facă de rîs între meseni, dar încolo nimic. În cele din urmă, nu se mai putu opri, ci, ridicîndu-se în sus, zise cu glas mare:

— Bine, împărate, m-ai chemat la nunta fiului tău ca să-ţi baţi joc de mine?

— Vai de mine, măria-ta! cum se poate să-ţi treacă prin gînd una ca aceasta? După cum vede toată adunarea, te cinstesc şi pe dumneata ca pe toţi ceilalţi împăraţi, fără deosebire.

— Ba să mă ierţi, împărate, bucatele tutulor mesenilor sunt bune de mîncat, numai ale mele nu.

Se făcu foc de supărare împăratul socru şi porunci ca numaidecît să vie bucătarii să-şi dea seamă de ceea ce au făcut, şi vinovaţii să se dea morţii.

Ştiţi ce era?

Iaca mireasa gătise toate bucatele pentru tată-său fără sare, ci numai cu miere şi cu zahar. Chiar sarniţa de dinaintea lui era plină cu zahar pisat, şi degeaba lua bietul împărat cu cuţitul din sarniţa ce credea el că este cu sare şi punea în bucate, ele, în loc să se facă mai bune de mîncare, se făceau şi mai dulci de pe cît erau, şi mai cătrănite.

Atunci se ridică mireasa în sus şi zise împăratului socru:

— Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat, şi iată pentru ce am făcut-o:

Acest împărat este tată-meu. Noi eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunse că îl iubeşte ca mierea, alta ca zaharul. Eu îi zisei că-l iubesc ca sarea în bucate. Aşa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decît aceasta. Tata s-a supărat pe mine şi m-a gonit din casă. Dumnezeu nu m-a lăsat să pier şi, prin muncă, cinste şi hărnicie am ajuns unde mă vedeţi. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere şi fără zahar poate omul să trăiască, dar fără sare nu, d-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecaţi dumneavoastră cu minte împărătească cine a avut dreptate.

Toţi mesenii într-o glăsuire găsiră cu cale că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintească.

Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a ştiut să preţuiască duhul fetei sale, şi şi-a cerut iertăciune.

Fata, şi ea, i-a sărutat mîna şi şi-a cerut şi dînsa iertăciune dacă fapta ei l-a supărat.

Şi se puseră pe o veselie şi pe o petrecere de se duse vestea în lume.

Tat-al fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul ştiu că se veselea şi se mîndrea că a dobîndit o aşa noră, şi de viţă bună, şi înţeleaptă, şi harnică.

Eram şi eu la nuntă împreună cu cheleşul ăla care se tupilează printre d-voastră, cinstiţi boieri. Multe ciolane, Doamne, mai căzură de la acea masă, şi, care cum cădea, tot în capul chelului le da; care cum cădea, tot în capul chelului le da.

Şi încălecai p-o şea, şi v-o spusei d-voastră aşa.

Şi încălecai p-o lingură scurtă, să trăiască cine ascultă.

Şi mai încălecai p-un fus, să trăiască şi cel ce-a spus.

ANEXĂ

LUCER ŞI AMAN CĂTCĂUN

Un băiat sărac de părinţi, anume Lucer, nu-şi putea găsi stăpîn mai de Doamne-ajută. El se băgă în urmă la un împărat, unde se făcu iubit de vătaf pentru hărnicia lui. Odată, stînd cu slugile la vorbă, unul povesti de Aman Cătcăun de pe celălalt tărîm, care furase o fată din soare: el avea o cloşcă cu puii ei cu totul de aur şi un cal care mînca jăratic.

Lucer, pîrît de o slugă vicleană, e pe rînd însărcinat de împărat să-i aducă acele nestemate. Voinicul, ajutat de calul său, i le aduce, ba încă păcăleşte pe Aman însuşi să intre într-un buduroi şi-l aduce în aşa hal împăratului.

Puterea lui Aman Cătcăun sta într-o scroafă mistreaţă, care se tăvălea cît e ziulica în smîrcurile bălţilor; în scroafă era un chiţcan mare şi în chiţcan doi gîndaci: în aceştia sta viaţa lui.

Voinicul vînează scroafa, o spintecă, ca şi pe chiţcanul dintr-însa, iar fata furată strivi cu piciorul pe cei doi gîndaci şi Aman Cătcăun odată sării în sus şi, căzînd, îşi dede duhul.

SÎN-PETRU

Sîn-Petru, botezînd un copil, îi lăsă în dar o vacă, care fătă o cireadă întreagă. Cînd fu să moară vaca, ea sfătui pe stăpînul ei să vînză cireada şi să oprească pe boul cel galben şi pe cel ce va mugi după dînsul.

Cu ajutorul boului năzdrăvan, voinicul putu ara cu un plug de oţel un pămînt vîrtos ca plumbul şi pentru această ispravă se cunună cu fata de împărat a locului. Ea însă, vicleană, căută să păcălească pe băiat, adormindu-l în poalele ei, dar fu deşteptat de boi.

VOINICUL CEL CU TREI DARURI

Un băiat orfan lipsit de noroc se băgase argat la mai mulţi stăpîni, dar pretutindeni toate îi ieşeau spre rău. Rătăcind odată prin pădure, găsi un ştergar şi se bagă slugă la o cucoană (era norocul lui). După ce o sluji, ea-i dede o pungă, în care găsea orice-i trebuia; o cămaşă, prin care nimeni nu putea trece şi un pistol, pe care întorcîndu-l de trei ori în jurul capului nici o meteahnă nu-l putea lovi. Cucoana îl sfătuise totdeodată să nu spuie nevestei sale, ce daruri erau lucrurile date.

Băiatul luă de soţie pe o fată de împărat (el nu voia s-o dea decît celui ce ar fi putut-o face să fie veselă; iar de nu, îi s-atîrna capul în crengi, unde mai erau 99). Un împărat vecin pornind cu război asupra-i, el îl învinse de două ori cu cei doi fii ai săi. Apoi făcu o mare veselie, la care chemă pe toţi împăraţii vecini. Fiul împăratului învins veni şi el şi se linguşi pe lîngă împărătească. Ea se făcu bolnavă şi, aflînd în ce stă puterea bărbatului său, îi fură cele trei lucruri minunate şi le dede feciorului de împărat.

Venind acesta cu război asupra-i, băiatul fu învins şi tăiat bucăţi, apoi pus într-un sac pe cal, care-l duse la cucoana din pădure. Ea-l învie şi îi dede un frîu, să-şi izbîndească asupra nelegiuiţilor săi ucigaşi.

Scuturînd frîul, se făcu un armăsar de aur şi un unchieş îl duse la curtea împăratului, care luase de soţie pe nevastă-sa. Împăratul îl cumpără şi-l puse în grajd. Văzîndu-l împărăteasa fugi speriată, zicînd că a sosit la dînsa. Împăratul puse să-l omoare. Dar pe cînd îl ducea să-l taie, fata aduna spuma lepădată de cal şi o dede pe iaz (după rugăciunea calului).

Ducîndu-se să se scalde, ginerele împăratului puse cele trei lucruri pe mal. Din spuma calului aruncată în iaz ieşi o raţă cu totul de aur şi, vrînd împăratul s-o prinză, ea odată se făcu om, înecă pe împărat şi luă lucrurile înapoi.

DOVLEACUL CEL NĂZDRĂVAN

Un unchiaş şi o babă, neavînd copii, puseră la cale să ia de suflet ce vor găsi. Moşul găsi o sămînţă de dovleac, care, pusă în pămînt, odrăsli şi se făcu un dovleac frumos. Toamna, după ce s-a copt, dovleacul zise unchiaşului să-l ducă în casă, să şază cu bătrînii. După cîtva timp dovleacul îi spuse că i-a venit vremea de însurătoare şi-l trimise la împăratul să-i ceară fata. Împăratul i-o făgădui, de va fi în stare să facă trei poduri (de aramă, argint şi aur).

După săvîrşirea lor, se cununară. Noaptea mirele ieşea din dovleac şi se făcea flăcău frumos. Nevasta, sfătuită de moş, aruncă dovleacul în cuptor. Atunci bărbatul său zise plin de scîrbă: „Trei zile mai aveam să mă chinuiesc în acel putrigai de dovleac şi scăpam, rămîneam om; să ştii că pînă n-oi întinde mîna peste tine, nu vei naşte. Noi ne vom mai vedea, dacă vei putea străbate pînă la Cîmpu-frumos, şi la Mînăstirea dintr-un os". Şi pieri.

Nenorocita îşi porunci un toiag de oţel şi o pereche de opinci de fier şi porni să-l caute. Ea trecu pe la Sfintele Miercuri, Vineri şi Duminecă, căpătînd de la fiecare în dar: o furcă de aur care torcea singură, o cloşcă cu pui de aur şi o masă de aur ce se întindea singură. Ciocîrlanul St. Dumineci o duse la locul căutat, după ce o trecu printr-o cîmpie înflăcărată.

Acolo se aşeză la fîntînă dinaintea palatului, unde locuia bărbatu-său, care se însurase cu altă fată de împărat. Dînsa, aflînd de la roabele sale de lucrurile cele scumpe ale străinei, îi îngădui în schimbul lor să vorbească şi să doarmă cu bărbatu-său. Dar abia a treia noapte putu dînsul să audă plînsetele şi rugămintele nevestei sale.

FATA CU TREI PEȚITORI

Un împărat cu trei feciori luă de suflet o fată rudă, sărmană de părinți. Cînd crescu mare, se făcu frumoasă și înțeleaptă fără seamăn. Împăratul se pomeni că tustrei feciorii i-o cerură de soție, unul fără știrea altuia. Sfatul de taină hotărî ca feciorii împăratului să apuce în trei părți de lume și care se va întoarce cu lucrul cel mai rar, acela să ia fata.

Cel mare cumpără un covor ce ducea într-o clipă unde doreai (negustorul striga: „cine l-o cumpăra, se va căi și cine nu l-o cumpăra, iar se va căi"); cel mijlociu o oglindă ce arăta pe cine doreai; iar cel mic o floare ce avea darul prin mirosul ei să întoarcă sufletele în trupurile moarte de curînd.

Ajungînd tustrei la locul de întrolocare, frații rugară pe cel cu oglinda să se uite și văzură fata moartă și cum o ducea cu alai: atunci s-așezară pe covor și fură acolo, iar cel cu floarea o învie. Sfatul împărătesc găsi cu cale că celui mic se cuvenea fata.

FĂT-FRUMOS ȘI FATA NEGUSTORULUI

Un negustor, înainte de a porni la ostrovul cel fermecat după mărfuri minunate, întrebă pe fetele sale (avea trei): ce să le aducă la întoarcere? Întîia ceru un comaș de rochie ca cerul cu stelele, a doua o oca de mătase din toate fețele pentru un covor, iar a treia un cuțit cu totul și cu totul verde. După ce-și încărcă corabia cu mărfuri, plecă să se întoarcă și, aducîndu-și aminte în mijlocul mării de cuțitul cel verde, scoase un oftat lung. Atunci se deschise ușa corăbiei și un arap înfățișîndu-i-se, îl întrebă: pentru ce l-a chemat? („oricine oftează pe mare, pe mine mă cheamă") și-l amenință să-l azvîrle în mare, de nu-i va spune pricina. Cum o auzi, se duse la stăpînu său: arapul era rob la un fecior de împărat, Făt-Frumos năzdrăvan, care stăpînea

peste ostrov. El dede negustorului cuțitul cel verde și-i spuse că robul său va lega pe fie-sa la ochi cu o năframă și o va aduce aci.

La întoarcere negustorul căuta să se împotrivească cu slujitori de ai stăpînirei, dar arapul pieri cu fata. O duse în palat și o băgă într-o cămară muiată numai în fir, rămînînd de pază și împlinindu-i toate poruncile. După ce mîncă și gustă niște băuturi răcoritoare, adormi într-un somn sor cu moartea. Arapul o puse pe pat și pieri. A doua zi fata, sculîndu-se, își aduse aminte a fi visat că a fost venit noaptea la dînsa cineva, dar nu-și putea da seama ce fu. Așa azi, așa mîine, pînă într-o zi dorind să știe se puse pe un plîns și spuse arapului că i s-a făcut dor d-acasă. Atunci feciorul de împărat porunci arapului s-o ducă la părinții săi numai pentru trei zile. Acolo ea povesti mamei toate și dînsa o învățâ să se prefacă că bea din băuturile adormitoare, spre a vedea ce se petrece.

Întoarsă acasă, ea făcu cum o învățase. Simți că vine cineva la dînsa în pat, se dezmiardă și apoi adoarme beat de plăcere. Pipăindu-l la cap, dede peste o cheiță în creștetul capului. O luă și, mai pipăind, dede peste un lacăt la buric și, cînd să se uite prin lacăt, vede un tîrg mare și frumos, unde toți lucrau pentru copilul ce avea să nască. Apoi vrînd să-l închiză, nu băgă de seamă că un colț de rochie rămase înăuntru. Aprinzînd o lumînare să-l vază la față, văzu o frumusețe de om, chip potrivit și plin de nuri. De teamă să nu se deștepte, îi tremură mîna și, cînd era s-o stingă, îl pică de la lumînare și el odată sări din somn. Vrînd să se depărteze, văzu că se trage și rochia ei după dînsul. El se făcu foc și porunci arapului s-o omoare și să-i aducă ochii pe taler drept încredințare. Fata căzu în genuchi, dar nu fu cu putință a muia inima lui Făt-Frumos. Arapul mai milos o cruță, luînd ochii unui căței, și ea se legă cu grele jurăminte să nu mai iasă în lume.

După ce rătăci mult timp, ajunse la un palat, unde una din roabe o adăposti în căsuța ei. Peste puțin sosi și fratele doamnei cu mai mulți ostași. Văzîndu-l cernit, soru-sa îl întrebă și el îi spuse toată povestea, părîndu-i rău că s-a iuțit așa și începu să plîngă, cuprins de patimă. Fata negustorului, zărindu-l pe Făt-Frumos și crezînd că venise s-o caute, aflînd că n-o omorîse, ieși binișor și după mult umblet sosi la alt palat, unde stăpîna abia o primi, așteptînd și ea pe fratele său cu mai mulți oameni: era iar Făt-Frumos. Fata văzîndu-l fugi din nou și ajunse la palatul unde locuia sora cea mai mică a lui Făt-Frumos. Ea fu găzduită

acolo și atunci sosi fratele stăpînei. Pe cînd vorbeau, povestindu-i toate, iată că fata negustorului născu un copil de aur, cheia în creștet, lacăt în buric, soare în piept, luna în spate și luceferi în umeri. Astfel tinerii se recunoscură și se împăcară.

FATA MOȘULUI ȘI FATA BABEI

Un moș și o babă avea cîte o fată din altă căsătorie: fata babei era leneșă, iar a moșului vrednică și smerită. Pe dînsa o însărcina baba cu dereticarea casei și mai ales ea trebuia să aţîţe focul în toate dimineţile.

Odată baba se sculă peste noapte și udă peste locul unde fata învelise focul. Cînd se trezi fata și găsi focul stins, se urcă pe bordei și de acolo zări o luminiță. Luîndu-se după acea zare, ajunse la niște unchieși (era Dumnezeu și Sîn Petru), cari se încălzeau la foc. Pînă să se facă jăratec, Dumnezeu îi spuse să-i caute în cap, și ea găsi un păduche, pe care-l lăsă jos pe nebăgate în seamă: „Ai găsit ceva?“ o întrebă Dumnezeu. „Da, un mărgăritar!“ Atunci Dumnezeu îi dede foc și o binecuvîntă, zicîndu-i: „Pe unde vei călca tu, fetico, să răsară numai busuioc și lămîiță, părul să ţi se facă ca beteala și cînd te vei pieptăna, să cază mărgăritare!“

Cînd văzu baba darurile fetei, trimise și pe fie-sa. Ea ajunse la unchieși și, găsind în cap un păduche, ocărî pe Dumnezeu și apoi se repezi la jăratec. Atunci Dumnezeu zise: „Fetico, să fie după inima ta, vorbele să-ţi iasă din gură hodoronc-tronc, părul tău să fie poleit de lindeni și umbletul să fie urma și rușinea!“ Și așa fu răsplata după faptă.

SĂVUICĂ

Un unchiaș și o babă, neavînd copii se hotărîră a lua de suflet orice vor afla în cale. Bătrînii găsiră un șoarice, pe care-l botezară Săvuică și-l luară să-l crească. Într-una din zile, cînd

șoarecele se făcuse mare, unchieșii se duseră la biserică și lăsară pe Săvuică să gătească păsatul.

Fierbînd, căzură stropi pe Săvuică; el se mînie și se aruncă în păsat. La întoarcere unchieșii îi găsiră acolo oscioarele.

NAN DIN GĂVAN

O babă și un unchiaș doreau s-aibă un copil, fie și o stîrpitură. Un vrăjitor îi sfătui să-și deșerte 40 de zile și 40 de nopți pîntecele de vînturi într-o troagă și să-i puie dop. Cînd deșertară troaga, ieși un copil cît o șchioapă, pe care îl botezară *Nan din Găvan*.

Mă-sa îl trimise la plug să ducă de mîncare lui tată-său. După ce-l scăpă să nu-l mănînce un boboc de gîscă, tată-său îl băgă în sîn. Pe cînd ducea altă dată de mîncare, fu apucat de ploaie și, adăpostindu-se sub o ciupercă, fu înghițit de o vacă. Cînd fu să mulgă vaca, Nan din Găvan își bătu joc de femeie și dînsa sfătui pe bărbatu-său să vîndă vaca unui măcelar.

Acesta, tăind-o, dete pe gîrlă mățișorul în care era Nan. Înghițit fiind de un lup, el începu să-i urle din pîntece și lupul speriat o luă la fugă pînă plesni, și Nan din Găvan se întoarse la părinții săi.

VOINICUL-DE-PLUMB

Împăratul Roșu avea trei fete, pe care le furase (zmeii), Soarele, Luna și Stelele. El dete știre că cine le va aduce îi va da jumătate din împărăție și pe fata cea mică de soție.

Un moșneag avea 3 feciori: cel mic petrecea tot după cuptor și îl numise Voinic-de-plumb, căci se îndoia ca plumbul. El rugă pe tată-său să se ducă la împărat și să spuie că el știe unde sunt fetele sale și le va aduce. Înainte de a porni, dezgropă 3 cai de

aramă și ceru hainele și paloșul împăratului; dede un cal fiecărui frate și plecară împreună.

Într-un codru văzu un stîlp de fier din 99 măji, îl smulse din pămînt și, ajungînd în oraș, îl dede la căpitanul celor 77 de meșteri mari să-i facă din el un buzdugan. În vîrful unui munte dede de Cetatea lui Moș Călugăr, cel dintîi dintre năzdrăvani, și-i lăsă buzduganul să-l arză pînă la întoarcere. Ajunse apoi într-un șes întins și la un rîu cu pod de aramă. Acolo borborosi vorbe neînțelese și frații săi se prefăcură în tăciuni, ca să nu vază ce se va întîmpla sau ce putere era în el. Veni de sub pod un zmeu cu 6 capete pe un cal de aramă. După ce-l răpuse, învie pe frați. Tot așa avu să lupte cu alți doi zmei la podul de argint și la podul de aur, unde prefăcu pe frați în 2 izvoare de apă bună.

Atunci sosiră la curțile zmeilor omorîți, înconjurate cu pereți de fier. Neputînd răzbi, se făcu porumbel, intră în grădină și ascultă vorbele nevestelor cu mama zmeilor. Cu acul înfipt în grindina casei împunse cele 12 uși ale pivniței și toate se deschiseră. În pivnița din fund era o butie cu 12 cercuri de fier, în care se aflau Soarele, Luna și Stelele Împăratului Roș. Luînd fetele și pornind, se pomeniră în cale cu o fîntînă frumoasă (era nevasta zmeului mai mare), apoi cu un răt înflorit (era nevasta celui mijlociu) și cu un păr cu pere de aur (era nevasta celui mic). După aceea fură urmăriți de muma zmeilor. El aruncă peria (se făcuse o pădure), cutea (un munte de plumb) și acul (un munte de fier) și ajungînd la Moș Călugăr, îi vîrî zmeoaicei buzduganul călit în gură și plesni.

Voinicul-de-plumb trimise pe frate-său cu Soarele, Luna și Stelele la părinți și-i sfătui să îngrijească de cai, iar el se duse la Voinicul-de-fier, un năzdrăvan, care pentru semeția lui tăie pe băiat în bucăți și le puse în dăsagi pe o iapă. Ea se întoarse înapoi la Moș Călugăr, care-l învie. Atunci se duse a doua oară la Voinicul-de-fier și-i făgădui să se facă frate de cruce, de-i va aduce pe Ileana Cosînzeana, „Doamna florilor, din cosiță ruja-i cîntă".

Moș Călugăr îl sfătui să facă o cărăbioară și în ea o boltiță cu tot felul de marfă scumpă, apoi să ajungă pe marea răsăritului prefăcut în moș bătrîn. Ajungînd la cetatea Ilenei, deschise bolta. Una din slugile ei zăbovi, minunîndu-se de lucrurile aduse și spuse Ilenei. Ea o trimise să cumpere o pereche de papuci auriți. Moșul o pofti să vie însăși să-și aleagă. Odată acolo, se făcu

iarăși flăcău frumos, o încuie, corabia porni și o aduse la Voinicul-de-fier.

Dar în urmă îi păru rău că a răpit-o pentru altul. Moș Călugăr îl sfătui ca Ileana să întrebe pe Voinicul-de-fier: unde-i stau puterile? El îi răspunse: „De vei plesni de trei ori, va ieși de sub pragul bisericei o lădiță în care s-află trei ouă; ele sunt puterile mele". Zdrobind ouăle, Voinicul-de-fier se făcu praf. Atunci Voinicul-de-plumb se duse cu Ileana la Moș Călugăr, se cununară și se întoarseră la părinți. Acolo se judecă cu frații săi, cari se purtară necuviincios cu părinții și nu îngrijiră de cai. Paloșul, aruncat pînă în nori, căzu pe cei doi frați vinovați și dînșii căzură morți.

NOTE
ŞI
VARIANTE

DIN VOLUME

LEGENDE SAU BASMELE ROMÂNILOR (1882)

Volumul intitulat *Legende sau basmele românilor*, adunate din gura poporului de P. Ispirescu, culegător-tipograf, a apărut în 1882, București, Tipografia Academiei Române (Laboratori români), str. Academiei nr. 26. Cuprinde 37 de basme și anume: *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte; Ileana Simziana; Broasca țestoasă cea fermecată; Aleodor împărat; Porcul cel fermecat; Înșir-te mărgăritari; Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos; Prâslea cel voinic și merele de aur; Voinicul cel cu cartea în mînă născut; Omul de piatră; Voinicul cel fără de tată; George cel viteaz; Făt-Frumos cu părul de aur; Făt-Frumos cel rătăcit; Fata săracului cea isteață; Zîna munților; Făt-Frumos cu carîta de sticlă; Balaurul cel cu șapte capete; Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă; Zîna zînelor; Greuceanu; Cele 12 fete de împărat și palatul cel fermecat; Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei; Poveste țărănească; Cei trei frați împărați; Cotoșman năzdrăvanu; Pasărea măiastră; Găinăreasa; Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei; Copiii văduvului și iepurele, vulpea, lupul și ursul; Fata moșului cea cu minte; Fata de împărat și fiul văduvei; Cele trei rodii aurite; Hoțu împărat; Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte; Băiatul cel bubos și ghigorțul; Fata cu pieze rele.*

Textele basmelor sînt precedate de o scrisoare a lui V. Alecsandri către Petre Ispirescu care a apărut în loc de prefață și pe care o reproducem integral.

Mircești, 1882

„Domnule Ispirescu,

Privind la volumul de povești poporale ce mi-ai trimis la țară, îmi pare că mă aflu în față cu o comoară pe care aș fi pierdut-o de mult și am regăsit-o într-o zi de noroc.

Un geniu fermecător iese din cuprinsul lui şi vine de mă ia pe aripele sale ca să mă transporte în timpul copilăriei mele şi în lumea aceea mult adimenitoare, locuită de zmei, de balauri, de pajuri, de cai năzdrăvani, de paseri măiestre, de strîmbă-lemne, de sfarmă-pietre, de feţi-frumoşi, de fete de împăraţi cu plete de aur etc., într-un cuvînt, de toate minunile ce-mi povestea manca (doica) în nopţile de iarnă la gura sobei.

Drăgălaşe povestiri, care îmi îngînau somnul, cu visuri încîntătoare şi care au avut o fericită înrîurire asupra închipuirei mele de cînd sunt pe lume. Ele au contribuit a mă face poet.

În adevăr aceste fantastice roduri ale imaginaţiei poporului român au un caracter de originalitate, care le ridică mai presus decît basmele altor neamuri, căci sunt şi înavuţite de tradiţii mitologice ale anticilor noştri străbuni şi viu colorate de razele soarelui oriental.

Ele dar sunt de natură a naşte mirarea şi admirarea străinilor culţi, care se ocupă cu studiul producerilor intelectuale ale semiţiilor răsăritene.

A se interesa de aceste basme feerice este un lucru natural; a le feri de nimicirea la care ar fi expuse cu timpul este o dorinţă patriotică; însă a şti de a le păstra naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la şezători este o operă din cele mai meritorii.

Acest merit l-ai avut d-ta, domnule Ispirescu, şi eu te felicit cu toată sinceritatea unui adorator al poeziei poporului nostru pentru modul iscusit cu care ai cules şi ai publicat importanta colecţie ce ai întreprins cu multă osteneală şi mari sacrificii.

Ai făcut un bun serviciu neamului românesc, adunînd într-un şireag mulţime de pietre scumpe din averea naţională, un şireag care nu mai este ameninţat de a se pierde. Recunoştinţa noastră îţi este dar cîştigată pentru totdauna. Preţiosul d-tale volum trebuie să se afle în fiecare casă, căci în el generaţiile nouă vor învăţa a cunoaşte valoarea inteligenţii şi a naturei poporului român.

Cea mai scumpă recompensă pentru d-ta este de a-ţi vedea numele legat de comoara poveştilor din ţară şi de a-ţi putea zice cu fală că ai îndeplinit o sacră datorie către patrie!

Al d-tale servitor şi amic
V. Alecsandri"

Apariţia acestui volum a prilejuit de-a lungul timpului aprecieri numeroase, cuvinte de laudă pentru modestul „culegător-tipograf".

Vom spicui cîteva care ni s-au părut nouă mai interesante.

„Douăzeci de ani sunt de cînd d. I. Ionescu, redactorul ziarului «Ţăranul român», a îndemnat pe d. Ispirescu să publice un basm şi se vede că a avut o mînă bună în alegerea sa, căci de atunci n-a mai încetat d. Ispirescu (smeritul culegător-tipograf) a culege şi a publica la basme şi legende române

și azi avem plăcerea a anunța volumul de față, cuprinzînd 37 de basme. **Credem de prisos a mai arăta aici importanța ce au culegerile de basme, de povești și de orice soi de literatură populară, față cu mișcarea generală de cînd cu vestita colecțiune de basme germane a fraților Grimm. Nu e popor,** nu e unghi al pămîntului unde indigeni sau străini să nu scormonească după aceste comori ale spiritului omenesc...

Între cele 37 de basme ce cuprinde, 16 sunt luate din colecțiunile sale anterioare, pe cînd 21 au fost adause din nou. Pe cît știu colectorul mai posedă o sumă aproape tot atît de însemnată de basme manuscripte pe cari am dori a le vedea în curînd publicate. Ca și în colecțiunile anterioare d-sa a arătat și aici la sfîrșitul fiecărui basm dacă a fost deja publicat, cînd și unde, cum și cine l-a povestit. Astfel avem și hronologia basmelor și oareșicum și origina geografică a lor. E de prisos a mai vorbi de farmecul *limbei*, de *frumusețea imaginilor*, de fantazia bogată și de caracterul naiv popular ale acestor basme, deoarece sunt așa de binecunoscute, ca inerente cu *producțiunile poporului român*, atît de exact conservate de P. Ispirescu. Și tocmai asta constituie în mare parte valoarea prețuită a acestei colecțiuni" (Dr. M. Gaster: *P. Ispirescu (culegător-tipograf)*, *Legende sau basmele românilor*... „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", București, an. I, 1883, vol. I, fasc. I, pag. 238—239).

„Ispirescu a scris mult și bine, dar opera lui nepieritoare este desigur volumul intitulat *Basmele românilor*. Cînd citești acest volum și-l recitești, și iar îl citești, ți se pare că asculți un popor întreg. Ispirescu n-are nici dialecte, nici loc, nici asemuire parțială cu unele județe. El e de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeț, epic, trist, bogat,ca întregul nostru popor. El îți apare ca un focar mare în care s-au adunat și frînt și răsfrînt toate razele luminoase ale românității simple, sărmane și muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru.

Basmele românilor este o operă mare și originală. Ispirescu nu este un culegător, după cum cred unii neștiutori nevinovați și alții știutori invidioși, ci un adevărat creator" (B.Șt. Delavrancea, *Petre Ispirescu*, „Românul", București, 1887).

„Dintre operele lui Ispirescu cele mai cunoscute sunt *Legendele sau basmele românilor*, care apar acum, pentru nu știu a cîta oară, în ediție nouă. Ele i-au creat faima de povestitor, asigurîndu-i prin aceasta un loc în istoria literaturii noastre și cu drept cuvînt. Calitățile lui de «unchiaș sfătos» se arată aici cu mai multă strălucire decît oriunde aiurea. Este cu adevărat impresionantă puterea de a da viață unor plăsmuiri ale minții omenești, așa de fantastic cum sunt personajele basmelor și aceasta cu atît

mai mult, cu cît e vorba de figuri al căror caracter este fixat de mai înainte prin tradiție. Simți bine că făți-frumoșii, fiicele de împărat, zmeii, balaurii, trăiau în mintea lui Ispirescu, se mișcau, sufereau, se bucurau, urau și iubeau la fel ca oamenii de pe pămînt și tot așa simți că faptele lor se desfășurau în fantazia povestitorului cu aceeași plasticitate ca acțiunea a doi luptători sau a două armate vrăjmașe. Astfel se explică pentru ce, indiferent de vîrstă și cultură, cetitorul se lasă dus de șirul povestirii și participă la evenimente cu interesul cu care urmărește întîmplările vieții reale.

Acest rezultat surprinde, la prima vedere, mai ales din cauza mijloacelor stilistice simple pe care le utilizează Ispirescu. Stilul său e familiar, adică vorbit, dar tocmai de aceea foarte potrivit pentru povestire, în special pentru povestire de basme. El scrie ca și cum ar sta de vorbă cu cetitorii, ca și cum aceștia l-ar asculta istorisind, nu l-ar ceti. Odată mai mult intuiția lui de povestitor autentic l-a făcut să înțeleagă caracterul producțiilor populare pe care le cultivă și să i se conformeze" (I. Iordan, *Precuvîntare* la *Legende sau basmele românilor*, București, Cartea românească, 1937, pag. 15—16).

Noi nu am inclus în volumul de față basmul *Omul de piatră* care a apărut semnat de scriitorul N. Filimon.

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE*

„Povestit de tata, șezător în București, mahal. Udricani, între 1838—1844.

Publicat pentru prima oară în «Țăranul român», nr. 11 din 1862; a doua oară într-o broșurică din 1862; a treia oară în *Legende sau basmele românilor*, de un culegător-tipograf, Partea I-a la 1872."

În sumarul „Țăranului român", jurnal politic, economic, literar și comercial, care a apărut de la 12 noiembrie 1861 pînă la 17 martie 1863, sub redacțiunea lui Ion Ionescu de la Brad, București, Tipografia jurnalului „Națională", titlul basmului este: *Povestea lui Făt-Frumos, sau tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* (pag. 87—88) și e semnat P. I.

Retipărit în „Unirea", București, an II, 1862, pag. 33—35. Apare și în „Voix Roumaine", București, an III, 1863, nr. 20 cu titlul *Contes roumains. La jeunesse sans la viellesse et la vie sans la mort.*

4—8: povești; *(de cînd făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de cînd se băteau urșii în coade; de cînd se luau de git lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se); de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;*

De cînd se scria mușca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.)

* Variantele se dau colaționîndu-se textul de bază numai cu prima apariție în periodic sau volum. În cadrul variantelor în paranteze și cursiv am indicat textul care lipsește din prima tipărire.

12: tineri și *frumușei.*
12—13: a făcut de *sute de ori.*
16: unchiaș *meșter*
17: dar *trimișii s-au întors cu răspunsul* că:
35: dar *(nici așa)* n-a fost.
36: *că-ți voi* da.
37: *că-ți voi* da.
38: *(și alte multe d-alde astea)*
40: *că-ți voi* da.
45—46: se făcea *mai cugetătoriu și mai pus pe gînduri.*
47—48: și toate învățăturile *le trecu și le săvîrși*, încît împăratul.
50—51 *(De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gînduri)*
58: *Iar el răspunse:* Daca.
65—70: Să nu părăsească împărăția; *căci tatăl său* de aci înainte e bătrîn *și o să-l ridice pe dînsul în scaunul tătîne-său și să-i aducă* cea mai frumoasă împărătească de sub soare de soție, *dar* n-a fost.
76—77: cum punea mîna *pe cozile lor* îi trîntea și astfel toți caii căzură.
84: *și* întepenindu-și picioarele rămase drept *(ca lumînarea)*
95: găsi *armătura* și hainele.
97—98: și *în timp de șase săptămîni, timp în care îngrijea și de cal,* izbuti a face *armătura curată ca neaua.*
99—100: *(Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.)*
101: cînd *calul auzi* că hainele și *armătura* sunt *(bine)*
102: scuturâ *(și el)*
103: căzură *de pe el.*
106: plecăm; *iar calul răspunse:*
107: chiar azi, *de voiești.*
120—121: Făt-Frumos *a împărțit toată avuția lui* pe la ostași.
123: s-a dus *(s-a dus, s-a dus)*
126: *Aicea* stînd...
128: *atît e de rea.*
129—131: *Ea a fost femeie, dar blestemul părinților ei a făcut-o să fie Gheonoaie; ea este acum lîngă* copiii ei
132: în pădurea *care* o vezi.
134: *și* paloșul.
135: slujești cu dînsele *la* trebuință.
139: pădurea; *(Făt-Frumos)* înșelă și înfrînă calul.
140: *ca* altădată.
141: groaznică; *iar* calul
143: *(nene) dobora copacii cu iuțimea ei;*

145: *dar* cînd era.
149—151: *Atunci îi zise: să-ţi trăiască calul, Făt-Frumos, că de nu era el te mîncam fript, dar acum m-ai mîncat.*
153—154: *a o face n-au ajuns decît pînă în cîmpia*
155—156: unde *(Gheonoaia) l-a ospătat (pe Făt-Frumos)* şi *l-a omenit* ca pe un călător. Dar *(pe)* cînd.
157: *(iară)* Gheonoaia.
158: *atunci* el îi scoase piciorul.
159: vindecă; *iar ea* de bucurie
160: şi-l rugă (pe *Făt-Frumos*)
162: *dar* el nu voi, ci îi spuse *(curat)* ce căuta.
163—164: crez *că vei izbuti*
165: *Iar* cînd fu.
166: *(Făt-Frumos)*
169—170: *Făt-Frumos întrebă de ce este iarba pîrlită.*
172: scorpii, *ea este* soră cu.
175: *(e groaznică)*
176: *(Scorpia)*
180: *(stăpâne)*
182: ca şi cînd *a ajuns* la Gheonoaie.
188: se urcă *iute.*
189: cam dasupra şi *se repezi* asupra ei.
190: o săgetă şi un *cap îi căzu.*
191—192: cînd *să-i mai dea un cap jos, Scorpia îi zise* să o ierte că nu-i face nimic.
193—196: *Ca şi la Gheonoaie fu ospătat, capul dat înapoi şi lipit,* şi după trei zile...
197: *(şi)*
200: dulce, *care* te îmbăta.
203—204: *mai avem* să dăm peste o...
207: *El este încongiurat.*
209: *(neadormire)*
211: *dar noi să* ne
213: *După o odihnă de* vreo două zile.
216: (şi *în scări*)
217: ca să nu mă *împiedeci.*
221—223: *cînd fiarelor se dă demîncare, ele sunt adunate acolo,* să trecem.
224: *zise* Făt-Frumos.
226—227: palatul *care strălucea* astfel *încît* la soare te puteai uita, dar la *el* ba.
229: *(d-abia, d-abia)* atinse abia cu...
230: *(dodată)*

230: *dobitoacele urlau.*
231: *(pe cap)*
235—236: *Ea-i scăpă mai mult de bucurie că* nu mai văzuse pînă atunci
238: *Ea era o zînă-*naltă, supţirică *şi gingaşe* şi frumoasă
239—240: *Dar ea văzîndu-l aşa, prinse milă de dînsul şi* îi zise
241: *Dar* ce cauţi...
244: *(Dacă căutaţi ceea ce ziseşi, aci este)*
246: *era muma şi sora cea mai mare a ei.*
250: *la toate lighioanele*
253: căci ziceau *ele (că)* li se *urîse singure*
257—258: ce *a păţit* pînă să ajungă la dînsele *şi peste cîtva timp* se şi însoţi cu fata.
258—259: La însoţirea lor *primii voia ca să* meargă
263: Petrecu acolo *un timp foarte îndelungat*
266—267: *cumnata şi socră-sa;* se bucura de *frăgezimea*
272: *în iuţeala sa,* nu băgase
274—275: *(cînd, ce să vezi d-ta?) dar deodată*
275—276: Nu cuteză să spuie *soţiei sale,* dar ele
281—282: *(şi acum)* mă topesc (d-a-n picioarele) de dorul părinţilor mei *dar şi pe* voi nu mă îndur(*ca*) să vă părăsesc.
288—289: rămîi cu noi, *căci vei pieri*
291—292: care-l *usca pe picioare.*
293—294: *ceea ce ţi se vor întîmpla, numai din vina ta va fi*
298: *(de vei voi să rămîi măcar un ceas)*
303: Scorpiei; *dar* acolo
305—306: *bunii lor auziseră de la străbuni şi că ei ar fi auzit de la străbunii lor povestindu-se de asemenea bazaconii.*
312—316: *Gheonoaiei, aceleaşi întrebări şi aceleaşi răspunsuri. El nu se putea mira destul cum în cîteva zile s-au schimbat astfel lucrurile, şi iarăşi supărat plecă cu barba albă pînă la briu şi simţind că-i cam tremurau picioarele.*
316—317: *Plecînd şi de acolo ajunse la împărăţia tătîne-său*
319: *Aci* cum se dete jos
321—322: mă întorc de unde am plecat, *şi după voia ce i-a dat plecă iute ca săgeata.*
324—326: *(Du-te sănătos că şi eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd. Calul plecă ca săgeata de iute.)*
328—330: *(şi cum şi-a petrecut copilăria în ele)*
335: *(ridicîndu-şi pleoapele ochilor cu mîinile)*
337: (slăbănogit).

„Comunicat de d. Panait Nicolaescu din Craiova.

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, adunate de un culegător-tipograf, Partea II, fasc. I, la 1874."

Informaţia e eronată. În volumul citat de P. Ispirescu chiar el dă notă la acest basm: „Publicat pentru prima oară în «Columna lui Traian», nr. 30, (140), 1872" şi acesta este adevărul. Basmul apare în revista menţionată la pag. 256—261 cu subtitlul: *Poveste din Oltenia* şi menţiunea: „Cules din gura poporului de P. Ispirescu". Retipărit în „Familia", Oradea, an XXIII, 1887, nr. 27, pag. 313—315; 325—326, 338—339.

2: *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti, de cînd făcea plopşorul micşunele: de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi se arunca în inaltul cerului de ne-aducea poveşti,*

De cînd se scria musca pe părete
Mai mincinos cine nu crede.

6—7: era îndatoraţi *a-i trămite* cîte
16: el sta *tot* pe gînduri
17: că el *(este zăcaş şi)* se îndărătniceşte
18: vreun fiu şi *să nu vină* să-i ia
53—54: mi-au secat toată *puterea*
57: îşi *mai* tîrîie
64: şi eu *nu am decît* pe voi
91: îi ieşi *(pe de altă parte)* înainte
94: să treacă fiică-sa *peste pod* deodată ieşi de *desuptul lui* cu dinţii
96: făclii *(şi)*, se repezi
184: spune-mi *(tu)*
206: fata *dede pinteni* calului
219: se cutremurau *copacii*
241: *Şi* îi mai spuse
243: şi o *(şi)* învăţă
245: fiindcă *vedea*; că toate *(învăţăturile lui)* îi ies *în bine (şi din cuvîntul lui nu se abătea)*
258: îi dede *pinteni*
286—287: *voi da pe Galben-de-soare*
325: îţi venea *să-l* bei într-o *cană* de apă
330: se ascundea sub *straiele*
338: pe cînd *trebuia* să meargă
357: încă *din* cele
361: *După ce călătoriră o bucată bună, calul fetei zise*
366: încrede-te *în el* cum te-ai *încredinţat*

383: zări *pe cale* o cosiță
387: *o luă (o bägă în sîn)* și
398: voinic *chipos și drăgăstos*
403: năzuroși, *(tembeli)*
420: nici focul *pe vatră nu era.*
434: mai mult *ca* pe ceilalți
437: stau *picioarele*
444: nu voiește *nici într-un chip* să-l
448: marfă de *cea mai scumpă și mai frumoasă*
452: fața *liniștită*
454: *cea mai frumoasă și scumpă marfă*
457: *(ii răspunse împăratul)*
486: în mijlocul mării, *atunci* Ileana
489: *și cînd ajunseră* la țărm
496: erau *amândoi* călare
527: plesni fierea *dintr-însa de căzu*
556: Ce *să* mă știu
565: Nu te teme, *stăpînă,* că
581: ținea firea și *(pe care)* o îmbărbăta
586: *(de credeai că a să se scufunde pămîntul subt ei)*
587: fetei împăratului *(aduse paloșul cam pieziș)* și-i
591: fetei *împăratului*
600: carne *(vie)*
615: *(și obidă)*
618: *(ca)* să o ajute *a sfîrși*
626—627: vorbe *cununia*
634: năuc, *ca un lihnit,* nu mai știu
658: *apoi* cine știe
665: simță *(ea)*
685—688: Cum ajunse la împăratul, se miră și *dînsul de astă schimbare; i se părea a fi* mai chipos și mai semeț.
693: urci *în* scaunul
723—724: baia *(mai)* potrivită *(de caldă)* stăpînului său *(și mai nimerit de încropită).*

BROASCA ȚESTOASĂ CEA FERMECATĂ

„Povestit de d-na Jeorjean, din București, strada Clopotar, la 1877 iunie."

Publicată pentru întîia oară în volumul *Legende sau basmele românilor,* 1882, pag. 33—40.

„Comunicat de un școlar din gimnaziu, șezător în Dușumea, localitate în București, la anul 1875."

Publicat pentru întîia oară în volumul *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 41—48.

PORCUL CEL FERMECAT

„Povestit de mama, între 1838—1847.

Publicat pentru întîia oară în «Columna lui Traian», broșura pe aprilie, 1876, apoi în *Legende sau basmele românilor*, de un culegător-tipograf, Partea II, fascicolul II." În revistă apare la pag. 171—179 avînd ca subtitlu: *Basm din Muntenia* și la sfîrșit mențiunea: „Comunicat de P. Ispirescu".

Retipărit în „Cimpoiul", Rîmnicu Sărat, an III, 1884, pag. 14—15; 22—24; 143—144.

Profesorul Léo Bachelin în prefața sa la *Sept contes roumains*, Paris, 1894, sublinia frumusețea basmelor românești, ilustrînd cu un citat din acest basm de Ispirescu. Reproducem pasajul:

„Ceea ce dă un farmec fără pereche basmelor românești este înfățișarea lor epică. Unele pasagii amintesc de Homer, atît sînt de mișcătoare, de sublime și de simple, altele ne fac să ne gîndim la romanele de aventură, într-atît sînt de cavalerești și de fantastice; întregul povestirei face impresia unui fragment de epopee pusă în proză.

Să mi se îngăduie să adaog exemplul la teorie și să fac aci cîteva citații împrumutate din colecția Ispirescu, cea mai autentică, cea mai puțin suspectă de interpolări. Iată cîteva extrase din basmul intitulat *Porcul cel fermecat*.

«— Bine, frate dragă, cum se poate ca Soarele să fie supărat, el care este atît de frumos și face atîta bine muritorilor?

— Iacă pentru ce, răspunse muma Soarelui: el dimineața stă în poarta raiului și atunci este vesel, vesel și rîde la toată lumea. Peste zi este plin de scîrbă, fiindcă vede toate necurățiile oamenilor și d-aia își lasă arșița așa de cu zăpușeală, iară seara este mîhnit și supărat, fiindcă stă în poarta iadului; acesta este drumul lui obicinuit, de unde apoi vine acasă.»"

2: *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti, de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești, de cînd se scria musca pe părete, mai mincinos cine nu crede.*

21: *Nu știau ce să se facă de mîhnire și de urît* fetele
36—37: *(să facem așa)*
38: de *vom*
40—41: de unde *știe tata*, dacă noi am intrat?
43—44: *(care era păstrătoarea cheilor)*
52: *Cea* mare
59: Fata cea *(mai)*
104: își chemă fetele *și* le
121: fata împăratului *cea mică*
139: *(care venise cu petitorul)*
141—142: Numai după ce *avu cuvîntul împăratului*
146: nu *sînt* de dobitoc
147: vreo *altă* fermecătorie
153: *(așa mi-a fost tristea, văz că n-am încotro)*
175: *(să fie așa)*
190: *mămuca*
218—219: *(și dorul bărbatului)*
227: *crengile* îi
238: O priimi, se miră
280—281: *(Fiica de împărat prinse curagi cînd văzu cu cîtă bunătate este priimită și întrebă)*
287: își lasă *căldura*
347: Trei zile și trei nopți *căută* prin
349—350: fără *a se mișca*, fără *a bea*, și *a mînca* ceva
367: *căci îmi vor fi*
368: legătura ce (*o*) avea
376: *de* închipui
425: răzbi *pînă* la

ÎNȘIR-TE MĂRGĂRITARI

„Povestit la 1876 de Mihai Constantin, din comuna Bălăcița, plasa Dumbrava, jud. Mehedinți, soldat în regimentul 1."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 62—71.

LUPUL CEL NĂZDRĂVAN ŞI FĂT-FRUMOS

„Povestit de un lucrător de presă tipografică, poreclit Mencicof, şezător în mahalaua Tirchileşti, Bucureşti."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 72—80.

PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR

„Povestit de tata.

Publicat pentru întîia oară în «Ţăranul român», nr. 13 şi 14 din 1862; apoi într-o broşurică *Basme sau poveşti populare;* a treia oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea I-a, la 1872."

În revista „Ţăranul român", Bucureşti, an I, nr. 13, feb. 1862, pag. 103—104 şi nr. 14, feb. 1862, pag. 111—112 acest basm apare cu titlul: *Cele trei mere de aur* şi e semnat P.I. Retipărit în „Unirea", Bucureşti, an II, 1862, nr. 15—16, pag. 57—58; 61—62.

2: *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti, că nu suntem de cînd basmele, ci suntem de cînd minciunile; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi s-arunca în slava ceriului de ne aducea poveşti.*

De cînd se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

8: să mănînce din *el*

32: cînd *era soarele*

33: *cînd* atuncea văzu

36: *De voie de nevoie fu silit*

46: *(rogu-te)*

71: ca să-i prinz *(pe tîlhari, ci numai o cercare să fac)*

78—79: *dinapoi, astfel* pîndi

80: simţi *un aer căldicel şi bine mirositor*

82: *lui. Dar*

84: *revărsatul zorilor se simţi* prin grădină

85: fîşîitul *se simţi*

88: *un gemet se auzi şi apoi*

89—90: *iară el după ce culese cîteva mere din pom le puse*

95: mulţumit *de vederea merelor aurite*

98—99: *să-l caute şi chiar de a doua zi vorbi*

107: Ocoliră *de jur*
117: *(și făcu și el ca cel dintîi)*
119—120: *Prâslea, daca văzu așa, zise:* — *Fraților*, acum
122: nu se mai duce *în jos*
127—128: frînghia *nu mai este* întinsă, *ca cum ar* avea ceva atîrnat de *vîrful* ei.
132: *(de)*
135: lighioni *cu alte forme*
138: cu totul *(și cu totul)*
153: vorbe, *puindu-i să le facă cîte*
155: *(adăogă ea) dar cu ajutorul*
160: *cale de un sfert de ceas*
162—164: *și un șuierat se auzi, o lovitură în ușă, una în masă se dete și buzduganul* se așeză în cui.
170: *(hîm!)*
171: celălalt; *iar fiul împăratului îi ieși înainte.*
181—183: în pămînt *pînă la genuchi*, iar Prâslea se opinti odată *și băgă pe zmeu pînă în gît și-i tăie* capul.
191: *cale de o jumătate de ceas*
191: *(și)*
194: *Iar* fata, după
199: nădăjduiesc *că vei birui*
211: *cale de un ceas*
212: *atingîndu-l în cap*
219—220: *vei voi, dar Prâslea îi zise:*
221: *(și)*
228: *(croncănind)*
232: *Dar Prâslea îi zise* și el:
234—237: (— *Unde dă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă peste mine! ¦Mi-aș sătura sălașul întreg.*
— *Adevăr grăiește gura mea îi răspunse Prîslea.)*
243: *Iar Prâslea îi zise:*
246—247: *(Să-ți auză Dumnezeu vorba, voinice, și să-ți împlinească gîndul! îi răspunse ea)*
248: *și fata de împărat îi dete și prinse*
251—252: *zmeul (ridică și el în sus pe Prâslea și, lăsîndu-l jos)* îl băgă pe Prâslea
253—254: pe zmeu *și cînd îl trînti îl băgă pînă*
259: *(ale lor)*
273: lăsară *iarăși*
274: nu-l dete *ei*
278: căciula *lui*

281: iuţeală *şi făcu pe fraţii săi*
285: se cununară cu *dînsele.*
303—304: *mulţumesc, şi ca vîntul porni*
308: *Şi într-un ceas străbătu*
310: deşert *şi ceru*
311: zise *(puii)*
314: *(dragii mei)*
323—324: *(făcută bucăţele de cîte o oca una)*
325: *Îndată se gătiră şi fură aduse*
331: *mai* aproape *(aproape)*
332: se sfîrşise *şi Prâslea*
335: din *buca* piciorului
336—337: După ce ajunse dasupra *îi zise ea:*
— Iată, te-am scos pe tărîmul vostru, du-te acum; dar viteazul nostru nu putea să îmble. Zgripsoroaica îi zise:
341—342: dat-o; *şi îndată* o dete afară,
353: mărita *cu nici un preţ,* măcar
378: *Prâslea îi răspunse:*
381—382: *să-i dea o oca de alune şi o litră de rachiu bun*
389: *pe la prînz,* cînd
392: *Dar împăratul;* şi dete
397: poate *să mai* facă
400: *(şi cu totul)*
402: *(şi)*
403: *ca şi întîia dată*
406: *(cu bine)*
408: (şi *cu totul*)
415: *Dar fata îi răspunse:*
425: îl îmbrăcă *în hainele lui cele mai curate*
431—432: zmeilor, şi dînd
436: *de pe urmă*
451: *tustrei* fraţii
455: *a făcut* nuntă

VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MÎNĂ NĂSCUT

„Comunicat de fratele meu George şi cules dintr-un sat din judeţul Vlaşca."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 95—111.

VOINICUL CEL FĂRĂ DE TATĂ

„Povestit de L. Tănăsescu, şezător în Bucureşti, mahal. Dudescu, la 1873."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, pag. 120—132.

GEORGE CEL VITEAZ

„Povestit de Mihalache Constantinescu, din mahalaua Delea-Veche, Bucureşti."

Publicat întîia oară în revista „Columna lui Traian", Bucureşti, an VII, septembrie 1876, pag. 425—432, avînd ca subtitlu: *Basm din Muntenia* şi la sfîrşit menţiunea: „Comunicat de P. Ispirescu".

Subiectul acestui basm a fost folosit de St.O. Iosif în poemul său: *A fost odată.*

Artur Gorovei arată în volumul: *Profesorului P. Poni, omagiu din partea foştilor săi elevi*, Iaşi, 1906, pag. 93—100, că acest basm e de fapt o fidelă tălmăcire a romanului *Aventurile lui Lideric, conte de Flandra* de Alexandre Dumas şi probabil Mihalache Constantinescu, după ce a citit acest roman, i l-a povestit lui Ispirescu.

28: născu *un dolofan* de copilaş de drăguleţ
30: curtea împăratului, *este ceva de nespus.*
67: nu lăsa nimic rău *care să-l vateme a se apropia de dînsul.*
83: Aşi! *unde?* ce
116: cu toată *cinstea cuvenită*
122: haine *grosolane*
123: *(unde şezuse el cu pustnicul)*
159: să-şi *facă*
164: nu sunt *de ajuns cărbuni şi că* să
172—173: o păstra în prăvălie *ca pe moaşte*, luă
177: începură *a-şi face* cruce şi *a-şi scuipa*
185—186: nu-i putea da *(nimeni)* de seamă şi-i *dete* foc
197: mai iute decît *fulgerul*
199: *în care*
216: dară *de* te vei
243: cînd *călfile umblase*

269: *(iară)* după *care* se luase
310: i se închinară *lui*
320: *şi se iscusi peste* puţină
334: printr-o *scrisoare*

FĂT-FRUMOS CU PĂRUL DE AUR

„Povestit de tata între anii 1834—1840.

Publicat pentru prima oară în «Ţăranul român» nr. 24 şi 25 din 1862, a doua oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea I, 1872."

Basmul apare în revistă cu titlul: *Făt-Frumos* în numărul 24 din aprilie 1862, pag. 190—192, iar în numărul 25 din mai 1862, pag. 200 apare şi titlul: *Făt-Frumos cu păr de aur*. La sumarul numărului 24 dat pe prima pagină se specifică: „*Povestea lui Făt-Frumos* de d. P. Ispirescu".

În volumul din 1872 are o N.B.: „Asupra acestui basm, d.dr.At. Marienescu a făcut nişte erudite şi interesante comentarii, în jurnalul «Albina» ce apare la Pesta. Le-am fi trecut aici, însă n-am cutezat, fără permisiunea autorului".

În articolul citat de P. Ispirescu: *Descoperiri mari în poveştile (basmele) românilor*, „Albina", Pesta, an VI, 1871, nr. 17, pag. 1, dr.At. Marienescu povesteşte basmul şi apoi arată că el există şi la greci şi la romani şi se referă la Helios-Apollo-Soare. Mai departe el spune: „Făt-Frumos e o persoană grandioasă în mitologia daco-romană, o personificaţiune de erou, cînd reprezenta pe Apollo şi Hercules în faptele sale, o personificaţiune de zeu de soare cînd se luptă ca şi Semheracles-zeu de soare din Egipt, cu cele 12 zodii din calea soarelui şi constelaţiuni... E o personificaţiune a puterii, căldurei de soare ce se luptă cu zmeii — titanii, şi cu vîrcolacii-ciclopii, tarele personificate ale pămîntului şi aerului." Articolul e depăşit în momentul de faţă de actualele cercetări folcloristice şi de aceea am reprodus din el aşa de puţin.

2: *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti; că nu suntem de cînd basmele, ci suntem de cînd cu minciunile; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci de oca de fier şi călciiul tot rămînea gol; şi de cînd se arunca în slava cerului şi tot i se părea că este uşor;*

De cînd scria musca pe părete,
Mai mincinos cel care nu crede.

3: pustnic. *El* petrecea

10: *(de copil)*
11: și după ce *zise cîteva vorbe de rugăciune*
14: tăcu *copilu*
15: *copilul avea ceva*
15—16: *Și iacă luă baierul de la gîtul copilului și* văzu
26: pînă *în streașină*
30: sufletul *(lui);* Cu *must de viță* crescu
37: și află *(dară)*
40: fapta sa cea *nelegiuită, cu toate că* era față de împărat
42: somnul *cel vecinic*
42—44: *cunoști după răceala și amorțirea ce-i vedea în tot trupul meu,* să bagi
54: *cu unghiile sale;*
57: foamea *îi aduse aminte că e dator să trăiască;*
61: veni un *cal cu aripi*
64—65: toată *întîmplarea; și-i zise*
66: singur; *tatăl care mi-a fost dat de Dumnezeu nu mai este*
68: căci aici, *dinaintea ăstui mormînt* nu știu de ce-*mi vine* să tot plîng
70: *Calul îi răspunse: noi ne vom duce*
73: Și-o să trăim *în mijlocul lor?*
75: *(mai)*
94: *(mai)*
96: plecă *luînd cu sine calul său*
98: *După ce ajunse* la zîne,
108—110: îngrijire. *De cîte ori avea cîte ceva greu de făcut el chema calul și-i da ajutor.*
119: *să le deie de știre zînelor*
123: *și așa și făcu*
124: *și legătura*
127—128: *a se cutremura așa de groaznic, încît*
134: scăpat, *zînele se ciudeau* de necaz
136: Ah! fecior de lele *ce ești*
138—139: Atunci *el-și răsfiră* părul pe spinare, *iar* ele se uitau cu jind la dînsul *și-i ziseră:*
140: *niciodată* n-am mai văzut!
140—141: *fii bun de ne dă*
142: *Dar el* nu voi
142—143: simbriei *ce-i datorau zînele*
144: *și se duse*
153: uitase de fete *și* că

155: pepene *pe care-i alesese să fie; duși la*
157: *se puse împăratul* la
162: *Și dacă se adună sfatul*
179: *haine zis cîmpul cu florile din cele luate de la zîne.*
188: *(ce se făcuse)*
188: și începu a certa pe argat *de neîngrijire*
191—192: toate aceste, *bătu în geam și ceru*
195: pumn *de galbeni*
196: răspuns *să nu se atingă de* bietul argat
203: *fu petrecută și ea*
205: *Dar data*
207: *dar* fiindcă
210: spate, *încălecă și*
214: Ca și *la întîia dată*
216: flori, *și care îi trimise* doi pumni de bani
230: începu *a se văicura*
234—236: acea mare *pagubă; să-i dea pe foi pentru nengrijirea lui, fiica împăratului bătu în geam și ceru flori*
239—240: le trimise. *Dar fata de împărat dete poruncă* să ierte
242: *dar, croi din nou, și în patru*
243—245: argatului *se dete făgăduința că de se va mai întîmpla una ca asta, apoi are să fie și zdrobit în bătaie și gonit*
247: *Dar ea*
250: *Și* daca
252: Un foișor cu poartă pe dedesubt, *îi răspunse, pe unde* să treacă
259: dar *fata* nu lovi nici pe unul.
260—262: *(trecut și prin ciur și prin dîrmon, d-ăia care auzise, văzuse și pățise multe)*,
267: *un argat* cheleș
271: *iar dacă fu silit ca să treacă; trecu și cînd trecu*
272: fugi *și a zice că* i-a spart
274: *cum văzu una ca aceasta*
275: *Nu se poate asta!*
276—277: ăsta, căci nu putea *(vezi)* să se învoiască *(împăratul)*
281: *(și țipînd)*
285: *tot cheleșul a fost lovit,*
287: *se făcu în tăcere*
288: *știe și să răspundă cu*
294: *(cel)*
298: rușinea *ce au pățit, fiindcă*

307: *Împăratul însă o goni, zicîndu-i*
315: *(ca)*
324: *se şi* loviră
327: *ca un vîrtej se întorcea*
328: *(pe oricine întîlnea)*
329: *le dete*
330: *oastea întreagă o luară la fugă*
331—332: *(împrăştiindu-se ca puii de potîrniche)*
349: *(de fel, de fel)*
368: *pe mîrţoaga lui*
375: se întîlniră oştile *şi se loviră de trei părţi*
376: fără *de nici o milă*
380—388: ce fac; *se împrăştiau ca puii de potîrniche şi fugeau de-şi rupeau giturile. Făt-Frumos însă-i gonea şi-i tăia ca pe nişte oi*
394: *Iară daca sosiră acasă*
397: *daca se sculă* din somn
405: cu *o cofă*
409—410: *(Atunci)* Ei se cercară *a-i da bani şi el să le dea laptele*
421: Se întoarseră *deci*
424: lapte, *el este adus de bărbatul*
426: *Împăratul îi răspunse*
432: *să-mi faci, tată,* numai
439: văzu *cît se poate de bine*
452: *caută-i* şi vei vedea că
465: *Nu te crez, adaose iute împăratul, daca nu te vei arăta*
469: cu hainele *cele mai frumoase*
478: *de a slobozi din robie pe cumnaţii*
479: bucurie mare *şi masă împărătească*
489—490: *(Şi mai încălecai p-o lingură scurtă, s-o dai pe la nasul cui n-ascultă).*

FĂT-FRUMOS CEL RĂTĂCIT

„Comunicat de P. Niculescu din Craiova la 1862."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, dag. 160—173.

FATA SĂRACULUI CEA ISTEAȚĂ

„Comunicat de d-na Brândza și cules de prin împrejurimile Iașului."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 174—182.

ZÎNA MUNȚILOR

„Acest basm l-am auzit de la o calfă de bărbier, în copilăria mea.

Publicat pentru prima oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea I, 1872", pag. 71—78.

5: Cînd *era;*
9: *a simțit*
14: se *mai* mări
44—45: Împăratul *văzîndu-l așa* îl întrebă ce are
59—60: femei *june*, *dar*
68: *se tulbură*
68—69: *O căldură neobicinuită simți că i se urcă în obraji*, o sudoare
76: să-i zică nici *pis* pentru că
91: *cu* niște
145: la *ultima horă*, pieri
180: ea își luă *hainele dintr-însul*
186: drumul *căruciorului*

FĂT-FRUMOS CU CARÎTA DE STICLĂ

„Comunicat de frate-meu George și povestit de o calfă de pantofar, lucrător pe Podul Beilicului pe la 1856."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 189—198.

„Povestit de tata între 1838 și 1842.

Publicat pentru întîia oară în «Țăranul român» din 1862; a doua oară într-o broșurică, *Basme sau povești populare;* a treia oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea I, la 1872."

Apare în revista sus-menționată în numărul din 25 februarie, pag. 127—128 și e semnat P.I. Are ca indicație: „Reproducția este oprită fiindcă aste povești au să formeze un tot alcătuit din mai multe broșuri care în curînd au să înceapă a și ieși".

2: *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti; că nu suntem de cînd basmele, ci suntem de cînd minciunele; de cînd se potcovea puricile la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;*

De cînd se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

3: cap, *cu șapte capete care*
8: *(de)* frica
11: în *zadar*
12: *dar* rămaseră
14: *de pe* urmă
41: și *se luptă și se luptă*
42: pînă *cînd* îi veni
50: *care îi* mai rămăsese
58: zare de *cuhnie*
62: Se uită *cu mai* mare
63: depărtare nespus *de mare*
85: și care *n-avea decît numai un ochi* în frunte.
93: în *căldare*
99: *Ajunse* la Zorilă *și-i*
100: *O slobozi* și pe ea
101: și la Murgilă *și-i dete și lui drumul*
103: săi *care* tot mai dormeau, *nu* începuse *(vezi)*
105: oprise *drumul ei* și așa *voinicul* avu
111: din foale *ca să sufle în foc*
127—129: *(Pasămite, bucătarul împăratului, un țigan negru și buzat, se dusese d-a minune să vază ce mai ala, bala, pe la flăcăii ce stau la pîndă.)*
131—134: *se înfățișează bucătarul cu capetele balaurului și se fălea că el îl omorîse, și ca să-l crează își arăta hainele pline de sînge,* făcu
135: nuntă *mare*
137: *(Țiganul arăta la toată lumea hainele sale pe care le umpluse de sînge, ca să fie crezut).*

140: *iar bucătarul, un ţigan negru ca fundul căldării şi buzat, şedea* în capul
148: care nu pre a *îi venise a crede*
154—155: *Să caute, zise ţiganul, care o cam băgase*
166: — *Aşa, adevăr zis, răspunse viteazul nostru*
169: *Dar voinicul răspunse liniştit:* — Cine
171: *şi începu* a scoate
175: *Apoi* voinicul
178: supărat *foarte mult*
185: *După aceea pregăti împăratul altă masă şi după*
190: *(de harapina spurcată)*

NUMAI CU VITELE SE SCOATE SĂRĂCIA DIN CASĂ

„Povestit de un ţăran din satul Colintina, muncitor la presa mecanică de tipărit. Publicat pentru întîia oară în «Albumul macedo-român».“

Apare în 1880 în albumul sus-amintit la pag. 56—57 cu titlul complet: *Din poveştile unchiaşului sfătos. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă* şi este iscălit: „P. Ispirescu, culegător-tipograf“.

4: nu ştiu cine *(de)*
7—8: muncei sale *(pentru multă vreme)*
19: şi decît *mai* nainte
19—20: Vreme *(încoa)*; nu *mai* putea
43: i-a fost *osînda*
46—47: *(ca unul ce i se urîse cu sărăcia, iată că vine)* soţia lui *(şi)* îi spuse.
56: o aşa *nonotomie*
65: rînjind *(încă o dată)*
70: voia *acum*
85: şi el *vro*
93: Prietenul lui *ciobanul urca oile la*
110: Neică, *zise argatul*
126: *ghemuită* ca vai de ea
127—129: *ciobanii de la stînă* îl miţui şi pe dînsul ca pe *ceilalţi miei* şi *(îi)* trimise şi miţele *astea* acasă.
130: Ţăranul şi *mai cu curagi*
139: şi *acum* l-am adus
144: Dă-te *la o parte Sărăcie*

144: ăsta *de brînză*
153: În vara *următoare*
161: *printre* colţii de piatră, *printre* mărăcini
171: se scoate *sărăcia afară din casă*

ZÎNA ZÎNELOR

„Povestit de un puitor de hîrtie la presa tipografică, şezător în mah. Tîrchileştilor, poreclit Mencicof, de la o haină lungă ce purtase odată."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 211—217. Retipărit în „Familia", Oradea, an XXIII, 1887, nr. 41, pag. 482—484.

GREUCEANU

„Povestit de Mihalache Constantin, din mahalaua Delea-Veche, Bucureşti, la 1876.

Publicat pentru prima oară în «Calendarul Aurora»."

Apare în „Aurora", calendar ilustrat, Bucureşti, 1881, pag. 21—25 cu specificaţia: „*Greuccan (Basm)* din avuta colecţiune a d-lui P. Ispirescu (culegătorul tipograf)".

2: niciodată; *căci de n-ar fi fost nu s-ar povesti, dar a fost şi de-aceea se povesteşte etc.*
70: sarcina *ce-mi* iau *(de bună-voia mea)*
96—97: mai întîi *(şi va găsi cuţitul ruginit)* să *mai aştepte.*
144: în luptă să ne luptăm, *căci e mai dreaptă*
152: îi răspunse *(şi lui)*
154: *se luară iarăşi la trîntează*
161—162: *venea tartorul cel mare al zmeilor, ca un diavol* şi cînd ajunse
167: *decît* de Greuceanu
170—171: în săbii să ne tăiem *(în suliţi să ne lovim) şi* în luptă
173—174: se rupseră săbiile. *(în suliţi se loviră ce se loviră şi se rupseră sulităle; apoi) Se* luară
180: se luptară *(şi se luptară)*
203: Zmeule *spăriat*
229: ce să vezi *(d-ta)?*

251: pe Greuceanu *(și să-l omoare)*
256: cătrănită *(și amărîtă)*
266: se apropie norul *(ca o flăcăraie)*
272: o gaură în *poartă*
273: și făcu o *spărtură*
282: izbîndă. *Iar Faurul* mai
293: vestea cea bună a *întoarcerii* lui
295: Calea *drumașilor*
344: mai așteaptă *(rogu-te)*
347—348: *în căruța lui de fier cu cai cu tot*
360: și dete, *(dete)*
362: ce *(mai)* rămăsese
363: paloșul *(ce-i furase Satana)*
378: povestii *d-le* așa

CELE DOUĂSPREZECE FETE DE ÎMPĂRAT ȘI PALATUL CEL FERMECAT

„Povestit d-un june transilvănean, student în București, în anul 1868."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 229—242. A fost tradus în limba franceză în „Peuple Roumain", București, an I, 1885, nr. 27, 28, 29, 34.

CIOBĂNAȘUL CEL ISTEȚ SAU ȚURLOAIELE BLENDEI

„Povestit de tata.

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea II-a, fascicula II, 1876."

POVESTE ȚĂRĂNEASCĂ

„Comunicat de dr. Johan Urban Jarnik, docent de filologie romană la c.r. universitate din Viena și profesor la școala c.r. reală."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 252—265.

„Comunicat de D.I. Economescu și auzit de la o bătrînă mahalagioaică din București.

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, P. II, f. I, la 1874."

Apare la pag. 53—83 cu indicația: „Povestit d-o bătrînă din București".

56—57: *pungile. Odată îl luară de ochi banii din ele.*
91: *(ori altceva?)*
111: *(el și cu toți ai lui)*
118: că *scoase*
139: *Acest muncitor* după
158: *(pe care o păstrează în colivie tat-al lor)*
164: ce *lor* li se părea
166: că se dete
179: *(slavă Domnului!)*
203: *(singur, singurel, după cum dorea)*
223—224: *Dar care fu mirarea și necazul lui* cînd văzu
225—226: de ciudă și *supărare (dascălul), cît* p-aci *(era)* să'nebunească
231: *(de măruntaie)*
233: foarte *supărat* și se hotărî
245—246: *(pentru d-ta)* îi răspunse
249: nu mi s-a *mai* întîmplat
331: *(și cere, sărmana)*
378: Cînd *află*
397: ca *să-i* facă
405: *(din cele ce se făceau)*
478: din *insulă*
480: apoi *(să știi că)* nici
509: plină cu *aur*
517: așa la *țeapă*
518: tocitori cu *aur*
526: măiastra *(îi)* șterse
530: cum *de nu se putea ține să* nu fie
560: și se *face*
564: *(femeie fără de inimă ce mi-ai fost!)*
567: *(de care mîncase și el)*
577: Crezînd *ea* că

594: *(care să vază de ei)*
596: *(cu alaiul după dînsul)*
603: *(şi cum îi pedepsise Dumnezeu)*
641: mergeau *ca pe ciripie*

COTOŞMAN NĂZDRĂVANU

„Povestit de Mihai Constantin din comuna Bălăciţa, plasa Dumbrava, jud. Mehedinţi. Soldat."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 285—294.

PASĂREA MĂIASTRĂ

„Povestit de un soldat din satul Bulbucata în judeţul Vlaşca la 1868 şi comunicat de fratele meu G. Ispirescu."

Publicat pentru întîia oară în *Legende şi basmele românilor, ghicitori şi proverburi*, Bucureşti, Tipografia Laboratorilor Români, 1872, Partea I, fascicula 1, pag. 79—92.

13: *a o săvîrşi*
16—17: nu este încă *terminată*
19: *a-i ridica*
35: *se prepară* de drum
36: hotarăle *împărăţiei*
37—38: *să se facă* mîncarea
39: *se* rugă
39: să-i dea *un colţ* de pîine
41: *El* în loc *să-i* asculte rugăciunea
42—43: *Vulpoiul cu un semn îl* schimbă
60: şi se împlineşte *visul*
101: să cînte *de se spărgea*
121—122: Atunci *dete ordin*
123: aşa *(de)* tînăr
123: şi cu *statură voinicească*
151: să mă *pun*

186: merserăm, *merserăm*
194: cînd pe la *nămezi*
201: frumoasă, *pare că* era făcută *de* zahar
202: îmi *zise.*
212: îmi plăcu *(fata)*
280: faţă *în faţă*
311: *Am priimit propunerea* lui şi
340: Ei *îmi propuseră* să mă
349—350: fi luat *(şi nu m-aş mai fi întîlnit cu dînsul).*
357: să mergem *toţi trei*
373—374: dumnezeiască. *Iar*
375: fiul său *(în locu-i)*

GĂINĂREASA

„Comunicat de un farmacist din garnizoana din Iaşi, la 1874."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 306—312.

ŢUGULEA, FIUL UNCHIAŞULUI ŞI AL MĂTUŞEI

„Povestit d-un ţăran din distr. Vlaşca, comuna Bulbucata şi comunicată de frate-meu G. Ispirescu"

Publicat pentru prima oară în *Legende sau basmele românilor*, P. II, . II, 1876.

COPIII VĂDUVULUI ŞI IEPURELE, VULPEA, LUPUL ŞI URSUL

„Povestit de Mihai Constantin, soldat, din comuna Bălăciţa, plasa Dumbrava, judeţul Mehedinţi, la 1876."

În legătură cu acest basm credem că e necesar să reproducem din revista „Columna lui Traian", Bucureşti, an VIII, mai 1877, nr. 5, pag. 234—244,

un articol în care Ispirescu face o analiză a asemănărilor dintre basmele franceze şi cele româneşti, luînd ca termen de comparaţie acest basm. Reproducem articolul respectiv.

BASME ROMÂNE ŞI BASME FRANCEZE

„Domnule Director" al «Columnei lui Traian»,

Aţi binevoit a-mi da să citesc revista *Mélusine*, consacrată literaturei poporane şi care acum a început să apară la Paris. Bobind pe ici pe colea, ceat-pat, ce am putut şi eu în numerele ce le-am avut sub ochi, am rămas surprins de asemănarea basmelor franţozeşti cu cele româneşti.

Aceasta mi-a adus aminte o istorie întîmplată, sînt acuma cîţiva ani.

Cînd s-a reorganizat armata noastră în modul cum o vedem, s-a trimis chipiuri şi unei companie ce se afla de gardă la un penitenciar oarecare îmi pare. Comandantul companiei era un brav ofiţer, ridicat, pentru capacitatea sa, din gradele inferioare. După sosirea ordinului şi a chipiurilor, seara fu o adunare la director: şi ştiţi, povestea cîntecului, vorba — vorbă aduce. Conversaţiunea, deschisă asupra diferitelor subiecte, veni şi asupra chipiurilor.

«Aşa, frate, zise căpitanul, am primit ordinul azi».

Şi punînd degetul la frunte şi mai cugetînd, exclamă:

«Ştiţi d-voastră că franţozii ăştia sînt cu dracul? Tichie, chipie! nu este aşa că e totuna? Ei au luat tichia noastră şi au făcut dintr-însa chipiu».

Nu ştiu dacă avea dreptate ofiţerul. Sînt sigur însă că, dacă i-ar fi căzut în mînă şi lui revista *Mélusine*, el ar zice că francezii de ai dracului ce sînt, după ce ne-au răpit tichiele, au mai luat şi basmele noastre, le-au forfecat bine, le-au îmbucătăţit frumuşel, apoi au înseilat bucăţelele cum le-a venit lor la socoteală, şi mi ţi-au turnat la basme numai bune să zici că sînt ale lor.

Aşa, basmul lor *Le voleur avisé* este o compilaţiune din patru basme ale noastre: *Zîna Zînelor*[1], *Ionică hoţul*[2], *Sgabercea*[3] şi *Logodnica celor trei fraţi*[4].

Jean Bout-d'homme a lor, din numărul 2 al foii *Mélusine*, este al nostru *Nan din Găvan*[5].

---

[1] Din colecţiunea mea inedită.
[2] I d e m.
[3] Pe care l-am auzit în copilărie.
[4] Asemenea auzit în copilărie şi pare-mi-se scris şi de Anton Pann.
[5] Din colecţiunea mea inedită.

Iepurele, Vulpea și Ursul, trecut în *Mélusine*, nr. 3, de la 5 febr., asemenea este compus din două basme din România de dincoace de Olt; iar dincolo de Olt se povestește chiar ca în Francia.

Ca să vă încredințați de adevărul rosturilor mele, vă dau aci la vale cîte un extract din fiecare.

Iepurele, vulpea și ursul

(Basm breton)

A fost odată un soldat ce se numea Hervé Laz-Bleiz. Întorcîndu-se de la război, nu mai găsi părinți, căci muriseră. Frați n-avea, dar avea o soră ce se numea Hénori. Părinții lor le lăsase de moștenire numai o vacă și douăsprezece oi. După sfatul lui Hervé, vîndură vaca și oile, și apoi purceseră în mila Domnului să-și găsească norocirea în altă parte.

După ce merseră, merseră și iară merseră, ajunseră într-o pădure mare. În mijlocul acestei păduri deteră peste un palat vechi, încongiurat de ziduri mari. Se strecurară pe sub poartă și nu văzură pe nimeni în curte. Ușa palatului fiind deschisă, ei intrară înăuntru și nu găsiră nici aci pe nimeni; dar zăriră într-o cămară o masă încărcată cu fel de fel de bucate gustoase, de le lăsa gura apă. Și cum le era de foame, își luară inima în dinți, se puseră și mîncară și băură, cît le luară burta. Hervé nu se îndura a mai părăsi această locuință, și acum ar fi poftit d-lui să rămîie stăpînul palatului. Apoi intrară prin toate cămările, în cari găsiră vase de aur și de argint, bani, arme, cumașuri de stofe frumoase și tot felul de haine. Pasămite era sălașul unor haiduci. Hervé se hotărî să stăpînească el aceste bogății, și luară măsuri a se apăra împotriva oricui va veni asupră-le. Puseră deci niște drugi țepeni la uși și la ferestre și le închiseră bine, apoi încărcară toate puștile, se puseră la meterez și așteptară. După miezul nopții sosiră și haiducii, încărcați de prăzi și beți morți. Hervé și Hénori, așezați fiecare la cîte o fereastră și avînd pe lîngă dînșii un mare număr de puști, le descărcară în haiduci una după alta și începură a-i curăța de pe fața pămîntului. Cei ce mai rămaseră fugiră.

Hervé și Hénori petrecură ziua următoare a întări toate intrările și a încărca toate puștile. Cei ce fugiseră se întoarseră ziua în amiază mare cu mai mulți tovarăși d-ai lor, și începură a sili intrările. Dară Hervé și Hénori, de la fereastră, da nemiluit cu puștile prin niște găuri ce făcuseră, pînă ce-i răpuse pe toți, afară de vro doi sau trei cari fugiră și aceia răniți.

Mai veniră tîlharii și a doua zi, dară de astă dată nu mai scăpă nici unul.

Acum Hervé și Hénori rămaseră stăpîni peste toate bogăţiile și peste palat. Cînd se încredinţară că hoţii nu mai sînt, începură și ei a cerceta toate cămările palatului și a se preumbla prin grădină. În toate părţile găsiră belșug de bani și de toate cele.

Hervé începu a merge la vînat în pădurea din vecinătate. Într-o zi întîlnește un iepure. El vrea să-l împuște, dar iepurele îi zise să nu-l împuște, că-i va fi de folos odată, fiindcă-l cunoaște. Mai departe întîlni o vulpe, și făcu și cu dînsa ceea ce făcuse cu iepurele. Puţin mai-nainte întîlni un urs, făcînd și cu acesta ceea ce făcuse cu ceilalţi doi.

Mergînd acasă cu aceste trei dobitoace și cu o groază de vînat, vulpea spuse lui Hervé că ursul mănîncă din vînat. Hervé se întoarse și dojeni pe urs, iar acesta, mormăind, se făgădui a nu mai mînca.

După ce ajunseră acasă, iepurele spuse lui Hervé că soru-sa este în casă cu căpitanul haiducilor. Hervé nu voi să crează. Atunci iepurele îi mai spuse că în toate zilele vine căpitanul de hoţi la soru-sa, cînd iese el la vînat, și că s-au vorbit a-l sugruma la noapte, spre a se scăpa de el. Și ca să dovedească stăpînului că adevăr grăiește, puse pe vulpe să adulmece cu nasul ei cel simţitor, în care cămară este ascuns tîlharul.

Hervé rămase în cuhnie cu iepurele și cu ursul. Vulpea intră în palat, și descoperind pe tîlhar ascuns într-o zăcătoare, veni de le spuse. Atunci iepurele trimise pe urs să-l aducă. Cum ajunse ursul, îl scoase din zăcătoare, îl luă d-un picior și-l aduse tîrîș pînă dinaintea lui Hervé, lovindu-i-se capul de treptele de piatră ale scării.

Hervé, scîrbit de multă supărare, porunci, și ursul făcu în mici fărîme și pe tîlhar și pe soroară-sa. Apoi trăi singuratec, numai cu dobitoacele lui, și mergea în toate zilele la vînat.

Într-o zi iepurele îi spuse că fata regelui Engliterei are să fie dată unui balaur să o mănînce, și că el trebuie să meargă a o scăpa. Hervé se cam îndoia de izbîndă, dară fiarele îi zise că: «Lasă pe noi, stăpîne, că vom birui». Se învoiră și plecară. Drumul era lung și Hervé stătuse, rupt de osteneală. Atunci ursul îi luă în spinare, și tot merseră și în loc nu rămaseră, pînă ce ajunseră în Englitera; și cînd fură p-aproape la Londra, iată că întîlniră un alai, care ducea pe biata domniţă la pierzare. Toată lumea plîngea și se tînguia după dînsa ca după un mort. Cînd, ajunseră la marginea unei cîmpii cu iarba pîrlită, toţi se întoarseră pe la casele lor, lăsînd singură pe biata fată. Vizuina balaurului era în mijlocul acestei cîmpie, și de două ori pe zi el arunca foc din gură și pîrjolea toată pajiștea.

Biata domniţă, părăsită de toată lumea, înainta încet, jeluindu-se și vîrsînd droaie de lacrămi. Hervé, carele era acum călare, o pofti lîngă dînsul

Portretul lui Petre Ispirescu (reprodus după P. Ispirescu, *Bucăți alese*, ed. îngrijită de P. Papadopol).

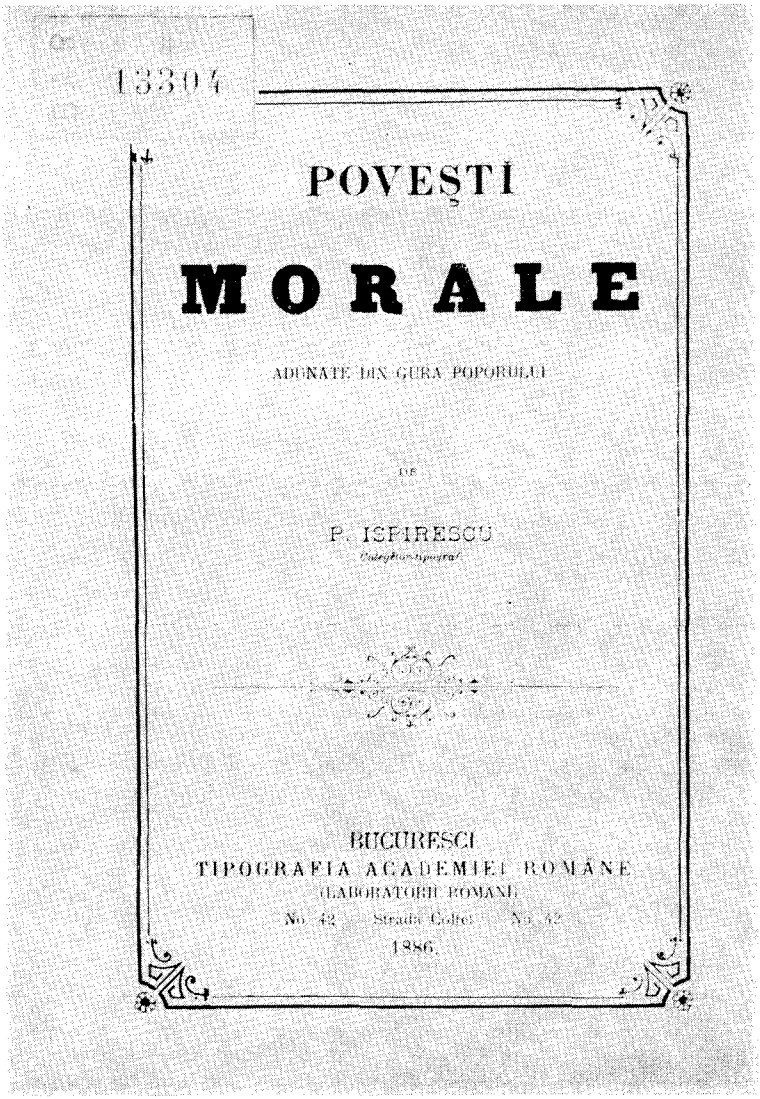

Coperta volumului *Poveşti morale, adunate din gura poporului*, de P. Ispirescu, 1886, Tipografia Academiei Române, Bucureşti (Biblioteca Academiei R. S. România).

pe cal. Ea îl ascultă, și o luară în fugă spre balaur. Iepurele pusese la cale toate cele pentru biruința dihaniei și spusese tuturor ce are să facă fiecare.

Balaurul începuse a arunca foc. Tocmai atunci și Hervé ajunsese la gura vizuinei. Balaurul ceru să-i dea fata. Hervé îi zise să vie s-o ia. De trei ori o ceru, și de trei ori îl pofti să vie s-o ia. Balaurul se cătrăni de mînie, și voind să-i mănînce pe amîndoi, începu a arunca asupra lor un foc din șapte guri de să tăciuneze toată împărăția. Dar vulpea, care, după povața iepurelui, își umpluse pîntecele de apă, aruncă apa dintr-însa asupra fiarei spurcate și-i stinse focul; iară ursul unde mi se repezi, nene, asupra balaurului, și cu nepusă în masă îl scoase din vizuină; iară iepurele îl lovi cu sabia, încît numaidecît îi tăiară cele șapte capete. Hervé și domnița într-o glăsuire strigară: «Biruință! biruință!»

Ei erau învingători, ce e dreptul, dară și iepurele cu ursul și vulpea abia scăpaseră cu blănile pîrlite și pîrjolite, rupți de osteneală. Însuși Hervé și domnița suferise ceva, deși sta departe de balaur. Făcîndu-se seară și neputîndu-se întoarce în cetate, merseră pe cîmpie, unde erau niște bolovani mari de petroaie. Ursul le adună și făcu un fel de culcuș, unde se întrolocară cu toți spre a petrece pînă a doua zi. Numai calul rămase afară și se culcă pe jos. Iepurele se puse în loc pe pernă sub capul domniței. Ursul se culcă la picioarele ei spre a i le încălzi. Vulpea însă era cam bolnavă de multă apă ce băuse, deși o dase afară dintr-însa.

Pînă a nu adormi, ei mai vorbiră oleacă și făcuseră învoială ca Hervé să ia de soție pe domnița.

Un cărbunar ce trecea p-acolo, auzi oarecare sgomot și, puind urechea lîngă grămezile de pietre, auzi tot ce chibzuiră ei între dînșii. El le puse gînd rău. După ce adormiră, cărbunarul dete la o parte piatra ce era așezată în loc de ușă, se strecură încetinel înlăuntrul, tăie capul lui Hervé și fură pe domnița, ca s-o ia el. Iepurele, vulpea și ursul nu auziră nimic, căci cum erau de osteniți, dormiră duși îndată ce-i fură somnul. Cînd se sculară de dimineață și văzură pe Hervé cu capul tăiat și pe domnița nicăiri, se speriară grozav.

Se învinovățiră unul pe altul, căci nu simțiseră. Dar văzînd că n-alege nimic de la învinovățiri, ei căutară cum să învieze pe stăpînul lor. Iepurele știa să facă un leac, dară îi trebuia material. Zise ursului să-i aducă viermele solitar ce se ascunde în pămînt la o mie de pași, iară vulpii să-i aducă o mierlă pestriță ca o coțofană și un corb cenușiu.

Ursul făcu ce făcu, săpă și găsi viermele solitar de-l aduse.

Vulpea se duse într-o pădure vecină și găsind un loc numai bun de pîndă, se puse pe spinare cu labele întinse în sus și cu gura căscată, ca și cînd ar fi fost moartă, și așteptă acolo. Nu șezu mult, și iată o mierlă, pestriță ca o coțofană, o văzu.

Crezînd-o că e moartă, se duse să ciugulească dintr-însa. Vulpea, haţ! o apucă, o strînse de gît de o omorî şi o ascunse într-un stufiş. Merse mainainte şi iarăşi se făcu moartă sub un stejar. După cîtva timp iată şi un corb cenuşiu, trecînd p-acolo, se lăsă asupra vulpii, dară aceasta îl apucă, îl sugrumă şi pe dînsul, şi le aduse iepurelui.

Acesta puse pe urs de ţinu în sus trupul stăpînului, apoi puse capul dasupra, frecă rănile cu leacul ce făcuse, şi Hervé deschise ochii. Capul se lipise la loc.

Iepurele îi povesti tot ce se întîmplase.

În timpul acesta, cărbunarul duse pe fată la tată-său, regele Engliterei, spunînd că el a omorît balaurul, şi ceru pe fie-sa de soţie. Regele se învoi, căci el îşi dase cuvîntul că oricine va fi acela ce o va scăpa de la moarte, a lui să fie de soţie. Dară domniţa se împotrivi, căci ştia viclenia cărbunarului, deşi adusese el capetele balaurului într-un sac şi le arătă regelui. Totuşi regele nu voia să-şi calce cuvîntul.

Hervé cu dobitoacele lui se porni spre Londra. El era călare, avînd cu dînsul limbele balaurului, pe cari le tăiase iepurele şi le păstrase. Dobitoacele veneau după dînsul. Ei poposiră într-o pădure de margine. Iepurele se duse la curtea regelui, şi-l găsi cu ceilalţi la masă; căci în toate zilele era veselii pentru scăparea domniţei. Cărbunarul se logodise cu fata regelui, măcar că ea se tot împotrivea, şi cununia era să se facă peste curînd.

Toţi mesenii se mirară cînd văzură iepurele; iară slujitorii alergară după dînsul ca să-l prindă. Dacă văzu nevoia, sări pe genuchii domniţei şi-i spuse la ureche că Hervé trăieşte. Ea îi dete cofeturi. Cărbunarul strigă să-l gonească, iară regele porunci să-l prindă, căci se temea că este vrăjitor.

Slujitorii alergau după dînsul cu bastoane şi cu măturі; iepurele, dacă văzu zorul, sări pe fereastră şi veni la ai săi.

Cărbunarul silea mereu pe rege să facă cununia mai curînd.

Iară dacă povesti iepurele lui Hervé cele întîmplate, se duse şi vulpea, şi intrînd în sofragerie, sări pe masă şi zise încetişor domniţei că a doua zi au să vie cu toţii.

Cărbunarul iară strigă să gonească vrăjitorul din casă. Vulpea, ca şi iepurele, scăpă pe fereastră de strîmtoarea slujitorilor şi trecînd prin curte înhăţă o găină şi veni la ai săi cu ea în gură.

A doua zi toţi patru se înfăţişară la curte. Ursul mergea înainte, cu Hervé călare pe dînsul. Ceilalţi veneau în urmă. Cum intrară în sală unde se ţinea veseliile, toţi mesenii voiră să fugă, şi cărbunarul înaintea tuturor.

Dară Hervé, ridicînd mîna, zise să nu iasă nimeni afară, căci are o judecată la regele. Atunci el spuse că dînsul a scăpat pe fiică-sa de la moarte, cu ajutorul acestor prieteni, iară nu voinicul ăla care se făleşte cu munca altora. Cărbunarul o sfeclise. Apoi scoase limbile balaurului şi le arătă. După ce s-au căutat căpăţînele ce le adusese cărbunarul şi s-au văzut că n-au

limbi, regele porunci să arunce pe acest mincinos şi amăgitor în foc, unde pieri.

Fata regelui mărturisi că acesta este cel ce a mîntuit-o de balaur; tată-său făcu nuntă mare şi o cunună cu Hervé.

*

Variantul bucureştean al acestui basm, ca şi cel oltean, diferă de cel francez întru ceea ce priveşte începutul basmului.

Iată în extract variantul bucureştean:

Vulpea, lupul şi ursul

Doi văduvi se iau în a doua căsătorie. Ambii aveau copii. Femeia se ţinea de cîra bărbatului să-şi ducă copiii unde o şti, căci nu-i putea suferi. Ca să scape de cicala de toate zilele, bietul bărbat se hotărăşte a-şi duce copiii în pădure, ceea ce şi făcu. Copiii erau o fată şi un băiat. Ei se întoarseră acasă pe dîra ce făcuse cu cenuşa ce luară de acasă. A doua oară îi duse, şi ei a doua oară se întoarseră tot pe dîra cenuşei. Cînd fu a-i duce pentru a treia oară, nu mai găsiră cenuşe în vatră şi luară mălai. O vulpe flămîndă, dînd peste dîra de mălai, o linse toată, de nu se mai cunoştea locul pe unde fusese presărat mălaiul. În pădure tatăl copiilor legase o tigvă în vîrful unui copac şi cînd bătea vîntul, ea făcea: toc! toc! Copiii socoteau că tatăl lor tăia lemne.

Dacă se înseră şi voiră să vie acasă, nu mai găsiră dîra de mălai şi rămaseră acolo. Rătăcind ei prin pădure, îşi făcură un cuib într-un pom stufos şi acolo dormeau noaptea. Foamea învăţă pe băiat a-şi face un arc din părul soru-sei şi a umbla în vînat, cu care se hrăneau. Într-o zi întîlnind o vulpe şi voind s-o săgeteze, ea îi zise să nu-şi facă păcat cu dînsa, că-i va da un pui d-ai ei. El primi puiul. Tot aşa făcu şi cu un lup şi cu un urs ce întîlni, şi cu aste trei lighioane după dînsul, merse ce mai merse şi dete de un palat. Acolo găsi într-o cămară cu uşa de oţel un zmeu într-o zăcătoare legată cu cercuri de fier. Zmeul, cum îl văzu, îi ceru o doniţă de apă; dară el nu voi să-i dea, închise uşa, şi întorcîndu-se la soru-sa o aduse aci.

Băiatul se duce în toate zilele la vînătoare cu căţeluşii după dînsul. Fata rămînea acasă şi vedea de ale casei. Ea n-ascultă pe frate-său, care îi zisese să nu umble în cămara cu uşa de oţel, ci intrînd şi auzind graiurile zmeului cele rugătoare, se înduplecă şi-i turnă o doniţă de apă pe gura vranei.

Zmeul o bău și îndată plesni un cerc. Îi mai dete două, și bîndu-le și pe acestea, îi plesniră și celelalte cercuri. Apoi ieșind de acolo se îndrăgosti cu fata, și căta vreme cu prilej ca să omoare pe băiat, să rămîie ei stăpînii palatului.

Se înțeleseseră să-i oprească căței, ceea ce făcu fata rugîndu-l pre frate-său să-i lase, căci îi este urît singură, zicea fata. Se înduplecă băiatul și-i lăsă. Ea îi băgă în cămara cu ușa de oțel, o încuie și mai puse și un bolovan de piatră la ușă. Zmeul se luă după băiat, îl ajunse și vru să-l mănînce. Băiatul se urcă într-un pom și ceru să-l lase a-și cînta un cîntec ce-l știa din copilărie.

El strigă de trei ori:

«Unul n-aude, n-avede, n-a greul pămîntului, că piere stăpînul vostru!»

Și ca să dea de lucru zmeului, îi dete să-i mănînce opincile și căciula.

Întîi auzi vulpea și celelalte lighioane n-o crezură; apoi auzi lupul, și în cele din urmă auzi și ursul. Apoi puindu-se cîte trei a împinge în ușă, vulpea și lupul nu putură face nimic; iară cînd se puse și ursul, scoase ușa din țîțîni, o răsturnă și p-aici ți-e drumul. Într-un suflet ajunseră la stăpînul lor. Acesta cum îi văzu, zise să mănînce buturuguța cea pîrlită, căci zmeul, cum simți că-i vin căței, se făcuse o buturugă uscată și să-i lase numai inima și ficații.

Așa făcură. Apoi, puind inima și ficații zmeului într-o frigare, se întoarseră acasă. Băiatul puse pe soru-sa să-i frigă astă carne, după ce-i dete sare multă și o crestă bine. Îndată ce fripse friptura bine, băiatul luă frigarea și, lovind pe soru-sa peste ochi, o întrebă: «mai vede»? Ea răspunse că vede ca prin ciur. O mai lovi o dată și iarăși o întrebă; ea răspunse că vede ca prin sită. Și lovind-o pentru a treia oară, ea spuse că nu mai vede nicidecum. Și puindu-i nouă boloboace de-nainte, i-a zis să nu-i vie vederi pînă nu le va umple de lacrimi. Iară el plecă în lume ...

*

Același basm în rezumat iată cum se povestește peste Olt, în Mehedinți:

Iepurele, vulpea, lupul și ursul

Au fost doi văduvi, un bărbat și o femeie. Bărbatul avea copii, dară femeia ba. Ei se plăcură și se luară în căsătorie. Femeia nu iubea pe copii și zise bărbatului să-i ducă unde va ști el. De două ori i-a dus, iară ei s-au întors pe dîra de cenușe. A treia oară ducîndu-i în pădure, ca să scape de

fleanca muierii, care îi împuiase capul, îi lăsă acolo. Dacă se făcu seară, băiatul rupt de osteneală începu a scînci de foame și de somn. Fata, care era mai mare, ca să-l împace, făcu focul și bägă în spuză o balegă de vacă. Băiatul se mai alină oleacă din plîns, fiindcă îi spusese soru-sa că a pus o turtă în foc și așteaptă să se coacă. Între acestea un unchiaș trecînd pe acolo se abătu și pe la dînșii. Unchiașul mai stătu pînă întoarse poroclita turtă. Apoi zise să o scoaţă, să dea băiatului să mănînce.

Fata, care știa ce băgase în foc, se miră cînd scoase din spuză o turtă albă și frumoasă. Dete copilului să mănînce; dară de unde rupea, creștea turta la loc. Era o turtă nesfîrșită. Apoi unchiașul luînd cîteva viţe de păr din capul fetei, îi făuri un arc și săgeţele și, dîndu-le băiatului, îi zise să vîneze la păsărele ca să aibă și legumă, căci pîine avea. În urmă plecă.

Băiatul acum mergea totdauna la vînat. Ei se făcură mari. Într-una din zile întîlni un iepure, și voind a-l săgeta, iepurele îi zise să nu-și puie mintea cu el, ci să-l lase să trăiască și-i va da un pui. Băiatul îi luă puiul. Merse mai înainte și întîlnind o vulpe, făcu tot ca și cu iepurele. Apoi întîlni un lup, și asemenea făcu. Dînd și peste un urs, îi luă și lui un pui, și se întoarse cu ei acasă.

Lor li se urîse tot în pribegie, și fata zise băiatului să se urce într-un pom înalt, să se uite în toate părţile și să-i spuie ce vede. El se urcă și-i spuse că ceea ce vede înaintea lui drept, nu i se alege ce e; se dete jos și o apucară într-acolo. După ce merseră o zi, iară îi zise fata să se urce într-un pom. El se urcă și-i spuse că vede ceva a case. Se coborî din copaci și merse și merse pînă ce ajunse acolo. Cînd, ce să vază? Era palatul zmeilor. Intrară și nu găsiră pe nimeni. Fata se apucă de scutură și deritică prin case. Apoi se ascunseră. Cînd veni zmeul, se miră de ceea ce văzu. El zise: „Cine mi-a făcut acest bine, să-i fac și eu lui". Ei se arătară. Și așa bine ce-i păru zmeului, încît îi primi să locuiască cu toţii.

Băiatul se ducea în toate zilele în vînat cu căţeii lui. Asemenea făcea și zmeul. Azi așa, mîine așa, pînă ce zmeul începu a o scrînti. Găsea fel de fel de pricini ca să rămîie acasă. Pasămite își dase coastele cu fata, se îndrăgiseră, și acum li se părea că băiatul le tot stă în cale. Se hotărî să-l piarză ca să se cureţe de el. Într-o zi vrînd zmeul ca să se ia după el ca să-l puie bine, fata îl opri. Ei se vorbiră, cum să facă să-i oprească căţeii acasă. Cînd veni băiatul acasă, soru-sa îl ruga să-i lase căţeii, căci îi e urît singură. El se înduplecă și a doua zi îi lăsă căţeii acasă. Ea îi bägă într-o văgăună de codru, și împreună cu zmeul puse un bolovan mare de piatră la gură. Zmeul se luă după dînsul în pădure și-l ajunse. Băiatul, cum văzu pe zmeu, se urcă într-un copaci înalt. Cum îl ajunse, zmeul îi zise să se dea jos ca să-l mănînce. El se rugă să-l lase a cînta un cîntecel de cînd era tinerel. Zmeul îl lăsă. El cîntă de patru ori:

«Uuu! n-aude, n-avede, n-a greul pămîntului şi uşorul vîntului, căţeluşii mei, că vă piere stăpînul!»

Şi ca să aştepte zmeul, la fiecare dată îi da cîte ceva să roază, pînă ce-i dădu opincele şi căciula.

Iepurele auzi întîi, şi spuind celorlalţi, vulpea îi trase o palmă. Apoi auzi vulpea şi, dacă spuse, lupul îi trase o palmă. Apoi ursul trage şi el o palmă lupului, dacă spuse că a auzit pe stăpînul lor că este în pieire. Iară cînd auzi ursul, se puseră cu toţii, dete bolovanul la o parte, şi într-un suflet ajunseră la băiat. Zmeul cum îi văzu, se făcu un buştean pîrlit. Atunci băiatul zise căţeilor săi să mănînce buşteanul ăla pîrlit, să-i lase numai inima şi ficaţii.

După ce sfîrşiră, băiatul făcu o frigare de lemn, puse inima şi ficaţii în ea şi se duse acasă, le crestă şi le sără, apoi le dete surori-sei să le frigă, cînd era tocmai bună de mîncat, nici prea trecută din fript, nici prea crudă, lovi pe soru-sa cu friptura peste ochi şi o orbi. Apoi îi puse nouă buţi dinainte goale şi-i zise să plîngă pînă o umple opt, şi la cea de a noua va veni şi dînsul să-i ajute, şi numai atunci să-i vie văzul. El plecă cu căţeii după dînsul, pînă ce ajunse la un sat. Şi fiindu-i sete, nemeri la cocioaba unei babe şi-i ceru apă. Ea îi răspunse că n-are, fiindcă pe la ei p-acolo este numai o fîntînă sub stăpînirea unui balaur, care lăsa numai pe cei ce-i dăruie cîte un cap de om să ia apă.

Ceru vadra şi se duse la fîntînă, luă apă şi bău, apoi o aduse plină. Două vedre bău şi baba, căci era friptă de sete. Băiatul se duse să-i mai aducă una, cînd ce să vază? O fată frumoasă ca un luceafăr plîngea la gura fîntînii. El află de la dînsa că o dase tată-său balaurului s-o mănînce, ca să-l lase să ia apă. Lui i se făcu milă de dînsa şi se hotărî s-o scape de la moarte. Puse capul în poala ei şi zise să-i cate în cap, şi cînd o vede pe balaur că iese, să-l scoale, dar o opri cu străşnicie să nu umble în tolba cu săgeţile lui.

Fata nu se putu ţinea şi, umblînd în tolbă, îi pierdu o săgeată. Din pricina aceasta ea nu cuteză să-l scoale cînd văzu că iese balaurul. Şi unde începu a plînge cu foc şi cu pară. Plîngînd, pică o picătură de lacrămi pe obrazul flăcăului, şi el odată sare drept în sus, zicînd: «Ce fu aceia de mă arse pînă în ficaţi?» Ea îi spuse. Balaurul tocmai ieşise şi viind către dînşii îi juca limbile în gură ca fulgerele. Băiatul se luă la luptă cu dînsul, dete cu opt săgeţi şi luă fiarei opt limbi, cînd să puie şi a noua săgeată, ia-o de unde nu e. Atunci se repezi la fată, îi luă un ac, îl puse la arc, dete şi luă şi a noua limbă. Se zvîrcoli jigania ce se zvîrcoli, apoi rămase moartă bumbenă.

Cerînd o batistă de la fată, legă limbile în ea, şi porni în treaba lui cu căţeii după dînsul şi cîntînd din caval.

Văzînd tatăl fetei, care era împărat, că se întîrzie timpul, trimise un ţigan să aducă apă. Acesta văzînd pe fată vie şi pe jiganie moartă, scoase cuţitul de la brîu şi făcu stîrvul balaurului ciopăţi, ciopăţi, apoi îi tăie capul şi-l duse la împărat împreună cu fata, zicînd că el a făcut isprava.

Împăratul zisese că cine-i va scăpa fata de la moarte, a lui să fie de soţie. Şi acum hotărîse să o dea ţiganului. În deşert spuse fata că nu e el. Împăratul nu o crezu. Atunci luînd ochianul, se uită după băiatul care făcuse vitejia, îl văzu cu căţeii după dînsul, îl arătă tatălui său, şi acesta trimise slujitori după dînsul de-l întoarse. Întrebîndu-l împăratul dacă el a ucis pe balaur, băiatul răspunse da, şi scoase şi batista cu limbile de le arătă. Ţiganul o sfecli. Împăratul dete de soţie pe fata sa flăcăului, care omorîse pe balaur, iară pe ţigan puse de-l legă de coadele unor cai neînvăţaţi, le dete drumul şi-l rupseră drept în două. Apoi făcu o nuntă d-alea împărăteştile.

Băiatul îşi aduse aminte de soră-sa, se duse la dînsa şi o găsi cu opt buţi pline de lacrămi. Plînse şi dînsul împreună cu ea, şi umplu şi a noua butie. Cu această amestecătură de lacrimi se spălă ea pe ochi, şi-i veni văzul. Ea, *tot cu gîndul dracului, se puse să-i caute în cap, iară el adormi.* Atunci ea îi înfipse după urechi un os d-al zmeului, şi frate-său îndată muri. Apoi luîndu-i trupul, îl bägă într-un butoi, îl înfundă bine şi-l dete pe gîrlă.

Căţeii, cum simţiră, se luară după dînsul, şi dîndu-l apa la margine, ursul luă butoiul în braţe, îl trînti de se sparse, scoase trupul, şi începură a-l jeli. Dar o coţofană, văzîndu-i aşa, le zise să prinză o coţofană, dară nu pe dînsa, să-i rupă gîtul şi să-i pice trei picături de sînge peste trup şi va învia. Vulpea îi zise să se dea mai aproape. Vulpea haţ! şi puse ghiara pe dînsa, îi rupse gîtul, pică trei picături de sînge pe trupul stăpînului şi acesta învie. El spuse că tot mai simte nişte dureri după ureche. Ursul supse locul, scoase osul zmeului, apoi linse şi vindecă rana. Atunci băiatul îşi luă cavalul şi căţeii, şi plecă la soţioara lui. Cum ajunse, trimise slujitorii împărăteşti de aduse pe soru-sa, şi-i judecă tot boieri din doisprezece. El spuse toată şiretenia. Iară boierii, dacă ascultară, ziseră că sora băiatului cu moarte să se omoare. După ce pieri soru-sa, împăratul îl puse pe scaun, căci îl văzu că este viteaz, drept şi milos.

*

1. Este de observat că basmul francez, sau mai bine zis celtic, în întregul său se potriveşte cu cel mehedinţean. El se potriveşte numai în întîia parte cu cel bucureştean *Vulpea, lupul şi ursul*, şi în a doua a sa parte cu: *Balaurul cel cu şapte capete*, publicat în: *Legende sau basmele românilor*, Partea I.

2. Eroul povestei franceze este un soldat. Cela al ambelor variante româneşti este un băieţel urgisit de o mamă vitregă şi părăsit de tatăl cel bun, îndemnat de a doua a sa muiere.

3. Francezul dă peste un palat de tîlhari. Acolo găsește tot ce-i trebuie pentru a ține o luptă cu succes după meterezuri. Biruitor fiind, merge la vînat de petrecere, și întîlnind cele trei lighioni, voind să le împuște, ele îi spun că-l cunosc, și merge cu dînsul spre a-i fi de folos.

Munteanul, silit de nevoie, își închipuiește cum trebuie să facă un arc, cu care apoi să vîneze la păsări. Întîlnind și dînsul cele trei lighioni și voind să le săgeteze, ele îi dăruiesc cîte un pui; cu acești pui mergînd mai-nainte, dă peste niște palaturi de zmeu. Este frumoasă istoria zmeului din zăcătoarea cea legată cu cercuri de fier.

Olteanul însă are noroc cu bătrînul. Acesta dă copiilor o pîine nesfîrșită și făurește băiatului un arculeț cu săgețele. Cu aceste săgeți stă el contra chiar a ursului, de la care ia un pui. Basmul mehedințean, ca și cînd ar ști de cel francez, se împacă și cu dînsul, și cu cel bucureștean. El primește și iepurele francezului, dar și lupul muntenesc.

4. Cîte trele basmele se unesc a spune că femeia, moale de firea ei, se înduplecă lesne la vorbele cele frumoase ale unor oameni buni de gură. Francezul își face dreptate singur, omorînd pe soru-sa. Ambele variante române spun că numai a pedepsit-o, lăsîndu-i timp de căire și, în cele din urmă, olteanul o supune la judecată bătrînilor, tot boieri din doisprezece.

5. În basmul francez iepurele joacă un rol de atotștiutor. El îndeamnă pe stăpîn a merge să scape pe fata regelui englez de la moarte. El pune la cale lupta cu balaurul, și tot el împreună cu vulpea și cu ursul se luptă și răpune pe balaur. Tot el știe să facă leacuri ca să învieze pe stăpîn, el trimite pe vulpe și pe urs să-i aducă material din care să facă leacuri. A lui a fost ideia de a lua limbile din cele șapte capete ale balaurului, în sfîrșit el fu care procopsi pe stăpîn.

În basmul oltean, eroul face toată isprava; mergînd și cîntînd din caval, întîmplarea îl aduce să-și arate voinicia, dezinteresarea și generozitatea sa. El își pune viața în primejdie d-a-dreptul, apoi fără să se mai gîndească la mulțumire ori recompensă, pleacă iarăși cîntînd din caval. Balaurul lui este numai cu un cap, dar are nouă limbi, cari joacă în gura fiarei ca fulgerele. Generozitatea lui este și mai vădită, cînd, după ce ajunge la bine, el își aduce aminte de soru-sa, merge la dînsa și-i ajută a plînge de a umple a noua butie de lacrimi, cu care, spălîndu-se, îi veni văzul. Dobitoacele lui atîta îi servesc că-l întorc la viață. Pentru aceasta în povestea olteană servă o coțofană de mijloc. Trei picături de sînge fu destul, pe cînd în basmul francez, alifia e mai complicată.

6. Basmul francez se servă de un cărbunar ca să arate pe omul ce cată să se folosească de isprăvile făcute de alții. Românul pentru asemenea neomenie pune un țigan, și totdauna un țigan. Negru și unul, negru și altul.

7. Este obicei la țăranul român, ca să pună pe femeia dragă inimei lui, să-i caute în cap, și astfel, cu capul în poala ei, să tragă cîte un pui de somn. Basmul oltean nu lipsește de a ni-l arăta și pe dînsul. De două ori vedem pe eroul acestui basm uzînd de astă mîngîiere, și de ambele ori în defavoarea lui. De unde să vină acest obicei?"

Ca răspuns M. Gaster publică articolul: *A propos de articolul d-lui Ispirescu: „Basme române și basme franceze"*, „Columna lui Traian", București, an VIII, 1877, pag. 447—449 în care-l combate pe Ispirescu, arătînd totuși fondul comun de basme al popoarelor indo-europene.

FATA MOȘULUI CEA CU MINTE

„Povestit de mama.

Publicat pentru întîia oară în «Țăranul român», nr. 25 din 1862. A doua oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea I, ediția din anul 1872."

Apare în revista menționată de P. Ispirescu la pag. 279—280 cu o completare: *Învățătura poveștei aceștia* pe care o publicăm și noi în ediția de față.

„Povestea are de scop a ne arăta că răbdarea și ascultarea duc pre om totdauna la bine, cînd din contra copiii cei alintați nu văd nici un bine pe lume, ba încă adeseori cad în daune care aduc pieirea lor și a părinților lor. Poporul știe că copiii ajung a fi oameni după cum vor face părinții lor, de aceea pune importanța educațiunei în alegoria povestei cu fata babei și fata moșului. Povestea începe a se urzi cu o iscusință admirabilă puind pre fata babei în condițiunile cele mai bune și pre fata moșului în acele mai rele și atît de rele încît a fost silită să-și ia lumea în cap și să se ducă pe pustii.

În întîiul episod al poveștei, poporul nostru vede cum dragostea părintească este zdruncinată în căsătoriile de a doua oară și cum aceeași dragoste poate să facă pre un copil bun și pre altul rău. Pre cînd fata babei era alintată și devenea leneșă, rîvnitoare și neascultătoare, fata moșului trecea prin toate cercările și cu supunerea și ascultarea ei se forma în cele bune și de folos vieței.

Amîndouă fetele căpătînd o deosebită creștere în casa părintească ies în lume ca să-și caute norocul; și mai întîi fata moșului se duce și cu calitățile sale, cu supunerea și blîndețea, cu bunătatea și cu moderațiunea ei agonisește avuție și o aduce cu toate bunătățile tatălui său; după aceea pleacă și fata babei, și cu mîndria, cu lenea, cu neascultarea și cu pofta nemoderată a dobîndirei vine și ea cu toate relele și cu toate lighioanele care o mănîncă și pe dînsa și pe mumă-sa.

Este admirabilă alegoria poetică în care îmbracă poporul nostru mîntuitoarele învățături ale moralei celei mai curate.

Legile cele imutabile ale naturei şi ale moralei le face a se arăta de toate fiinţele însufleţite şi neînsufleţite. Fantasia poporului nostru se urcă pînă a face să vorbească pietrile şi lemnele şi în povestea de faţă încearcă ascultarea şi inima fetilor făcîndu-le să le vorbească de bine grădina, cuptorul şi puţul. Nu întîrzie a arăta cît de mult s-a folosit de fapta sa cea bună fata moşului şi cît de mult a suferit fata babei pentru că n-a voit a face binele şi a se îndura de suferinţele ascultînd şi făcînd binele ce i se cerea.

Poporul nostru nu se mărgineşte în sborul imaginaţiunei sale a pune pe om în faţă cu natura neînsufleţită ci se urcă şi în regiunile metafizicei unde fantasia sa creează o fiinţă imaginară din cele mai respectabile pre aceea ce el o numeşte Sînta Vineri, maica Vineri, păscătoare de toate bunătăţile şi de toate sfinţeniile. Cu Sînta Vineri înţelege poporul nostru sînta cea mai sîntă pe care o şi numeşte vinere, de la ziua săptămînei cea mai sacră pentru dînsul, de la numele dumnezeuaiei păgîne, a cărei cult creştinii l-au trecut la Maica Domnului.

La serviciul Sîntei Vineri ajungînd amîndouă fetile, povestea arată ascultarea fetei moşului şi nesupunerea fetei babei. Dar lucru care iese din jocul unei mari virtuţi şi a unui mare viciu este răsplătirea binelui cu bine şi a răului cu rău. Îndată cu această răsplătire vedem o altă virtute esenţială fericirei omului: aceea a moderaţiunei în exiginţa salariului.

Sînta Vineri oferă [de] acelaşi bunătăţi spre răsplătire de servicii atît fetei babei cît şi fetei moşneagului. Şi în alegerea răsplătirei povestea aduce cu multă iscusinţă principiul economic şi moral al moderaţiunei în exiginţa salariului: fata moşneagului nu se lăcomeşte a lua mai mult decît face serviciul său şi aceea ce ia o face fericită, cînd din contra fata babei, luînd mai mult decît ceea ce i se cădea să ieie nu numai că n-a avut nici un folos, ci şi-a găsit şi moartea; de unde iese învăţătura sublimă a povestei că numai acela are parte de rodul muncei sale care se mulţumeşte cu răsplătirea cuvenită."

Retipărit în „Educatorul", Bucureşti, an I, 1883, pag. 275—276.

2: *(A fost odată ca niciodată* etc.)
4—5: *Moşneagul (unchiaşul) voi să apere pe fiică-sa de gurile cele rele şi se căsători cu o babă;*
6—7: *marc; vorbă să fie că tîrgul se face;*
11: *(tot)*
40: *(şi acesta)*
43: *căută apoi*
51: *(daca)*
59—61: *(carii erau balauri, şerpi, nevăstuici, ciuhurezi, şopîrle, năpîrci şi guşteri)*
67: *(sîntă)*
75: *Ea se gîndea* că
78: *(Sîntă)*

82: Fata *moșneagului* își luă ziua bună *și* plecă
90: fata *moșneagului*
99: *(pînă să te sleiesc)*
101: fata *moșneagului*
109: că *le-a ars gîtlejurile*
113: *(Sîntă)*
114: dă-mi *ce mi-i da că* mi
127: nu putu *și ea*
130: nu putu *nici să se apropie*
131: osteneală, *flămîndă și însetată*
132: *(ci)*
135—136: *(cărora le arsese gîtlejurile cînd le dase de mîncare)*
138: *dar* fiecare

FATA DE ÎMPĂRAT ȘI FIUL VĂDUVEI

„Povestit de un oborean din București, muncitor la presa mecanică de tipografie."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 352—356.

CELE TREI RODII AURITE

„Comunicat de soția mea, Sebastica și auzit în copilăria ei pe la 1858 de la o servitoare Joița, fată dintr-un sat din Ilfov.

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, P. II, f. 1, la 1874."

19: porunci *și* numaidecît
69: curăți *și* acei
70: dete *porțile*
99: *(se întoarse pe la dînsa)* și
132: *Femeie* să-mi
134: era *așa*
168: Fata *crezu* și se puse
183: *(pare că ar fi crezut și deci)*

199: *(cît îi lua gura)*
216: *(de dragul ei)*
234: *primejdii*
260: ea *a privi*
262: părul de aur *şi cu grabă începu a mătura şi scutura*
273: pe două *bucăţi de pînză*
275: *pînza* cusută
282: văzură *pînzele*

HOŢU ÎMPĂRAT

„Comunicat în 1874 de un farmacist militar bucureştean din garnizoana de la Iaşi, unde şezu mai mulţi ani."

Este publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 365—379.

LUCEAFĂRUL DE ZIUĂ ŞI LUCEAFĂRUL DE NOAPTE

„Povestit la 1874 de Leonida Tănăsescu din Bucureşti, şezător în mahal. Dudesculuí.

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, Partea II, fasc. II, la 1876."

În anul 1876 apare şi în revista „Columna lui Traian", Bucureşti, an VII, pag. 276—279 cu titlul complet: *Busuioc şi Siminoc sau Luceafărul de zi şi luceafărul de noapte, Basm din Muntenia* şi la sfîrşit menţiunea: „Comunicat de P. Ispirescu". Deoarece nu am avut la dispoziţie volumul din 1876, socotim de cuviinţă să alcătuim varianta cu revista, mai ales că în sumarul revistei sînt indicate ca basme inedite din Muntenia toate cele publicate de P. Ispirescu în acest an şi anume: *Fiul vînătorului, Porcul cel fermecat, Busuioc şi Siminoc sau Luceafărul de zi şi luceafărul de noapte, Tatăl, mama şi puiul de leu, George cel viteaz* şi *Cei trei fraţi dornici.*

34: se simţi şi ea *îngreunată*
37: *întocmai* ca
39: *(Semănau, cum se zice, ca două picături de apă)*

48—49 : vorba lor era *(vorbă)* cu
53: pe unul *de* altul
64: *în* apropiere
67: frumusețile *pădurii*
80: privighetorile *cîntau* numai
84: *(pînă va aromi el)*
105: *(să nu mai pribegești pîn lume)*
113: și se mîngîia oarecum *cu* Siminoc
123: socoti că e *bărbatul ei*
131: nu *eu sînt*
140—141: se dusese *acela*
141: *unde* se întîlni
146: *(și el)*
158: ce greu *pute*
164: *(nu mă tot supăra)*
168: *(dinainte)*
175: cîinii. *Atunci*
177: Siminoc *dete drumul ogarilor săi*
181: mult și bine, *cît lumea și pămîntul, de nu veneam eu, îi răspunse el.*
182: Apoi *Siminoc*
205: *De* atuncea a răsărit luceafărul de *zi*

BĂIATUL CEL BUBOS ȘI GHIGORȚUL

„Comunicat la 1877 de A.B., născut în București, elev în an II, din școala militară de la Iași."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 386—392.

FATA CU PIEZE RELE

„Povestit de o actriță în vîrstă, româncă din București."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1882, pag. 393—400.

LEGENDE SAU BASMELE ROMÂNILOR, GHICITORI ŞI PROVERBURI
(1872 — 1874 — 1876)

Volumul *Legende şi basmele românilor, ghicitori şi proverburi* cu o introducere de B.P. Hasdeu, adunate din gura poporului, scrise şi date la lumină de un culegător tipograf (Petre Ispirescu), Bucureşti, Tipografia Laboratorilor Români, Partea I, 1872, cuprinde: *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte, Făt-Frumos cu părul de aur, Prâslea cel voinic şi merele de aur, Măzărel împărat, Fata de împărat şi pescarul, Balaurul cel cu şapte capete, Zina munţilor, Pasărea măiastră, Fata moşului cea cu minte, Glasul morţii, Mogârzea şi fiul său, Împăratul şerpilor, Sufletul, Bărbatul cel harnic, Baba cea înţeleaptă, Bogdan Viteazul, Întîmplările lui Păcală, Răvăşelul spînului* şi *Ghicitori şi Proverburi.* Volumul a fost precedat de un cuvînt al „colectorului" Petre Ispirescu şi de o introducere a marelui nostru scriitor Bogdan Petriceicu Hasdeu pe care le reproducem integral.

„Încă de la 1862 parte din aceste *Legende sau basme* s-au dat la lumină prin foaia «Ţăranul român». S-au cules atunci din gura poporului şi s-au scris prin îndemnul d.I. Ionescu, redactorul şi proprietarul acelei foi.

Priimirea favorabilă ce a avut a doua ediţie, a făcut pe colectorul lor să nu înceteze de a aduna mai multe de asemenea legende şi a da această a treia ediţie, mult mai înavuţită.

Cine are carte, are şi parte zice unul din proverbii cei înţelepţi ai poporului. Legendele noastre nefiind scrise, multe dintr-însele s-au şi pierdut. Cele rămase nefiind cunoscute, ca şi tradiţiile noastre, a făcut pe unii să zică că originea naţionalităţii noastre se pierde în întunerecul secolilor.

Scopul colectorului a fost ca aceste legende să fie scrise spre a se putea servi cu ele cei competinţi şi eruditii, ca să scoată dintr-însele orice lumină va putea găsi întru complectarea istoriei naţiunii noastre.

Meritul este al poporului care a păstrat aceste legende, daca ele vor avea vrun merit.

Limba, pe cît a fost cu putinţă, este a lui. Nimic, dară absolut nimic, nu este al colectorului, decît plăcerea de a le scrie.

Oricîte de asemenea legende va mai putea aduna, el le va da publicităţii.

Colectorul."

„Sunt acum cîţiva ani, d.I.C. Fundescu, editînd o colecţiune de basme, adunate în diferite părţi ale Munteniei, mă rugase a o precede printr-o introducere asupra caracterului general al literaturei poporane a românilor.

Primisem cu plăcere invitațiunea, precum primesc nu mai puțin astăzi o altă de aceeași natură din partea d-lui P. Ispirescu, căci naiva muză a stînei și a colibei mi s-a părut totdauna a fi unica nesecată sorginte de inspirațiune adevărat națională pentru cocheta muză de prin saloane.

Și cum oare să nu-mi fi surîs ocaziunea de a putea lega numele meu cu secolarele suspine și zîmbete ale unei națiuni întregi, precum o modestă cordeluță leagă un mîndru mănunchi de flori!

Nu voi vorbi aci despre literatura poporană a românilor în genere, căci o făcusem deja în cartea d-lui I.C. Fundescu și aș avea acum prea puține de adaus la vederile mele de atunci.

Mă voi mărgini de astă dată în strictul cerc al publicațiunii d-lui P. Ispirescu.

Din punctul de vedere extern, basmele din această colecțiune oferă, mai mult ca oriunde aiuri, imensul avantagiu de a reproduce cu fidelitate modul de a nara propriu al săteanului, în loc de a înlocui caracteristicile idiotisme, ale graiului rustic prin forme mai prozaice ale pedantismului urban.

Bunăoară în basmul intitulat *Sufletul:* «Ajunseră într-o poiană verde și frumoasă cu fel de fel de floricele, se puseră a se odihni și *a trage cîte un pui de somn*, mai cu seamă că erau și obosiți de drum. Pe unul dintr-înșii, cum[1] puse capul jos, *îl fură sîntul;* celălalt însă, *nu știu cum, nu știu de ce, dară nu-l putea fura somnul nici cît ai da în cremene.*

Se întoarse pe o parte, se întoarse pe alta, să adoarmă nicidecum; strînse ochii cît putu și cu toate acestea nu fu cu putință *nici măcar a aromi; parcă ar fi fost cu ochii în soare.* Dacă *văzu și văzu* se puse și el etc.»

Citind aceste rînduri cine oare nu se simte cu desfătare strămutat pe de-ntregul în viguroasa atmosferă de la țară, unde expresiunile sunt tot atît de energice ca și arșița soarelui, ca și trosnetul gerului, ca și bătaia vîntului!

Din punct de vedere intern, colecțiunea d-lui P. Ispirescu este o prețioasă comoară pentru scrutătorul mitologiei naționale și chiar pentru un istoric.

Zmeii, cu cari se luptă la tot pasul eroii basmului român, uneori învingîndu-i prin virtute, alte dăți prin isteține cine oare pot fi dacă nu aceia pe drapelurile cărora bas-reliefurile de pe Columna lui Traian reprezintă draconi și balauri?

Este primitiva sîngeroasă și îndelungată luptă între elementul dacic și elementul roman, trecută cu timpul în fantastica regiune a mitului.

E mai obscură și mai grea de lămurit legenda *oamenilor roșii*, dar ceea ce-i sigur este că ea exista la români în stare de superstițiune deja în secolul XII, *încît originea-i cea factică trebuie să fie căutată în cea mai adîncă* anticitate.

Sub anul 1235 cronicarul francez Alberic des Trois-fontaines, carele trăia chiar pe atunci, povestește despre niște *oameni roșii* călări pe *cai roșii*, de statură mică, la număr vro două sute, cari se arătaseră lîngă monastirea Kertz din țara Făgărașului în Transilvania, avînd o locuință de refugiu *într-o peșteră din Carpați*.

Iată însuși textul:

«Eodem anno *extra sylvas juxta Kerte*, apparuit quaedam, ut dicitur daemonum ludificatio; apparuerunt *rubei homines*, qui de *montana quadam* exierunt in *rubeis equis*, minoris tamen staturae quam sint nostri homines fere ducenti, qui discursus varios spectante populo faciebant, illis de oppido contra illos, irruentibus, *caveam* suam intraverunt, nec postea comparuerunt, unus tamen aliquantum al uno de oppido retentus *fecit ejus manum omnimo esse rublam*, et sic effugit etc.»[1].

Citiți acum în colecțiunea de față pe *Măzărel împărat* ș-o să vedeți că *oamenii roșii* din mitul român de astăzi, *daemonum ludificatio* nu diferesc întru nemic de *rubei homines* ai lui Alberic des Trois-fontaines.

Apoi cîte interesante particularități din viața română domestică din evul mediu, cu totul necunoscute de aiuri, nu s-ar putea dezmormînta din basmele acestei mici colecțiuni!

De exemplu: în *Fata moșului* baba zice bărbatului său: «pîne și sare *pe un taler cu tine* nu mai mănînc!»

La prima vedere s-ar părea o simplă figură retorică.

Ei bine, *a mînca pe un taler cu cineva* era o vie realitate în veacul de mijloc, nu numai la noi, dar și în îndepărtatul occidinte.

«Et si sachiez que *chascun jour*
En une escuelle menjoient...»

zice o poemă franceză din secolul XII[2].

Dară nu este intențiunea noastră de a da aici o exegeză analitică a basmului român.

Îi rezervăm un loc întins în tomul V din *Istoria critică a românilor din Muntenia*.

Tot ce am voit a face este de a demonstra ponderozitatea colecțiunii d-lui P. Ispirescu.

Ne oprim dară, deși am mai putea atrage atențiunea lectorului asupra numeroaselor proverbe și cimiliture, tezauri de filosofie și de satiră poporană a românului, cu cari editorul nu fără cuvînt a crezut de cuviință a-și înavuți publicațiunea.

Hasdeu"

---

[1] *Alberici Chronicon*, ed. Leibnitz, Lipsiae, 1698, in 4°, t. 2, p. 556.

[2] *Legrand d'Aussy*, *Contes du XII-e et XIII-e siècle*, Paris, 1829, in-8°, t. I, p. 99.

A doua parte a acestui volum, fascicola I, a apărut în 1874 cuprinzînd 7 basme și anume *Ileana Simziana, Omul de piatră, Cei trei frați împărați, Cele trei rodii aurite, Moș Lăcustă, Tăleruș, Piciul ciobănașul și pomul cel fără căpătîi.*

Cea de a doua fasciculă a părții a doua nu am avut-o la îndemînă, deci s-ar putea strecura unele informații eronate; dar știm că în acest volum apărut în anul 1876 figurau basmele: *Porcul cel fermecat, Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei, Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei* și *Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte.*

MĂZĂREL ÎMPĂRAT

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 49—56. Retipărit în „Opinca", Reșița, an I, 1885, nr. 5.

FATA DE ÎMPĂRAT ȘI PESCARUL

„Publicată pentru prima oară în «Țăranul român», nr. 18, din 1862", pag. 144. A doua oară apare în volumul *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872. Partea I, fascicula I, pag. 57—62.

2: (etc.) *că de n-ar fi nu s-ar mai povesti, de cînd se bătea urșii în coade și era lupul cățel; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și călcîiul rămînea tot gol.*

3: *(prea); (foarte)*

11: *daca* trecea

13: *(cam)*

14—25: *puse ochii în pămînt și-i trase și el cu mustața. După aceea fata împăratului se luă la vorbă cu dînsul și află că era flăcău; el dase niște răspunsuri de muc la toate întrebările;*

26: *(atunci)*

27: *(îi zise)*

31: *(lui cel țanțoș)*

33: *Atunci ea nu mai putu să ție, și* îi spuse

35—39: *Pescarul se cam codea; căci* cunoștea și el că nu prea e de mutra lui așa bucățică; *dar daca văzu că-l îmbie într-una,* priimi și el, *însă cu rușine și uitîndu-se la căciulița lui pe care o tot întorcea mereu în mînă.*

58: *(și-și frîngea mînele)*

84: hanului *nu-i venea a crede*

85: *să știe om ca* să
93: *Tocmeala fu făcută* și
101: iartă-mă; *iar el*
102: *și cu chip de batjocură*
103: *(se făcea)*
126: dar *în zadar*
128—129: Dumnezeu! *mergînd către locul osîndei*
130: lăcrămau *de mila ei și*
132: *Iar* daca
135—137: Dragul meu bărbat, *scapă-mă, dragul meu; numai cu o vorbă mă poți mîntui;* iar el da
139: *sta* cu
149: *Iar fata se grăbi a-i răspunde:* — Iartă-mă
152—153: femeia mea, *și o luă de mînă și plecară*

GLASUL MORȚII

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 102—105.

MOGÎRZEA ȘI FIUL SĂU

Publicat pentru întîia oară în *Legende* și *basmele romînilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 106—112. A fost tradus în limba germană: *Mogârzea und sein Sohn*, „Românische Revue", Reșița-Budapesta-Viena, an III, 1887, pag. 551—556.

ÎMPĂRATUL ȘERPILOR

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 113—118.

SUFLETUL

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 119—123. Retipărit în „Opinca", Reșița, an I, 1885, nr. 4.

BĂRBATUL CEL HARNIC

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 124—127.
Retipărit în „Opinca", Reșița, an I, 1885, nr. 3.

BABA CEA ÎNȚELEAPTĂ

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 128—131.

BOGDAN VITEAZUL

Publicat în volumul *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 132—140. Basmul apare în 1872 și în „Columna lui Traian", București, an III, 1872, nr. 13, pag. 102—103. Nu există deosebiri de text.

ÎNTÎMPLĂRILE LUI PĂCALĂ

Publicat întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 141—148.

RĂVĂȘELUL SPÎNULUI

Publicat pentru întîia oară în *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburi*, 1872, pag. 149—153.

MOȘ-LĂCUSTĂ

„Publicat pentru prima oară în «Columna lui Traian», nr. 21 din 1872."

Apare la pag. 165—166 în revista menționată cu subtitlul: *Legendă poporană*, și la sfîrșit cu mențiunea: „Comunicat de P. Ispirescu", iar a doua oară în volumul *Legende sau basmele românilor* adunate din gura poporului, scrise și date la lumină de un culegător-tipograf, 1874, Partea II, fascicula I, pag. 100—112.

Deoarece și în revistă și în volum numele lui Lăcustă e scris cu un o cu căciulă, *ŏ*, am transformat acest *ŏ* în ă.

43: noaptea e destul de mare, *mărire Domnului.*

77: se mai codi, *mai șovăi*, se mai suci

81: mi-a pierit *piatra* nestimată

98: Moșul *țintează ochii* asupra lui

101—102: *(cu gînd să vază cîți slujitori de casă are vodă, și apoi după ce-i va cîntări, să se hotărască pe cine să cășuneze).*

118—119: parcă *ar vrea* să-l soarbă

123: *Apoi* glasul

182—183: se uita țintă la *fiecare*

184—185: poruncea să le dea *de* o parte

194: atîtea zile *(piatra)* în gușa *lui*

236: *(Aoleo)*; zise el *(dați fuga)* de-mi scăpați

TĂLERUȘ

„Povestit de un mărginaș de pe la Obor".

Publicat întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1874, pag. 112—127. Acest basm e menționat de L. Șăineanu cu titlul *Sîn Petru* în volumul său:

Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice, București, 1895, pag. 192 ca basm inedit. Vezi deci *Anexa* din volum.

PICIUL CIOBĂNAȘUL ȘI POMUL CEL FĂRĂ CĂPĂTÎI

„Povestit de o cusătoreasă din București."

Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, 1874, pag. 127—144.

BASME, SNOAVE ȘI GLUME (1883)

Volumul *Basme, snoave și glume*, adunate din gura poporului de P. Ispirescu, culegător-tipograf, a apărut în 1883, Craiova, Editura librăriei Samitca.

Volumul avea următorul sumar: Basme: *Împăratul cel fără-de-lege, Cei trei frați săraci, Un diavol, ca nealții, Ioviță, Făt-Frumos;* Snoave: *Citea-n varză, Copilul cel isteț, Judecata vulpii, De ce nu mai au sașii sfinți, Advocatul gonit din rai, Statornicie bețivească, Multe meșteșuguri nu folosesc totdauna* și Glume.

ÎMPĂRATUL CEL FĂRĂ-DE-LEGE

„Povestit d-un unchiaș din satul Grid."

Publicat pentru întîia oară în *Basme, snoave, glume*, 1883, pag. 3—24.

CEI TREI FRAȚI SĂRACI

„Povestit la 1876 de Mihai Constantin, din comuna Bălăcița, plasa Dumbrava, jud. Mehedinți, soldat în reg. I de infanterie."

Publicat pentru întîia oară în volumul *Basme, snoave și glume*, 1883, pag. 25—39.

UN DIAVOL, CA NEALȚII

„Povestit de d. Petru Jeorjean, locuitor din București."
Publicat pentru întîia oară în *Basme, snoave și glume*, 1883, p. 40—53.

IOVIȚĂ, FĂT-FRUMOS

„Povestit de un școlar din clasele primare, șezător în mahalaua Dușumea din București."
Publicat pentru întîia oară în *Basme, snoave și glume*, 1883, pag. 54—72.

DIN PERIODICE

FIUL VÎNĂTORULUI

Publicat pentru întîia oară în „Columna lui Traian", București, an VII, februarie 1876, pag. 82—92 avînd indicația: „*Basm din Muntenia*".
În volum apare la basme inedite în ediția lui Barbu Ștefănescu Delavrancea: P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, Minerva, 1907.

TATĂL, MAMA ȘI PUIUL DE LEU

Publicat pentru întîia oară în „Columna lui Traian", București, an VII, august 1876, pag. 366—371, avînd indicația: „*Basm din Muntenia*".

CEI TREI FRAȚI DORNICI

„Povestit de Mihai Constantin, din comuna Bălăciţa, plasa Dumbrava, jud. Mehedinţi, la 1876."

Publicat pentru întîia oară în „Columna lui Traian", Bucureşti, an VII, octombrie 1876, pag. 475—480, avînd indicaţia: „*Basm din Oltenia*".

În volum apare la basme inedite în ediţia îngrijită de Barbu St. Delavrancea: P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, Minerva, 1907.

UN BASM MITOLOGIC

„Povestit de un oborean din Bucureşti."

Publicat pentru întîia oară în „Columna lui Traian", Bucureşti, Noua serie, an III, nr. 4—5, aprilie-mai 1882, pag. 307—308, avînd indicaţia: „Culeasă de Petre Ispirescu".

COMAN VÎNĂTORUL

„Povestit de Tache Mencicof, puitor de hîrtie la presă şi locuind în mahal. Tirchileşti, Bucureşti."

Publicat pentru întîia oară în „Columna lui Traian", Bucureşti, Noua serie, an III, nr.7—9, iulie-septembrie 1882, pag. 468—476, avînd indicaţia: „*Basm poporan din Ilfov*", cules de P. Ispirescu

Retipărit în „Revista literară", Bucureşti, an VII, 1886, pag. 744—753; 882—885.

CEI TREI FRAȚI NEGUȚĂTORI

„Comunicat de Petre Rădulescu, din comuna Micşuneştii-Greci, plasa Mostiştea, judeţul Ilfov, şcolar în gimnaziul Mihai Bravu, la 1883 ianuarie."

Publicat pentru întîia oară în „Revista literară", Bucureşti, an VI, nr. 15, 26 mai 1885, pag. 340—343.

DUNĂRE VOINICUL

Publicat pentru întîia oară în „Convorbiri literare", București, an XIX, 1885, nr. 5, pag. 391—397. Retipărit în „România liberă", București, an IX, 1885, nr. 2413; „Almanahul literar", București, an I, 1886, pag. 129 — 135. A fost tradus și în limba germană în „Romänische Revue", an III, 1887; pag. 388—395.

În volum apare la basme inedite în ediția lui Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Legende sau basmele românilor*, București, Minerva, 1907.

SAREA ÎN BUCATE

„Povestit de mama pe la 1840. Scris la 1884, aprilie."

Publicat pentru întîia oară în „Revista nouă", București, an I, 1887, nr. 1, pag. 31—35. A fost tradus și în limba germană în „Romänische Revue", an II, 1886. 106—112.

În volum apare la basme inedite în ediția lui Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Legende sau basmele românilor*, Minerva, 1907.

ANEXĂ

În această anexă am reprodus rezumatele unor basme inedite ale lui P. Ispirescu găsite în vol. lui L. Șăineanu: *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, București, Lito-tipografia Carol Göbl, 1895.

La pag. 192 a acestui volum L. Șăineanu specifică: *Basme inedite de P. Ispirescu* (colecțiunea pusă la dispoziținea autorului de văduva răposatului). Ea conținea următoarele 10 povești:

1. Lucer și Aman Cătcăun
2. Sîn-Petru
3. Voinicul cel cu trei daruri
4. Dovleacul cel năzdrăvan
5. Muma cu nasul muşcat de fiu-său
6. Fata de împărat cu trei logodnici (Fata cu trei pețitori)
7. Făt-Fumos și fata negustorului
8. Fata moșului și fata babei
9. Săvuică
10. Nan din Găvan

Noi am reprodus și rezumatul basmului *Voinicul-de-plumb*, care nu e menționat de L. Șăineanu. În schimb nu am găsit rezumatul basmului *Muma cu nasul muşcat de fiu-său*.